

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

SØREN
KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

*Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup*

TIENDE BIND

*Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1849 2. Januar til 1853 2. November*

FJERDE AFDELING

*Gruppe A Journaloptegnelser
fra 1851 22. Januar til 1852 30. August*

*Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet*

GYLDENDAL

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

TIENDE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1849 2. JANUAR TIL 1853 2. NOVEMBER

FJERDE AFDELING

GRUPPE A JOURNALOPTEGNELSER
FRA 1851 22. JANUAR TIL 1852 30. AUGUST

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCCXXIX

B
4376

Q3

1908

V. 10. 4

g's
July

INDHOLD

	Side
Fortale	VII
Tidstavle	IX—XXVII
S. K.s Optegnelser af Gruppe A:	
Journal NB ²² 1851 22. Jan.	5—130
Journal NB ²⁴ 1851 20. Apr.	131—261
Journal NB ²⁵ 1851 29. Novbr.	262—365
Journal NB ²⁶ 1852 4. Juni	366—486
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og textkritiske Oplysninger	487—536

FORTALE

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Af Hensyn til Manuskripterne af Gruppen B (Forfatterskab) har vi fundet det praktisk at lade Tiende Bind omfatte hele Tidsrummet fra 1849 2. Januar til 1853 2. November; Følgen deraf bliver, at Bindet kommer til at bestaa af sex Afdelinger, hver Afdeling i sit Underbind. De første fire Afdelingers Indhold bliver udelukkende Journaloptegnelser; Femte Afdelings Indhold bliver dels Afslutning af Gruppen A (Journaloptegnelser, bogførte Optegnelser fra 1849 af S. K. betegnede „Mit Forhold til Hende“ og „Løse Papirer“ for hele Perioden) dels en Part af Gruppen B (1849-52); Sjette Afdelings Indhold bliver dels Resten af Gruppen B (1849-53) dels Gruppen C for hele Perioden.

Nærværende Fjerde Afdeling af Bindet omfatter Journaloptegnelser for Tidsrummet fra 1851 22. Januar til 1851 30. August, der helt og holdent har kunnet gengives efter Original-Manuskripterne i Universitets-Bibliothekets Samling: „Notabene“-Journalerne 23 (A 1-239), 24 (A 240-422), 25 (A 423-545), 26 (A 546-674).

Ved at følge og samle Fodnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Binds Journal-Afdeling, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Journaloptegnelser.

København i November 1929.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

- 1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, nyt Nr. 27).
- Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.
- 1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1823 Jan. 23. Regine Olsen født.
- Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.
- 1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.
- 1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).
- Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.
- — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.
- 1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).
- Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).
- 1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).
- 1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A 67. 68).
- 1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.
- Maj 19. Form. Kl. 10^{1/4}. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).
- Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.
- — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).
- Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.
- 1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).
- Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2, Løsøre osv.) til: 16797 Rdl.
- 1840 2. Juni S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

- 1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
 — — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
 — Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se Kske Papirer, S. 76).
 — Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 76).
 — — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 77).
 — Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
 — Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
 — — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
- 1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædiket i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
 — Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
 — Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
 — Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
 — — 29. Kl. 10—2 og 4—7 $\frac{1}{2}$ S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
 — Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
 — — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
 — Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
- 1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
 — Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
 — Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
 — Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
 — Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
 — Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
 — — S. K. afsluttet Manuskript til Udgiverens Forord til „Enten—Eller“.
- 1843 Febr. 15. „Enten—Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
 — — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
 — — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
 — — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.
 — — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F. . . .): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

- 1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.
- — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).
- — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).
- April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).
- Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.
- — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.
- — 7. 14. 21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234. 1241.
- — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.
- — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).
- — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).
- — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.
- — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbejde, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.
- — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97, 3).
- Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97, 30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.
- Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159, 7).
- Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.
- — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.
- — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.
- — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

- Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab“, 1. Bd. 4. Hefte.
- 1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.
- — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg“, med Omtale af „Gjentagelsen“ i Artiklen: „Det astronomiske Aar“, averteret i Adresseavisen Nr. 298.
- 1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i Intelligensblade Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik“ (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler“).
- Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).
- — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven“ af J. Fr. Hagen i Theologisk Tidsskrift, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.
- Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.
- — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller“ (IV B 59).
- Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.
- — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 137. — 164 SS.
- — 17. „Begrebet Angst. En simpel psykologisk-paapegende Overveelse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis.“ og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene.“ (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i Adresseavisen Nr. 140. — 184 og 111 SS.
- — 30. Omtale af „Forord“ i Ny Portefeuille (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.
- Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard.“ (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 205. — 111 SS.
- Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.
- 1845 Febr. 9. S. K. hørt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).
- Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „Stadier paa Livets Vei“. (Se VI B 7,4.8,2).
- April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 98. — 100 SS.
- — 30. „Stadier paa Livets Vei. Studier af Forskjellige. Sammenbragte

befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder" (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.

- 1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsgeg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.
- Maj 6. „Stadier paa Livets Vei“ anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.
- — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til“ (se S. V. XIII, S. 418 ff.).
- — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redaktører noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorde til Gjenstand for kritisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene“.
- — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan“ (se S. V. XIII, S. 445 ff.).
- — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.
- Decbr. 20. „Gæa“, æsthetisk Aarvog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei“, særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?“ i Artiklen: „Et Besøg i Sorø“) averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skullende udkomme den 22.
- — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa“.
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æsthetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet“, underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei“, i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren“.
- — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei“.
- — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift“ indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).
- 1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren“, med Tegninger.
- — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning“, underskrevet: Frater Taciturnus.

- 1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
 — — Datering til „En første og sidste Forklaring“, og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse“ (se VII B 135,2).
 — — 20. „Afsluttende Efterskrift“ færdig fra Trykkeriet.
 — — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de filosofiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, existentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard“. Med: „En første og sidste Forklaring“, underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
 — Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport“ i den første „NB-Journal“. (Se VII A 98).
 — — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift“ i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky“ [o: P. L. Møller].
 — — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard“, af P. W. Christensen. Cand. theol.
 — — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldr, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
 — — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“, og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“.
 — Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
 — — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ (se VII B: 148. 150. 192,6).
 — — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engels-toft“, 4. Bds I. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ undertegnet: 80. [o: Licent.theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
 — — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
 — — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kjerkegaard og hans Recensenter“.
 — Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exemplar“, „Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik“ og „Theologiske Studier“.
 — Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
 — — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
 — Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.
 — — 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII“

for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.

- 1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrapher, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen“, i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnús Eiríksson, Cand. theol.“ averteret i Adresseavisen Nr. 274.
- 1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til at lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsideshed og Glemthed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort.“ osv. (se VII A 229).
- — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.
- Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlén, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).
- — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.
- Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Liliærne paa Marken og af Himmels Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelsernes Evangelium. Christelige Taler.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.
- — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller“ som udsolgt (se VIII A 84).
- Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskæl mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 107).
- — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant.
- Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“ (VIII A 180-184).
- — 28. Biskop Mynster faaet tildelt Rang i 1. Klasse Nr. 13.
- Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).
- Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger“. (VIII A 219).
- — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid.“ (VIII A 227).
- — S. K. i Underhandling med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

- af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).
- 1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifik Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).
- — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).
- — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).
- — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).
- — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).
- — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).
- — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).
- — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.
- — 27. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.
- — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.
- Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbejder“ at udgive: 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).
- — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.
- — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiriksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

- 1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen“.
- — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig“. (VIII A 371).
- — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (VIII A 381).
- Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn.
- — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger].“
- — S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 400).
- — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.
- Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredie Skikkelse (VIII A 440).
- — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840 — 47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.
- — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).
- — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaaret 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.
- — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Berlingske Tidende Nr. 297.
- — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.
- — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bützow f. Schöne, Enke efter Vexelmægler F. C. Bützow (Lavværg A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage“ til Paaskedag 1848.
- — Udkast til „Introduktion“ til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁴ (VIII A 483).
- — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“. (VIII A 486).
- — Idee til „Sygdommen til Døden“. (VIII A 497).
- 1848 Jan. Instrux for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“. (VIII A 504).
- — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning“, et Fjerdingaarsskrift begyndende fra 1. Juli.
- — 20. Christian VIII død.

- 1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.
- — 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.
- Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidsskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).
- — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom“, hvori „Sygdommen til Døden“ anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“.
- Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler“ indleveret i Trykkeriet.
- — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd“, i nyt Aftenblad Nr. 57.
- April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (VIII A 637-639).
- — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjult-hed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale“. Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).
- — Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (VIII A 643).
- — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu“.
- — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bekymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler“. (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.
- Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjerninger“ og Bemærkning om Næringsorg. (VIII A 644).
- — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjæl, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed“. (VIII A 649. 650).
- — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden“. (VIII A 651).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 1).
- — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).
- Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.“ (IX A 33).

- 1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 152).
- — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (IX A 176).
- — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
- Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212).
- „ . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216).
- Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
- — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
- — 21. S. K. paabegyndt Journal NB⁷. (IX A 252).
- — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
- — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
- Septbr. 1. S. K. prædikat i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“). — Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A: 266-269. 272).
- Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B 8.10.11.14.24).
- Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrengt er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
- — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
- — 26. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 376).
- Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
- Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
- 1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelsers Kirke, Visby prædikat (X¹ A 2).

- 1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB⁹. (X¹ A 1).
- — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker“. (X¹ A 45).
- — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden“ med Mærket „digterisk, uden Myndighed“. (X¹ A 56).
- — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller“ maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X¹ A 74).
- — Betæneligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“; „En Cyclus ethisk-religiøse Afhandlinger“ tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 78.79).
- Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁰. (X¹ A 81).
- — 19. De „Tre Noter“ (af Bilagene til „Synspunktet“) tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 115-118).
- — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbillede“ (Tanken om „Martyriet“) og som „Frelser“ („Forsøningen“). (X¹ A 132-135).
- — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation“. (X¹ A 136).
- Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter“ ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden“. (X¹ A 138 med flere).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminarier. (X¹ A 167).
- — Optegnelse om „Vidnesbyrdet“ som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse“. (X¹ A 235).
- — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler“ om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“.
- April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altfor eensidigt at stirre paa Christus som Forbilledet“. (X¹ A 246).
- — Talerne om „Lilien og Fuglen“ bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 250).
- — S. K. har udarbejdet „Regnskabet“ („En Note“), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“, men det skal ikke udgives. (X¹ A 266).
- — S. K.s „Følgeblad“ til „Regnskabet“ med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi“) spyttede ad ham og sagde: tvi Dig“. — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerte . . . denne Tanke er mit Liv“. — Indført i Journalen (X¹ A 272).
- — Tanken om at „træde i Karakter“ stemples som „selvplagerisk“ (X¹ A 273.275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet“ (X¹ A 280).

- 1849 April 25. S. K. slaar fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne“, maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker“ („Digteren“). (X¹ A 281).
- Maj 2. S. K. paabegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).
- — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter“; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus“: III. „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel“. (X¹ A 302).
- — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus“ er bleven sendt til Giødwad. (X¹ A 302). — „Mørkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmelig!“ (X¹ A 309).
- — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller“ og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.
- — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).
- — 19. „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ (Gyldendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret i Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.
- — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philosophien. 1. Deel“, averteret i Adresseavisen Nr. 116.
- — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt“: „at meddele Sandhed er religiøst, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande“. (X¹ A 413).
- Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og dristigere end da jeg var begunstiget ved at have Formue“. (X¹ A 421).
- — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet“ indledes: „Som den Flod Guadalquivir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet . . . og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssøgen og saa Reisen“. — Tilbageblik paa det „Idee-Slag“ der har staaet. (X¹ A 422).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke“. (Se X¹ A 497).
- — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom“: „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg døer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig“. (X¹ A 425).
- — Hjærtesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter. (X¹ A 442).

- 1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf“, „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf“. (X¹ A 462).
- — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Kristus som „Frelser“. (X¹ A 477. 478).
- — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 24. 25. S. K. igæn ude i Tanken om at „træde i Karakter“, „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik“. — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsige da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt“. (X¹ A 494. 499).
- — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X¹ A 497).
- — Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.
- — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet“ igæn opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden“; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X¹ A 508. 509).
- — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.
- — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.
- — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden“ afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus“ sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse“. (X¹ A 510).
- — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie . . . Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren“. (X¹ A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions-Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som

- hjælper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den". (X¹ A 518).
- 1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien“ været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede . . . at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv“. (Se X¹ A 570).
- — 19. S. K. paabegyndt Journal NB¹³. (X¹ A 542).
- — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen.“ averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.
- — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X¹ A 570).
- — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718f. (Se X¹ A 551).
- — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.
- Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X¹ A 553 og flere Optegnelser).
- — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende“. Noget Digterisk“, indført i et særskilt Bind.
- — 26. Datering for Optegnelse om „Hende“ i Journalen. (X¹ A 659).
- — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach.“ averteret i Adresseavisen Nr. 204.
- Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.
- — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB¹³. (X³ A 69).
- Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen“, averteret i Adresseavisen Nr. 242.
- — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være

- en Synder, have mærtret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelseren. er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øjeblikke." (Se X³ A 136).
- 1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X³ A 147).
- — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“ afleveret i Bogtrykkeriet. (Se X³ A 148).
- — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden“ og „Extasen“.
- Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten Nr. 256.
- — 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁴. (X³ A 164).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X³ A 177).
- — 13. „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“, tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.
- — Optegnelse om „at blive ædru“. (X³ A 178).
- — Optegnelse om „Anfægtelse“. (X³ A 182).
- — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom“. (X³ A 200).
- — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende“. (Se X³ A 210. Kske Papirer, S. 131ff.).
- — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende“ indlagt uaabnet. (Se X³ A 210).
- Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.
- — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling“ af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.
- — 28. „Aanden i Naturen“ af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se X³ A 302).
- 1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁵. (X³ A 329).
- Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (X³ A 468).
- — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angst til Tro“. (Se X³ A 493).

- 1850 Febr. Optegnelse. „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .“. (Se X³ A 511).
- — Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv forandre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .“. (Se X² A 515).
- Marts 2. „Journalistisk Fripostighed“, Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se X² A 588).
- — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede“), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X³ A 555-556).
- — 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁷. (X³ A 574).
- — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet“ af 2den Marts.“ (Se X² A 588).
- — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]“, averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se X³ A 601).
- — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se X³ A 588).
- — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „Hr. Schacks Bedrift“. (Se X² A 588).
- April Optegnelse: „ . . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden . . .“. (Se X² A 619).
- — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen.“ (X³ A 632).
- — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflecteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflecteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religieuse Afgjørelser . . .“. (Se X³ A 636).

- 1850 April 6. „Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i København i Vinteren 1849-50“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 80.
- — 11. Samtale med R. Nielsen om dennes Forfatterskab. (X⁸ A 2).
- — 18. S. K. modtaget Brev fra R. Nielsen, hvori denne „renoncerer paa at ville spadserere med mig om Torsdag“. (X⁸ A 2).
- — S. K. flyttet til Nørregade 43.
- — 30. Samtale med R. Nielsen: „Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere“. (X⁸ A 12).
- Maj 5. S. K. til Aftensang i Frelserens Kirke. (A⁸ A 30).
- — Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 34).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁸. (X⁸ A 44).
- — 19. Mynster prædikat til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 56).
- Juni 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁹. (X⁸ A 158).
- — 14. „Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift“ af H. Martensen, averteret i Adresseavisen Nr. 137.
- Juli 11. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (X⁸ A 254).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X⁸ A 265).
- — Optegnelse: „Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter . . . hvis jeg nu døde, . . . paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem“. (Se X⁸ A 289).
- — 21. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 299).
- — Optegnelse: „Bibelen for „den Enkelte“. . . . Brev fra den Elskende“, Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 348).
- Aug. Manuskript til „Indøvelse i Christendom“ afleveret til Trykkeriet. — „Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spille — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet“. (Se X⁸ A 381.391).
- Septbr. 8. S. K. hørt Kofoed-Hansen til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 422).
- — Optegnelse: „Om min Forfatter-Virksomhed“ maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom“ for nær . . .“. (Se X⁸ A 423).
- — 11. S. K. paabegyndt Journal NB²¹. (X⁸ A 438).
- — 27. „Indøvelse i Christendom. Af Anti-Climacus. Nr. I. II. III. Udgivet af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 227.
- Oktbr. 22. Samtale med Biskop Mynster efter at denne havde læst „Indøvelse i Christendom“. (Se X⁸ A 563-564).
- — 27. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 583).
- Novbr. 13. S. K. paabegyndt Journal NB²². (X⁸ A 611).
- — 24. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 668).
- Decbr. 18. „Clara Raphael. Tolv Breve, udgivne af I. L. Heiberg“, averteret i Berlingske Tidende Nr. 296.
- — 20. „En opbyggelig Tale af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 299.

- 1850 Decbr. 28. „Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 305.
- 1851 Jan. 18. [?] Optegnelser: Om „Hende.“ (X⁸ A 769.770.771).
- — 19. Optegnelse: „Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs Skjønhed — og meget skjønt.“ (Se X⁸ A 782).
- — 22. S. K. paabegyndt Journal NB²⁸. (A 1).
- — 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 26: „Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende.“ (Se A 25.80).
- Marts 13. „Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark“ af Biskop Mynster, averteret i Berl. Tid. Nr. 61. (Se A 195).
- April 20. S. K. paabegyndt Journal NB²⁴. (A 240).
- Maj 2. Samtale med Biskop Mynster. (Se A 270).
- — 5. S. K. paa Tur til Hirschholm. (Se A 288).
- — Optegnelse: „Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdommen til Døden.“ (A 299-303).
- — 18. S. K. prædikede i Citadelskirken. (A 318.323).
- Juni 8. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (A 330).
- Aug. 7. „Om min Forfatter-Virksomhed“ og „To Taler ved Altergangen om Fredagen“, averteret i Berl. Tid. Nr. 181. (Se A 351).
- — 9. Samtale med Biskop Mynster: „velkommen hjem fra Visitatsen; Deres Høiærværdighed har vel ogsaa allerede visiteret hos mig, de to smaa Bøger jeg har sendt Dem.“ (A 373).
- — Optegnelse: „Mit Forhold til Mynster nu — Indøvelse i Christendom — det med Goldschmidt.“ (A 377).
- — 13. Optegnelse: Anmeldelsen af mine to sidste Bøger. (A 380).
- Sept. 10. „Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet. Af S. K.“ udkommet.
- — 16. Artikel i Flyveposten Nr. 215 af 4651 angaaende „Om min Forfatter-Virksomhed.“ (Se A 408).
- Novbr. 29. S. K. paabegyndt Journal NB²⁵. (A 423).
- 1852 Maj Optegnelse: „Om Hende“. (A 540).
- — 9. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (Se A 540).
- Juni 4. S. K. paabegyndt Journal NB²⁶. (A 546).
- — 19. Optegnelse: „Om mig selv.“ (A 560).

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTETEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.

- *U. D.* i Marginen betegnes de udaterede Stykker.
- l† l* osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
- almindeligt Tryk i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I, S. XX).
- — — i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
- — — i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
- — — imellem || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
- — — imellem ||| betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
- I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises de til foregaaende Bind af denne Udgave.
- Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bort-sælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
- S. V. — „Søren Kierkegaards samlede Værker ndgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“.
- Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

A

JOURNALEN

1851 22. Januar—1852 30. August.

1851

NB²³.

d. 22 Januar 1851.

1
Jan. 22.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.

2
U. D.

Thema til en Fredags Prædiken Journalen NB¹⁷ p. 30.

Min Opgave	p. 3. [A 6]	3
Min Opgave	p. 13. [A 15]	U. D.
Mit Forhold til det Bestaaende og Intriguen . .	p. 226. [A 204]	
Christi Lidelses-Historie	p. 234, 35, 36. [A 208 f.]	
Varianter til et Sted i Forord i Fredags-Taler		
(Noten No 3 af „tre Noter“)	p. 242. [A 213]	

Indmurede Munke.

4
U. D.

Som jeg seer (i Neanders Chrysostomus 2den Deel p. 230) var der endogsaa Munke, der gik saavidt i Iver, at de lode sig indmure, saa der kun var et lille Hul, gennem hvilket de modtog Spisen. En saadan monachus monachorum (μοναχος εγκλεισμενος en indmuret Munk) traf den landsforviste Chrysostomus i Nicæa, og overbeviste ham om, at det var Gud velbehageligere at gjøre nogen Gavn; og han blev Missionair.

²Fredags-Prædikener] sml. 213. X⁸A 45.159.255.439.612. det rene Blad . . . NB¹⁴] 5: X²A 166. NB¹⁷ p. 30] 5: X²A 597. Neanders Chrysostomus] se til X⁸A 745.798.

1851

Man kan ikke lade være at smile ved den Tanke en indmuret Munk ad modum et indbagt Æble. Og dog gid vi havde disse Kræfter!

#

5 Det Existentielle — Talekunst, <Veltalenhed.>
U. D.

Jo mere et Menneske selv stræber i daglig Existeren, desto utilbøiligere bliver han til at holde Taler. Cfr. Socrates. En Saadan forstaaer kun altfor godt, at disse herlige Taler og Veltalenheds-Mesterværker fører Menneskene ikke ind i men bort fra det Existentielle, der bestandigt blot sætter disse Smaa-Opgaver i Dagens Løb, men ikke har de glimrende Situationer og det Henrivende. Derfor vil en Saadan sige: aah, Herre Gud, hvad skulde det blive til med en Times Declameren een Gang om Ugen eller een Gang om Aaret. Nei, en Saadan bliver derfor Ironiker, en Drillepind. Og hvad vil det sige? Det vil sige, han sætter i eetvæk Livets Ubetydeligheder sammen med det Høieste, gør opmærksom paa, at medens det i een Forstand dreier sig om det Høieste, er Knuden just den, at det tillige dreier sig om det meest Dagligdage, kort han bringer ikke Opgaverne æsthetisk paa Afstand.

Jo mindre derimod et Menneske selv existerer, desto større Trang til Veltalenheds Udgydelser.

Man tænke nu paa Tilstanden i Christenheden.

#

6 Min Opgave.
U. D.

Just for at jeg med Centner-Vægt kan falde repressivt paa hele denne politiske profane Reformerer af det Gudelige, just derfor maatte jeg føres saa langt ud, at jeg i Henseende til at repræsentere Bevægelse kan overbyde enhver Repræsentant for denne.

Og saa Svinget, som det skete ved Forordet til „Indøvelse i

⁵Socrates] sml. 38. X⁸ A 799 og Sammenvisninger. Existentielle] sml. 15. X⁸ A 789 og Sammenvisninger. ⁶politiske . . . Reformerer] sml. 15. X⁸ A 696. 746 og Sammenvisninger. Indøvelse i Christendom] sml. 9. X⁸ A 750 og Sammenvisninger.

Christendom“, en Slags symbolsk Handling, at jeg var den Eneste, der blev dømt at være en maadelig Christen.

Tidens Ulykke, især nu efter 48, er just misforstaaet Bevægelse, en masse at ville være reformatorisk.

Men havde jeg ikke sat „Indøvelse i Christendom“ ud, havde jeg holdt den indtil videre tilbage, for ikke at volde mig mulige Misforstaaelsens Bryderier med det Bestaaende, saa vilde jeg bestandigt havt det at tære paa, om jeg dog ikke havde sparet mig selv. [*I Marginen:* og det kunde jeg maaskee have tæret paa hele mit Liv, da det jo var muligt, at jeg aldrig havde kunnet beslutte mig til at udgive disse Skrifter.] Fremdeles, havde jeg saa Tid efter anden sat et af disse 3 Skrifter, som indeholdes i Indøvelse i Christendom, ud, saa vilde jeg have gjort det i den Tanke, at det var min Opgave, at incitere Bevægelsen — istedetfor at det er min Opgave at fortære Reformatorerne.

Da Alt blev ironisk i Kiøbenhavn, da converterede jeg, Ironiens Magister, Forholdet, og blev Gjenstand for Ironien. Da Chaos seirede i 48, da blev det ret tydeligt min Opgave, jeg der havde været som en stimulus i Retning af Bevægelse, just rette mig mod Reformatorerne. Det har jeg altid forstaaet, men jeg skulde blot forstaae det endnu yderligere.

O, saaledes styres Alt til det Bedste. Og dette er den salige Trøst, i hvilken jeg altid har fundet Hvile: at enten griber jeg rigtigt — og jeg takker Gud, eller jeg griber feil, og saa gør hans uendelige Kjerlighed det alligevel ikke blot til det Rigtige men til noget langt Rigtigere end det ellers var blevet. Uendelige Kjerlighed!

‡

‡

En dialektisk Bestemmelse af Luther.

7

U. D.

I Prædikenen over Epistelen paa 11te Søndag efter Trinitatis bestemmer Luther som sædvanligt ganske rigtigt Troen. Han

¹Luther] sml. 12. X²A 800 og Sammenvisninger. I Prædikenen . . . bestemmer Luther] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 406 ff.

1851

siger den er lige stik mod Følelsen (den umiddelbare Bestemmelse). F. E. Du føler Synden — og nu skal Du troe, at den er Dig ganske tilgivet, og altsaa være idel Glæde, uagtet Du føler lige det Modsatte.

Saa lader L. En indvende: men naar Dette forholder sig saaledes, hvorledes kan Du da ietvæk tale om, at man skal erfare Troen, da man jo erfarer lige det Modsatte.

Saa maa L. ganske rigtigt til at gjøre Distinctionen: at der igjen er en Troens Erfaring.

Saaledes just forholder det sig. Men det, som der bestandigt maa passes paa, er at Erfaring A og Erfaring B ikke forvexles, at Troens Bestemmelse som det Absurde gaaer ietvæk imellem.

Men den skjødesløse Behandling af Christendommen lader disse to Arter Erfaring løbe mellem hinanden, og mærke saa ikke, at saa gaaer hele Troens Sphære og ud dermed Christendommen.

8
U. D.

Det Gamle — det Nye.

Ja vist er Det, jeg siger, noget antiqueret Noget; men man see sig dog lidt for, ved Hjælp af Aaret 48 bliver det snart det Allernyeste.

9
U. D.

Mine senere Samtaler med Biskop Mynster efter den Gang med „Indøvelse i Christendom.“

De forskellige Gange jeg har talet med ham, har jeg ogsaa fundet Leilighed til at komme ind paa disse Punkter. At Feilen fra oven har været at der egentlig ikke blev regjeret. At det for Alt gjaldt om at tage ordentlig fat paa Tømmerne. At man skulde gjøre Gud en lille Indrømmelse for det Forbigangne — for saa ret at tage Tømmerne. At det var en af de fortrinligste Situationer for Veltalenhed, jeg kunde tænke mig: naar man fra neden raabte

⁹Sml. 348. Mynster] sml. 32. X⁸A 799 og Sammenvisninger. efter den Gang] sml. X⁸A 563.564. Indøvelse i Christendom] sml. 6.53.

paa Frihed og Frihed, og mere Frihed — og da den Styrende traadte frem samlede hele sin Værdighed og sagde: ogsaa vi have ved disse Tiders Omvæltninger følt os kaldede til Selvprøvelse og vi have for Gud erkjendt, at vi hidtil maaskee utilbørligen have slaaet af — vi agte nu at regjere. Jeg har sagt ham: De har Gaverne, Veltalenhed, Skikkelse, Værdighed, Aarene, Traditionen, De er den Eneste paa Berget, som formaaer det.

Mynster hører saa paa mig. Han svarer saa gjerne, at det kan heller ikke hjælpe at ville tyrannisere.

Religionsfrihed.

10
U. D.

Just vor Tids Begreber om Religionsfrihed er saa langt fra at være Udtrykket for, at Christendommen har seiret, at det tværtimod er Udtrykket for, at Christendommen har opgivet Haab om at seire over Verden, vil nøies med at faae Lov til at skjøtte sig selv. Sandeligen havde Christendommen oprindelig været af den Mening, var Christendommen aldrig kommet ind i Verden. Den kom ind i Verden ved sin Trang til at lide for Troen indtil Døden; just derfor seirede den over Verden. Denne Trang til Martyriet var dens „lidende“ Intolerance. Nu har den tabt Lysten og Trangen til at lide, tabt Martyriets Intolerance og er godt fornøiet med at være Religion som andre Religioner paa lige Vilkaar med Jødedom Hedenskab og Ingen-Religion.

At ville slaae Andre ihjel for deres Troes Skyld det er Intolerance, som Christendommen afskyer. Men selv at ville slaaes ihjel for sin Troes Skyld — nu ja, lad os ikke oversee det — det er ogsaa Intolerance, det er den lidende Intolerance. Det Moderne er Indifferentisme, forsaavidt ikke saa meget Udtrykket for at Christendommen har opgivet Verden, som for at Christendommen har opgivet sig selv eller rettere at Christenheden har opgivet Christendommen.

¹⁰ Martyriet] sml. 13. X⁸ A 774 og Sammenvisninger. Intolerance] sml. 22.

1851

11
U. D.

Kaldet fra oven — Kaldet fra neden

Ethvert Guds Kald udgaaer altid til Een, den Enkelte; just deri ligger igjen Anstrengelsen og Examinationen, at den Kaldede skal staae ene, gaae sin Gang ene, ene med Gud.

Alt hvad der træder numerisk op er ikke fra oven, mener det at have hørt noget Kald, saa kan de være sikkre paa at dette er fra neden. Thi dette at være nogle Stykker er Luxerie, der vil slippe fra Anstrengelsen, Aands-Anstrengelsen af at være Aand, og virke sandseligt ved Hjælp af Numerus.

12
U. D.

Lovens Klarhed — Evangeliets Klarhed.

Da Moses kom ned af Bjerget med Loven, kunde Ingen taale at see paa hans Ansigt — for Klarhed. Da Christus forklaredes paa Bjerget, kunde Disciplene ikke blot taale denne Klarhed men fandt den endog <uendelig> velgjørende.

Lovens Klarhed er dræbende, Evangeliets uendelig velgjørende.

Denne Bemærkning findes saa omtrent hos Luther i Prædiken over Epistelen paa 12 Søndag efter Trinitatis.

13
U. D.

Frihed.

Den sande Christen bryder sig ikke stort om Formerne; thi han veed med sig selv og med Gud, skulde det gjøres fornødent, saa bryder jeg dem, og ingen ingen jordisk Magt skal kunne binde mig. Han er (om end i en uendelig renere Forstand) som Den, der gaaer med en skarpladt Pistol hos sig han veed Udvei; han er (om end i uendelig renere Forstand) som Stoikeren, der

¹¹ Enkelte] sml. 16. X⁸ A 697 og Sammenvisninger. Numerus] sml. 40. X⁸ A 746 og Sammenvisninger. ¹² Moses kom ned af Bjerget] 2. Mos. 34, 30. Christus forklaredes] Matth. 17, 2 ff. Luther] sml. 7. 22. hos Luther i . . . Trinitatis] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 420 f.

gik med Selvmordets Tanke hos sig, han veed Udvei. Derfor gjør han ikke mange Ophævelser, kan netop derfor taale saare meget, just fordi han veed med sig selv og med Gud, at kommer det til et vist Punkt saa vinker Martyriets Udvei ham.

Men jo mere kjærlingeagtige Menneskene ere, jo mindre de have denne Frimodighed eller jo mere de have en velbegrunnet Frygt for at det, naar det kommer til Stykket, vilde klikke, desto større Iver for at sikkre sig de ydre Former.

Det er i Grunden den samme Angst, det samme jordiske Sind, der viser sig i Ivrighed for frie Former som var det Alt, det samme jordiske Sind som det, der ytrer sig i at samle Penge fordi man hverken troer paa Forsynet eller paa sig selv. Jo mere Tro paa Gud, jo mindre føler et Menneske Lyst til at skrabe sammen — jo mere Tro paa Gud, desto mere Ligegyldighed for al denne Kæmpen for blotte Former.

#

#

Grundtvig

14
U. D.

I sine yngre Dage repræsenterede han den gamle, den gammel-dags, den ældgamle, Ur-Ur-Christendommen; nu paa sine gamle Dage er han fixet op til en reen Mode-Fyr.

#

Min Opgave.

15
U. D.

er bestandigt at afgive Existentiel-Correctivet, ved digterisk at anbringe Idealerne. inciterende i Forhold til det Bestaaende, med hvilket jeg er i Forstaaelse, reprimerende mod alle de falske Reformatorer og Oppositionen, der just er det Onde — og hvem kun Idealerne kan standse.

#

Martyriets] sml. 10. 22. ¹⁴ Grundtvig] sml. 56. X^a A 651 og Sammenvisninger. ¹⁵ Existentiel-Correctivet] sml. 5. 20. digterisk] sml. 32. X^a A 799 og Sammenvisninger. Reformatorer] sml. 6. 27.

1851

16 Sprogligt, eller Sproget forraader dem.

U. D.

Skjøndt de Alle, naar de skulle handle, aftale med „de Andre“ o: s: v: — saa sige de dog igjen alle despekterligt om En: det har han nu forud aftalt med „de Andre“.

Altsaa de forraade selv, at de ere vidende om, at de sande intensive Handlinger hidrøre fra en Enkelt og fra Taushed.

17 Den døende Paulus.

U. D.

Sagnet fortæller, at da Paulus var halshugget raabte hans Hoved endnu tre Gange Christi Navn.

Saaledes betegnedes, at hans Prædiken egentlig begyndte med hans Død. Ellers taler man om, at man i Døden finder den Elskedes Billede i den Elskendes Hjerter — men Pauli Virksomhed var jo at forkynde Ordet.

Den historiske Bemærkning har jeg læst hos Sriver.

18 Samvittigheds-Tvang.

U. D.

Intet Ord er, i Alvorens Forstand, saa underfundigt, fordi det er saa uhyre forpligtende, som dette Ord.

Det er saa nemt — og saa høitideligt, at beraabe sig paa Samvittighed, og at klage over Samvittigheds-Tryk.

Men man see sig vel for: Klage over Samvittighedstryk kan saa let være Selvangivelse.

Jeg kan klage over f. E. at mine Støvler trykker — uden at angive mig selv som den Skyldige; thi den Skyldige er vel Skomageren.

Men naar man skal føle et Samvittighedstryk og ikke har videre end at klage: saa maa der et udvortes Tryk, det er sandt. Men fra

¹⁶ en Enkelt] sml. 11. 21. ¹⁷ hos Sriver] Christian Sriver, Seelen-Schatz (Leipzig 1715). 5. Th., S. 980.

den anden Side, saa har heller ikke Friheden i mig reageret stærkt nok til at ville vove det Yderste. Thi har jeg gjort Det, vovet ubetinget Alt, saa er jeg igjen i god Forstaaelse med min Samvittighed.

Men Sagen er: man føler eet eller andet Tryk; men man er ikke villig til at vove Alt — og saa klager man; men altsaa angiver man sig selv, at det dog ikke egentlig rigtigt er En en Samvittighedssag.

Samvittighedssag kan ikke repræsenteres ved at foranledige en Discussion

19
U. D.

thi Den, der foranlediger Discussion føler sig for, om Det ikke vil gaae igjennem. Den, der har Samvittighedssag skal udtrykke, at det skal gaae igjennem, i andet Fald han styrte — ellers har han egentlig ikke Lov til at sige, at han har Samvittighedssag.

Dr. Rudelbach og jeg.

20
U. D.

Vi komme aldrig til at forstaae hinanden.

Ham er det allerede længst blevet i endelig Forstand fixt, at han er Christen. Og nu har han travlt med Historien og Kirkens ydre Former. Han har aldrig følt Ideens Uro med hver evige Dag, om han nu er Christen. „Aldrig“, nei, thi Den, der een Gang, een Dag, een Time har følt den, han slipper den ikke i hele sit Liv eller den slipper ikke ham.

Mig har Ideen berørt i personlig Selvbekymring, og derfor kan jeg aldrig faae Tid til Projecter, fordi jeg hver Dag maa begynde med den Bekymring: er Du nu ogsaa en Christen; der kunde jo idag maaskee komme en existentiell Collision, der gjorde det aabenbart, at Du ingen Christen er.

Samvittighedssag] sml. 19. ¹⁹Samvittighedssag] sml. 18. 24. ²⁰Dr. Rudelbach] sml. 37. IX 205 og Sammenvisning. har han travlt med... Former] se til X¹A 660. — Sml. S.V. XIII, S. 436 ff. existentiell] sml. 15. 23.

1851

21
U. D.

Min Kamp mod Sandsebedragene.

Aldrig er det faldet mig ind at ville have Sandsebedragene bort og ved udvortes Midler. Nei, nei, nei!

f. E. Christenheden er et Sandsebedrag.

Vil jeg nu have det bort? Nei jeg vil blot, at den Enkelte ikke lader sig bedrage deraf. [*I Marginen*: Og at gjøre Noget for ved udvortes Midler at faae det bort: dertil har jeg deels ikke eet eneste Øiebliks Tid paa Grund af Inderlighed, deels er det jo ogsaa forkeert, da det er Retningen ud efter, er i Retning af Udvortes-hed.]

Saa vil jeg endogsaa, at det skal blive staaende; thi just dette er det bedste Beviis paa, hvor seierrig Ens Inderlighed er, at man kan bevare den — og ganske <rolig> lade Sandsebedraget staae, men det forstyrrer En ikke, bedaarer En ikke.

22
U. D.

Kirkens Emancipation.

Hvis Kirken er fri fra Staten: nu godt; jeg finder mig strax ind i den givne Tilstand.

Men skal Kirken emanciperes, saa maa jeg spørge: paa hvilken Maade, ved hvilke Midler.

Religieus Bevægelse maa betjenes religieust — ellers er det et Falsum. Altsaa maa denne Emancipation skee ved Martyrier, disse blive nu blodige eller ublodige.

Men verdsligt at ballottere (og at ballotere det er Verdslighed) med Verdslighed om Kirkens Emancipation: det er ogsaa Verdslighed, ja en slem Verdslighed.

Det er blot Verdslighed i et nyt Mynster; derfor kjender man det ikke strax. Og medens man <selv Ridder> gudeligt vræler mod denne frygtelige Verdslighed at være maaskee St: og Excellence — en Verdslighed der dog maaskee ikke er saa farlig,

²¹den Enkelte] sml. 16. 28. ²²Martyrier] sml. 13. 26. ballottere] sml. 33. X^aA 696.

og i ethvert Tilfælde kan ved en lille Concession være aldeles rigtig, en Concession, som den Vedkommende just gudeligt har gjort, hvorfor en saadan Skikkelse just kan være sand — man glemmer, at denne Balloteren om Kirkens Emancipation er meget farligere. Den første Art Verdslighed — hvis den i dette enkelte Individ virkelig er strafværdig Verdslighed, forskylder kun Individets Fortabelse, christeligt forstaaet. Den anden forskylder Christendommens Fortabelse, hvis dette var muligt.

„Kirkens Frihed fra alt Verdsligt!“ Ja det er en høi christelig Tanke — ganske rigtig. [*I Marginen*: Det er en høi Tanke, Luthers Tanke — og tænk saa, hvad Luther vilde sige, naar han hørte, at det skulde skee ved Hjælp af Ballotation.] Men den er saa høi, at det netop derfor ogsaa umuligt kan hænge rigtigt sammen, at et saa Høit skulde kunne naaes ved saa lurvede Midler som Ballotation.

I Aandens Forhold er Prisen Kjøbet.

Men De der paa denne Maade ville naae Kirkens Emancipation, de have (sparende sig selv for Martyrierne) bragt et Verdsligheden aldeles conformt Begreb af Tolerance op (nemlig Tolerance = Indifferentisme) og dette er den frygteligste Fornærmelse mod Christendommen.

„Men naar Kirken først er fri, saa kan vi have det bedre.“ Maaskee, men hvo lærte Eder, at til den Ende var et saa profant Middel tilladeligt, og at det skulde være Christendom.

Og om I end vinde, Christendommen taber; thi i det Øieblik har Christendommen egentlig tabt sin Sag — opgivet sin Souverænitæt, er degraderet at ville leve paa lige Vilkaar med Jødedom, Hedenskab og enhver anden Religion. Store Gud, men saa er jo Christus ikke Verdens Frelser, siden hans Tilhængere kunde leve i den Grad i Ro med denne Forvisning, en Ro, som vilde bringe Vidnernes Skare til at gyse, som ikke ønskede paa den Maade at leve i Ro.

Sandt nok, Christendommen vil Ingen paatvinges. Nei, men

Luthers] sml. 12. 25. Tolerance] sml. 10. 48. Vidnernes] sml. 33. X^a A 776 og Sammenvisninger.

1851

Christendommen vil, at dens Tilhængere lidende skulle tvinge Verden til at blive Christen.

Formaaer en Tilhænger ikke dette, ξ tør han ikke tage Tonen saa høit ξ saa kan han bede for sig. Dette er noget ganske Andet. Men en saadan Tilhænger vil ogsaa føle sig for ydmyg til at turde ville befatte sig med at ville omfatte, ja reformere „Kirken“, han vil takkende for Naaden leve i stille Inderlighed.

Men det var just de „eneste sande Christne i Danmark“, det var just Dem, for hvem det blev klart, at dette store Gode skulde kunne naaes — ved Ballotation.

23
U. D.

Min psykologiske Taktik.

Aldrig benægter jeg ligefrem hvad en Mand siger om sig selv.

Det er det Almindelige. Sæt En siger noget Stort om sig selv, saa svarer man: det er Løgn, Indbildskhed — og derpaa komme de op at skjendes.

Ikke saaledes jeg. Nei, naar en Mand siger noget Saadant, saa svarer jeg: naar De selv siger det saa troer jeg det.

Derpaa tager jeg saa Udsagnet, og gjenneamtænker saa alle et saadant Udsagns eksistentielle Consequentser. Disse paanøder jeg ham saa. Eet af to enten indfrier han disse dog nogenlunde, og saa var der ogsaa Sandhed i ham. Eller ogsaa indfrier han dem ikke — og saa har han dømt sig selv. Jeg dømmer Ingen men dette er: at gjøre aabenbar.

24
U. D.

Samvittighedssag.

En siger: dette eller dette er mig virkelig en Samvittighedssag, og jeg vil ogsaa ofre Adskilligt derfor. Sludder! Hvor <kan> det saa være Samvittighedssag; Samvittighedssag er kun hvad man vover Alt for.

Naaden] sml. 53. X¹A 784 og Sammenvisninger. ²²Sml. 101. existen-
tielle] sml. 20. 24. ²⁴Samvittighedssag] sml. 19. 34.

1851

Man seer atter her, at det Existentielle egentlig er det Talende. Lad En tie, men hans Liv udtrykke, at han i Forhold til et Religiøst har vovet Alt: saa var det Samvittighedssag.

Men vi, som vi ere, vi ere meget for skrøbelige og spinkle til at have Samvittighedssag, til at kunne bære det at have Samvittighedssag. See, det skal vi sige om os selv, tilstaae os selv <og Gud, og ydmyge os.>

#

#

Luthers Ægteskab.

25
U. D.

Betydningen deraf er naturligviis, at det er en af disse exceptionelle Handlinger, der ere Opvækkelse, en af disse exceptionelle Handlinger, i hvilke det Absolute, som maa bære alle disse Relativiteter og Relativiteter, der er Virkeligheden, træet af at bære dem, et Øieblik aander ud og nu sætter en ny Qvalitet.

Til Grund for hele Virkelighedens Relativeren ligger det Absolute. Og disse exceptionelle Handlinger, som ere kjendelige paa det Absolutes Brud af noget Ethisk, ere ligesom det Absolutes Suk.

Men hvad gjør Menneskene! De opføre nu en lærd Videnskab paa en saadan exceptionel Handling. Nu har f. E. i denne Tid Luthers Giftermaal tildraget sig Opmærksomhed. Nu vil der da blive forsket og forsket. Opdager En at Luther f. E. tilfældigviis ikke var barberet paa sin Bryllupsdag, saa troe de, at det hører med til <et> sandt luthersk-evangelisk Ægteskab.

#

Qualitets Forandring i Henseende til Retningen ud efter eller ind efter i Christendommen.

26
U. D.

Skal Retningen være ud efter, saa maa det være, fordi det Bestaaende er ligefrem Ugudelighed (eller som da Omverdenen var complet Hedenskab.). Og saa er det Samvittighedssag.

Existentielle] sml. 23. 25. ²⁵ Luthers] sml. 22. 33. Ethisk] sml. 24. 26. i denne Tid] sml. det i S. V. XIII, S. 436 anf. Skr. af Rudelbach.

1851

Er dette ikke Tilfælde, saa er det saa langt fra at det er noget Fortjenstligt at ville fuske i eller væsentligen beskjeftige sig med Forandring i det Udvortes, at nu netop Qualiteten forandrer sig, og Christendommen bliver Inderlighed.

Dog ikke skjult Inderlighed. Nei den ethiske Side af det Christelige vil endnu give En Collisioner nok med Omverdenen, maa-skee volde Martyrier. Men derimod er det Christendom at være ligegyldig mod at projectere Forandring i de ydre Former for Kirken, thi det bliver saa simpel Politik eller almindelig Lyst til Forandring, hvilken ikke just er Christendom.

27
U. D.

Guds Tanker ere

ikke Menneskenes Tanker.

Der var engang da det var Guds Tanke, at der behøvedes en Reformation: da vilde Ingen være Reformatoren.

Nu ville Alle være det — saa kan man være sikker paa, at en Reformation ikke er Guds Tanke.

28
U. D.

Existentielle Proportioner.

Naar En maaskee ved meget haarde Lidelser og Anfægtelser er bragt til Christendommen, saa følger dog ikke heller deraf ubetinget, at han skal nu igjen gjøre det lige saa strengt for Andre. Thi <saa> opnaaedes jo dog egentlig ikke Styrelsens Hensigt med at bruge Enkelte til at virke paa Andre, paa det Hele. Nei, Stødet forplantes, og bliver svagere i Andre; og saaledes er der jo

ethiske] sml. 25.28. Martyrier] sml. 22.33. ²⁷Reformation] sml. 15.30. ²⁸Existentielle] sml. 26.29. Anfægtelser] sml. 95.X⁴A 790 og Sammenvisninger. Enkelte] sml. 21.29.

en uendelig Relativitets-Forskjel mellem Menneske og Menne-
ske.

Der er virkelig i denne Henseende en misforstaaet Nidkjerhed
paa Ideen, der kunde være saa nidkjer, at den reent forhindrede
Ideen fra at komme ind i Verden, og bevarede den i blot Tangent-
Forhold til Verden.

At Christendommen ikke er til

29

U. D.

kan bevises deraf, at det Existentielle viser, at Ingen troer paa
„den Enkelte“ og paa de intensive Handlinger, overalt viser Exi-
stentsen: lad os være nogle Stykker.

Men dette er Christendommen lige stik imod.

Og det Existentielle udtrykker altid i Sandhed hvad et Menne-
ske troer.

Hvad hjælper det saa, at de forsikkre og forsikkre, at de troe
paa Christendommen.

Hvad der forestaaer.

30

U. D.

Det er ikke „Læren“ der skal revideres, og ikke „Kirken“
der skal reformeres o: s: v: o: s: v:

Nei, det er Existentserne der skulle revideres. At vort hele
Existentielle nok er Galimathias \leq og Charakteerløshed \geq , item, at
vi nok alle komme til at gjøre Christendommen en frygtelig Ind-
rømmelse.

Men dette Existentielle krympe vi os alle ved, og derfra disse
mange Udflugter og Paafund om, at det er „Læren“ der skal revi-
deres og Kirken reformeres og Staten o: s: v:

Tangent-Forhold] sml. X¹A 435 og Sammenvisning. ²⁹Christendom-
men ikke er til] sml. 46.X⁸A 783 og Sammenvisninger. Existentielle]
sml. 28.30. den Enkelte] sml. 28.33. ³⁰reformerer] sml. 27.33. Exi-
stentserne] sml. 29.31.

31
U. D.

Det Høieste er det Abnorme.

Det kan nu sagtens det Laveste eftergøre.

Men det Abnorme, som er det Høieste, er det med det uhyre Tryk af det mellemliggende Ethiske.

Dette vil nu det Laveste tage bort — og være det Høieste — uden alle Farerne.

Til den Ende har man saa ogsaa hittet paa dette: lader os være nogle Stykker.

32
U. D.

Det Exceptionelle.

Det Almindelige (Mynster o: s: v:) vil slet ikke vide af <at> det Exceptionelle (det Høieste som det Abnorme) er til. Eller man, forsaavidt det er et Forbigangent forklarer det nu ved Hjælp af Udfaldet, saa det dog bliver noget Andet end det var. Eller man, da just et saadant Exceptionelt har forandret vore Begreber, benytter det Nuværende ikke til at finde det Exceptionelt, hvad det dog var i sin Tid.

Man tør ikke tage det Exceptionelle med — for ikke at forvirre Alt. Nu man veed heller ikke min Methode til at kontrollere det ved det Existentielle.

Men dette er, i Forhold til det Exceptionelle, Fremskridtet — og et Fremskridt mod Idealet er altid Tilbageskridt — at medens der i en ældre Tid vare saadanne Guds Mænd, maae vi nøies med en Digter, der siger: det er en Mulighed, holder Muligheden aaben — men saa igjen er den strengeste Critiker og Controlleur mod Enhver, der vil sige <sig> at være noget Saadant.

³¹ Ethiske | sml. 30.32. ³² Exceptionelle | sml. 86. X⁹ A 779 og Sammenvisninger. Mynster | sml. 9.36. Existentielle | sml. 31.33. Digter | sml. 15.33.

Min Tilværelses Betydning i Tiden.

33
U. D.

Kirken skal ikke reformeres, ikke Læren. Skal der gøres Noget — da Bod af os alle. Dette udtrykker min Tilværelse.

Jeg er, menneskelig talt, den fremmeligste Existents vi har. Og hvad har jeg lært? At jeg neppe tør kalde mig en Christen — hvor skulde jeg saa vove at ville reformere Kirken eller befatte mig med Sligt.

Som andre Ynglinge reise udenlands — og nu bringe Efterretning hjem om fremmede Landes Skikke og Sæder: saa har jeg ogsaa i mange Aar levet som i Udlandet — i Omgang med Idealerne, hvor der er saa saligt at være, Alt Mildhed og Blidhed, naar man blot er ydmyg og beskeden.

Saa skiltes jeg fra dem. Og til Afskeed sagde de ligesom til mig: gaae nu med Gud. *«siig Andre, hvad Du har lært.»* Og for at Du kan have en Erindring om os saa tag Idealerne digterisk med Dig. Gjør hvad Brug Du bedst kan af dem; men husk paa, derfor er Du ansvarlig.

Hvad lærte jeg da? Jeg lærte, at det at være Christen er noget saa uendeligt høit, at jeg neppe tør kalde mig det. Men jeg fik Lov til digterisk at benytte Idealerne.

Læren i det Bestaaende, Indretningerne ere meget gode. O, men Existentserne, vore Existentser — troer mig de ere maadelige. [*I Marginen: Forkyndelsen af Læren holdes for meget paa Afstand, Christendommen er ingen Magt i Virkeligheden, vore Existentser kun lidet berørte af Læren.*] Dog dette kan tilgives, naar det blot erkjendes. Men føier ikke ny Skyld til, ved, naar der ikke er mere Christendom, at ville reformere Kirken.

Som Luther traadte frem paa Rigsdagen, ene med Bibelen: saaledes kunde jeg ville træde frem ene med det N. T. tage den simpleste christelige Leveregel og spørge hver Enkelt: har Du blot nogenledes fuldkommet det — og hvis ikke, vil Du saa reformere Kirken? [*I Marginen: Og Ingen sige: jeg er lige saa*

¹¹reformerer] sml. 30. 38. digterisk] sml. 32. 38. Existentserne] sml. 32. 62. Luther] sml. 25. 54. hver Enkelt] sml. 29. 38.

1851

god som de Andre; thi Den, der siger det, han er meest uværdig.]

Man lee kun! Dog nei, ogsaa dette har jeg vel forud bragt i Orden. Man har jo faaet Lov til i sin Tid at mætte sig med at grine af mig — hvad jeg selv forlangte. Nu er man vel kjed af det.

Standser, o standser. Nøies idetmindste indtil videre med hvad jeg kan byde.

Og hvad kan jeg byde? Jeg er en Digter — ak, kun en Digter. Men i Idealitetens Herlighed kan jeg fremstille Christendommen, og har jeg gjort det. Hører paa mig — idetmindste førend I begynde reformerende at ballotere. Seer dog ret først hvor ideal Christendommen er — og saa et Øieblik til Eder selv — inden I reformere.

Jeg er kun en Digter, ak kun en Digter. Seer ikke paa mit Liv — og dog seer kun paa mit Liv, for at see, hvilken maadelig Christen jeg er, hvad I ville see bedst, naar I høre paa min Tale om Idealet. Og paa denne hører; thi blæse være med min Smule Person.

Jeg er kun Digter. Jeg elsker dette jordiske <Liv> kun altfor høit, vil gjerne have menneskelig talt gode Dage, more mig, nyde Livet o: s: v:.. Ak, og jeg forstaaer, at strengt taget fordrer Christendommen noget ganske Andet. Men just fordi jeg dybt ydmyget tilstaaer min Ringhed, saa har jeg forstaaet, at Christendommen tillader mig, idetmindste indtil videre (thi <jeg> er jo forpligtet til at høre mig for, som et Barn hos sin Fader eller sin Lærer) at leve saaledes.

Og dette byder jeg; paa dette Vilkaar tør jeg udbyde Christendommen — o, hører mig, idetmindste inden I reformerer den.

Jeg er kun en Digter. Og hvad var da min Opgave (hvis jeg kunde indfrie den, thi om jeg kan det endog blot imorgen, kan jeg jo ikke med Bestemthed vide idag, jeg tør bestandigt kun vide, at igaar kunde jeg det nogenledes.)

Overalt, hvor der er en Bevægelse, som, efter mine Begreber

grine af mig] sml. 26. 63. X²A 623 og Sammenvisninger. hvad jeg selv forlangte] sml. X³A 88, og se Note dertil. ballotere] sml. 22. 35.

er farlig for Christendommen, der ligesom gaaer jeg hen. Jeg siger ikke et Ord til de Tilstædeværende, nei bevares. Ikke et Ord om mig selv — det skulde da være et despekterligt. Hvad gjør jeg da? Jeg stiller mig ligesom hen i en Krog eller midt i Forsamlingen, efter Omstændighederne. Jeg begynder saa at tale høit med mig selv, som en distrait Mand, høit med mig selv — om Idealerne. Taler saa kun I høirøstet I hvis Taler, foruden de mange glimrende Partier midtvejs, alle ende med den glimrende Udgang: lad os saa ballotere. Der vil dog skee noget Andet. Nu vil der være En nu en Anden, der gaaer til Side, sigende til sig selv: det var dog en besynderlig Tale, denne om Idealet — troer mig han balloterer ikke.

Og saaledes fremdeles. Thi saa lidet som, i Ideen seet, nogen Qvinde kan modstaae Digterens Don Juan, saa lidet nogen Mand eller Qvinde, i Ideen seet, i Længden denne Tale om Idealet — usaligt det Menneske som kunde det. Men han kan det ikke. Den sniger sig ind man veed ikke gennem hvilke Porer og Aabninger, sniger sig ind i Hjertet. Der kan gaae længere Tid hen; en Dag bliver han ligesom besynderlig. Han lukker sig inde, eller han gaaer ud paa en eensom Spadseretur — han siger til sig selv: det var dog en besynderlig Tale den om Idealet, jeg vil tænke over den. Og naar han da lukker op igjen eller kommer hjem, er han forandret — troer mig: han balloterer ikke om Christendommen.

Vi < Mennesker > have det i ethvert Øieblik, i en vis udvortes gudforladt Forstand, i vor Magt at ballotere < ogsaa > om Christendommen. Vi kunne jo sige: saadan ville vi have det, og det kalde vi Christendom. O, lader os vogte os!

Hører mig! O, mine Venner, jeg har aldrig bedet om Sligt, nu beder jeg derom, i Christendommens Navn! Hører mig! O, og I, I Qvinder, hos Eder pleier jo Digterens Tale altid at finde Indgang, o, lad den finde Indgang, og standser saa I Mændene! Mildere Tale kunne I ikke faae at høre, og ville I ikke faae at høre, end den af en stakkels Digter. Men seer endnu engang paa Christen-

1851

dommen. Agter blot paa min Fremstilling af, hvorledes et Sandheds-Vidne seer ud — end sige da en „Apostel“ (og Sandheds-Vidne maatte man da idetmindste være for at vove at ville „reformere“). Agter paa denne Fremstilling, seer saa f. E. paa mig, og seer hvilken Pialt jeg i denne Sammenligning er — o, og menneskelig talt er jeg dog ret fremmelig her paa Berget.

Jeg er kun en Digter \leq jeg ønsker just derfor at være, menneskelig talt, i god Forstaaelse med Eder; thi saaledes svag er en Digter altid. \geq Ville I forstaae mig, ville I til Løn jordisk forskjønne mig mit Liv — jeg vil med Taknemlighed modtage det. Og jeg tør det, tør det, just fordi jeg kun siger mig selv at være en Digter, tør barnligt glæde mig ogsaa ved dette Jordiske. O, skal Sagen gaae til næste Instants: skal der et Sandheds-Vidne til for at standse — nei, han tager ikke mod Sligt. Frygtelig haardfør som en Afdød, ubevæget og ubevægelig, noterer han Eder og mig, os alle Prisen paa det at være Christen saa høit som „Aand“ er, han afskaffer alle Confinier; han haster med Længsel efter sit eget Martyrium, og han kan derfor ikke spare os Andre. Saa er der mangen Skrøbelig, der paa et lidt mildere Vilkaar, naar der var blevet givet efter, kunde gaae med, der styrter; og mangen Vaklende, der forhærdes o: s: v:

34
U. D.

Psychologisk Kjendetegn paa at have Samvittighedssag.

Kjendetegnet er: Den, som har Samvittighedssag, han søger ikke blot ikke jordisk Hjælp, ei heller at undgaae Farer, ei heller „den nemmeste Maade“, nei, han søger Farer, skaber sig selv Vanskeligheder, udfinder den vanskeligste Maade. O, thi ham bekymrer kun Eet: at han da ikke skulde have taget fejl, at det ikke var Samvittighedssag, og til at dette kan blive aabenbart, hjælpe Farerne.

Hvor dette Symptom ikke er, er ikke i strengere Forstand Samvittighedssag.

1851

Saa rolig, som en Embedsmand i Banken seer paa en Seddel, siger: der mangler en Prik over det: i, den Seddel er falsk. En Prik, det synes enhver Anden en Ubetydelighed, men det er dog nok til at vise, at det er en falsk Seddel. Saa rolig som en Mægler betragter et Penge-Papir og siger: her mangler et Sving — det er falsk det Papir. Saa rolig som Lægen siger: den Sygdom er det ikke, thi det Symptom er der ikke — — saa roligt siger jeg: hvor dette Symptom ikke er, er ikke Samvittighedssag. Men jeg siger ikke: hvor dette Symptom er, der er Samvittighedssag, det er ubetinget vist, nei det siger jeg ikke.

Ballotation

35
U. D.

Jo ubetydeligere en Sag er, desto mere egner den sig til at afgøres ved Ballotation; jo betydeligere, jo mindre.

Og Sandhed samt Alt hvad dertil hører kan ikke afgøres ved Ballotation.

En, der troer paa at der er en Gud til, kan ikke deltage i nogen Ballotation om, at der er <en> Gud til. Udfaldet — som jo desuden ikke kan vides forud — gjør Intet til Sagen. Thi om end vor Herre fik ved Ballotation absolut Majoritet, ja Eenstemmighed: det er Blasphemie, at ballotere; og om det saa kun var i de 5 Minutter da der balloteres, saa længe er Guds Navn taget forfængeligt, og ligesaa ved den Art Sanction, som Ballotation kan afgive.

De gammel Orthodoxe,

36
U. D.

hvis Paastand jo var, at de vare de eneste sande Christne i Danmark.

Ikke har jeg Noget imod, at de skilles fra os — men det er uforvarligt, at de skulle opnaae det ved Ballotation, og uden at opgive den Paastand, at de ere den sande Kirke.

³⁵ Ballotation] sml. 33.36. ³⁶ gammel Orthodoxe] sml. 37.X¹A 554 og Sammenvisninger. Ballotation] sml. 35.38.

1851

Men det skulde være Taktiken — og saa skulde Dommen falde over Mynster med Sit.

Og i hvilken Sindsstemning kan den redelige Spandet have indgivet sit Andragende. Har han betragtet det paa samme Maade som et Forslag om Gasbelysning eller Deslige — ja saa kan der rigtig nok balloteret; men det var jo usømmeligt med saadant Sindelag at indgive det. Eller er hans Paastand, at han har betragtet det som Samvittighedssag, hvor i al Verden kan han saa nøies med at betjene en Samvittighedssag (der ikke blot som „kongelig Tjeneste“ skal befordres hurtigt og skal igjennem, men skal igjennem, eller den Udcommanderede styrte) — ved at indgive et Forslag til Ballotation, og saa see, hvor mange Stemmer det vil faae.

Selv om det gik igjennem, Sagen er dog feil betjent, og der er et indirecte Beviis ført for, at det ikke er ham Samvittigheds-sag, at han har taget Munden for fuld.

Og falder det nu igjennem, vil han saa maaskee træde i Charakteer!

‡

Til 36, i Marginen:

³⁷ De gammel Orthodoxe vilde trække sig ud af det Hele, dog
U. D. forbeholdende sig at være den sande Kirke, maaskee tillige ogsaa (hvad Rudelbach synes at indigitere i hans Bog om Kirkens Forfatning o: s: v:) forbeholdende sig hele Kirkegodset, hvilket endda ikke er lidt til Mands, da Kirkegodset er temmelig stort og de sande Christne jo efter Rudelbachs Mening saa meget faae.

‡

‡

En Reformation — uden „en Reformator“.

³⁸ Det var altsaa det Nye: en Reformation — uden „en Reformator“.
U. D.

Mynster] sml. 32.46. Spandet] sml. X³A 696, og se Noteertil. Samvittighedssag] sml. 34.370. ³⁷ gammel Orthodoxe] sml. 36.48. Rudelbach . . . i hans Bog] i det til X¹A 660 enf. Skr., S. 348f. — Sml. 20.46. ³⁸ Reformation] sml. 33.77.

Ja, da Alt er blevet upersonligt, hvorfor ikke ogsaa dette.

Eller maaske er det ikke sandt, at denne Reformation er uden Reformator; de ere jo Alle blevne Reformatorer — ja det er Eet og det Samme. Det Begreb „Reformator“ svarer qualitativt til: Een. Er der to, saa er Qvalitæten tabt. Er der ti, er det et stigende minus, og ere alle det, saa er Ingen det.

Altsaa en Reformation uden Reformator. Ja en Reformator det er ogsaa en besværlig Skikkelse for Samtidige, næsten lige saa meget for Dem, som holde med ham, som for Dem, han er imod. Saa afskaffer man ham, det er antikeret. Man sætter istedet for „Reformatoren“ et ganske anderledes føieligt, og trods sin tilsyneladende Uselskabelighed, selskabeligt Noget: en Balloteermaskine — hvis man ikke foretrækker et til Selskabsleeg ogsaa meget Brugeligt: et Lykke-Hjul.

Og derpaa begynder Reformation. I fortrolig Klynge sidder man saa — og balloterer.

Dog jeg haaber, at det bliver ingen Reformation. Som Napoleon ryddede Salen med sine Grenaderer: saaledes vil der komme en Digter, der rydder den ved Hjælp af — Idealerne.

I Grunden er dog forresten dette med en Digter, der fortærer de Forvirrede ved at anbringe Idealerne, det er i Grunden det Socratiske.

Som man taler om at være elverskudt, saaledes vilde jeg sige: 39
at være ideesaaret. U. D.

Mængdens Overherredømme.

40
U. D.

At Verdens Skikkelse nu qualitativt er forandret, sees let. Der kan nu ikke mere være Tale om at En hersker over de Andre. Skal der regieres maa det være indirecte, eller omvendt o: lidende.

Een] sml. 33.41. Balloteermaskine] sml. 36.42. Digter] sml. 33.40. Socratiske] sml. 5.94. ⁴⁰Mængdens] sml. 11.41.

1851

Som Exempel paa det Indirecte er: en Digter, der ved at anbringe Idealerne tvinger Menneskene tilbage indenfor deres Grændse.

Til 40, i Marginen:

41 U. D. Men dette, at Mængden skal standses paa Idealet ved Hjælp af en „Digter“, er ogsaa Fremskridtet, betyder, at Enhver skal være en Enkelt, og som Enkelt forholde sig til Idealet, Lighed for Idealet. Menneske-Lighed og Humanitet.

En Enkelt skal ikke være den Herskende i Kjendelighed som saadan. Dette er en lavere Form af Menneske-Tilværelse; og Mængdens Herskesyge kan heller ikke taale det mere.

Nei, idet han siger: jeg er Digter, kun Digter — siger han: seer paa mig og seer, at jeg er ikke det Store, ikke Idealet — men seer paa Idealet.

Dog maa just den Fremmeligere bruges til at være „Digteren“ for at afgive det indirecte Tryk ved Hjælp af Idealet; er det ganske bogstavelig at han ogsaa efter menneskelig Maal er en Pialt, saa trykker han ikke, og hjælper ei heller Idealet til at trykke.

Altsaa maa den Fremmeligere, istedetfor at ville nyde sin Fremmelighed i ligefrem Kjendelighed (det er at være Herskeren ligefrem, der lader sig beundre og adlyde) have Resignation til at skjule den i Ukjendelighed (Incognito) ved Hjælp af Idealet, der ganske rigtigt gjør ogsaa hans menneskelige Smule Fremmelighed til Intet.

Dette er igjen, hvad jeg alt har antydnet i Anmeldelsen af to Tidsaldere i Slutningen. — O, min Gud, hvor Alt bliver mig tydeligt! Aldrig kan jeg noksom takke for, hvad der blev gjort for mig, saa uendelig meget mere end jeg nogensinde havde ventet, kunde have ventet eller turde have ventet!

Digter] sml. 38. 41. 41 Mængden] sml. 40. 93. Digter] sml. 40. 53.
 en Enkelt] sml. 38. 53. antydnet i Anmeldelsen] S. V. VIII, S. 100f. —
 Sml. X³A 622.

For „Tænkere.“

42
U. D.

Naar En, førend det ved Ballotation er blevet afgjort med Ja, troer paa, at der er en Gud til: troer han da efter at det nu ved Ballotation er afgjort af nogen anden Grund derpaa end før. Og En, som ikke troede før, er der nu nogen Grund for ham til at troe, fordi det ved Ballotation er afgjort med ja, at der er en Gud til.

Ballotation.

43
U. D.

Alt Endeligt er commensurabelt for Ballotation. Intet Uendeligt kan afgjøres ved Ballotation. Thi Ballotations Afgjørelse betyder blot nu har den Sag Ende, ikke, i uendelig Forstand, nu er den afgjort. Af Ballotations Afgjørelse resulterer der, uendeligt, Intet. Det er blot nu forbi.

Anden Gang.

44
U. D.

Da Frederik d. 6te sagde: vi, vi alene forstaae at regjere — da loe man.

Dersom blot Frederik 6te to Aar senere havde sagt: som vi een Gang have sagt: vi vi alene — saa havde det taget sig ganske anderledes ud. Thi skulde det have noget at betyde med at grine saa skulde man egentlig have gjort Oprør. Gjorde man ikke det, saa har man tabt, og Gjentagelsen af hiint Ord faaer nu sit Point.

Det er saaledes med visse Udsagn, at de ere paa en længere eller kortere Tids Varsel sub poena præclusi et perpetui silentii. Passer den anden Part ikke paa, saa bliver den første Part i For-delen med at kunne gjentage.

⁴²Ballotation] sml. 38. 43.

⁴³Ballotation] sml. 42. 47.

⁴⁴sub . . . silentii] sml. II A 773.

1851

 45
 U. D.

Latterlighed.

Naar man selv er R. af D., saa at vilde gjøre det til en christelig Indvending mod Nogen, at han er C. af D. eller St: af D.; naar man selv i Embedsindtægt har 2000 rd, saa at vilde gjøre det til en christelig Indvending mod Nogen, at han har 3 eller 4000 rd: det er dog latterligt.

Skulde der være Mening i den Art Indsigelser, saa maa det være af En, der lever i Armod, eller vel endog i frivillig Armod, og Ingenting er.

 46
 U. D.

Dr. Rudelbach

er egentlig ideeløs. Det i Indøvelse i Christendom om at Christendommen slet ikke er til, har han aabenbart ikke i fjerneste Maade læst saaledes, at det er faldet ham ind, maalende sig med Idealet, at spørge sig selv: men er Du da en Christen. Nei, i endelig og fix Forstand staaer det ham fast, at han og hans Partie: de ere Christne. Og nu har han været fornøiet med Udsagnet og tænkt paa Mynster.

Og jeg derimod som ganske simplement har tænkt paa mig selv.

 47
 U. D.

Tør man paa blot formel Enighed ballotere sammen med Dem, man ellers er uenig med, uden at gjøre opmærksom paa, at denne Enighed er en Misforstaaelse; er dette ikke en Reticents?

Stricte taget tør man det vel ikke. Men da jeg bestandig kun strider med Folk disputerende e concessis, saa vil jeg sige: ja, naar En vedgaaer blot at være slet og ret Politiker, saa gjør jeg ingen Indsigelse. Thi Politik er blot Udvorteshed, og mellem Ud-

⁴⁶ Rudelbach] sml. 20.37.79. Det i Indøvelse... Christendommen slet ikke er til] S. V. XII, S. 129 ff. — Sml. 29.53. Mynster] sml. 36.53.

⁴⁷ ballotere] sml. 43.51.

vorteshed og Udvorteshed kan den til Grundliggende Forskjellighed da ikke være saa kvalitativ, at Anskriget absolut er fornødent. Og Politik er jo desuden paa saa mange Maader Samvittighedsløshed.

Men vil En gjælde for i strengere Forstand Christen saa tør han ikke fortie, at denne Enighed er en Misforstaaelse, det er, efter Christendommens Begreber om Reenhed fra Intrigue, en Reticents. Og altsaa skal han enten gjøre opmærksom — eller opgive Fordring paa at ville gjælde for en i strengere Forstand Christen.

De gammel-Orthodoxe

48

U. D.

ville egentlig skilles fra os, saa leve for dem selv, dog bevarende den Paastand, at de ere de eneste sande Christne.

Saa tolerante ere de! Saa tolerante at de ville opgive os! Saa tolerant er jeg ikke. Jeg vil ikke skille mig fra de Andre, thi det Gode jeg er i Besiddelse af i Christendommen endog blot ved et Forhold til Christendommen vil jeg dog udsættende mig for Mis kjendelse vedblive at bringe de Andre i Erindring.

De gammel-Orthodoxe er egentlig blevne gamle og sløve.

Chrysostomus

49

U. D.

siger ypperligt: Huset faldt ikke om, fordi Stormene kom — men fordi det var bygget paa Sand.

Stormen reiser sig — Christus sover.

50

U. D.

Saaledes ligner det Høieste det Laveste. Kun et Barn, og endog et meget lille Barn, eller et Dyr kan ganske rolig ligge og sove

⁴⁸ gammel-Orthodoxe | sml. 37. 69. tolerante | sml. 22. 66. ⁴⁹ Chrysostomus siger | se Neander, Chrysostomus (sml. 4, og se Note dertil). 2. Bd., S. 274. ⁵⁰ Christus sover | Matth. 8, 24 (Evangeliet paa 4. S. e. h. 3 K., der i 1851 var 2. Febr.).

1851

i en Storm. Det kan vi Andre ikke. Men saa kan Gud-Mennesket det igjen.

Og <hvad> har saa vi Andre at gjøre? Ja, som Disciplene: de kaldte paa Christus.

#

Replik

51

U. D.

. . . . ja, naar Sagen er af den Beskaffenhed, at den passende egner sig til Afgjørelse ved Ballotation, saa kunde jeg gjerne ballotere — uagtet jeg forresten hverken dandser eller balloterer.

Jeg har een Gang talt paa en Generalforsamling, og da forlangte jeg, at der skulde balloteres. Det var i Studenterforeningen, og Spøragsmaalet var om at forbyde Fiærboldtspil, hvilket jeg modsatte mig.

#

#

Christian VIII.

52

U. D.

I min første Samtale med ham (hvilken forresten findes optegnet et andet Sted) sagde jeg (og jeg husker ikke om det er optegnet), da han slog paa at drage mig nærmere til sig:

Nei, Deres Majestæt, Pointen i mit Liv er just, at jeg er privat Mand, en privat Mand i vor Tid, at han kan ville forsvare det absolute Monarchie. Drages jeg nærmere til Dem er jeg i samme Øieblik svækket. Alt er svækket ved at forklares af urene Bevæggrunde. Det eneste Usvækkede er at være en Privatiserende.

Jeg kunde have tilføiet, at den Privatiserende svækker man saa ved at kalde ham en Særling.

O, men Replikken var sand. Altsaa saa opløst er Alt, at en Monarch selv maa tilstaae dette — og det gjorde han. En Privatiserende er Magt, og han maa saa have Resignation nok til ikke at ville modtage end den mindste Gunst — ellers er han svækket.

⁵¹ Ballotation] sml. 47.53.

⁵² min første Samtale . . . optegnet et andet Sted] X¹A 41.

Engang var Kongens Gunst Magt — hvor forandret, naar Kongen maa lade være at vise sin Gunst blot for ikke — at svække. Hvor afmægtigt!

#

#

Mit Forhold til Bevægelsen.

53
U. D.

Ingen, Ingen, Ingen her paa Berget ligger i een Forstand Bevægelsen saa nær som jeg, ja jeg er dens Yderste.

Men i samme Øieblik da en af vore Bevægelsesmænd vilde sige: ypperligt, lad os saa holde sammen og faae denne eller hiin Forandring i det Udvortes — Ingen, Ingen, Ingen her paa Berget er Bevægelsen saa fjern som jeg; ved en Verdens-Forskjel forskjellig og skilt fra den.

Selv, han den Gamle, Sjællands høiærværdige Biskop, min Beundring, min første min uforandrede, selv han kan indlade sig. Han kan sige: <naar endeligt saa skal være —> dersom I ville være fornuftige kan jeg paa mangt et Punkt deeltage med Eder. Kun jeg kan ikke. Det er som hvis der paa et Bal var en ærværdig Matrone tilstede. For at dandse var hun naturligviis ikke kommet, nei hun var kommet med sine Børn og Børnebørn. Hun sidder i et Værelse indenfor, hvor Alderdommen er samlet, ogsaa festligt, men ikke til Dands. Da faaer Ungdommen den Idee vi maae <have> gamle Frue H. — der i Alderdoms-Skjønhed fordunkler os alle — vi maae have hende til at dandse en Gang. Hun gjør Indsigelse, siger: nei, nei lille Børn. Men endelig giver hun efter og siger: dog, ubetinget Eet, en Valts bliver det ikke, jeg vil sandfærdigen ikke valtse. Men kan dette glæde Eder, saa vil jeg i en Polonaise gaae Salen rundt. Der kan saa samme Aften paa Ballet <opstaae> og senere i Selskaberne fortsættes en Strid om, hvorvidt man kan sige, at gamle Frue H. dandsede den Aften. Jeg blander mig ikke i slig Strid med de Dandsende og Conserverende; min Mening er kun, man kan sige: hun indlod sig, hvad hun, bevarende sin Værdighed meget godt kunde gjøre. Med

⁵³ høiærværdige Biskop] sml. 46. 55.

1851

mig er det anderledes. Om saa baade Ungdom og Galskab vilde forenede inclinere for mig: jeg dandser ikke, bogstaveligt saa lidet, om man saa vil, som en Invalid dandser. Vil man forklare det saaledes, har jeg Intet derimod, kun det er bogstavelig sandt: jeg dandser ikke.

Der er ved en af mine Pseudonymer ξ (Anti-Climacus) \geq hørt det Ord; Christendommen er slet ikke til. Fast lyder det som var det en Apostel der talte, og saa maatte altsaa alle Forhold bevæges svarende dertil. Thi som den store Fisk, naar den bevæger sig, næsten blot den aander, oprører Havet fra dybe Grund: saaledes maa en Apostel, naar han skal røre sig, næsten blot han skal aande bevæge Alt. — Saaledes vover Ingen, Ingen, Ingen af Bevægelsens Mænd at byde ud. Selv Den der bød længst ud og vovede yderligst, vilde slaae af og sige: det er næsten, næsten kunde man fristes til at sige, at det var som var Christendommen ikke til.

Altsaa dette Ord siger Pseudonymen. Men førend dette Ord naaer Virkeligheden, kommer Forordet til denne Bog. Deri staaer: jeg forstaaer dette som sagt til mig, alene til mig (ikke til noget andet Menneske): at jeg maatte lære at henflye til Naaden. — Saaledes vilde Ingen, Ingen, Ingen af vore Bevægelses Mænd beskrive Svinget. Han vilde sige: Jeg og nogle Faae, vi ere Christne, eller dog idetmindste er jeg det \circ : paa ξ hiint \geq første Punkt vil han ikke gjøre Svinget saa stort, og paa dette andet Punkt vil han gjøre sin Personlighed endelig fast, at det er vist, at han er Christen.

Men just fordi jeg digterisk satte Uendelighedens Fart i (per Pseudonym) og saa igjen, christeligt, ved Hjælp af Forordet, lod det Hele gaae ud over mig, mig alene, just derfor bliver Bevægelsen lige det Modsatte af hvad den maatte synes uerfarne og halvbefarne Søfolk endsige Passagerer at maatte blive.

Anti-Climacus... Christendommen er slet ikke til] sml. 9. 57. 46. 55. Forordet til denne Bog] S. V. XII, S. VII. Naaden] sml. 22. 123 digterisk] sml. 41. 55.

Sømanden taler om at gjøre et Slag. Naar det skal gjøres, nøies han ikke med at have et Par Seil oppe. Nei, hver en Klud bliver udspændt, for at fange hver en Luftning, og give den størst mulige Fart. Saa gaaer da Skibet, lad os sige det vel umulige, det gaar nu paa en Fart af 16 Miil i Vagten. Ordren er uddeelt: alle Mand ved Seilene — selv staaer Captainen ved Roret. Passagererne sige: det er derhen vi skal, og vi ere der i næste Øieblik med den uhyre Fart vi gaae. Nu er Øieblikket. Signalet lyder. Han lader Skibet gaae over Stag — og det var ikke derhen vi kom, ikke heller saadan i Nærheden deraf, nei det var til lige det modsatte Sted. Derpaa overgiver han Roret til Styrmanden. Han fremtager saa af sin Lomme et Cigarfederal, medens dog hans Tanker synes at være andetsteds, thi Minen udtrykker Alvors-Glæden, som den sees hos den forfarne Sømand, naar en vanskelig Manouvre med Guds Hjælp — og det glemmer den forfarne Sømand aldrig! — er lykkelig gjort. Saa tager han en Cigar ud af Foderalet, medens et polidsk lille Smiil viser sig ved Munden, som dette sees hos den forfarne Sømand. Saa gaaer han, uden at sige et Ord, ind i sin Kahyt, for at udarbeide sin Rapport til Admiralitetet. — Lad mig blot tilføie et novellistisk Træk fra hiin Begivenhed. Der var en Passageer ombord, han stod forrest i Passagerernes Kreds, han holdt en Kikkert i sin Haand, nu satte han Kikkerten for Øiet, nu viste han med Haanden. Det var tydeligt, at Passagererne ikke vare langt fra at ansee ham for Captainen, og det var tydeligt at dette ikke mishagede ham. Han forklarede: det er derhen vi skal, og vi ere der i Øieblikket med den Fart vi gaae. Han havde af Naturen en lang Næse (cfr. Claudius): da Slaget var gjort, jeg har aldrig seet saa lang en Næse. Derpaa stod han et Øieblik som forstenet; men nu blev han rasende. Han kastede Kikkerten i Gulvet, og vilde at Passagererne skulde gjøre Oprør mod Captainen. Det fandt imidlertid ingen Gjenklang blandt Passagererne, og gik saa stille af, at Captainen end ikke hørte det mindste deraf

[gjøre et Slag] sml. 383. Claudius] der synes hentydet til Matth. Claudius, Asmus omnia sua se cum portans (se til II A 279). 1. u. 2. Theil (Hamb. 1775), S. 67 (Digtet: Die Mutter bey der Wiege).

1851

i Kahytten, hvor han sad fuldt beskjeftiget med at udarbeide sin Rapport til Admiralitetet.

Til Admiralitetet. Ja, thi Admiralitetet og Generalitetet, det er to store Magter.

Dog er der een større: Gud i Himlene. Men at skulle styre paa det Vilkaar, at skulle indgive Rapporten dersteds og altsaa paa Evighedens Ansvar: det er idel Frygt og Bæven. Jeg vilde hellere 70 Aar hver Dag træde Tørv, end blot een Time at skulle styre paa det Vilkaar. Herre Gud, man er dog kun et stakkels Menne-ske, og selv det største Menneske han kunde dog saa let tage, om det saa blot var en 999de Deel Feil af Stregen — men naar det er paa Evighedens Ansvar, det hjælper ikke at være kommet Stre-gen saa nær. Og dog er det i en anden Forstand saa saligt, at styre paa det Vilkaar, at al Verdens Herlighed og tilbuds paa 70,000 Aar: ja, vel betænkt — dog nei, her er end ikke noget at betænke sig paa! — jeg bytter den bort for denne Salighed blot een Time.

Nu, og dette er jo forundt ethvert Menneske, ja han skal det. En Tjenestepige, en Professor, \lessgtr en Landsoldat, \gtrless Cancelliraad Deichman (o, om Forladelse!) en Biskop, et Postbud, Du, [*i Mar-ginen med Blyants-Sammenvisning, i Blyants-Klammer*: — o, blæse være med al Emancipation! — Du] min kjere Pige og jeg: Enhver skal være den Enkelte, der under evigt Ansvar styrer sit Skib. I een Forstand er dette Frygteligt. Men naar det da ret er forstaaet i Frygt og Bæven, og denne ikke aandløst glempt igjen: da er det \lessgtr — i Christi Navn og for hans Skyld — \gtrless mildere end endog blot det at sortere under Admiraliteten; thi kan \lessgtr — at jeg skal spørge — \gtrless Admiralitetet ikke saaledes være forfærdeligt som Gud i Him-lene kan det: sandeligen \lessgtr — nu kommer Alvoren! — \gtrless endnu mindre kan det \lessgtr — ja for den Sags Skyld det ikke engang tør det; thi Admiralitet har ingen guddommelig Majestæts-Ret — \gtrless saa-ledes være Kjerlighed og Barmhjertighed som Gud i Himlene! *Herunder et overkradset Dobbeltkors* \lessgtr Og dette er Christendom \lessgtr og Guds Opfindelse \gtrless ; er der Noget deraf I ville have bort — og ved Ballotation! \gtrless Eller synes det Eder, at det nu er Øieblikket

den Enkelte] sml. 41.63. Ballotation] sml. 51.58.

til at tænke paa Forandring i det Udvortes, og ikke snarere til at betænke hvor saligt dog dette Christelige er, ak, og hvor lidet vi vistnok alle — eller jeg idetmindste — have paaskjønnet dette Gode. Punktum!

Rustning.

54

U. D.

I Prædiken over Epistelen paa 21de Søndag efter Trinitatis (Eph. 6.) i Begyndelsen siger Luther: der er to Art Rustninger, een gjør os uovervindelige, en anden til Overvindere.

Digterisk

Humor i Retning af højere Galskab.

55

U. D.

... Min Mening er, at Christendommen slet ikke er til. Forresten holder jeg ubetinget paa Biskop Mynster, der, som jeg haaber, er af samme Mening. — Det vilde være Hamletsk; <saa er Pathos sprængt og Individet sprængt.>

Grundtvig — og jeg.

56

U. D.

Grundtvig traadte ind i Verden med sin Demiss-Prædiken: hvorfor er Guds Ord veget af Guds Huus.

Noget Saadant kunde jeg aldrig sige. Jeg maatte sige: hvorfor er Kraften vegen fra Guds Ords Forkyndelse.

Thi efter min Mening er det dog Guds Ord der høres rundt omkring i Landet — Ulykken er blot at vi ikke gjøre derefter. Jeg kan nøies med Lidet, et lille Bibel-Ord er nok — og jeg spørger strax mig selv: har Du gjort det?

Deraf kommer det ogsaa, at jeg kan høre enhver Præst, enhver

⁵⁴ I Prædiken... siger Luther] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 486. — Sml. 33.115. ⁵⁵ Digterisk] sml. 53.64. Christendommen slet ikke er til] sml. 53.57. Mynster] sml. 53.126. ⁵⁶ Grundtvig] sml. 57. X³ A 651 og Sammenvisninger. sin Demiss-Prædiken] Kbh. 1810. gjøre derefter] sml. 94. X⁴ A 776 og Sammenvisninger.

1851

Student, Candidat. Grundtvig har næsten fra Begyndelsen været reduceret til kun at kunne høre sig selv. Og altid denne Urgeren af Christendommen som Lære, Læresætninger — og saa det Verdenshistoriske.

#

57
U. D.

Grundtvig — og jeg.

Forskjellen kan ikke være større end vor Taktik.

En ubekendt theologisk Candidat vil rende Storm paa det Hele og med en 14 Pagina, ovenikjøbet en Demiss-Prædiken, der altsaa var et Specimens Arbeide, for hvilket han endogsaa skulde have Charakter.

Og jeg har i 7 Aar arbeidet efter en enorm Maalestok i Sammenhæng. Som æsthetisk Forfatter fængslet Menneskene, naaet et Høidepunkt — og da lader jeg en Pseudonym sige: Christendommen er ikke til.

#

#

58
U. D.

Grundtvigianerne — Bondevennerne.

Tør Grundtvigianerne negte, at de ere vidende om, at Bondevennerne af reent verdslige Grunde, reent verdsligt ville Frihed (altsaa Christendommen imod) medens Grundtvigianerne af hyper-christelige Grunde ville Frihed? Og hvor tør saa de ballotere sammen? Jeg spørger ikke Bondevennerne, de udgive sig <kun> for Politikere; men <jeg spørger> Grundtvigianerne, der endog have givet sig Mine af at være de eneste sande Christne i Landet. Er en saadan jesuitisk Reticents er det Christendom?

#

⁵⁷ Grundtvig] sml. 56.58. en Pseudonym] sml. 53.131. Christendommen er ikke til] sml. 55.115. ⁵⁸ Grundtvigianerne] sml. 57.66. — Om Grundtvigs Forhold til Bondevennerne se Danskeren 1850, Nr. 13 (6. April). ballotere] sml. 53.65.

Et Følge.

59
U. D.

Scriver tager det <paa en smuk Maade> ganske bogstaveligt dette Ord: „Deres Gjerninger følge dem“ — som gik De, maa-skee i Mangel af andet Ligfølge, i Procession bag efter.

Det lader sig fortsætte; thi naar det øvrige „Følge“ gaaer hjem igjen fra Graven, saa følger dette Følge videre.

Det lader sig videre fortsætte, thi om dette Følge og dets Fortsættelse gjælder evigt Fortsættelsen følger.

Kun er dette Følge ikke at kalde frivilligt Følge; her kan man sige som Philosopherne: det følger med Nødvendighed. <Det er baade et Følge og en Følge.>

Døden.

60
U. D.

Scriver siger Med Døden er det godt at handle: Fordelen er vor („det at døe er Vinding“.)

Det er en mere storartet Maade at narre Døden paa end hiin Epicurs: at Døden ikke kan faae fat paa mig, fordi naar jeg er, er den ikke; og naar den er, er jeg ikke.

Om Exempler.

61
U. D.

Salvianus Mass. de avaritia 3,10:

Possim quidem dicere majora exemplis omnibus Dei esse mandata clamantia quotidie in omni mundo.

Thi at forlange er ogsaa saa let Udflugter, leder saa let Opmærksomheden paa dette: om jeg nu ogsaa kan, istedetfor at Farten skal gives ved dette: Du skal.

⁶⁰Scriver tager osv.] i den til 17anf. Udg. 5. Th., S. 994. ⁶⁰at døe er Vinding] Fil. 1,21. — Sml. III C 1. (X²A 60.) Epicurs] Diog. Laert. X 125. ⁶¹Salvianus Mass. de avaritia] om Udg. se til X³A 744. — Det anf. findes i Migne's Udg. (Patrologiæ Latinæ tom. LIII. Paris 1865), Sp. 214 (i: Adversus avaritiam).

1851

Dog anfører han ogsaa Exempler men altsaa accommodations-
viis, istedetfor at man ellers gjør omvendt.

62

De existentielle Springfiedere

U. D.

ere afmattede; der hvor før var Springfjeder, er nu Vrøvl (Grunde, Hensyn, Overveielser, Seen til „de Andre“ o: s: v:) Derfor er al Bevægelse fingeret Bevægelse, en Bevægelse paa Stedet, som hvis en Ko vilde flyve. Man forbereder sig til at handle lige saa forkeert som hvis En der skulde løbe Væddeløb, vilde berede sig ved at tage 3 Frakker, og to Cheniller paa, Galoscher o: s: v: o: s: v:.

63

Religieus Opdragelse.

U. D.

I Forhold til al den Udvorteshed (hvilken jeg enten ikke selv som „Enkelt“ kan faae bort, eller i Forhold til hvilken jeg ikke føler mig i Samvittighed forpligtet til at blive Martyr for at skaffe den bort) er Loven den: saa er det netop Opgaven at blive ved Indadvendthed ligegyldig for denne Forandring, drage Sindet bort fra Beskjeftigelse dermed.

Det: saadan at være nogle Stykker o: D: er Falsation, er tillige, reent disciplinairt seet, ligesom Discipelens Uopmærksomhed i Timen eller rettere som Det, at han ikke sidder rolig i Timen.

Overalt er og skal der eksistentielt være et Enten—Eller. Og vor Tids Demoralisation er just bestandigt at have substitueret: Quantiteten.

64

Om mig selv

U. D.

jeg er en Slags <eksistentiel> Cerimoniemester. Det vil sige: i Forhold til hvad Enhver <paa det religieuse Gebeet> siger sig at være,

⁶²eksistentielle] sml. 33.63. ⁶³Opdragelse] sml. 85.X^aA 345 og Sammenvisninger. Enkelt] sml. 53.64. Martyr] sml. 33.76. eksistentielt] sml. 62.64. ⁶⁴eksistentiel] sml. 63.68.

er jeg ham strax hans existentielle Consequentser, der tvinger ham enten i Charakter, eller ogsaa til at blive aabenbar som en Bedrager eller en Selvbedragen.

Dette er min Opgave i Ideen seet, uden at jeg derfor empirisk befatter mig med hver Enkelt.

Men at vi skal: tilbage, det udtrykker jeg bestandig ved, at jeg bestandigt siger om mig selv: jeg er blot en Digter, hvad Sandhed er, men som dog meget kan genere fortumlede Hoveder, der helst selv vilde være Idealet eller dog noget nær eller dog saadan noget nær.

#

#

Haandbog for Balloterende

65
U. D.

Under denne Titel kunde man skrive en Satire over det hele Uvæsen.

Overhovedet er det dog sørgeligt, saa lidet der tænkes i Verden. Man forandrer Regjeringsform, Alt, Alt — og det eneste man ikke underkaster nogen Tvivl, det eneste Faste er Troen paa den Art Afgjørelse som er ved Ballotation.

Der ligger her yderst interessante og vigtige Problemer i Henseende til at vise Grændsen for Ballotation, hvor Brugen af Ballotation er Nonsens, ligesom det vilde være Nonsens at bruge en Bismarck til — Guldvægt. Og det at Menneskeheden nu ene vedkjender sig Ballotation som Afgjørelses Middel, viser hvor dybt Slægten er sjunken, reent verdsliggjort.

#

#

Prosit!

66
U. D.

Grundtvig tager sig slet ikke iagt for, at det Begreb af Tolerance som nu florerer er: Indifferentisme, det dybeste Affald fra Christendommen — og det vil han ballotere sammen med. [*I Marginen*: Den Art Verdslighed med at den Geistlige er Excellence

Enkelt] sml. 63. 89. Digter] sml. 55. 69. ⁶⁵ Balloterende] sml. 58. 66.
⁶⁶ Grundtvig] sml. 58. 69. Tolerance] sml. 48. 70. ballotere] sml. 65. 69.

1851

o: s: v: er ikke nær saa farlig som denne Verdslighed: at drikke Duus med Skarpretteren.]

I en lille Opsats af Franklin om Forfølgelseslyst i tidligere Tider om Dissenters o: s: v: (hans Liv og Skrifter v. Binzer 2den Deel p. 165 o: fl.) taler han om, at efterhaanden saa kom man da til Erkjendelsen af Tolerance. (o: man blev mere og mere indifferent.)

Denne Tolerance prises saa. I en troskyldig Note til Texten (p. 167) staaer saa: Saa indlysende end denne Tolerance viser sig for den sunde Menneske-Forstand, saa var den dog ikke oprindelig en Frugt af Fornuften men — af Handelen. [*I Marginen:* Og det vil enhver Kræmmer kunne forstaae: at Tolerance er i Handelens Interesse. Og da Verden saa sank saa dybt at vi intet høiere Begreb havde end Kræmmerbegrebet: saa kom Tolerancen op — og det var den forbedrede Christendom.] Allerede Portugiserne indsaae, hvor meget Tolerance var i Handelens Interesse — Til Lykke. Jeg troer virkelig, at det er Forklaring: Handel og Skibsfart, og Jernbaner, og hele det verdslige Selskabelige-Venskabelige, i alt Dettets Interesse er Tolerance — den leve!

- 67 Franklins Skrift af Aar 1759: Provinzen Pensylvaniens Historie, har til Motto: „Den som opgiver væsentlig Frihed for at opnaae en smule temporair Sikkerhed, fortjener hverken Frihed eller Sikkerhed.“

Franklins Liv og Skrifter v. Binzer 1 D. p. 154.

- 68 Verdens-Klogskab eller verdslig Klogskab
U. D. afskaffer Charakter.

Franklin siger i sit Liv, i Anledning af et almeennyttigt Projekt som han fremsatte anonymt i sin tidlige Tid her lærte jeg, hvad

drikke... Skarpretteren] sml. S. V. VII, S. 163. Franklin... Liv og Skrifter v. Binzer] Ktl Nr. 1871—72: Benj. Franklin's Leben u. Schriften... bearb. v. A. Binzer. 1.-4. Theil (Kiel 1829). ⁶⁷Franklins... Binzer] se til 66. ⁶⁸Franklin... Liv] se til 66.

jeg senere har erfaret, hvor rigtigt det er, naar man vil at en Sag skal fremmes da ikke at stille sig selv i Spidsen, men lade det være „en Mand, der interesserer sig levende for vore Forhold o: D:“ o: det Abstrakte, et X. — Ja vist er det det Klogeste; det ligger i, at den menneskelige Herskesyge, Nivellementet ikke kan taale at En staaer i Spidsen. Og dette har saa afskaffet det Ethiske, der netop urgerer Person, og vilde dømme at denne Klogskab er utiladelig Feighed.

Ligeledes taler han om, at en af hans Venner havde gjort ham opmærksom paa, at han maatte beflitte sig paa Ydmyghed. Franklin siger: det gjorde jeg ogsaa, uden at jeg dog egentlig derfor blev ydmygere. Men min Maade at tale paa blev forandret, jeg sagde sjeldnere nogen ganske bestemt imod, jeg brugte gjerne saadan Udtryk som: jeg troer at man kunde mene o: D. — og tilføier han, „siden den Tid lykkedes det mig meget bedre at drive igjennem hvad jeg ønskede drevet igjennem“. Naturligt; thi denne Ydmyghed er en Compliment til den menneskelige Herskesyge, der ikke vil taale Charakterer.

Grundtvig.

69
U. D.

Er Statskirken engang en Facticitet saa kan man kun religiøst kæmpe sig ud af dette Faktiske — ikke ved Ballotation, eller politisk Voldtægt.

Og de gammel Orthodoxe bære jo Skylden (hvis den er saa stor som disse udskrige den) med os Andre, de have jo levet i Statskirken. Saa skulle de heller ikke have Lov til saa nemt at rende fra det Hele og med den Paastand, at de ere de eneste sande Christne.

Paa sidste Rigsdag siger Grundtvig: at han i 40 Aar har været betænkt paa at træde ud af Statskirken — det er a la Trops Exa-

det Ethiske] sml. 64.71. ⁹⁹Grundtvig] sml. 66.79. Ballotation] sml. 66.102. gammel Orthodoxe] sml. 48.70. Trop^s Examenslæsning] se J. L. Heiberg, Recensenten og Dyret (se til II A 654), S. 15 ff. (3. Sc.); i Skuespil (I.-7. Bd. Kbh. 1833-41. — Ktl. Nr. 1553-59) 3. Bd. (1834), S. 200 ff.

1851

men slæsning. Sandt er det heller ikke; thi han har meget mere traadt ind — og saa ud — og saa ind — og saa . . .

Han siger, han vilde have gjort det, hvis det ikke var <af> Hensyn til de Tusinder der have lyttet til hans Stemme. Er dette med „de Tusinder“ historisk Sandhed og ikke blot sagt poetice et elegant; er det historisk Sandhed og ikke snarere et digterisk Forsøg à la Falstaffs Bedrifter i Slaget, et maaskee optisk Bedrag, forklarligt af at Grundtvig ikke har Øine som vi Andre, men sene og alene et mageløst verdenshistorisk Blik, for hvilket halvanden Menneske forvandler sig til „de Tusinder“ — altsaa er det historisk Sandhed: saa har Sagen igjen sin Besynderlighed. Thi var da Grundtvig traadt ud, saa var vel „de Tusinder“ fulgt ham. Men Danmark er et lille Land — naar Grundtvig tager „de Tusinder“ med sig ud af Statskirken — saa bliver der vel ikke Mange tilbage til at danne Statskirken. Men saa havde det jo været saa uhyre nemt at faae den hele Sag i Orden med Statskirken. Grundtvig træder ud — ham følge „de slyttende Tusinder“ — og det Hele er afgjort lige saa nemt som at vende en Pandekage. Træder han ind igjen, saa har vi Statskirken, træder han ud, saa har vi ingen Statskirke; thi som Poul Møller i sin Tid gjorde opmærksom paa, at Historien og Grundtvig og Grundtvig og Historien er Eet, saa maa vel ogsaa Danmark og Grundtvig og Grundtvig og Danmark være Eet — dersom det ellers er historisk Sandhed med sSeeren Grundtvigs „de lyttende Tusinder.“ Dog ogsaa en Seer kan jo <see> feil — maaskee <er det> netop derfor han κατεξοχην kaldes Seer, fordi han ikke seer som vi Andre — men seer feil.

Endelig siger han: at (han i samfulde 40 Aar ikke er traadt ud) fordi han ventede, at Folket nok ville komme til den Klarhed selv. Det er ellers noget længe at vente, med mindre Grundtvig har Udsigter til at blive en 150 Aar gammel. Og dernæst, hvor har

digterisk] sml. 64.80. Falstaffs Bedrifter i Slaget] se Shakespeare, Kong Henrik den Fierde, 1. Deel. 5. Act, 3. og 4. Sc.; i P. Foersom's Overs. (se til II A 454) 3. Deel (Kbh. 1815), Kong Henrik den Fierde, 1. Deel, S. 165.173 ff. Poul Møller... gjorde opmærksom paa] Efterladte Skrifter (1.-3. Bd. Ktl. Nr. 1574-76). 1. Bd. (Kbh. 1839), S. 195 ff., særlig S. 200 (i: Forsøg til et Himmelsbrev i Grundtvigs nye historiske Smag, fundet af Poul Møller).

1851

han sagt: at han ventede det — det vil sige, hvor har han, førend Omslaget i 48, forudsagt <det> — thi nu at sige at han havde ventet det, er noget silde. Tværtimod, da i nogle senere Aar før 48 der begyndte lidt Røre i Folkelivet ogsaa i Retning af Spørgsmaal om en Folkeskole, „i Nord, i Soer, paa Skamlingbanken“, da vidnede Grundtvig, at han — da han ved Aarhundredets Begyndelse vardslede — ikke havde ventet, at han selv skulde opleve dette.

Mig synes Grundtvig er et Vrøvl.

#

#

Affaldet fra Christendommen.

70
U. D.

Ved den Strenghed, hvormed Christendommen oprindelig blev fastholdt, ved Blodvidnernes Urokkelighed trængte Christendommen seierlig igjennem, omskabte Verden, formildede Sæderne o: s: v:

Nu existerer der en christelig Tradition (den forflygtigede Christendom, men dog en Frugt af Christendommen) og det er den som nu under Navn af Tolerance men væsentligen qua Indifferensisme vil have Religionsfrihed, og Frihed fra Christendommen — saaledes lønner man Christendommen. Og de gammel Orthodoxe gaar i Fælden, og synes at dette er herligt.

#

Charakteer-Handling

71
U. D.

gjør aldrig Lykke i Øieblikket, den støder tværtimod Menneskene.

Men naar der da er gaaet en 20 Aar f. E., og den samme Mand lever endnu — og naar han tillige til den Tid er blevet et Vrøvlehoved, saa bliver han anerkjendt for hiin Handling. Dog kun i det Tilfælde, at han til den Tid er blevet et Vrøvlehoved;

⁷⁰Affaldet fra Christendommen] sml. 232. X²A 37. Blodvidnernes] sml. 33. 80. Tolerance] sml. 66. 170. gammel Orthodoxe] sml. 69. 93.

⁷¹Charakteer-Handling] sml. 68. 75.

1851

thi ellers vil han vel være ifærd med at sætte ny Charakter-Handling ind, og saa udebliver Anerkjendelsen.

#

#

72

Stats-Theorier.

U. D.

Istedetfor alle disse Hypotheser om Statens Oprindelse o: s: v:, skulde man mere beskjeftige sig med det Spørgsmaal: et Bestaaende givet, hvorledes skaffes der nu religieust nye Udgangspunkter.

#

73

U. D.

Franklin (i hans *Leben und Schriften* v. Binzer 2den Deel) omtaler en Sekt: Dunkers, som ingen skriftlig Troeskjendelse ville affatte — for ikke at forhindre sig i den frie Udvikling. Dette finder Franklin er saa ypperligt, da ellers Sectarere just udmærke sig ved lige det Modsatte. Nu, det Sidste kan være sandt nok, men disse Sekterere var dog ogsaa igjen altfor expediti. Det uforklarligere er egentlig, hvorledes det er lykkedes dem paa den Conto at danne en Sect.

#

#

74

U. D.

Den yngre Fichte (i hans *Ethik* § 249, i *Critiken* over Engellænderen Bentham, der forsvarer Dødsstrafs Anvendelse for Mord og mod Hovederne for et Oprør) bemærker i denne sidste Anledning, at det er meget rigtigt, og en kortsynet Blødhjertethed hos vore nu værende Statslovgivere, at afskaffe Dødsstraffen for politiske Forbrydelser, fordi disse kun ere fremgaaede af en vildledt Overbeviisning „ret som var blot det subjektive Moment, Menin-

⁷³ Franklin . . . Binzer] se til 66. ⁷⁴ Fichte . . . § 249] *System der Ethik. Erster kritischer Theil* (Leipz. 1850. — Ktl. Nr. 510), S. 608.

gen, det Strafbare, og ikke meget mere det uhyre Hovmod, at ville ved alle voldsomme Midler praktisk paatvinge Andre sin Mening.“

Reduplication.

75
U. D.

I Forhold til endelige og jordiske Goder (hvilke just ved denne deres Ringhed ikke væsentligen forholde sig til nogen Reduplikation) er Maaden, paa hvilken jeg faaer den (naar den da ikke er utilladelig) temmelig ligegyldig; og det kan let blive Snerperie her at være for streng.

Men i Forhold til Aandens Goder er Maaden, paa hvilken de erhverves, selve Godet, Udtrykket for min Forestilling om Godet. Maaden kan være saaledes, at jeg maa sige: nei, paa det Vilkaar vil jeg ikke have det, det er at gjøre Nar af mig selv.

At have en Sag.

76
U. D.

A) lavere Former.

1) Fordi det synes godt i Menneskenes Øine, et Tegn paa Alvor o: D.; saa taler man uafbrudt om at have en Sag, at ville arbeide for Sagen, ene ville Sagen — og man har ingen Sag, uden den, at ville tækkes Menneskene ved denne Talen om at have en Sag. Saadanne Mennesker have ingen Sag, men pynte et Noget ud, et Skabilkenhoved, som de dægge for som var det Barnet.

2) Man har en Slags Sag — men Sagen er dog lige saa meget, at man vil sin egen Fordeel ved at have den Sag.

3) Man har en Sag — men man understøtter den paa enhver Maade ved Forening o: s: v.; bliver glad, naar Nogen, selv om det er Misforstaaelse, vil holde med En; thi uagtet man har en Sag, vil man dog spare sig selv saa meget som muligt o: man vil saa lidt som muligt have en Sag.

⁷⁵ Reduplication] sml. 71.76.

B. Høiere Former.

1) Ethisk Ironie og intellectuel uegennyttig Interesse, der i den Grad har en Sag, at det skjules for at forhindre Misforstaaelsen i at komme En til Hjælp.

2) Martyrierne, som lide for Sagen. De behøve ikke just at frygte for at faae Menneskenes Bistand, thi hvor Lidelse er, der flye Menneskene. Men i ethvert Tilfælde vaage de dog over, at parere Misforstaaelsens Hjælp, hvis den skulde tilbyde sig, fordi Sagen er dem ubetinget det Absolute, Jeg'et Intet ubetinget. Og dette er i høieste Grad at have en Sag.

#

77
U. D.

Franklin

(Leben und Schr. v. Binzer 4d Bind p. 4 Der Rummeltopf No 1.)

: und obgleich Reformation eigentlich jedes Menschen Sache ist (ich meine, dass jeder Andern bessern sollte) so ist es doch in diesem Falle nur zu wahr, dass, was Jedermanns Sache ist, im Grunde keines Menschen Sache ist — und dem gemäss wird auch die Sache betrieben. Nach reiflicher Überlegung halte ich's daher für gut die „keines Menschen Sache“ ganz zu der meinigen zu machen o: s: v:

Det er godt. Kun forstaaer jeg det lidt anderledes, da for Øieblikket alle fuske i at være Reformatore, saa Opgaven maa være, den Opgave som Ingen vil paatage sig: at reformere Reformatorerne.

#

78
U. D.

<Videnskab og> Politik

ere de to Afveie for Christendommen, den sidste er den farligste, fordi den kan blive saa populair

#

At det Christelige altid har Dobbelt-Fare

79

U. D.

viser endog blot mit Livs Smule Aproximeren i Retning af en christelig Existeren.

Det Skridt nu mod Rudelbach giver Dobbelt-Fare; thi De, hvem det egentlig kommer til Gode, lade mig stikke i det, ja tilsidst vel endog benytte det mod mig.

Men Menneskene i Almindelighed passe paa aldrig at vove sig ud, uden hvor der kun er een Fare. Saaledes i dette Øieblik Grundtvig; thi skulde han christeligt sætte Begrebet christelig Frihed ind, vilde han lige saa meget faae Verdsligheden som det Kirkelig-Bestaaende mod sig. Men han tager, uchristeligt, den ene Fare bort, ved Coalition med Bondevennerne.

Trykket der skal anbringes.

80

U. D.

Der skal trykkes ved Idealerne. Men f. E. et Sandheds-Vidne idealt er et væsentligt Høiere end nogetsomhelst virkeligt Sandhedsvidne. Forsaavidt bliver Trykket, som fra denne Høide, endnu stærkere.

Det Formildende er saa igjen, at det Hele skeer ved en „Digter“, der siger: jeg er det ikke.

Retsfølelse.

81

U. D.

Columbus forlangte at blive begravet med de Lænker, i hvilke han saa uretfærdigt i levende Live blev lagt.

Franklin opholdt sig som Agent for Pensylvanien og flere andre Provindser i London. En Efterretning fra Gouverneuren Hutchin-

⁷⁹ Existeren] sml. 76.101. Det Skridt nu mod Rudelbach] Bladartikel i Fædrelandet 1851, Nr. 26 (31. Jan.); S. V. XIII, S. 436 ff. — Sml. 20.46.100. Grundtvig] sml. 69.505. ⁸⁰ Sandheds-Vidne] sml. 70.100. Digter] sml. 69.104.

1851

son og Vicegouverneuren i Boston kom til Engelland fremstillende Provindsens offentlige Anliggender i det ugunstigste Lys. Disse Breve kom Franklin i Besiddelse af, og sendte dem til Boston. Derover blev en Retssag, at Franklin paa ulovlig Maade var kommet i Besiddelse af dem, han blev udskjeldt som Tyv o: s: v: af Anklageren. Under Proceduren forholdt Franklin sig ganske taus til alt Dette.

Men siger hans Biograph (i en Note Leben und S. v. Binzer 1ste D. p. 179): at denne Behandling gjorde et dybere Indtryk paa Franklin, sees deraf, at senere, ved den høitidelige Undertegnelse af Traktaten mellem America og Frankrig, bar han den samme Dragt af Bomulds-Fløiel, som han bar paa hiin Dag, og som han ellers aldrig har gjort Brug af.

#

#

82
U. D.

Franklin.

En Artikel af Franklin (der arme Richard oder der Weg zum Wohlstand. Leben u. Sch. v. Binzer 4d B. p. 95). indeholder meget gode Ting af praktisk Forstand, og ender saaledes: „Saaledes sluttede den gamle sin Tale. De Tilstedeværende hørte ham og roste de gode Lærdomme, gjorde derpaa aldeles det Modsatte — ganske som om det havde været en almindelig Prædiken.“

#

83
U. D.

Fichte Ethik

1ste Deel p. 780. I Anledning af det franske Symbol: Frihed, Lighed, Broderskab.

Denne Broderkjerlighed bliver Det, for hvilket Eiendom, Ægteskab, Familie selv Talents og Dueligheds Forskjel skal forsvinde. „Die Bruderliebe wird plötzlich als gleichmachende, revolutionaire Gewalt proclamirt: ein seltsamer Selbstwiderspruch!“

Leben ... Binzer] se til 66. ⁸²Leben ... Binzer] se til 66. ⁸³Fichte ... 1ste Deel] se til 74.

Og nu viser han, at Ret er det der i den Forstand gør lige, Kjerlighed ikke.

Dette kunde han udført stærkere, at Kjerlighed just er det Forskjelligheden bevarende, fordi Kjerlighed ikke søger sit Eget, men hvad Næstens er, ikke blot <ikke> begierer hvad Næstens er, men tværtimod har sin Glæde af, at han har det eller det som jeg ikke har eller ikke er.

Men det er den nyeste Tids frygteligste Mystification, at Egoisme giver sig ud for at være Kjerlighed, saa Kjerlighed bliver det Fordrende, istedetfor det Givende. Det er Kjerlighed om En vilde sige: om saa alle Andre havde dette eller hiint Fortrin, og om <saa> jeg var den Eneste, der ikke havde det, saa glæder jeg mig over, at de Andre have det. Det er Egoisme at sige: naar jeg ikke har dette Fortrin, saa skal heller ikke een eneste Anden have det.

Og her sees igjen, hvad jeg altid har sagt, at hele det Moderne er den usalige Carrikatur af Religieusitet, der er Politik.

Menneske-Lighed, ja i Sandhed det vil Christendommen! Paa to Maader: enten saaledes: at Du, hvis Du er Den, der har trukket det korteste Straa, taalmodigt finder Dig deri — thi saa er Forskjellen <væsentligen> borte; eller saaledes, at de Begunstigede med det Gode beslutte sig til selv at opgive Noget eller Alt. Men Christendommen vil altid her at der skal virkes ved det Gode — hvor skulde ogsaa Jordlivets Forskjel blive Christendommen saa vigtig, at den for den Sags Skyld skulde ville at der blev Kiv og Strid.

Men Politik er den under Kjerlighedens Skikkelse forklædte Egoisme, den frygteligste Egoisme, er Satan selv i Skikkelse af en Lysets Engel. Ja, i Sandhed, maatte vel den Begunstigede sige: lad dem saa tage Alt fra mig — men lad dem dog idetmindste være saa ærlige, ikke at gjøre det i Kjerlighedens Navn. Ofte nok har man gysset for den udlærte og udspeculerede Grusomhed, hvormed i sin Tid Geistligheden f. E. overleverede en Kjætter til verdslig Øvrighed — for ikke selv at befatte sig med Livsstraf (ret som den dog alligevel ikke befattede sig dermed!) og saa

1851

endog tilføiede: det var dens Bøn, at der maatte undgaaes Blods-Udgydelse — hvilket betød: at den Dømte skulde brændes! O, men lige saa raffineret er det dog naar den frygteligste Egoisme denne løsladte Dæmon, udgiver sig for at være Kjerlighed og fordrer at vi, medens den nivellerer Alt, skulde tilbede og dyrke den — som Kjerligheden!

‡

Francke

84
U. D.

Man beskyldte ham for at ville stifte en ny Religion o: D.: Han svarer: „Ich verlange keine neue Religion sondern neue Herzen“

I Hans Abgenöthigte Fürstellung § 41. cfr. Guericke Franckes Leben p. 52. note.

‡

85
U. D.

<Ad et Sted i „Regnskabet“. Noget, som dog ikke tilføies.>

|| Om mig selv.||

Da jeg <for Gud> betragter hele min Forfatter Virksomhed som min egen Opdragelse, kunde jeg sige: Men jeg har tiet saa længe, for ikke, ved \leq , i Forhold til hvad jeg selv for Gud forstaaer som min egen Opdragelse, \geq for tidligt at tale, at forskyldte: for tidligt at snakke af Skole. Det kunde saa være tilføiet den Passus i „Regnskabet“ sidste Redaction: For Gud kalder jeg det min Opdragelse o: s: v:

Jeg vilde ogsaa gjerne have brugt just det Udtryk, det vilde lyrisk have tilfredsstillet mig selv, just at bruge det Udtryk. Men Det, der holder det tilbage er noget andet. Som det saa ofte gaaer, at just det ydmygste Udtryk fra en anden Side seet let siger for meget, saaledes her. Just dette ydmyge Udtryk vilde accentueret

⁸⁴Guericke Franckes Leben] H. E. F. Guericke, August Hermann Francke. Eine Denkschrift zur Säcularfeier seines Todes (Halle 1827). ⁸⁵Regnskabet] sml. X³A 258 og Sammenvisninger. Opdragelse] sml. 63. 264. den Passus] se S. V. XIII, S. 501.

det at det er min Opdragelse, næsten i Retning af at være en Auctoritet. Som det staaer i Regnskabet, med Tilføiende, at jeg fremdeles vil behøve Opdragelse, er Sagen simplere, og Tonearten ganske som der kan tales af ethvert Menneske.

‡

‡

Det Christelige har altid i sit Første: Ringheden — 86
og saa i sit Andet et paradox Udtryk for Høihed. U. D.

Christus fødes i en Krybbe: hvor ringe — men saa lyser Stjernen derover, og Konger komme at tilbede, dog tages Ringheden ikke bort. Det er et besynderligt Udtryk for disse Kongers Afmagt: de bringe disse kostelige Gaver, selv tilbede de Barnet — men Krybben og Armoden forandres ikke. Dette er just det Guddommelige.

Christus har ikke Det, hvortil han kan hælde sit Hoved — hvor ringe! Og dog en Kvinde salver hans Fødder — til Løn bliver hun udødelig i Historien — hvilken mere end kongelig-kongelig Fornemhed! Dog bliver Ringheden paa første Sted uforandret, han vedbliver at være det ringe, fattige Menneske. See, det er et Incognito! Og paa den anden Side, i det Øieblik da Herligheden, som skjules i dette Incognito, glimter frem, er det, som skulde man blive blind — saa stærkt er Lys-Virkningen.

Disciplene sendes ud: fattige, uden at eie det Mindste hvor Ringe! Og dog, „hvo som giver en af disse Ringe endog blot et Bæger koldt Vand ξ fordi han er Discipel ξ , han skal ikke miste sin Løn“. (Mth: X, 42.) hvor fornemt, hvilken Rang over alle Konger og Keisere! Dog bliver Ringheden paa første Sted bogstaveligen. De to Sphærer holdes absolut ude fra hinanden, deres Ophøiethed finder ikke noget Udtryk i at Ringheden tages bort, nei den bliver.

En Apostel formaaer det Overordentlige, selv at gjøre Mirakel! Hvilken Magtfuldkommenhed. Men see saa bindes han i een eller

⁸⁶ det Overordentlige] sml. 32.125.

1851

anden maaskee tilfældig Lidelse, der gjør ham elendigere og afmægtigere end det elendigste og afmægtigste Menneske. Og saaledes maa han leve hen; hans Magt som Apostel finder ikke sit Udtryk i, at han nu kan tage denne Lidelse bort.

Derfor er den christelige Ophøiethed ret egentlig til at tabe Forstanden over. Det er som til at tabe Forstanden over: i den Grad at være det Ophøiede — og saa dog i den Grad at være det Ringe. Og det der er sikkert mod, er: at denne Ophøiethed ikke kan tages forfængeligt; Det Guddommelige veed nok at sikre sig.

87 Kiøbenhavn og Danmark er en Kjøbstad

U. D. i den Grad, at den Omstændighed, at jeg har faaet det fattige og uheldige Navn „Søren“ formeligt har været til Hinder for, at jeg kunde blive anseet for at være Noget. Nei, skulde det i Kiøbenhavn være troligt, at jeg var en Tænker, da maatte jeg rigtignok have haft et pænere Navn.

Man vil maaskee negte, at dette er saa. Men vist er det alligevel. Og Eet er, at man er saa kjøbstadsagtig, et Andet, at man benægter det, naar det siges.

88 Uredelighed.

U. D. Blot vil jeg sige til Nogen, at Danmark er utaknemligt Land at arbeide for — øieblikkeligt faaer jeg det Svar: ja, kan De forlange nogen bedre Belønning, De har jo Deres egen Bevidstheds Løn. O, Herre Gud! See, i saa høie Toner taler man — og imidlertid er jeg ifærd at blive næsten ridicul i Kiøbenhavn, fordi man troer, at jeg dog virkelig har lagt mit Liv saaledes an.

Og saaledes leves der, tillige ere vi alle Christne, og skal nu til at reformere Kirken.

⁸⁷ Navn „Søren“]sml. X²A 260 og se Noter dertil. ⁸⁸ reformere]sml. 77. 97.

Sviig

89
U. D.

I alle Forhold er Myntfoden paa det at være Menneske nedsat.

I gamle Dage forstod man nu ved Egoisme og Selvkjerlighed at ville være ene.

Men see Slægten er nu blevet saa ussel, at det er reent gaaet af Brug med at være ene, Slægten er for ussel til at levere endog blot saadan Egoismer.

For nutildags at være Egoist maa man være nogle Stykker. Egoisme repræsenteres af Coterie og Partie.

Imidlertid vedbliver man den gamle Tale om at Egoisme er at ville staae ene — men at være nogle Stykker det er Hjertelighed og Kjerlighed.

Man tager sig ikke iagt for, at hele Tilværelses Forholdet har vendt sig om. Verden er blevet saa verdslig at ingen Enkelt kan udholde at være Egoist, han kan ikke qua Egoist trænge igjennem. Det har det Egoistiske forstaaet og man har forsaavidt slaaet af, at Egoismen nu er blevet lidt social: Coterie Partie, profitrende saa det hykkelske Skin, at det er Kjerlighed.

Altsaa Egoismen er blevet det Sociale — og det at ville staae ene er netop derfor blevet det Religieuse, det kan kun under saadanne Forhold den Religieuse holde ud. Men at Egoismen blev selskabelig det var sandelig ikke fordi den ophørte at være Egoisme.

Theater-Critik

Phantasie-Stykke.

90
U. D.

Igaar optraadte som Gjest til Aftensang i vor Frue Kirke Provst N. N. R af D og D M.

Alt var udsolgt, Huset overfyldt. Men vistnok vil Ingen, der var tilstede, fortryde det — derimod ville maaskee Mange fortryde,

⁸⁹ Enkelt] sml. 64.104.

1851

at de ikke vare tilstede, dersom det ellers havde været muligt at komme ind; for disse Manges Skyld haabe vi at Provst N. N. vil endnu engang lade sig høre.

Provst N. N. er virkelig Kunstner. Hans Optræden impo-
rende, Hans Skikkelse ædel, hans Holdning Værdighed, hans Ge-
stus sande, hans Mimik uforglemmelig. Uden Overdrivelse tør jeg
paastaa, at hverken Instruktør Nielsen eller endog afdøde Dr.
Ryge præstere noget Saadant.

Han foretog det bekjendte Numer om Troen; og han lod Intet
<, Intet>fattes i Henseende til Udførelsen; han raader over store
Midler. Han har Forfærdelse naar dette behøves, det Indyndende
naar dette behøves, Taarer, naar disse behøves, kort han har Alt.
Maaskee har dog Instruktør Nielsen et smukkere Organ, men
saa veed igjen Provst N. N. med mageløs Virtuositet at bruge sin
Stemme i alle Nuancer. [*I Marginen, indklammet: <Dette er i
omvendt Tegning passer derfor ikke her ind.>*]

Og vil man sige: ja men Provst N. N. han græder han ordentlig
hulker — det kan Instruktør Nielsen ogsaa.]

Jeg var fortryllet. Dog som jeg sidder allerbedst falder det mig
ind — men hvor er Souffleuren? Der er jo ingen Souffleur!! Der
er ingen Souffleur, altsaa dette er Alvor, skal være Alvor! Jeg blev
saa angst ved denne Tanke, at jeg nær var besvimet.

Forunderligt! I Theateret forstyrrer det Illusionen, hvis man
bliver opmærksom paa Souffleuren: i Kirken vilde Illusionen først
være fuldkommen, naar Souffleuren var der.

91
U. D.

Gudelig Underfundighed.

Da verdslig Klogskab (altsaa Reflexion) just er det Onde, saa
maa al Taktik blive indirecte.

I en ældre Tid var Taktiken i Henseende til Opvækkelse lige-
frem. En, der var sig bevidst at være fremmeligere i Christendom
traadte i Charakter deraf, ligefrem kjendelig som den Fremme-
ligere.

Nu bliver Operationen indirecte. Han maa garantere, at han existentielt er fremmeligere end det Bestaaende. Derpaa svinger han af og gjør den Bekjendelse: jeg føler jeg er ingen Christen, det Christelige er noget saa uendelig Høit, at jeg er ingen Christen.

I første Øieblik vil maaskee det Bestaaende finde, at det er herligt. Men det see sig vel for. Det er narret; thi det Bestaaende ligger bag ved ham med Paastand paa at være Christen; og han er foran, med Forsikkring ikke at være en Christen.

Saa vil man maaskee sige: han er en Nar. Det Bestaaende see sig dog vel for. Thi i Gnav er det kun saaledes, at naar Naren gaar tager han een med sig — her tager han det Hele med sig.

#

#

Parodie.

92
U. D.

I Forhold til Mode i Klædedragt o: D: der kan den Tilblivelses-Form være den adæquate: lad os være nogle Stykker.

Men i Forhold til Sandhed, til Idee — man tænke sig, hvilken gruelig Parodie, at her er det blevet Methoden: lad os være nogle Stykker.

#

De Gammel-Orthodoxe

93
U. D.

ere i dette Øieblik aldeles kvalitetsløse. De have intet Øie for, hvad dog 48 har gjort aabenbart nok, at Mængde, Masse er det Onde. De leve endnu i dette længst Antiquerede: ved Hjælp af Folket at kæmpe mod det Bestaaende.

#

1851

#

Francke.

94

U. D.

Det er en rigtig Bemærkning af Francke (i Anledning af Dands, som han forresten erklærer sig imod) at slige Ting skal man ikke tale først om, man skal først tale om Hjertets Forbedring. Men Verden vil helst først tale om slige Ting, for saa at finde at Christendommen er Overdrivelse.

Men denne Taktik bruger Francke egentlig ikke ret selv. Han gaaer ind paa det Thema om Dands er tilladelig, og anfører Grunde imod. Nei, dette er egentlig den dybere Taktik, at svare: jeg er saa langt tilbage i Christendom, at jeg ikke har Tid til at indlade mig paa det Spørgsmaal om Dands, ei heller til at dandse. Det er en ægte religiøs Taktik. Men Sagen er, man vil saa gjerne vise, at man har Ret og komme frem med Grunde, og derved taber man den christelige Position. Det er ligesom med noget Betydeligere: med Videnskab. Den som giver Grunde for, at der christeligt ingen Videnskab er, han er narret. Nei, man tage een eller anden christelig Leveregel, og saa siger man: da jeg destoværre maa tilstaae mig selv endnu ikke at have fuldkommet den, hvor skulde jeg saa faae Tid til Spørgsmaalet om Videnskab. Det er egentlig det Socratiske.

Stedet om Dands findes i Guerickes Franckes Leben p. 178. Blandt de Grunde, som Francke anfører mod Dands, er der een, som er saa høi, at man næsten kommer til at lee, han siger nemlig, at det at dandse strider mod „Christi Efterfølgelse“. Det kan man nu vistnok ikke negte, at et dandsende Medlem egentlig ikke seer ud som en Christi Efterfølger; men her gaaer det dog Franckes Argument, som man siger om Stemmen, det slaar over, det er for høit.

#

#

Taktik mod Anfægtelse.

95

U. D.

Jacob 4,7.: staaer Djævelen imod, saa flyer han for eller fra Eder.

⁹⁴ Socratiske] sml. 38.138. Guerickes Franckes Leben] se til 84. Christi Efterfølgelse] sml. 56.131. ⁹⁵Anfægtelse] sml. 28.151.

Dette er altsaa Taktiken. Ikke det Omvendte: flyer Djævelen, nei, det kan kun være Taktiken i Forhold til Fristelse.

Deraf seer man ogsaa, at Anfægtelse ligger en heel Qvalitæt høiere end Fristelse. Menneskelig er det altid en Lindring at der er Mulighed for og Frelse i at flye Faren. I Forhold til Anfægtelse er dette ikke saa. Men just deraf fødes dog saa igjen en ny Anfægtelse, thi det vil en tidlang vise sig for den Anfægtede, som havde han maaskee slaaet for stort paa, som burde han maaskee have seet at flye. Dette er atter Anfægtelse. Mod Anfægtelse kan kun strides med Troens Dumdristighed, der gaaer lige paa. Men denne Troens Dumdristighed den bliver saa den Troende selv, i ethvert svagt Øieblik, angst og bange for, som var den maaskee endog at friste Gud, hvilket atter er Anfægtelse.

Sprogligt:

Alle Mand — for ikke at sige alle Mænd, eller:
om ikke alle Mænd saa dog alle Mand.

96
U. D.

Ingen Reformation.

Fremgangsmaaden er ganske simpel og i ægte christelig Aand. Man lader ved Rodemesterne eller Graverne, ligegyldigt, om muligt hvert eet eneste Menneske i Kongeriget, det fattigste og elendigste ubetinget lige saa vel som den fornemste og en Professor, hver især spørge: om han er Reformatoren?

Faaer man nu lutter nei — saa er Sagen afgjort, og saa vender man sig blot, i ægte christelig Aand, polemisk mod dette: at være nogle Stykker, der ville reformere.

97
U. D.

⁹⁷ Reformation] sml. 88.102.

1851

Hvilken Uretfærdighed!

98

U. D.

Naar man blot betænker, hvad et stakkels Menneske en Martyr maa have gennemgaaet for Sjels- og Legemslidelser, inden han kommer saa langt ud, at han kommer til at have Syner o: D:: og <det> taler saa vi om, som var det en Nydelse saadan ganske ligefrem kun endnu deiligere end at gaae i Theateret — istedetfor at tilstaae, at Sligt ere vi saa angest og bange for, at vi helst betakke os. Og fremdeles, vi oversee, at i Samtidighedens Situation der er Dommen en ganske anden end den mange Aar eller Aarhundreder derefter.

Epigram.

99

U. D.

I vor Tid skal Alt være frit — ja man skal være fri, selv hvor man aldeles ikke bryder sig derom, man skal være fri ellers slaarer De vel En ihjel — i den Grad skal Alt være frit.

„Apostelen.“

100

U. D.

Ganske sandt, der sluttede sig Flere til Apostelen. Men Forholdet er ikke dette, at Apostelen først confererer med disse, seer hvor mange de ere, aftaler Noget o: D.: Nei, han sætter sin Handling ind, og dermed Punktum; og nu slutte de Flere sig til, profiterende af, at Apostelen har handlet. [*Herunder et overkradset Dobbeltkors*]

Naar Rudelbach (i Artiklen i Fædrelandet) taler om at Apostelen er omgivet af en Skye af Vidner, saa seer R. nok feil, saa han seer Skyen — og ikke Apostelen.

⁹⁸ Martyr] sml. 76.108. ¹⁰⁰ Rudelbach. . . taler om] Fædrelandet 1851, Nr. 38 (14. Febr.). — Sml. 79.118. Vidner] sml. 80.109.

1851

Min Taktik

101
U. D.

bestandigt <kun> at disputere e concessis (at troe det Første, naar en Mand siger noget Stort om sig, og da at paanøde ham de existentielle Consequentser) kunde synes at være en „nederdrægtig Malice og Misundelse.“ Paa ingen Maade det er Beundring. Men det er Reflexionens Beundring, der seer sig for; og det er ethisk Ironie som vor Tids Charakterløshed behøver den.

... kan ikke dannes efter Paradigmet: Ballotation (Ballotation, Ballotation med Discussion, Ballotation uden Discussion, o Ballotation, af i med paa ved Ballotation) eller gaae efter Melodien af den Gadevise: lad os see at blive nogle Stykker, Hurra, Hurra, Hurra. Paa den Maade kan man reformere Gadebelysningen og Klædedragterne og med Respekt at sige Renovationsvæsenet; men lad os være Mennesker: Christendommen egner sig ikke til at reformeres paa den Maade.

102
U. D.

Disciplenes Udsendelse.

103
U. D.

Da Disciplene udsendes for at hente Aseninden og Føllet, siger Christus: gaaer hen i den By, som ligger for Eder.

Dette er som et Motto paa Disciplenes Udsendelse og Christendommens Universalisme; thi med den Ordre kan man jo gaae hele Verden rundt. Det er en Steds-Angivelse ligesom den Tids-Angivelse: trykt i dette Aar.

¹⁰¹Sml. 23. ethisk] sml. 79. 107. ¹⁰²Ballotation] sml. 66. 126. reformere] sml. 97. 117. ¹⁰³siger Christus] Matth. 21, 1f.

1851

104 Eet Menneske — mange Mennesker.

U. D. Gud er en almægtig Mand, som kan hjælpe sig om saa var med eet Menneske.

Men saa maa det ene Menneske ubetinget, ubetinget offere Alt.

See det ene Menneske vil man nok ikke være.

Derfor griber man saa efter sandselig Hjælp: lad os være nogle Stykker; man skaaner sig selv.

At dette er saaledes skulde man saa tilstaae, men man lyver og vil at det Sociale er højere Alvor.

Det gør jeg ikke: jeg gør Tilstaaelsen, at jeg ikke er et saadant ene Menneske, <jeg er kun en Digter.>

Loven er forresten ganske simpel: jo hurtigere et Menneske anbringer det Sociale, det „lad os være nogle Stykker“, desto sandeligere Menneske er han, og desto mindre kommunikerer han med Gud. Den som i Alt og øieblikkeligt maa være nogle Stykker: er egentlig Gud og Idee-forladt, <det vil sige ved egen Skyld, thi Gud forlader Ingen.>

105 politisk beraabende sig paa at være en Masse, en Mængde,
U. D. eller dog en Flok, en Hob, eller dog en Slump, en Slat Mennesker, glemmende, at, religieust, er Een nok.

106 Mand — Qvinde.

U. D. For Qvinden er Fristelsen til Misbrug af List (<f. E:> at be-
drage) svarende til for Manden Fristelsen til Misbrug af Magt.

Og det er i Grunden en indirecte Compliment til Qvinden, en Indrømmelse af, i hvilken Grad hun i Henseende til List er det stærkere Kjøen, at Qvindens Brøde altid accentueres stærkere end Mandens.

¹⁰⁴ ene Menneske] sml. 89.105. Digter] sml. 80.110. ¹⁰⁵ Mængde]
sml. 93.107. Een] sml. 104.126. ¹⁰⁶ Qvinde] sml. 33.

Charakteer.

107
U. D.

En, hvis Anskuelse er <:> at være i Majoriteten, at det er Sandhed, har den Opgave, naar han faktisk er i Minoriteten, da at kunne blive ved at tale og tee sig som var han i Majoriteten; just i det Øieblink viser det sig, om hans Anskuelse af at være i Majoritet er Charakteer og ikke en pianket Tilfældighed.

Omvendt. En, hvis Anskuelse er at være i Minoriteten — om han faktisk et Øieblink er i Majoriteten, har uforandret at udtrykke, at han er Minoritet, ellers viser det sig just da, at han ikke er Charakteer, men egentlig helst vil være i Majoriteten.

Fristelsen for den Første (at blive forknyttet og vedgaae, at han er i Minoritet) er væsentligen den samme : lige saa stor som for den Anden Fristelsen: at blive usand, bedaaet af noget Numerisk, og admittere, at han er i Majoriteten.

Maaskee vare der Flere, som kunde modstaae den første end den sidste Fristelse, *herunder et overkradset Dobbeltkors* som vistnok ogsaa De ere de Sjeldnere, hvem det virkelig er Charakteer: at være i Minoriteten.

Saaledes sagtnes Christendommen.

108
U. D.

Først staaer Christus. Det er selve det Eviges eksistentielle impetus <der kom — for at lide og døe.>

Saa komme Apostlene, <der ubetinget ere villige til at døe. <længes efter Martyriet>>

Saa komme Martyrerne. Men allerede snart bliver det Dialektisk, om det ubetinget fordres af en Christen: at lide Martyriet, om det ikke er lige saa sand Christendom at ville leve, det Extensive som det Intensive.^[†]

Saa sagtnes Christendommen en heel Qvalitet: nu staaer kun Apologeterne.

¹⁰⁷ Charakteer] sml. 101.108. noget Numerisk] sml. 105.190. ¹⁰⁸ eksistentielle] sml. 107.110. Martyriet] sml. 98.142. †] se 109.

1851

Saa er Christendommen væsentligen standset.

Saa begynder: Videnskaben, og Theorien om Kirken.

Til 108, i Marginen:

109 [†] Og allerede under Cyprian (hvad han dog ikke billiger) blev
U. D. det at være Christen i strengere Forstand en Repræsentation:
Blod-Vidnerne udstedte Qvitteringer, som fritog Andre for at
vove Livet og tillod dem at offere og paa den Maade unddrage sig
Forfølgelsen.

Clemens Alexandrinus

110 siger, at istedetfor hvad Apostlene umiddelbart havde ved Aanden,
U. D. istedetderfor maae vi substituere det blot Menneskelige: Efter-
tanke, Videnskab o: D.

Her er Confusionen. Det seer nemlig ud som var Det, Apost-
lene havde ved Aanden, som var det: Dybsind, speculativ Intui-
tion — istedetfor at det er Myndighed. Og saa glemmes det, at
Christendom er det Existentielle.

Just fordi Clemens Alexandrinus skal have Plads for Videnskab,
kommer han indirecte og uden at han mærker det, til at digte
„Apostelen“ om, saa „Apostelen“ bliver en Bestemmelse i Ret-
ning af Genie hvor høit oppe den end anvises Plads.

„Den rige Yngling.“

111 Jeg tænker mig Forholdet saaledes. Der har været, menneskelig
U. D. talt, en vis Dygtighed i ham, og ved Hjælp af det friere Sving, som
Rigdom giver, har han villet noget Høiere.

¹⁰⁹†] se 108. Cyprian... ikke billiger] sml. Friedrich Böhringer, Die Kirche Christi und ihre Zeugen oder die Kirchengeschichte in Biographien (Zürich 1842-1849. — Ktl. Nr. 173-177). 1. Bd., 1. Abth., S. 387. Blod-Vidnerne] sml. 100.178. ¹¹⁰Clemens Alexandrinus siger] sml. det til 109 anf. Skr. 1. Bd., 1. Abth., S. 82. Existentielle] sml. 108.112. digte] sml. 104.118.

Men Christus træffer ham ogsaa lige i Centrum: giv Alt til de Fattige — og følg mig. Den rige Yngling har vel endog snarere meent, at just Rigdommen skulde være ham til Hjælp til dristigere at vove.

Forresten indblander Christus, hvor han nævner for denne Yngling, de enkelte Bud, til sidst dette: Du skal elske Din Næste som Dig selv. Dette Bud kan han dog ikke egentlig siges at have holdt, og herpaa kunde Christus have standset ham.

Det Objektive.

112
U. D.

Det er dette frygtelige Hyklerie, der er blevet drevet: at det Objektive, Læren, Sagen det er Alt — Subjektet det Ligegyldige. Det er det, der har hjulpet Christendommen over i aldeles falske Kategorier.

Tænk tvende Lærere: med lige Evner, lige Gaver, foredrage den samme Lære; men den ene gjør glimrende Carriere ved denne Forkyndelse, Anden lever i Armod, forfulgt — lad os antage, at det virkelig er den samme Lære (hvad sagtens No 1 vil beraabe sig paa): Forskjellen er uendelig, hvis denne Lære er Christendom; thi den ene prædiker ved sin Existents Christendommen ind i Sandsebedrag; den Anden gjør det existentielt tydeligt, hvad Christendom er.

... de have offret — thi præke, synge, snakke, declamere, squadronere om det „at offre“ det kan vi Alle, Præster saa vel som Lægfolk — men: offret; betænk det vel: offret; o, det er saa ophøiet: de have offret, offret Tid og Flid o: s: v:..

113
U. D.

giv Alt til de Fattige] Matth. 19, 21.

¹¹² Existents] sml. 110. 114.

¹¹³ offret] sml. 116. X^B A 797 og Sammenvisninger.

1851

114
U. D.

Tro — Existens.

I Almindelighed fremstiller man det saaledes, at først maa man have Troen, og saa maa <en> Existeren følge efter.

Ogsaa dette har bidraget til saa uhyre at forvirre, som var det muligt at have Tro uden Existeren. Og det har man saa sat sig i Hovedet, og afskaffet Existentsen — da jo Troen er det langt Vigtigere.

Sagen er ganske simpel. For at faae Troen maa der en Existents først, en existentiell Bestemmelse.

Det er det, jeg aldrig noksom kan indskærpe, at til at faae Troen, til at der endog blot kan blive Spørgsmaal om at faae Troen, maa der Situation. Og denne Situation maa tilveiebringes ved et existentielt Skridt af Individet.

Dette Propedeutiske har man reent afskaffet. Man lader Individet gaae i sin sædvanlige middelmaadige Skure — og saa faaer han efterhaanden Troen, omtrent som man uden at behøve Situation kan lære Udenads-Lectier.

Men tag Exemplet: den rige Yngling. Hvad fordrer Christus som det Foreløbige? Han fordrer en saadan Handling, at den rige Yngling derved aldeles ville været vippet ud i Uendeligheden.

See, det er det der fordres: ud skal Du, ud paa de 70,000 Favne Vand. Det er Situationen. Nu kan der blive Spørgsmaal om at faae Troen, eller at fortvivle. Noget Fortjenstligt bliver der alligevel ikke, thi Du vil blive saaledes gennemrystet, at Du nok lærer at slippe det Fortjenstlige.

Saa er der igjen en anden Existeren, der følger efter Troen. Men dette Første maa aldrig glemmes — eller og er Christendommen reent forrykket.

115
U. D.

Een Thesis.

Luther opslog 95 paa Kirkedøren; det var ogsaa Strid om Læren. Nu kunde man indrykke i Adresseavisen een eneste Thesis:

¹¹⁴Existens] sml. 112.122. den rige Yngling] sml. 111. ¹¹⁵Luther] sml. 54.123.

Christendommen er slet ikke til, og tilbyde at ville disputere derom med alle Præster og Professorer.

Guddommeligt — Menneskeligt.

116
U. D.

Jeg mener at have forstaaet Noget, hvorom det er af Vigtighed at det opretholdes og repræsenteres saa længe som muligt. Saa sætter jeg min Smule Formue til — ak det er kun menneskeligt. Guddommeligt var, om jeg kunde leve i Armod. Men jeg holder ud saa længe jeg nogenlunde kan. Og vistnok er der den Mand, hvis hele Viisdom i Forholdet til mig, egentlig bestaaer i det Lurvede, at han benytter sig af, hvad jeg engang for flere Aar siden har sagt ham, at det faldt mig dyrt at opretholde en saadan Forfatter-Existents, at jeg ikke godt havde Raad dertil. Og derfor holder han blot hen.

.... I have 1000 Præster: havde I blot een, der dog havde en lille Smule at offere for Christendommens Skyld: I vare bedre tjente. I ville reformere Kirken: skaffer dog først een Christen — og lad saa ham reformere Kirken.

117
U. D.

Mit Sigte

118
U. D.

er bestandig i Retning af: Christendommen er egentlig ikke til, nemlig existentielt, hvorfor jeg jo ogsaa kalder mig selv en Digter.

Derfor, for dette Sigtes Skyld, er det mig naturligviis af Vigtighed at derivere Alt, der kan vildlede i denne Henseende. Man troede en Tid, at det var et speculativt System der behøvedes,

Christendommen er slet ikke til] sml. 57.118. ¹¹⁶sætter... Formue til] sml. 299. X⁸ A 345 og Sammenvisninger. leve i Armod] sml. 113.117. engang... har sagt ham] nml. Mynster; se X¹ A 167 (sml. 597). ¹¹⁷offre] sml. 116.119. reformere] sml. 102.118. ¹¹⁸Christendommen... ikke til] sml. 115.152. Digter] sml. 110.148.

1851

det var vildledende; thi saa indrømmes der stiltiende, at vi ere Christne, at det er ganske vist og i sin Orden, siden det er blot et System der behøves. Nu vil man reformere Kirken, det er ligeledes vildledende, det er som var det i sin Orden med, at vi ere Christne. See her er min Forskiel fra Rudelbach, der blot taler om et lille Partie som han kalder Kirken — og de ere sande Christne, hvilket Sidste jeg dog ikke engang mener.

119
U. D.

De ældre Kirkelærere

mærker man det dog saa tydeligt paa, at de endnu have det i Erindring, at det laae dem nær, at \leq der var en Tid, da \geq det blev taget bogstaveligt med at offre Alt.

Nu er det saa længe siden, \leq at Sligt er taget bogstaveligt, \geq at det er blevet os en Fabel, at Sligt har været exsequeret.

Vi ere endogsaa bange for at offre Noget — af Frygt for at friste Gud.^[†]

Helvede og Djævelen og Alt hvad dertil hører bliver forklaret som billedlige Udtryk — og det at offre Alt, og Alt hvad dertil hører bliver ogsaa forklaret som billedligt Udtryk, Hyperbol.

Til 119, i Marginen:

120
U. D.

[†] Saa langt er man fra at offre, og fra dog blot at tilstaae ærligt, at det fordres, at man ganske rigtigt for at være fuldkommen tryge har faaet et Slags Dogma op, at det at offre er at „friste Gud.“

Men det forstaaer sig, den Lettelse havde saa de Gamle igjen: at ville En offre Noget eller sig for Christendommen, saa blev det forstaaet — ikke som nu, da en Saadan som en latterlig Overdriivelse vilde blive udleet af — de Christne.

reformere] sml. 117. 230. Rudelbach] sml. 100. 126. ¹¹⁹offre Alt]
sml. 117. 120. †] se 120. ¹²⁰†] se 119. offre] sml. 119. 121.

Origenes

121

U. D.

advarer mod det at Præsterne tage jordisk Løn, og blive som han siger Pharaos Præster istedetfor Guds.

Pharao, den jordiske Konge, vil at hans Præster skulde have jordisk Gods, sørge for det Jordiske, ikke for Sjelenes. Men hvad befaler Christus Sine? Den som ikke giver Afkald paa Alt, hvad han besidder, kan ikke være min Discipel. Jeg skjælver idet jeg udtaler disse Ord; mig selv maa jeg først anklage; min egen For-dømmelse maa jeg først udtale. Hvor have vi dog Dristighed, til at prædike saadanne Sandheder for Folket, ja blot til selv at læse dem, vi, som dog ikke blot ikke opgive Alt, hvad vi besidde, men ogsaa stræbe at erhverve mere? Men naar vor Samvittighed for-dømmer os, skulde vi derfor skjule, hvad skrevet staaer? Nei, jeg vil ikke gjøre mig skyldig i en dobbelt Forbrydelse. Jeg vil be-kjende, bekjende for hele Folket, hvad Evangelium siger og hvad jeg endnu ikke har opfyldt.

cfr. Böhringer Die Kirche und ihre Zeugen

Origenes 1ste D. 1ste Afd. p. 109.

Vor Maade at læse det N. T. <paa>

122

U. D.

Tænk en af de ældre Kirkelærere — og lad ham blive Vidne til den Maade, paa hvilken vi læse det N. T.! Vi udelade alt det Existentielle, lade bogstaveligt som stod det der slet ikke; det gjøre vi bogstaveligt — de Gamle toge det ganske bogstaveligt hvad der stod der.

Men saa meget nærmere de Gamle end Gjennemsnittet nutil-dags er dog jeg, at jeg vedgaaer, at det staaer i det N. T., og gjør Indrømmelse.

Jeg kan ikke ret faae Fart til at gjøre mere, fordi ogsaa jeg dog er lammet af det Sandsebedrag at vi Alle ere Christne. Men jeg

¹²¹ [jordisk Løn] sml. 273. X³A 661 og Sammenvisninger. giver Afkald] sml. 120. 123. — Luk. 14, 26. Böhringer... Zeugen] det til 109 anf. Skr.

¹²² [det Existentielle] sml. 114. 123.

1851

er dog som et Anskrig, et Samvittighedens Anskrig om, hvor vi ere.

For at gjøre mere, maatte man have Myndighed; thi man kom egentlig til forfra at bestemme hvad det er at være Christen.

123

Christendommens

U. D.

og ogsaa Luthers Mening er dog aabenbart ikke, at Kjendetegnet paa at være Christen, skal være, at jeg forsikkrer og forsikkrer, at jeg troer.

Nei, Ens Existents skal være mærket af den Existents-Qualitet som er det Christeliges, og saa er Troen der, at det alligevel er af Naade jeg frelses. Altsaa Troen er ikke et Surrogat for Existeren, men Troen er for at betrygge, at den qualitative christelige Existeren (Forsagelse, Selvfornegtelse o: s: v:) ikke i Individet bliver opfattet som noget Fortjenstligt. Opgiv Alt — saa er det Øieblikket til at forsikre, at Du troer, at Du troer at Du frelses af Naade, at Troen er det Frelsende. Thi naar Du har faktisk opgivet Alt, da udtrykker dette i en anden Forstand, at Du troer, saa den eneste Fare, der er tilbage, er at Du skulde mene, at Din Selvfornegtelse var noget Fortjenstligt.

124

Forrykkelsen af Christendommen.

U. D.

Saa langt har man bragt Christendommen ned, at dens Betydning skal være ene og alene: at være en Trøst. Forresten indretter Enhver sig paa bedste Maade — og saa tages Christendommen med som Trøst.

Naar da nu Christendommen skulde i Sandhed forkyndes, vilde det let see ud som vilde man sinke Menneskene fra deres Gjerning i Livet. Og hvad vilde de vel tænke, naar de fik at høre, at man skal lide for Christendommen.

Myndighed] smt. 204. X³A 670 og Sammenvisninger. ¹²⁸ Luthers] sml. 115. 230. Existents-Qualitet] sml. 122. 134. Naade] sml. 53. 133. Selvfornegtelse] sml. 121. 125.

1851

Den Overordentlige — det Almindelige.

125
U. D.

Den Overordentlige maa offre, og maa saa vel finde sin Tilfredsstillelse deri, som han ogsaa maa have Visheden i sig selv om at det er hans Opgave.

Det Almene-Menneskelige skal menneskeligt vedgaae sine jordiske Ønsker, være slet og ret Menneske, stræbe efter Opfyldelsen af disse, og saa lade Gud raade, om han vil tage Noget fra dem. <Men Pladsen for det Overordentlige skal holdes aaben.>

Forunderligt!

126
U. D.

Engang var det Indvendingen mod Christendommen (og det var netop i den Tid, da det var klarest, hvad Christendommen er) at den var upatriotisk, statsfarlig <revolutionair> — og nu er Christendommen blevet Patriotisme og Stats-Kirke.

Engang var det Indvendingen mod Christendommen (og det var netop i den Tid da det var klarest hvad Christendommen er, og Indvending gjordes af de sandeligen skarpt seende Hedninger) at den er menneskefjendsk — og nu er Christendommen blevet: Humanitet.

Engang var Christendommen Jøder en Forargelse og Græker en Daarskab og nu er den — Dannelse. For Biskop Mynster er Kjendetegnet paa sand Christendom Dannelse.

See vil nu Dr. Rudelbach nedlægge sit Embede, træde op som eenlig Mand, værgе sig mod al Misforstaaelsens Deeltagelse i Skikkelse af Politikens Venskab, vidne, at han er ingen Christen, og Christendommen er slet ikke til: nu, see det lader sig høre. Men dette Kludderie med at ballotere med Creti og Pleti, indrømmende en Legion af Sandsebedrag, nei, det er Nonsens.

¹²⁵ Overordentlige] sml. 86.130. offre] sml. 123.129. ¹²⁶ Mynster] sml. 55.136. Rudelbach] sml. 118.186. eenlig Mand] sml. 105.135. ballotere] sml. 102.365.

1851

127
U. D.

Den lidende Kamp.

Magt maa der aldrig bruges, det er Christendommens Mening. Men man skal lidende holde Uretten ud, tillige vidnende for Sandhed, saa længe til den anden Part ikke kan holde længere ud at gjøre Uret og af sig selv opgiver det.

Denne lidende Kamp har ogsaa som en paralyserende Virkning. Ligesom en Magnetiseur bringer den Magnetiserede til at sove, det ene Lem efter det andet taber sin Vitalitet: saaledes lammer denne lidende Udholdenhed Uretten; intet Onde kan holde ud med den.

Men Sagen er, denne Vei er saa langsom, det er en tilsyneladende saa uhyre Gjenvei, der saa ganske tiltaler det utaalmodige verdslige Sind, der kun altfor meget selv er i Slægt med Uretten: at bruge Magt. Thi at gjøre Uret — og iilsindet Utaalmodighed til ved Magt at ville sikkre sig mod Uret: er væsentligen samme Verdslighed og væsentligen samme Uret, høist er der en aldeles tilfældig Forskjel, at den lidende Part faktisk er berøvet Leiligheden til at gjøre Uret.

128
U. D.

Den private Talen.

Ogsaa det hører med til Demoralisation, at man saadan i privat Samtale forraader, at man meget godt veed, hvor galt Alt er; men officielt — nei saa gal er man da ikke, at man skulde sige det officielt.

Her gjælder det igjen at det er en betænkelig Selv-Angivelse at have forstaaet noget Rigtigt, uden at handle derefter. At man altsaa ved saadan Tale dømmer sig selv — hvis man ikke tillige gjør den ydmygende Indrømmelse. Og den er man vistnok ikke tilbøilig til.

Man er saa begierlig efter at have „forstaaet“ — og man glemmer, at Ens Forstaaelse er Maalestokken, hvorefter Ens Handling skal dømmes.

#

Det at „offre“

129

U. D.

For at bestemme om Det og Det er at „offre“, maa man som altid see paa Begyndelsen.

Der er mangen Mand, som ved eet eller andet Foretagende har meent endog at gjøre en profitabel Omsætning — og see det slog feil; han leed et Tab. Og det vil han nu ved Hjælp af Udfaldet (omvendt) omforklare til at han bragte Offer — for dog at profitere Noget, nemlig Æren og Anseelsen for at have offret.

Omvendt kan det jo forresten ogsaa være Tilfældet, at En begynder Noget i den Forestilling, at det vil blive hans Nederlag (altsaa et Offer han bringer) og Styrelsen forhindrer det, eller han har maaskee ikke kjendt Forholdene nøie nok.

#

#

Om mig selv.

130

U. D.

Jeg troer jeg kunde have Mod til at lade Livet for at skaffe Plads for den Overordentlige — men selv ansees for den Overordentlige, nei, det kan jeg ikke; det er mig som besmittede jeg derved det mig betroede. Naar galt skulde være, kunde jeg bedre see at faae fat i et Menneske, der maaskee ikke var saa fremmelig <engang> som jeg selv, og saa faae ham proclameret som den Overordentlige og saa maaskee vove Alt for at sætte ham igjennem. Men selv maa jeg bestandigt kunne sige: det er <ikke> mig, der er det Overordentlige, jeg bukker blot for det. Kun da er jeg glad og har Livs- og Kamplyst. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* Incognito er mit Element; og deri er ogsaa den begeistrende Incommensurabilitet \approx hvori jeg kan røre mig \approx . Det er saa frygte-

¹²⁹offre] sml. 125.148. ¹³⁰Overordentlige] sml. 125.148.

1851

ligt lammende ξ, saa indknibende som snevre Støvler, ζ, for mig som dræbende, dette ikke at være mere end man gaaer og gjælder for. For de Fleste er det maaskee en opmuntrende Lokkemad, at ansees for noget mere end man er, saa ville de dog stræbe noget. For mig er det omvendt, det at ansees for mindre end jeg er, er **Drifts-Capital** (<det> Fremadrivende). Men jeg er ogsaa en oprindelig polemisk Natur.

131
U. D.

Christus i Herligheden.

... Saa døde han — og saa blev han optagen i Herligheden.

Man kan nu (som viist er blevet i „Indøvelse i Christendom“) snuppe for gesvindt af, ligesom raabe Hurra for ham — og glemme det med Efterfølgelsen for os.

Men ogsaa paa en anden Maade kan man snuppe for hurtigt af. Smukt siger Origenes „... Endnu (i Herligheden) græder han over vore Synder, kan ikke glæde sig, saa længe vi forblive i vor Uret. Hvor kan han, der traadte til Altaret for at forsone vore Synder, hvor kan han være i Glæde, naar vore Synders Jammer stiger op til ham! Han vil i Guds Rige ikke drikke Glædens Viin alene, han venter os. Men naar spørge I vil hans Glæde, hans Værk være fuldkommet? Naar han har gjort mig, den sidste og elendigste af alle Syndere, fuldkommen og fuldendt“. Det Sidste er <en> ypperlig Vending, især ogsaa betragtet som Blanquet, hvori Enhver kan sætte sit Navn. Men det Ypperlige er, efter et saa uhyre mere end verdenshistorisk Sving — saa at føre Sagen tilbage til: mig.

(cfr. Böhringer Die Kirche und ihre Zeugen. 1ste D. 1ste Afdl. Origenes p. 189.190.)

Man kan nemlig ogsaa for meget opfatte Christus saaledes som Forbilledet, at han nu, aldeles som En der selv har taget sin Examen, nu ikke tænker paa de Andre. Istedetfor at hans Liv, hans Lidelse

¹⁸¹ Indøvelse i Christendom] sml. 57.299. Efterfølgelsen] sml. 94.138. Böhringer ... Zeugen] det til 109 anf. Skr.

og Død (der vistnok var Lydighedens Examen for ham) dog væsentligen er Forløsningen og Forsoningen, altsaa for Andre.

Misforstaaelse.

132
U. D.

Det ligger et Menneske saa nær, naar han seer, hvad han kalder Guds Sag lide, da at ville ile til Hjælp — og saa ogsaa haabe, at Gud ligesom vil i andre Henseender være lidt mildere mod ham.

Ak, nei! Hvo fatter egentlig denne det Gudommeliges Fornemhed og Ophøiethed. Lad det være som var Guds Sag næsten tabt, menneskelig talt. Nu kommer da En, menneskelig, dog redeligt og vil hjælpe. Og Gud, som har siddet ganske rolig i Himlen, han svarer: naa, saa Du vil altsaa examineres; thi det bliver Examen.

Tænk, hvad der vel menneskelig er utænkeligt, et Menneske, der i den Grad var sikker paa sin Sag! Menneskelig talt seer Alt ud, som var hans Sag tabt. Da kommer der En, dog redeligt, og vil hjælpe ham — og han svarer: ja, men det bliver Examination, det bliver strengest for Dem. Jeg siger, at det var En, der dog menneskelig talt redeligt vilde hjælpe; thi noget Andet er det, naar det er en Bedrager, saa behøves der ikke den Art Fornemhed for at fjerne.

Men denne guddommelige Fornemhed! O, et stakkels Menneske kan saa let tage feil, som trængte Gud eller Guds Sag til Nogen. Forholdet er **altid**, selv i det, menneskelig talt, for Guds Sag meest fortvivlede Øieblik, **altid** det samme: jo nærmere Du kommer Gud, jo strengere bliver han. Han tager ikke feil og bliver glad over denne Hjælp — nei, det bliver Din Examen. Men intet Co-terie med Gud, intet Compagnieskab.

Forsoningen] sml. 211. X²A 573 og Sammenvisninger. ¹³²examineres] sml. X²A 406, og se Note dertil.

1851

#

Irenæus

133
U. D.

siger, at vistnok er Døden Syndens Straf (altsaa i Retning af Guds Retfærdighed) men tillige er den et Udtryk for Guds Naade og Forbarmelse. Just derved slog Gud ligesom Djævelen en Streg i Regningen — at han skjød Døden imellem, og derved gjorde Ende paa Synden. Var Mennesket vedblevet at være evigt, eller blevet evigt, saa havde Djævelen seiret. Men nu sætter just Syndens Straf Døden i en anden Forstand (Naaden og Forbarmelsen) Grændse for Synden.

cfr. Böhringer die Kirche und ihre Zeugen 1ste D. 1ste Afdl. Irenæus p. 237.238.

#

Ireneus.

134
U. D.

Det gjensidige Forhold mellem Lov og Evangelium.

Eens ere de:

- 1) i Henseende til deres Ophav, de hidrøre begge fra Gud.
- 2) i Henseende til deres Hensigt: Menneskets Opdragelse.
- 3) i Henseende til deres væsentlige Indhold: at lyde Gud, følge hans Ord, elske ham over Alt, sin Næste som sig selv, afholde sig fra alt Ondt.

Forskjellige ere de:

- 1) i Henseende til Indholdets Omfang: Loven gav Ceremonie-Love, Evangeliet ophævede dem, men udvidede saa Loven.
- 2) i Henseende til hvo Forkynderen er: Propheterne — Kristus.
- 3) i Henseende til Deres forskellige Standpunkt, som skulle opdrages: Loven er for Trælle for at knække deres Stivsind — Evangeliet for Frie.
- 4) i Henseende til Opdragelsens-Methode: Loven opdrog udenfra indefter, Evangeliet indehfra udefter.

¹³³ Naade | sml. 123.191. Böhringer . . . Zeugen | det til 109 anf. Skr.

5) i Henseende til den ethiske Fordring: Lydighed fordres af begge, men en større i Evangeliet.

6) i Henseende til Omfang: Loven var bestemt for et enkelt Folk, Evangeliet for alle.

cfr. Böhringer die Kirche und ihre Zeugen 1ste D. 1ste Afdl. p. 239.40.

‡

‡

Den lidende Kamp.

135
U. D.

At Denne, ene Denne er den christelige er jo udtrykt derved, at den er Christendommen selv.

Gud bruger ikke Magt for at rive <Mennesket> ud af Djævelens Vold. Nei, Christus lader sig føde, lider, dør — for at frelse Menneskene ud af Djævelens Vold. Ogsaa det Uretfærdige har jo sin Ret; og det, i Betragtning af det Uretfærdige er det Uretfærdige, at ville gjøre Uret mod det: det er netop det Ikke-Christelige. Det Christelige er: lidende at lade det Uretfærdige faae hele sin Ret indtil det mindste — og saaledes at seire, at overvinde det.

Det Christelige skuffer som altid ved første Øiekast. Det seer saa svagt ud denne lidende Kæmpen. Mangen uretfærdig Hersker har maaskee i første Øieblik ved at see Sligt an, tænkt: „den Mand, han er ikke farlig, han vil ikke bruge Magt, ja han er endnu galere, han hjælper os mod Enhver, der vil bruge Magt mod os, selv om denne Magt tilbød sig at ville hjælpe ham. Slig Kæmpen er da den uskyldigste Privat-Fornøielse.“ O, Du Kortsynede, just en Saadan han er den Farligste. Ja kunde Du forlokke ham til at bruge Magt, saa var han mindre farlig. Sandt nok, i Øieblikket blev Faren maaskee større; men den Undergang som beredes ved Hjælp af en lidende Kæmper, den er ogsaa ganske anderledes fra Grunden og i Grunden. Thi hvad vil dette sige, at han kæmper

1851

lidende? Det vil sige, han forvandler sig egentlig til et Noget, der gjør at Du kommer til at dømme Dig selv. Der gjøres ikke, nei ikke den mindste Smule Uret mod Dig — nei men det bliver aabenbart indtil det Yderste al den Uret Du har.

Dog Verden og Christenheden er længst sjunket saa dybt i Verdslighed, at slig Taktik er reent glemt, og nu naturligviis maa tage sig ud som det pure Galskab. Er det ikke ogsaa Galskab: at troe paa at der er Mening i Tilværelsen, Retfærdighed paa hvert eet eneste Punkt, item at der er en Gud til, item, at een Eneste, der er i Sandhed <og saa langt han er i Sandhed>, er stærkere end Millioner.

Biskop Mynster

136
U. D.

Hvilket Dyb af, christelig, Confusion kan ikke ligge i eet eneste Ord, uden at han tænker derpaa.

I (Betragtningerne) den Betragtning om: Synd hedder det i Begyndelsen: dette Ord høres nu næsten ikke mere i Verden, men findes næsten latterlig — dog skal det høres i ethvert alvorligt Menneskes stille Timer.

Altsaa dette <Ord> høres nu ikke mere i Verden — og den Verden, hvorom det gjælder, er — Christenheden, hvor Alle ere Christne! Uhyre Confusion.

Men det skal høres — ja det lader sig høre, det var dog christeligt talt, aber, aber: det skal høres i ethvert alvorligt Menneskes stille Timer. Uhyre Confusion. For det Første, hvad <vil> det sige, at det skal høres i ethvert alvorligt Menneskes . . . , han er jo just det alvorlige Menneske ved at høre det, altsaa er her en blot Tautologie. Men nu hans: stille Timer. Hvor stille! Ja, hvilket stille Dyb af christeligt Nonsens! Dette Ord var det som erobrede Verden: Apostelen underlagde Alt under Synd. Det er Christendommens Hoved-Magt. Og det skal just høres — i Ver-

een Eneste] sml. 126.187. ¹⁸⁶ Mynster] sml. 126.152. I (Betragtningerne) . . . hedder det] I. P. Mynster, Betragtninger over de christelige Troeslærdomme (Kbh. 1846. — Ktl. Nr. 254-55). 1. Bind, S. 234.

den, desto stærkere, jo ugudeligere den er, desto alvorligere, jo mere latterligt man finder det. Og nu indskrænkes det til et alvorligt Menneskes stille Timer — og saa har man ovenikjøbet tilladt Verden at ansee sig for Christen. Altsaa i den Grad er Christendommens Sag tabt, at midt i en profan Verden, der, hvad der er endnu galere, kalder sig Christen — der lever höchstens en enkelt alvorlig Mand; men han vover ikke at sige Sagens sande Sammenhæng, han frygter for at blive udleet af denne Christne-Verden, saa taler han med sig selv i en stille Time om Synden.

Tag saa hvilken somhelst af mine polemiske Pseudonymers Indhug paa Christenheden, intet af dem er saa grusomt strengt som dette af Biskop Mynster — uden at han mærker det. Det er tillige den frygteligste Satire over ham selv, som Biskop i Spidsen for 1000 Præster — i en christen Verden, hvor man finder det at tale om Synd latterligt, men dog, formodentligt alvorligt, er Christen, en christen Verden, hvor saa en alvorlig Mand lister sig hen i en stille Time og taler med sig selv — ganske sagte, ganske sagte (ja, det har han Grund til; thi denne Sagte-Talen under saadanne Vilkaar er egentlig ny Synd) om Synd. Hvilken alvorlig Mand og Christen er det ikke!

Og saaledes er paa saa mange Maader Mynsters Prædiken, saa snart han kommer ind paa at skulle signalisere, hvor vi ere. Han er mere Kunstner og Digter; det Farlige er blot, at det mærker han ikke selv.

Christendom — Tertullian.

137

U. D.

Oftere har jeg mindet om, at Christendommen kan fremstilles paa to Maader: enten i Menneskets Interesse (den formildede Accommodation) eller i Guds Interesse (den sande Christendom). Saa har jeg mindet om, at formaaer eller vover jeg ikke at fremstille Christendommen paa sidste Maade, saa skal jeg gjøre Indrømmelse og holde Pladsen aaben.

¹³⁷ Guds Interesse] sml. 212. X^a A 658.

1851

Neppe nogen Kirkefader har med den Fynd som Tertullian fremstillet Christendommen i Guds Interesse.

Her er Christendommen ikke en Smule Moral og nogle Troes-Sætninger; men Christendommen er her: Mellemværendet mellem Gud — og Verden. Derfor fæster Tertullian saa afgjørende sit Blik paa dens Modsætning: Idolatrien.

Og efterat nu Christendommen længst som det hedder har seiret, og afsat en Cultur-Formation, saa er egentlig Christendommen og Verden saaledes forviklede, at Sagen atter i en ny Potens maa føres hen til dette: er Christendommen Guds, eller er den Menneskets.

See, det var dette der begeistrede i Kirkens første Dage, at de følte ganske bogstaveligen at det var Guds Sag, der stredes om, ikke om nogle Læresætninger o: D:, men om: om Gud skal være Gud.

Min saare underordnede Gjerning er bestandigt: at gjøre opmærksom. Jeg gør Indrømmelse: jeg tør ikke vove høiere — men jeg er dog som et Anskrig.

138
U. D.

Jeg kan det ikke anderledes,

det Ord er allerede af Tertullian. Ordet lyder: „Den, som har erkjendt Sandheden, han kan det ikke anderledes, han maa hænge fast ved den.“

cfr. Böhringer Die Kirche und ihre Zeugen 1ste D. 1ste Afdl. p. 285.286.

Her maa man saa igjen lade gamle Fatter Socrates lidt Ret; thi det er dog i en lignende Betydning han gjør det at „forstaae“ gjeldende, at nemlig Den, der i Sandhed har forstaaet Noget, han gjør det ogsaa, at det at gjøre det er Criteriet paa at have forstaaet det. Dette erkjender man jo ogsaa i alle endelige Forhold. Vilde

fæster Tertullian . . . Idolatrien] sml. det til 109 anf. Skr., S. 287 ff

¹³⁸ Böhringer . . . Zeugen] det til 109 anf. Skr. Socrates] sml. 94.190 gjør det] sml. 131.148.

En anprise et Lægemeddel som det eneste sikre Præservativ — og selv ikke bruge det: saa slutter man, det er ikke hans Overbeviisning. Og saaledes overalt. Det er kun dette Besynderlige, at man har hittet paa at i Aandens Forhold skal det være saa, at En forsikkrer, at han har en Tro — medens hans Liv udtrykker det Modsatte, og saa skal det dog være nok med den Forsikkring. I alle endelige Forhold bærer man sig heller ikke saaledes ad, man nøies ikke med Forsikkring men seer at lære den Andens Handling at kjende. En Pengemand, der er raadvild om i hvilke Papirer han skal anbringe en Sum — nu han consulerer en anden Pengemand. Lad os antage, at denne forsikkrer i et henrivende Foredrag, at 3 pc. Obligationer er det eneste Sikke. Maa-skee troer saa den anden Pengemand ham; men siger han, jeg vilde dog endnu hellere vide, hvilke Papirer han selv anlægger sine Penge i. Faaer han saa at vide, at hiin Pengemand just i den Tid selv kjøber 4 pc., saa tænker han som saa: blæse være med hans Forsikkringer, jeg holder mig efter hans Handler; thi hvad han selv gjør, det er hans Overbeviisning.

#

#

Tertullian

139
U. D

i Læren om Naademidlerne opstiller han det som Kjendetegnet paa det Guddommelige: \leq Eenheden af \geq det ringe Udvotes (die Einfachheit der Erscheinung) og i det Indre guddommelig Kraft. Medens Hedenskabet er: indvotes Tomhed erstattet ved udvotes Prunk.

cfr. Böhringer die Kirche und ihre Zeugen 1ste D. 1ste Afd. p. 343.

Det er dette som jeg gjør gjeldende ved Forskjellen mellem den ligefremme Kjendelighed og den omvendte Kjendelighed.

¹⁰⁰ Böhringer . . . Zeugen] det til 109 anf. Skr.

1851

140
U. D.

Tertullian

fremhæver Forskjellen mellem Tro og den ikke-christelige Visdom. Og siger blandt Andet, at Forskjellen er i Henseende til Omfang. „Christendommen er den fuldendte Aabenbaring, og har et bestemt Maal. Vi behøve ikke videre at gruble, efterat vi have fundet Christus, ikke videre at søge, efterat <vi> have fundet Evangeliet. Da vi troe, behøve vi ikke videre end at troe, thi det troe vi fremfor Alt, at der ikke gives mere, som vi <videre> have at troe.“ Dette er Grændsen, ellers maatte vi jo blive ved at søge i det Uendelige. Derimod har Philosophien ingen Grændse og bliver derfor ved i det Uendelige. Og hvorfor det? Fordi Philosophien giver ubetinget Frihed i at forske. „Da man skal være allevegne, for at søge og finde, kan man intetsteds være . . . Vistnok kun derfor, fordi En ikke finder, søger han bestandigt; thi han søger der, hvor Intet er at finde. Kun derfor banker En bestandigt paa, fordi der aldrig bliver lukket op; thi han banker paa der, hvor der Ingen er inde. Kun derfor beder En bestandigt, fordi han ikke bliver hørt, thi han beder Den, som ikke hører.“

Böhringer 1ste D. 1ste Afdl. p. 313.

141
U. D.

Tertullian

„Hvad Gud har befalet er altid godt, og altid det Bedste. Hvad betænker Du Dig paa, Gud har befalet det?“

Böhringer 1 D. 1ste Afdl. p. 295.

142
U. D.

Tertullian

i sit Trøsteskrift til Martyrer sætter egentlig den christelige Frihed saa høit paa Spidsen at han etablerer det Paradox: at man ved

¹⁴⁰ Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁴¹ Böhringer] det til 109 anf. Skr.
¹⁶² Martyrer] sml. 108.147.

at blive fængslet for Christendommens Skyld først ret bliver fri. „Fængslet skjænker den Christne hvad Ørkenen skjænkede Propheterne. Herren selv opholdt sig oftere i Eensomhed, for desto friere at kunne bede. Lad os tage Navnet Fængsel bort og sætte Eensomhed istedet.“

Lidt tidligere siger han: „Verden selv er et Fængsel, derfor ere I ved at fængsles snarere traadte ud af Fængslet end ind i Fængslet. Betragter Fængslet som et Asyl. Vel er der mørkt i Fængslet, men I have Lyset; og der er Lænker i Fængslet men I ere frie. Den Christne har ogsaa udenfor Fængslet forsaget Verden, og i Fængslet tillige Fængslet. Ligegyldigt hvor i Verden I end ere, I ere dog udenfor Verden.“

cfr. Böhringer 1ste D. 1ste Afd. p. 294.

Tertullian

143
U. D

i sin Bog om Herrens Bøn siger etsteds: „fordum nedkaldte Bønnen Landeplager, slog Krigshære, holdt den den frugtbare Regn tilbage. Men Christus har kun skjenket Bønnen Kraft til det Gode. Den evangeliske Bøn helbreder Syge, uddriver Dæmoner, aabner Fængsler, løser den Uskyldiges Lænker; udsletter Synder, forjager Fristelser, standser Forfølgelser, trøster Forsagte ... opreiser de Faldne, styrker de Faldende ...“

cfr. Böhringer 1ste D. 1ste Afdl. p. 348.

Tertullian

144
U. D.

siger etsteds, at siden Christi Fødsel har Astronomien faaet et nyt Indhold: Christus — hans Stjerne, som de Vise saae i Østen, er nu den eneste.

Jeg har læst det citeret hos Böhringer.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Böhringer] det til 109 anf. Skr.

¹⁴³ Böhringer] det til 109 anf. Skr.

¹⁴⁴ citeret hos Böhringer] i det til 109 anf. Skr. 1. Th., 1. Abth., S. 288.

1851

Ogsaa troer jeg det er Tertullian, der etsteds siger: Den, som ikke selv vil lide kan ikke elske Den, der har lidt.

Jeg har læst det hos Böhringer. Dog maa her erindres, at i Forholdet til Christus kunde denne Sætning saa dristigt urgeres, at man kom til den modsatte Yderlighed: en næsten usømmelig Fraterniseren med Gud-Mennesket, glemmende, at der dog ogsaa er det menneskelige Sande i, at Christus ikke leed, for at jeg skulde ogsaa lide, men for at jeg skulde frelses og takke ham, udenat dog igjen dette maa misforstaaes, som var nu hermed en reen verdslig Existeren, der blot søger hvad denne Verdens er, lyst i Hævd.

#

145

Tertullian

U. D.

troer jeg det er, siger, at den Christne ikke maa gaae i Krig: man kan dog ikke gaae i Krig uden at drage Sværd, det Sværd, som Christus bød at stikke i Balgen.

Jeg har læst det i Böhringer 1ste Deel 1ste Afdl. etsteds og vistnok er det Tertullian.

#

146

Hiobs Bog.

U. D.

Da saa de tre Venner (der vare ældre Mænd) ligesom ere blevne trætte af at svare Job, eller have tabt Fatningen ligeoverfor ham, og vel ikke ere langt fra at give ham Ret, saa begynder den Unge, Elihu.

Dette kan man forstaae saaledes. Troens Idealitet repræsenteres i een Forstand sandest o: idealest af den Unge, fordi han ingen Erfaring har endnu. Den Ældre, den Erfarne — ak ham hænder det kun altfor let, at Troen har lidt en lille Skade; han er derfor tilbøiligere til at accordere, at slaae Lidt af o: s: v.: Men Ungdommen har endnu kun den rene Idealitet.

hos Böhringer] i det til 109 anf. Skr. I. Th., I. Abth., S. 298. ¹⁴⁵Böhringer 1ste Deel 1ste Afdl.] i det til 109 anf. Skr., S. 289 f. ¹⁴⁷saa begynder den Unge] Job 32,2.

Basilius.

147
U. D.

Han udtrykker allerede den Situation, der er Christenhedens, naar han siger:

„vore Besværligheder ere trykkende, og dog er et Martyrium en Umulighed — fordi vore Forfølgere bære samme Navn som vi.“

cfr. Böhringer 1ste D. 2den Afdl. p. 190 nederst.

Christus som Forbilledet.

148
U. D.

Tag en menneskelig Relativitæt. Tænk en existentiell Ethiker. I Forhold til ham er det saa altid Samtidens Interesse, underfundigt at faae ham puffet udenfor som en Gjenstand for — Beundring — og saa blive ham qvit i Henseende til at skulle ligne ham. Man gjør ham æsthetisk til det Overordentlige, man beundrer og beundrer — for saa at blive ham etisk qvit.

Saaledes har hele Menneskeslægten stadigt væk baaret sig ad med Christus.

Det er mærkeligt at see, hvor hurtigt Christendommen sagtnes i Henseende til det Existentielle. Allerede i 3die Aarhundrede begynder man meget væsentligen at slaae af paa Fordringen i Henseende til det at være Christen, hvad der fordres for at være Christen: man kan godt være Christen og dog unddrage sig Be-kjendelsens Fare, ja være Christen — og offre.

Følgen heraf bliver saa, at Christenheden abnormt tiltager numerisk — og sætter til af Intensitet.

Nu er der da dette voxende Slæng af saadan Christne og saadan — saa begynder Taktiken: at puffe Christus reent udenfor. I 4de Aarhundrede der fordyber man sig i Beundringens og Tilbedelsens Grublen over Gud-Mennesket — aha! men Efterfølgelsen, den tages det ikke saa nøie med.

¹⁴⁷ Martyrium] sml. 142.153. Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁴⁸ Forbilledet] sml. 138.221. existentiell Ethiker] sml. 134.150. Overordentlige] sml. 130.189. offre] sml. 129.150.

1851

Fra den Tid er Christendommen desorienteret. Og med denne forkeerte Direction bevæger den sig nu stadigt fremad — ja, thi den gaaer fremad! spørg kun det 19de Aarhundrede, om Christendommen ikke gaaer fremad! *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Saa bliver Christus en Mythe, et sindrigt Digt — og tilsidst bliver han ligesom hiin Slange med 8 Hoveder, som Linnée beviste aldrig at have været til.

Jo mere Beundringen tiltager, desto lettere bliver Christus — og den Gang han existentielt trykkede stærkest, da var der slet ingen Tid til Beundring.

Ethisk skal nemlig Beundring øieblikkeligt omsætte sig til Handling i Retning af Efterfølgelse; i samme Grad som Beundring faaer Lov til at give sig Tid til at være Beundring, i samme Grad er man ethisk paa Afveie.

Basilus.

149
U. D.

Vi kunne flye det Onde, enten af Frygt for Straf — som Trælle; eller i Haab om Løn — som Leiesvende; eller af Kjerlighed til Gud — som Børn.

cfr. Böhringer 1ste D. 2den Afdl. p. 258.

Askese.

150
U. D.

Det som egentlig vor Tid vilde være allertilbøiligst til at opfatte som et Pendant til Don Quixote var: en Asket i gammel Forstand, en Asket der faster og beder, og anklager sig selv for end den mindste syndige Tanke og paalægger sig selv Straf — og saa er vi Alle Christne!

At En lever fattigt og knebent — naar han ikke har Raad til mere, det forstaaer man (i hvorvel den Tid vistnok snart vil komme,

Digt] sml. 118.204. ¹⁴⁹Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁵⁰Askese] sml. 148.151.

da man ikke forstaaer det, thi han kunde jo see at blive Commu-
nist) men dette er slet ikke Begrebet af Askese. Det at Askese er
Aands-Diætetik, har religiøs Betydning for En selv, det er Det
man vilde finde uhyre latterligt *Herunder et overkradset Dobbelt-*
kors — og dog ere vi alle Christne! Vi ere alle Christne; og hvis
saa En gjorde Alvor af, existentielt at udtrykke det Christelige,
saa ville Alle lee, finde at det var en latterlig Overdrivelse, og
Manden vilde blive anseet for gal.

Afstand.

151
U. D.

Engang da var Alt indvortes Kamp og Anfægtelse; om det var
Guds Villie, det var Spørgsmaalet; og i den Retning vare alle
Forberedelserne: man trak sig tilbage i Eensomhed, fastede, bad
o: D.

Nu er Alt udadvendt: Intriguerne florere; det gjælder om at
blive nogle Stykker o: s: v:

Satte man saadanne to Individualiteter sammen, de vilde slet
ikke forstaae hinanden, den ene vilde slet ikke forstaae hvad det
var den Anden var besjeftiget med.

Den Mynsterske Prædiken.

152
U. D.

Det er dog saa aabenbart, at denne er saa langt fra at bringe
Christendommen ind i Verden, at den er en jævn Opereren i Ret-
ning af at praktisere Christendommen ud af Verden — hvis der
ellers var nogen Christendom.

Alt er lagt over i æsthetiske Kategorier: Kunst — stille Timer.
Og Prædikanten fører existentielt det verdsligste og nydelses-
rigeste Liv.

existentielt] sml. 148.152. ¹⁵¹Anfægtelse] sml. 95.372. fastede]
sml. 150.172. ¹⁵²Mynsterske] sml. 136.168. Christendommen ud af
Verden] sml. 118.258. existentielt] sml. 150.172.

1851

Endnu kunde dette gaae — hvis han saa gjorde Indrømmelser og Tilstaaelser sig selv betræffende, at han ikke kunde overtale sig til at tage Christendommen høiere.

O, men her er just det Værste af Alt. Han har i Praxis etableret den Sætning, at det virkelig at gjøre Alvor af det Religieuse at det er — — Mangel paa Dannelse! Dette Sidste er det Frygtelige. O, men saaledes er der Sammenhæng i Udskeielserne. At skulle gjøre Indrømmelsen har han ikke kunnet bringe over sit Sind — saa maa hiin sidste Usandhed til Hjælp.

Modbilleder.

153
U. D.

Tænk en af disse lidende Skikkelser: gennem et maaskee langt Liv har han maattet udholde alle en Samtids Mishandlinger — og Ingen, Ingen har bekymret sig om hans Græmelse — ja det skulde da være for at forøge den! Ingen, uden Spotten og Forhaanelsen havt Deeltagelse med hans Qvaler — for Sandheds Skyld. Saa dør han.

Saa lever der en i alle Maader sandselig Mand, ærgjerrig, pengebegierlig, nydelsessyg, ovenikjøbet syg for at faae Skin af Hellighed: han gjør sin glimrende Carriere ved at prædike om, hvorledes den Første leed! Hver den Førstes Taare har han talt — det troer jeg, han gjør hver af disse Taarer i Guld! Hvert hans Suk har han hørt — det troer jeg nok: det er jo ved Hjælp af disse den Førstes Sukke at den Anden svælger i Nydelse!

O, hvor ophøiet er det Guddommelige, ligesom hvor fornemt! Thi et Menneske, selv en Apostel kunde jo tabe Ligevægten ved Tanken om Sligt og gribe til verdslig Hjælp! Men Gud i Himlene sidder rolig, holder sig selv uendelig i Priis, siger: men saa har den Første havt Forholdet til mig, dette er nok, om han saa havde lidt 10,000 Gange saa meget som han har lidt.

O, ja og det er saa sandt! Naar et saadant lidende Menneske fordrer Hjælp i det Udvortes, da er det dog, fordi han ikke noksom

¹⁵³ [lidende Skikkelser] sml. 147.155.

holder Gud i Priis; han vilde saa gjerne have Guds-Forholdet paa mildere Vilkaar. Nu, og dette er jo menneskeligt; men paa den anden Side: Gud har dog vel alligevel ubetinget Ret, at Forholdet til ham er en saadan Salighed, at det ubetinget veier uendeligt høiere end al Lidelse.

Og see derfor har ogsaa f. E. en Apostel denne, om jeg saa tør sige: Fornemhed paa Guds Vegne. Man hudfletter ham: Apostelen svarer: jeg har den Ære at blive hudflettet o: s: v:

‡

‡

Nonna

154
U. D.

Gregor af Nazianz's Moder. Han havde en Broder, Cæsarius, der var Læge. Han døde. Da han blev begravet, fulgte Moderen, ikke i Sørge dragt, men i hvide Klæder: „hun overvandt Taarerne ved Philosophie, Sorgen ved Psalmesange.“

cfr. Böhringer 1ste D. 2den Af. p. 386.

‡

Ambrosius.

155
U. D.

Man fordrede, han skulde udlevere en Kirke til Arianerne. Keiserens Udsendinge komme til Ambrosius i Hovedkirken og fordre det af ham, mindende om, at det er Keiserens Ret. Ambrosius svarer: „Forlanger Keiseren hvad mit er — mit Gods, min Formue, jeg skal ikke modsætte mig — ihvorvel det Alt tilhører de Fattige. Men hvad der tilhører Gud, derover har Keiseren ingen Ret. Vil I min Eiendom: tager den! Mit Liv: jeg er beredt at følge Eder! Vil I lægge mig i Lænker og føre mig til Døden: vel, med Fornøielse! Jeg skal ikke omgive mig med Folket som med et Bollværk, ikke omfatte Alterne for at friste Livet, heller, vil jeg offere mig for at frelse Alterne.“

Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 29.

¹⁵⁴ Böhringer] det til 109 anf. Skr.

¹⁵⁵ offre mig] sml. 153. 156.

Böhringer] det til 109 anf. Skr.

1851

156

Ambrosius

U. D.

: „de Saar, som vi faae for Christi Skyld, ere ikke Saar, ved hvilke Livet tabes, men ved hvilke det forplantes . . . lad dog jeg beder Eder denne Kamp finde Sted, og værer I blot Tilskuere! Betænk, at naar en Stad har en Athlet, saa ønsker den at see ham stride. Hvorfor vægre I Eder i større Ting ved hvad I pleie i mindre“. (cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 35). Det er meget godt sagt. En Christen er jo som en stærk Mand, og skulle man saa ikke ønske at see ham udfolde sin Styrke ved Forfølgelse eller i Forfølgelse. See det er Kraft-Tale; og da Ambrosius selv er Den, som skal tage partes, er det sand Kraft.

157

Johannes den Døber.

U. D.

Etsteds staaer der i Evangeliet, at Johannes sagde om Christus: jeg kjendte ham ikke — men da han saae Aanden i en Dues Skikkelse svæve ned over ham, da kjendte han ham. Og dog siger jo Johannes, da Christus kommer til ham for at døbes: jeg haver Behov at døbes af Dig, og Du kommer til mig. Dette kan dog godt forenes; thi Johannes kan meget godt have kjendt Christus som En eller som Den, der stod langt over ham, uden derfor at have i ham kjendt Guds eenbaarne Søn.

158

Kan det ogsaa hænge rigtigt sammen?

U. D.

Augustinus f. E. siger etsteds: „naar Du endnu ingen Plage mener at have, saa har Du endnu ikke begyndt at være en Christen. Dette korte Liv er en Plage; er det ingen Plage, saa er det ingen Udlændighedsstand; men er det en Udlændighedsstand,

¹⁵⁶ Saar . . . for Christi Skyld] sml. 155. 158. Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁵⁷ Etsteds . . . i Evangeliet] Johs. 2, 32 f. siger . . . Johannes] Matth. 3, 14.

saa elsker Du enten ikke Dit Hjem ret meget, eller Du har uden al Tvivl Plage“ (cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 188.)

See det er rene Ord for Pengene. Og jo høiere vi kommer op i Bestemmelsen af det at være Christen (til de i strengeste Forstand Guds Udvalgte, Apostle) saa lyder det bestemtere og bestemtere: at det er idel Lidelse — og Forbilledet selv!!

Paa den anden Side: fra Generation til Generation fortsættes det ganske roligt og ugeneret: disse 1000 og 1000 der blive Præster; de tage deres Examen, og mene saa at have det slemme Pust overstaaet, derpaa længes de efter en friere Stilling for dog nogenlunde at kunne nyde Livet; saa gifte de sig — og saa gaae de ud at forkynde den milde Lære, Christendommen, denne milde Lære, der „sødt formilder Livets Sorger, og først giver Glæderne deres rette Smag“ — og det er Christendom.

Charakteristisk.

159
U. D.

En donatistisk forhenhværende Biskop <Emeritus> træffer sammen med Augustin i Cæsarea Mauretania (Algier). Augustin fører ham med sig i Kirken <—> til en Samtale. Men see Donatisterne vare jo forfulgte, verdsligt forfulgte, saa de ikke turde yttre sig. En Hurtigskriver var tilstede for at optegne Samtalen. Da sagde Emeritus blot disse Ord til Hurtigskriveren: skriv — og derpaa taug han. Det er ypperligt, et ypperligt Udtryk for at det var ham forbudet at tale, og at det Hele med et Colloquium i Grunden-var Spilfægterie.

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 172.

Augustin

160
U. D.

taler i et senere Skrift om sin tidligere Lyst til Theateret. Han viser den Selvmodsigelse som den æsthetiske Sorg er, fordi man

Böhringer] det til 109 anf. Skr. idel Lidelse] sml. 156. 160. sødt formilder osv.] sml. X³ A 27. ¹⁸⁹Böhringer] det til 109 anf. Skr.

1851

uvilkaarligt bryder af, der hvor det skulde blive til Handling. Han siger, at det hedder Tragedien skal vække Medfølelse „men hvad er det for en Medfølelse, hvor Tilskueren ikke opfordres til at ile til Hjælp, men ene indbydes til at nyde Smerten . . . Jeg Elen-dige, jeg elskede denne Nydelse af Smerten! Men hvad er det for en Kjerlighed til Smerten! Thi jeg ønskede ikke at lide det, jeg maatte see fremstillet, men kun ligesom at lade mig paa Over-fladen berøre deraf, og derpaa fulgte saa, ligesom naar man krad-ser sig med Neglene, en Inflammation. Et saadant Liv var det et Liv o min Gud!“

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 110

#

#

Augustin.

161
U. D.

„Der gives en Sandhed, som bliver, om saa Verden forgaaer . . . Denne Sandhed er ikke Menneske-Aanden underordnet (hvis saa, kunde jo Menneske-Aanden ikke dømme efter den men maatte dømme over den) ikke sideordnet (saa var den jo for-anderlig som Menneske-Aanden er det); men Menneske-Aanden er den underordnet — og det er at være i Sandhed fri, naar Mennesket er den underordnet.“

#

Augustin.

162
U. D.

Som et Beviis for Christendommens Sandhed anfører Augustin ogsaa (foruden de almindelige: af Spaadomme og <den> histori-ske Virkning): de Christnes Eenhed i Modsætning til Philoso-phiernes Adsplittelse og Sønderrevethed.

Dette Argument betyder dog egentlig ikke stort, da det ligger

at lide] sml. 158.169. Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁶¹Der gives en Sandhed osv.] det til 109 anf. Skr. 1. Th., 3. Abth., S. 234 f. ¹⁶²de Christnes Eenhed osv.] se det til 109 anf. Skr. 1. Th., 3. Abth., S. 243.

i Forskjellen mellem Religion og Philosophie, og forsaavidt har enhver Religion denne Eenhed fremfor det Adsplittende: det Philosophiske.

‡

‡

Simon Peder

163
U. D.

„kunde Du ikke vaage een Time med mig?“ Her er Christus et Øieblik det lidende Menneske, der, for sin egen Skyld, ønsker Deeltagelse af et andet Menneske. Men i samme Øieblik er han atter Læreren „vaager og beder, at I ikke falde i Fristelse“, altsaa ikke for min Skyld men for Eders egen.

‡

R. Nielsen — og jeg.

164
U. D.

Jeg er saa overbeviist om mine Ideers Rigtighed, at det aldrig er faldet mig ind end i fjerneste Maade at foranledige Discussion; Prof. Nielsen synes ikke slét saa overbeviist — han vil discutere og overbevise Prof. Martensen.

‡

Humor (pathologisk) Situation.

165
U. D.

En religious Taler taler over Evangeliet om Lilierne og Fuglene, at selv den ringeste Lilie er deiligere end Salomo, og han gjør Anvendelse deraf paa det at være Menneske til salig Trøst for selv den elendigste af alle.

Han har i Pathos naaet Culminationen. Da minder han om hiin Fortolker, der siger, at Keiserkronen voxer vild i hine Egne og som siger det for at forklare Evangeliet. Taleren udbryder (idet

¹⁶³ kunde Du ikke osv.] Matth. 26,40 f. ¹⁶⁴ R. Nielsen] sml. 299. X³ A 701 og Sammenvisninger. Martensen] sml. 186. X³ 797 og Sammenvisninger

1851

Pathos ligesom springer): det maa være et Asen den Fortolker — og Taleren brister i Graad, saa han ikke kan fortsætte strax.

Han vender sig bort et Øieblik. Derpaa tager han atter Ordet og siger: Tilgiver, min Stemning overvældede mig. Men det er dog ogsaa frygteligt! Vi Mennesker have en hellig Skrift; vi sige, at det er Guds Ord, som de ogsaa ere disse livssalige Ord. Saa hitter vi Mennesker paa, at der behøves en Fortolker — og saa kommer der en saadan Fortolker! Det maa være et Asen! Taleren kommer uvilkaarligt til at lee. Han vedbliver: ja, man kan egentligen lige saa godt lee deraf som græde derover.

Dette er pathologisk rigtigt.

#

#

¹⁶⁶
U. D. Til et Sted i en ældre Journal, hvor der er Tale om, at jeg kunde ville tage det paa min Samvittighed at lade Journalisterne skyde ned, tilføies:

dog nei, nei! Jeg strider hellere saaledes, at jeg selv paatager mig at commandere ved den Execution, hvor jeg skal falde for Journalisterne.

#

Goldschmidt

¹⁶⁷
U. D. <eengang Foragtelighedens Redskab, nu den Dydige, den Dydzirede!> eengang Grinets Bajads — nu Ethikeren! eengang, i Skjul bag Sjoueren, Pøbel-Triumphatoren, — nu Aristokraten, fin fin Aristokrat, der underholder sig under Bordet med Baroner og Græver *herunder et overkradset Dobbeltkors* — og dog <trods alle Forvandlingerne> væsentligen den Samme — det eneste Mærkelige ved disse Forvandlinger!

#

¹⁶⁶ et Sted i en ældre Journal] se X¹A 131. Sml. X²A 788. Journalisterne] sml. 348. X³A 788 og Sammenvisninger. ¹⁶⁷ Goldschmidt] sml. 195. X³A 598 og Sammenvisninger.

Til 167, i Marginen:

Prædiketet: den Dydzirede vilde nu, da Biskop Mynster har
 gjengivet ham Æren faae et nyt Point. Det kunde introduceres
 saaledes. 168
(1852 Juni)

Det bliver <vel> bedst, at jeg er betænkt paa et Epiteton til
 Goldschmidt dette: den litteraire Foragteligheds Redskab er saa
 langt, saa vil jeg bruge et nyt Ord: den Dydzirede. Det siger gan-
 ske det Samme. Det indeholder en Hentydning til et Sted i „det
 lykkelige Skibbrud“. Der kommer en Skjøge, som skal giftes til
 Rosiflengius — ikke for at vies af ham, thi R. var jo ikke Præst
 — men for at faae et Bryllups-Carmen, som hun faaer saa lydende:
 den med Rosen forenede Lilie eller Tanker ved den dydzirede
 Jomfrue-Brud. Juni 1852.

Den donatistiske Sætning:

169
U. D.

Den Kirke, som forfølger, er eo ipso den usande; den Kirke,
 som forfølges og tæller Martyrer, er eo ipso den sande.

cfr. Böhringer 1ste D. 3d Afdl. p. 353.

Augustin

170
U. D.

siger, at det ikke at bruge Magt for at tvinge En til Sandhed „er
 en falsk en grusom Tolerance.“

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 366 ø.

Donatisterne

171
U. D.

sagde, mod at der blev brugt verdslig Magt mod dem: „Christus har
 givet de Christne Forbilledet ikke paa at dræbe men paa at døe.“

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 384.

¹⁶⁸ Mynster har gjengivet ham Æren] sml. 195, og se Note dertil. —
 Sml. 152.184. i „det lykkelige Skibbrud“] Act III, Sc. 3. ¹⁶⁹ Martyrer]
 sml. 160.189. Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁷⁰ Tolerance] sml. 70.
 Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁷¹ Böhringer] det til 109 anf. Skr.

1851

172
U. D.

Augustin

forfægter Autoritets-Tro, siger etsteds, at selv om En ved Autoriteten kom til at troe noget Forkeert, det var bedre end slet ikke at troe paa Autoritet. \leq cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 253. „endnu sørgeligere end at blive bedraget af en Autoritet, er det ikke at lade sig lede af nogen Autoritet.“ \geq

Overhovedet gjør han jo den ethiske Side af Autoritet gjældende: Lydigheden, Underkastelsen som det i og for sig Gavn-lige. Fordrer ogsaa at til en Tænker hører Askese.

Det hele Partie desangaaende hos Böhringer kan efterlæses igjen.

I Striden med Donatisterne indskærper han, at hans Mening ikke er ved at bruge Magt at tvinge til Troen (thi den kan ikke tvinges frem); men at der skal bruges Magt for at tage Hindringerne bort i Individet (Lidenskaber o: D:) at Troen kan komme frem. cfr. Böhringer. 1ste D. 3die Afdl. Det hele Partie om Augustins Forhold til Donatisterne \langle især \rangle fra pag. 357 o: fl., og pag. 367. n: og 368 findes det Sted, jeg nærmest sigtede til.

173
U. D.

Augustin.

Hvad man saa ofte har gjort gjældende som Undskyldning for Mennesket i Henseende til Synd: Svaghed, Uvidenhed, det Sandseliges Overmagt o: s: v: — dette vender Augustin ganske mesterligt, idet han siger at det er saa langt fra at være til Forsvar for eller forklare Synden, at det meget mere er Syndens Straf, \leq Synden er ikke at forklare som en Følge af \geq denne Svaghed, denne Forstandens Formørkelse, nei dette er at forklare som en Følge af Synden er Syndens Straf. „Vi kalde ikke blot Det Synd,

¹⁷³ Böhringer] det til 109 anf. Skr. ethiske] sml. 152.176. Askese] sml. 151.207.

som ellers i egentligste og strengeste Forstand hedder Synd, nemlig en frivillig og bevidst Forskylden, men vi kalde og Alt Synd, hvad der er en nødvendig Følge af en saadan Forskylden og saaledes er dens Straf.“ cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 408. Rigtigt siger Böhringer, at Augustin opfatter Forholdet saaledes, at den egne Villie ikke er udenfor men indesluttet i den Tilstand, i hvilken Mennesket befinder sig. cfr. sammesteds p. 409 ø.

#

#

Augustin

174

U. D.

siger, at det er Betydningen af hiint Ord: Adam hvor er Du, at Gud straffende erindrer ham om, at nu er han ikke mere i Gud, men udenfor Gud.

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 498 ø.

#

Friheden.

175

U. D.

At det er en Indbildning med denne abstrakte Valgfrihed (liberum arbitrium), som stod et Menneske i ethvert Øieblik af sit Liv bestandigt med denne abstrakte Mulighed, saa han altsaa egentlig ikke kom af Stedet, som var Friheden ikke tillige en historisk Tilstand: dette har baade Augustin og saa Mange Nyere viist.

Mig synes man kan simpelt oplyse det saaledes. Tænk en Vægt, selv den fineste Guldvægt — naar den er brugt blot i 8 Dage, har den allerede en Historie. Eierne veed f. E. Beskeed om dette Historiske, at den har en Tilbøielighed til Overvægt til den ene eller til den anden Side o: D.: Dette Historiske fortsættes saa stadigt væk med Brugen af den.

Saaledes med Villien. Den har en Historie, en stadigt fortløbende Historie. Saa kan det gaae saavidt, at et Menneske til-

Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁷⁴Böhringer] det til 109 anf. Skr.

1851

sidst endog taber Evnen til at kunne vælge. Hermed er imidlertid Historien ikke ude. Thi, som Augustin saa rigtigt siger, denne Tilstand er Syndens Straf — og er igjen Synd. Det Begreb Synd fanger paa enhver Maade. Det er ikke et udvortes saa Straffen er et Andet, nei Straffen skjøndt Straf er dog igjen Synd.

#

176
U. D.

Rumford

Det er moderne og Charakterløshed: Opfinderen af den Rumfordsske Suppe — bliver til Løn ophøiet i Adelstanden, formodentlig tillige ogsaa Rigmand.

Sligt havde man stødt sig over i Oldtiden og i Middelalderen. Men vor Tid eller den nyere Tid finder denne Mangel paa Reduplication aldeles i sin Orden. Eugen Sue paataler de Fattiges Sag — og tjener en halv Million derved. Ja naturligt, siger man, ellers var han da gal at gjøre det. Saaledes havde man ikke baaret sig ad i Oldtiden eller i Middelalderen. Der var meget mere Sands for og ethisk Respekt for den eksistentielle Gjennemsigthed.

Det er dette moderne Hyklerie med det Objektive, med Læren, med Sagen o: s: v:, der reent har afskaffet Christendommen. Det seer ud som det var Noget, dette ved et saa udbredt Værk at paatale Armodens Sag — nu om saa Auctor bliver Rigmand ved Hjælp deraf, det gjør da hverken fra eller til. Ak, nei, min Ven. Denne manglende Reduplication gjør at det Hele bliver en illusorisk Bevægelse, der bliver væsentligen Intet gjort for Armoden, men der blev opdaget en ny Vei til Rigdom.

Den ethiske Reduplication gjør, at det ved første Øiekast seer ud som gik Individet Glip af den uhyre vidtgribende Virkning — men han arbejder i Grunden, og fra oven er der et Forsyn, som holder Øie med enhver saadan Redelig. Den Andens hele Virksomhed seer i Øieblikket ud som var den Noget — men den er et Luftsyn, som hine i Ørkenen.

som Augustin . . . siger] se 173. ¹⁷⁶Eugen Sue paataler de Fattiges Sag osv.] sml. X²A 392, og se Note dertil. ethisk] sml. 172.180.

Og saaledes er hele det Moderne idel forstyrrende Luftsyn, fordi der mangler ethiske Reduplicationer. [*I Marginen*: Istedetfor Historie og Charakterer har man nu en Dunst af Allehaande Upersonligt og Charakterløst. Historien er i Grunden forbi, og Evigheden troer man ikke paa — og Menneskeheden er som en Skole hvor Anmærkningsprotocollen er blevet borte. Man trøster sig med, at nu tildags maa Alt skrives i Glemmebogen.]

Valgfriheden.

177
U. D.

I Almindelighed fremstilles det som et saa overordentligt Gode den Frihed at kunne vælge. Nu det er det ogsaa; men det beroer dog ogsaa paa, hvor længe det skal vare. Thi deri feiler man i Almindelighed naar man bilder sig ind at det just er det Gode, at denne Valgfrihed varer Ens hele Liv.

O, det er saa sandt og saa erfaret, hvad Augustin siger om den sande Frihed (forskjellig fra Valgfriheden): den kraftigste Friheds-Følelse har Mennesket, naar han med fuld afgjort Besluttethed udpræger i sin Handling hiin indre Nødvendighed, der udelukker Tanken om en anden Mulighed. Da har Valgfrihedens eller Valgets „Qval“ en Ende.

cfr. Böhringer 1ste D. 3die Afdl. p. 550.

Samtid — Eftertid.

178
U. D.

En Samtid forfølger, ihjelslaaer et Sandheds-Vidne.

Saa kommer der en Eftertid, som gjør store Ophævelser af ham. Og nu vil den saa gjerne give det Udseende af, at den er meget bedre end hiin Samtid.

Men see just dette Hyklerie er lige saa stor en Skyld som Samtidens: at slaae ham ihjel.

¹⁷⁷ Böhringer] det til 109 anf. Skr. ¹⁷⁸ Sandheds-Vidne] sml. 109. 227.

1851

Dette er og Christi Ord i Talen til Phariseerne, saavel hos Mtth., som Luc: 11,48.

179
U. D.

Salomons Ordsprog

Augustin anfører et saadant: „Daaren krænker Herrens Vei, men giver i sit Hjerter Gud Skyld derfor.“

cfr. Böhrringer 1ste D. 3die Afdl. p. 571.

180
U. D.

Christendommen sagtnes — Prædestinationslæren.

Dette er ogsaa et umiskjendeligt Tegn paa, hvorledes den existentielle Fart er mindsket, at Prædestinations Læren kommer op.

Ved at være sagtnet har Christendommen faaet Massen af Mennesker til at være Christen — og nu sidder den Christne forundrer sig over, hvorledes det er muligt at et Menneske kan frelses. Og saa kommer den stillesiddende Fromheds Dogme: Prædestinationen.

I det Hele kunde man gjøre Forskjellen mellem den existentielle Christendom — og den stillesiddende. Denne sidste gjør Christendommen til Lære, faaer saa Stridigheder om Læren, Retroenhed og udarter i det Phantastiske.

181
U. D.

Christi Fristelse

Det er ikke blot en almindelig menneskelig Fristelse — men hvilken Skærpelse: naar man hungre da at have det i sin Magt at kunne gjøre et Mirakel og derved skaffe sig Brød. Det er noget ganske Andet end det blot at hungre, det er en overmenneskelig Qval just det i det Øieblik at have Miraklets Magt og ikke turde bruge den.

hos Mtth.] 23,29 ff. ¹⁷⁹Böhrringer] det til 109 anf Skr. ¹⁸⁰den existentielle Fart] sml. 176.182. ¹⁸¹Christi Fristelse] Matth. 4,1-11. — Evangeliet paa l. S. i Fasten, der i 1851 var 9. Marts.

Det Høieste som det Abnorme.

182

U. D.

Denne Form (at det Abnorme er det Høieste, ofte endog det Abnorme med teleologisk Suspension af det Ethiske, det Absolute) er, ethisk, hvad Miraklet er i Naturen.

Glæde i Smerten.

183

U. D.

Man siger vel, at det er blot det verdslige Sind, der for at blive glad igjen, vil have Smerten bort igjen, at det Religieuse er at være glad i Smerten, skjøndt Smerten og Lidelsen vedvarer.

Lad os dog, hvor sandt dette end er, imidlertid heller ikke outrere; thi et Menneske er dog et Menneske; og kunde eller skulde Glæden i Smerten aldeles være den samme som Glæden uden Smerte, saa blev jo næsten Evigheden overflødig.

At jeg skal være saadan den sær Eiendommelige.

184

U. D.

Det er dog egentlig en uhyre Satire over Samtiden. Jeg udtrykker saa smaat saadan lidt ethisk Uegennyttighed i Forhold til en Idee. Gud veed, maalt med Idealet er dette kun reen Usselhed. Men menneskelig talt er det dog lidt — og, vel at mærke, det Ethiske skulde vi Alle udtrykke. — Og saa er Gjennemsnittet saa langt tilbage, at man praktiserer mig udenfor som: en sær Eiendommelighed, og det gjør selv Biskop Mynster.

En sær Eiendommelighed, jo jeg takker naar der da kom en virkelig eksistentiel Ethiker hvilken sær Eiendommelighed maatte det ikke blive!

Det Ethiske er altid Fordringen — og den størst mulige Bagvendthed og Afstand fra det Ethiske er det altsaa at betragte det

¹⁸²ethisk] sml. 180.184. ¹⁸⁴det Ethiske] sml. 182.190. Mynster] sml. 168.195.

1851

som: sært, og som Eiendommelighed o: som noget for dette enkelte Individ ganske Særligt.

185

[I Marginen: Vinet.]

Marts 9.

Vinet.

d. 9 Martz.

Nu har jeg da faaet: der Sozialismus in seinem Principe betrachtet v. Vinet, übersetzt v. Hofmeister.

Jeg har blot læst hans Forord til den lille Ting for at see nok. Han er ikke Manden. Han er en aandrig Forfatter — der skriver Noget om den Enkelte, er ikke i Charakter, ikke opererende i Charakter, ikke existentielt høiere end al Discussion, nei, nei, han skriver Noget som han saa henstiller til et Publikums Bedømmelse, han parlementerer med Publikum ganske paa almindelig Forfatter-Viis.

Men Aand er der alligevel.

Til 185, i Marginen:

186 U. D. Det var Vinet som Rudelbach skreg paa i hans Bog om det borgerlige Ægteskab, at Vinet og jeg vi vare enige. Curieust nok, saa forlangte jeg en Bog af ham fra Universitets-Bibliotheket. Den var udlaant. Saa blev den sendt mig nogen Tid efter. Derpaa nogle Dage efter sagde Bibliothekaren mig, at Den, der havde haft den, gjerne vilde have den igjen. Jeg sendte den strax tilbage. Og see det var Martensen, der havde haft den. Det var et større Skrift af Vinet og paa Fransk, hvorfor jeg slet ikke læste i det. Men idag har jeg selv faaet den lille Bog, som jeg har ladet forskrive.

187
U. D.

Samvittigheds-Collision — det Bestaaende

Man siger (og christeligt rigtigt) at det er Hedenskab og al Sandheds Undergang, udenvidere at lade Individet gaae op i

¹⁸⁵der Sozialismus... Hofmeister] Berl. 1849. — Ktl. Nr. 874. ¹⁸⁶Rudelbach... om det borgerlige Ægteskab] A. G. Rudelbach, Om det borgerlige Ægteskab (Kbh. 1851. — Ktl. Nr. 752), S. 70. — Sml. 126. 270. Martensen] sml. 164. 192.

Staten, at Individet i Samvittigheden er høiere end Staten. [*I Marginen*: Saaledes fremstiller ogsaa Vinet det.]

Man fremhæver, at just Menneskeslægtens Heroer, ere Individuer, der, paa Samvittighedssag, ere colliderede med et Bestaaende.

Rigtigt, rigtigt! Men nu Svinget I ville gjøre! Ergo, sige I, bør alle Love, der kunne tvinge i Retning af Samvittighed, bort.

Nei, nei, nei! Frygtelige Vildfarelse, og fordærvelige demagogiske Lefferie og Sentimentalitet! Nei, hvorfor bleve hine Mænd Heroer? Just fordi der var et Bestaaende, der mægtigt kunde trykke, og ved dette Tryk paa en saadan Enkelt bevirke, at det blev Sandhed i ham, at det var Samvittighedssag, at han ikke tog fejl og løb med halv Vind.

See derfor, just for Samvittighedens Skyld, fordrer jeg Tvang. Jeg elsker det Store — o, med en ubeskrivelig misundelig Beundring! — men jeg hader Vrøvl; og atter i dette Forhold gjøres da Forsøget paa at lægge Alt ud i Vrøvl.

‡

‡

Vinet

188
U. D.

Det er mesterligt sagt af ham: Christendommens Lære er: Slægtens Fald og Individets Gjenopreisning. [*I Marginen*: denn ein Christ glaubt an den Sündenfall der Gattung und an die Wiederherstellung des Individuums.]

cfr. der Sozialismus <übersetzt v. Hofmeister.> p. 23.

‡

Den „Overordentliges“ Lidelser.

189
U. D.

Alene Dette, hvilket heelt Alphabet af Qval.

Den Overordentlige er ikkeanfængelig af hvad ham er forundt — thi saa er han netop ikke den Overordentlige; og desuden han

en... Enkelt] sml. 135. ¹⁸⁸der Sozialismus... Hofmeister] se til 185. ¹⁸⁹Overordentliges] sml. 148.340. Lidelser] sml. 169.234.

1851

er altfor mættet af det ham Forundte til at være forfængelig. Men paa den anden Side det er jo dog saa at han er den Overordentlige.

Og saa — ja, hvis han blot vil tale til en Eneste om, hvad ham er forundt — saa at see dette mistroiske Blik, der dømmer ham at være en indbildsk Nar o: s: v:.

Og saa, ja maaskee den Overordentlige allerhelst vilde bestyrke Menneskene i at han er en Nar, en ubetydelig Person — men saa Ansaret mod Gud: om han tør det, om det ikke er at bedrage Gud, da Gud nu engang har gjort ham til det Overordentlige.

O, det sande Guds-Forholds Mærker er dog altid at det stiler efter Vanvid, saa anstrængende er det. At være det Overordentlige, at vide med Gud man er det, at turde vide, at Fremtiden mere og mere vil aabenbare det (Fremtiden vil dog her maaskee sige: først efter Ens Død) — og saa i levende Live i Samtiden at der selv den Ubetydeligste er mere end den Overordentlige; thi den Ubetydeligste er i den hidtil givne Relativitet; den Overordentlige er det Nye, som endnu intetsteds har hjemme.

#

Vinet.

190
U. D.

Som sagt han er ikke i Charakter, han er udenfor blot Forfatter.

Han foredrager Det om Individualitet, om Jeg'et, den Enkelte — men han er uendelig fjernt fra den sidste Reduplication, at sige: jeg Vinet o: existentielt at gjøre Enden fast.

Dog dette ligger vistnok for en Deel atter i den uhyre Scene og de uhyre Meddelelses-Midler. At bruge Presse paa Fransk o: for Gud veed hvor mange Millioner — saa maatte det jo være en Gud, der vovede denne sidste Reduplication. Her seer man atter Grund-Skaden i vor Tid. I Oldtiden deelte man det i mindre Styk-

Guds-Forholds] sml. 213. X⁸ A 512 og Sammenvisninger. ¹⁹⁰den Enkelte] sml. 187. 225. existentielt at gjøre Enden fast] sml. 184. 192.

ker, saa var det til at overkomme: Socrates tog f. E. Athen paa sig — og saa var det: jeg, Socrates.

Og hvorledes er saa Vinets Fremstilling? Den er rhetorisk forsaavidt egentlig socialistisk. Paa hans Stiil mærker man strax hvor langt han er fra den sidste existentielle Reduplication: at i ethvert Fald han selv er en Enkelt. Der er i hans Stiil intet af dette Stikende, Bremseagtige, Drillende, der i at foredrage Usocialiteten er — usocial, nei Vinet skriver ligesom enhver Anden, der vil vinde, ligefrem vinde Folk for sin Anskuelse.

Jeg skulde tage meget feil, eller Vinet er ikke sikkrere i sin Theorie end at man, naar en Mængde jublede ham Bifald til, kunde faae ham til at tage det for gode Varer, og aldeles glemme Reduplicationen af Det om den Enkelte.

Ved at see paa Vinet føler jeg forresten ret tydeligt, at det der har hjulpet mig dog noget længere ud er, at min Scene har været saa lille.

„Naaden“

191
U. D.

Menneskelig talt er der noget Lammende ved „Naaden“; thi det tilfredsstiller det blot Menneskelige ganske anderledes at stræbe, at fornegte sig selv o: s: v: — naar saa dette tillægges et Værd. Men at man skal stræbe, fornegte sig selv, offere Alt — og at det saa dog alligevel er „Naade“: det er, blot menneskelig forstaaet, endogsaa Lammende.

Om mig selv.

192
U. D.

Er der da noget Latterligt i, at jeg har haft ualmindelige Evner? Eller i, at jeg har været mere end almindelig flittig? Eller i at jeg har været uegennyttig? Dog vel ikke. Men see Kjøbstaden, i hvilken jeg lever skulde nu, om der havde været Sandhed i den, ud-

1851

trykt, at just dette var det Gode. I dets Sted vendte den Forholdet om: den forgudede sin egen Middelmaadighed — og jeg blev en latterlig Overdrivelse. Og hvorfor saa latterlig og hvorfor en Overdrivelse? Ja, fordi jeg ikke var som de Andre.

Er det latterligt at skrive en stor Bog, som duer Noget? Dog vel ikke. Men see Prof. Heiberg, der skulde være No 1, han havde aldrig haft Kraft til et saadant Arbeide, han skrev Smaating — ergo maatte Forholdet vendes om, og jeg finde mig i, at det var latterligt at skrive en stor Bog, som duer Noget.

Og saaledes i alle Forhold. Er det latterligt, især christelig forstaaet, at jeg har arbeidet gratis? Dog vel neppe. Men Prof. Martensen o: s: v: vilde have Profit af Livet, som de ogsaa fik — ergo maatte Forholdet vendes om, og det blev latterligt en sær Overdrivelse, at arbeide gratis.

O: s: v:

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Eller var det maaskee en latterlig Overdrivelse, da Pøbelagtigheden havde taget saa rædsomt uproportioneret overhaand, at Alle fandt det utaaleligt — og jeg var den Eneste, der kunde gjøre Noget derimod — — var det saa latterligt, at jeg gjorde det, viste i Gjerning, at det var utaaleligt. Men da de Andre indskrænkede sig til at snakke om at det var utaaleligt (men da de Intet gjorde, dog viste, at det maatte være til at taale: hvor latterligt!) saa maatte Forholdet vendes om, og en ethisk Handling blev — en latterlig Overdrivelse.

#

#

193
U. D.

Christus forbander Figentræet.

I sin Homilie til dette Sted i Mtth. siger Chrysostomus, at Christus aldrig havde forbandet noget Menneske, men at dette var for at antyde, hvad Menneskene fortjente, <og hvad Christus havde Ret til.>

Martensen] sml. 186.363. gjøre Noget derimod] sml. X³ A 714 og
Sammenvisninger. ethisk] sml. 190.204. ¹⁹³ i Mtth.] 21,19.

Jeg har læst det hos Scriver, i første Deel, det Afsnit: Der Seelen Würdigkeit wegen ihrer Erlösung § 20, (p. 30 i min Udgave.).

#

Ψ 25,6.7.

194
U. D.

„Herre kom Din Miskundhed ihu — thi de have varet evig“
„Mine Ungdoms Synder og Overtrædelser kom dem ikke ihu“
ak thi de er jo dog ogsaa timelige, men Barmhertigheden er
fra Evighed, var før dem og bliver efter dem.

#

Personligt.

195
U. D.

Idag læste jeg mit sædvanlige Pensum i det gamle Testamente.
Og Touren var til Davids Psalmer <24,> 25, 26, 27, 28,

Det slog mig saa meget, just fordi jeg igaaftes fik den lille
Bog af Biskop Mynster, hvor han ved at bringe mig sammen med
Goldschmidt, har svækket Indtrykket af ham, <som skulde vi
skilles.>

Ψ 26,4. Ψ 27,10 slog mig især.

#

Det at have Verden eller Verdens Dannelse.

196
U. D.

Joh. V. Andreä taler etsteds om, at det sætter Forældre nu til-
dags saa megen Priis paa, at deres Børn faae denne Dannelse, og
betænke ikke, hvor dyrt Verden lader sig sin Underviisning betale.

Hans Ord ere: Denn die Welt lehrt nicht umsonst, und nichts
ist in der Welt theurer als der Unterricht der Welt.

Af Skriftet: Libertas veri Christianismi solidæque Philosophiæ.
i Hossbachs Leben Andreä p. 269.

#

hos Scriver] i den til 17 anf. Udg. 1. Th., S. 30. ¹⁹⁵Sml. 270. Bog af Bi-
skop Mynster] Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i
Danmark (Kbh. 1851). — Avert. som udk. Berl. Tid. 1851, Nr. 61 (13. Marts). —
Sml. 184.204. bringe mig sammen med Goldschmidt] anf. Skr., S. 44.
— Sml. 167.168.204. ¹⁹⁶Hossbachs Leben Andreä] Wilh. Hossbach,
Johann Valentin Andreä und sein Zeitalter (Berl. 1819).

1851

#

Ψ 10,14

197

U. D.

der skal Vulgata oversætte: Tibi (nemlig Deo) derelictus pauper.

Dette forklarer Sriver (1ste D. p. 35) saaledes: at Verden valgte alt det Fornemme, Mægtige o: s: v: — saa blev der intet Andet for Gud tilbage end det Fattige og Forladte.^[†]

Vor Oversættelse oversætter det anderledes: den Fattige forlader sig paa Dig.

Til 197, i Marginen:

198

U. D.

^[†] Hertil kunde som Commentar føies det Ord: Gud har udvalgt det Fattige og Ringeagtede — udvalgt det, dog nei, det er intet Valg, der var intet Andet for ham at vælge; thi alt det Mægtige og Anseete havde Verden valgt.

#

Sriver

199

U. D.

oversætter etsteds (1ste Deel p. 40) Job. 13,15 saaledes: om han (Gud) end slaar mig ihjel, jeg haaber dog paa ham.

Det er smukt, men nok ikke rigtigt oversat.

1ste D. p. 42, siger Sriver, at Sjelen, den menneskelige, er Guds Hvile, eller at Gud hviler i den — at dette er noget lige saa overordentlig Herligt der her er Mennesket forundt, som det maatte være for en Undersaat, hvis en mægtig Fyrste vilde hvile sit Hoved i hans Skjød.

#

Disciplen.

200

U. D.

Der var en Tid, da man næsten kunde være bange for at kalde sig en Christi Discipel ξ fordi det betydede saa meget. γ . Nu kan man det forsaavidt ugeneret, thi det betyder nu slet Intet.

¹⁹⁷ Sriver] i den til 17 anf. Udg. 1. Th., S. 35. [†]] se 198. ¹⁹⁸ [†]] se 197. det Ord] 1. Kor. 2,28. Jak. 2,5. ¹⁹⁹ Sriver oversætter] i den til 17 anf. Udg. siger Sriver] i den til 17 anf. Udg.

Min „Charakteer“.

201
U. D.

At jeg er i et Slags Incognito, det er der Noget om. Man er just i Charakteren ved at være i Incognito'et, det er ikke ved at træde ud af Incognito'et jeg træder i Charakteren. Saaledes er det jo ogsaa med en hemmelig Politie-Agent, han er just i Charakteren ved at være forklædt, og ved at passe paa, at Ingen faaer at vide, at han er i Politiet. Man kan ikke (uden meningsløst) sige til ham: træd i Charakteren ved at afkaste Forklædningen og vise Dig som Politie — nei det er just at træde ud af Charakteren.

Anselm

202
U. D.

skriver i et Brev til en Biskop <Fulko af Beauvais> „... Thi der gives mange Prælater af vor Orden, der, ligesom bekymrede for, at Guds Eiendom skal gaae tabt i deres Hænder, lade Guds Lov gaae til Grunde i deres Hjerter. Thi i den Grad bestræbe de sig for at være kloge, for ikke at blive bedragne af Andre, at de selv blive snue til at bedrage Andre.“

Böhringer 2det Bind 1ste Afdl. p. 270ø.

Anselm

203
U. D.

Den Dag han blev ordineret til Erkebiskop af Canterbury, var Dagens Evangelium, hvorover der blev prædiket, just: Ingen kan tjene to Herrer. Det er dog mærkeligt nok.

Det har jeg læst etsteds hos Böhringer i 2den D. 1ste Afdl. i Anselms Levnet.

²⁰² Böhringer] det til 109 anf. Skr.
til 109 anf. Skr. 2. Bd. 1. Afd., S. 285.

²⁰³ etsteds hos Böhringer] i det

1851

204
U. D.

Mit Forhold til det Bestaaende og Intriguen mod mig.

1) Min Paastand har aldrig været i Retning af „Læren“; jeg mener, at Læren det er meget ordentligt.

Anm. Alene heraf vil man see, at det ikke kunde ligge i min Interesse at stifte Partie, Sect og Deslige; thi det er ingen Lære-Differents Talen er om.

2) Min Paastand (som jeg dog aldrig gjør directe eller med Myndighed) er i Retning af det Existentielle: at man paa Existentserne kan see, at der egentlig ingen Christendom er, eller meget liden. Forkyndelsen er forsaavidt en Tvetydighed (hvad ypperligt kan sees paa Mynster): i „stille Timer“ sværmer man i høie Forestillinger — saa gaaer man hjem og siger til sig selv: saaledes kan det naturligviis ikke gaae til i det practiske Liv — istedetfor Christendom just er: at det skal i Virkelighed gøres.

Anm. Man vil see hvorfor jeg saa meget bruger et Digterisk. Hvis jeg ikke brugte det. Da maatte jeg enten selv være det Absolute, Idealet (hvilket jeg er længst fra) og saa bruge absolut Myndighed, eller jeg maatte gjøre mit Existentielle til Maximum, selv glemme at stræbe, for saa at dømme Andre. Det er Sværmerie og Hovmod; i dets Sted anbringer jeg Idealerne digterisk. Men jeg anbringer dem, de blive hørte. Mynster derimod vil have dette fortiet, vil en bevidst Separation mellem de stille Timer og det daglige Liv, medens jeg vil, at det Religieuse skal høres midt i det daglige Liv, i sin Idealitet, der dømmer mig selv, at jeg er ufuldkommen og maadelig.

3.) For at gjøre Alt, hvad jeg formaaede for ikke hverken

²⁰⁴ Myndighed] sml. 122. 268.

det Existentielle] sml. 192. 207.

Mynster] sml. 195. 218. Digterisk] sml. 148. 208.

at collidere med det Bestaaende eller gjøre det mindste Skade men kun Gavn: har jeg bestandigt bevaret mig som Enkelt, stødt Tilnærmelse fra mig, derved forbittret Mange — ak det var i Iver for det Bestaaende, hvem en saadan Stræben som min kan blive farlig saasnart det bliver Partie.

4) Den Fare som truer det Bestaaende i disse Tider, er: Mængde, det Numeriske, Partier, Sector. For at sikkre sig, maa alt dette Numeriske splittes ad. Saaledes skulde det religiøst Bestaaende bruge sine Officianter. Men det er et utaknemligt Arbeide, man udsætter sig for at blive ilde lidt, anseet for stolt o: s: v: Ingen vil, det Bestaaende beiler selv, trods noget Partie, til Folkegunst og det Numeriske. Det vil sige der er egentlig ingen Regjering; og Mynster er et Exempel herpaa.

Saa har jeg, atter i Selvfornegtelse tjenende det Bestaaende, paataget mig hele denne Forretning, udsat mig dobbelt for at blive ilde lidt, da jeg jo ikke engang kan siges at gjøre det paa Embedsvegne. Paa den anden Side, uden at nyde det Tilhold og den Betyggelse at være Embedsmand.

Intriguen.

Det sees nu let, hvorledes den kan anlægges. Hos det Bestaaende har jeg forsaavidt ikke Tilhold, som jeg ikke har havt Profiten af et Embede, eller Kjendeligheden deraf. Paa den anden Side, tjenende det Bestaaende, har jeg lagt mig ud med Mængden. Nu støder det Bestaaende til mig, saa er jeg som opgivet.

Jeg vil blot vise det; thi, med Guds Hjælp skal jeg nok styre.

Men at det kunde være Intriguen, maa man fatte en Formodning om ved at see Mynster i sin sidste Bog pointere Goldschmidt paa min Bekostning.

1851

205
U. D.

Anselm

[*I Marginen*: Böhringer 2den D. 1ste Afdl. p. 295.]

<som Erkebisp> beslutter at modsætte sig Kongen, og i den Henseende opfordrer de andre Biskopper til at staae sig bie, svare disse: „Vi kjende Dig som en from og hellig Mand, hvis Vandel er i Himlen; men vi have Hensyn at tage, vi have Slægtninge, ere i verdslige Forhold. Vi tilstaae, vi formaae ikke at hæve os til Din Høide. Vil Du nedlade Dig til os og gaae vor Vei, saa ville vi staae Dig bi. Men vil Du alene holde Dig til Gud, saa maa Du ogsaa, som hidtil, staae alene, vi kunne ikke holde med Dig.“

See, det er der dog Mening i, de ere dog ikke frække nok til at ville gjøre deres Jordiske til noget Høiere, til det Sande og Anselms til Phantasterie.

206
U. D.

Anselm.

Pave Pascalis II skriver i et Brev til Anselm (der bragtes af Kongens og Anselms Gesandter, og hvori Paven vel vidste, at han ifølge Anselms Begreber ikke havde været streng nok mod Kongen, hvad Paven nu forklarer som Mildhed og Viisdom): „... thi Den, der staaende rækker En Haanden som ligger ned, for at reise ham op, vil ikke kunne gjøre det, uden <selv> at bukke sig ned; dog maa han, omendskjøndt han bukker sig og synes at nærme sig Den, der ligger ned, derfor ikke tabe Ligevægten.“

207
U. D.

Det Existentielle — Betragtning.

Det er et Spørgsmaal, om ikke een Dags Faste er en langt alvorligere Øvelse, end 14 Dage, med uforandret Levemaade, hver Dag at anvende en Time til at høre eller læse en Prædiken.

²⁰⁶ Böhringer] det til 109 anf. Skr.
det til 109 anf. Skr. 2. Bd., 1. Afd., S. 323.

²⁰⁶ Pave Pascalis II skriver] sml.
²⁰⁷ Existentielle] sml. 204. 214.

Faste] sml. 172. 210.

Christi Lidelse-Historie.

208
U. D.

Om den kan siges den er det meest Rørende (ved Christus) og det meest Oprørende (fra Omgivelsens Side) som er skeet og som er tænkeligt; thi i Forhold til Christi Historie gjælder dette da bestandig, at den er Idealitet, ikke som ellers i Forhold til det Historiske, der ellers ikke er den rene Idealitet, saa derfor Digteren kan føie en Idealitet til, men her er Idealiteten det Historiske, den største Modsigelse, der er mulig, og atter et Udtryk for, at Christendommen i sin rene Idealitet sprenger hele Tilværelsen, som jo og Gravene brast, og Forhænget.

Lidelses-Historien.

209
U. D.

I Maximum frygtede man, at Christus kunde blive farlig for Keiseren; dog Pilatus frygtede ikke mere, da Christus stod hudflettet — — og saa blev han farlig ikke blot for Keiseren men for Keiserens Guder.

Religieust er den største Afmagt den største Magt.

Derfor har Christus intet Scepter i Haanden, men kun et Rør, Tegnet paa Afmagt — og dog er han just i det Øieblik den største Magt. At commandere hele Verden med et Scepter det er i Henseende til Magt som Intet mod det at commandere den med et Rør 3: ved sin Afmagt, 3: gudeligt. En Hersker i Purpur er ikke nær saa stor som en Hersker i Pialter, hvorfor man jo ogsaa stundom seer, at just den Hersker, der virkelig føler sig at være en Magt, selv om han virkelig kan iføre sig Purpuren, han foretrækker at commandere i en gammel Frakke 4: D: Dette er en meget svag Analogie til det Gudelige: største Afmagt største Magt; thi Analogien er dog kun en Leeg med at nedlægge Insignierne, gudeligt skal det være Alvor, ret for Alvor, sandselig forstaaet, skal det være den største Afmagt.

³⁰⁸ Digteren] sml. 204.224.

1851

210

U. D.

Anselm — det Moderne.

Anselms ontologiske Beviis har nu i den moderne Tid spillet en stor Rolle, især benyttet af den — frie Tænkning.

Forunderligt! Ved Bøn og Paakaldelse har Anselm, som han selv beretter, vundet dette Beviis (i Proslogium). Forresten en egen Maade — at bevise paa. A. siger jeg vil bevise Guds Tilvær. Til den Ende beder jeg Gud at styrke og hjælpe mig — men dette er jo et meget bedre Beviis for Guds Tilværelse, at det er saa vist, at man maa have Gud til Hjælp for at bevise det; dersom man uden Guds Hjælp kunde bevise hans Tilværelse, var det <ligesom> mindre vist, at han er til.

Cirkelen, hvori Anselm bevæger sig, bliver ogsaa tydelig i hans Tilsvær til Gaunilo. G. har indvendt, at „Det hvorudover intet Højere kan tænkes o: s: v:“ er en blot Tanketing. A. svarer, det er ikke saa det er ikke blot en Tanke, der kan <tænkes> og bliver tænkt og ligger i den menneskelige Aand — ellers var Gud jo ikke til. Men Herre Gud det var jo just det der skulde bevises.

cfr. Böhrringer 2den D. 1ste Afdl. p. 350.

Men hvad der interesserer mig i Forhold til Anselm er at ogsaa han gør det asketiske Moment gjældende i Forhold til det at være Tænker. Det anføres ogsaa etsteds tidligere hos Böhrringer i Anselms Liv.

Og nu tænke man den moderne Speculation, der render med dette Anselmiske, den moderne Speculation, hvem det kun i sørgelig Forstand er altfor sandt, at Gud ikke er til — og at det maa bevises; og Anselm, som beder Gud om Beviset.

Anselm.

211

U. D.

Han viser Satisfactionens Nødvendighed ikke blot fra Guds Side, for at redde Guds Ære, men ogsaa fra Menneskets Side.

²¹⁰Böhrringer] det til 109 anf. Skr. asketiske] sml. 207.257. etsteds ... hos Böhrringer] i det til 109 anf. Skr. 2. Bd.1. Afd., S. 253f. ²¹¹Satisfactionens] sml. 131.212.

Antaget at Mennesket kunde blive salig ved en Barmhjertheds-Akt af Gud men uden Satisfaction, Mennesket vilde dog ikke kunne blive salig. Det at der ikke var gjort Fyldest, vilde bestandigt pine ham, og forstyrre Saligheden; eller maa man tænke sig, at han end ikke mere brød sig om, at der ikke var gjort Fyldest, men det var jo en Slethed.

cfr. Böhringer 2den Deel 1ste Afdl. p. 406.

Anselm.

212
U. D.

Böhringer 2den Deel 1ste Afdl. p. 429 bebreider Anselm, at <i> hans Satisfactions-Theorie kommer det om at det er til Menneskenes Frelse allersidst næsten biløbigt, og at hovedsagligt er Forholdet <opfattet> som en Restitution i Retning af Guds Ære.

Her er et Punkt, jeg oftere i Journalerne har fremhævet.

Vi Mennesker have nu vovet os til næsten egoistisk at bemægtige os Christendommen, vi betænke ikke (hvad Anselm og de Gamle betænkte) at Christendommen er Guds Opfindelse, og i god Forstand, Guds Interesse.

Man glemmer, at Eet er Egoisme, et Andet Egoitet; og at fordi Gud er uendelig langt fra at være en Egoist, er han dog (han kan det ikke anderledes) den uendelige Egoitet.

Det som jeg ofte har fremhævet som det Vanskelige for os Mennesker i Christendommen, er just dette: at den er i Guds Interesse i stor Stil. Vi Mennesker have ondt ved at fatte, at Synden skulde være noget saa Frygteligt, Guds Retfærdighed saa streng o: s: v:.. Men Gud vil af Kjerlighed forsones. Dog skal han forsones, saa maa hans Maalestok lægges an; imidlertid er det alligevel af Kjerlighed til os Mennesker — men Maalestokken er saa uhyre, at det er næsten som var denne Hjælp vor største Elendighed, fordi det er saa Uhyre.

Böhringer] det til 109 anf. Skr.
Satisfactions-Theorie] sml. 211.251.

²¹²Böhringer] det til 109 anf. Skr.
Guds Interesse] sml. 137.499.

1851

Tag menneskelige Analogier. Naar en overlegen Aand skal være med i Selskab med langt mindre Udrustede — han gjør maaskee Alt (lad os antage det) af Kjerlighed, men han bruger sin Maalestok (han kan det ikke anderledes uden at dræbe sig selv) og den er saa stor saa meget de Andre for stor, at hans Hjælp, hans Kjerlighed næsten bliver som en Plage for dem.

I Christendommen ligger her Forargelsens Mulighed.

Ak, men Christendommen fremstilles slet ikke mere, i den Grad er den blevet en Vane, og en Ubetydelighed. At Christendommen er den guddommelige Lidenskabs Gude-Kamp med sig selv, saa i een Forstand vi Mennesker forsvinde som Myrer (medens det dog alligevel er uendelig Kjerlighed til os) det er glemt; Gud er gjort om til noget mildt Noget, som hverken er Gud eller Menneske.

#

#

213
U. D.

Varianter til et Sted i Forord til Fredags Taler
(Noten No 3 i tre Noter).

Saaledes vendt har jeg her intet videre at tilføie, med mindre — utroligt! — Nogen skulde — hvad jeg dybt maatte beklage næsten som Forvirrethed! — kunne ville falde paa at spørge mig — hvad jeg sandeligen ikke har foranlediget! — om jeg mener at have et nærmere Forhold til Gud. En Saadan vilde jeg svare o: s: v: eller

Saaledes vendt har jeg her intet videre at tilføie, uden blot dette, som da forresten vistnok end ikke behøvedes, og som forsaavidt bedes tilgivet som en altfor ængstelig Samvittighedsfuldhed. Der lever intet Menneske — — — — — uden at han jo er Gud lige saa nær som jeg o: s: v:

#

²¹³ Fredags-Taler] sml. 2. 241. tre Noter] sml. X² A 530 og Sammenvisninger. Forhold til Gud] sml. 189. 220.

Det Interessante — og Forbrydelse, en Reduplication i det at være Forbryder.

214
U. D.

Man tager sig ikke tilstrækkeligt iagt, at som Alt er gaaet et Skridt frem i Reflexion, saa ogsaa Forbrydelsen.

En saadan redupliceret Forbryder er f. E. i dette Mønster. Det er en ung Mand, dannet, videnskabelig dannet, musicalsk, let bevægelig i allehaande Stemning†, skriver ogsaa Vers, bevæger sig i det udvalgte Selskabs Kredse, han er interessant, Damerne finde der er noget Melancholsk ved ham, og forsaavidt der et Øieblik mumles om, at der er noget Galt med ham, ere Damerne af den Mening, at det er Noget, som ligger langt tilbage i Tiden, og deraf hans Melancholie, men nu er han retskaffen, elskværdig „og saa melancholsk“.

Saaledes er han. Men man skal leve, og leve flot og stort. Saa har man indrettet sig en Levevei. f. E. man er hemmeligt Chef for en lille Tyvebande, som man offerer en vis Tid, hvis Forretninger man geheimt dirigerer og hvorfor man betinger sig 30 a 50 pc. af Byttet. Det kan nu engang ikke være anderledes; som en Embedsmand arbejder sine visse Timer hver Dag, som en Købmand arbejder paa sin Maade: saaledes er det nu hans Forretning, paa den Maade at skaffe sig Penge, og Penge maa han have, mange Penge.

Det Begreb er egentlig ikke til. Ved en dæmonisk Forhærdelse har han en Gang for alle sat sig paa det Punkt: saa og saa meget Forbrydelse maa der beregnes paa hvert Aar, for at kunne leve flot; naar det gjælder derom ingen Vaklen; forresten kan Du paa enhver Maade stræbe at være elskværdig og behagelig og nyde Livet i det udvalgte Selskab.

Reduplicationen ligger i, at det er et Dobbelt-Liv, der føres. Tænk „et forvildet Talent“, eller „et ungt Menneske paa gale Veie“, eller en „Forbryder slet og ret“ o: s: v: ingen Saadan fører et Dobbelt-Liv. Nei, i den Tid Talentet er forvildet, er det

¹⁴ Reduplication] sml. 207.222. †se 215.

1851

forvildet i alle sine Ytringer o: s: v: Reduplicationen derimod er den dæmoniske Bedvidsthed: at kunne være efter en bestemt normeret Maalestok saa og saa meget Forbryder om Aaret — og saa paa samme Tid elskværdig, dannet o: s: v: o: s: v:

En saadan redupliceret Forbryder er naturligviis af de allerfarligste. Men han vil düpere Fruentimmerne, Gjennemsnittet af Mændene, selv mindre øvede Politie-Agenter. Den der ikke griber ham umiddelbart paa frisk Gjærning, han vil bestandigt troe: ja, maaskee har han været saaledes, men nu er han bedre „o, han har saa meget Gemyt, er let bevæget, dannet, interessant, og melancholsk.“

Imidlertid gaaer det nu endda an naar saadanne Forbrydere forholder sig til den Art Forbrydelser, som Politiet har med at gjøre; thi deels er der dog enkelte Politie-Agenter, der forstaaer sig paa Sligt, og paa at just det Düperende gjør slige Forbrydere til de meest qualificerede, og deels er der dog endnu en Forestilling om, at det er virkelige Forbrydelser.

Men nu en saadan redupliceret Forbryder — dog det er ikke Tyverie og Røveri, nei det er f. E. Calumnien han lever af. Han bruger dertil Pressen. Sikkrer sig med den yderste Forsigtighed. Calculerer saa: saa og saa Meget behøver Du for at leve brillant. Det tjener Du ved Calumnien — og ingen Vaklen, det er Din Forretning, Din Næringsvei. Forresten gjør Du Alt for at være elskværdig, behagelig, søger at vinde det udvalgte Selskab, hvor Du har Dit Tilhold.

Her er intet Politie til at attrapere Forbryderen, og ingen Criminal-Ret til at dømme. Her er det egentlig den offentlige Mening. Og den offentlige Mening dannes af disse Tusinder og Tusinder, og deriblandt alle disse skikkelige men eenfoldige, fremdeles alle disse Fruentimmer o: s: v: Alle disse forstaae dem ikke paa Reduplicationen. De kan ikke faae i deres Hoved, at noget Saadant skulde være til, „at han . . . nei, han er interessant, og elskværdig, og gemytlig, let bevæget i Stemning, melancholsk o: s: v: o: s: v:“. Saa kan tilsidst Forholdet vende sig saaledes, at hvis der lever en rolig lagttager, der med sit skarpe Blik, seer Forbryderen i ham,

og behandler ham som saadan — at denne lagttager bliver anseet for at være en Bagvasker, der vilde denne elskværdige Mand ilde.[§]

Og, hvor Mange forstaae sig paa det Dæmoniske; og just Reduplicationen er det Dæmoniske, er saa langt fra at være Undskyldning at det, i Sandhed, er det rædsomt Qvalificerende. Men det Dæmoniske frister. Og selv dem, der have en Mistanke til et saadant Menneske, det frister dem, dog at antage at det er et godt Menneske, at der dog er noget Godt i ham.

Til 214, i Marginen:

†Anm. Som bekendt er i Regelen ikke Mange mere velgjørende og gavmilde end offentlige Fruentimmere, og Ingen let bevægeligere til Graad end en Forbryder, det er Stemning, som Ingenting betyder. 215
U. D.

Til 214, i Marginen:

§Og hvis det saa træffer sig saaledes, at Forholdene blive af den Beskaffenhed, at en saadan Dæmonisk paa hæderligere Vilkaar kan opnaae det samme Jordiske, som han nu engang vil have: saa jubler man som var det en Omvendelse. Høist utvivlsomt! Saasnart han ikke længere paa hæderligt Vilkaar kan opnaae de Penge og den Indflydelse, han vil, saa vender han maaskee ganske roligt tilbage til det Gamle. Thi det er just det Dæmoniske, denne Ro, hvormed det staaer ham fast: at saa meget om Aaret at leve af, og saa megen Indflydelse det skal a tout prix tilveiebringes. 216
U. D.

Messias.

217
U. D.

Jøden Trypho siger (i Skriftet af Justinus Martyr: dialogus cum T. judæo) : Messias, om han ogsaa er født, og er eet eller andetsteds, er ukjendt, og kjender ikke sig selv; heller ikke har han nogen Magt, indtil Elias kommer og salver ham og aabenbarer ham Alt.

§]se 216. ²¹⁶†]se 214, S. 117. ²¹⁶§]se 214, S. 119. ²¹⁷ham Alt] skulde være: ham for Alle

1851

Dette har jeg fundet citeret i Corrodi kritische Geschichte des Chiliasmus 1ste D. p. 385.

#

Mynster — og jeg.

218

U. D.

Mine Evner, min Flid, mine Præstationer — det veed Mynster meget godt at vurdere. At jeg har arbeidet gratis, er dog vel ingen Forbrydelse, eller Forringelse.

Men just her stikker Ulykken. Mynster er forstenet i den Art Alvor som er: Livets Alvor er at være Embedsmand og hele dette Arrangement. Her er han borneret. Aldeles som Peer Degn siger: først Degn, saaledes siger Mynster: man begynde med et underordnet Embede, og saa tjene sig op — at En, der Ingenting er, skulde have Betydning det er yderst farefuldt, selv om saa hans Betydning var at forsvare det Bestaaende bedre end vi selv kan.

Dette har jeg godt seet, men i Kjerlighed til en Afdød, og i Beundring for Mynsters store Sider, har jeg aldrig henledet Opmærksomheden paa Sligt, men ligegyldig med mig selv stillet Mynster i Fordelen.

Dog Alt gaaer til en Tid. Biskoppen Mynster og jeg ere ikke væsentligen uenige; han vil forfægte det Bestaaende, jeg møder til den Ende med langt stærkere Vaaben end han har. Men han vil ikke have mig med — fordi jeg er en Privatiserende. For den Sags Skyld har jeg ogsaa talt til ham om en Embeds-Ansættelse ved Pastorseminarium: det mener han, lader sig ikke gjøre. Han vil have mig til Landsbypræst (hvad jeg selv heller end gjerne i een Forstand vilde) og saaledes have mig borte.

Men tilsidst afstedkommes der Forvirring. Denne Stedighed af Biskop Mynster gjør, at jeg tilsidst i Folks Forestilling bliver forvandlet til Opposition, uagtet jeg just er det Bestaaendes Forsvarer, i hvilken Henseende jeg trøster mig til at godtgjøre, at Mynsters hele Taktik kun er halve Forholdsregler mod mine. Men jeg er Ingen-ting, jeg arbeider gratis — see det er min Skyld i Mynsters Øine.

1ste D.] Erster Theil (Frankf. u. Leipz. 1781). ²¹⁸ Mynster] sml. 204. 221. Peer Degn siger] Erasmus Montanus. Act I, Sc. 2. Embeds-Ansættelse] sml. 299. X^a A 345 og Sammenvisninger.

Dette kan jeg ikke bestandigt lade gaae saaledes hen. Derfor maa jeg engang bede Dem, der ville holde paa det Bestaaende, at agte paa mine Skrifter; thi jeg kan dog ikke troe, at de ogsaa skulle være saa hildede, at de ikke ville erkjende en hensigtsmæssig Taktik, fordi jeg er — Ingenting, hvad der endog, religiøst, er et plus for mig, nemlig ikke at jeg er en Dagdriver, men vel en af de Flittigste, og saa er det for egen Regning.

#

#

Det Extensive — Det Intensive.

219
U. D.

Naar Talmudisterne beskrive det 1000aarige Rige og dets Fuldkommenhed sige de f. E., at een Viindrue der er saa stor, at den indeholder Gud veed hvor mange tusind Tønder Saft (det har jeg læst etsteds i Corrodi Geschichte des Chiliasmus 2den Deel troer jeg.). Mig vilde det dog mere tiltale at bruge Intensitetens Form at skjøndt Druen ikke var større end sædvanlige var Saften saa vederqvægende, at een var nok for lang Tid.

Overhovedet vilde det vistnok begrunde en ret karakteristisk Inddeling af Mennesker i dem, der have Sands for Extensitet og dem, som have Sands for Intensitet.

#

Religion sat over i det Interessante.

220
U. D.

Exempel herpaa haves i den Interesse, hvormed nutildags Noveller, Fortællinger o: D:, der fremstille det gammel-orthodoxe jødiske Husliv, læses, saaledes i Tydskland f. E. Erzählungen aus Ghetto (jeg har læst i dem i Athenæum, Forfatteren hedder, hvis jeg ikke husker feil, Kompart, og der er igjen kommet en ny Samling: bøhmiske eller polske Jøder. noget Saadant hedder den) og hos os „En Jøde“.

²¹⁹i Corrodi... 2den Deel] Corrodi... Zweyter Theil (Frankf. u. Leipz. 1781. — Sml. 217), S. 496 f. ²²⁰Erzählungen aus... Kompart] o: Leop. Kompart, Geschichten aus den Ghetto (Leipz. 1848). bøhmiske... Jøder] o: Kompart, Böhmische Juden. Geschichten (Wien 1851). hos os „En Jøde“] se til VII B 8, S. 170.

1851

Det skuffer saa, som fremgik en saadan Fremstilling af religiøs Interesse, som var det dette, der bestemte Forfatteren til at fremstille Sligt. Tvertimod at producere Sligt (selv Jøde) er lige det Modsatte, og maa af den orthodoxe Jøde forstaaes som yderste Profanation. Men Forfatteren gjør sig interessant. Og vi læse Sligt med et vist Veemod, som man læser om sin Barndom o: D: — der er noget Fromt deri, finder man — men vi ere ikke Børn mere.

Snart ville Noveller af en lignende Art komme op i Forhold til selve det Christelige. Man fremstille den stille Fromhed, som endnu maaskee høres paa et enkelt Sted i en Familie. Og saa læse vi og blive veemodige — men Sligt ere vi voxede fra.

I Forhold til det Religiøse er Loven den: at den Art Productivitet tyder paa, at dets Tid ikke mere er, det er blevet Curieusitet.

221
U. D.

Mynsters Fasteprediken.

Der fremstillede han saa Christi Fornedrelse — men siger han: jeg seer dog her ikke Fornedrelsen, jeg seer Ophøietheden, thi kun hvad der udgaaer indvortes fra fornedrer i Sandhed et Menneske, al Verdens Uret o: s: v: formaaer ikke at fornedre ham.

Dette er nu sandt nok, og ofte sagt. Imidlertid er det et Spørgsmaal om man ikke ved den rhetoriske Vending let giver Sagen et saadant Sving, at Opmærksomheden bortledes fra den frygtelige Sandhed, det dog var, at han var virkelig fornedret, og den Sandhed, at „Efterfølgeren“ kan komme til at lide i Lighed med ham.

Det det gjælder om, er virkelig at lide Fornedrelsen; dette, at en i al sandselig Begunstigelse smilende Mand taler om, at en saadan Fornedret er dog Ophøiet — det er let for høit; maaskee vilde den samme Rhetor krympe sig ved en den mindste For-

det Religiøse] sml. 213. 234. ²²¹ Mynsters] sml. 218. 228. Der fremstillede han . . . men siger han] se den til IX A 84 anf. Prædikensamling 1. Bd., S. 288 f. Efterfølgeren] sml. 148. 273.

nedrelse, og blive meget forbittret, om man da vilde trøste ham med, at han jo lige fuldt kunde være den Ophøiede.

#

#

Pathos i Forhold til det at have en Overbeviisning. 222
U. D.

Naar f. E. En er forelsket, saa tilfredsstiller det ham ikke at sige: jeg elsker, at declamere det i alle Tonearter, med en Taare i Øiet o: s: v.; det er ham end ikke nok at sige det til den Elskede, han danner pludselig pathologisk en μεταβασις εις αλλο γενος, forlanger at kysse den Elskede, og hvad nu saadan Elskov kan hitte paa.

Lige saa med det at have en Overbeviisning. Den, som egentlig ingen Overbeviisning har, men leger at have noget Saadant, han elsker i stille Timer declamerende at foredrage denne sin Overbeviisning, han øver stor Kunst i Mine, Gestus, Stemme, æsthetisk faaer han ogsaa Taarer i Øinene — kort Legen har en vis æsthetisk Sandhed.

Men Den der virkelig har en Overbeviisning, han danner pathologisk rigtigt en μεταβασις εις αλλο γενος, han sætter denne sin Overbeviisning handlende ind lige midt i Virkeligheden, og som en Elskende begjærer at kysse den Elskede, saaledes føler han <en> Trang til, og det tilfredsstiller ham reent pathologisk at lide for sin Overbeviisning.

#

Rousseau.

223
U. D.

Hans Bekjendelser 4de Bind (Spadseretourene) ere ypperlige f. E. 5te Spadseretour æsthetisk uforlignelig.

Forresten har man her et Exempel hvad det vil sige ikke at være vel oplært i Christendom.

²²² handlende] sml. 214. 227. ²²³ Rousseau. . . 4de Bind] J. J. Rousseaus Bekjendelser eller hans Levnet, skrevet af ham selv paa Fransk [overs. af Matth. Hagerup] (Kbh. 1798. — Ktl. Nr. 1922-25). 4. Deel. Indeholdende hans Drømmerier. 5te Spadseretour] anf. Del S. 102 ff.

1851

Rousseaus Liv indeholder Analogier til de egentlig christelige Collisioner (at gjøre det Gode og at lide derfor, at gjøre det Gode og derved at opnaae, at gjøre sig selv og Andre ulykkelig). Det er dette han ikke kan bære; han klager over, at det lammer ham saa ubeskriveligt. Hvor meget vilde det nu ikke have styrket ham, om det havde staaet ham ret tydeligt, dette er den egentlig christelige Collision.

Men da han er uvidende om al Christendom, saa lammes han paa den ene Side, og paa den anden Side forfalder han til denne Indbildskhed, at han er det eneste Menneske, der har lidt saaledes.

Til 223, i Marginen:

224 U. D. Han mangler Idealet, det christelige Ideal, der ydmygende kunde lære ham, hvor lidt han dog lider i Sammenligning med den Hellige, og Idealet, der kunde holde ham i Stræben og forhindre ham i at hensynke i digterisk Drømmen og Uvirksomhed. Han er et Exempel paa, hvor tungt det falder et Menneske at afdøe.

‡

‡

225 U. D.

Publicum.

Her ere nogle af Misbrugene der gjøres ved og med dette Begreb.

1) Forfatterne tale i den dybeste Ærbødigheds Udtryk om Publicum, udbede sig dets skaansomme Bedømmelse o: s: v: . Men Publicum er et Abstractum, som slet ikke er til. Hver Enkelt læser da, og smigrer sig ved at det er ham, Alt dette siges til. Det er Demoraliserende. Skrev Forfatterne for den Enkelte, vil han ikke falde paa at smigre.

gjøre det Gode . . . Andre ulykkelig] sml. Rousseaus Bekjendelser. Anf. Del, S. 125 ff., særl. S. 134 ff. ²²⁴ digterisk] sml. 208. 245. afdøe] sml. 260. X⁸ A 669 og Sammenvisninger. ²²⁵ den Enkelte] sml. 190. 232.

2) De Industrielle i Literaturen Partigængerne o: s: v: skrive for Publikum, i Publikums Navn o: s: v:, for at give det Udseende af at de ere Mange, sandselig Magt.

3) De fleste Mennesker ere ikke just saa bange for at have en urigtig Mening, men de ere bange for at have en Mening alene. Dette garderer mæn dem ved at skrive for Publikum, saa veed de da, at de ikke ere de Eneste, som have den Mening. Dette er ogsaa Demoraliserende; Enhver skulde lære at staae som ene med sin Mening, selv om saa var, at denne Mening deelttes af Mange.

Kirken — det Sociale.

226
U. D.

Richard Rothe i hans Anfänge der Kirche deducerer udenvidere Kirkens Idee af Menneske-Natur. Det skal da ligge i det Sociale, der hører Menneske-Naturen til.

Uden at jeg nu vil negte Kirkens Realitet eller at Christendommen gjør den gjældende, saa vilde jeg derimod gjøre Indsigelse mod den Art Deduction.

Nemlig Christendommen forholder sig til Aand — og det Sociale forholder sig væsentlig til den sjælelig-legemlige Synthese. Aristoteles siger meget rigtigt, at „Mængden“ er Dyre-Bestemmelse. Christendommen lærer ogsaa at det evige Liv ikke just er socialt.

Af „Aand“ lader sig Samfund ikke deducere; *herunder et overstregt Dobbeltkors* og Kirken er egentlig just fordi vi ikke ere i Sandhed eller reent Aand. „Menighed“ er en Accommodation, en Indulgents i Betragtning af hvor lidet vi ere eller kunne holde ud at være Aand.

Men dette er noget ganske Andet end denne gesvinde Deduceren.

²²⁶ Richard Rothe . . . deducerer] Die Anfänge der Christlichen Kirche (se til X³ A 561). 1. Pd., S. 1 ff., særl. S. 18 ff. Aristoteles siger] sml. Pol. I 2. III 11; der synes dog i Almindelighed at sigtes til den i Oldtiden gængse ord-sprog'ige Sammenligning af Mængden med et „mangehovedet Udyr“ (sml. Horats, Ep. 1.76). — Sml. IX A 80. X³ A 485. 489 f. 572. Mængden] sml. 204. 250.

1851

Christendoms Forkyndelse.

227
U. D.

Til Christendoms Forkyndelse hører: Ordet, Talen — og saa en denne Talen understøttende Existeren, det Vidnende.

Antager man, at til Christendoms Forkyndelse er Talen nok, saa har vi forvandlet Kirken til Theater, kan lade en Skuespiller lære en Prædiken og ypperligt, mesterligt foredrage den med Minner, Gebærder, Declamation, Taarer og alt <hvad> som et theater-besøgende Publikum maatte ønske.

Men, siger man: „den religiøse Taler erklærer jo dog Det, han siger, at være sin Tro, sin Overbeviisning, det gjør Skuespilleren ikke.“ Vel. Men hvorpaa skal jeg kjende, at det er saa, at det virkelige er Talerens Tro og Overbeviisning? Skal jeg her igjen nøies med dette: han foredrager det saa ypperligt, han græder, han hulker — men Herre Gud, det kan Skuespilleren ogsaa.

Og saaledes føres Sagen ganske simpelt tilbage til det Oprindelige i Christenheden: Garantien for, at det Forkyndte er Talerens Tro og Overbeviisning, er: hans Liv, hans personlige Existeren.

Altsaa hører begge Dele til: Ordet — Existenten. Skal een af Delene mangle, da naturligviis helst den Første. Mangler den sidste, saa er Christendoms Forkyndelse forvandlet til theatralsk Forlystelse eller Nydelse; det hjælper ikke hvor indtrængende hans Høiærværdighed declamerer, hvor gribende han fremstiller, hvor meget han græder — — alt Det, kan jo Frue Heiberg ogsaa.

Det Bestaaende — og jeg.

228
U. D.

Colliderer jeg med det Bestaaende, saa er det ene og alene muligt ved et Misgreb af Mynster. Mit Hele er Forsvaret for det Bestaaende, det eneste der med Sandhed kan føres. Der er for Mynster gjort Alt for at gjøre ham det saa mildt som muligt. Men vil han endelig forhærde sig i, at hans hele mislige Christendoms Forkyndelse, der har gjort Christendom til Theater-Nydelse, er

²²⁷ Existeren] sml. 222. 231. Vidnende] sml. 178. 275. ²²⁸ Mynster] sml. 221. 270.

Viisdom er Christendom, ja saa er han Den, der gjør Mit til noget Andet.

Men saa vil han heller ikke kunne trænge igjennem. Saa vil hans Tid være kommen; og hvorledes det nu end skal gaae mig, Mynster vil faae i levende Live om ikke af mig saa af Andre, en Revision af sit Liv, der vil blive ham dyr nok.

Mynsters hele verdslig-kloge Trafik forvandles til noget endnu Værre naar den endog gjør Paastand paa, at det just det er Christendom, og en Fremstilling af Christendommen som min, at det er Phantasterie.

Fader i Himlene! At vi maatte betænke, at hvad der end hæn- 229
der os, det kommer fra Dig; og at af hvad der kommer fra Dig U. D.
Intet kan skade os, nei, nei det kan kun gavne os.

Loven — Evangeliet.

Christendommen er Evangeliet — — men, men, dog siger 230
Christus at han ikke er kommet for at afskaffe Loven men for at U. D.
fuldstændiggjøre den, gjør Loven strengere som i Bjergprædiken.
Naar der ikke passes paa det, saa er Evangeliet, Naaden taget
forfængeligt.

Senere Reformationen. Man har sagt at den gjorde „Naaden“
gjældende mod Loven. (Saaledes Ullmann Reformation v. der Re-
formation B 1 Vorr. XIII: „die Reformation ist . . . Reaction des
Christenthums als Evangelium gegen das Christenthum als Ge-
setz“ citeret i Petersen: die Idee der Kirche 3die B. p. 345 n.)
Godt. Men her passede Luther maaskee ikke nøie nok paa. Norma-
tivet er: for hver Grad høiere Naade, maa ogsaa Loven skærpes
i Inderlighed — ellers styrter hele Verdsligheden til og tager
„Naaden“ forfængelig. Og det skete just ved Reformationen.

²²⁰ Naaden [sml. 191.296. Reformationen] sml. 118.232. Petersen
. . . Kirche] August Petersen, Die Idee der christlichen Kirche (Leipzig 1839-
1846. — Ktl. Nr. 717-19). Luther] sml. 123.237.

1851

231
U. D.

Latterligt!

Jeg læser Petersen: die Idee der Kirche.

Det er saadan en meget godt skrevet Bog.

Men jeg kan kun lee, ved at læse Sligt. Der sidder nu saadan en Theologus og squadronerer om hele Kirkens fremtidige Opgave, gjør sig saa vigtig ved at opfatte Luther og Reformationen, som man tager sig til Indtægt næsten som var det Ens Eiendom og egen Daad. — Og Hr. Petersen, det er saa en Mand, hvis Liv saa omtrent gaaer paa den Melodie: hvilket Embede, skulde jeg nu søge, er Egnen smuk o: s: v: item: det var rigtig rart, at Universitetet Erlangen sendte mig Doctordiplomet.

Og saaledes er næsten det Hele i vor Tid: lutter Udsvævelse i Doctrin, Phantasie, Betragtning, Blik o: s: v: — men ikke Spor af, ikke Tanke, ikke Anelse om Handling

232
U. D.

Das christliche Bewusstseyn.

Dette Ord er af Schleiermacher og Neander anprisende Ordet forklarer, at Reformationen var en Akt af denne christelige Bevidsthed (cfr. Petersen die Idee der Kirche 3die B. p. 346 n:)

Det er nu godt nok; men Sagen har sin store Mislighed.

Nemlig idealt forholder Christendommen sig til den Enkelte.

Naar der derimod slaaes dygtigt af paa det at være Christen, naar allehaande Sandsebedrag tolereres, for at opretholde det Skin, at Alle ere Christne, hele Lande og Stater: saa afsætter der sig et christelig Forflygtiget, dette er en Fælleds-Bevidsthed — men tak for, at det skal være Christendom.

Saaledes vil ogsaa Verden formodentlig nu igjen afsætte en ny Cultur-Bevidsthed, et christelig Forflygtiget — ogsaa en christelig Bevidsthed, og den vil formodentlig gjøre Naturvidenskaben til sin Religion.

²³¹ Petersen . . . Kirche] se til 230.

Handling] sml. 227.236.

²³² Reformationen] sml. 230.296. Petersen . . . p. 346 n:] i det til 230 anf. Skr. (Noten S. 346 f.). den Enkelte] sml. 225.354.

See, saa meget har det at betyde med denne christelige Bevidsthed, at tilsidst vil Affaldet fra Christendommen — blive den christelige Bevidsthed; og der vil være en christelig Bevidsthed over hele Verden, samtidigt med, just samtidigt med — at Christendommen slet ikke er til.

„Kirken“ er kun for vor Ufuldkommenheds Skyld.

233
U. D.

Dette er Calvins Lære. cfr. Petersen die Idee der Kirche 3die B. p. 405 note. Petersen er naturligviis af en anden Mening.

Det Religiøse — Tvivlen

234
U. D.

Usandt har den officielle Forkyndelse fremstillet det Religiøse, Christendommen som idel Trøst, Lykke o: s: v: Derved har saa Tvivlen vundet den Fordeel fornemt at kunne sige: jeg ønsker ikke at lyksaliggjøres ved en Illusion.

Fremstillede man det Christelige sandt som Lidelse, større i Forhold til jo høiere man kommer op: saa var Tvivlen her afvæbnet, og i ethvert Fald der var ingen Anledning til at være fornemt — i Anledning af at man ønskede sig fritagen — for Lidelse.

Det blot Humane.

235
U. D.

Det er utroligt saa fripostigt man nutildags beraaber sig paa det blot Humane i Modsætning til Christendommen.

Men hvad er det vi kalde det „Humane“? Det er en forflygtiget Christendom, en Cultur-Bevidsthed, som Christendommen har afsat. Altsaa skyldes det Christendommen — og saa gjør man det gjældende i Modsætning til Christendommen.

Affaldet fra Christendommen] sml. 70. 515. ²³³Petersen... Kirche] se til 230. ²³⁴Det Religiøse] sml. 220. 273. Lidelse] sml. 189. 238.

1851

Man maatte sige til Humanisterne: skaffer da det blot Humane tilveie — thi det Humane vi nu have er egentlig Christendommens, om den end ikke vil have det; men I kan ikke med Rette tage det som Eders i Modsætning til Christendommen.

#

236

Det Existentielle.

U. D.

Hver Gang saa En eksistentielt bringer Sagen 1 Tomme videre — saa kommer der en heel Generation af Docenter og Talere der omsætte dette Fremskridt i Doctrin — 2: Sagen gaaer tilbage.

#

#

237

Luther

U. D.

siger: skal jeg være bedragen, saa vil jeg hellere være bedragen af Gud, end af Mennesker; thi bedrager Gud mig, han kan nok forsvare det.

cfr. Petersen die Idee der Kirche 3die Bind p. 420 Anm.

#

238

Christendom som Trøst

U. D.

saaledes foredrages den nu ene. Oprindelig ganske anderledes: det heed ikke, lad Dig dog overtale det er idel Trøst, nei: har Du Mod og Sind til at ville være af Sandheden — saa bliv Christen, det er idel Lidelse.

Til 238, i Marginen:

239

U. D.

Christeligt gjælder det jo endog i een Forstand, som der staaer i Hebræerbrevet: de ville ikke tage mod Trøsten, de ville længere ud i Voven for Sandhed.

#

²³⁶ Existentielle] sml. 231. 246. ²³⁷ Luther] sml. 230. 297. Petersen ... Kirche] se til 230. ²³⁸ Lidelse] sml. 234. 248. ²³⁹ i Hebræerbrevet] 12, 5. — Sml. X³ A 185.

1851

NB²⁴.

d. 20 April 1851.

240

April 20.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener

241

cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.

U. D.

Thema til en Fredags Prædiken Journalen NB¹⁷ p. 30.

Mit Bestik p. 54. [A 296]

242

Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den

U. D.

sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdom-

men til Døden p. 63. [A 299-303]

Om mig selv p. 92. [A 323]

Den skjulte Inderlighed p. 100. [A 327]

Om mig selv p. 118. [A 339]

„Om min Forfatter-Virksomhed“ dette

Skrifts Betydning p. 204. [A 383]

‡

„Bekymrer Eder ikke for den Dag imorgen“,

243

nei gjører som der staaer i en Psalme:

U. D.

Siig til Sorgen:

Ja, ja imorgen.

nemlig idag vil jeg ikke sørge for imorgen.

²⁴¹ Fredags-Prædikener] sml. 213.424. det rene Blad ... NB¹⁴]
 5: X² A 166. NB¹⁷ p. 30] 5: X² A 597. ²⁴² Bekymrer Eder ikke osv.]
 Matth. 6,34.

1851

244 Du Lidende, Du sukker maaskee: nu har jeg saa længe
 U. D. lidt, nu maatte der dog komme lidt Opmuntring, hvis jeg skal
 kunne holde ud — og der kommer nye Lidelser: o, saa hold ud,
 troe blot, ogsaa Lidelser, nye Lidelser, og just i det pinligste Øie-
 blik kan hjælpe fremad, som Kudsken bruger Svøben i det Øie-
 blik, hvor det kniber meest for Hesten, saa den efter sit Begreb
 maatte mene, at det Eneste, der kunde hjælpe var at den fik Lov
 at puste.

245 Nødvendighed forvandlet til Frihed.
 U. D. I den Psalme: Naar jeg tænker paa den Stund o: s: v: staaer:
 luk Døren til,

dog det behøver den Døde jo ikke selv at gjøre, det sørge de
 Efterlevende for, at den ret tilgavns bliver lukket. Men det Ge-
 mytlige og Digteriske er, at det er som forvandlede den Døde det
 selv til sin frie Handling, at han lukker Døren for ret at have det
 godt derinde i sit Sovekammer.

[I Marginen: Humoristisk kunde man sige, at det er et Udtryk
 for hvor kisteglad den Døde er i sin Kiste, hvor glad han er over,
 at de ret slaae Laaget fast til paa Kisten, det er, over at kunne
 lukke sin Dør.]

246 „Kirken.“
 U. D. I den Definition paa „Kirke“ som findes i den augsburgske
 Confession, at den er de Helliges Samfund, hvor Ordet læres ret
 og Sacramenterne rettelig forvaltes, har man ganske rigtigt (o:
 urigtigt) grebet blot de to Leed om Læren og Sacramenterne, og
 overseet det Første: de Helliges Samfund, hvori ligger Bestem-

²⁴⁵ I den Psalme] Psalmebog. Samlet og udg. af Roskilde-Konvents Psalme-
 komite (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 198), S. 374. (Psalmen begynder: Naar jeg betæn-
 ker ret den Stund . . .). Digteriske] sml. 224, 247. ²⁴⁶ i den augsburgske
 Confession] Artikel VII.

melsen i Retning af det Existentielle. Man har saaledes gjort Kirken til et Samfund af ligegyldige Existentser (eller hvor det Existentielle er ligegyldigt) — men „Læren“ den er ret, og Sacramenterne forvaltes rettelig. Dette er egentlig Hedenskab.

Sandheds-Erkjendelse

247
U. D.

Al denne ligefremme Talen om: saa gjerne at ville erkjende Sandheden o: s: v: er Galimathias, Illusion eller Hyklerie.

Ethvert Menneske erkjender altid det Sande et godt Stykke længere ud, end han eksistentielt udtrykker det. Hvorfor gaaer han da ikke længere ud?

See, her stikker det! Jeg føler mig for svag (ethisk for svag) til at gaae saa langt ud, som jeg erkjender.

At „Sandheden“ eksistentielt sat ind i denne Verden er den visse Undergang, er evig vist, og det er ogsaa Christendom.

I mindre Proportioner oplever Enhver noget Lignende. Han seer noget Sandere — men saa langt tør han ikke eksistentielt vove ud.

Saaledes faaer Enhver en Skyld for Gud — og maa gjøre Indrømmelse.

See, det er noget Andet end denne Tale om: at ville saa gjerne erkjende Sandheden, samt, at naar man blot forstod den, saa skulde man nok gjøre derefter, samt den Indbildning, at var man blot Sandheden saa vilde man nok seire. O, Kjere, næsten kunde man fristes til at sige: tak Du Gud, at Du ikke er Sandheden, thi saa var Din Undergang i denne Verden vis.

Dette har jeg forstaaet, og kalder mig derfor kun en Digter, og finder det derfor forklarligt, at jeg endda slipper ganske godt igjennem, og maaskee endog kan seire, hvad umuligt kunde skee, hvis jeg var mere end en Digter.

det Existentielle | sml. 236. 247.
Digter | sml. 245. 292.

²⁴⁷ eksistentielt | sml. 246. 280.

1851

248 „Jeg offres allerede“, siger Paulus. Det prædiker saa „Præsten“
 U.D. over, rørt og rørende. Dersom En i Samtidighed indrettede sit Liv blot en lille Smule paa at „offres“, saa lee vi Alle. Ved Begyndelsen er det at ville offres latterligt, Galskab, eller maaskee Forræderie mod det at være Menneske; men naar det er forbi, ja saa er det herligt.

Politik.

249
 U.D.

Statskløgten i de moderne Stater er ikke: hvorledes man skal bære sig ad med at være Minister; men: hvorledes man skal bære sig ad for at blive Minister; mere veed man ikke, saa man egentlig forbruger sin Viisdom i et Slags Indlednings-Videnskab til det at blive Minister. Paa den Maade maa Staterne opløses; thi der bliver egentlig ikke regjeret eller styret.

I en ældre Tid, da der var mere Ro i Tilværelsen, vare der kun Faae, som kunde gjøre sig Haab om at blive Ministre, de fik saa Tid til at danne sig til at være det. Nu er Muligheden aabnet for Enhver, Trængselen om at blive det saa stor, at en heel Kunst er fornøden for om muligt at trænge igjennem til at blive det. Hertil danne de sig saa, forbruge deres Tid og Flid i dette Studium — og saa bliver En Minister, men veed ikke mere. Naivt kunde han sige: jeg har ikke dannet mig til at være men til at blive Minister; og i denne Henseende har jeg jo viist, at jeg var ferm.

Platos Stat 6te Bog.

250
 U.D.

Her gjør En den Indvending mod Socrates, som anpriser Philosopherne: at det er den almindelige Mening, at af Philosophiens Tilhængere ere nogle uduelige og Andre, det større Antal, aldeles

²⁴⁸offres] sml. 238.275. siger Paulus] 2.Tim. 4,6. ²⁵⁰Her gjør En osv.] Platon, Staten 487 c ff., særl. 489 d; i Heise's Overs. (se til 255) 2. Deel, S. 86 ff., særl. S. 91. Socrates] sml. 190.314.

foragtelige Mennesker — Socrates svarer: at det er fordi saa mange Uduelige have tilrevet sig Navn af Philosopher.

Men her reduplicerer Socrates jo ikke sin polemiske Livs-Anskuelse: at just de sande Gode i den almindelige Mening (af Mængden) ansees som de Daarlige; Socrates gaaer jo her ligefrem ind paa den almindelige Mening som den, der har Ret, medens Feilen ligger i, at saa mange Uduelige have trængt sig frem til at blive Philosopher og ville ansees derfor. Selvfølgelig maa altsaa Socrates antage, at den sande Philosoph vilde ogsaa af den almindelige Mening blive erkjendt som saadan; men det er jo lige tværtimod Socratess polemiske Livs-Anskuelse, og mod hvad hans eget Liv vidner.

‡

‡

Christendommen behøves først og fremmest

for at blive opmærksom paa, for at lære, hvorledes jeg behøver den.

251
U. D.

Man fremstiller i Almindelighed Christendommen saaledes. Man siger f. E., at Christendommen lærer en Forsoning; og nu mener man, at saa ville vi Mennesker nok gribe til.

Nei, nei. Først maa jeg af Christendommen lære, hvorledes jeg behøver Christendommen.

Christendommen er Guds-Forestillingen om Synd og Retfærdighed o: s: v.: Gaaer jeg og dvasker hen i min blot menneskelige Forestilling om hvad Synd er, og om Guds Retfærdighed, hvor i al Verden skulde jeg da falde paa, at Synden var noget saa Frygteligt, at Christi Lidelse og Død behøvedes til Forsoning.

Dette er den uendelige dybe Misforstaaelsens Qval i Christi Lidelse. Vi Mennesker leve hen i vore egne Tanker, synes vi har det meget godt, at Synden er da ikke noget saa Rædsomt o: s: v:

Saa kommer Christus og vil frelse os: han gjør Alt af Kjerlighed. Ja, men anbringer bestandigt Guds-Forestillingen om hvad Synd er.

1851

Derved gjør han, menneskelig talt, os Mennesker først ulykkelige — men naar vi saa af ham have villet lade os belære om hvad Synd er for en Rædsel, og om Guds Retfærdighed — ja saa er han vor Frelser.

Paa Dine Qvaler Du min Herre og Frelser, skal jeg først see og lære: hvilken Rædsel Synden er. Naar jeg har lært det, saa følger det Næste: hvorledes jeg behøver Christendommen.

Men altsaa først maa jeg af Christendommen selv lære, hvorledes jeg behøver Christendommen.

Dog selv i mindre menneskelige Forhold mellem Menneske og Menneske er jo noget Lignende Tilfælde. En Elskende behøver den Elskede ikke blot for at elske ham eller hende, men først for at blive opmærksom paa hvad det er at være forelsket; og især vil dette gjælde, hvor den ene af Parterne er dvaskere.

En Midler

252
U. D.

behøver jeg blandt Andet ogsaa just for at blive opmærksom paa, at det er Gud, med hvem jeg, saa at sige, har den Ære at tale, ellers kan et Menneske let leve hen i den dvaske Indbildning, at han taler med Gud, medens han dog kun taler med sig selv.

Til 252, i Marginen:

253
U. D.

Midleren betyder, seet fra denne Side, i en vis Forstand: det Fjernende, han er ligesom den Hofmand, der lærer os, at vi ikke umiddelbart kan faae Majestæten i Tale, at vi da ikke i Dumhed og Tankeløshed gaar hen og tale til Majestæten som vare vi Lige-mænd.

Hvilken Consequents der altid er i det Guddommelige! Altid Fordoblelse; idet han slaar af, lægger han tillige paa. Han slaar

²⁵² Sinl. 352.

af, indlader sig med os Mennesker, sender en Midler — ja, men i en anden Forstand udtrykker Midleren Fjernheden, at det ikke mere er saa naivt som da Gud indlod sig med et Menneske som Ven med Ven — nei, nu er der en Midler.

Dog ere vi komne Gud nærmere; men som i Forhold til Idealet ethvert Fremskridt er Tilbageskridt, saaledes er i Forhold til Gud: Tilnærmelse Fjernelse og dog virkelig Tilnærmelse.

Den saligste Trøst, det evig visse Beviis for, at jeg ²⁵⁴er elsket af Gud. *U. D.*

Her er Syllogismen. Kjerlighed (o: sand Kjerlighed, ikke den Selvkjerlighed, der kun elsker det Udmærkede, det Fortrinlige o: s: v: og altsaa egentlig elsker sig selv) forholder sig omvendt til Gjenstandens Storhed og Fortræffelighed. Er jeg da uendelig, uendelig Intet, føler jeg mig i Jammerlighed usslere end den Usleste: ja, saa er det evig, evig vist, at Gud elsker mig.

Christus siger: ikke en Spurv falder til Jorden uden hans Villie. O, jeg byder lavere, jeg er for Gud mindre end en Spurv — — desto vissere, at Gud elsker mig, desto fastere slutter Syllogismen.

Ja, Keiseren af Rusland ham kunde det vel tænkes, at Gud kunde oversee, Gud har saa Meget at overheøre, og Keiseren af Rusland er noget saa Stort. Men en Spurv nei, nei — thi Gud er Kjerlighed, og Kjerlighed forholder sig omvendt til Gjenstandens Storhed og Fortrinlighed.

Du føler Dig forladt i Verden, Du Lidende, Ingen bekymrer sig om Dig, ak, slutter Du, saa bekymrer Gud heller ikke sig om mig. Du Daare! Eller Pfui Du Bagvasker, som taler saaledes om Gud. Nei, var der En, om hvem det var bogstavelig sandt, at han var at Alle den meest Forladte — ham, just ham elsker Gud. Eller var han ikke den absolutt meest Forladte, havde han endnu en lille bitte menneskelig Trøst — og ogsaa den tages fra ham: i samme Øieblik blev det endnu vissere, at Gud elsker ham.

²⁵⁴ Christus siger] Matth. 10, 29.

1851

255

U. D.

Sygdom — Reflexions Sygdom

I 3die Bog af Staten (i Heises Oversættelse 1ste Deel p. 178 o: fl.) ivrer Socrates mod den Misbrug af Lægekunsten, at rige Folk ligge og ere syge hele Livet igjennem, viser, at Lægekunsten kun rettelig anvendes som paa fattige Folk, hvor det faaer en Ende, og enten bliver Sundhed eller Død, fortæller at Asklepios til Straf for at han for Penge helbredede en Rig, der laae for Døden, blev rammet af Lynet.

Saaledes ogsaa med det Religieuse. Der gives en forkeert Brug af det Religieuse, der gjør at man et heelt Liv igjennem lever hen i Overveielse, Betragtning, Stemning o: s: v.: Den rette Brug er ogsaa her, at det faaer en Ende: enten resolut og gevaltig antaget — eller forkastet.

256

U. D.

Anstrengelse.

Det er den frygtelige Potensation i Lidelse, naar den er frivillig. Naar f. E. et Menneske har det i sin Magt at gjøre sig det lettere, men frivilligt for en Idees Skyld, eller for Sandheds Skyld, holder det oppe paa Anstrengelsen, og nu virkelig lider Smerten fornemmer Anstrengelsen, og saa har det i sin Magt at skaane sig.

Det er Potensation. Lad en Hest være udaset og træt — det er piinagtigt nok, naar der saa fordres af den at den alligevel skal blive ved at trække — men sæt der tillige fordredes, at den skulde under at slæbe gjøre Caprioler.

²⁵⁵ [3die Bog . . . Heises Oversættelse] Platon, Staten 406 a ff. (Platons Stat overs. af det Græske og oplyst ved Anmærkninger af C. J. Heise. 1.-3. Deel Kbh. 1851; avert. som udk. Adrsav. 1851, Nr. 39 (15. Febr.). — Ktl. Nr. 1167).
²⁵⁶ [frivillig] sml. 266. X¹ A 159 og Sammenvisninger.

Uafhængighed.

257
U. D.

Hvorafter kommer det dog, at man i vor Tid kun tænker sig en Formuende som den uafhængige Mand? Mon ikke deraf, at det reent er glemt, eller blevet til en Fabel, at det at kunne leve af Rødder, af Vand og Brød, er en sikkrere Uafhængighed.

Det Humane — det Christelige

258
U. D.

„Det Humane og det Christelige er Eet og det Samme“ er nu blevet Løsnet. Det er ganske rigtigt Udtrykket for, at Christendommen er afskaffet.

Voltaire skal etsteds have sagt, at han ikke vilde troe paa Realiteten af Arve-Adel, førend det blev historisk godtgjort, at et Barn var blevet født med Sporer paa. Saaledes vilde jeg sige: indtil videre agter jeg dog at blive ved det Gamle, at det Christelige og det Menneskelige, det Humane ere Qualitets- Modsætninger, det agter jeg at blive ved, indtil det oplyses at et Barn er født der som Natur-Bestemmelse havde eller altsaa var født med Selvfornegtelse. Og det Voltaire taler om, at fødes med Sporer, er da ikke saa umuligt, det indeholder idetmindste ingen Modsigelse — men at Natur-Bestemmelsen er Selvfornegtelse, det er aldeles Nonsens.

Og saaledes skrives der dog nu overalt. Een skriver en Bog om denne Eenhed af det Humane og det Christelige, en Anden citerer den og modificerer lidt o: s: v: o: s: v: . Alt lutter Umenneskelighed. Ingen tænker paa for sit Vedkommende at gjøre det uskyldige Forsøg: at lukke sin Dør, at tale ene med sig selv og sige til sig selv: er det nu ogsaa sandt.

²⁵⁷ Leve af Rødder osv.] sml. 210. 258. ²⁵⁸ Sml. 235. Christendommen er afskaffet] sml. 152. 385. Selvfornegtelse] sml. 257. 263.

1851

259
U. D.

Johan af Salisbury

sagde til Pave Hadrian IV i en Samtale om den romerske Kirke:
idag er Alt at faae for Penge, imorgen vil man Intet kunde faae
uden for Penge.

cfr. Rudelbach Savonarola p. 8.

260
U. D.

Det Guddommelige — det Menneskelige.

Maaskee siger Du „Men det er jo dog Gud selv, der har skabt
denne Verden med al dens Deilighed og Glæde, saa er det jo dog
en Selvmodsigelse af ham, at saa Christendommen kommer og
forvandler Alt til Synd og gjør Fordringen til det at afdøe.“

Hertil har jeg i en vis Forstand Intet at svare, Sligt vedkommer
ikke mig. Staaer det blot fast, at det er Christendommens Lære,
saa har jeg Intet med slige Indvendinger at skaffe.

Men forøvrigt er det ikke en Selvmodsigelse af Dig, at Du an-
tager en hellig Skrift som Guds Ord, antager Christendommen
som guddommelig Lære <—> og naar Du saa støder paa Noget,
Du ikke kan faae til at stemme med Dit Hoved eller Din Følelse
— saa siger Du, det er en Selvmodsigelse af Gud, istedetfor at
det er en Selvmodsigelse af Dig, da Du enten maa ganske for-
kaste denne — guddommelige Lære, eller ganske finde Dig i den
som den er.

261
U. D.

I skulle hades af Alle for mit Navns Skyld

Hvad Under vel! Er vel Døden Menneskene en saa kjerkommen
Skikkelse. Og en Apostel hans Liv udtrykker ganske bogstavelig
det at døe at være afdød — hvorfra? Ja fra Alt det, som der kan

²⁵⁹ Rudelbach Savonarola] A. G. Rudelbach, Hieronymus Savonarola und
seine Zeit (Hamburg 1835). ²⁶⁰ afdøe] sml. 224. 261. ²⁶¹ I skulle hades
osv.] Matth. 10, 22. afdød] 260. 266.

døes fra. Og just Det, der kan døes fra, just Det er det, som det naturlige Menneske naturligt og naturligviis elsker høiest som sit Liv.

En evig Fortabelse.

262
U. D.

At sige til Andre: <...> eller I ere evig fortabte — nei det formaaer jeg ikke. For mig bliver Forholdet bestandigt dette: alle de Andre blive nok salige, det er vistnok — kun med mig kan det have sin Mislighed.

Er dette nu et Fortrin hos mig? Nei! Nei! Det er fordi jeg dog ikke er tilspidset nok paa det Absolute, og ikke har noget af det mere end blot Menneskelige.

De endelige Formaal.

263
U. D.

Ja naar Du lever i Flokken sammen med Mennesker, hvis Du har Formue, hvor ganske i sin Orden da, at Du skal nyde Livet ved Hjælp af den, og hvis Du ikke har Formue, hvor ganske i sin Orden da, at Du maa see at faae Noget at leve af, anvende Din meste Tid paa at skaffe Dig et rigeligt Udkomme og nyde Livet saa meget som muligt.

Men bliv nu ene med Gud og see om det saa gaaer saa naturligt, om han ikke lægger Beslag paa Din Formue, og enten fordrer af Dig reent at opgive den, eller dog tager Dit Liv saadan i Tjeneste, at Du bliver en slet og ret Arbeider. Og hvis Du ikke har Formue, spørger han Dig ikke, om Du ikke kan indskrænke Dine Fornødenheder, bruge mindre, for at faae desto mere Tid til at arbejde i hans Tjeneste. Eller er det ikke som et Bedrag mod Gud, naar Du for hurtigt og for stærkt griber til med at indrette Dit Liv paa at tjene de endelige Formaal, og derved Din Beqvemmelighed, Din Livs-Nydelse.

See, dette var Betydningen af „Armod“, som den fandtes ogsaa i Hedenskabet.

²⁶³Armod] sml. 258. 268.

1851

Men det er saa nemt ved Hjælp af at opstille en Carricatur fra Middelalderen at faae denne hele Sag skubbet til en Side.

264

Savonarola

U. D.

siger i en Faste-Prædiken (d. 17 Febr. 1495)

Jeg vil altsaa tale med min Gud Tilgiv mig, om jeg taler for fortroligt og nærgaaende. Du, o Herre, Du som har skabt alt Godt, har stjaalet mit Hjerte, og bedraget mig, som aldrig noget Menneske er blevet bedraget. Thi da jeg i lang Tid havde bedet til Dig, Du maatte vise mig den Naade, at jeg aldrig blev forpligtet til at have Opsyn med Andre, saa har Du gjort lige det Modsatte, og lidt efter lidt draget mig ind i den Stilling, hvor jeg nu staaer, uden at jeg er blevet det vaer. Kort, jeg længtes efter et stille Liv, og Du har lokket mig frem med Din Mading, som Fuglen fanges ved Liimstangen; havde jeg seet den, maaskee vilde jeg ikke staae, hvor jeg nu staaer. Det er gaaet mig som en Flue, der strækker sig efter Lyset, og flyver hen, hvor den seer et brændende Lys, uden at vide det brænder, og svier Vingerne af. Du har viist mig Dit Lys, over hvilket jeg glædede mig; og da det var sagt mig, at det er godt at udbrede dette Lys til Sjelenes Frelse, er jeg kommet til Lyset og har sveet Vingerne. Ja jeg er kommet ud paa et dybt Hav, og længes <tilbage> efter Havnen, og seer mig overalt om, men seer ingen Mulighed. Jeg vil sige til Dig med Jeremias: Herre Du har overtalet, og jeg har ladet mig overtale, Du var mig for stærk og har seiret, men jeg er derved blevet daglig til Spot, Enhver udleer mig Jeremias XX, 7.

cfr. Rudelbach Savonarola p. 154.

Dog saaledes er jo det Opdragende ved Gud, han bedrager et Menneske ind i Sandheden. I Phantasien fatter han det Sande — det seer saa indbydende ud, han kan ikke slippe det, han gaaer med — og nu staaer han midt i Virkelighed, og Sagen er en ganske anden.

²⁶⁴ Rudelbach Savonarola] se til 259. Opdragende ved Gud] sml. 85.323.

1851

Goldschmidt.

265
U. D.

Det der gjør, at han kan saa godt komme ud af det med Folk, er naturligviis det næsten drenge- eller poge-agtige Forhold, han indtager til Publikum. Han fremstiller sig selv som Den, der fra Barn har lidt som Jøde — han vil være Gjenstand for Medlidenhed; og det kan Publikum godt lide. Men et saadant Achweimir kunde ingen virkelig Forfatter bekvemme sig til.

Fremdeles skeer ham nogensomhelst Uret — øieblikkelig klager han Sagen an for Publikum. Det kan Publikum godt lide. Det er dette Pialterie som gjør hans Lykke i Forhold til hvad industrielt Talent han kan have.

Det Frivillige — at afdøe.

266
U. D.

Man mener at det Frivillige er en Overdrivelse; men er det at afdøe ikke Christendommens Fordring til Enhver.

Dersom der nu intet Frivillige er, saa vil altsaa den Christne kun forsøges i de Selvfornegtelsens Prøver, der ere uundgaaelige. Men saa lod det sig jo tænke, at En kom til at leve saa begunstiget, at han ikke fik nogen Anledning til at afdøe; og vil han saa kunde sige: Skylden er ikke min, men mit Liv tilbød ingen Leilighed.

Nei, er det Fordringen til Enhver at afdøe, saa maa det ikke være Omstændigheder, Tilskikkelser, der afgjøre, hvorvidt En kommer til at afdøe — men saa staae vi jo ved det Frivillige.

Chrysostomus

267
U. D.

siger: Apostlenes Liv ikke deres Under har omvendt Verden.

Dette citeres af Savonarola. cfr. Rudelbach Savonarola p. 189 n. 190 ø.

²⁶⁵ Goldschmidt] sml. 204. ²⁶⁶ Det Frivillige] sml. 256. 326. at afdøe] sml. 261. 291. ²⁶⁷ Rudelbach Savonarola] se til 259.

1851

Min Stilling.

268

U. D.

Eet af to pleier at være Tilfældet, ja næsten overalt hvorom jeg har læst, er det Tilfælde: enten gjør en Polemiker „Folket“ til det faste Punkt, det Sande — Regjeringen til det Angrebne, eller han, tilhørende Regjeringen ivrer mod „Folket“. Begge Former vil man let see er verdslig Kæmpen, der er ikke Dobbelt-Fare.

Hvor ligger nu jeg? Angriber jeg „Regjeringen“? Nei, nei. Men jeg siger: I regjerer ikke, det er uforsvarligt saa I lade Tøilerne tage fra Eder, og især I, I Geistlige, I svige Christendommen ved saaledes politisk leflende at gjøre den takkelig for Mængden, istedetfor at lære med Myndighed.

Mit egentlige polerniske Sigte er saa paa „Mængden“. Men jeg er ikke garderet ved at være Embedsmand.

Hvor skal jeg saa egentlig faae Nogen til at høre paa min Tale? De Regjerende, de ville ikke høre derpaa. Og „Folket“! Jeg kan jo dog ikke til Folket foredrage den Klage over de Regjerende, at de ikke regjere tilstrækkeligt; skal man tale til Folket om „Regjering“ maa det jo være dette Forhold, at jeg paastod, at Regjeringen var tyrannisk, eller misbrugte paa anden Maade sin Magt — istedetfor at min Klage er, at Regjeringen slet ikke bruger sin Magt, som den skulde.

See at fægte paa det Vilkaar, hvorenhver Løn eller Fordeel er umulig, men begge Parters Misnøie næsten ikke til at undgaae: hvor skulde jeg turde haabe at faae Nogen til at ville det. Alle, de der ville hjælpe mig, forqvakle strax min Sag, ved at gjøre den enten partisk i den ene Retning eller den anden, og derfor kan jeg ikke bruge dem.

Men religiøs Kæmpen er det jeg udtrykker; og hvor anstrængt den er, kan jeg blot see deraf, at jeg vel neppe faaer Nogen til endog blot at have Selvfornegtelse nok for at forstaae, hvor utaknemlig denne Kæmpen er.

²⁶⁸ Mængden] sml. 250. 363. Myndighed] sml. 204. 296. Selvfornegtelse] sml. 263. 289.

Savonarola

269
U. D.

siger etsteds: han maa erindre dem om, hvad han saa ofte har sagt: en stor Velgjerning kan kun betaales ved stor Utak. [*I Marginen*: cfr. Rudelbach Savonarola p. 208. n:]

Ypperligt; thi en Velgjerning for hvilken jeg faaer en anden Art, en ligefrem Løn, er jo eo ipso saa ikke saa stor en Velgjerning. Lad det være en stor Velgjerning — men den lønnes med megen Tak: saa bliver den ligesom mindre. Nei, naar den lønnes med Utak, saa først er den ganske en Velgjerning, og lønnet med stor Utak, er den ganske sandt en stor Velgjerning. Løn har jeg saa dog alligevel; thi af Modtagerens store Utak har jeg den Løn, at min store Velgjerning bliver i Sandhed en stor Velgjerning.

Samtale med Biskop Mynster d. 2 Mai.

270
U. D.

Idet jeg traadte ind sagde jeg: at det var nu ved den Tid da han pleiede at reise paa Visitats, og saa pleiede jeg gjerne at hilse paa ham en Gang forinden.

Saa talte vi sammen, om Ministeren og Ministeriet, hvad jeg ikke optegner, da det ikke vedkommer min Sag.

Derpaa ledtes Samtalen hen paa det Senere. Jeg talte et Ord igjen om Taktiken med min sidste Pseudonym, viste, hvorledes jeg uden den ikke kunde have taget Stillingen mod Rudelbach, hvilket han indrømmede. Jeg gentog saa, at om end han havde, hvad muligt var, Noget mod denne min Bog, saa var den dog Forsvaret for det Bestaaende.

Saa svingede jeg pludselig ind paa hans Bog, og sagde ligefrem, at jeg ikke havde været at takke for mit Exemplar, fordi der var Noget i den, jeg ikke kunde billige, derfor havde jeg ladet det Besøg gaae over.

²⁶⁹ Rudelbach Savonarola] se til 259. ²⁷⁰ Mynster] sml. 228. 272. Rudelbach] sml. 186. 377. hans Bog] sml. 195, og se Note dertil.

1851

Vi talte nu derom, dog studsede han et Øieblik idet jeg svingede Samtalen derhen. Saa talte vi derom. Hans Tale gik væsentligen ud paa, hvad jeg jo vel kunde begribe, at han blot havde sagt, at Goldschmidt var talentfuld. Derpaa viste jeg, at det kunde opfattes som en Reticents. Jeg mindede ham om, at han ogsaa havde Fjender, og hvorledes en Fjende maatte opfatte denne hans Adfærd. Jeg gjentog atter og atter, at det der beskjeftigede mig, var om ikke hans Anseelse havde lidt for meget ved en saadan Fremdragen af G.^[+] Viste ham, at han burde have forlangt en Revocation af G. idet jeg sagde: at hvis han tillod mig det, skulde jeg vise, hvorledes han burde have gjort det, nemlig forlangt en Revocation. At hele Misligheden laae i, at M. skulde erindre, at han har at repræsentere Anseelse — og at det var mig umuligt at forsvare denne hans Adfærd. Viste ham, hvorledes han nu havde G. i sin Magt, at han kunde give Sagen den Vending: med det Gode pleier man bringe det Gode frem i et Menneske; det at M. havde saaledes draget G. frem, det burde have gjort G. selv opmærksom paa, at en Revocation var fornøden, da den var udeblevet, saa var ogsaa det Gjorte et Andet. M. meente dog, at det altid var Noget, at G. havde tiet. Jeg forklarede igjen, hvor meget G. er øvet i det Snigende, og at det nok om nogen Tid kunde komme op.

Derpaa sagde jeg til ham: det kan synes underligt, at det er den Unge, der taler saaledes til den Gamle, men imidlertid vil De nok tillade mig det, altsaa lad mig give Dem et Raad: er der Noget hos mig De misbilliger, kunde De ønske at give mig et Rap, gjør det, gjør det, jeg kan godt taale det, og jeg skal nok sørge for, at De ikke kommer til at lide derved, men for Alt gjør det ikke saaledes, at Deres egen Anseelse kommer til at lide derved. Det er deres Anseelse der interesserer mig.

Saa gjentog jeg atter og atter, „jeg vil have det sagt og bestemt“
 „jeg vil have min Samvittighed fri“ „det skal noteres, at jeg har sagt det, (og idet jeg sagde det, bøiede jeg mig hen over Bordet og ligesom skrev med Haanden) at jeg ikke kan billige det.“ Dertil

svarede han saa: vel, det er viseret. Og jeg passede paa, at hver Gang jeg sagde dette, fik han Replik, og kom til at udtrykke, at han havde hørt det.

Forøvrigt aandede min Samtale al den Hengivenhed jeg fra min Fader af har for ham. Jeg talte meget længere end sædvanligt. Han var forresten saa venlig og opmærksom som sjældent. Hvad jeg ellers ikke pleier, gjorde jeg ogsaa idag, jeg talte lidt med ham om hans Familie, hvilket han selv bragte paa Bane ved at fortælle at hans Datter skulde have Bryllup. <Og jeg talte lidt med ham om ham selv, om det Glædelige i hans Alderdom, og hvor taknemlig han maatte være. Og saa igjen: at han endelig maatte passe paa sin Anseelse.>

Ellers pleier han at gjøre sig kostbar, naar jeg taler til ham, om at jeg vil komme op til ham, og i ethvert Tilfælde pleier han at sige, at jeg helst maatte komme til en anden Tid, uden at sige hvilken. Det gjorde han ikke idag. Tværtimod han sagde, jeg vilde være ham velkommen. Og da saa jeg sagde: er det Dem maaskee bekvemmere ved en anden Tid — svarede han: kom De kun ved denne Tid. Dertil svarede jeg: jeg vilde jo ogsaa helst komme ved den Tid, den er mig beleiligst, jeg er nu engang vant til den „og Traditionen er dog en stor Magt.“ (Dette var en Hentydning til Noget i Samtalen.)

Saa heed det: tak, gode Ven, o: s: v:

Jeg skiltes fra ham saa venskabeligt som muligt.

Han gjorde forresten da vi talte sammen om Goldschmidt et Forsøg paa, at vise, at om G. havde han sagt „talentfuld“ og om mig „begavet“, at dette Sidste var noget langt mere. Dertil svarede jeg: aah, nei det er ligegyldigt her er kun Spørgsmaal om deres Anseelse. Derpaa svingede han ogsaa af fra dette Forsøg.^[5]

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Forresten glæder det mig, at jeg har talet med ham. Min Hengivenhed for ham tilhører dog ham, og det kan jo kun lidt hjælpe, at jeg paa Prent vilde fortælle, hvor hengiven jeg er ham, hvilket heller aldrig ville blive forstaaet.

^{5]} se 272.

1851

Til 270, i Marginen:

- 271 ^[†]Han sagde at G. var et brugbart Menneske, og saadanne Folk
 U. D. maatte man benytte. Jeg svarede, at der var en Utaalmodighed, der blot saae paa, hvad der i Øieblikket syntes fordeelagtig, men som var farlig, og det var et Spørgsmaal, om han ikke ved at betale med sin Anseelse havde kjøbt for dyrt.

Til 270, i Marginen:

- 272 ^[§]Det Mistænkelige (med Hensyn til hvorvidt dog Mynster
 U. D. ikke har villet fornærme mig med denne Sammenstilling med Goldschmidt) var, hvad jeg ikke hidtil har villet optegne, medens jeg gjemte det i min Hukommelse. Da jeg sagde, at han burde dog idetmindste først at have ladet G. give en Tilbagekaldelse af sit Forbigangne, svarede M.: saa maatte jeg jo først have læst alle hans mange Bøger igjennem. Altsaa M. skulde virkelig være uvidende om, at der var et Blad til som heed „Corsaren“, at G. i 6 Aar har redigeret det, og M. skulde ikke forstaae, at det var det, jeg sigtede til!

#

#

273
 U. D.

Det Christelige.

Alle Forbilleder vise, at jo mere et Menneske indlader sig med Gud, jo, menneskelig talt, ulykkeligere og elendigere bliver han^[†] — og denne Lære har man gjort det til i triviell Forstand et Levebrød at forkynde! Al Levebrøds-Forkyndelse maa jo dog ligge i den Sætning: jo mere Du indlader Dig med Gud, jo bedre vil det gaae Dig.

Tag „Forbilledet“! Tænk nu, hvad der allerede er svært nok at tænke sig, at han, den Retfærdige, maa lide alt Dette; men Eet vil Du dog mene staaer under alt Dette fast, at Gud ikke forlader

²⁷¹ [†] se 270, S. 146. ²⁷² §] se 270, S. 147. Mynster] sml. 270. 282. Goldschmidt] sml. 270. 348. Corsaren] sml. 383. X³ A 84 og Sammenvisninger. ²⁷³ indlader sig med Gud] sml. 234. 297. [†] se 274. Levebrød] sml. 121. 291. Forbilledet] sml. 221. 291.

ham. Men ogsaa det skeer: Gud forlader ham. Og i de deriverede Forbilleder see vi det Lignende, at saa i det meest piinte Afsnit af deres Liv, saa kommer der et Øieblik hvor de ogsaa føle sig forladte af Gud, hvor de tillige maa tømme den Bitterhed, at Verden nu endogsaa paa den Maade faaer Ret mod dem, at de jo selv sukke, at Gud har forladt dem.[†]

Dette er altsaa det Christelige: jo mere Du i Sandhed indlader Dig med Gud, jo mere, menneskelig talt, stigende Elendighed, om end i en uendelig høi Forstand Salighed — og saa, at Gud forlader Dig. Vel sandt, det er kun et Øieblik, men det er dog Frygteligt, frygteligt at Gud er saaledes (og dog uendelig Kjerlighed) frygteligt, at det er saaledes at indlade sig med Gud.

Til 273, i Marginen:

[[†]] Dette er den strengeste Form af det at være Christen. I Forhold til den mildere Form, der gjør Christendommen til Inderlighed, lever stille i et Kloster, eller stille i Verden, men ikke i strengere Forstand vidner for Christendommen gjælder dette ikke, der er Inderlighedens Stigen ikke forbundet med Omvendtheden og især ikke med Omvendthedens Dobbelt-Fare. 274
U. D.

Til 273, i Marginen:

[†] Anm. Saaledes er det f. E. ogsaa med Savonarola, da han er i Fængsel, og overhovedet hører denne Lidelse med til den for Sandheds-Vidnerne specifikke Lidelse. 275
U. D.

‡

<1.>

Savonarola.

276
U. D.

„Troens Kraft er sikker i Farer, men i Fare, naar Mennesket er sikker.“

Rudelbach Savonarola p. 350.

[†]] se 275. ²⁷⁴ [[†]] se 273. ²⁷⁵ [[†]] se 273. Savonarola... i Fængsel] sml. det til 259 anf. Skrift, S. 261. Lidelse] sml. 248. 290. Sandheds-Vidnerne] sml. 227. 283. ²⁷⁶ Rudelbach Savonarola] se til 259.

1851

#

277

<2.>

U. D.

Savonarola

siger etsteds, at den i Sandhed Omvendte bryder sig ikke om, hvad Folk sige om ham, tager Mod til sig og siger: saaledes vil jeg, at man skal leve i mit Huus.

Det erindrer mig om min Faders Ord, hvormed han afbrød alle Indvendinger af Andre betræffende hans Levemaade: saaledes er det Skik i mit Huus.

cfr. Rudelbach Savonarola p. 372 n.

#

278

<3>

U. D.

Savonarola

Bernhard siger: Utknemlighed udtørre Barmhertighedens Kilde, men tilføier Savonarola, Taknemlighed aabner den.

cfr. Rudelbach S. p. 372 <n.> og 373 ø.

#

279

Savonarola. Apologetik.

U. D.

See, det er dog en Apologie for Christendommen. Han beviser Christendommens Sandhed og Guddommelighed af den Forvandling der foregaaer med Dem, der blive Christne, den Stolte bliver ydmyg, den Vellystige kydisk o: s: v: . Det er i Triumphus Crucis 2den Bog. <cfr. Rudelbach S. p. 386 og 87.>

En saadan Apologie vilde i vor Tid blive en Satire over os Christne.

#

280

Apologie — Apologetik.

U. D.

Alt fjerner sig fra det Existentielle. I gamle Dage skrev man Apologier, det var i Virkelighedens Situation mod Hedninger. Nu

²⁷⁷ min Faders] sml. 322.

Rudelbach Savonarola] se til 259.

²⁷⁸ Rudelbach S.] se til 259.

²⁷⁹ Rudelbach S.] se til 259.

²⁸⁰ Existentielle]

sml. 247.287.

har man en Videnskab som hedder Apologetik, en Videnskab om det at skrive Apologier.

#

#

Savonarola.

281

U. D.

„Bønnens Fader er Taushed, dens Moder Eensomhed.“

cfr. Rudelbach S. p. 428.

#

Det at være Christen.

282

U. D.

Idealiteten heraf er reent tabt. Deraf kommer det at Forholdet opfattes saaledes som var det at være Christen Noget Enhver sagtens kan være. Saa bliver det derimod fornemt at gaae videre, at blive Philosoph, Digter, og Gud veed hvad.

For her at standse har jeg anbragt Idealiteten. Idetmindste skal man faae Respekt for hvad det er at være Christen, saa kan Enhver forsøge eller vælge om han vil være det eller ikke.

Man haaner (som nu i den lille Piece: Striden mellem Ørsted og Mynster af H—t) det at bede. Skulde jeg operere her, hvad vilde jeg saa gjøre? Jeg vil saa idealisere det at bede i hele dets Uendelighed, saa det skulde vise sig, at der maaskee ikke var eet eneste Menneske, der duede til at bede.

See, det er paa den Maade det skal gøres. Man maa have Resignation nok til at skaffe sig selv tilside for at anbringe Idealiteten uendelig høit, saa skal Sagen nok faae en anden Vending.

#

Jacobs Brev: Ordet er et Speil.

283

U. D.

At see sig til sand Velsignelse i Speilet.

1) Saa maa man ikke betragte Speilet Rammen f. E. (det fremhæver Blodvidnet Savonarola) — men see sig i Speilet.

²⁸¹ Rudelbach S.] se til 259.

²⁸² Man haaner...iden lille Piece]

Striden mellem Ørsted og Mynster eller Videnskaben og den officielle Theologi. Af H—t. [o: R. P. K. Varberg] (Kbh. 1851), S. 28 ff. Mynster] sml. 272. 285.

²⁸³ fremhæver... Savonarola] sml. det til 259 anf. Skrift, S. 341. Blodvidnet] sml. 275. 292.

1851

Og dog er det just det man har gjort i Forhold til Guds Ord som Speilet. Deraf alle disse Hjælpe-Videnskaber i Forhold til Guds Ord — hvilke betragte Speilet, Rammen Indfatningen o: s: v: z, istedetfor at see sig i Speilet.

2) Man maa til en vis Grad kjende sig selv for at see sig selv i et Speil, eller for at kjende sit Speilbillede. Det er bekjendt nok, at naar En tilfældigviis faaer sig selv at see, og ikke veed af, at det er ved et Speil (hvilket han ikke seer) saa kjender han ikke sig selv.

3). Man <maa> passe nøie paa dette at sige til sig selv: det er Dig, husk paa, det er Dig.

Den mægtigste Keiser i Østen havde en Slave til at minde ham om at tage Hævn over hiint lille Folk — Sligt var saa mænd ikke værd at huske paa. Nei, da var David bedre betjent^[†] — skjøndt det er af den Art Betjening, man ikke gjerne selv vælger, han havde Nathan der sagde: Du est Manden. Og dog vidste jo David vel selv bedst hvad han havde gjort, og i Almindelighed hvor afskyeligt det er, men deraf følger endnu ikke, at den Forvandling ret var indtraadt Du est Manden. Det er den vanskelige Forstaaelse af Guds Ord — den lærde, den colossale-lærde er ikke nær saa svær som den: Du est Manden.

4.) At speile sig er en qvindelig Kunst. Men en Kvinde speiler sig for at see sine Skjønheder. Det er sandt hun faaer saa ogsaa sine Uskjønheder at see, men det er ikke just for at see dem hun speiler sig, høist for at skjule dem med et skønnere Skin.

Men Alvoren, det Mandlige er: at speile sig — i Guds Ord — for at see, hvorledes man i Sandhed seer ud.

De Fleste ere bange for at see sig selv. Det er ogsaa et farligt Syn, har man seet det een Gang bliver man ikke saa let af dermed igjen.

5) Man maa huske paa hvorledes man saae ud i Speilet.

6) Dog ikke fortvivle, om man end saae aldrig saa styg ud, ei heller lade det blive ved blot at huske, hvorledes man saae ud —

Den mægtigste Keiser osv.] sml. S. V. IX. S. 40. [†] se 284. Nathan ... sagde] 2. Sam. 12,7.

men saa begynde paa det Vigtige, det Afgjørende, for Speilet at forandre sig, som Speilet fordrer det.

Til 283, i Marginen:

[†]Propheten Nathan fortalte ham en Historie. Men som det ²⁸⁴gaaer, naar det blot er Historisk, eller det er en Lære o: D: — ^{U. D.} David hørte ganske roligt paa den Historie, hvo veed det, han den udvalgte Digter, han havde maaskee været istand til kunstnerisk at vise een og anden Feil i Nathans Historie, at eet og andet Træk burde været anderledes. Men da gav Propheten Historien en anden Vending og sagde: Du est Manden. Det var en Personlighed.

Mynster — og jeg.

²⁸⁵
^{U. D.}

Tænk en Knude, der er bunden. Saa ere der Nogle, som ville have den løst. Det vil Mynster for Alt ikke. Saa kommer jeg og siger: lad mig blot knytte den lidt fastere. Nei, det er han ogsaa bange for, Ingen maa røre den, og det uagtet den er saa løs, at den ikke kan holde uden den bliver knyttet fastere.

Den Historie af Abraham af St. Clara som jeg ogsaa ²⁸⁶har optegnet i en tidligere Journal fortælles maaskee ^{U. D.}bedst saaledes, at Slutningen lyder:

Da førte Qvinden ham til et Sted uden for Byen til en Hule og sagde: her kan Ingen, Ingen see os, det maatte da være en Alvidende|~~z~~|eller en| Allestedsnærværende|. Da svarede han: hvorledes troer Du, at den Allestedsnærværende [~~rettet fra~~: Alvidende] kan see os; og det var just ham jeg sidst vilde have skulde see os. Og saa prædikede han om Guds Allestedsnærværelse saa fyndigt, at Qvinden omvendte sig.

²⁸⁴ [†] se 283. Nathan fortalte] se fil 283. ²⁸⁵ Mynster] sml. 282. 292. ²⁸⁶ i en tidligere Journal] VIIIA204.X³ A 425.

1851

287
U. D.

Det Nye, Svinget.

Der er rundt om i Landene i talrig Mængde Kirker, i hver saadan et ophøiet Sted, man kalder en Prædike-Stol. Der stiger En op for at forkynde Christendom — dertil ere de bestemte.

Godt! Ja, hvis Den, der stiger derop, er saa fremmelig i at være Christen, at han tør i strengere Forstand kalde sig en Christen.

Men saa langt er jeg ikke — om Andre ere det, veed jeg ikke — og saa bliver Prædikestolen egentlig et Sted til at anklage sig selv.

Er der nu Nogen, som er misundelig paa det at turde fra en Prædikestol tale til Folket! Der var en Tid, da meente man, at man ved at bestige Prædikestolen kom Gud nærmere saaledes, at man fik Magt til at befale Andre. Dette er ikke ganske saa. Ved at bestige Prædikestolen kommer man ligesom vistnok Gud nærmere — just derfor slipper man ikke fra Selvanklage, hvilken Den der staaer i Menigheden maaskee slipper fra.

At prædike fra Prædikestol er at anklage sig selv, skal være: at have Mod til at lade det gaae ud over sig selv.

Saa er der nogen Sandhed i denne Art Forkyndelse, men alligevel gjælder det, at i strengere Forstand er den egentlige Prædiken eller Forkyndelse at prædike paa Gaden og ved Handling.

288
U. D.

Psychologisk.

Den Lyst, som især Fruentimmer, og igjen især jo mindre oplyste de ere, have til at forskrække Børn med allehaande phantastiske Forestillinger om en Mand, der kommer og tager dem o: s: v: (saaledes hørte jeg idag, d. 5te Mai, ude ved Egnen om Hirschholm en Pige sige til et lille Barn, at det ikke maatte komme Vandet for nær, at der var en Mand i det, som tog det, at det — i Grunden en dybsindig Bemærkning — var nok blot at see derned i, saa tog han det) hænger (fraseet, at det er et Middel for

²⁸⁷ ved Handling] sml. 280.289.

at faae Børnene til at være stille) sammen med det Selviske: det glæder eller pirrer at see Barnet angest for Det, man selv ikke ængstes ved, hvis Nullitet man selv veed.

Naar en Mand gjør Sligt, vil man ogsaa see, at han gjerne giver det Hele et comisk Anstrøg. Men Qvinden har en hemmelig Rapport til Angest, og hende pirrer det at see Barnets virkelige Angest.

Det Corporlige — Det Aandelige.

289
U. D.

Tag Opdragelsen, som den var i en ældre Tid, og som den nu er. Holberg siger etsteds, at til at være Doctor behøves ikke Andet end at købe sig en sort Klædning, og skrive paa sin Dør: N. N. praktisirender Arzt. Saaledes meente man ogsaa, at til at være Lærer og Opdrager behøvedes ikke Andet end at købe sig en Stok og saa give sig til at banke paa. — Peer Degn siger: at den Gang da Erasmus endnu med Respekt <at sige> fik paa sin R. —, havde Peer allerede 3 Gange staaet Skoleret. Man misforstaaer vistnok i Almindelighed denne Yttring, som vilde Peer fremstille sig selv som en slem Krabat der saa tidt var blevet straffet. Nei, nei, Peer Degns Tanke har en anden Retning. Han bevæger sig i den Syllogisme, hvilken han nu selv som Lærer exsequerer: at opdrage er at prygle, at blive opdraget er at faae Prygl, ergo er han udmærket opdraget og kan være stolt deraf; det er med Selvfølelse han taler om sin Opdragelse, (aldeles som naar Magisteren taler om, hvor mange Universiteter han har studeret ved) og det er næsten beskedent; at han kun taler om 3 Gange, thi 7 Gange vilde være en endnu større Udmærkelse og Garantie for en mægtig Opdragelse.

Saaledes med Opdrageisen i en ældre Tid. Nu er Alt Formaning, alt blot i Retning af Forstaaelse, at Barnet skal forstaae, at man vil det vel o: s: v: — men Existentsen berøres egentlig ikke.

²⁸⁹ Holberg siger etsteds] Hexerie eller Blind Allarm. Act III, Sc. 3. Peer Degn siger] Erasmus Montanus. Act I, Sc. 3. 5. Magisteren taler om sml. S. V. VII, S. 541. Existentsen] sml. 287. 295.

1851

Tag nu de høiere Forhold. Religieust har man ogsaa henledet hele Opmærksomheden paa at betragte, at forstaae. Nu vistnok kan det ogsaa have sin Anstrengelse, men det Anstrengende er dog egentlig Existentsens Forandring, og det er en uhyre Sviig, at man har givet det Udseende af, at naar man blot forstod det Høieste saa fulgte det af sig selv, at man gjorde det. O, der er fra at forstaae til at gjøre en uendelig, uendelig større Afstand end fra ikke at forstaae til at forstaae; i det første Forhold er der en heel qualitativ μεταβασις εις αλλο γένος. Men existentielt vil man saa nødig ud, og under Arbeidet med at forstaae og forstaae kan hele Livet gaae hen, og Existensen bliver aldeles uforandret. Vi lee Alle af En, der i Forhold til at tage Artium siger: næste Gang kommer jeg — men gjøre vi ikke Alle lige saa: vi arbeide i Retning af at forstaae, og sige: naar vi blot have forstaaet, saa skal vi nok, det kommer nok o: s: v: — og saa døe vi; men hvis vi ikke ved Døden vare blevne forhindrede saa skulde vi nok, at sige, dersom vi da først ret havde forstaaet. O, menneskelige List med at forstaae.

En Dags Faste, en Handling i Retning af at vidne for Sandhed, alt Sligt rører Existentsen ganske anderledes end 10 Aars og 100 Aars Studering. Ved at arbeide i Retning af at forstaae svinger man forkeert, og der var dog mere Sandhed i det Gamle strax at begynde i Retning af at handle.

#

#

290
U. D.

At hengive sig ganske til Christus

Man kan kun tilhøre ham ved at hengive sig ganske, Den der ikke har hengivet sig ganske har heller ikke <egentligen> hengivet sig til Christus, thi det Ene svarer til det Andet,

Men af at hengive sig ganske følger endnu ikke, at Du derfor bliver Martyr o: D. Nei, deraf følger blot, at Du ikke mere er Dit Livs Herre, ikke veed, hvad der kan blive Enden. Som naar

Barnet, der skal i Vandet, har taget den Ældre om Halsen — fra det Øieblik er aldeles i den Ældres Vold, om de blot skal vade, eller ud paa 70,000 Favne Vand: saaledes med det at hengive sig til Christus.

Det Verdslige er denne Forhærdelse, at et Menneske ved en Villies-Beslutning forud har hærdet sig, og sagt: kun saa langt vil jeg vove ud, jeg tør, jeg kan ikke længere, i samme Øieblik der gjøres Mine dertil, værger jeg mig ved Klogskab fra at komme ud i Afgjørelsen.

#

Stemning.

291
U. D.

Hvilken uhyre Tyngde lægger ikke den christelige Forestilling paa et Menneske.

Der er saa naturligt i et Menneske <umiddelbart> et Haab en Troen paa, at naar han blot anstrænger sig saa seirer han nok. Og saa kommer Christendommen og siger: Du Daare, eller Du Uforskammede seer Du da ikke, hvad „Forbillederne“ udtrykke, bilder Du Dig maaskee ind at være bedre end dem. Og hvad udtrykke „Forbillederne“? At Undergangen er <at> seire. Viid, at hvis det lykkes Dig at naae blot nogenlunde det Fuldkomnere, saa er Din Undergang vis, og i samme Grad som det lykkes Dig mere, i samme Grad er Din Undergang vissere. O, det er som til at fortvivle over! Blot een Time at omgaaes den Art Tænkning, er mere mattende end store Anstrængelser i et umiddelbart Haab om at seire. Dette at man ved at arbeide modarbeider sig selv, at man let kan seire nemlig ved at lade være at arbeide, ved at slaae af, ved at blive egennyttig som alle de Andre, ved at bruge lurvede Midler som Andre — men <at> hvis jeg naaede det at bruge ubetinget rene Midler og kun saadanne Midler, at saa var min Undergang ubetinget vis!

Det er som vilde Christendommen dræbe alt Mod al Lyst ethvert Haab i et Menneske. Ja ethvert umiddelbart Mod og Lyst og Haab — det kaldes at afdøe.

²⁹¹ Forbillederne] sml. 273. 293. afdøe] sml. 266. 293.

1851

Men mon Christendommen derfor vil, at Du skal lade være at stræbe? Nei, Du skal.

Eller er Christendommen uden Mod? O, nei, men det er saa uendelig høit, at det næsten er som var det ikke beregnet paa Mennesker men paa Heroer. Der hvor det blot menneskelige Haab og Mod udaander i Haabløshed og Modløshed, der begynder det christelige Mod. Kun Eet er vist: Undergangen, og det er den han med uhyre Anstrengelse, med alle Opoffrelser arbejder sig imøde. Vidunderlige Mod!

O, I Tusinder og Tusinder som løbe mellem hinanden i Travlhed og Travlhed — og ere tillige Christne, have I ogsaa forstaaet dette, eller blot Anelse herom.

Paa mig har dette havt uhyre Indflydelse, dette at jeg næsten fra Barn af har været indviet i hvad man vilde kalde disse tungsindige Tanker. Blot menneskelig talt staaer det da ubetinget fast, at det at ligge under, det er da det man ikke skal styre efter, er just det, man skal undgaae. For mig derimod har den christelige Tanke: at seire er at ligge under været den tidligste, uden at jeg dog derfor fra Begyndelsen har forstaaet den saa nærved som senere.

Dersom jeg ikke havde Christendommen med vilde jeg styre anderledes. Jeg vilde svinge af, skaane mig selv, sigende: nu kan Du ikke vove længere ud, saa ligger Du under. Men saa kommer det Christelige og forklarer: at ligge under det er just det der forlanges, at seire er Verdslighed.

Og det er denne Lære som nu er blevet et heelt Land og Folks Religion, og tusinder af Lærere med Levebrød ere der — og dog er Intet vissere end, at Den, der blot nogenledes drev det til „først at søge Guds Rige“ han naaer ikke at faae et Levebrød. Er vor Herre, om jeg saa tør sige, stor paa det og siger: Du skal først søge mit Rige — saa er Levebrødet ogsaa stor paa det og siger: Du skal først søge mig, ellers faaer Du ikke noget — hvilket ogsaa alle Forbillederne udtrykke; thi sandt nok de døde ikke af Sult, men de havde det saa knap, at man just ikke kan kalde det et Levebrød.

See dette er gysende nok. Og saa er der dog endnu een Vanskelighed. Thi sæt, lad mig tænke denne Mulighed, at det lykkedes mig at naae noget af denne Høide: mig synes jeg saa maatte blive som fremmed for alle Mennesker, de maatte hade mig (ak, og dette er det ogsaa Christendommen forudsiger) det maatte være dem, som vilde jeg tilintetgjøre Alt, hvad der var dem kjert.

Og denne Lære, som fylder mig med Frygt og Bæven, den er nu antaget af alle disse Millioner og Millioner, blandt hvilke der ere Millioner, som maaskee neppe have en halv Time om Aaret tilovers for <at> tænke over deres indre Liv — men Christne ere de alle.

Mynster og jeg.

292
U. D.

Det er slet ikke utænkeligt, at Mynster i en vis Forstand kunde ønske et directe Angreb istedetfor hele min Position. Han vilde da regne paa, at faae mig forceret saa langt ud, at om jeg end 10 Gange havde Ret, jeg aldrig fik Ret i denne Verden.

I en vis Forstand vilde han maaskee ogsaa hellere istedetfor den lette Skikkelse, jeg gaaer i, have saadan en uhyre Alvor, som man siger. Ganske rigtigt; thi saa fik jeg ikke Menneskene med mig. Men just den lettere Form, hvorunder jeg faaer det anbragt, just den er farlig.

Min Svaghed er saaledes i een Forstand min Styrke. Det vil sige: var jeg stærkere, var jeg f. E. et Sandhedsvidne, saa var min Undergang vis. Dette kan verdslig Klogskab ogsaa forstaae paa sin Viis. Men jeg er kun en Digter, og derfor kan man ikke saa let blive mig qvit.

Og naar Mynster vilde see ret, maatte han ogsaa see, at det er Forsvaret for det Bestaaende — ved Hjælp af at gjøre Indrømmelser.

³⁰² Mynster] sml. 285. 296. Sandhedsvidne] sml. 283. 296. Digter] sml. 247. 323.

1851

293
U. D.

Christelig Fromhed — Jødisk Fromhed.

En Christen i streng Forstand har jeg da aldrig seet. Jeg har seet blandt saakaldte Christne nogle smukke Exemplarer af jødisk Fromhed.

Jødisk Fromhed hviler i den Tanke: hold Dig til Gud, saa gaaer det Dig vel, jo mere Du holder Dig til Gud jo bedre; og i ethvert Fald Gud har Du altid at holde Dig til.

Christendommen udtrykker noget ganske Andet: jo mere Du holder Dig til og indlader Dig med Gud, jo værre bliver det for Dig. Det er næsten som sagde Gud til et Menneske: gaae Du hellere paa Tivoli og moer Dig med de Andre — men for Alt indlad Dig ikke med mig, det bliver Elendighed, menneskelig talt.

Og ikke blot dette; men saa tilsidst forlader Gud ogsaa den Christne; det viser Forbilledet.

Thi det i streng Forstand at være en Christen er: at døe (af døe) — og saa at offres, et Sværd gaaer først gennem hans Hjerter (det at afdøe), og saa at hades, forbandes af Mennesker, at forlades af Gud (o: at offres).

Saaledes er det Christelige overmenneskeligt. Og dog er jo „Efterfølgelsen“ forlangt i det N. T. af den Christne.

Jeg formaaer det ikke. Jeg kan kun komme saa langt ud, at jeg bruger „Forbilledet“ til Ydmygelse, ikke til Efterfølgelse, og endnu engang til Ydmygelse, at jeg ikke kan bruge Forbilledet anderledes.

294
U. D.

Den Klogskab at bryde af.

Det tales der nu meget om; og egentlig er det dog nok mine Pseudonymer, der i sin Tid bragte den Tanke frem.

Det kan være Klogskab at bryde af, Egoisme, at man gjør det i det for En fordeelagtigste Øieblik og sikkrer sig den glimrende Bortgang; men er det vel Christendom? Christendom er i Frygt

²⁹³ [Jødisk Fromhed] sml. 444. X^A 605 og Sammenvisninger. Forbilledet] sml. 291. 296. afdøe] sml. 291. 335. offres] sml. 290. 321.

og Bæven at holde ud saa længe som muligt, ikke skaanende sig selv, men om muligt da ogsaa vogtende paa, at man ikke bliver saa svag, at man kommer til at skade sin Sag ved at holde for længe ud. Men Spørgsmaalet er om Sagen ikke om Personen, om hvad der gavner Sagen, ikke om hvad der convenerer Personen.

[I Marginen: Vinet.]

Det hele Vinetske

295
U. D.

om at der skal skaffes Plads for at man kommer til at bekjende sin Overbeviisning er et Sophisme.

Alt beroer paa hvad man forstaaer ved at bekjende Overbeviisning. Derved skal forstaaes: eksistentielt at træde i Charakter deraf, ikke declamerende at skrive eller tale Noget derom.

Dette passer Vinet egentlig ikke paa.

Men det er yderst Uforsvarligt. Det er kun altfor <let> at sætte sig det Apostoliske i Hovedet, at skrive Noget derom, og saa at ville have Lov dertil.

Nei, nei, Du skal enten i Charakter — eller Opgaven er at tie.

Alt hvad du meddeler som er eksistentielt høiere end Din egen Existents tør Du kun meddele saaledes, at Du bruger det til Ydmygelse, at der da ikke falder noget fortjenstligt Lys paa: at sige det.

Mit Bestik.

296
U. D.

Neppe Nogen her er i den Grad som jeg indviet i alle de Indsigelser, der, christeligt, ere at gjøre mod en Stats-Kirke, en Folke-Kirke, et christeligt Bestaaende o: s: v.; item <at> i streng <christelig> Forstand er Fordringen: Adskillelse, det er Idealitetens Fordring i Maximum.

Men siger jeg: at foretage denne Adskillelse er en i saa høj Grad qualitativ religiøs Forretning, at kun en qualitativ distingueret religiøs Charakter kan udføre den; strengt taget maatte

²⁹⁵ Vinet] sml. 185, og se Note dertil. Charakter] sml. 289. 296.

1851

der fordres en Apostel, idetmindste et Sandheds-Vidne. Og i Charakter skal det gøres, der skal ikke sluddres karakterløst derom. At faae et karakterløst fortumlet Hoved til at vove paa Sligt er uendeligen galere end at sætte en Spekhøker til at commandere en Brigade, <eller en Barbeersvend til en vanskelig chirurgisk Operation.>

Nu har jeg paa vor Scene ikke opdaget en Eneste, der kunde endog blot ligne en saa distingueret religiøs Charakter. Derimod ere der Nogle, der fortumlet fuske i at ville foranstalte denne Operation paa karakterløs Maade og i utilladelig Form.

Dette er absolut Fordærveligt. [*i Marginen*: efter Ordet: corruptio optimi pessima.] Et forklodret Bestaaende — nu ja, det er ikke at prise, men dog uendelig at foretrække for en karakterløs Reformation.

Her er det saa jeg tager Forretningen. Dersom jeg udgav mig for selv at være et Sandheds-Vidne eller Deslige, var jeg en Ubetrydelighed. Men det gør jeg ikke. Just derfor er jeg sand nok til at kunne magte de karakterløse usædelige Reformationer.

Saaledes betrygger jeg det Bestaaende.

Men for at kunne det, fordrer jeg igjen, hvad jeg fordrer af mig selv: Indrømmelser. Som naar et Regiment har forseet sig og heelt bliver degraderet: saaledes mener jeg, at vi, naar vi ikke vil og ikke tør vove længere ud end til Folke-Kirke og Deslige, saa maae vi finde os i Alle at blive degraderede, at vi vedgaae, at vi ikke i strengere Forstand ere Christne.

Og hvorledes opererer jeg nu i denne Henseende? Træder jeg frem som Den, der, saa at sige, for Guds Regning har Ordre til at degradere Christenheden? O, nei. Jeg er uden Myndighed. Selv rørt af Idealet finder jeg en Glæde i selv at degraderes, og „uden Myndighed“ stræber jeg at røre Andre til det Samme.

Feilen ved det Mynsterske er: <1)> at han har holdt det hen, som var der Sandhed og Mening i, at alle vi Tusinder og Millioner ere Christne; 2) og dernæst, at han har forhærdet sig mod mig.

Sandheds-Vidne] sml. 292.297. Charakter] sml. 295.314. Reformation] sml. 232.345. Myndighed] sml. 268.421. Mynsterske] sml. 292.299.

Saaledes kan hele det Bestaaende bestaae. Thi <en> Christen i streng Forstand er i den Grad en Sjeldenhed, at der neppe findes een i hver Generation.

Christen i forflygtiget Forstand, saadan Christen som vi saadan ere: er En, der antager Læren, hviler i Naaden, men ikke i strengere Forstand gaaer ind paa „Efterfølgelsen“. For en saadan Christen er Christus Frelseren, Forsoneren, men ikke i strengere Forstand „Forbilledet“, uden i Retning af Ydmygelse til Inderliggjørelse.

Og see „Efterfølgelsen“ i strengere Forstand er det just Myster har afskaffet, aldeles udeladt. Just deri stikker Misligheden, at han har ladet som Ingenting; thi siges skal det, Sandhed skal der være betræffende, hvor vi ere, ellers er Alt verdsliggjort.

Guds Trofasthed.

297
U. D.

Dette var egentlig skrevet som Slutning til den Prædiken om Guds Uforanderlighed; men det passer dog bedre til det Thema om Guds Trofasthed.

... Men har Du nu ogsaa selv erfaret Guds Uforanderlighed, eller er det Dig maaskee som havde Du snarere erfaret det Modsatte? Da Du var Barn, havde Du da ikke en anden Forestilling om Gud end nu som Ældre; er det ikke gaaet Dig med Gud, som det gaaer med et Menneske, at Du ved nærmere Forhold finder ham anderledes, end Du havde forestillet Dig, i Aarenes Løb finder ham forandret?

Lad os kun tale ret menneskeligt derom. Der tales stundom saa tilforladeligt om Guds Uforanderlighed, at just Tilforladeligheden er som en Sviig. Thi dette gjælder i alle Forhold: den Uerfarnes Tale har gjerne en mistænkelig Tilforladelighed og Vished, den Erfarnes Tale seer ved første Øiekast mindre tilforladelig ud, men holder dog bedre.

Saa tales der om Guds Uforanderlighed og Trofasthed. At ymte end eet Ord om, at han skulde kunne forandre sig, eller vel endog

stundom næsten ville bedrage et Menneske, o, man vilde gyse ved at sige Sligt. Men tag <saa> Luther, han var dog vel en erfaren Mand! Han siger: skal jeg være bedragen, vil jeg hellere være bedragen af Gud end af Mennesker. Der er en from Mand, og ikke blot en from Mand men et Blod-Vidne, han siger i en Prædiken: Du bedrog mig o, Gud o: s: v: (det er Savonarola, Citatet findes p. 18 i denne Journal).

Og saaledes med ethvert Menneske, der i Sandhed indlader sig med Gud; der kommer Øieblikke, hvor han maa sige: Du bedrog mig, o Gud — og han kan ikke strax sige — men til mit eget Bedste, Du bedrog mig, o Gud — men ind i Sandheden.

At Gud maa bruge Bedraget er ikke fordi han ikke er trofast eller har forandret sig, nei han er evig uforandret opdragende Kjerlighed. Men det ligger i os, at vi saa nødigen ville ud. Vi ville saa gjerne spise Gud af med den Forsikkring, at <vi> saa gjerne ville erkjende Sandheden, samt at naar vi blot forstode, hvad det Rette er, saa skulle vi nok gjøre det. Dette er Sviig. Derfor maa Gud som enhver Opdrager bruge List.

Og saaledes bedrog Du ogsaa mig o Gud! Du viste mig disse deilige Billeder; Du sagde ikke til mig: tag Du Dig blot iagt, vær Du klog, brug Din Forstand, som jeg da rigeligt har udstyret Dig med, indlad Dig aldrig med Sligt. Nei, Du ligesom vinkede mig. Letsindigt kan jeg ikke sige at jeg fulgte, thi i mit Væsen var tidligt Frygt og Bæven. Saa fulgte jeg. Stundom var det, som skrækkede Du mig tilbage: da opgav jeg Alt. Men der vinkedes atter, og jeg fulgte. O, at være bedragen, det er forfærdeligt; at være bedragen af Gud — frygteligt! Som den Besvimende griber efter Noget at holde sig ved, og naar han ikke finder det, segner: saaledes med den Bedragne. Thi Det der i Mulighed saae saa indbydende ud, som Virkelighed er det saa uhyre afskrækkende. Og dog selv om man var bedragen, der var dog ikke Noget at fortryde; frem for det at være jordisk klog var det dog altid at foretrække at blive

Luther . . . siger] sml. 237, og se Note dertil. — Sml. 237. 324. Blod-Vidne] sml. 296. 340. p. 18 i denne Journal] o: 264. indlader sig med Gud] sml. 273. 304.

bedragen ved at have vovet sig ud for at søge det Evige. O, men Du bedrager kun ind i Sandheden. Ogsaa denne Smerte, at det er som var man bedragen, hører med, inden det Evige naaes. Ak, men snart vil det igjen være fornødent, at Du bedrager mig, thi ellers slumrer jeg ind i verdslig Tryghed.

Dog hvo priser Dig sandest, altsaa bedst: enten Den, som blot raaber paa Din Trofasthed — og maaskee slet Intet siger; eller Den, der siger: Du Trofaste, Du bedrog mig — ind i Sandheden; Du var for kjerlig og trofast til ikke at bedrage mig, saa jeg levede hen i en indbildt Forestilling om Din Trofasthed, men aldrig indlod mig med Dig.

Tertullian

298
U. D.

„Anger kjender Hedningene ogsaa. De angre deres Tillid, deres Kjerlighed, deres Taalmodighed, naar den er bleven ilde optagen. Af denne Art Anger bevare de et dybt Indtryk, bevare Erindringen derom og vogte sig vel for ikke saa snart at gjøre noget Godt igjen, som de kunde komme galt fra. De blive altsaa værre ved deres Anger ikke bedre.“

cfr. Rössler Bibliothek der Kirchen-Väter Leipzig 1777
3die Bind p. 73 Tertullians Skrift: de poenitentia.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Samme Steds (p. 77) siger Tertullian: at man saa ikke igjen maa angre sin Anger eller fortryde at man angrede, thi dette er at behage Djævelen, medens Angeren behager Gud.

Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdommen til Døden. 299
U. D.

(Det findes vistnok optegnet i Journalerne fra sin Tid, men jeg læser aldrig Sligt efter, og fører altid en Hoved Oversigt i Hovedet.)

²⁹⁹ Hvorledes det gik til osv.] sml. X^a A 265, og se Note dertil. Anti-Climacus] sml. 131. 365.

1851

Det var i Sommeren 1849. Jeg var meget anstrengt fra det forløbne Aar. Penge-Omveltningen havde gjort et stærkt Indtryk paa mig, og lagt mig det meget nær, at jeg fremtidigen maatte tænke paa mit Udkomme. Af hele det R. Nielsenske havde jeg havt Sorg. Strube havde gjort mig Bekymring.

Jeg havde længe kæmpet, om jeg skulde udgive disse Skrifter. Skete det, var min Hensigt saa at reise nogen Tid for at recreere mig, og saa fremtidigen at maatte arbejde for Udkommet. Jeg forstod tillige, at der ikke var megen Tid at spille, hvis de skulde udgives, deels fordi det i Forhold til hele min majeutiske Forgrund i Forfatterskabets Structur var af Vigtighed, at det kom saa hurtigt som muligt, og deels af en udvortes Grund, fordi en Indkomstskat truede hvert Øieblik. Dog havde jeg under alt Dette stadigt bedet til Gud, at hvis jeg skulde fremad og give dem ud, at han da paa enhver Maade vilde tilskynde mig, men paa enhver Maade skrække mig tilbage, hvis det var noget formasteligt.

Da seirede den Beslutning ikke at udgive dem. Dersom det kunde lykkes mig at hæve den Vanskelighed ved min Personlighed, der har gjort mig det umuligt at paatage mig noget Embede, syntes mig, at der maatte ligge et glæderigere Liv for mig. Og til at kunne naae dette dertil syntes mig just det at have en Frelser maatte hjælpe, medens jeg tidligere har forstaaet denne Lidelse som min Grændse, hvilken jeg ikke kunde komme ud over, men ved Guds Hjælp finde mig i, idet saa i en anden Forstand saa overordentligt Meget var mig forundt. Saa bad jeg til Gud, at det maatte lykkes mig at faae en Ansættelse ved Pastoral-Seminarier[†] — og tillige at maatte forliges med hende, < hvad hun, den Gifte, dog selv maatte forlange. >

Vistnok havde jeg tidligere og fik strax igjen Betæneligheder: hvad jeg saa skulde gjøre med hele den Literatur, som nu laae færdig. Havde jeg først faaet en Ansættelse, saa lod det sig neppe gjøre at give den ud — og jeg risiquerede at have forqvaklet mig

tænke paa mit Udkomme] sml. 116. 323. R. Nielsenske] sml. 164. 363. Strube] se til X¹A 500. — Sml. X³A 144. 177. Vanskelighed ved min Personlighed] sml. 323. X³A 789 og Sammenvisninger. Embede] sml. 218. 373. †] se 300. hende] sml. 323. X³A 769 og Sammenvisninger.

selv. Jeg tænkte mig saa, at jeg blot vilde bruge den som en Slags esoterisk Meddelelse ved Seminariet. Men derved var dog den Vanskelighed, at det forekom mig altfor let en Maade at sætte saa alvorlige Tanker ud paa, og at det jo dog var en egen Sag, at slige Tanker vare blevet mig meddeelte, og jeg havde unddraget mig det Ansvar selv at sætte dem ud. Ogsaa med Hensyn til hende var det min Bekymring, om det overhovedet lod sig gjøre at forlige sig med hende, om jeg ikke paadrog mig det uhyre Ansvar, nu pludselig at forstyrre hele hendes Ægteskab, idet jeg enten maatte forklare Sagens sande Sammenhæng (og saa var maaskee Alt forstyrret) eller jeg maatte bedrage i en ny Form.

Imidlertid gik jeg til Madvig. Jeg traf ham ikke. Jeg gik til Mynster traf ham ikke. Jeg gik endnu engang til Mynster, og blev saa fornemt som muligt afspiist med at han ikke havde Tid idag.

I Løbet af den samme Tid havde jeg læst i Fenelon og Terstegen. Begge havde gjort et stærkt Indtryk paa mig. Især var der et Ord af Fenelon, der havde slaet mig: at det maatte være frygteligt for et Menneske, om Gud havde ventet noget mere af ham. Ogsaa begyndte Betænelighederne stærkt at vaagne, om det overhovedet lod sig gjøre, at der foregik en saadan Forandring med hele min personlige Existeren. Og derimod til at være Forfatter duede jeg, og Penge havde jeg jo dog endnu. Det var mig, som om jeg for tidligt havde ladet mig forskrække, og ladet mig, fordi jeg ønskede, bevæge til at haabe, hvad maaskee ikke lod sig naae, og saa var jeg maaskee reent forqvaklet.

Saa skrev jeg til Bogtrykkeriet. Modtog Beskeed, at det var til Tjeneste, om De den næste Dag maatte faae Manuscript; saa hurtigt pleier det sjældent at være afgjort.

Da faaer jeg om Aftenen, som Bogtrykkeriet ifølge Aftalen skulde have Manuscript næste Morgen, at vide, at Etatsraad Olsen er død.

Det gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Forunderligt, han var død een eller to Dage før, og jeg havde ikke hørt det; og først da jeg

[Imidlertid gik jeg til Madvig osv.] sml. X¹A 497. Mynster] sml. 296.322. læst i Fenelon og Terstegen] sml. X¹A 494, og se Note dertil. Etatsraad Olsen er død] sml. X²A 265, og se Note dertil.

1851

har gjort Aftale med Bogtrykkeriet faaer jeg det at høre. Jeg sagde til mig selv: havde Du faaet det at vide, før Du skrev til Bogtrykkeriet, havde Du dog maaskee holdt inde, for at see, om dette kunde betyde Noget, hvor fast det end bestandigt stod for mig, at det er saa uhyre betænkeligt at tale til hende, just fordi jeg har bedraget hende ved at lade som var jeg en Bedrager.

Som sagt dette gjorde et uroligende Indtryk paa mig. Jeg sov ikke roligt om Natten. Ogsaa hændte det mig, at det var som talte en Anden med mig, eller jeg talte med mig selv. Saaledes som det nu staaer for mig^[†], kan jeg vel huske Ordene, men jeg kan ikke bestemt sige, hvilke Ord der vare mine og hvilke mine i anden Person. Jeg husker dette Ord: see, nu vil han sin egen Undergang. Men jeg kan ikke bestemt sige, om det var, fordi det var mig, der vilde lade være at sende Manuscript til Bogtrykkeriet og gjøre et Skridt i Retning af hende, eller omvendt, at det var mig, der stod fast paa, at sende Manuscript til Bogtrykkeriet. Jeg kan ogsaa huske Ordene: det kommer jo slet ikke (men jeg kan ikke bestemt huske, om her nu skal staae: Dig eller: mig) ved, at Etatsraad Olsen er død. Jeg kan huske Ordene, men ikke bestemt Pronomina: Du — eller jeg kunde jo vente en 8 Dage. Jeg kan huske den Replik: hvad bilder han sig ind. <NB> [*Tilføjelse øverst paa Siden*: NB cfr. Journalen NB²⁶. p. 92.]

Om Morgen var jeg ganske forfulgt af det. Aftalen med Luno var gjort. Jeg syntes jeg maatte blive reent et Vrøvl, om jeg nu, efter i saa lang Tid at have hexet med det Spørgsmaal om Udgivelsen og udmattet mig selv, og efter at være kommet Sagen saa nær, gjorde om, hvad jeg aldrig har gjort, jeg frygtede reent at tabe mig selv. Og paa den anden Side, jeg havde jo Intet hende betræffende at holde mig til; fordi Etatsraaden var død, derfor var jo Ansaret for at indlade mig med hende lige stort.

Jeg vidste hverken ud eller ind. Men dog var det mig, som var der skeet Noget, der vilde skrække mig tilbage, om jeg end tillige var opmærksom paa, at det jo dog var muligt, at det var mig, der ønskede at blive fri for at udgive, og medens jeg tillige forstod, at det var i sin Orden, om der anbragtes en Forfærdelse for mig

[†] se 301. NB] se 302. cfr. Journalen NB²⁶. p. 92] s: 587.

i Forhold til at udgive saadanne Bøger. Jeg husker tydeligt, at jeg kom til at tænke paa, at det at Gud forskrækker et Menneske ikke altid betyder, at Det er Det, han skal lade være, men at det just er Det, han skal gjøre; men han skal forfærdes, for at lære at gjøre det i Frygt og Bæven.

Saa sendte jeg Manuscript i Bogtrykkeriet. Jeg bad til Gud, at han selv vilde opdrage mig, at jeg nu i Virkelighedens Spænding maatte lære, hvor langt jeg skulde gaae. \leq Og en Afgjørelse trængte jeg saa usigelig til; det havde anstrænget mig saa frygteligt at have disse Manuscripter liggende og hver evige Dag tænke paa deres Udgivelse, og saa rette eet Ord i dem, saa et andet. \geq

Saa blev Skriftet pseudonymt. Saa meget blev der slaaet af.

Hvad de øvrige Skrifter af Anti-Climacus (Indøvelse i Christendom) angaaer, da stod der allerede paa det oprindelige Titelblad: digterisk. Og det var kun for at gjøre dette end bestemtere, at jeg anbragte Pseudonymen, og saa ved Hjælp af Forordet i mit eget Navn trykkede mig selv stærkere. \leq I Skrifterne bleve saa naturligviis strøgne de Steder, hvor Talen var om mig selv og om en Facticitet i min Forfatter-Virksomhed, hvad jo en digterisk Person (en Pseudonym) ikke kan sige; og kun nogle Strøg bleve staaende, der vare af den Beskaffenhed, at de svarede til den digteriske Personlighed, og forsaavidt de ikke ganske svarede dertil, bleve de saa forandrede. \geq

Da saa Pseudonymen var anbragt paa Sygdommen til Døden, og der var resolveret, at de øvrige Skrifter ogsaa skulde være pseudonyme: var det min Tanke at reise, thi nu syntes jeg det ikke havde saa stor Hast med Udgivelsen af de øvrige, og en Indkomstskat truede bestandigt.

Saa gjorde <jeg> et Skridt i Retning af hende, ved at skrive til Schlegel. Han blev yderst fornærmet o: s: v:.. Alt hvad dertil hører ligger i hendes Piedestal.

Saa flyttede jeg fra Garveren. Jeg havde betænkt at reise, derfor end ikke selv seet paa Værelser, men ladet Strube gjøre det, og naar det skal være uheldigt, saa er det det altid tilgavns, han var bange

skrive til Schlegel] sml. X^a A 769, og se Note dertil. Garveren] sml. X^a A 144, og se Note dertil.

1851

for at fornærme mig ved at sige, at den Leilighed egentlig ikke duede noget (han troede nemlig, at jeg saa gjerne vilde boe der, uagtet jeg dog havde sagt ham, at jeg slet ikke havde seet Leiligheden) — og saa var Leiligheden derefter.

Jeg blev saa overvældet, at jeg fik Andet at tænke paa end at reise. Jeg leed meget.

Saa blev det mig tydeligt, at der var ikke Tid at spille, at jeg burde udgive de øvrige Manuscripter af Anti-Climacus.

Det gjorde jeg, og den Gang var mit Sind ganske usædvanlig roligt. Jeg husker nok, at jeg var bange for, at jeg nu skulde komme til at mindes om hiin Uro og Spænding i 49; men nei.

Saaledes forholder det sig. Jeg har i en vis Forstand lidt meget, tillige ogsaa reent udvortes ved hiin Beboelse og ved pecuniaire Bekymringer.

Det der har gjort denne Udgivelse <(den i 49)> noget anstrængende er, at jeg var kommet til at tænke paa en anden Mulighed. Naar det trykker lidt paa mig, kommer jeg saa let til at tænke paa: Du kunde jo ogsaa have gjort det anderledes.

Men sæt nu, jeg havde ladet være at sende Manuscript i Bogtrykkeriet, sæt saa jeg enten <ikke> havde selv gjort Noget i Retning af „hende“^[††], men gaaet og ventet, om hun ikke selv skulde ville gjøre Noget, eller sæt jeg havde gjort et Skridt, og det var blevet enten til Ingenting (ikke det Værste) eller det havde skaffet mig et uhyre Ansvar paa Halsen, forvirret hendes Ægteskab — og imidlertid havde jeg haft alle Manuscripterne liggende, og haft det at plage mig selv med, at jeg havde været Afgjørelsen saa nær!

At en saadan sidste Udgivelse, hvor det gjælder om at svinge af, er lidt anstrængende, er naturligt.

Dog er det egentlig gaaet som jeg havde bedet Gud: jeg er baade blevet afskrækket og tilskyndet. Tilskyndet blandt Andet ogsaa ved hiint Ord af Fenelon, der faldt mig saa stærkt paa ξ , tilskyndet ved den Omstændighed, at jeg gik forgjeves baade af Madvig og Mynster og Mynster anden Gang; skrækket tilbage ved den Omstændighed med hiint Dødsfald. Og Eenheden blev

[††] se 303.

hiint mit Forord: det er Alt sagt til mig, at jeg maa lære at henflye til Naaden. Udgivelsen af hine Skrifter har just været for mig en Opdragelse i Christendom; <jeg er kommet til personligt at tage mig selv med, saa jeg ikke blot reent intellectuel og digterisk beskjeftigede mig med at fremstille, hvad Christendommen er.>

Til 299, i Marginen:

† Anm. Min Tanke var saa at virke i Retning af det Extensive, 300 medens min tidligere Stræben var i Retning af det Intensive. Jeg U. D. maatte da betragte mig som havende seiret, saaledes, at det Bestaaende med Glæde gik ind paa Mit. Saa ønskede jeg Ansættelse ved Seminariet.

Skete dette, saa var der slaaet af paa mit Livs Anstrengelse. Dertil svarede derfor ogsaa det at drage hende frem, hvad jeg i saa forskellige Henseender ønskede (cfr. Journalerne fra den Tid) ogsaa fordi det vilde tilfredsstille min Stolthed at give hende den størst mulige Opreisning, glæde mig at udtrykke Trofasthed, religiøst være i faveur af min Sag, mit Liv vilde faae det Rørende. — Men hun maatte da selv forlange det.

Dog Tanken om Seminariet maatte jeg opgive for det Første, Mynster vilde aabenbart virke imod. Saa virkedes der ogsaa paa andre Maader paa mig — og jeg sendte Bud i Bogtrykkeriet, modtager Svar: om de maa faae Manuscript næste Dag.

Da faaer jeg samme Aften at vide, at Etatsraad Olsen er død. Det berørte mig noget Forstyrrende: om jeg ikke skulde vente lidt, at der muligen kunde skee Noget fra hendes Side — og disse to Tanker vare nu engang forenede: Seminariet — hende.

Imidlertid, der var jo egentlig handlet. Jeg turde ikke gjøre om. Desuden, hvis der skete Noget fra hendes Side, kunde jeg jo (hvad min Tanke ogsaa var) lade Bogen trykke, og saa henlægge den.

Men kunde der ikke være Tale om seierrigt at styre ind i det Bestaaende, saa maatte jeg holde hende ude, ellers vilde Skridtet i faveur af hende let komme til at betyde noget ganske Andet.

†] se 299, S. 166. Journalerne fra den Tid] se til 299, S. 165.

1851

Dog dette Dødsfald kom saa forunderligt skjebnesvangert, at det sagtens maatte virke stærkt paa mig.

Til 299, i Marginen:

301 [†] Herved maa bemærkes, at Indtrykket jeg havde den næste
U. D. Morgen væsentligen var en ubestemt Forfærdelse. Det er egent-
ligen først langt senere jeg er kommet til at erindre noget Enkelt;
og hovedsagligen var det efterat jeg var kommet til at boe paa
Nørregade i den uheldige Bolig, som Strube der havde leiet til
mig; der er faae udvortes Ting der i den Grad have derprimeret
mig som den Beboelse, hvor jeg tilmed sad i længere Tid og kunde
saa godt som Intet bestille paa Grund af Sol-Reflex, der plagede
mine Øine.

Til 299, paalangs i Marginen:

302 NB I Løbet af de sidste 8, 14 Dage er der pludseligt gaaet et Lys
(1852 op for mig over Sammenhængen i hiin Nats Tale med mig
5. Aug.) selv, at det nok har været min Forstandighed der har villet
holde mig tilbage fra at udgive Manuscripterne. En Replik,
som jeg bestandigt har erindret, men hvis Mening slet ikke
ville blive mig tydelig, er nemlig nu blevet mig tydelig. Re-
plikken lød saaledes: „er det, det der forlanges af mig“ og
dertil svarede saa den anførte: hvad bilder han sig ind. Alt-
saa er det den der forlanges af mig. Jeg har hidtil ikke kun-
net faae i mit Hoved, hvad jeg kan have meent eller tilsigtet
dermed. Saa har jeg forstaaet den hidtil saaledes: at jeg var
villig til at ofre Liv og Blod o: s: v.; Noget jeg forøvrigt ikke
har kunnet begribe, hvor det kunde falde mig ind, da jeg aldrig
er faldet paa at tale i saa høie Toner. Imidlertid havde jeg dog
hidtil omtrent villet forstaaet det saaledes, og saa forstaaet:
„hvad bilder han sig ind“ som en Tilrettevisning for en næ-
sten formastelig Yttring. — Nu derimod er det blevet mig

³⁰¹ [†] se 299, S. 168. boe paa Nørregade] sml. X³ A 144, og se Note
dertil. ³⁰² NB] se 299, S. 168.

klart. I mit stille Sind havde jeg før hiin Nat ofte nok sagt til mig selv for Gud, at, uagtet det syntes mig, at hun maatte være Den, der selv forlangte Forstaaelsen med mig, jeg, hvis det forlangtes af mig, var villig til at være Den der gjorde det første Skridt, at min Betænkelighed da ikke skulde ligge i min Stolthed. Og see her har jeg Replikken: er det det der forlanges af mig.

d. 5 Aug. 1852.

Til 299, i Marginen:

[††] Jeg har da derfor ogsaa egentlig bestandigt tænkt mig det 303
saaledes, at hun selv maatte forlange det. For ikke at tale om 17 U. D.
andre Hensyn (cfr. Journalerne fra den Tid) blot det, det var jo
muligt at hun ganske havde opgivet mig, forandret sig aldeles: og
det kunde jeg ikke nænne mod hende at blive vidende om.

At det bliver vanskeligere, jo mere
man indlader sig med Gud.

304
U. D.

O, det er jo dog saa ganske i sin Orden, at det er saa, ellers var
jo Guds- Forholdet taget forfængeligt, og just det jordiske Sind
vilde det være der indlod sig med Gud.

Nye Themaer til Prædikener over Guds 305
Uforanderlighed. U. D.

Alt bevæger ham — Intet forandrer ham.

Dit Suk, Din Bøn o: s: v: det er hørt, o, i Naade, det har rørt
ham, bevæget ham dybt, han den uendelige Kjerlighed. Men deraf
følger ikke at Dit Ønske opfyldes. Han har saa uendelig Meget
at passe paa, og een Tanke skal opretholdes i det Hele, see der-
for kan det vel være, at han maa negte Dig det. Men det rører og

³⁰³ [††] se 299, S. 170. Journalerne fra den Tid] se til 299, S. 165.
³⁰⁴ indlader sig med Gud] sml. 297. 386. ³⁰⁵ Sml. 297.

1851

bevæger ham, baade Din Bøn og at han maa negte Dig det —
thi Intet forandrer ham.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

* *

Gud er uforanderlig — kunde Du ønske det
anderledes.

‡

De stille Timer

306

U. D.

i Kirken, det er sandeligen ikke Religieusitetens Maximum. Tværtimod de ere Skole-Øvelser — for at Du saa skal sætte det Religieuse ind i Virkelighed, og forsaavidt er Kirkens sande Betydning eller de stille Timer i Kirken, deres Betydning er at gjøre Kirken overflødig, om vi end aldrig naae saa langt, og om vi end alligevel ville have godt af at besøge dem.

Tænk <f.E.> en Violinspiller. Vilde han, uden at have lært end det mindste Musik, strax begynde med at sætte sig ned i Orchestret og spille med: han vilde jo selv blive forstyrret og forstyrre Andre. Nei, i lang Tid bruger han stille Timer til Øvelse. Der er saavidt muligt slet Intet der forstyrrer ham, der sidder han og tæller Takten o: s: v: Men han skal jo spille med i Orchestret, kunde taale denne Brusen af de forskjelligste Instrumenter, denne Krydsen af Lyd og dog kunne passe sin Violin og spille med aldeles ligesaa roligt og sikkert som var han ene hjemme paa sit Værelse. O, atter dette gjør, at han i lang Tid maa tage stille Timer til Hjælp for at lære at kunne — men det Endelige (τελος) er bestandigt at skulle spille i Orchestret.

Saaledes med den Religieuse.

‡

Cyprian

307

U. D.

i hans Skrift: de opere et eleemosynis siger: Ligesaa uchristeligt er det, mine Brødre, om I lade Eder afholde fra Godgjørenhed,

fordi I have mange Børn. Tværtimod, saa meget desto mere skulde man give. „Hoc ipso operari amplius debes. Plures sunt, pro quibus Dominum deprecereis: multorum delicta redimenda sunt, multorum purgandæ conscientiæ, multorum animæ liberandæ.“

cfr. Rössler Bibliothek der Kirchengäter 3 D. p. 216.

. Saaledes er det med os Mennesker; det er Sandhed. Kan Du ikke finde Dig i at høre det sagt til Dig, vel, saa tjen mig i at høre, at jeg siger det til mig selv — thi siges skal det, og høres skal det. Tro, jeg vilde aldrig falde paa at sige det til Dig uden ogsaa at sige det til mig, men vil Du ikke høre det: nu jeg giver efter. Dog troer Du, at jeg fornærmer Dig ved at sige det til Dig — siig selv, om jeg fornærmede Dig mindre ved at ansee Dig for En, til hvem man ikke turde sige Sandhed. 308
U. D.

Gud forskrækker — men af Kjerlighed.

309
U. D.

Tænk Dig en Elskende — men et dybt alvorligt Menneske, troer Du, at han idet han taler til Pigen, vil anprise sig selv, vil lokke, vil overtale — nei, lige tværtimod, han vil tale imod sig selv — vil han derfor ikke have Pigen? Jo, sandeligen, men han er alvorlig.

Og saaledes ogsaa med Gud, han, om han ikke selv forskrækker, saa tillader han, at et Menneske forskrækkes ogsaa i Forhold til at betræde den Vei, han dog vil, at et Menneske skal betræde, om han endogsaa vil tilgive ham, at han ikke vovede det. Saa alvorlig er Gud i sin uendelige Kjerlighed.

Salig Den, som ikke seer — og dog troer; men naar man seer, saa troer man jo ikke, hvortil derfor dette dog. 310
U. D.

1851

Imidlertid maa erindres, at Thomas vistnok saae, men hvad saae han? Ja han saae Det, som strider mod Forstand, at en Død er opstanden. Forsaavidt hjælper det ham egentlig ikke til at troe.

Naar der er Tale om den Art Vished, som forholder sig til det ligefrem at see: saa udelukker Seen og Troen hinanden. Men det Thomas seer, er <et> Phænomen af en ganske anden Art, indeholder en Modsigelse, der gjør umiddelbar Sandsning (det at see) til en Umulighed.

Forsaavidt kunde man forstaae dette „dog“ som en venlig Ironie til Thomas, at han mener selv at see, og at han dog egentlig troer: skjændt Du seer — troer Du dog, Du mener at see, men ligefrem sees kan Sligt ikke, og derfor det, Du gjør, er, at Du troer. I Forhold til saadanne Phænomener (Modsigelsens), kan det at see maaskee være lige saa meget til Hinder som det ikke at see — thi Den, der <blot> seer (Sandsningen) han seer det alligevel ikke, da det ikke lader sig see.

#

#

311
U. D.

Guds Uforanderlighed.

Det er utroligt den Letsindighed med hvilken vi Mennesker tale om den Trøst, at Gud er uforanderlig. Ja vist er Gud uforanderlig, men hvad hjælper det mig, duer jeg egentlig til at have med en Uforanderlig at gjøre, det er jo for et stakkels ustadigt Menneske den største Anstrengelse, Smerten, jeg her maa igjennem er langt større end Alt hvad jeg kan lide af et andet Menneskes Foranderlighed.

See, saa alvorlig er Sagen. Men saa skal der siges: at vi alligevel skal igjennem, og at saa Saligheden ogsaa er der. Men dette sentimentale Leflerie, denne Ugenerethed, hvormed vi i Almindelighed tale om Trøsten i Guds Uforanderlighed, er Sandsebedrag.

#

³¹¹ Sml. 305.

En Kirkefader advarer mod Overtroen paa en sandse- 312
ligt bestaaende Kirke. U. D

Hilarius contra Auxentium: For Eet advarer jeg Eder, vogter Eder for Anti-Christen. En afsindig Kjerlighed til Væggene be-
drager Eder. Afsindigt ære I Guds Kirke i smukke Architecturer.
Latterligt søge I der Guds Fred. Kan man tvivle om, at Anti-Chri-
sten engang vil trone der. Bjerger, Skove, Søer, Fængsler og Ør-
kener ere sikkrere Steder . . . Hvad beundrer nu tildags Verden
hos disse mægtige Biskopper, end at den ærer dem derfor som
Religionens hellige Lærere — fordi de herske over store Steder.
cfr. Henry Calvins Leben 1ste D. p. 91 og 92.

At Guds Ord er skrevet i et daarligt Sprog.

313
U. D

Calvin fremhæver meget rigtigt dette. „Det er just med Flid
eller med Forsæt, at Guds Riges største Hemmeligheder ere givne
os i en ganske foragtelig Indklædning. Læs Demosthenes, Cicero,
Plato — de ville fængsle, henrive Dig — . . . den hellige Skrift
vil gjennebore Dit Hjerte . . . Ut promptum sit perspicere,
divinum quiddam spirare sacras scripturas.“

Institutiones Lib. 1. cap. 8. citeret efter Henry Calvins Leben
1ste D. p. 295.

Forøvrigt mener jeg ogsaa her er en anden Side at fremdrage:
at det, saa at sige, er guddommelig Fornemhed, der skriver i et
slet Sprog. Majestæten skriver en daarlig Haand paa en Lap Papir
o: D: — jo mere underordnet man er desto mere maa man holde
paa den ligefremme Fornemhed eller Værdighed, det Andet er den
omvendte.

³¹² Henry Calvins Leben 1ste D.] o: Paul Henry, Das Leben Johann Cal-
vins des grossen Reformators. 1. Bd. (Hamb. 1835). ³¹³ Henry . . . 1ste D.] se
til 312.

1851

Socrates

314
U. D.

vilde ikke benytte den Tale, der blev ham tilbuden. Han fandt det upassende, under sin Værdighed at bruge dette kunstigt udarbejdede ziirlige Foredrag — han vilde tale *ex tempore*. Og Den, i hvem en Anskuelse er et Liv, et Existentielt, et Nærværende, han vil ogsaa til ethvert Øieblik, blot han ligesom dreier Hanen om, have nok og velbetænkt at sige; han vil tillige have en Mistanke til det Elaborerede, der baade distraherer<ham> selv og henleder Tilhørernes Tanke paa noget Andet end det Vigtige.

Der burde religiøst væsentligen tales *extempore*. Ogsaa af denne Grund. Alle disse listige og forsigtige Vendinger og Sving, hvorved man sikkrer sig, kan man ikke saaledes raade over; men det er just godt, at man kommer til at rykke ud med Sproget.

Fremdeles er det en gavnlig Ydmygelse for et Menneske at tale *extempore*. Det er saa let blot Nydelse dette at sidde og elaborere, og saa er det igjen Nydelse det at vide med sig selv, at man ikke siger eet eneste Ord, uden at det er saa omhyggeligt, saa kunstnerisk valgt.

Og endeligen hvis En virkelig kan elaborere, saa bliver en saadan Talen en Ødslen; thi ikke een blandt 1000 Tilhørere er udviklet nok til efter den Maalestok at kunne høre. Tilhøreren vil da glemme det Ene over det Andet, overhøre det Meste. Og Tale- ren kommer ogsaa til at ødsle alt for meget: først Tiden til at elaborere, og saa den enorme Tid til at memorere Sligt.

Modsætning.

315
U. D.

Guds-Ord blev talt (blot mundtligt meddeelt) af et enkelt Menneske, og saa senere opskrevet — — nu kan ethvert Vrøvlhoved faae sit Vaas trykt i 10,000 og 10,000 Exemplarer.

³¹⁴Socrates] sml. 250.319. vilde ikke benytte osv.] se Diog. Laert. II 40 f. Existentielt] sml. 296.319.

Efter vore Tiders Tankegang skulde man troe, at Gud idetmindste havde ventet med at lade sig føde til Bogtrykkerkunstens Opfindelse, at før var det ikke Tidens Fylde, og at han saa havde sikkret sig en to tre Hurtig-Presser.

O, hvilken Satire over Menneskeheden, at Guds-Ord er saaledes blevet sat ind i Verden; og hvilken Satire over Menneskeheden, at Alt som Meddelelsen bliver daarligere og daarligere, bliver Udbredelsen ved Hjælp af nye og nye Opfindelser større og større.

‡

‡

Dobbelt-Faren.

316
U. D.

Her seer man det strax. Calvin levede virkelig i Armod — og der havde dog været ham tilbudet Leilighed nok til at tjene Penge og blive noget Stort. Altsaa her er i første Potens Selvfornægtelsen.

Dersom det nu var som Præsten prædiker, saa maatte Calvin derved have været blevet æret og anseet. Jo jeg takker, nei lige det Modsatte.

Dette er Dobbelt-Faren. Allehaande Bagvaskelse blev han udsat for, fordi han vilde leve i Armod.

cfr. Henry Calvins Leben 1ste D. p. 429 og 430, han siger selv (p. 430 n.): jeg vilde aldrig komme til at høre op, dersom jeg havde paataget mig at skrive en Apologie; dog er her sagt Meget, saa viid, at det kun er en hundrede Deel af Det, jeg hver Dag besværes med.

‡

‡

Om mig selv.

317
U. D.

Jeg forholder mig til Inderliggjørelse ikke til Udbredelse. Denne Stemme med sin dæmpede Inderlighed har overbeviist mig selv;

³¹⁶Armod] sml. 291.326. Henry . . . 1ste D.] se til 312.

Det, som sagt med denne dæmpede Tone er mig saa sandt, det forvandler sig for mig til Usandhed, saasnart jeg hæver Stemmen for at sige det Samme. O, hvortil Vræl og Skrig.

Christeligt skulde der ikke være store Kirker men smaae Bedehuse og saa prædikes hver Dag. Men det er det Bestialske: et uhyre Rum, en Masse af Mennesker, en studeret Taler og saa et Vræl. Ja var det Torvepriserne, han bekendtgjorde, det lader sig høre.

Noget ganske Andet er naturligviis en Missionairs end sige en Apostels Høirøstethed, hvor det gjælder om Lærens Udbredelse.

318 ... At man ikke har kunnet høre mig, da jeg prædikede i Søn-
U. D. dags, det har saavist jeg faaet at høre; der er upaatvivleligt Folk nok, som ikke engang vare i Kirke, der ville fortælle mig det; og maaskee vil det saa tilsidst ved Hjælp af Dag-Pressen blive hørt over hele Landet, at man ikke kunne høre mig — det er dog immer Noget.

Tilløbet var dog heldigviis og som jeg ogsaa havde regnet paa, ikke synderligt stort. Saa gik det da ikke mig, som jeg har tænkt mig det kunde gaae med en Taler \leq eller Raaber \geq der rigtigt var i Raabet, at Tilløbet var saa stort, da han prædikede om Formiddagen, at endnu om Eftermiddagen gik flere Borgermænd med deres Familier ud for at lytte til Kirken, om der ikke var Noget at høre, og den næste Dag var Tilløbet saa stort, at der var Kage-Koner derude med deres Borde.

319
U. D.

Socrates.

Hvor normalt. Først beskæftiger han sig med Naturen (Natur-Forskning, Astronomie o: D:) og saa gaaer han over til at have med Mennesker at gjøre som Ethiker og derved bliver det.

³¹⁸ da jeg prædikede i Søndags] sml. 323. ³¹⁹ Socrates] sml. 314. 320. Ethiker] sml. 314. 320.

I vore, i de moderne Tider gaaer det omvendt. Man begynder med at have med Menneskene at gjøre, og trættes saa, og vender sig til Naturen. f. E. Rousseau.

Productivitet.

320
U. D.

En Ethiker som Socrates, de i strengere Forstand religieust Betroede udvise ingen egentlig Productivitet — det have de ikke Tid til, de ere ganske indviede til det Energiske, ganske τελεολογisk bestemmede, og bestandigt trængende paa det Existentielle.

Stemning.

321
U. D.

Og naar saa et Menneske et Liv igjennem i daglige Lidelser og Sjels-Qvaler, vistnok ublodigt men dog blodigt offret paa Menneskene — naar han saa dør: o, en Trøst synes mig dog han skulde have, at saa idetmindste hans Liv vil have udrettet Noget. Ak, intet mindre. Nei, naar han saa er død — tildeels have de maaskee allerede havt Alt i Beredskab medens han levede, blot ventende hans Død — saa reise de sig Talerne, Declamatorerne, de løgnagtige Disciple, der nu i høie Toner prise hans ædel Uegennyttighed o: s: v: — og derfor selv tjene Penge, Ære, Anseelse. O, Afskyelighed!

Tag det Høieste! Var Nederdrægtigheden før Christus end blot halv saa stor som efter ham. Nei, nei! Det at hans uskyldige Lidelse og Død, at end ikke den kunde røre — det er den større Nederdrægtighed. Ja, den ikke blot ikke rørte til Efterfølgelse, nei man gjorde den i Penge, Ære, Anseelse. Profiten stod lurende, de fandt den det af alt Profitableste — at declamere om hvorledes Christus leed. See, i Retning af Efterfølgelse, det udrettede han. Sandt nok, der vare De, hvem han rørte til at lide i Lighed med

³²⁰ [Ethiker] sml. 319.333. Socrates] sml. 319.333. ³²¹ [offret] sml. 293.333. Efterfølgelse] sml. 296.340.

sig — men om dem gjælder det saa igjen, at hver Saadan blev taget til Indtægt af Nederdrægtighed til Penge og Anseelses-Profit.

Ak, og er der saa En, hvem Forbillederne dog ikke røre saa stærkt, at han kommer til i strengere Forstand at lide i Lighed, men i hvem der dog er en lille Smule Sandhed, saa han idetmindste ikke vil gjøre Forbilledernes Lidelser i Penge og anden Profit — o, det er nok, ogsaa han kommer til at lide dog Noget, thi blot Dette er Verden for meget. Og medens han saa lider, staaer der allerede en Nederdrægtighed paa Luur og venter „blot han var død“, og saa skal ogsaa hans Liv indcasseres gjøres i Profit.

Og da saa den Afdøde bliver høit priset af den Nederdrægtighed, der gjør hans Lidelse i Profit, saa seer det ud som var Verden nu bedre — ak, den er nu værre. Denne profiterende Nederdrægtighed er end værre end al Modstanden mod ham.

322
U. D.

Notits angaaende mit Eget.

Dersom det havde ladet sig gjøre med at prædike især ex tempore, havde jeg tænkt paa at gjøre det et Par Gange og saa næste Søndag istedetfor selv at prædike at tage en af Mynsters Prædikener og læse høit for at vise at Opbyggelse er noget andet end en mulig Nysgjerrigheds Interesse. Jeg vilde saa i en Indledning sagt et Par Ord om den gavnlige Skik i Engelland at det er befaleet at læse Prædikenerne op (thi det levende Ord af en Taler kan ogsaa let virke berusende og beruse ham selv) og det ogsaa gavnlige i at læse en Andens Prædiken høit, at den Talende mindes om, at der ogsaa prædikes for ham. Jeg vilde saa tillige have sagt et Par opbyggelige Ord m: H: t: Mynsters Prædikens Betydning for mig, hvad der er arvet efter min Fader.

⁸²²ex tempore] sml. 314. 323. Mynsters] sml. 299. 323. Fader] sml. 277. 373.

Om mig selv.

323
U. D.

<I Marginen: cfr. p. 118 i denne Journal.>

Søndagen d. 18 Mai prædikede jeg i Citadellet. Det var min første, min kjere Text Jacob 1. Ogsaa, jeg tilstaaer det, med Tanken om „hende“, item, hvis det skulde kunne glæde hende at høre mig.

Jeg leed saare meget iforveien af al mulig Anstrengelse, som altid naar jeg skal bruge min legemlige Personlighed.

Jeg holdt den. Det gik da ret taaleligt, men jeg talte da saa svagt, at man klagede over ikke at kunne høre.

Da jeg gik hjem befandt jeg mig endog vel, animeret. Min Tanke havde det været, i Sommerens Løb at holde nogle saadanne Prædikener naturligviis efter Udarbeidelsen.

Nu blev det mig imidlertid klart, at der gaaer altfor abnorm Tid med og at det dog tager for meget paa mig.

Saa faldt det mig paa Sinde: Du kan jo prædike ex tempore.

Det slog mig. Jeg vilde da have vovet det Yderste.

Men hvad skeer? Om Mandagen var jeg saa afmægtig og mat, at det var frygteligt.

Saa gik flere Dage. Tanken om at prædike ex tempore opgav jeg vel ikke, og saa at marquere det Christelige existentielt saa langt ud som muligt.

Dog jeg følte, at det var mit hele Væsen imod.

Jeg blev mattere og mattere. Dog opgav jeg ikke den Tanke ganske.

Imidlertid maatte jeg dog opgive den for næste Gang.

Saa blev jeg reent syg. Den ulykkelige kvalfulde Smerte, som er min Personligheds Grændse begyndte at røre sig frygteligt, Noget, der nu ikke var hændt mig i lang, lang Tid.

Jeg forstod dette <et> Øieblik som Straf, at jeg ikke havde grebet raskt nok til.

³²³ p. 118 i denne Journal] s: 339. 18 Mai prædikede jeg] sml. 318. „hende“] sml. 299.339. ex tempore] sml. 322. kvalfulde Smerte] sml. 299.335.

1851

Jeg blev elendigere.

Om Søndagen, den næste efter d. 18. Mai, læste jeg som sædvanlig min Prædiken af Mynster, og see Touren var til den om Pælen i Kjødet: lad Dig nøies med min Naade.

Det'slog mig.

Imidlertid vilde jeg dog ikke opgive hiin Tanke, meente yderligere endog at maatte forcere mig. Nu blev Qvalen stærkere.

Saa forstod jeg det anderledes. At jeg dog atter har villet ud over min Grændse, og hviler nu i: lad Dig nøies med min Naade. Inderliggjørelse er min Opgave, og meget af en Digter er jeg.

Søndagen d. 18de om Morgenens havde jeg bedet til Gud: at der maatte fødes noget Nyt i mig (jeg veed ikke selv, hvor dette faldt mig ind) fremdeles paanødte den Tanke sig mig: at som Forældre opdrage deres Børn og tilsidst føre dem til Confirmation saaledes var dette nu min Confirmation, som Gud førte mig til.

Ogsaa dette er paa en Maade skeet. Der er født noget Nyt i mig; thi jeg forstaaer min Forfatter-Opgave anderledes, den er nu ganske anderledes indviet til ligefrem at udbrede Religeusitet. Og Confirmation har jeg ogsaa faaet derpaa, saaledes er det for mig.

O, det som især gjorde mig betænkelig ved at vove saa langt ud, er at der ligger en ganske anden Bekymring og piner mig: den for Udkommet, og jeg var saa angst for, at dette skulde blive en kraftig Vildfarelse, at jeg, istedetfor at gjøre Noget i den Retning, vovede ideelt længere ud.

Gud vil nok yderligere gjøre Alt godt for mig, han hvem jeg dog aldrig noksom kan takke for hvad der gøres for mig.

324
U. D.

Luther — Catharina v. Bora.

Egentlig hvad man kalder forelsket, har dog vist Luther ikke kunnet være. Jeg kunde tænke mig, at han har sagt til Catharina:

Prædiken af Mynster] den til IX A 84 anf. Prædikensamling I. Bd., S. 191 ff. — Sml. 322.331. Digter] sml. 292.354. opdrage] sml. 264.631. Udkommet] sml. 299.339. ³²⁴Luther] sml. 297.325.

min kjere Pige, mit Giftermaal er, som jeg har sagt Dig, bestemt til at være til Trods for Satan, Paven og hele Verden. Forsaavidt kan Du ogsaa nok begribe, at jeg gjerne kunde gifte mig med Din Kokkepige — thi det Vigtige er, at det bliver notorisk, at jeg er gift. Jeg kunde ogsaa gjerne gifte mig med en Dør-Stolpe, naar det blot lod sig gjøre, at det blev anseet for at være min Kone, et virkeligt Ægteskab; thi jeg er da ikke saa begjerlig efter at komme i Brudeseng, men det er tiltrods for Satan, Paven og hele Verden.

Omvendt kunde En sige: min kjere Pige, at jeg ikke ægter Dig, maa ikke bedrøve Dig, Du er og bliver dog <i mine Øine> den eneste Elskelige; men det er tiltrods for Satan, Publikum, Bladene, hele det 19de Aarhundrede at jeg ikke kan gifte mig.

#

#

Luther.

325
U. D.

i Henry Calvins *Leben* 3die Bind har jeg læst etsteds i en Note om Luther, at han da han skulde døe og gjøre Testament, og man vilde have, at der skulde være Vidner tilstede, sagde Luther: „det behøves ikke, thi jeg er meget godt kjendt baade <paa Jorden> i Himmel og Helvede, saa mit Navn er nok.“ [*I Marginen*: cfr. Henry Calvins *Leben* 3die D. p. 582 note.] Her er Luther saa naiv-humoristisk, at det næsten er lapset.

#

Menneskelig Forkeerthed.

326
U. D.

Det verdslige Sind bliver aldrig ganske beroliget før det har faaet gjort det Forkeerte til Dogma, til Pligt.

Det N. T. har aabenbart en Forkjerlighed for den ugifte Stand. Det smager ikke. Nu kunde man jo fatte Sagen saaledes: man siger,

²²⁵ Luther] sml. 324. 340. Henry . . . 3die D.] o: Henry, Das Leben Johann Calvins (se til 312). 3. Bd., 2. Abth. (Hamb. 1844).

1851

Christendommen er meget tilbøilig dertil, men den tillader dog ogsaa det at gifte sig som en Indulgents. Eller man kunde sige: det at gifte sig kan være at betragte som et ἀδικοπον, Du kan gjøre hvilket Du vil. Men nei. Det verdslige Sind bliver ikke roligt, før det bliver gjort til Dogma: at det er ubetinget Pligt for ethvert Menneske at gifte sig.

Christendommen har aabenbart Forkjerlighed for det Frivillige, det frivilligt at opgive det Jordiske. Nu kunde man sige: ja saa stærk er jeg ikke, jeg vil dog helst beholde det Jordiske og siger som Manden: Du kjere Brændeviin, forlader Du ikke mig, jeg skal aldrig forlade Dig, — det kunde man sige, saa beholde det Jordiske men tilstaae, at det var Svaghed. Nei, det verdslige Sind bliver ikke roligt, før det Modsatte er blevet gjort til Pligt; man siger: det Frivillige, frivilligt at offre Noget, er — at friste Gud, Pfui, hvor skulde jeg være saa ugudelig at friste Gud.

I Middelalderen kunde man ikke Græsk. Det kunde man nu have simplement vedgaaet, og tilstaaet, at man ikke gad anvende Flid paa at lære det. Men nei. Det magelige, verdslige Sind blev først beroliget, da man fik det sat fast som Dogma: at det at kunne Græsk var Kjætterie. (cfr. Erasmus Rotterdams Leben v. Adolph Müller Hamburg 1828 p. 115 o.)

327
U. D.

Den skjulte Inderlighed.

Denne Usandhedens og Hykleriets og Indbildningernes dybe Forvirring med en skjult Inderlighed — det er den der skal mystres ud.

Neppe er der i hver Generation Een, der er dyb nok til i Sandhed at have, eller ulykkelig nok til at maatte have en skjult Inderlighed. Men Intet er farligere, end saaledes at slaae Menneskene

det Frivillige] sml. 266. 459. offre] sml. 316. 333. Erasmus . . . Müller] o: Adolf Müller, Leben des Erasmus von Rotterdam. Mit einleitenden Betrachtungen über die analoge Entwicklung der Menschheit und des einzelnen Menschen.

løs og opgive al Control, at tillade Enhver at forsikkre om hvad han gemmer i skjult Inderlighed. Og Intet er Christendommen mere imod, Christendommen som netop vil have Alt gjort aabenbart.

Nei holdt!

Om mig gjælder det med en nogenlunde Sandhed, at jeg har været ulykkelig nok til at maatte gaae og gemme paa en skjult Inderlighed. Just derfor, fordi det dog var nogen Sandhed i mig, just derfor blev jeg Den, som fik Forretningen at gjøre lyst her.

Og see nu. Just fordi det dog var nogen Sandhed i mig med en skjult Inderlighed, derfor er jeg ogsaa ganske rigtigt den Eneste, der har sagt: jeg har ikke Troen. Dette er nemlig Loven: skal der være Sandhed i at have en skjult Inderlighed, saa maa Du da for Pokker ikke selv sige, at Du gemmer en saadan Inderlighed, nei Du maa have det negative Udtryk. Du maa ikke gaae og i ligefremme Udtryk forsikkre, at Du gemmer Troen i skjult Inderlighed. Nei er det i skjult Inderlighed, saa maa Du jo sige: jeg har ikke Troen, og finde Dig i Alt hvad deraf følger.

O, denne skjulte Inderlighed, frygteligt, at lægge Gjennemsnittet af Mennesker det saa nær, at blive Daarer, der indbilde sig selv Noget, eller Hyklere.

Christendommen i sit Første — og nu.

328
U. D.

Tiber var som bekjendt villig til at optage Christus blandt Guderne. Det var jo saa favorabelt som muligt. De Christne kunde jo have sagt: vi Par Mennesker, hvor i al Verden skulle vi formaae at omvende en heel Verden; nei, lad os leve stille med vor Religion, en tolereret Religion, Christus optages jo blandt de andre Guder.

Og nu! Nu er Christendommens Sag i den Grad tabt, at de, der gjøre Fordring paa at være de eneste Christne, ere kisteglade, naar de blot faae Lov at leve for dem selv, at deres Religion bliver tolereret eller erkjendt som andre — — medens dog hele

1851

Verden faaer Lov at kalde sig Christen, altsaa og den Verden, som de selv negte at være Christen. Hvo gjenkjender i dette Klynkerie hiin frygteligt (i lidende Forstand) herskesyge, guddommeligt herskesyge Religion: Christendommen.

#

#

329

Den Hellig-Aand.

U. D.

. . . . Og med de Existentser, som vi føre dem, saa ubetydelige, saa endelig- og verdsliggjorte, bilde vi hinanden ind, at vi bede en Hellig-Aand om at staae os bi, at det er den, der styrer os. Nei, saa lad os dog hellere være ærlige og holde den Hellig-Aand i Ære og sige: vi ere bange for at bede en Hellig-Aand om Bistand, den Sag kunde let blive os for alvorlig, hvis saa virkelig den Hellig-Aand kom — og hjalp os.

See dette er 50 pc. mere Alvor end det Præste-Sludder.

#

330

1ste Pintsedag.

U. D.

Paulli prædikede, han prædikede om Glæden i den Hellig-Aand.

Saa viste han, hvorledes den apostoliske Kirke var det store Forbillede, vi maatte see tilbage til „den første Kirke, da Apostlene vare Prædikanterne“. Hvad er nu dette? Galimathias. Han er aabenbart selv hildet i et Sandsebedrag og hilder Menigheden. Det faaer nemlig Udseende, som var det da Noget, vi ret ønskede, at have igjen Apostle til Prædikanter. O, Galskab. Nei saaledes skal der tales: seer Eder for, tager Eder iagt for at ønske den Herlighed igjen, da Apostle vare Prædikanter; I med Eders verdsliggjorte Existentser I ere bedre tjente med fede Levebrøds-

⁸²⁹ Hellig-Aand] sml. 336. X⁸A 781 og Sammenvisninger. ⁸³⁰ 1ste Pintsedag] var i Aaret 1851 den 8. Juni, hvor Paulli prædikede til Højmesse i Slotskirken. Paulli] sml. 365. X⁸A 563, og se Note dertil. Levebrøds-Prædikanter] sml. 340. X⁸A 530 og Sammenvisninger.

Prædikanter, der ere Ridder af D. Beder til Gud, at han vil holde sin Haand over Eder, at I ikke faae Apostle igjen, thi saa var da 101 ude.

Saa vedblev han „de Troende vare eendrægteligen sammen . . . og der var ingen Fattige iblandt dem, Alt var fælles.“ Hvor rørende eller rettere hvilket rørigt Vrøvl! Er det saa herligt, at der ingen Fattige ere — ved Hjælp af at Alt er fælles: vel, det staaer jo i vor Magt at bringe istand. Men mon Hans Høiærværdighed egentlig er tjent dermed, eller ønsker det, eller drømmer, om hvad han siger; eller mon Menigheden gjør det!

Præste-Feilgreb.

331
U. D.

I den ellers ypperlige Prædiken af Mynster: om Reenhed i Sind og Vandel (1 Ths.) følger han Apostelen taler først mod Vellyst og saa mod Uredelighed.

Idet nu Overgangen skal dannes fra den ene Afdeling til den anden, saa kommer en Passus, hvor Mynster sindrigt efterviser, at der er „nøie Sammenhæng mellem den første Apostelens Formaning og den anden.“

See her er Apostelen altereret. Apostelen er idel Handling. Saa tager han en Lap Papir og skriver en Slump Formaninger til en Menighed i største Hast, det ene Vigtige er at der gøres derefter. Men Mynster gjør Apostelen til en Forfatter, en dybsindig Forfatter, der er nøie Sammenhæng — jo jeg takker. Hvad mon Paulus vilde sige her til, jeg tænker han vilde sige: „ach, ||læg min Maas|| \leq lad mig være i Fred for Eders Dybsind og Dybsind \geq , faae blot Menneskene til at efterkomme Formaningerne, saa kan det sandeligen være ligegyldigt, om der i mit Brev er Sammenhæng mellem de enkelte Formaninger eller ikke.“

³³¹ I den . . . Prædiken] den til IX A 84 anf. Prædikensamling I. Bd., S. 230 ff., særligt S. 237. Mynster] sml. 323.337.

1851

Erasmus Rotterdam

332

U. D.

siger etsteds i Εγχωμιον μωριας „Fyrsterne overlade Fromheden til den menige Mand, den menige Mand overlader den til Geistligheden, de verdslige (seculares) Geistlige skyde den over paa Ordens Geistlige, disse skyde den over paa Munkene, de mildere af disse skyde den over paa de strengere, de strengere skyde den over paa Tiggermunkene, og disse skyde den over paa Karthäuserne, hos hvem <alene> Fromhed er at søge og saaledes, at man ikke let finder Noget af den“

cfr. Erasmus Leben von Adolf Müller Hamburg 1828 p. 235.

Socratess Maade at leve paa.

333

U. D.

Der fortælles om ham, at han aldrig kom uden for Athen (nemlig fra den Tid da han begyndte at philosophere ethisk), og selv siger han etsteds i Indgangen til en af Platos Dialoger: af Træerne lærer man ikke Noget, men af Menneskene i Byen. Jeg vil nu ikke spørge: men lærte han da noget af Menneskene? men det jeg tænker paa er noget Andet.

Altsaa han færdedes bestandigt i Vrimlen af Mennesker. Dette kan nu udtrykke hans Magt, at han midt i Vrimlen kunde holde sin Tanke fast.

Men det kan ogsaa være et Udtryk for hans Svaghed, hans Grændse: at han i een Forstand trængte til Menneskene.

Sagen er nemlig den. Socrates er en Skeptiker, men en Skeptiker ethisk i Charakter. Men Skeptiker<er> han dog. Hans Liv et hypothetisk Forsøg, og det Heroiske er, at holde ud indtil det Sidste, at blive Martyr derfor; men atter i Charakter, uden Pathos o: D.; saa man faaer det Indtryk: det kunde dog være curieust nok at blive dømt fra Livet.

⁸⁸² Erasmus . . . Müller] se til 326. ⁸⁸³ Socrates^s] sml. 320. 334. ethisk] sml. 320. 340. etsteds i . . . Dialoger] Phaidros 230 d. Martyr] sml. 321. 336.

Han er Skeptiker. Hans Reflexion har ganske rigtigt naaet det Punkt at det standser.

Hvis nu Socrates skulde have levet som en Asket i landlig Eensomhed, er det et Spørgsmaal, om han havde holdt det ud.

Just fordi han er standset paa det uendelig Negative — maa han være i Vrimlen, behøver han Mennesker, nye og nye Mennesker, som Fiskeren Fisk, for at gjøre Operationen med dem.

Dette udfylder hans Liv, ganske rigtigt, men man kunde ogsaa spørge, om han ikke selv har behovet det for at udfylde sit Liv.

Uvidenhed — Tro.

334
U. D.

Socrates meente at det var guddommeligt Ærende han gik i, da han viste, at alle vare uvidende — ganske rigtigt, Guddommen havde jo heller ikke den Gang ladet høre Noget fra sig.

Men efter at Aabenbaringen er blevet Menneskene til Deel, gjælder det (ad modum det Socratiske: om Du veed Noget eller Du ikke veed Noget): troer Du eller troer Du ikke.

Lessing (wolfembüttelske Fragment) Opfattelse af Christ. 335
U. D.

Til Grund for denne Opfattelse ligger aabenbar en psykologisk Bemærkning.

Det som Lessing ikke kan faae i sit Hoved er at et Menneske skulde begynde med at være religiøs, helst, først, oprindeligt være religiøs — men at det er et Senere. At det da gaaer saaledes til: et Menneske higer efter det Jordiske, vil være Konge — det mis-

Asket] sml. 326.339. maa han være i Vrimlen] sml. 390. ³³⁴ Socrates] sml. 333.388. ³³⁵ Lessing (wolfembüttelske Fragment] Se: Fragmente des Wolfenbüttelschen Ungenannten, hrsgeg. von G. E. Lessing (om Udg. se til III A 200). Von dem Zwecke Jesu und seiner Jünger. 1. Th. § 30 ff.; 2. Th. § 2 ff.

1851

lykkes, saa omforklarer han hele sit Liv, og lader som var det hans oprindelige Tanke at ville lide, saa har han dog den Profit.

Naar vi lade Christus udenfor, saa er der naturligviis en vis Sandhed i dette Lessingske.

For det Første er der den Sandhed, at i een Forstand kan det Religieuse end ikke være det Første i et Menneske, thi det Religieuse er en Afdøen — altsaa maa der dog vel være noget at af-døe fra.

For det andet er det ogsaa ganske vist, at det ofte er gaaet saa-ledes i Livet, at en mislykket verdslig Stræben bagefter vil om-redigere sig selv og være en oprindelig religiøs Stræben.

Imidlertid gives der dog ogsaa blot menneskelige Existentser, hvis Første egentlig er det Religieuse. Det er saadanne Lidende, som allerede fra det Tidligste ved en særlig Lidelse ere satte uden-for det Almene, hvem det at nyde Livet er negtet, og som derfor enten maatte blive reent Dæmoniske (i ond Forstand) eller blive væsentlige religiøse Existentser.

#

#

336 „I skulle stilles for Konger og Fyrster, men frygter ikke, for
U. D. hvad I skulle sige, det skal gives Eder i samme Stund.“

Dette forklares nu paa Grund af Aandens Bistand, og ganske rigtigt.

Men Sagen har jo ogsaa en reen menneskelig Forklaring. Ting-en er, det med vor Talen er noget kunstlet og usandt Noget, vi have vort Liv i ganske andre Categorier, og sidde vi og pine os for Udtryk, og ere generede for Konger.

Men tænk et Menneske, der enig med sig selv har forstaaet: mit Liv er offret, Intet, Intet uden Lidelse for mig at vente — o, dette gjør ham saaledes alvorlig, at han ikke let kommer i For-

Afdøen] sml. 293.340. særlig Lidelse] sml. 323.382. ⁸⁸⁰ I skulle stilles for Konger osv.] Matth. 10,18 f. Aandens] sml. 329.454. offret sml. 333.

legenhed for hvad han skal sige, medens dette maaskee ikke (hvad jo heller ikke beskjeftiger ham, og just deri stikker Hemmeligheden) bliver Veltalenhed eller mindst Kunst-Tale. Han er for alvorlig til at bryde sig det Allermindste om Verden: er dette Sandhed i En, saa kommer man heller ikke let i Forlegenhed for hvad man skal sige. Forlegenheden kommer just af, at vi elske os selv og Verden; Den, der hader sig selv og Verden, han bliver snart enig med sig selv om hvad han vil sige.

#

Det nye Ordsprog.

337
U. D.

„Jeg troer dog virkelig at Løgnen er en Videnskab, sagde Fanden, han hørte Forelæsninger i Kiel.“

Det var Biskop Mynster saa fornøiet over, da jeg igaar talte med ham. Jeg havde paa Munden, men sagde det ikke, thi saa sætter Mynster neppe det Ordsprog i Circulation, hvad jeg nok vil have, jeg havde paa Munden: det har jeg jo altid sagt: Løgnen er Videnskab, Sandheden et Paradox.

#

#

Frygt og Bæven.

338
U. D.

Abraham.

. . . . Og han kløvede Brændet; og han bandt Isaak; og han antændte Baalet; og han drog Kniven — og han stødte den i Isaak!

I samme Nu staaer Jehova i legemlig Skikkelse ved Abrahams Side og siger: hvad har Du dog der gjort; o, stakkels gamle Mand! Og det fordredes jo slet ikke; Du var jo min Ven, jeg vilde blot prøve Din Tro! Og jeg raabte jo ogsaa til Dig i det sidste Øjeblik, jeg raabte jo: Abraham, Abraham hold inde!

⁸⁸⁷ Mynster] sml. 331.348. ⁸⁸⁸ Frygt og Bæven] sml. 357.

1851

Da svarede Abraham med en Stemme som halvt var den *„høitidelige“* Svaghed der er Tilbedelsens, halvt med den *„opløste“* Svaghed der er Sindsvaghedens: „o, Herre; det hørte jeg ikke; dog nu da Du siger det, forekommer det mig ogsaa, at jeg hørte en saadan Stemme, o, naar det er Dig, min Gud, der befaler, og det er Dig der befaler en Fader at myrde sit eget Barn: saa er man i et saadant Øieblik noget anstrenget; derfor hørte jeg ikke den Stemme. Og om jeg havde hørt den, hvor turde jeg have troet at det var Din? Naar Du befaler mig at ofre mit Barn — og der da i det afgjørende Øieblik høres en Stemme, som siger: „hold inde“, saa maatte jeg jo troe, at det er Fristerens Stemme, som vil holde mig tilbage fra at opfylde Din Villie. Eet af To: enten maatte jeg have antaget, at den Stemme der sagde til mig: ofre Isaak, at det var Fristerens; og saa var jeg ikke draget ud. Men da jeg forvissede mig om, at det var Din Stemme, saa maatte jeg jo slutte, at den anden Stemme var Fristerens.“

Saa drog Abraham hjem. Og Herren skjenkede ham en ny Isaak. Men Abraham saae sig ikke glad paa ham; naar han saae paa ham, rystede han med Hovedet og sagde: det var ikke den Isaak.

Men til Sara sagde han: „det var dog underligt! At det var Guds Fordring at jeg skulde ofre Isaak, det er vist, evig vist, Gud kan ikke selv vilde fragaae det — og da jeg saa gjorde Alvor deraf, saa var det en Feiltagelse af mig, det var ikke Guds Villie!“

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Men ikke saaledes med Troens Fader Abraham! Just deri bestaaer Lydigheden, i dette ubetinget i det allersidste Øieblik strax at lyde. O, naar man er kommet saa langt hen i at sige A, saa er man, menneskeligt talt, meest tilbøielig til saa at sige B og støde til. Sværere end det at drage ud til Moria for at ofre Isaak, er det, naar man allerede har draget Kniven — saa at kunne og ubetinget lydigt at ville forstaae: det fordres ikke. I Forhold til saadanne Afgjørelser som at ofre sit eget Barn og at beholde det, at bevare endnu i det sidste Øieblik at bevare samme lydige, om jeg saa tør sige, adrette Villighed som et Tjeneste-Menneske i Forhold til at

skulle, naar han allerede er næsten ved Maalet, løbe tilbage igjen og altsaa have løbet forgjeves: o, det er stort; „Ingen var dog stor som Abraham, hvo kan begribe ham.“

#

#

Om mig selv.

339
U. D.[*I Marginen*: cfr. p. 92 o. fl: i denne Journal.]

Sagen er ganske simpel. Med Sandhed kan jeg sige om mig selv, at, i Retning af Evne, Aandsgaver, var mig betroet det Overordentlige.

Men nu det Næste: det Overordentlige i Retning af Charakter, at kunne leve i Armod o: s: v: — see, det har jeg ikke.

Jeg har, hvad jeg altid har erkjendt, havt en Begunstigelse: Formue. Dette forandrer Alt.

Maaskee udmaler nu vel min Phantasie mig Besværlighederne og Farerne som altfor gigantiske, men i ethvert Tilfælde jeg føler ikke Kræfterne; og tillige er jeg bange, at formaaede jeg det, at leve i Armod, aldeles i Charakter, saa blev jeg maaskee stolt, hovmodig; og tillige er der i mig en Sympathie med det reent Menneskelige som gjør at jeg unødig, selv om jeg formaaede det, vovede saa langt ud; ja, selv i Forhold til „hende“ vilde det næsten smerte mig, jeg synes at jeg (hvis jeg formaaede at vove saa langt ud) at jeg ganske vilde blive fremmedgjort for hende.

Saa bør jeg dog vist blive indenfor min Grændse, og see at betrygge mig lidt i endelig Henseende.

Uendelige Kjerlighed, som vedbliver, altid kjerlig, at holde ud med mig. O, medens jeg sover, vaager Du; og <naar> jeg vaagen griber feil, saa gjør Du selv Feilgrebet til det end Bedre end det Rigtige havde været — og jeg, jeg har blot at forundre mig over Dig, uendelige Kjerlighed!

#

³⁸⁹ sml. 351. p. 92 o. fl: i denne Journal] o: 323. leve i Armod] sml. 333. 349. unødig] skulde være: nødig „hende“] sml. 323. 540. betrygge mig lidt] sml. 323. 389. medens jeg . . . Du] sml. X² A 83, og se Note dertil.

1851

340
U. D.

Apostelen, Disciplen — Christenheden.

I 1500 Aar, idetallermindste, har man nu vendt Sagen saaledes: „Apostelen, Discipelen det er det Overordentlige; Gud bevares, skulde jeg være saa ubeskeden at forlange eller begjere Sligt, nei, jeg nøies beskedent og ydmygt med det Mindre.“

O, Menneskeslægtens dybe Underfundighed, der ved Hjælp heraf har faaet Christendommen vendt reent forkeert.

Sagen er, man vil sku nok helst være fri for den Herlighed at maatte afdøe efter den Maalestok som Discipelen — og saa vil man ovenikjøbet have den Profit at det at blive fri for alle disse Lidelser og Qvaler tillige er: beskedent, ydmygt, Gud bevares. Ja, Gud bevare os, hvilke Gavtyve vi Mennesker ere! At faae det ethisk-Normale og Bestemmelsen af Forholdet hertil gjort om til det æsthetisk Overordentlige og Forholdet hertil.

Det er nu paa de Tide, som Vægteren siger, at Sagen vendes helt om, at det holdes oppe: Fordringen er, at vi skulde Alle hver især være Apostelen eller „Discipelen.“ Det bliver en anden Forklaring. Fremdeles det er efter den Maalestok vi skal dømmes. Enhver, der ikke blev Martyr, han har paa een eller anden Maade ved en Gavtyvestreeg fritaget sig og er Gud Regnskab skyldig derfor.

See det forandrer Sagen. Alle disse Dikkedarer med at være for beskeden og ydmyg til at begjere Sligt, dem kan vi spare os — og saa see idetmindste at være saa ærlige at tilstaae, hvorledes det hænger sammen med os.

Ethisk gjælder det nemlig at ethisk er der intet Overordentlige, det Overordentlige er ethisk det Normale, det vi alle skal, Fordringen, som saa Enhver maa see at finde sig tilrette med ved Hjælp af Tilstaaelser.

Men man har forrykket Sphærerne. Man har sat det Ethiske over i det Æsthetiske, Apostelen bliver det æsthetisk Overordentlige — og man byggede Kirker for dem, og gjorde al mulig Op-

³⁴⁰det Overordentlige] sml. 189.363. afdøe] sml. 335.352 ethisk-Normale] sml. 333.346. Vægteren siger] i Verset Kl. 10. Martyr] sml. 336.342.

hævelse af dem: jo, jeg takker, man vilde helst være fri for Efterfølgelsen.

Ethisk er det Overordentlige det Normale. „Discipelen“ er Maalestokken, Fordringen. Efter den skulle vi dømmes, og for Alt da vel vogte os for at forøge Skylden ved det Hyklerie, at det er Beskedenhed og Ydmyghed at vi ikke blive Discipelen. Forfærdeligt! Tænk at det maaskee ogsaa engang blev Vedtægt, at gjøre det at være en redelig Mand til det Overordentlige og at saa en Tyv vilde sige: jeg er ikke saa ubeskeden, at jeg skulde forlange det Overordentlige — jeg vil hellere (end som en redelig Mand at maatte give Afkald paa utilladelig Vinding) beholde den utilladelige Vinding og saa tillige være æret og anseet som beskeden og ydmyg.

Saaledes har man baaret sig ad i Forhold til det, christeligt, ethisk-Normale: Discipelen.

Det er bestandigt gaaet tilbage. Først afskaffede man Gud-Mennesket som „Forbillede“, det var for høit; men man beholdt dog Apostelen, Discipelen. Saa afskaffede man Apostelen og Discipelen, det blev det Overordentlige, som man praktiserede udenfor; men man beholdt dog Sandheds-Vidnet. Saa afskaffede man ogsaa ham, slog mere og mere af tilsidst er Forbilledet en Næringsdrivende.

Man seer heraf, at Christenhedens Grund-Skyld egentlig er, at drive Aflad. Man afskaffer Efterfølgelsen og sælger Christendom ud til forskellige Priser. Det er Kirkens Historie, eller Christenhedens Historie. Der blev drevet Aflad længe før det naaede den Høide, som da Luther paatalte det; og strax, neppe var Luther død, ja endnu medens han levede, blev der drevet Aflad ved Hjælp af hans.

‡

Sandheds-Vidnet ihjelslaaes. ³⁴¹

U. D.

At det skeer, ligger i en vis Forstand ogsaa i, at han er saa stor, at han slet ikke trænger til Menneskene; gjorde han det, saa gav

Efterfølgelsen] sml. 321. 349.

Sandheds-Vidnet] sml. 297. 341.

Næringsdrivende] sml. 330. 365.

Luther] sml. 325. 349. ³⁴¹

Sandheds-Vidnet] sml. 340. 361.

1851

han en Forklaring, der hjalp ham, Menneskene fik Deeltagelse for ham og med ham.

342

U. D.

Sandheden er en Magt,

dog sees det sjældent; thi saa længe det er Sandhed, er den lidende, maa ligge under. Naar den saa har seiret, saa slutte Alle <sig> til den, hvorfor? Fordi det er Sandheden? Nei, saa havde de ogsaa sluttet sig til den, da den var lidende. De slutte sig til den, fordi de Andre gjøre det; altsaa de slutte sig ikke til den fordi den i og for sig selv er Magt, men fordi den er Magt derved, at de Andre slutte sig til den.

343

U. D.

Den ulykkeligt Vanhældede.

Naar han saa engang dør, saa tager Gud mod ham i Evigheden, og kjertegner ham og siger: „stakkels Barn, at Du maatte lide saaledes hele Dit Liv; o, jeg vilde saa gjerne have gjort det godt ogsaa for Dig, men i Verdens uendelige Plan laae det nu, at Du og saa mange Andre har maattet lide saaledes. O, men jeg har lidt med Eder, sandeligen, hver Eders uforskyldte Lidelse har dybt bevæget mig, om jeg end ikke har kunnet forandre det.“

Saaledes taler Gud; thi Gud i Himlene — ja, hvorledes skal jeg sige det! — Gud i Himlene han er det kjerligste Menneske.

Og tænk Dig blot et kjerligt Menneske, som i en stor Plans Tjeneste har maattet lade et andet Menneske lide; o, hvor lider han med ham, hvor husker han det nøie, indtil det Øieblik, da han kan sige til ham: det kunde ikke være anderledes, o, men jeg har lidt maaskee mere derved end Du.

344

U. D.

Hvorfor Idealerne saa sjældent fremstilles?

Dette har ganske simpelt sin Grund i den menneskelige Egoisme.

⁴⁴³den lidende] sml. 340. 352.

Skulde En fremstille dem, saa vilde han da idetmindste have den Profit deraf: selv at være Idealet, at beundres som saadant o: s: v:.. Dette vilde nu deels blive en maadelig Fremstilling af Idealet (og er Sværmeriet) deels er slig Higen noget fremmedgjort for vor Forstands Tid.

Saa skulde altsaa En fremstille Idealerne, En der ikke selv gjorde Fordring paa at være det. Men siger den kloge Forstandighed: „jeg er da ikke gal, at lade mig mærke med, hvor uhyre Fordringerne ere (hvad vistnok de fleste Samtidige slet ikke vide) — det var jo at berøve mit Liv al Fordeel af min Stræben. Jeg er da ikke gal og lade mig mærke med, at jeg veed, hvor store Fordringerne ere — naar jeg dog ikke selv kan indfrie dem: det vilde jo blot være til min egen Ydmygelse. Og desuden, maaskee kunde „de Andre“, saasnart jeg kom med slig Fremstilling, faae i Sinde at forcere mig ved at skulle realisere det, at chikanere mig dermed. Nei, tak, jeg er ikke gal, ei heller hader jeg mig selv. At jeg formaaer lidt mere end de fleste Andre, det vil jeg have Fordeel af. Derfor lader jeg Maalestokken være den gamle, og kommer ikke med alt dette Ideale.“

See derfor fremstilles Idealerne ikke.

‡

Vor Tid og Reformationens Tid 345
eller den Tid før Reformationen. U. D.

Man siger, at disse tvende Tider ligne hinanden meget. Jo, jeg takker. Nei, det Onde i vor Tid er just den letsindige, profane Indbildskhed, at vi duer til at reformere Kirken, det Onde i vor Tid er just at ville tage Begrebet „Reformation“ forfængeligt.

See, deraf mit Bestik. Jeg forsvarer forsaavidt det Bestaaende, at jeg forstaaer det som min egentlige Opgave at polemisere mod Reformatorerne i vor Tid, hvilke alle ere Bedragere eller Forvirrede. Forresten seer jeg godt det Bestaaendes Mangler.

³⁴⁵Reformationens] sml. 296.354.

1851

Men min Tanke: hvad der er denne Tids sande Opgave er ikke at ville begynde paa at reformere, men at faae gjort Status op: hvor ere vi.

346
U. D.

Christendommen er netop ikke det Objektive er lige det Modsatte er just det Subjektive.

Dette kan ogsaa sees paa, hvorledes Christendommen maa betjenes.

Overalt hvor der er et Objektivt (et Lands Regjering f. E., en Doctrin, en Entreprise o: D:) kan dette Objektive godt være tjent med, at En mod disse og disse Fordele (det være nu Penge eller Rang eller Værdigheder o: D:) saa ogsaa vil tjene dette Objektive. Deri er slet ingen Selvmodsigtelse.

Anderledes med Christendommen, der er den rene Reduplication. Forlanger En at blive f. E. baroniseret — men saa ogsaa at ville anvende Alt for at virke for Christendommen: dette kan Christendommen netop ikke være tjent med, ja den maa ansee al hans Virken for at være en Modarbeiden af Christendommen.

Christendommen er som Aand den rene Gjennemsigtighed, den uendelige Control; men det vi Mennesker helst ville have med at gjøre, er med et Objektivt, thi et Objektivt er uigjennemsigtigt, og allehaande Commerce og Galskab kan foregaae bag dets Ryg.

347
U. D.

Sviig.

En forsikkrer at det er af Skaansel mod Andre, at han fremstiller Christendommen saa mild — men er han da strengere mod sig selv? Nei! Aha! See her igjen Tvetydigheden: han skaaner sig selv — og saa vil han tillige profitere at blive elsket og afholdt af Menneskene fordi han er saa kjerlig.

¹⁴⁰Reduplication] sml. 340. 349.

Det at regjere.

348
U. D.

Det er egentlig det der er Talen om, og min Paastand i een Retning er just, at der ikke er blevet regjeret.

Jeg troede dog, at Mynster var en Regjeringsmand. Men de sidste 3 Aar have tilgavns lært mig, at han er en uhyre Cujon, der beiler til Publikum trods nogen Journalist.

Og nu min Situation! At regjere er ikke godt i disse Tider. De hvis Pligt det var at regjere, de blive feige, og sidde og vinde Tækkelighed ved Hjælp af deres Menneske-Frygt. Og saa kommer der en Privatiserende, som hvis han skulde angribe maatte angribe i Retning af, at de ikke regjere.

Taknemlige Situation. Naar man dog har Embedet og den Livs-Stilling, saa har man dog immer Noget at staae imod med. Men en Privatiserende, at han vil udsætte sig for det Odieuse at repræsentere det, at der skal regjeres — og at saa de Regjerende vinde den Fordeel mod ham, at de aspirere yderligere til Publikums Gunst ved ligesom at sige: der kan I see, hvor elskværdige vi, de Regjerende, ere, vi regjere slet ikke.

Charakteerløshed er Tidens Elendighed fra Øverst til Nederst.

Og mine Opgaver ere altid saa curieuse, at Folk i Almindelighed ikke om det gjaldt deres Liv kunne blive kloge paa, hvad det er jeg strider for.

Dette forstaaer Mynster til en vis Grad. Hvad han saa <tidt> har sagt til mig: Det er for høit. Men sandeligen han er ikke for høi til paa en lurvet Maade at benytte sig deraf.

Hvor anderledes, hvis Mynster var noget ophøiet; thi saa vilde han ikke forraade Det, som er høit; det bliver nemlig just derved „for høit“ derved, at han er en saa aldeles verdsliggjort Existents. Hans hele Viisdom er ligesom Journalistens og Politikerens og Goldschmidts o: s: v:: man maa tude med de Hunde man er iblandt, Majoriteten er det Afgjørende — kun har Mynster saa den Mærkelighed, at han gennem en Menneske-Alder rørt græ-

³⁴⁸ Mynster] sml. 337. 353. Journalist] sml. 166. 353. Dette forstaaer Mynster osv.] sml. 9. Goldschmidts] sml. 272. 353.

der om Søndagen i en stille Time, naar han fremstiller det Christelige.

349
U. D.

Historisk Vüe.
„Efterfølgelsen“

Det er „Efterfølgelsen“ (at lide for Læren og hvad dertil hører) der skal bringes frem igjen, saaledes forholder Opgaven sig dialektisk til, hvor Luther slap.

Og hvorfor skal „Efterfølgelsen“ bringes frem? Mon for at lægge et Aag paa Samvittighederne, eller mon i Betydning af asketisk Selvplagelse, saa vi Intet havde lært af det Tilbagelagte?

Nei, Efterfølgelsen skal bringes op, for om muligt at holde lidt Justits i Christenhed, og for om muligt igjen at bringe lidt Mening i Christendommen, for at ydmyge ved Hjælp af Idealerne og lære at henflye til Naaden, og for at stoppe Munden paa Tvivlen.

Man har reent forrykket Synspunktet for Christendommen.

I det N. T. er Sagen saa yderst simpel.

Christus siger: gjør efter hvad jeg siger — og Du skal erfare. Altsaa først en afgjørende Handling. Ved Hjælp af den vil saa Dit Liv komme i Collision med hele Tilværelsen, og Du vil faae Andet at tænke paa end at tvivle, og Du vil baade i den ene og i den anden Forstand behøve Christendommen baade som Forbilledet og som Naaden.

Nu vender man Sagen anderledes. Christendommen er en objektiv Lære — førend jeg indlader mig paa den, maa den først retfærdiggjøre sig for mig. God Nat al Christendom. Nu har Tvivlen seiret.

Denne Tvivl kan saa aldrig standses ved Grunde, der blot nærer Tvivlen. Nei, men Tvivlen kan standses ved „Efterfølgelsen.“ Det er: min Ven, omkring, Du skal ikke være objektiv, men subjektiv; vover Du at tvivle — udtrykker da Dit Liv end i fjerneste Maade Efterfølgelsen?

⁴⁹Efterfølgelsen] sml. 340. 352. Luther] sml. 340. 352. asketisk] sml. 339. 366. Naaden] sml. 296. 352. Tvivlen] sml. 352. Christus siger] Johs. 7. 17. — Sml. X^a A 455. 470. Handling] sml. 346. 362. Grunde] sml. 350. X¹ A 680 og Sammenvisninger.

1851

See, det var en anden Snak. Efterfølgelsen har man reent afskaffet, og i Maximum holder man paa det Lumperie: den borgerlige Retfærdighed. Derfor kan Menneskene ikke blive saaledes ydmygede, at de ret føle Trang til „Naade“; thi Fordringen er jo ikke mere end „borgerlig Retfærdighed“ og den indfrie de nogenlunde. Og dernæst, da Efterfølgelsen ikke bliver fordret — saa bliver der saa god Leilighed til at blive objektiv, og til at forandre baade Christendommen og Christus til lige det Modsatte: Kristus ogsaa til en saadan Lærer, der skal bedømmes af Publikum, og som derfor maa see at retfærdiggjøre sig og sin Lære.

Anderledes med Luthers Forhold i sin Tid. Da var just „Efterfølgelsen“ i fuld Fart, og i en Misvisning. Nu derimod er Efterfølgelsen aldeles afskaffet. Den maa derfor drages frem igjen, dialektisk, vel belært af alle de gamle Vildfarelser.

#

Det Ubetingede — „Grunde“

350
U. D.

Det Ubetingede kan ikke hjælpes ved Grunde — thi hvad der gives Grunde for er eo ipso ikke det Ubetingede.

Forholdet er ikke dette, at der, om man saa vil, ikke er Grunde, nei, men Forkynderen tør for ingen Priis give Grunde, han maatte sige: det er at forraade det Ubetingede.

Grunde, det at der er Grunde er ikke et Plus i Forhold til det Ubetingede, nei, nei, det er minus, et Subtraherende, der gør det Ubetingede til det Betingede.

#

#

<Om mig selv.>

351
U. D.

Nu trykkes der. O, uforklarligt, saa usigelig glad og beroliget og tillidsfuld og overvældet jeg føler mig.

⁸⁶⁰Sml. 353. Grunde] sml. 349. 353. ⁸⁶¹Sml. 339. Nu trykkes der] „Om min Forfatter-Virksomhed“ og „To Taler ved Altergangen om Fredagen“, averteret som udkommet Berl. Tid. 1851, Nr. 181 (7. Aug.). — Sml. 373.

1851

Uendelige Kjerlighed! Jeg har lidt meget i den forløbne Tid, saare meget, o, men saa kommer det dog igjen. Atter staaer Forstaaelsen af min Opgave for mig men i en høiere Potens; og trods om saa jeg har grebet 17 Gange feil — en uendelig Kjerlighed har i sin Naade dog gjort det altsammen til det Rigtigste.

Uendelige Kjerlighed! Det er dog saligt at takke, men aldrig føler man maaskee dybere sin Elendighed og Synd end naar man saaledes overvældes, som Peter sagde: gak ud fra mig thi jeg er en syndig Mand — just i Anledning af det store Fiskedræt.

352
U. D.

Christendommen

Min dybeste Tvivl, som nu er hævet.

O, naar jeg har hørt disse Millioner og Millioner tale om Christendommens Mildhed: mig har det været ubegribeligt.

Saaledes har det forholdt sig med mig. Jeg har i Grunden (hvor ydmyget jeg end har været for min Herre og Frelser) meent, at jeg kom bedre ud af det, naar jeg blot havde med Gud Fader alene at gjøre, at just „Midleren“ gjør Sagen saa svær. Thi har jeg ene med Gud Fader at gjøre — saa er der ingen „Efterfølgelse“ fordret. Og nu stillede Forholdet sig saaledes: hvis jeg Lidende og Elendig som den Elendigste henvender mig til Christus — og han hjælper mig: hvad saa? Saa siger han: men saa maa Du følge mig efter, afdøe, lide for Læren, hades af alle Mennesker kort Qvaler, som aldrig ere lidte efter den Maalestok af noget Menneske uden af en Christen. Men Herre Gud, at hjælpes paa den Maade!

Nu forstaaer jeg, at Efterfølgelsen dog ikke skal anbringes saaledes: at den er for at holde Justits, for at lære Ydmygelse og Trang til Naade, for at standse Tvivlen.

Saa er der Beroligelse og Salighed — og saa var det ikke umuligt, at et Menneske kunde blive saa rørt over al denne Kjerlighed

som Peter sagde] Luk. 5, 9. ³⁵²Sml. 252. 253. Tvivl] sml. 349. 433. Midleren] sml. 296. 417. Efterfølgelse] sml. 349. 354. afdøe] sml. 340. 412. lide for Læren] sml. 342. 354. Naade] sml. 349. 361.

og føle sig saa salig, at det blev ham en Kjerlighedens Glæde at afdøe.

Kommer det Øieblik ikke for et Menneske: nu saa er der Naade, og „Efterfølgelsen“ skal ikke, som Luther ypperligt siger, styrte ham enten i Fortvivelse eller i Formastelse. Kommer det Øieblik saa er Efterfølgelsen dog trods al sin Smerte en Kjerlighedens Sag, og saaledes dog salig.

‡

Mynster

353
U. D.

har aldrig havt Forestilling om, at der er et Ubetinget. Alt hans er det Betingede. Hans Forkyndelse af Christendommen derfor væsentlig „Grundene“.

Fremdeles. Da Christendommen havde Tilhold hos Regjeringen (Stats-Kirken) da regjerede han ved Hjælp af sandselig Magt — jeg har maaskee ladet mig dypere og troet, at han virkelig var en Regjerende.

Nu brister dette Forhold — og Mynster søger (som i sin sidste Bog) at blive Demokrat og omfavner Journalisterne Publikums Øientjenere som nu endog Goldschmidt.

Eet af To maatte Mynster have gjort i 48: enten nedlagt sit Embede, og sagt: det jeg repræsenterer er rendt overende — eller blevet staaende men kæmpet lidende for det Ubetingede.

Han vælger et Tredie at see om muligt at staae sig godt med Det, der nu har Magten: Publikum og Deslige.

‡

„Efterfølgelsen.“

354
U. D.

I Catholicismen er der dog mere Mening just fordi man ikke ganske har sluppet Efterfølgelsen.

Luther] sml. 349. 354. ⁸⁵³Sml. 350. Mynster] sml. 348. 358. Grundene] sml. 350. 356. sin sidste Bog] se til 195. Journalisterne] sml. 348. 380. Goldschmidt] sml. 348. 363. ⁸⁵⁴Efterfølgelsen] sml. 352. 361.

1851

„Efterfølgelsen“ (ret forstaaet, altsaa ikke til Selvplagelse, ei heller til Hyklerie og Gjernings-Retfærdighed o: s: v:) afgiver egentlig Garantien for, at Christendommen ikke bliver Poesie, Mythologie, Idee i abstrakt Forstand — hvad den noget nær er blevet i Protestantismen.

„Efterfølgelsen“ sætter „den Enkelte“ hver Enkelt i Forhold til Idealet. See, det er at sætte Pinden for, at Christendommen er Mythologie og Poesie.

Men i Protestantismen er (ved at afskaffe Efterfølgelsen og ved den skjulte Inderlighed) omtrent naaet, at Christus ikke er Idealet, Forbilledet, (til hvilket hver Enkelt skal forholde sig, redeligt vedgaaende, hvor han er) men Idee. Og Individerne i Slægten, de Enkelte, de ere Exemplarer, blot Exemplarer, hver gjør sig lystig paa sin Viis, der kan da ikke være Tanke at have med Idealet at gjøre. Der er overhovedet intet Ideal, der er <en> Idee: Christus — og Menneskeslægten. Hurra for mig og Dig siger jeg.

Ja Sagen er endnu galere forrykket. Naar Christus er Forbilledet, naar hver Enkelt skal stræbe — det er Lidelse at skulle stræbe her. Derfor behøvedes det vel, at det befales: Du skal, ellers gaaer det aldrig. Nu har man vendt Forholdet, det at ville stræbe efter Idealet det er Arrogantse, uforskammet Hovmod — saaledes taler vi (saaledes taler f. E. Prof. Heiberg i Forordet til Clara Raphael).

See her har vi igjen Hykleriet, man ikke blot fritager sig for Anstrengelsen, nei man gjør Anstrengelsen til Hovmod, saa altsaa Fritagelsen er roesværdig Ydmyghed.

Hvis nu da En vilde vove ud i Stræben efter Idealet — hvad skal det blive til. Det der skulde hjælpe ham, naar Lidelserne begynde var just dette: Du skal, der er ingen Sludder derom, Du skal, og ethvert Menneske skal — i dets Sted hedder nu: afskyelige Hovmod, men derfor ere ogsaa Lidelserne vel fortjente, Straf over Hovmod.

den Enkelte] sml. 232. 369. Lidelse] sml. 352. 360. taler... Heiberg osv.] sml. Clara Raphael (se til X⁸ A 678), S. V.

Gud og Christendommen er nøieregnende: hvert enkelt Menneske skal forholde sig til Idealet, hvor langt han saa end er tilbage. Dette er for, at Christendommen kan holde General-Op-synet med disse Millioner. Den protestantiske Bevidsthed, den rutter med Mennesker, regner med meget store runde Summer, fritager os alle fra Stræben efter Idealet, og gjør Slægten til Det der forholder sig — dog vel ikke til Idealet, thi det kan „Slægt“ ikke (en masse kan man ikke forholde sig til „Idealet“) gjør altsaa Idealet til en Idee, en abstrakt Idee — og hvor langt er der saa tilbage til, at Christendommen er Mythologie, Talen om Christendommen digteriske Udgydelser og Stemninger?

O, Luther, Luther, ak, derfor gik det saa let med Reformationen, fordi „Verdsligheden“ forstod, det er Noget for os! O, Du ærlige Mand, hvorfor betænkte Du dog ikke, hvor listige vi Mennesker ere! Hvorfor havde Du ikke Øine i Nakken, for at Du kunde forebygget hvad der skete bag Din Ryg!

See, derfor gik det saa let for Luther, fordi „Verdsligheden“ tidligt saae i dette en nem Vei til at blive Christendommens Anstrengelse qvit. Og derfor vil det nu blive saa svært, at faae dette Forhold ordnet igjen (uden dog at gaae Glip af det Sande i Luthers) fordi „Verdsligheden“ kun altfor godt forstaaer, at her gjælder det om, at faae Sagen igjen gjort strengere.

Dersom „Efterfølgelsen“ ikke anbringes idetmindste og i det Mildeste dialektisk for at holde Justits, og sætte Forholdet i Rette: at Christendommen har med den Enkelte, hver Enkelt at gjøre, som skal forholde sig til Idealet, om det saa kun var for ydmyget at tilstaae, hvor uendelig langt han er tilbage: saa er „Slægten“ overgribende, og Christendommen Mythologie, Poesie, saa er Christendommens Forkyndelse theatralisk, thi Garantien for Forskjellen mellem Theater og Kirke er: „Efterfølgelsen“, dens Alvor, den Ædruhed, som ligger i, at Menneskene gjøres Enkelte, for hver Enkelt at forholde, at skulle forholde sig til Idealet.

1851

355

Den milde Forkyndelse

U. D.

af Christendommen har egentlig forraadt Christendommen, og er vel selv blevet saa mild af Menneske-Frygt.

Nu stoler den vel paa, at Sagen vil blive saare vanskelig for Contra-Parten, thi den skal jo saa gjøre Christendommen streng — og det faaer man ikke Menneskene til at gaae ind paa.

Maaskee forregner denne lumpne, feige Klogskab sig dog. Thi i Tider, hvor en Superstition gjorde, at Menneskene dog helst for en Forsigtigheds Skyld vilde være Christne, vare bange for ikke at være det: der var det naturligt, at de søgte den saa billigt som muligt. Men nu er Tiden mere ugeneret, har for en Deel Fritænkeriets Courage — og saa kan det dog nok være, at man just faaer dem villigt til at høre paa en sand Fremstilling af Christendommen i dens sande Strengthed. Det er dog noget af det Gode ved vor Tid, at den har et ondt Øie til det Opsminkede.

356

Troen — „Grundene.“

U. D.

Som Sætning maa lyde: Troen kan ikke begribes, Maximum er: det kan begribes, at den ikke kan begribes — saaledes ogsaa: for et Ubetinget kan ikke gives Grunde, Maximum er, der kan gives Grunde for, at der ikke kan gives Grunde.

357

Frygt og Bæven.

U. D.

... Abraham offrede Vædderen og drog hjem med Isaak som han beholdt.

Men, sagde Abraham til sig selv, jeg er dog ved denne Historie for stedse blevet gjort ueensartet med det at være Menneske. Om det havde behaget Dig, o Herre, at lade mig, skjøndt jeg blev Menneske, være blevet til i Skikkelse af en Hest: ikke vilde jeg være

⁸⁵⁶ Grundene] sml. 353. 393. ⁸⁵⁷ Frygt og Bæven] sml. 338. 425. 458. ueensartet] sml. 499. X⁸ A 789 og Sammenvisninger.

mere ueensartet fra det at være Menneske end jeg er <blevet> ved denne Begivenhed; ikke er det saa stor Forskjel, ikke at have Skikkelse tilfælles, som den Forskjel ikke at have Begreber tilfælles, men at have dem just paa det meest afgjørende Punkt uendelig modsatte. — Med Sara kan jeg ikke tale; hun maa betragte denne Reise til Moria som den rædsomste Forbrydelse mod hende mod hendes elskede Barn mod Dig o Herre. Saa vil der vel komme en Tid, hvor hendes Vrede har lagt sig og hun vil tilgive mig. Og saa maa jeg takke hende for denne hendes kjerlige Tilgivelse. Ligesaa med Isaak; der vil komme en Tid, hvor denne Historie vil falde ham paa Sinde — og saa vil han hade mig, indtil der saa vil komme et Øieblik, da han vil tilgive mig, hvorfor jeg maa takke ham. O, Herre, mit Hjertes Lidelser, da jeg overvandt mig selv for at ofre Isaak — det besvares med, at man kjerligt tilgiver mig denne Forbrydelse, og jeg takker beskæmmet for denne kjerlige Tilgivelse. Og om jeg (hvad jeg dog ikke vilde, for ikke at besmitte mit Forhold til Dig ved at indvie Andre deri) om jeg vilde sige til Nogen, at det var Din Prøvelse: <o,> det at have et saadant Forhold til Dig, o, Herre, derved er jeg jo dog alligevel gjort ueensartet fra det at være Menneske, mere ueensartet end om jeg var blevet til i Skikkelse af en Hest.

Men ikke saaledes Troens Fader Abraham. Thi at begynde paa saadanne Tanker det er at nærme sig Troens Grændse, selv om man meente det var, for ved Hjælp af Reflexioner at holdes inden for Troens Grændse: o, Reflexioner hjælpe En kun ud over Grændsen. Men Abraham, Troens Fader, han blev i Troen, langt fra Grændsen, fra Grændsen, hvor Troen forsvinder i Reflexion.

#

#

Det Bestaaende — og jeg.

Det er saa langt som muligt fra, at jeg angriber et Bestaaende — jeg forsvarer det just mod Bevægelses-Partiet, mod Tidens onde Lyst at ville reformere.

358
U. D.

³⁵⁸ reformere] sml. 354.398.

1851

Men jeg mener, at f. E. Biskop Mynster der jo ogsaa forsva-
rer det Bestaaende ikke forsvare det rigtigt.^[†] Der maa gjøres
Christendommen Indrømmelser, vi maae tilstaae, at vi egentlig
kun ere en Approximation til det at være Christen, dette er Føl-
gen af at anbringe Idealerne, og anbringes Idealerne ikke kan
man ikke styre Bevægelsen.

Men jeg bliver næsten aldrig forstaaet. Thi jeg mangler det
Endelige og Sandsebedragene. Folk kan slet ikke begribe, at det
kunde falde en Privatiserende ind at ville forsvare det Bestaa-
ende — og at Embedsmændene gjøre det, forklare de deraf, at
det er disses Levebrød og Carriere.

Saaledes er det overalt, Lumperie er det Hele, aldeles uden
Idealitet.

Til 358, i Marginen:

³⁵⁹ [†] Mynsters Ulykke er egentlig den, at han bag i Nakken tæn-
U. D. ker som saa: det holder da vel sagtens det Par Aar, jeg lever.

#

³⁶⁰
U. D.

Christendoms-Forkyndelse.

Loven er: Skal Forkyndelsen være sand, saa maa Forkyndel-
sen frembringe Det, den forkynder. f. E. Er Forkyndelsen den, at
den Christne lider i denne Verden, saa maa Forkynderen ogsaa
lide. Ellers er Christendommen forandret til blot Lære, en objek-
tiv Lære, og det er Christendommen ikke.

Rangfølgen for Forkyndelsen er den omvendte: jo mere For-
kynderen kommer til at lide, jo fuldkomnere er hans Forkyndelse;
jo mere han gjør Lykke og glimrende Carriere, jo slettere er For-
kyndelsen.

#

Mynster] sml. 353. 359. [†] se 359. Levebrød] sml. 291. 363.
³⁵⁹[†] se 358. Mynsters] sml. 358. 361. ³⁶⁰lide] sml. 354. 361.

Mynsters Skyld.

361
U. D.

Loven er ganske simpel denne: naar En ved at forkynde Christendom gjør, Aar efter Aar, stigende, glimrende Carriere i Verden, kommer i Besiddelse af alle jordiske Goder o: s: v:: saa er der paa eet eller andet Punkt Misligheder ved hans Forkyndelse, maaskee allerede endog blot i Forhold til Læren (at han har udeladt en Deel deraf eller ikke fremstillet rigtigt) i ethvert Tilfælde i Forhold til Efterfølgelsen, at hans Liv ikke har været en Christi Efterfølgelse.

Og hvad saa? Har man saa Lov til udenvidere at fordømme ham og hans? Ja et Sandheds-Vidne, en Apostel — jeg ikke.

Jeg siger: jeg har ogsaa sparet mig selv — dog Eet maa der fordres, at den Vedkommende saa tilstaaer, at denne hans Forkyndelse ikke i strengeste Forstand er Christendom, hvad jeg, der dog altid har vovet adskilligt Mere end Mynster og ingenlunde kan siges at have gjort just nogen glimrende Carriere, hvad jeg har udtrykt ved at sige: jeg er ingen Christen, eller jeg henflyer til Naaden, og vel at mærke saaledes, at jeg udviste den større Fordring, som jeg lod dømme mig.

Dette har Mynster ikke gjort. Ikke blot har han, sparende sig selv, klogt skaffet sig alle Fordelene — men han har vendt Forholdet om, og gjort denne Klogskab, denne glimrende Carriere til — Viisdom og Alvor, det at ofre og lide til Phantasterie. See det er utilladeligt, <det er at ville have baade i Sæk og i Pose, det er at gjøre det at forkynde Christendom, istedetfor at det er Lidelse, til den meest raffinerede Nydelse.> det har ogsaa jeg Lov at sige.

Og Mynster har været foranlediget til at blive opmærksom — thi just mit Liv maatte gjøre ham opmærksom, og jeg har ikke irriteret ham, tværtimod bukket i dyb Ærefrygt og fundet mig næsten i Alt.

⁸⁶¹Mynsters] sml. 359. 363. Efterfølgelsen] sml. 354. 366. Sandheds-Vidne] sml. 341. 366. Naaden] sml. 352. 366. Lidelse] sml. 360. 381.

1851

362
U. D.

Det Ethiskes Rangforordning.

Det Ethiske begynder udenvidere med denne Fordring til ethvert Menneske: Du skal være det Fuldkomne; er Du det ikke, saa regnes det Dig strax til Skyld.

Herved gøres der Ende paa Alt det Vrøvl om, at man saa gjerne vilde og vilde. Nei, i Forhold til det Ethiske kan Du kun tale ved Selvanklage. Naar Du ikke er det Fuldkomne, maa Du ikke understaae <Dig> til at sluddre om, at Du saa gjerne vilde, men Du maa strax ydmygt tilstaae: det er min egen Skyld; er jeg ikke det Fuldkomne, saa er det min egen Skyld. Jeg selv er nemlig, ethisk, det Eneste, der er til Hinder for at jeg ikke er det Fuldkomne, jeg selv, som ikke ret vil. At sige, at jeg saa gjerne vil, men at der er noget Andet der forhindrer mig: er at injuriere Gud og Styrelsen, er Majestæts-Forbrydelse mod det Ethiske, er et lumskt Hyklerie.

363
U. D.

Det Bestaaende — og jeg.

At forsvare et Bestaaende, med polemisk Sigte paa det Numeriske, Mængde, Publikum, det Uorganiske, Masse, det Onde i Samfundet: det var min Opgave.

Naar Embedsmænd forsvare det Bestaaende, saa er her let en Tvetydighed, at det er fordi det er deres Næringsvei og Carriere. Fremdeles forsvare de det ofte nok slet nok, nemlig ved Hjælp af at faae det Numeriske paa deres Side, eller i en lidt tidligere Tid ved fysisk Magt. Jeg derimod udtrykker Idealitetens Fægtning. Som jeg i sin Tid sagde til Christian d. VIII, da han ønskede at trække mig nærmere til sig: lykkedes dette Dem, saa er jeg væsentligen gjort afmægtig, thi Pointen er just, at det er en Privatiserende. En Privatiserende, En, som er Ingenting forholder sig, ideelt, tydeligst til Idealitet — derfor er jeg i een Forstand mindst blevet forstaaet.

³⁶² Ethiskes] sml. 349. 369. ³⁶³ Mængde] sml. 268. 382. Næringsvei] sml. 358. 393. Christian d. VIII] sml. 52.

Men fordi jeg saaledes qua Extraordinair har forpligtet et Bestaaende, deraf følger ikke, at jeg ganske udendvidere skulde være enig med det Bestaaende, det vil sige, med de faktisk givne Embeds- og Regjeringsmænd og deres Taktik.

Idet jeg da hovedsaglig er rykket frem mod det Numeriske (det var der Slaget skulde staae) har jeg ikke udendvidere og ligefrem knyttet mig til de faktiske Repræsentanter for det Bestaaende, det er, jeg har ikke bestemt mig eensartet med dem. Tværtimod der har endog været en Antydning af en Mulighed af en Uenighed med dem, men heller ikke mere. Det vil sige, jeg har maattet operere saaledes, at idet jeg tog deres Opgave, og rykkede mod det Onde i Staten, det Numeriske, jeg tillige maatte indirecte faae det gjort aabenbart, hvori det Feile i det Bestaaendes Taktik ligger, de respektive Repræsentanter maatte komme til at forløbe sig i at dømme mig, forløbe sig saaledes, at det blev aabenbart, at de egentlig ikke ret har fattet Tanken „et Bestaaende“, men i Grunden blot timeligt og verdsligt fægter for hvad der er deres Fordeel, det Bestaaende. Dette er ogsaa lykkedes mig, saaledes at faae disse Repræsentanterne gjorde aabenbare, lige indtil den Sidste: Mynster per Goldschmidt.

Men paa hele dette Mellemværende skulde der efter min Idee ikke henledes Opmærksomhed; thi her skulde Slaget ikke staae. Først naar hele min Operation staaer klar, først saa kan der være Tale om, saa smaat at lade dem indfrie disse Beter, men dog mere som et privat Mellemværende med dem.

Dette er Operationen. Prof. Nielsen skulde nu gjøre det bedre. Min Hovedtanke har han aldeles ikke caperet: at forsvare et Bestaaende Σ (det vil da sige ideelt, ikke ved Hjælp af høie Embedsstilling og Politie Magt, og saaledes ideelt at forsvare det er igjen identisk med ideelt at være Opvækkelse) \geq mod det Numeriske. Saa troede han, (idet han nemlig indbildte sig ypperligt at have forstaaet mig, at jeg angreb det Bestaaende, eller dog dettes Repræsentanter) at det var en Underlighed af mig, ikke ligefrem

Extraordinair] sml. 340. 385. Mynster] sml. 361. 365. Goldschmidt] sml. 353. 373. Nielsen] sml. 299. 364.

1851

at angribe f. E. Martensen o: s: v: Saa skulde han da være den Alvorlige, der gjorde Alvor heraf. Jo jeg takker, han vilde, hvis han maatte have raadet, hjulpet min Sag lige saa godt, som naar en Divisionair fører sine Tropper i Slag et Par Timer for tidlig eller et Par Miil for langt borte, han vilde hjælpe til, at Slaget kom til at staae paa et ganske andet Punkt. See derfor har jeg bestandigt sagt ham, at jeg fra mit Synspunkt misbilligede Angrebet paa Martensen.^[†]

Til 363, i Marginen:

³⁶⁴ ^[†] Ogsaa fraseet alt Dette er alligevel Nielsens hele Optræden
U. D. urigtig. Han vil danne sig efter det Paradigma, jeg udviser, men han er aldeles uregelmæssigt dannet. Jeg repræsenterer Inderlighed, der er hverken en objektiv Lære, ei heller paatager jeg mig at virke paa Andre ligefrem. Consequentsen heraf maatte være, at Nielsen var traadt op og havde sagt: denne hele Productivitet har overbeviist mig, det er hverken mere eller mindre end mig (ligesom jeg siger det Hele er min Udvikling) men i dets Sted fortaug Nielsen dette og sagde: jeg skal sku lære Prof. Martensen — dette er Udvorteshed.

#

#

³⁶⁵
U. D.

Det Bestaaende — og jeg.

Naar Søen gaaer saa stærkt som nu, er det en Umulighed for det Bestaaende, især saa verdsliggjort som vort, at gaae udendvidere igjennem.

Jeg har ofte nok sagt Mynster omtrent Følgende, hvad han tildeels ogsaa selv meget godt kan see. Faren er det Numeriske, at Alt opløser sig i Partier og Sector. Fremdeles Faren er Coalitionen mellem politisk og religiøs Bevægelse. Faren er saa stor,

Martensen] sml. 192. 364. [†] se 364. ⁸⁰⁴[†] se 363. Nielsens] sml. 363. 365. Martensen] 363. 365. ⁸⁰⁵Mynster] sml. 363. 367.

at man risikerer der tilsidst bliver balloteret paa Christendommen.

Saa var mit Forslag: lad os for Alt bringe Christendommen udenfor Skudvidde, at det da ikke kommer til at gaae ud over den, men over os. Altsaa rask til: lad os ydmyge os, og tilstaae, at et saadant Bestaaende ikke i strengere Forstand er Christendom — saa faae vi Idealet anbragt og kan hamle op med Bevægelsen, og vi har Christendommen sikkert. Altsaa strengere Priser. En lurvet Souverain kan tjenes saaledes, at man i Farens Øieblik slaaer af: den absolute Souverain, Christendommen, kan kun betjenes saaledes, at man i Farens Øieblik lægger paa.

Men hele Mynsters Viisdom er at opretholde et Skin, og derfor mener han da, at Sligt især i dette Øieblik var det allergaleste, at det nu meget mere end nogensinde gjælder om at opretholde Skin. Mynster har ikke mere Tro paa Sandheds Magt end mine Støvler, han troer, selvbehageligt, paa sin Klogskab — og saa paa Skinnet.

Jeg har ogsaa sagt ham atter og atter, og det var mit første Ord til Paulli (da han i sin Tid fortalte mig om hvad Mynster havde sagt om „Indøvelse i Christendom“) og jeg har sagt til Martensen end sige da til Nielsen: om 2 Aar vil det Bestaaende takke mig for den Bog. Og det vil ogsaa skee — det vil sige, ikke at man vil takke mig, nei det glemmer man nok, men den Bog vil dog være Det, som vendte det Bestaaende rigtigt. Derimod vil det naturligviis være glemt, at det var mig, som maatte gjøre det for egen Regning, at jeg maatte finde mig i, at disse Embedsmænd, der stadse i høie Stillinger og dyrt lade sig betale for at forqvakle Christendommen, at de bleve vrede, og sagde, at det var mig, der gjorde Ulykke, og i de stærkeste Udtryk vrælede mod mig. See, det er altid mit Lod, og Mynster har altid været redelig i at see paa sin egen Fordeel. I den Henseende har jeg aldrig villet gjøre Anskrig, fordi jeg troede det hørte med til Selvfornegtelse <ikke> at paatale sin Ret, og fordi jeg har saa megen Pietæt for Mynster.

balloteret] sml. 126. Paulli...i sin Tid fortalte] sml. 330.382.X^aA 563. „Indøvelse i Christendom“] sml. 299.377. Martensen] sml. 364.382. Nielsen] sml. 364.377. Embedsmænd] sml. 340.571.

366 Christus er ikke kommet for at afskaffe Loven —
U. D. Efterfølgelsen — Vi Mennesker.

Nei sandeligen Christus er ikke kommet for at afskaffe Loven — han er jo selv Lovens Opfyldelse, og har saa fremstillet sig selv som Forbillede. Dette, at der er et Forbillede, som er Lovens Opfyldelse og som vi skulle efterfølge: dette er en heel qualitativ Skærpelse. 1718 Lovgivere som skrev Love hele Dagen igjennem kan dog ikke saaledes udtømme Alt som et Liv, der er Lovens Opfyldelse hvert Secund — og at vi saa skulle følge efter!

Men „Efterfølgelsen“ det er det vi Mennesker maae see at faae bort paa enhver Maade. Christendom i Menneskets Interesse maa have „Efterfølgelse“ bort, der kan endda blive Faa nok, som gaae ind derpaa. Kun paa eet Vilkaar har Mennesket vilde tage „Efterfølgelsen“ med, at det saa blev det Fortjenstlige. Ellers gjælder det, Efterfølgelsen maa bort, hvis Christendommen skal behage Mennesket. Saa gjør man det Objektive saa vigtigt, Sacramentet o: D: men vel at mærke i en ganske anden Forstand end i Evangelierne og Christus selv gjør.

Efterfølgelsen! Jeg mener ikke at dette skulde forstaaes om den Art Efterfølgelse at faste og pidske sig selv o: D. Nei „Efterfølgelsen“ er følgende Forbilledet at ville vidne for Sandhed og mod Usandhed men uden at søge nogensomhelst Bistand hos nogensomhelst sandselig Magt altsaa hverken sluttende sig til en given Magt eller selv danne Partie — men holdes dette saa er man eo ipso offret. Hvad Under da at vi Mennesker ikke kunne indlade os med denne Efterfølgelse.

Dog maa Efterfølgelsen atter bringes frem idetmindste dialektisk for at lære at trænge til Naaden, det maa frem, at Efterfølgelsen er fordret af Enhver — lad saa ham henflye til Naaden.

³⁶⁶ Efterfølgelsen] sml. 361.369. faste] sml. 349.394. vidne for Sandhed] sml. 361.381. Naaden] sml. 361.377.

Det Mynsterske — Mit.

367
U. D.

Hovedsaglig maa dog Mynster være enig med mig, at dette hele Bestaaende ikke er i strengere Forstand Christendom. Saa har han maaskee selv for sit Vedkommende gjort Gud denne Tilstaaelse, men meent, at Sligt maatte da for Alt forties, for dog at faae Menneskene til at gaae ind paa Christendommen. — Dette er Klogskab og yderst misligt, især naar det skal fortættes fra Generation til Generation, bliver det aldeles Corrumperende. Og mon det ikke for en Deel endog er gaaet Mynster selv af Glemme hvad han tidligere forstod, saa han i en sildigere Tid, trodsende paa sin Klogskabs Frugter, at han fik en Deel til at gaae ind paa Christendommen, mener, at det dog egentlig er Christendom, og den strengere Christendom er Overdrivelse.

Mit Forslag er: lad os hellere være ærlige og tilstaae, at dette Hele ikke i strengere Forstand er Christendom. Det er dog idetmindste at være sand og Betingelsen for at komme videre.

Præst — Menighederne.

368
U. D.

Hvis det virkelig var saa, at man for saa godt Kjøb, som Præsterne i Almindelighed udbyde det, kunde blive evig salig: saa maatte da Enhver være gal, der ikke gik ind derpaa. Men Sagen er, ethvert Menneske i Christenheden har inderst inde en langt alvorligere Forestilling om Christendommen, og saa meget forstaae de dog nok, at det hjælper dem ikke stort, at Præsterne ville sælge ud. Menneskene ere bange for Christendommen, at den skal faae Fingre i dem, og at de saa ikke kunne blive den qvit.

1851

369
U. D.

„Efterfølgelsen.“

De to Hovedvendinger, ved hvilke man har faaet Efterfølgelsen bort, ja endog Indtrykket af Efterfølgelsen er

a) Man fæster hele Opmærksomheden paa et Objektivt, Læren f. E., eller Sacramenterne og taler nu i høie Toner foragteligt om det Subjektive — jo jeg takker, vi Gavtyve!

b) Man fæster hele Opmærksomheden paa Slægten, Menighed, Kirke kort paa et Collectiv, saa gaaer Categorien „den Enkelte“ ud, Christus forholder sig til dette Collective, men ikke saaledes til den Enkelte, og med „den Enkelte“, som gaaer ud, gaaer ogsaa „Efterfølgelsen“ ud, thi Efterfølgelse forholder sig categorisk til den Enkelte — og saa taler man i høie Toner foragteligt om det at ville være den Enkelte, enten at det er en Taabelighed, eller Sygelighed og Forfængelighed — vi Gavtyve. Hvad var det, hvorved den største Tænker i Middelalderen Thomas Aquin, forsvarede „Aflad“? Det var ved Hjælp af Læren om Kirken som et mystisk Legeme, hvor vi saa alle som i et Selskabsspil participere i Kirkens Fideicomiss.

Overhovedet er enhver Opfattelse af Christendommen, der ikke idetmindste dialektisk bruger „Efterfølgelsen“ nemlig for at indøve Trangen til Naade og for at forhindre at Christendommen bliver Mythologie, og for ethisk at holde Justits: enhver saadan Opfattelse er „Aflad.“

370
U. D.

Den Enkelte — Samvittighed.

Man kunde sige, at „Samvittighed“ er en af Livets største Ubeqvemmeligheder. Lad os derfor see at blive nogle Stykker — thi nogle Stykker det er god Nat Samvittighed, man kan ikke være 2 eller 3 eller et Fiirma Brødrene Møller et Compagnie om en Samvittighed. Og lad os betrygge hele denne Beqvemmelighed

⁸⁶⁹ Efterfølgelsen] sml. 366.410. den Enkelte] sml. 354.370.
ethisk] sml. 362.379. ⁸⁷⁰ Den Enkelte] sml. 369.377. Samvittighed]
sml. 36.

med at have afskaffet Samvittighed ved at sige, at det at ville være Enkelt er Egoisme, sygelig Forfængelighed o: D:

Har Du Samvittighed — saa er noget nær Livet spærret for Dig; thi Loven for Verden er: Samvittighedsløshed, bedste Beskub, hanc veniam damus, petimusque vicissim.

‡

‡

Aflad — Det Populaire.

371
U. D.

Aldrig har Christendommen egentlig været populairere end da Paven ligefrem sagde: vil Du være salig, det koster 4 Mark og 8 Skilling og en Douceur til Præsten, vil <Du> være ganske fuldkommen salig saa 5 Mark; men at Du bliver det, det er ganske vist, Du faaer en Qvittering. Dette er og bliver i Grunden det Populaire.

Det er <en> reen Misforstaaelse, at man mener at Luther er populair. Nei, nei! Hvorved blev Luther saa populair! Ja see nøiere til og Du skal see Sammenhænet. Man fandt at Paven var blevet for dyr — og nu tog man Luther forfængeligt, saa man ved Hjælp af den Vending han gav Sagen meente at faae Saligheden endnu langt billigere, reent gratis. Skulde man for Alvor gaae ind paa det Lutheriske: det bliver aldrig populairt. Nei, det man populairt rasede mod det var, at Paven var for dyr, især da man fik at vide, at der endog kunde være Tale om at faae det Samme aldeles gratis og uden at det koster det Allermindste.^[†]

Paven var i Grunden en Mand der <just> forstod det Populaire, saa vist som Peer Degn forstaaer det Populaire, og saa vist som alle Stænder i Grunden er eens Bier. Det Lutherske i dets Sandhed med dets nærmere Forstaaelse er uendelig meget for høit, langt, langt for meget beregnet paa „Aand“ til egentlig nogen-sinde at kunne blive populair.

hanc...vicissim] se Horats, Ep. II 3, 11. ³⁷¹ Luther] sml. 354, 372. [†] se 372. Peer Degn forstaaer det Populaire] Erasmus Montanus Act I, Sc. 3.

1851

Til 371, i Marginen:

372 [†] Der har bestemt <samtidigt> været mangel Vertshusholder,
 U. D. der har gjort sig Betænkeligheder ved det Lutherske: om det ogsaa kunde hænge rigtigt sammen, at man „verkeligen“ blev salig for saa billig en Priis, nemlig gratis. Thi Forestilling om at maatte betale i „Aand“, i Aandens Kampe: det bliver aldrig populært. Sæt Pavens Taxt havde været f. E. 10,000rd, 10,000 Rbd.! Det var dyrt. Og dog, i den Forstand gratis som Luther mener det, er det uendelig dyrere, thi det bliver Aand og Anfægtelse. Hvorimod for Den, som intet Begreb har om Aand bliver Regnestykket: 10,000 Rbd. — og gratis, slet og ret gratis. Luther afskaffede rigtignok at det kostede Penge — men han gjorde Alvor med at det blev til Aand, det er ulige dyrere.

373
 U. D.

Samtale med Mynster.

9 Aug. 1851.

Idet jeg traadte ind sagde jeg: „velkommen hjem fra Visitasen; Deres Høiærværdighed har vel ogsaa allerede visiteret hos mig, de to smaa Bøger jeg har sendt Dem.“ Han havde kun læst den ene (og oprigtigt talt, jeg ventede nu et Øieblik, at det da skulde have været saa besynderligt, at det just var de to Taler) men nei, det var ganske rigtigt Forfatter-Virksomheden han havde læst. „Ja, det er en Traad til det Hele“ sagde han „men senere spundet, men De siger jo heller ikke mere selv.“ Jeg svarede, at Det, som egentlig var at paaagte var, igjennem saa mange Aar og med saa megen Productivitet at have tilhørt Eet, at min Pen ikke havde eet eneste Svinkeærende. Dertil meente han dog, at den lille litteraire Anmeldelse var en Undtagelse. Dette svarer jeg ikke videre paa, thi det er jo oplyst i selve det lille Skrift om min Forfatter-Virksomhed, dog sagde jeg: at denne Anmeldelse hørte væsentlig med, <og> at det just var fordi der var visse Ting, som jeg vilde have sagt, og som jeg ikke meente i sin Tid selv saa godt <at>

[†] se 371. ⁸⁷² Lutherske] sml. 371.394. Anfægtelse] sml. 151.411.

⁸⁷³ Mynster] sml. 367.377. de to smaa Bøger] sml. 351, og se Note dertil. 380.

kunne sige, og som jeg derfor tilskrev en Anden. — Indtrykket jeg her fik af Mynster var, at den lille Bog i Grunden har imponeret ham, og <at> han derfor var kneben.

Saa talte vi videre. Han var enig med mig, og det var <ganske> hans Mening, hvad jeg havde udtalt om Regjering. Derpaa talte vi lidt derom. Jeg sagde, det var ikke saa rart, at skulle sige Sligt, og derfor var der Ingen, der vilde til det, men siges skulde det dog, og saa har jeg gjort det.

Han var fornøiet og tilfreds og var i Forstaaelse med mig.

Saa sagde jeg, at det ret havde glædet mig at tale med ham idag, fordi det idag var min Faders Dødsdag, og jeg ønskede Alt i Orden til den Dag.

Saa faldt der et Par Ord om Pastoral-Seminarium; men det søger han at undgaae og mener, at det var rigtigst at jeg selv begyndte, udenvidere oprettede et Pastoral-Seminarium.

Samtalen var yderst venlig og ikke uden Bevægelse. Saa lod jeg endnu engang falde et Ord om, at jeg ikke havde billiget det i hans sidste Bog med Goldschmidt, hvilket jeg især føler Trang til, naar jeg udtrykker saa megen Hengivenhed for ham.

Saa tog vi Afskeed og som han pleier „Farvel, kjere Ven.“

Ruysbroek

374
U. D.

skildrer Munkenes Fordærvelse og siger han: „alt Dette (denne hele verdslige Maade at leve paa) er det Benedicts eller er det Augustins Regel? Der maatte mange Glosser og Commentarer til for at kunne udgive det derfor.“

Saaledes siger jeg ogsaa: den Maade at leve paa som vi lever, er det Christendom? Saa maa der mange Glosser og Commentarer til, hele Videnskaber, for at faae det ud af N. T.

[jeg havde udtalt om Regjering] S. V. XIII, S. 508. Faders Dødsdag] sml. X^a A 391, og se Note dertil. — Sml. 322. 493. Pastoral-Seminarium] sml. 299. 377. Goldschmidt] sml. 363. 377.

Stedet af Ruysbroek er citeret efter Ullmann Reformatoren vor der Reformation 2^{det} Bind. 1842 p. 58 n. og 59 ø.

#

#

375 I vor Tid ere Præsterne i den Grad verdsliggjorte, at det nu er
U. D. naaet, hvad ikke engang ganske var naaet i den apostoliske Tid:
vi ere alle Præster!

#

376 Om mig selv.
U. D. O, fattige Forstaaelse, som dog altid vil blive mig til Deel. Altid skal jeg lægges om i det ligefremme! Jeg skal være En, der saa gjerne har villet gjøre Lykke, men først formaaet saare langsomt at trænge igjennem. Sandeligen, nei! Jeg har brugt Halvdelen af mine Kræfter til at modarbeide mig selv. Men hvo troer paa Sligt! Og dog lader det sig ikke negte, det er Faktisk.

#

#

377 Mit Forhold til Mynster nu — Indøvelse i Christen-
U. D. dom — det med Goldschmidt.

Min Categorie er den Enkelte. Min Opgave har været med denne Categorie i dialektisk Eenhed at være Opvækkelse i et Bestaaende og ideelt at forsvare et Bestaaende mod det Numeriske, Partier o: s: v:

Altsaa jeg forsvarer et Bestaaende.

Reent ideelt havde jeg nu holdt ud at tjene min Idee. Da blev det mig af flere Grunde et Spørgsmaal, om jeg ikke ligefrem kunde slutte mig til det Bestaaende.

Ullmann . . . Bind] C. Ullmann, Reformatoren vor der Reformation, 2. Bd. (Hamburg 1842). ⁸⁷⁷ Mynster] sml. 373.382. Indøvelse i Christendom] sml. 365.511. Goldschmidt] sml. 373.382. den Enkelte] sml. 370.405.

Men fordi jeg ideelt forsvare et Bestaaende, deraf følger ikke udenvidere at jeg ligefrem er i Forstaaelse med det Bestaaende.

Dette maatte undersøges, og saa alvorligt som muligt. En Samtale med Mynster eller Deslige vilde været Barnagtighed.

Hvad gjør jeg da? Jeg udvikler <ideelt> hele den christelige Bevægelses Dialektik ubetinget, hvilken Meddelelse render et Bestaaende over Ende. Denne Meddelelse gjør jeg pseudonym, og anbringer et tre Gange gentaget Forord, at jeg forstaaer det som ene sagt til mig, at jeg maa lære at henflye til „Naaden“.

Dette er Formelen for et christeligt Bestaaende, det er en Indulgents, „Naaden“ maa anbringes her. Forstaaer det Bestaaende sig ikke saaledes, anbringer det ikke Naaden her, saa ere vi uenige. Men Meddelelsen var ideel, Ingen angreben.

Dette sætter jeg ud. I Sandhed var Noget skikket til at berøre Mynster piinligt da det. <Men saaledes skulde det just være, for at faae Sandheden frem, og for ikke at spare mig selv, der virkeligt leed meget baade paa egne Vegne, og ogsaa i Hengivenhed for Mynster.>

Jeg maatte nu see Følgen heraf. Enten maatte Mynster reise sig i hele sin Magt — maaskee knuse mig: vel, saa var dog Sagens <sande> Sammenhæng blevet aabenbart. Eller det blev ingen complet Seier: vel, der var gjort fra min Side Alt for ingen Misligheder at skjule over. Eller muligt, Mynster havde Aandsfrihed nok til at sige: dette er det Sande: jeg jublede ved Tanken derom. Eller han gjorde slet Intet: vel, min Hensigt var i saa Fald, at ende med en Lovtale over Mynster; thi jeg <var> fornøiet med, at han taug.

Saa fik jeg at vide, at han var rasende. Saa samtalede jeg med ham. Alt dette findes i Journalen fra den Tid.

Efter Samtalen var jeg godt fornøiet og betænkt paa at anbringe Lovtalen.

Da kommer jeg til at tale med Nielsen. I min Glæde fortæller jeg, at jeg har talt med Mynster, og jeg priser hans Aandsfrihed. Jeg

glemmer, at det maatte hidse Nielsen, som hader Mynster. I samme Øieblik saae jeg, at hvis jeg nu anbragte Lovtalen over Mynster, vilde Nielsen vove det Yderste. Og Sagen var tillige mislig, thi hvad Mynster muligt skjulte i sig, vidste jeg dog ikke. Anbragte jeg Lovtalen for tidligt, risikerede jeg, at han benyttede den mod mig.

Saa maatte der gaae Tid hen.

Da hørte jeg paa flere Steder alligevel Tale om Mynsters Unaade. Madvig blev mig ganske besynderlig, og jeg maatte formode det kom fra Mynster, der altsaa dog skjulte Noget. Altsaa der maatte gaae Tid hen. Jeg længtes imidlertid blot efter at kunne gjøre det for Mynster. Men som sagt, man kunde ikke vide, hvad han skjulte, og om han ikke kunde falde paa, just naar Lovtalen kom, at bruge den mod mig og bryde officielt, benyttende denne Fordeel.

Saa kom Artiklen mod Rudelbach. Mynster var fornøiet, og jeg glad.

Blot nu et Ord af Mynster — saa skal Lovtalen komme.

Det kom det Ord — men det anbragte Goldschmidt og paa en saadan Maade!

Nu er Lovtalen umulig; selv om jeg nok saa gjerne vilde, det er umuligt, thi jeg vil hidse Nielsen o: s: v:, saa det Sidste bliver værre end det Første. Lovtalen kan ikke komme; jeg maa nøies med den tidligere Tradition om min Ærbødighed og Hengivenhed for Mynster. Lovtalen kan ikke anbringes, hele min Forfatter-Virksomhed ikke forvandles til en Triumph for Mynster, det var at gjøre mig selv latterlig, da Mynster har saaledes anbragt Goldschmidt, og, som sagt, det er umuligt, thi Nielsen o: s: v: vilde hidses til det Yderste og styrte sig over ham og skade uberegneligt.

Mynster er paa en Maade skeet sin Ret, thi han har aldrig handlet nobelt mod mig, han har i Grunden villet spendere mig paa sin Egoisme, og i ethvert Tilfælde han burde længst været

Den, der selv havde foreslaaet mig en Plads ved et Seminarium end sige hjulpet mig, hvis jeg ønskede det.

Men det smerter mig; thi mod Mynster ønskede jeg at gjøre uendelig mere end hvad Ret er. Men han har selv gjort det umuligt.

Men mit Forhold til det Bestaaende er ordnet. Thi væsentligen har Mynster tiet; det med Goldschmidt er mere en personlig Fornærmelse mod mig. Thi Mynster har jo just villet drage Goldschmidt frem, fordi han forsvarer det Bestaaende. Misligheden er Goldschmidts vita ante acta og, personligt for mig, hans Historie med mig; jeg forlanger blot, at Goldschmidt skal tilbagekalde sit 6aarige Forbigangne.

Menneskelige Retfærdighed!

378

U. D.

Dommen lyder: jeg finder ingen Skyld hos dette Menneske — og derpaa blev han — ifølge Lov og Dom! — korsfæstet!

Hvor er i det Christelige medens det er historisk Virkelighed Alt saa poetisk, at ingen Digter kunde opfinde det saaledes. Det er som havde den hele Begivenhed manglet Noget i Rædsel og Vanvid, hvis Dommen dog havde lydt: han er skyldig.

Objektivitet — Hyklerie.

379

U. D.

Man gjør Christendommen til en objektiv Lære; det Objektive er Hovedsagen: derved unddrager man sig enhver eksistentiel Anstrengelse (Retningen: at blive subjektiv) og enhver Control.

Eller man gjør Embedsstilling o: D: til det Objektive og sikkrer sig igjen derved, at Ens Personlighed er bragt udenfor. Man er en

Plads ved et Seminarium] sml. 373.379. ³⁷⁸ Dommen lyder] Johs. 19,6. ³⁷⁹ eksistentiel] sml. 369.383. Embedsstilling] sml. 377.511.

aldeles ubekjendt Størrelse forinden, har nøiagtigt passet blot at absolvere sine Examina og maaskee at studere, men forresten vel vogtet sig for nogensomhelst Præstation, thi derved vilde jo Ens Personlighed blive aabenbar. Saa søger man Embedsstilling, slutter sig til det Bestaaende, sikkrer sig sin Carriere — og nu er Alt godt, thi nu kan man bestandigt skjule sig under „ja, det er qua Embedsmand, paa Embedsvegne o: s: v:“. Hvilke Confusioner der paa den Maade kan fremkomme, kan jeg maaskee oplyse fra en anden Verden: Forbryder-Verdenen. En Forbryder betragter sit Forhold lige overfor Inqvisor som objektivt, enhver Løgn er tilladt, om galt skal være falsk Eed — det er paa en Maade paa Embedsvegne. Sæt nu (og Stiftsprovst Tryde fortalte mig netop et Exempel herpaa med en Forbryder ude fra Landet) en Forbryder har staaet og sagt lutter Løgn, sæt Inqvisor godt seer, at det er Løgn, og siger til ham: tal nu Sandhed. Han svarer: jeg har talt Sandhed. „Vil Du give mig Din Haand paa, at det er Sandhed Du har sagt.“ „Nei, det vil jeg ikke.“ Forunderligt. Forbryderen gjør aabenbart Forskiel mellem det Personlige og det Upersonlige, det Objektive, det, om man saa vil, paa Embedsvegne. Dersom Inqvisor vil sige til ham: „tør Du sværge derpaa“ han vilde vel svare: ja. Vilde Inqvisor sige: „tør Du give mig Din Haand derpaa“ „Nei, det vil jeg ikke.“ Thi dette er for Forbryderen en personlig Handling.

O, hvor mangen Præst er det ikke Tilfældet med, at han ikke tager noget Øieblik i Betænkning i de stærkeste Udtryk og Forsikkringer paa Prædikestolen at tale om Christendommen og sin Tro — og hvis man privat vilde sige til ham: „vil De give mig Deres Haand derpaa“ vilde han maaskee sige: nei, det vil jeg ikke. Thi det Første er paa Embedsvegne, det Upersonlige. Man seer, hvor farligt det er, naar Christendommen kun skal repræsenteres af Embedsmænd, hvilken farlig Tvetydighed, hvorledes den Art Forkyndelse kan i al Stilhed underminere og udmarve Christendommen i et Land, hvis der ellers var nogen iforveien.

Anmeldelsen af mine to sidste Bøger. d. 13 Aug. 380
Aug. 13

I Flyveposten findes en saadan, hvori det hedder „som det synes fremgaaer heraf, at Forfatteren nu betragter sin Forfatter-Virksomhed væsentlig som afsluttet.“

Dette er snurrigt nok. Lad os tænke os, at en Forfatter siger med udtrykkelige Ord at han nu agter at nedlægge sin Pen og lad os antage, at denne Forfatter <endnu> er en ung Mand, hvad vil saa ordentligviis „Journalen“, den critiske Melleminstants gjøre? Den vil sige: ja, det maa vel ikke tages saa ganske bogstaveligt, det er vel for nogen Tid, eller han vil maaskee begynde paa en anden Maade o: s: v: o: s: v:., kort Journalen vil redigere det ind i, at faae Forfatteren til at vedblive.

Her derimod er Tilfældet. Jeg har paa ingen Maade sagt, at jeg vilde høre op som Forfatter, hvilket da ogsaa tilstrækkeligt fremgaaer deraf, at Journalen maa indskrænke sig til at sige: det synes — og hvad gjør saa Journalen? Den paatager sig, at faae det sat i Circulation, at nu vil jeg holde op, den paatager sig at bidrage til at faae mig til at holde op.

Det er ganske moersomt! Jeg maa have en Ven, en Velynder, hvem det interesserer, og maaskee allerede længere Tid har interesseret, at jeg da for Satan snart vilde holde op at være Forfatter. [*I Marginen*: Maaskee han endog gjerne saae, at jeg forlod Landet — men det vilde da være utaknemligt af mig, der maa sige som Peer Degn: skulde jeg forlade en Menighed, som elsker og agter mig og som jeg igjen elsker og agter.]

Og forunderligt nok, ganske tilfældig seer jeg idag den samme Artikel i *Fyens Avis*, og uden at det er bemærket, at det er efter „Flyve-Posten“, men forresten ordret den samme Artikel, kun at det Ord „høitbegavet“ er udeladt.

⁸⁸⁰ mine to sidste Bøger] sml. 351 og se Note dertil. 373. 383. I Flyveposten] 1851, Nr. 181 (7. Aug.). „Journalen“] sml. 353. 389. sige som Peer Degn] Erasmus Montanus. Act I, Sc. 4. *Fyens Avis*] 1851, Nr. 187 (9. Aug.).

1851

Det synes <altsaa> at denne min Ven og Velynder selv maa have sendt den til Fyens Avis. Maaskee har han sendt den til flere Blade i Provindserne — alt for at virke til, at jeg da maatte holde op som Forfatter.

Saaledes lod dette sig opfatte. Maaskee er det Hele forresten kun en Journalist-Ubehændighed, der strax seer at faae Noget sat i Bevægelse, der kan snakkes om, som nu det: om jeg virkelig vil holde op o: D: — thi Bøgernes Indhold er da det Lige gyldige.

#

De Offrede.

381
U. D.

... Og naar saa et saadant Sandheds-Vidne har udholdt et heelt Liv igjennem al en Samtids Mishandling og nu endelig har vidnet med sin Død — saa reiser Beundringen sig, og da er det, at de Declamerende gjøre Forretningen med at fremstille og fremstille og nyde Profiten deraf baade i Penge og i Anseelse næsten som var det dem, der var den Afdøde.

See, heri Usandheden. Forholdet burde være dette, at man talte saaledes om den Afdøde, at man gjorde det nærværende, hvorledes han har lidt, hvorledes han leed, hvorledes han egentligen vilde komme til at lide aldeles paa samme Maade, hvis han levede nu. Men vee Den, der vovede endog blot saaledes at være sand, han vilde komme til at lide i Lighed med den Afdøde.

Thi det Slægten vil er den vil smigre sig selv ved denne sin Beundring af — en Afdød, som var denne Slægt langt bedre end den, der slog ham ihjel. Og de Declamerende smigre denne Slægtens Indbildskhed.

Overhovedet er det klart, at al historisk Viden, naar man ikke forstaaer <ethisk> at gjøre det Forbigangne nærværende saa det Forbigangne bliver lige saa dømmende for Nutiden som for Fortiden, er demoraliserende. Denne ene Slægt skulde egentlig have

³⁸¹ De Offrede] sml. 361. 384. Sandheds-Vidne] sml. 366. 398.

saa lidt som muligt at vide om den anden, thi med denne Viden kommer deels Udflugter og Undskyldninger, deels Sandsebedrag.

Mynster — og jeg.

382
U. D.

Egentligen har Mynster dog et stort Ansvar mod mig. At det Numeriske, Publikum og alt Dette egentlig er det Demoraliserende og Det, der vil, om muligt, ødelægge Christendommen: det kan han see, og det bør han kunne see. Altsaa det var det, som den christelige Biskop, og med hele det Bestaaendes Magt, maatte kaste sig imod.

I dets Sted — ja, saa længe han kunde skjule sig bag et dansk Cancellie saa ignorerede han det dog fornemt, hvad der rigtignok heller ikke var christelig Taktik, men nu, nu coquetterer han med Publikum, med Goldschmidt.

Saa maa jeg, en Privatiserende overtage de Parties, for hvilke der lønnes 1000 Præster, hvilke alle refusere. Derved kommer det til at stille sig som en latterlig Overdrivelse af mig. Og Mynster. Ja, han indulgerer Publikums Dom over mig, fordi Mynster deels er feig og deels er misundelig paa mig.

Og saa jeg med min Melancholie, der hængende fast ved en Afdød hænger fast ved Mynster.

Maaskee trodser Mynster paa, at jeg skulde være for svag til som eenlig at angribe hele det Bestaaende. Men han see sig vel for, thi saaledes kan Sagen aldrig komme til at staae, hvis det var muligt, at det kom til Strid. Og jeg er ikke for svag til at angribe, fra et christeligt Synspunkt, Mynsters Kirkestyrelse. Og jeg skal kunne gjøre det saaledes, at jeg skal faae baade Martensen og Paulli til at hælde over til min Side.

O, gamle kloge Mand, hvorfor vil Du slet ikke troe. Der er dog kun Een, der uegennyttigt hænger ved Dig.

³⁸² Mynster] sml. 377.383. det Numeriske] sml. 363.385. Goldschmidt] sml. 377.511. Melancholie] sml. 335.511. Martensen] sml. 365.450. Paulli] sml. 365.540.

1851

383
U. D.

#

„Om min Forfatter-Virksomhed“
Betydningen af dette lille Skrift.

Status i „Christenhed“ er: man har aldeles forrykket Synspunktet for, hvad Christendom er, og for Christendommen, sat det over i det Objektive, det Videnskabelige, gjort Differentser som Genie og Talent til det Afgjørende.

Dette lille Skrift dreier hele Sagen om. Det udtrykker (just fordi denne enorme Productivitet ligger forud): blæse være med Genie, og Talent og Videnskab o: s: v: — Christendommen er det Existentielle, er Charakter-Opgave. Og saaledes er det nu vendt.

Den lille Bog er derfor ikke noget Forfatterskab, et nyt Forfatterskab, men en Handling, og derfor var det ogsaa af Vigtighed, at den blev saa kort som muligt, at den ikke afsatte en ny Productivitet, som man kunde snakke om. Den lille Bog er μεταρσις εις αλλο γενοσ, og oplyser, hvorvidt der allerede var en saadan tilstede i hele min Forfatter-Virksomhed.

Selv om jeg indtil det Allermindste forud havde vidst eller overskuet hele min Forfatter-Virksomhed, dette om min Forfatter-Virksomhed burde dog aldrig være sagt ved Begyndelsen; thi saa havde det forrykket Synspunktet og Læseverdenen havde faaet en Nysgjerrigheds Interesse: om jeg nu virkelig rettede mig efter og indfrie, hvad jeg havde forudsagt.

Nei, ved Slutningen skal det komme, for saa med et eneste Slag at gjøre som Sømanden siger et Slag, Vendingen.

Den lille Bog er ikke Forfatterskab men Handling. Det er en intensiv Handling, som ikke strax vil blive forstaaet, lige saa lidt som i sin Tid den mod Corsaren. Man vil maaskee endog finde, at jeg har gjort for lidt af mig selv, jeg som nu kunde trodse paa at være Genie og Talent — og i det Sted at det er „min egen

³⁸³ „Om min Forfattervirksomhed“] sml. 380.408. Genie] sml. 461.X³ A 727 og Sammenvisninger. det Existentielle] sml. 379.387. et Slag] sml. 53. Corsaren] sml. 272.

Udvikling og Opdragelse.“ Men dette er just Svinget i Retning af Christendommen, <og i Retning af „Personlighed“.>

Her er altsaa et enkelt Individ, der forholder sig til Christendommen, og ikke saaledes, at han nu skal til at forsøge sig i at være Genie og Talent og præstere Noget, nei omvendt.

Her er saa noteret en Priis paa Christendommen saa lav, saa mild, saa det er forskrækkeligt — men det er dog et virkeligt Forhold til Christendommen, her er ingen Gavtyvestreger og Sandsebedrag. Det Mynsterske er in toto Sandsebedrag, >og er kun <, christeligt,> holdbart ved, hvad jeg foreslaaer, Indrømmelser: jeg henflyer til Naaden, det er ikke i strengere Forstand Christendom — hvad Mynster fortier og vil have fortiet.> Christendommen er derimod i mit i Sandhed vendt som det Ubetingede, og hele Synspunktet et ganske andet: at vi komme til at tilstaae, at vi ikke i strengere Forstand ere Christne. Kort Tegningen af det Hele er saa forskjellig som muligt fra det Officielle, og dog endnu mildere. Men hvad der er, er der Sandhed i, det er ikke Skin og Sandsebedrag.

Uden denne lille Bog var dog hele Forfatterskabet blevet forvandlet til ny Doctrin.

Christelig Affectation.

384
U. D.

Det har ogsaa skadet meget, dette at man altid strax skal slaae stort paa, og forkynde Christendommen som Glæde og Glæde — og Gud veed hvor glad man saa i Grunden er.

Følgen heraf er, enten at man omkalfatrer Christendommen, og udelader hvad der ikke er i Overeensstemmelse med de blot menneskelige Begreber om Glæde, eller at det bliver noget saglet Noget og tildeels hykkelsk.

Det Simple er at sige, at Christendommen er det Ubetingede, at jeg skal antage den, at saa den forjætter mig, at det engang

1851

bliver idel Glæde — uden at deraf følger, at dette just skal være i dette Liv, eller at jeg er saa fremmelig i Christendom, at jeg allerede kunde finde idel Glæde i den.

Forøvrigt troer jeg ogsaa her stikker en Underfundighed. Verden har efterhaanden reent cujoneret Christendommen ind i et Musehul, skjøndt vi alle ere Christne. Saa hitter man paa, at forkynde, at Christendommen er idel Glæde — for nemlig at gjøre det begribeligt, at man vil være Christen. Jo jeg takker; man vilde genere sig for at tilstaae, at man ikke turde lade være at antage Christendommen, at man meget godt fattede Lidelsen, men at man skal være Christen. See, her igjen Lumperiet, der egentlig forraader Christendommen.

385
U. D.

Det Christelige er bestandig dette quid nimis.

Apostlene hudstryges, kastes i Fængsel — saa skeer der et stort Jordskjælv for at frelse dem. Det blot Menneskelige maatte sige: det er baade for lidt og for meget; jeg forlanger sandeligen ikke at der skal skee Mirakler for min Skyld, men saa vilde jeg ogsaa nok være fri for Hudstrygningen, kunde man ikke mediere saa det at forkynde Christendom blev et skikkelig godt Embede for en Mand med Familie i Tryghed.

O, hvorledes maa dog ikke den Overordentlige lide! Altid stiler det ligesom efter Galskab. Man er Apostel og har knap det daglige Brød — i næste Øieblik gjør man Mirakler men ingen Mediation. Og Mediationen, Mediationen, det er det blot Menneskeliges Element, udenfor den bliver Mennesket aldrig lykkeligt.

Og saa har man villet mediere Christendommen! Sandeligen det er at afskaffe. Dog atter er det ikke dette, at man medierer, jeg kæmper mod, nei men den Uforskommenhed, at man vil gjøre Mediationen til det Høiere. Lad os ydmyge tilstaae, at Mediationen er en Naade vi maae bede om.

Lidelsen] sml. 381.385. ³⁸⁵Overordentlige] sml. 363.387. lide] sml. 384.386. afskaffe] sml. 258.392. Naade] sml. 377.388.

Men Mediationen er en Pøbel-Opstand mod Christendommens Souverainitet. Man trodser paa, at Mediationen er det Eneste, der convenerer os Mennesker, man trodser paa altsaa for Mediationen at have ubetinget „Mængde“ paa sin Side: og saa dethroniserer man Christendommen.

Alt beroer paa Forestillingen.

386
U. D.

Saulus kastes til Jorden, bliver blind — det betyder: Du er Apostel. Simon Magus slaas med Blindhed — det betyder: Straf.

Og om Paulus hedder det: „jeg (Christus) skal vise ham, hvad han skal komme til at lide for mit Navns Skyld, han mit udvalgte Redskab.“ Maatte her ikke et stakkels Menneske sukke: o, min Gud er det saaledes at have med Dig at gjøre, er det Følgen deraf, o, hvo turde da indlade sig med Dig. Tag blot menneskelige Forhold. Lad en Mand sige om en Kvinde: det er min Hjertets Udvalgte, jeg skal vise hende, hvad hun skal komme til at lide for min Skyld: maatte saa Pigen ikke helst betakke sig for den Elskov.

Dog mellem Menneske og Menneske er sligt Forhold Usandhed maaskee frygteligt Hovmod. Men mellem Gud og Menneske kan Forholdet ikke være anderledes: det at være den Udvalgte er at være indviet til de frygteligste Lidelser, anderledes kan Gud ikke elske et Menneske.

Apostelen.

387
U. D.

En uhyre Gavtyv, som Menneske-Slægten er, har den reent forrykket Synspunktet. Man har faaet „Apostelen“ gjort til det Overordentlige i Retning af tilfældig Differents (altsaa æsthetisk),

„Mængde“] sml. 382.391. ³⁸⁶Saulus kastes til Jorden] Ap. G. 9.4. Simon Magus slaas med Blindhed] sml. Ap. G. 8,9#. Om Paulus hedder det] Ap. G. 9,16. lide] sml. 385.387. indlade sig med] sml. 304.411. ³⁸⁷det Overordentlige] 385.418.

og det at være Apostel til det Overordentlige næsten i Retning af at nyde Livet: istedetfor at „Apostelen“ er, ethisk, det Overordentlige, altsaa i Retning af hvad ethvert Menneske skulde være, og er det Overordentlige i Retning af at lide, hvis Aarsag Enhver helst vil være fri.

Saaledes har man forrykket Synspunktet. Saa har der engang imellem været en Hovmodig og Opblæst der under Forudsætning af at „Apostelen“ er i hiin misforstaaede Forstand det Overordentlige, formastelig har villet være det Overordentlige.

Jeg vender Forholdet heelt om. Jeg antager, at Enhver kan ja skal være det, Christus siger jo selv, at dersom vi havde Tro som et Bjerg kunde vi flytte Bjerge. Altsaa jeg antager det om Enhver, kun Een antager jeg det ikke om, mig selv, og hvorfor? fordi jeg er en Cujon, en Pialt, en kløgtig Rad, som ikke egentlig har Tro o: s: v.: See det er en ganske anden Tale end dette Hykkel-ske: at jeg er for ydmyg og for beskeden til at ville være det — ethisk Overordentlige.

Overhovedet mener jeg, at man ikke sandt kan tale om Christendommen uden idel Selvanklage.

Altsaa jeg er det ikke. O, men Gud i Himlene, hvor fattigt, at der dog fandtes saa Faar, der vilde lide, der virkelig vilde have med Dig at gjøre, hvilket er at lide!

#

†

388

U. D.

Socrates — „Apostelen“

Det er nu kun det hjertelige Vrøvl's Indvending mod Socrates at det saaledes bestandigt at virke indirecte, majeutisk, i ironisk Isolation at det var Selvkjerlighed. Nei, ifølge Socrates Idee var det just at elske. Er det Sandhed at hvert Menneske just maa hjælpe sig selv, er det Idealiteten at staa ene, saa gjælder det

ethisk] sml. 383.390. lide] sml. 386.394. Christus siger] Matth. 17,20. Bjerg] skulde være: Sennepskorn. ³⁸⁸Socrates] sml. 334.463.

jo just om at forhindre den Hjulpne i ikke at blive hængende ved Hjælperen — thi saa er han ikke hjulpen. Dette var Socrates Idee, og desuden er Socrates Dommeren. Men han elskede Menneskene efter en Maalestok som alle disse hjertelige Saglehoveder ingen Anelse havde om, han elskede dem i Idee, efter først selv ved Idee at være optugtet til at kunne staae ubetinget ene, undvære ubetinget ethvert andet Menneske, hvad de Hjertelige neppe have Anelse om.

„Apostelen“ anderledes. Han har et andet Begreb om det at elske og han har Naaden at forkynde. Men vel at mærke Apostelen er først selv optugtet til ubetinget at kunne undvære ethvert andet Menneske.

Mellem dette Socratiske og Apostelen ligger Halvhederne, og tilsidst Vrøvlet. Nemlig det at ville vinde Mennesker, dette saakaldte Hjertelige i Modsætning til Socratess saakaldte Hjerteløshed, kan være Intet mindre end det Apostoliske, kan være en underfundig Form for at den Vedkommende selv trænger til Menneskene, trænger til dem fordi han ikke kan staae ene (hvad han ikke vil sige, men siger hykkelsk eller dumt, at det er af Kjerlighed til Andre) eller fordi han vil have Profit af Menneskene, eller fordi han ikke har Mod til at byde den Menneske-Herskesyge uden om ham Spidsen, der vil han skal udtrykke et Afhængigheds-Forhold til dem.

Jeg begyndte med det Socratiske; men jeg erkjendte alligevel dybt min Inferioritet, thi jeg havde Formue, og forsaavidt en stor Hjælp til Uafhængighed af Mennesker. Forsaavidt jeg nu stræber at drage mere ligefrem til mig eller til Ideen, saa anseer jeg dette for en Slaaen af, en Accomodation i een Forstand, men ogsaa for en Bevægelse i Retning af det Christelige. Imidlertid vrøvler jeg ikke, og siger at Mit er høiere end det Socratiske. Nei, nei; <det er jo desuden heller ikke i Retning af det Socratiske, men i Retning af at forkynde Naaden, dog naturligviis uendelig lavere end det Apostoliske.>

1851

Mundus vult decipi — Sandsebedrag.

389

U. D.

Uden „Personligheder“ er Menneske-Slægten usædeligt Vrøvl. Det er den ogsaa. Alt er beregnet paa at gjøre Personligheder umulige, især har Dag-Pressen gjort Alt.

Da jeg levede paa Gaden, det var min høieste Tid, thi det var allerstærkest styret mod Sandsebedragene.

Nu har jeg trukket mig noget tilbage: det er lavere, det er Accommodation. Imidlertid vil man saa redigere det saaledes: at nu er jeg paa et høiere Trin. Ja, mundus vult decipi.

Nei kunde jeg, uden Formue, have holdt ud at leve paa Gaden: ja saa var jeg blevet gjort gal: erklæret for gal, maaskee ihjel-slaaet: men det havde netop været det Store.

Dog medens jeg saaledes accommoderer mig lidt, ogsaa erkjendende mine Kræfters Grændse: gjør jeg dog to Ting. 1) Jeg lader mig ikke narre og troer at jeg nu er høiere, forsaavidt det at jeg mindre sees hjælper — ved Sandsebedrag til en stigende Anseelse. 2) Jeg glemmer heller ikke Menten, at vi engang skal til at repetere, og da skal det Tidligere nok blive belyst.

Men medens jeg saaledes accommoderer mig lidt og slaar lidt af, saa er der dog ogsaa i en anden Henseende i mig et Fremskridt. Thi Sagen var, det at jeg har havt Formue, det har gjort, at jeg end ikke selv med Bestemthed kan sige, hvorvidt dog ikke ogsaa nogen Stolthed har blandet sig ind i mit Tidligere. Nu er jeg mere svært bepakket ved ogsaa at have pecuniaire Sorger, og forsaavidt er der dog maaskee et Fremskridt i at udholde hvad jeg nu udholder.[§]

Til 389, i Marginen:

390

U. D.

[§] Desuden var jeg da heller ikke i Begyndelsen saa modnet, at min megen Gaaen paa Gaden og Samtalen med Alle og Enhver jo dog for en stor Deel ogsaa var en Adspredelse, en Nydelse, jeg behøvede, saa min mere tilbagetrukne Existerens dog er i en anden

³⁸⁹ Dag-Pressen] sml. 380. 391. levede paa Gaden] sml. X^a A 432 og Sammenvisning. pecuniaire Sorger] sml. 339. 511. §] se 390. ³⁹⁰ Sml. 333. §] se 389.

Forstand en Charakter-Opgave, et Fremskridt i den Retning. For at det at leve paa Gaden skulde i strengeste Forstand være i Charakter af blot at gjøre det for Ideens Skyld, maatte det være et Menneske, der først havde forvisset sig om, at han kunde udholde at leve i en Ørkens Eensomhed.

‡
Det negative Kjende paa sand
Sandheds-Meddelelse.

391
U. D.

Øverst staaer Christendommen med sin Sætning: Verden ligger i det Onde.

Saa kommer det dygtigere Hedenskab med sin: Verden vil bedrages.

Saa kommer Vrøvlet med sin: det er en rar Verden, Mængden er Sandhed. Og dybest sjunken i Vrøvl er Dag-Pressen, der har forvandlet Menneske-Slægten til „en Skye“ af Vrøvl.

Christendom i den guddommelige
Opfattelse og i den blot menneske-
lige Opfattelse.

392
U. D.

Disse to Opfattelser forholde sig lige omvendt til hinanden. Den guddommelige Opfattelse er i Retning af Intensitet: Christendommen intensivt fortættet i eet Menneske, der, menneskelig talt, gjør sig selv og Alle ulykkelige for Christendommens Skyld. Det kalder han (og det er det Guddommelige) at elske Gud og Mennesker, det er af idel Kjerlighed han gjør alt Dette.

Charakter-Opgave] sml. 387. 394. ³⁹¹ Mængden] sml. 385. 399.
Dag-Pressen] sml. 389. 469. „en Skye“ af Vrøvl] sigter til et Udtryk i
Rudelbachs Artikel, se til 100.

1851

Den blot menneskelige Opfattelse bevæger sig i dette: lader os elske hinanden, give efter for hinanden, føie os efter hinanden, hver slaae lidt af o: s: v: det vil sige: god Nat Idee! Ved Hjælp af denne Opfattelse breder Christendom sig, det Extensive.

Den yderste Consequents af den guddommelige Opfattelse af Christendom vil være: Christendommen intensivt tilstede i eet Menneske, der slaaes ihjel for sin Christendom, forbandet af hele Menneske-Slægten. Saaledes var Christendommen tilstede i Christus, da han hang paa Korset. I dette Øieblik er Christendommen, efter guddommelig Opfattelse, ubetinget sand som den aldrig bliver det mere. — Den yderste Consequents af den blot menneskelige Opfattelse vil være: alle Mennesker ere blevne Christne — og Christendommen er slet ikke til.

„Grundene“

393
U. D.

Man maa give Grunde, siger Præsten, for at faae Folk til at gaee ind paa Christendommen; det er en Accommodation men en nødvendig.

Jeg vil nu ikke tale om, at det er Sludder, at nemlig, hvis man ved Grunde faaer Folk til at gaee ind paa Christendommen, saa er det ikke Christendommen, de gaee ind paa. Men jeg vilde sige noget Andet: see nærmere til, skal Du see, at „Præsten“ endnu har flere Grunde end dem han angiver, har Grunde, hvorfor han giver Grunde, Grunde, som han fortier. Han har nemlig den Grund, at han vil staae sig godt med Menneskene, der maaskee bleve vrede, hvis han repræsenterede Christendommen sandere, han har den Grund, at det er hans Levebrød, og han maa passe paa, at tale saaledes, at Menigheden ikke kniber paa Offeret, kort han har den Grund, at han selv stikker i den samme Verdslighed som Menigheden.

Christendommen er slet ikke til] sml. 385.404. ²⁹³ „Grundene“]
sml. 356.468. Levebrød] sml. 363.398.

Luthers Sving fra Klosteret.

394
U. D.

Bort, raaber Luther bort med al disse indbildte gudelige Handlinger med at faste o: s: v: Enhver blive i sit Kald, det er den sande Gudsdyrkelse.

Men bliv nu lidt kjere Luther. Altsaa Enhver blive i sin Stilling. Men nu er enhver borgerlig Stilling at forene med Christendommen — f. E. nu det at være Skuespiller. Her slumrer store Collisioner. Dernæst, hvorledes skal han leve i sin borgerlige Stilling, er saadan den borgerlige Retfærdighed er det nok for en Christen. Hvis ikke, skal han i sin borgerlige Stilling udtrykke den christelige Ethik: saa er han ein, zwei, drei reduceret til Armod og Forfølgelse.

Seet fra den Kant: i Modsætning til Kloster-Vildfarelsen, seer dette Sving saa simpelt ud, men ved nærmere Eftersyn hvilke uhyre Collisioner slumre ikke her, fordi det just er det Charakteristiske for det sande Christelige ikke at passe ind i denne Verden.

Men Luther var ingen Dialektiker, saae bestandigt kun een Side af Sagen.

Om mig selv.

395
U. D.

Ved saaledes at anbringe Idealerne — og personligt lade som holdt jeg mig udenfor (indirecte Meddelelse) fremkom den Mislighed, at det jo ogsaa kunde forstaaes som holdt jeg mig virkelig personligt udenfor, som følte jeg ikke mit Liv og mig forpligtet ved den Idealitet, hvorved jeg altsaa unddrog mig den Ydmygelse, at det virkelig var saa, at jeg selv Stræbende just følte min Ufuldkommenhed.

Nu er det vel sandt, at i mit Inderste for Gud var Sagen ikke saaledes, der forstod jeg just selv min Ufuldkommenhed. Men

³⁹⁴ Luthers] sml. 372.406. faste] sml. 366.405. christelige Ethik] sml. 390.407. Forfølgelse] sml. 387.395.

1851

derfor kunde det jo dog gjerne være, at det var en Sviig af mit Hjerter om jeg unddrog mig denne Ydmygelse lige overfor Menneskene.

Fremdeles er den indirecte Methode i Forhold til Christendommen kun et transitorisk, thi Christendommen har jo Naaden at forkynde. Videre tenderer Christendommen til at gjøre aabenbar. Forsaavidt man vil sige, at Christus jo dog var incognito, da maa dertil svares, deels, at for ham var det en Umulighed anderledes, thi Gud-Mennesket, denne Synthese er kun mulig i et Incognito, medens han jo dog ogsaa selv ligefrem siger, at han er Gud, deels, at dette skal den Christne ikke eftergjøre, han skal jo ikke være Gud-Mennesket, men forkynde Gud-Mennesket, og forkynde Naaden.

Endeligen er der ogsaa, hvad jeg ofte har fremhævet, den Mislighed i Forhold til indirecte Methode i Christendoms Forkyndelse, at det jo kunde være som et Forsøg paa at unddrage sig at lide for Læren.

Den indirecte Methode i Christendoms Forkyndelse er et Majeutisk. Med det kan der begyndes, for at faae rystet Sandsebedragene, og stundom kan den ogsaa bruges for at operere i Retning af at „Naaden“ tages forfængeligt.

Hiobs Bog.

396
U. D.

Betydningen af denne Bog er egentlig at vise den Grusomhed som vi Mennesker begaae ved at ansee det at være Ulykkelig for en Skyld, en Forbrydelse. Dette er nemlig den menneskelige Selvskhed, der ønsker at fritage sig for Indtrykket af, det alvorlige og rystende Indtryk af Lidelse, af hvad der kan hændes et Menneske i dette Liv — for at sikre sig derimod forklarer man Lidelse som Skyld: det er hans egen Skyld. O, menneskelige Grusomhed!

Det der beskjeftiger Job er at faae Ret, i en vis Forstand ogsaa mod Gud, men fremfor Alt mod hans Venner, der istedetfor at

Naaden] sml. 388. 431. lide] sml. 394. 398.

trøste ham mætte ham med den Sætning at det er skyldig han lider.

En sand Christen

397
U. D.

kan egentlig kun indlade sig i det Verdslige for at bedrage o: for at vinde en Situation for det at anbringe Christendommen. Hvis f. E. en sand Christen har et afgjort Talent, hvorpaa der kan gøres glimrende Lykke, saa kan han gøre det et Par Aar, vinde al mulig Ære og Anseelse og Berømthed — for saa pludselig at kaste Alt dette bort, men nu have sikkert sig at være saaledes bemærket, at der kan dannes en Situation for det at skaffe Christendommen Indtryk

De som kun halvt bleve Sandheds-Vidner.

398
U. D.

Ofte har jeg tænkt over, at hvis ellers Nogen fortjente en Lovtale, da just saadanne Mænd, som paa en Maade bleve Martyrer, forsaavidt de kom til at gaae Glip af Livets Glæde, og dog ikke høstede Martyr Ærens uvisnelige Krands, fordi de i det afgjørende Øieblik bleve lidt bange, maaskee tilbagekaldte eller sloge lidt af, som f. E. en af Reformationens Forløbere Wessel. Det er mig saa modbydeligt at læse en Professor eller Deslige, der saa i nedsættende Udtryk taler om et saadant Menneske, eller hvad jeg har læst i en Fremstilling af Calvins Levnet, hvor Forfatteren aldeles som en Cerimonimester recenserer den stakkels Servet, og ikke betænker, at dog tilsidst Servet gik freidigt Døden imøde og blev

³⁹⁸ Sandheds-Vidner] sml. 381.406. Martyrer] sml. 395.411. Reformationens] sml. 358.515. Wessel] sml. C. Ullmann, Reformatoren vor der Reformation. 1. Bd. (Hamburg 1841), S. 386 ff. i en Fremstilling osv.] Henry, Das Leben Johann Calvins (se til 312). 3. Bd., 1. Abth. (Hamb. 1844), S. 209 ff.

1851

sin Sætning tro endnu i det sidste Øieblik. O, dette væmmelige Slæng af Docenter, der aldrig have vovet end en Døit og saa recensere slige Mænd.

Jeg ynder det ikke, at et Menneske vover længere ud end han kan gennemføre, men i Guds Navn, saa er han ogsaa haardt nok straffet ved at maatte leve med dette Knæk. Men i ethvert Tilfælde et saadant Menneske, en saadan ulykkelig halvbefaren han er dog naturligviis uendelig meget mere værd end Millioner Docenter og hele Silde-Stimer af Mennesker, der gjøre Andres Lidelser til Næringsvei og Lidenskab, blive Professorer deri, og saa ovenikjøbet recensere dem, som vare de selv ganske anderledes Karle, hvilket de rigtignok ogsaa i een Forstand ere, nemlig Pjalte.

399
U. D.

Christendoms Proportioner i Henseende til Udbredelse.

Naar en Sluddermads forkynder Christendom, gaaer Alle (Numerus) ind paa den — der standser det (den sletteste Christendoms Forkyndelse har naturligviis den største Udbredelse). Saa begynder atter Omvendtheden; jo dybere Indtryk En har af Christendommen, desto mere bestemmer han sig polemisk: ikke at være Christen, da det at være Christen er blevet Vrøvl. Jo sandere En saa igjen repræsenterer dette Polemiske (ikke at være Christen) desto færre slutte sig til ham; thi Loven er altid Omvendtheden. Naar saa dette Polemiske: ikke at være Christen er blevet forbrugt, blevet en Trivialitet, saa repræsenteres det af en Sluddermads — og saa gaae Alle ind derpaa. Saa vil igjen den sandere Christen tage det ligefrem Eenfoldige: at være Christen. Jo dygtigere han saa repræsenterer dette, jo Færre ville indlade sig med ham. Altid Omvendthed.

Bernhard

400
U. D.

siger: „major erit confusio voluisse celare, cum celari nequeat.“
in epistola 42 ad Henricum archiep. Senonensem.

citeret efter Wessenberg: die grossen Kirchenversam-
lungen des 15 und 16 Jahrhunderts Constants 1840. 1ste
Deel Fortalen p. XXII.

Wessenberg (l. c. p. 46)

401
U. D.

siger: Her viste sig en paafaldende Forskjel mellem Hedenskab
og Christendom. Det første ansaae Verdensbygningen for evig, de
enkelte Mennesker for det Forgængelige. Christendommen holdt
Verden for forgængelig, men de enkelte Mennesker for uforgæn-
gelige.

Det er meget godt. Men dette er jo just den moderne Bevidst-
hed: Verdens Bygningen, Slægten o: s: v: er evig de Enkelte et
Forsvindende. Det er den moderne Bevidsthed er Hedenskab.

Tertullian

402
U. D.

de præscript. n. 23: dum verisimilia mentiuntur, veritatem fru-
strantur.

cfr. Wessenberg l: c. p. 65. Anmærkning.

Qualitets-Dialektik.

403
U. D.

Jo vigtigere et Skrift, siger man, jo mere maa det gøres til
Gjenstand for granskende Exegese. Det gjør man saa til en lige-

⁴⁰⁰Wessenberg . . . 1ste Deel] I. H. v. Wessenberg, Die grossen Kirchen-
versammlungen des 15ten und 16ten Jahrhunderts, 1. Bd. ⁴⁰¹Wessenberg (l. c.
p. 46)] i det til 400 anf. Skr. ⁴⁰²Wessenberg l: c. p. 65] i det til 400 anf. Skr.

frem Scala: vigtigere, endnu vigtigere, aller, aller-vigtigst — det er Guds Ord: ergo.

Sludder, her slaaer nemlig Qvaliteten om: saa snart det er Guds Ord, saa har Du blot at lyde. Vil Du have Lov til at granske — saa siig aldrig, at den Hellige Skrift er Guds Ord, Du fanger i saa Fald Dig selv.

404

U. D.

Alt beroer paa „hvorledes“.

Jeg forpligter mig til i vittig Romanform at sætte den Tanke ind: Christendommen er egentlig slet ikke til. Og der skal saa vist Ingen gjøre Anskrig, nei, jeg vil gjøre glimrende Lykke, og Præsterne ville læse det, ja maaskee næste Søndag præke det med: det Interessante, at Christendommen egentlig slet ikke er til.

Men gjør jeg det i religious Interesse, saa bliver man vred, saa bliver Sagen for alvorlig.

Og endnu forfærdeligere: gjorde jeg det saaledes at det Bestaaendes Lirekasse med de 1000 Levebrød blev generet i sin normale Gang: ja, Død og Pine, see til Præsterne, Biskopperne og Undergraverne — de ville alle — med religious Iver — kæmpe for Christendommen!

405

U. D.

Den Enkelte — Publikum.

Den Sætning „Publikum, Mængden er Usandheden“ kan, consequent, i Sandhed kun gennemkæmpes af Een; blot To, der vilde forene sig om at gennemkæmpe denne Sætning, saa er det ikke ubetinget at gennemkæmpe, thi To er et Tal er i Retning af Mængde, Publikum, medens Een ikke er et Tal men Qvalitets-Bestemmelsen. — Og denne Sætning at „Publikum, Mængde er

⁴⁰⁴ Christendommen . . . ikke til] sml. 392.405. Levebrød] sml. 398.518. ⁴⁰⁵ Den Enkelte] sml. 377.421. Mængden] sml. 399.535.

Usandhed“ er Christendommens Sætning; i enhver Generation hvor denne Sætning ikke gennemkæmpes, i enhver saadan Generation er Christendommen ikke egentlig til.

Men fra den ene Side: den omgivende Verden, i hvilken Sætningen skal sættes ind, den finder det naturligtvis at være Galskab, latterlig Galskab, at Een vil gjøre det „ja, var det endda nogle Stykker“ — maaskee „Flere“ eller maaskee (risum teneatis!) „Publikum“. Dette vil sige, Omverdenen bevæger sig i Retning af den Dialektik at Publikum er Sandheden, saa den Sætning „Publikum er Usandheden“ kun kan (fortræffeligt!) antages som sand, hvis den — har Publikum for sig.

Fra den anden Side: nogle Enkelte ville vel blive opmærksomme paa hele denne Meddelelse, denne Kamp i Retning af at Publikum er Usandhed. De ville saa — ja, der har vi det igjen — slutte sig til den Ene — for (ypperligt!) at hjælpe ham! Enten kunne de ikke forstaae, at Sagen paa den Maade gaaer tilbage, eller de ville ikke forstaae det, men finde det mageligere at slutte sig til den Ene, efterat han har bragt Sagen saa langt ud, at der — ved en behændig nævenyttig Vending! — kan blive Profit derved, vindes Publikum derfor.

O, at holde denne Ene-Kamp ud Aar efter Aar, at have det i sin Magt blot ved at slaae af og gjøre sig det mageligt at vinde Alt: det er Askese. Det er en Ene-Kamp hvor der tillige kæmpes for at staae ene. Dette finder Omverdenen at være den latterligste Galskab, Omverdenen, som kun er altfor bekjendt med, hvorledes man skal bære sig ad: at man skal begynde med at lade som var man Mange — thi saa bliver man Mange, saaledes ere Fæene naar et Faar løber til Vands løbe de alle.

Men hvor veemodigt, naar man anstrenget i denne Ene-Kamp, dog haaber og haaber, at der skulde være blot eet redeligt Menneſke, der ogsaa ene tog fat. Men nei! Profit ville de have alle — Sandhed og Christendom er dem aldeles ligegyldigt.

Og naar man saa mærker, at man ikke længere kan væрге sig mod denne Ene-Kæmper ved at finde det latterligt, saa begynder

1851

man at raabe paa, at det er Hovmod, rædsomt Hovmod — og vi ere alle Christne.

⁴⁰⁶ Verdens Forandring: Christendoms Forandring; at vidne for
U. D. Sandhed, at vidne mod Usandhed.

Man kunde sige, at det at vidne for Sandhed det var nok, det kunde man indskrænke sig til; at det at vidne mod Usandhed at det kunde være for meget, at friste Gud, at styrte sig i Fare. Man skal altsaa vente indtil Usandheden kommer og vil tvinge mig til det Usande — saa skal jeg staa imod, vidnende for Sandhed.

Dette er der Noget i; men Spørgsmaalet er om Verdens Skikkelse ikke betænkeligt har forandret sig.

Der var en Tid, da Usandheden var sig bevidst at være Magt, langt den Stærkere, sad og despotiserede — i saadanne Tider kan man være sikker nok paa, at Usandheden holder et vaagent Øie med Enhver der er af Sandheden og angriber ham, saa han kan komme til at vidne for Sandhed.

Men i vore Tider er Alt sat over i Klogskab. Usandheden ønsker helst for sin egen Skyld, at der slet Intet skeer, at Alt bliver Fred, eviterer paa enhver Maade Afgjørelse, ønsker blot, at Alt maa blive som det er, og klogt vogter den sig for at røre ved Nogen og Noget. Paa den Maade mener Usandheden klogt at kunne holde Alt hen. Dersom man nu i saadanne Tider indretter sig efter det blot at ville vidne for Sandhed (ikke mod Usandhed) og i den Forstand, at kun hvis man vil tvinge mig til det Usande, saa gjør jeg Modstand: da er det et Spørgsmaal om man ikke egentlig har ladet sig narre.

Forholdet paa Luthers Tid var et ganske andet (og han vidnede dog forresten ogsaa mod Usandhed). Paven var Magt, herskesyg Magt — saa sørges der nok forresten. Men naar Magten betjenes listigt og klogt: saa maa der vidnes mod Usandhed. Der maa i saadanne Tider en heel første Kamp til for at tvinge Usandheden

⁴⁰⁶ vidne for Sandhed] sml. 398.411. Luthers] sml. 394.407.

til Kamp, thi den vil helst, klogt, have Fred. Men naar saa er, er det ogsaa det sædvanlige Vrøvl, nu at vræle paa, hvad der passede for ganske andre Tider.

Lad En paa Luthers Tid f. E. træde op og sige: Christendommen er slet ikke til — han kunde være rolig nok, at det var blevet hørt af det Regjerende, og Magt brugt mod ham. Men i vore Tider anderledes. Regjeringen vil sige: lad os blot lade som om vi ikke har hørt det, det var det for os allerfarligste at røre ved det. For altsaa at faae dem purret op, maa han først kæmpe for at tvinge dem til vær saa god at behage at være Regjering. Dette er Tidens Forandring. Medens i en tidligere Tid Regjeringen værgede sig ved at bruge Magt mod Sandheden, vilde den nu værges sig ved at evitere Angrebet, og ved at give denne Eviteren Skin af Fredens Aand.

„Veien er trang“

407
U. D.

er dette en historisk Efterretning (at Veien ved Christendommens Indkomst i Verden var trang — i saa Fald maatte vi altsaa forandre Læsemaaden) eller er det en evig Sandhed — i saa Fald gjør jo Den Nar af sig selv der gaaer ad en let Vei, forkyndende at „Veien“ er trang, thi Summa summarum af hans Forkyndelse og hans Liv giver i Maximum: Veien var trang, historice.

Men saa har man villet gjøre dette og Deslige „Veien er trang“ til en objektiv Lære — saa objektiv den ikke angaaer noget eneste Menneske, ikke engang Forkynderen, nei det er reent objektiv. Uendelige Sludder!

„Gud har udvalgt det Ringeagtede.“ Er dette historice — eller er det, christeligt, en evig Sætning, at i ethvert Øieblik og indtil Verdens Ende gjælder det: Gud har udvalgt det Ringeagtede. Saa

Christendommen . . . ikke til] sml. 405. 499. ⁴⁰⁷ Veien er trang] sml. Matth. 7, 14. Gud har udvalgt det Ringeagtede] 1. Kor. 2, 28. Jak. 2, 5. — Sml. 198.

1851

er det jo Sludder naar En der stadser i verdslig Herlighed, prædiker — objektivt! — om, at Gud har udvalgt det Ringeagtede. Man kan overhovedet ikke prædike objektivt, thi at prædike er hverken at snakke med Munden eller med R—, men er væsentligen Ens Existeren; hvad min Existeren udtrykker er min Prædiken. Men min Existeren er mit Subjektive.

Luther beraabte sig ganske rigtigt paa: den sande Kirke er en foragtet lille Flok — Paven og alt dette er ikke den sande Kirke.

Nu har Luther længst seiret — og saa glemmer man Reduplicationen, at det nu igjen vil gjælde: den sande Kirke er en foragtet lille Flok.

Enten bliver alle existentielle Sætninger i den Hellige-Skrift et Historisk, saa alle tempora i det N. T. maa forandres til Perfectum eller Plusquamperfectum; eller det er evige Sætninger, saa <det> existentielt gjælder aldeles det Samme som ved Christendommens Indkomst. Det Sludder med en objektiv Lære er Hykleri. Thi hvad vil en objektiv Existents-Lære sige? Skal det være en Existents-Lære, der — objektivt! — er ligegyldig ved den personlige Existeren? Men en Existents-Lære er jo vel lige det Modsatte, maaskee ligegyldig ved alt Andet kun ikke ligegyldig ved — Existenterne, ellers er det jo ingen Existents-Lære.

#

4651.

408
U D.

I Flyveposten for 16 eller 17 September har En, der — vistnok for at imponere — underskriver sig 4651, paataget sig <— det pleier at være Desorienteredes Lidenskab, hvorpaa man kjender dem —> at orientere eller dog at advare mine Læsere mod at lade sig forstyrre af mit lille Skrift „om min Forfatter-Virksom-

Existeren] sml. 394.414. Luther] sml. 406.415. ⁴⁰⁸Flyveposten]
1851, Nr. 215 (16. Septbr.). om min Forfatter-Virksomhed] sml.
383.558.

hed“. Det Eneste, jeg finder værd at lægge Mærke til ξ , <og> især som det Orienterende, \geq er Underskriften: 4651. *Herunder et annulleret Dobbeltkors* Det er baade imponerende og overbevisende <og overmandende>. Skeer det Forfærdelige ξ (og hvor let!) \geq , at der nu kommer En, som underskriver sig: 789,691, saa er jeg knust.

Den lærde Læsen.

409
U. D.

Hvorledes man lærd kan beskjeftige sig med Noget, uden at det i fjerneste Maade øver nogen Indflydelse paa En: herpaa et Exempel.

Der eksisterer en tydsk Oversættelse af Epictets 4 Bøger Samtaler af en Schultz 1801 Altona. I Fortalen til første Deel taler han om, at denne Forfatter har beskjeftiget ham meget — og han har jo ogsaa havt Arbeidet med at oversætte. Man skulde nu vente, at noget af det Epictetiske havde influeret paa Mandens eget Væsen, Epictet, dette Jern-Menneske, der som Slave sagde til sin Herre ξ som slog ham over Benet \geq : slaaer Du haardere, slaaer Du Benet over. Og han slog, og slog det over, og E. sagde: sagde jeg det ikke nok. Epictet, hvis Hoved-Sætning er: at skjelne mellem de Ting som ere i vor Magt og de som ikke ere det (f. E. nu Publikums Dom) og at disse sidste skal man slet ikke bryde sig om.

I Fortalen til 2den Deel af denne Oversættelse skriver nu Hr. Schultz: Die gütige Nachsicht Derpaa gjør han en Undskyldning for at han har hastet noget med det Sidste paa Grund af Flytning o: s: v: og siger (Fortalen p. V) . . . — und von Richtern, die noch ein Herz im Busen haben, darf ich nach dieser treuen Darstellung . . . Schonung erwarten. Skulde man troe, at det var En, der i flere Aar havde beskjeftiget sig med Epictet; men det er lærd Læsen.

1851

#

410
U. D.

[I Marginen: Ingen kan tjene to Herrer.]
Ingen kan tjene to Herrer
Indledning.

[I Marginen: Themaet skal være: Christus som Forbilledet.]

Evangeliet siger: Ingen kan — hele Verden siger lige det Modsatte: jo det lader sig ypperligt gjøre; thi aldrig har der levet noget Menneske, uden at det jo har gjældt om ham, at han mere eller mindre har tjent to Herrer. — Dog slaaer Evangeliet ikke af i Betragtning og medierer eller siger „til en vis Grad“ kan være nok.

Kun Een har virkelig realiseret det kun at tjene een Herre, han der siger Ordet „Ingen kan tjene to Herrer“ — Jesus Kristus, Forbilledet.

Men hvorledes maatte han saa leve? Først i Armod og Ringhed, saa i idel Opoffrelse

Og hvorledes gik det ham saa (hvilket han maatte finde sig i — for <ikke> at tjene to Herrer)? Han maatte lide derfor; thi alle Andre vilde tjene to Herrer, og det var Det, de ogsaa vilde tvinge ham til. Og dette maatte han lide for ikke at komme til at tjene to Herrer. Han blev saa forfulgt (af Dem, der vilde tjene to Herrer) forladt (af Dem, der vilde tjene to Herrer) forraadt (af Dem, der vilde tjene to Herrer) dømt, korsfæstet. O, er det saaledes: kun at tjene een Herre? Ja saaledes er det.

Men Christus vil <ikke> ængste Livet af os ved at fremstille sig selv (hvad dog Sandhed er) som den Eneste, der kun har tjent een Herre, og nu fordre, med Lovens Strenghed, fordre det Samme af os.

Nei, han formilder det Hele, han henviser til nogle andre Læremestere (der dog lige som han ingen egen Villie have — og just deri stikker det, hvis man kun skal tjene een Herre): Lilien og Fuglen.

„Betragt dem“, siger han; ja betragt dem. O, glem det ikke;

⁴¹⁰Forbilledet] sml. 369. 439.

det er nu Efteraar, snart er Lilien visnet, o glem ikke at betragte den forinden; snart flyver Fuglen bort, o, glem ikke at betragte den endnu engang <forinden> til Afskeed. Saa kommer Vinteren, en lang, lang Tid, og Du faaer dem ikke mere hverken at see eller at høre disse fornøielige Læremestere. Betragt dem! Det er Efteraar — men see om det forstyrrer eller foruroliger dem. Nei, som der staaer i Psalmen „Siig til Sorgen, Ja, ja i Morgen“ saaledes gjøre de det, ubekymrede om den Dag imorgen. o: s: v:

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Dog dette er ikke at forstaae som skulde nu det om Efterfølgelsen forvandles til en digterisk Spøg med det om Lilien og Fuglen som Forbillede. Nei, det om Forbilledet, om Christus som Forbilledet, og om „Efterfølgelsen“ det er just hvad der i vor Tid, idetmindste dialektisk, maa drages frem, for at bringe Mening og lidt Disciplin ind i „Christenhed“, for at stoppe Munden paa „Tvivlene“, for at lære „Videnskaben“ Sømmelighed og Respekt paa det christelige Gebeet.

Anfægtelse.

411
U. D.

De fleste Mennesker leve vel væsentligen uden Religieusitet, eller i det Høieste have de Religieusitet i samme Forstand som at de engang imellem gaae i Theateret, hvilket er Nul Religieusitet. I Forhold til dem kan der da altsaa aldeles ikke være Tale om Anfægtelse.

Saa gives der nogle Enkelte, der dog have nogen Religieusitet, leve dagligen i religiøse Forestillinger. Disse leve da saaledes: Gud er Den, paa hvis Bistand de stole, at da Alt maa lykkes dem, naar de selv passe paa, ere kloge, spare sig selv for alle Farer o: s: v: Her kan der aldeles ikke være Tale om Anfægtelse.

Saa kommer den egentlige christelige Religieusitet — om der findes nogen saadan Religieus veed jeg ikke, jeg har Ingen seet. Denne Religieusitet følger det N. T., at det at holde sig i Sandhed

som der staaer i Psalmen] se til 243. ⁴¹¹Anfægtelse] sml. 372. 431. holde sig... til Gud] sml. 386. 426.

1851

nær til Gud er just at komme til at lide i denne Verden, at Religieusitet er at ville vidne for Sandhed, lide, bringe Offre — Alt naturligviis uden Fortjenstligheds Indbildskhed. Men idet de vove saaledes ud er altsaa for dem Mærket eller Kjendet paa Guds-Forholdet: Verdens Modstand, Forfølgelse, Lidelse. Dette er Aand, og Aandens Vidnedsbyrd holder dem oppe. Men i ethvert mat Øieblik synke de ned fra denne Potensation — og nu forvandler det sig for dem, at Verdens Modstand maaskee er et Beviis for at de have Uret, at det er en Formastelse af dem at have vovet saaledes ud, saa det altsaa ikke er langtfra at de komme til at angre og fortryde som Skyld hvad der var deres redeligste Begeistring. See det er Anfægtelse. Det naturlige Menneske bevæger sig i den Retning: Kjendet paa Forholdet til Gud er at det gaaer En vel; „Aand“ kjender Guds Forholdet paa Modstanden paa at lide, har Mod og Tro til en saa uendelig Polemik, som naar Luther ganske rigtigt beviser, at han er den sande Kirke deraf, at de ere en foragtet lille Flok, at sande Kirke altid er kjendelig paa at lide, De blive saa den seierrige falske Kirke, der istedetfor at lide forfølger den sande Kirke. (Stedet er efter Geist aus Luthers Schriften: Kirche 5780). Men i ethvert mat Øieblik synker den Aandelige ned til at være det naturlige Menneske, og saa kommer Anfægtelsen.

Den der egoistisk blot vil have gode Dage og Gud til Hjælp til Profiten kan aldrig faae Anfægtelse. Thi hvis det lykkes ham, saa vil han være saa fortryllet, at han Intet mærker om sin sande Tilstand. Og lykkes det ham ikke, hjælper dette ham maaskee til at blive opmærksom paa sin sande Tilstand, og han nu angrer sit Tidligere: da er dette ikke Anfægtelse; thi deri er jo meget god ligefrem Mening at angre noget Slet. Anfægtelse ligger i, at det er som maatte man angre sit Bedste. Og det er som til at tabe Forstanden over. Thi Gud i sit Ord sidder ligesom og lokker et Menneske ud, eller befaler ham at vove ud — og naar han saa et Øieblik slipper det Menneske, saa vender Alt sig om for ham.

lide] sml. 398.417. vidne for Sandhed] sml. 406.421. bringe Offre] sml. 405.417.

[*I Marginen:* Hvad der fordres for til sand Velsignelse at betragte sig selv i Ordets Speil. 412
U. D. Nyt.]

Hvad der fordres for til sand Velsignelse
at betragte sig i Ordets Speil.

1) Man maa til en vis Grad forud kjende sig selv. Thi Den, som ikke kjender sig selv, kan heller ikke gjenkjende sig selv, og man kan bestandigt kun gjenkjende sig selv i samme Grad som man kjender sig selv.

Altsaa der fordres en Slags Forberedelse. Sandseligen er det jo ogsaa saa, at Den, som tilfældigt kommer til at see sig selv i et Speil, eller hvis man anbringer et Speil saaledes, at han ikke veed af, at det Billede, han seer, er et Speilbillede, og dette Billede er ham — han kan ikke kjende sig selv.

Hedenskabet fordrede: kjend Dig selv. Christendommen siger, nei det er det Foreløbige: kjend Dig selv — og see Dig saa i Ordets Speil for ret at kjende Dig selv. Ingen sand Selverkjendelse uden Gudserkjendelse, eller for Gud. At staae for Speilet er her at staae for Gud.

2) Maa Du ikke være bange for at see Dig selv. Det er bekiendt nok, at sandseligt er et Menneske bange for at see sig selv, at Overtroen har meent, det at see sig selv var et Varsel om Døden.

Og saaledes er det ogsaa aandeligt: det at see sig selv er at døe, at døe fra alle Indbildninger og alt Hykleriet — der hører stort Mod til at turde see sig selv, hvilket jo kun kan skee i Ordets Speil, thi ellers bliver det saa let Sviig, og Ens Selverkjendelse ligesom de Prygl Sancho giver sig selv.

Kun Sandhed maa man ville, hverken forfængeligt ville smigres, eller selvplagerisk gjøres til en reen Djævel.

⁴¹² „Til Selvprøvelse“ udkom 10. Septbr. 1851.

1851

3) Maa man fatte et uforsonligt Had til det Selv, der i Speilet viste sig som Det, fra hvilket der skal afdøes, det gamle Menneske.

#

413

U. D.

Steril Orthodoxie.

Melanchton siger i sin Postil (P III p. 118) Es ist nicht nöthig zu disputiren, ob die Zerknirschung aus Liebe zur Gerechtigkeit oder aus Furcht vor der Strafe entspringe, weil diess gemischt ist. . . . Ich erinnere mich, dass gerade jene Leute welche darüber disputirten (der var ført Strid derom i 1538), hier eine ganze Nacht hindurch tranken und sangen: „Da trunken sie die liebe lange Nacht, biss dass der helle Tag anbrach: Sie sungem, sprungen und waren voll.“

cfr. Galle: Melanchton als Theolog Halle 1840 p. 243 m.

#

#

414

U. D.

Historiske Fremskridt <eller Fremskridt i Christenheden>

Höchstens skeer det saaledes, at der ξ (i Forhold til et nærmest Foregaaende som er usandere — thi i Forhold til den oprindelige Christendom er da intet Fremskridt muligt, og derimod alt Senere bestandigt Tilbageskridt) \geq kommer et sandere Hvad, men ikke et sandere Hvorledes.

Nu kommer der f. E. en sandere Doctrin frem, eller en enkelt Læresætning bliver sandere draget frem — og derpaa gjør saa den Mand sin Lykke, har Profit deraf o : s : v : . Saa hedder det til en Tid, at en ufrugtbar Speculation har fordærvet Alt, Livet, Existentsen maa gjøres gjældende — og det bliver saa antaget, og Opfinderen gjør Lykke derpaa. Aha! Existentserne blive de samme, Reduplicationerne udeblive.

#

af døes] sml. 352.440. ⁴¹³Galle . . . Theolog] o : Friedrich Galle, Versuch einer Charakteristik Melanchthons als Theologen und einer Entwicklung seines Lehrbegriffs. ⁴¹⁴Existentzen] sml. 407.415.

Hvorfor „Tragedien“ ikke mere tiltaler?

415
U. D.

Ganske simpelt fordi Troen paa Personlighed er tabt. Det Heroiske er egentlig blevet latterligt for vor Tids Bevidsthed, at eet eneste Menneske staaer der og gestikulerer, som formaaede han Alt — nei, nei, det er redicult, man maa være nogle Stykker, et Partie, have anonyme Medhjælpere o: s: v: o: s: v: For vor Tids Bevidsthed er Luther egentlig latterlig: et eenligt Menneske, der kører i Karreet til Rigsdagen i Worms og vil slaae hele Pavens Magt ned. At han beraaber sig paa Gud er naturligviis igjen for vor Tids Bevidsthed latterligt, thi Gud kan da for denne Bevidsthed ikke antages at forholde sig til et enkelt Menneske, men høist til „nogle Stykker“, et Partie, et Folk o: s: v:.

Og hvilken rædsom Hurtighed, med hvilken Enhver i vor Tid blot han har det mindste at meddele eller at ville, strax seer at blive „nogle Stykker.“ Fordømte, ugudelige Gjenvei, man mener at kunne skyde.

Og saa hedder det, at vi alle ere Christne. Gud i Himlene! Den Formel for Tilværelse, der er Christendommens Mønster, er blevet hele Slægten latterlig: og saa ere vi Alle Christne.

Forstandigheden — Verdens forandrede Skikkelse.

416
U. D.

En Begeistret har Trang til Afgjørelse, maaskee troer han ogsaa paa, at Afgjørelse skal give ham Kræfter, maaskee har han ogsaa en illusorisk Forestilling om sin Kraft. Men overalt hvor der er Begeistring er der ogsaa Tendents til Afgjørelse, Katastrophe.

„Forstandigheden“ har gjort en anden Opdagelse. Den har een Gang for alle indseet, at intet Menneske kan holde ud med Ideen, at der dog tilsidst, hvis han ikke slipper Ideen og derved redder sig, maa komme en Afgjørelse, en Katastrophe, der gjør det aaben-

⁴¹⁵ Personlighed] sml. 414. 416. Luther] sml. 407. 419. ⁴¹⁶ Afgjørelse] sml. 415. 421.

bart, at han er en Pialt. Desuden beraaber Forstandigheden sig ogsaa paa Erfaring, hvor ofte det er seet, hvorledes det gik den Begeistrede naar det kom til Stykket. Forskjellen mellem Menne-ske og Menneske ligger derfor ikke saa meget i Kræfterne, thi Ingen kan dog holde ud med Ideen, som i at man ikke kommer ud i Afgjørelser. Al Viisdom, mener Forstandighed, bestaaer der-for i, at forhindre Afgjørelserne. Saa kan man høitideligt forsikkre, at hvis det forlangtes skulde man nok være Manden — og imid-lertid for Alt passe paa, at det da, om muligt, ikke, saa langt man rækker, kommer til nogen Afgjørelse.

Denne Forstandighedens Forhindren af Afgjørelse har foran-lediget ligesom en existentiel Obstruction og en frygtelig Demo-ralisation, der saa ender med en saa frygtelig Katastrophe som den i 48.

417
U. D.

Christendommen.

Ja vist er Christendommen en Glæde, et glad Budskab — den forudsætter blot Eet, for i Sandhed at kunne være det for os Men-nesker, at Du og jeg ere Heroer, Aand.

Tag Situationen. Der udgaaer en Forkyndelse til et Menneske saaledes: Først og fremmest er der Noget Du ikke veed af, men som Du maa lade Dig sige, og som Du saa skal troe: Du er und-fanget i Synd, født i Overtrædelse; Du er fra Fødselen af en Syn-der, i Djævelens Vold, hvis Du bliver i den Tilstand Helvede vis. Da har Gud i uendelig Kjerlighed truffet en Foranstaltning til Din Frelse, ladet sin Søn føde, lide og døe. Troer Du dette, da bliver Du evig salig. Dette forkyndes Dig, dette glade Budskab. Og tænk Dig Glæden er endnu større: Du skal faae Lov til for den Sags Skyld hele Dit øvrige Liv, 40 Aar, at udholde at leve i Armod, blive forhaanet, hudflettet, mishandlet tilsidst henrettet — tænk

⁴¹⁷ Frelse] sml. 352.470. Armod] sml. 411.419. mishandlet] sml. 411.418.

Dig, hvilken Ære, hvilket ubeskrivelig glad Budskab. Dette er Christendommen.

Vi Danske leve omtrent saaledes, at Holberg er vor Leve-Viisdom. Tænk nu, hvad Henrich eller Pernille vilde sige til det glade Budskab. Tænk paa Chilian, hvem det glade Budskab forkyndes, at han, efter Gudens Villie, skal offres for at frelse hele Landet.

Og hvad er vel Mynster Andet end et i Fløiel med Guldsnit indbundet Exemplar af denne Henrichske og Pernilleske Leve-viisdom, naturligviis med et Anhang af Raffinement, som Henrich og Pernille ikke havde Dannelse til at opfinde.

Og saa har man faaet hele Verden christnet o: man har taget det Ord „et glad Budskab“, man har sagt, Christendommen siger sig selv at være et glad Budskab. Lad os saa see at hitte paa, hvad vi Mennesker kunne finde var et glad Budskab — og det er Christendommen.

„Apostelen.“

418
U. D.

Betingelsen, sine qua non, for al Livsnydelse, er en vis Jævnhed; selv det fattigste Lod, det kan dog afvindes en vis Nydelse, naar det blot har den daglige Jævnhed.

Men intet, intet, intet Vilkaar i Livet gjør det at nyde saa umuligt som det at være Apostel. Dette rædsomme Himmelspret. I det ene Øieblik at være bragt i den yderste Nød, maaskee formelig sulte, saa være villig til, hvis det var Guds Villie, at døe af Sult — men dette var ikke Guds Villie, og saa faae en Irettesættelse: Du Lidettroende. Eller, for ikke at lide formelig Hunger, at være villig nok til at arbeide for sit Udkomme — og saa, ligesom han er begyndt derpaa, saa skeer der et Mirakel, og han faaer en Irettesættelse: Du Lidettroende! O, det er rædsomme Lidelser, et Slags bevidst Vanvids Lidelse i al sin Salighed; thi det er som Vanvid.

Chilian] Ulysses von Ithacia Act III, Sc. 2.

Mynster] sml. 383. 474.

⁴¹⁸ Lidelser] 417. 420.

1851

O, hvor forkjælet og pialtet jeg end er, saa meget vil dog nok blive mig forundt, at have vovet idetmindste saa langt ud, at jeg kan være redelig mod det Overordentlige, ikke tage det forfængeligt, <have en dog nogenlunde sand Forestilling om, hvor uendeligt det har lidt.>

419
U. D.

Frygteligste Feilsyn,

hvis En lange Tider igjennem tugtede sig selv op i al Askese og saa endelig drev det til, hvad man maatte kalde, en virkelig god Gjerning — og saa saae feil af den, vilde den skulde have Fortjeneste for Gud: ak, den største af alle, alle Overtrædere er saa langt nærmere med sit Simple: Gud være mig Synder naadig.

Det er saa sandt, hvad Luther fremhæver, at jo mere En beflitter sig paa gode Gjerninger i den Tanke derved at blive salig, desto ængsteligere bliver han blot, hans Liv bliver reent Selvplagerie, og den virkelige Synder er langt, langt lykkeligere, der kort og godt sukker: Gud være mig Synder naadig.

Men man maa dog ogsaa huske paa, at dette let kan føre til, aldeles at ville leve hen i Verdslighed af Frygt for at hildes i det Fortjenstliges eller Selvplageriets Snarer, hvis man begyndte paa Noget, <som ikke var Ens verdslige Fordeel o: D.:>

420
U. D.

„Discipelen er ikke over sin Mester“

dette siger Christus saaledes: jeg har lidt, ergo skal I ogsaa lide.

O, menneskelig talt, kunde man maaskee fristes til at vende Sagen anderledes, og sige: just det Udmærkede er, at kunne udholde at lide saaledes, at være saaledes Aand. Derfor formaaer Discipelen det ikke, fordi han ikke er saaledes Aand, som den

Overordentlige] sml. 387.462. ⁴¹⁹Askese] sml. 417.441. Luther fremhæver] sml. En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 479 f. — Sml. 415.428. ⁴²⁰Discipelen er ikke over sin Mester] Matth. 10,24. lide] sml. 418.421.

Svage maa der tillades ham mildere Vilkaar, at blive elsket, æret, anseet, o: s: v:

Nu, i ethvert Tilfælde, saaledes maatte Sagen vendes, for at blive taalelig; thi det er da rigtignok, christeligt, utaalelig, naar det at Discipelen udmærkes i Verden, naar det ligefrem skulde være Alvor, og ikke omvendt en Svaghed, en Skrøbelighed, en Ufuldkommenhed, som kan taales, naar dog det sande Sammenhæng tilstaaes.

Extensitet — Intensitet.

421
U. D.

Den intensive Existeren forholder sig til det at være den Enkelte, og forholder sig derved igjen til Idealet. Den kan naturligviis blive intensivere og intensivere, og bliver saa bestandigt mere og mere anstrenget. Alligevel naaes naturligviis aldrig Idealet. Men der hører en ganske eminent Subjektivitet til for at holde ud i den Retning, da det egentlig er hverken mere eller mindre end at offres.

Saa kan der slaas af. Det vil sige: der kan arbeides extensivt.

Det mener jeg er tilladeligt, men det er det Hykkelske, naar man sminker denne extensive Virken op til at være noget Høiere, være Kjerlighed til Andre, medens det Intensive skal være Egoisme. Løgn i Jer Hals. Det Intensive er just Kjerlighed, det er nemlig at elske Gud. Men det er ganske umaadeligt anstrengende.

Hvad er nu jeg? Jeg udgiver mig ikke for et Sandheds-Vidne; men jeg er en Redelighed, som vil forhindre, ikke at man gør sig Livet noget lettere, men den Løgn, at dette Lettere skulde være det Høiere, skulde være Alvoren, det sande Høie enten latterlig Phantasterie og Overdrivelse eller Egoisme.

Jeg er en Redelighed. Og Sagen er denne. Ethvert eenfoldigt Menneske kan jo være en Redelig — men deraf følger ikke, at hans Tale kan trænge igjennem. At kunne bedrage Verden — o, det er saa forførerisk. Just fordi nu Verden ligger i Reflexion, maa

⁴²¹ Existeren] sml. 416.427. den Enkelte] sml. 405.427. offres] sml. 420.426. Sandheds-Vidne] sml. 411.498.

1851

der en Redelighed til, som har haft det i sin Magt at kunne be-
drage, men som vil være redelig.

Jeg gjør derfor existentielt ingen større Fordringer end hvad
det Almindelige er. Men jeg kan paatage mig, som man for den
samme Sum at købe noget Værdifuldt og noget daarligt Noget:
saaledes kan jeg, paa samme existentielle Vilkaar byde en san-
dere Opfattelse af Christendommen. Den Myndige maatte gaae
et Skridt videre, maatte fordre den existentielle Forandring, mere
Anstrengelse. Saa langt byder jeg ikke ud; men jeg roser mig ikke
deraf. Selv er jeg existentielt saa langt ude, at jeg i Sandhed kan
være redelig mod hine Herlige: Sandheds-Vidnerne, de sande
Christne.

422
U. D.

Belysning af hele Christendommen.

Det høieste Eftertryk et Menneske kunde lægge paa sig, paa
sit Jeg, paa, at det er med mig Du har at gjøre, er: at fordre Tro.
Og et Menneske der forstod sig paa dette, vilde saa bestandigt
indrette hele sit Liv, eller lægge sit Liv saaledes til Rette, at det
kun kunde blive Gjenstand for Tro. Det er ikke ham, der trænger
til at blive troet af de Andre, nei, det er hans Souverainitets Hæv-
delse, der kun vil være Gjenstand for Tro.

Om et Menneske har Lov til at forholde sig saaledes til Andre,
afgjør jeg ikke, eller jeg benægter det.

Men Gud er det Jeg, det Subjekt, der i Forhold til Menne-
skene maa accentuere sit Jeg saaledes, at det kun er Gjenstand
for Tro.

I Forhold dertil vil da ogsaa Gud lægge Alt saaledes til Rette,
at han kun kan blive Gjenstand for Tro, altid indrette Forholdet
saaledes, at det er stridende mod Forstand. Det er ikke Stolthed
af Gud, han kan det ikke anderledes.

Tag nu alle Vanskelighederne ved Christendommen, hvilke
Fritænkerne bemægtige sig, og Apologeterne ville forsvare, og
see det Hele er blind Allarm. Vanskelighederne ere just af Gud

anbragte (dog at det ogsaa ligger i hans Væsens Nødvendighed, og i Misforholdet mellem de to Qvaliteter: Gud og Menneske) for at sikre, at han kun kan blive Gjenstand for Tro. Derfor er Christendommen Paradoxet, derfor er der Modsigelser i den Hel- lige Skrift o: s: v: o: s: v:

Men Forstandsbetragtningen vil lægge Alt ud i det ligefremme Forhold, det er, vil afskaffe det at troe. Den vil have den lige- fremme Kjendelighed, den vil have den absoluteste Overeens- stemmelse i Alt i Skriften, saa vil den tro Christendommen, tro, at Bibelen er Guds Ord o: den vil ikke tro. Den har ingen Anelse om Guds Souverainitet og <hvad det> vil sige at fordre Tro.

Apologeterne ere lige saa dumme som Fritænkerne, og for- rykke bestandigt Synspunktet for Christendommen.

For at forstaae eller blive opmærksom paa Christendommen, paa Guds Forhold til Menneskene, kunde man studere den meest udspeculerede menneskelige Stolthed. Thi den vil just være kjen- delig paa, at den fordrer Tro. Her vilde man saa blive opmærksom paa Adskilligt. Saa maatte man naturligviis ikke glemme, at en saadan menneskelig Stolthed er Formastelse og Ugudelighed, at derimod i Forholdet til Gud kan det ikke være anderledes, han maa fordre Tro, ellers er han ikke Gud.

Men hvad Forestilling have vel alle disse speculative Theologer tilsammen om hvad det er: at fordre Tro!

1851

423

Novbr. 29.

NB²⁵.

d. 29 Novbr. 1851.

424

U. D.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.
Thema til en Fredags-Prædiken Journalen
NB¹⁷ p. 30.

425 Abraham. (Ny-Frygt og Bæven) (i

U. D. Journalen NB²⁴ eller NB²³ en af dem
fra Sommeren 1851 eller Foraaret fin-
des et Udkast hørende hertil) p. 40.

[A 458]

Den Mynsterske Christendoms-For-

kyndelse p. 122 o: fl. [A 493 f.]

Den mulige Collision med Mynster. p. 169 o: fl. [A 511—513]

Lidelses-Historien. p. 175 n. o: fl. [A 514]

426

U. D.

Guds-Forholdet.

Strengt taget maa det jo ogsaa være saaledes, at just at forholde
sig til Gud kjendes paa, at Alt mislykkes. Dersom dette ikke var
saa, var det jo muligt, at En vilde holde sig til Gud — for at Alt
skulde lykkes. Det er altsaa Udtrykket for Guds Selvhævdelse;

⁴²⁴ Fredags-Prædikener] sml. 241.547. det rene Blad... NB¹⁴]
o: X² A 166. NB¹⁷ p. 30] o: X² A 597. ⁴²⁵ i Journalen NB²⁴ eller NB²³]
o: A 357. ⁴²⁶ forholde sig til Gud] sml. 411.443.

han ligesom siger: vil Du virkelig have med mig at gjøre, maa Du finde Dig i, at jeg controllerer Dig derved, at just Uheld og Modgang og Lidelse udspringer deraf.

See, en saadan Tro og Kjerlighed maa der være i Den, som vilde kaldes Guds Ven.

Det Barnligere er, at man saadan dog i Grunden elsker sig selv, og nu haaber at have Gud til Hjælp for at Alt skal lykkes, takker ham, henfører Alt til ham. Men vil Du ret for Alvor holde Dig til Gud, saa Du just stræber at gjøre hvad Gud kan være behageligt: saa kommer eo ipso Modgang og Lidelse, Gud maa jo kontrollere, han kan jo ikke ville lade sig narre, eller tillade Dig at blive i en Indbildning.

O, det er for et Menneske en frygtelig Anstrengelse, at udholde, at just fra Gud kommer Lidelsen.

At Gud naturligviis i en uendelig høi Forstand alligevel eller rettere just saa er uendelig Kjerlighed, er noget ganske Andet. Han vil Menneskets evige Vel — ak, og et Menneske er dog meest betænkt paa sit jordiske Vel.

Det er denne Opfattelse af Guds Forholdet der diabolisk udtrykkes i hvad man har hørt i vor Tid: Gud er det Onde. Det er det Ubetingede, Forholdet dertil, Idealet o: s: v: gjør et Menneske ulykkeligt i denne Verden. Ja vist, siger Christendommen, saa er det, men det Ubetingede frelser for evigt. Dog naar Mennesket reent har opgivet det Evige, saa er, ganske consequent, Gud det Onde — frygteligt!

Den Enkelte.

427
U. D.

Det der forvirrer saa uhyre, er, at Enhver strax skal lave Theorie og forpligte alle Andre.

Nu har En faaet et Indtryk af Christendommen — vupti saa skal Det være Theorie, som han gjør, saa skal alle Andre. Saa faaer han travlt med at udføre sin Theorie (dette er jo i Retning bort fra det Religieuse). Saa bliver hans Theorie angrebet af An-

1851

dre, han forsvarer sig o: s: v: — bestandigt bort fra den sande Religieusitet, <han kommer end ikke selv til at exequere Sit, men kom til at sætte en Theorie ind, hvorom der blev Strid.>

Nei, det der skal urgeres er: der er en Bog, som hedder det N. T. Jeg føler mig af den saaledes <og saaledes> forpligtet — men jeg theoretiserer ikke, forpligter ikke Andre; jeg siger blot: saaledes føler jeg mig forpligtet, og udtrykker dette ved Handling. Det Sande er ikke, at faae en Slump til ved Hjælp af mig at lade sig forpligte til Mit eller til min Opfattelse, det Sande er: at det bliver kjendeligt, der er en Bog som hedder det N. T., og Enhver skal ved sig selv for Gud lade sig forpligte af den.

428
U. D.

Det N. T.

Luther siger udtrykkelig etsteds, at det der havde forvirret Kirken, var den idelige Fremhæven af Lærerne i Kirken og deres Skrifter.

Hans Mening var, som han ogsaa siger, at naar det N. T. blev draget frem, oversat i Modersmaalet, og altsaa gjort tilgængeligt for Enhver, saa skulde der slet ingen lærd Læsen mere finde Sted.

Ja, tag det der. Nei, som Paven sikkrede sig ved at forbyde Læsningen af det N. T.; saa sikkrede Protestantismen sig ved Hjælp af — den lærde Exegese. Alt dreier sig om at forhindre os i, eller at vi værgе os mod at faae Indtrykket af Guds Ord.

429
U. D.

Hegel.

Det Redeligere i en tidligere Tids selv de meest forbittrede Angreb paa Christendommen var, at man lod det dog nogenledes staa fast, hvad Christendommen er.

Handling] sml 421.430. ⁴²⁸Luther siger... etsteds] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 395f. — Sml. 419.448.

Det Farlige ved Hegel var, at han forandrede Christendommen — og ved Hjælp deraf fik Enigheden med sin Philosophie.

Overhovedet er dette Charakteristisk for Forstandens Tid: ikke at lade Opgaven staae fast og sige: nei, men at forandre Opgaven og saa sige: ja, Guds bevares, vi ere enige.

Forstandens Hyklerie er uendelig lumskt. Derfor er det saa svært her at faae Sigte.

En ældre Tid — vor Tid.

Psychologisk.

430
U. D.

Paafaldende har det været mig, hvoraf det dog kan komme, at medens i en ældre Tid, Forfattere, Digtere o: s: v: præsterede det Betydeligere i en ældre Alder: saa er det for vor Tid karakteristisk at begynde med at culminere, item en Mistillid til Livet, saa næsten En og hver Anden er betænkt paa, i ung Alder at høre op, i nogle Aar at være Professor, i nogle Aar Digter, Skuespiller o: s: v:, kort som strakte Opgaverne ikke til for hele Livet.

Jeg mener at det lader sig forklare deraf, at alle Opgaver ere, istedetfor Charakter-Opgaver, blevne Virtuositets-Opgaver. Derfor kan det ikke strække til. At kunne sige det Høieste, at kunne forstaae det Høieste, fremstille det o: s: v: det lader sig naae indtil d. 30 Aar. At gjøre det: det forandrer Alt, og vilde give En Opgave nok for det længste Liv.

See, det er dette man ikke vil. Man vil glimre ved Virtuositet — og skulke sig fra Charakter. Derfor svinger man af.

Deraf ogsaa det Docerende, denne Nederdrægtighed: der, hvor En lader sit Liv, lider Alt — der kommer saa en Usling og tager Læren, den objektive Lære (det Subjektive det at lide, det er det Ligegyldige, det Lavere) og gjør Lykke.

⁴²⁰Charakter-Opgaver] sml. 427.445. lider Alt] sml. 426.434.

1851

431
U. D.

Psychologisk.

Vi ere saa mildt opdragne ved Christendommen, at det virkelig kan vise sig for En som en Anfegtelse: om nu ikke det at ville befitte sig paa den Art Retskaffenhed som Christendommen fordrer (ikke at ville benytte de sædvanlige lurvede Midler, ikke ville gjøre sig Profit, ikke at ville synge med de Fugle man er iblandt o: s: v:) om det ikke endog er Gud imod, om det ikke er Hovmod, Stolthed, at jeg vil være bedre end Andre, saa Gud langt fra at finde Behag finder Mishag i denne min Stræben.

See, det staaer ikke mere saaledes ubetinget fast for os, hvad det er Gud vil, <og> at vi ubetinget skal; men „Naaden“ er blevet forkeert anbragt, altfor tidligt.

432
U. D.

Christendom.

Det, at Christendommen for ubetinget at være Trøst for alle Lidende, maa byde saa langt ned, at den tager saadan Elendighed med, der bringer os Forfærdelse blot den bringes til Bevidsthed (medens dog Christendommen kun bringer den til Bevidsthed for at trøste); paa den anden Side, det at Christendommen maa tage Tonen og Fordringen saa høit, at den kan knæsatte Dæmoner: det gjør Vanskeligheden for os, der ere Gjennemsnittet af Mennesker.

Derfor har vi det N. T. at holde os til; og saa maa Enhver for Gud forsvare det, hvorledes han lader sig forpligte af Christendommen. Men menneskelige Melleminstantser ere til Forvirring.

433
U. D.

Det Primitive — det Traditionelle.

I vore Tider reise de lærde Tvivl sig stærkere og stærkere, tage snart eet Skrift bort, snart et andet. De Orthodoxe desperere. For-

⁴³¹Anfegtelse] sml. 411. 459. Naaden] sml. 395. 439. ⁴³²Tvivl] sml. 352.

underligt! Man antager, at det N. T. er Guds Ord — men man synes reent at glemme, at Gud dog vel er til endnu. Men Sagen er, man troer ikke, man efteraber historice.

Sæt at Tvivlen hittede paa og førte en Slags Sandsynlighed for, at Pauli Breve ikke var af Paulus, eller at Paulus slet ikke har været til: hvad saa? Ja, den lærde Orthodoxie maatte desperere. Den Troende maatte ganske simplement i Bøn henvende sig til Gud og sige: hvorledes kan dog dette hænge sammen; jeg kan ikke hamle op med al denne Lærdom, men jeg holder mig til Pauli Lære — og Du min Gud Du vil ikke lade mig leve i en Vildfarelse, hvad saa end Critiken beviser om Pauli Tilværelse. Jeg tager det jeg her læser <hos Paulus> og det henfører jeg til Dig, o Gud, og saa vil Du bevare mig fra at det jeg læser skulde lede mig i en Vildfarelse.

Jeg kunde virkelig fristes til at mene, at Styrelsen tillader, at den lærde, exegetiske og kritiske Skepsis faaer saa stor Overhaand, fordi Styrelsen er kjed af det Hyklarie og al den Efterabelse, der er drevet med det Historiske og det Historiskes Visshed, og vil tvinge Menneskene ud igjen i Primitivitet. Thi Primitivitet, at skulle være primitiv, ene med Gud, uden at have Andre foran, som man efteraber og beraaber sig paa: det vil Menneskene saa nødigene. Og med hvert Aarhundrede blev det Historiskes Millioner og Millioner større og større, og Menneskene ogsaa mere og mere aandløse. Saa har Gud maget det saa, at den opløsende Kritik ogsaa med Aarhundrederne faaer mere og mere Magt. Al Aandløshed hænger sammen med denne historiske Skyden sig ind under de utallige Millioner, som have levet før os.

Stephanus.

434

U. D.

Der han dette sagde, sov han hen.

1) Han sov hen. Hvor stille. Thi man kan vel sove uroligt, men saa kan man ikke siges at sove hen. Men at sove stille det er

⁴³⁴ Der han dette sagde, sov han hen] Ap. G. 7,60.

Sindbilledet paa Stilhed. Hvor stille. Hvor stille — dobbelt ved Modsætningen: en rasende Mængde der fnyser Vold og Mord — og han, han sover. Hans Herre og Mester sov <i Skibet> medens Stormen rasede — Discipelen fulgte ham efter: at sove i det Øieblik.

2) Han sov hen. Hvor mægtigt — ja, eller hvor afmægtigt ξ fra den anden Side ξ , hvor afmægtig er Du, ugudelige Verden, hvor afmægtig i al Din Rasen og Larmen, hvad formaaer Du, see her hvad Du formaaer: han sover! Bliv selv søvnløs af Forbittrelse, formaae at forstyrre Alt — kun ham ikke, ikke en Sovende! Hvor mægtigt, at kunne sove i det Øieblik, og ikke blot at kunne sove i det Øieblik, men at lægge sig til at sove i det Øieblik. Hvor Lidet kan ellers forstyrre et Menneskes Søvn — men saaledes at kunne sove. Fast er Du til Latter, o, Verden, ved Din Afmagt: han sover, han sover fra det Hele; han strider ikke imod, nei, langt fra, han sover; han svarer Dig ikke, nei langt fra, han sover, han indlader sig slet ikke med Dig, nei langt fra han sover, han er som langt fra, langt borte, Fraværende, han sover.

3) Der han det sagde, sov han hen. Hvad var det han sagde? Han sagde: Fader tilregn dem ikke denne Synd. Altsaa det er Formularen — saa falder man i Søvn; som man siger til et Barn at det skal læse en Bøn høit og sove — saaledes sov han eller saaledes: det sagde han. Han bad for dem. For sig selv har han bedet atter og atter; hans hele Liv indtil det Sidste, hans Lidelser det var at bede for sig selv. Nu er der blot et Øieblik tilbage et Minut: han beder for sine Fjender. Dog maa man tilstaae, at jo kortere Tiden er tilmaaelt desto lettere maaskee at beslutte sig til at bede for sine Fjender; skulde han levet længere med dem, var det maaskee ikke saa let at bede for dem.

Men vi lære af ham: at bede for sig selv og at bede for sine Fjender — saa sover man hen.

*

*

Saa sov da, sov sødt (udføres).

<I Marginen: De saae Dit Ansigt som en Engels Ansigt — saaledes i Døden.>

<i 1800 Aar er han blevet berømmet og priset; men det bryder han sig lige saa lidt om — han sover.>

‡

‡

Stephanus.

435

U. D.

Thema: Hvad der fordres for at kunne bede for sine Fjender?

Det at bede for sine Fjender er det største af Alt — derfor forbitter det saa stærkt i Samtidighedens Situation.

Til 435, i Marginen:

Stephanus:

436

U. D.

Thema: Naar Verden lukker sig for et Menneske — aabner Himlen sig for ham.

Indledning. Dyret seer slet ikke Himlen. Hedningen (den Opreiste) saae dog Himlen†; men Himlen aaben seer kun den Christne, især Martyren — for ham lukker ogsaa Verden sig efter den størst mulige Maalestok.

†Men i en anden Forstand maa man just sige om Hedenskabet, at Hedenskabet er: Himlen lukket — men Verden staaer dem desto mere aaben. Det Ene svarer ogsaa til det andet, Enten— Eller: hvem Verden aabner sig for, lukker Himlen sig for, og hvem Verden lukker sig for, aabner Himlen sig for — nu kan Du vælge.

‡

Guds Ord.

437

U. D.

For at man ret skal stole paa et Menneske fordrer man af ham, at han skal give sit Ord derpaa: saaledes har jo Gud givet <os> sit Ord, sit Ord derpaa, Christus er Ordet.

‡

⁴³⁶ Martyren] sml. 434. 441.

438
U. D.

Sc. Stephans Dag.

At Julefesten begynder og ender med Engle: igaar forkyndte Englene, at en Frelser er født — idag bevidner Stephanus det og de saae hans Ansigt som en Engels.

[I *Marginen*: Men siger Nogen „Engle, Engle har man aldrig seet, det er noget for Børn“ Svar: Sludder, Vrøvl, hold Mund — see Du blot til, at Du bliver som Stephanus, at Dit Ansigt er som en Engels Ansigt — saa faae vi Andre jo en Engel at see.]

439
U. D.

Julefesten.

Hvorfor Verdens Frelser blev et Barn?

Det stærkeste Udtryk for at vi frelses aldeles af Naade, at vi Intet formaae at gjøre, er, at Frelseren er et Barn. Her kan slet ikke være Tale om Efterfølgelse.

Dog maa for Alt passes paa, at man da ikke ad den Vei gaaer hen og gjør Christendommen til Mythologie. <Julefesten opkom ogsaa først i 4de Aarhundrede.>

440
U. D.

Udødelighed.

Cicero siger (i de natura deorum 2den Bog henimod Slutningen): at Guderne intet Fortrin have for Mennesket uden Udødeligheden, men den er ikke nødvendig for at føre et lyksaligt Liv.

Vistnok er det en stor Forvirring, den Maade paa hvilken man i Christenheden paaprakker Menneskene Udødeligheden, indbilder dem at de føle den dybe Trang til Udødeligheden.

⁴³⁸Sml. 434. ⁴³⁹Naade] sml. 431. 446. Efterfølgelse] sml. 410. 459.
⁴⁴⁰i ... 2den Bog] cap. 61.

Overhovedet er Udødeligheden først kommet med Christendommen, og hvorfor? fordi den fordrer at man skal afdøe. For at skulle kunne og ville afdøe — maa det Evige og Udødeligheden staae fast. Udødelighed og det at afdøe svare til hinanden. Med den Lidelse at afdøe fødes Udødelighedens Haab. Men man vil i Christenheden snyde sig til Alt, saaledes ogsaa til Udødeligheden.

„Kun Een naaer Maalet.“

441
U. D.

Kan bruges til Thema til en Tale (til Selvprøvelse) der afslører det Hyklerie, som drives med „Menigheden“, ligesom den første Tale afslørede det Hyklerie med „Videnskab.“

At det at være, at skulle være den Enkelte, at det er det meest anstrængende, at det er at give Afkald paa det Jordiske, det veed Menneskene meget godt, men de vil ikke ud med Sproget. „Den Enkelte“ er Aands-Bestemmelsen; det Collective Dyre-Bestemmelsen, der gjør Livet lettere, giver comparativ Maalestok, skaffer de jordiske Goder, skjuler En i Mængden o: s: v:.

„Men vi ere kloge, vi have opfundet — tænk hvor klogt, hvor uigjennemtrængeligt — vi have opfundet, at det at ville være den Enkelte (der holder sig ene til Gud) at det er Selvkjerlighed, afskyelig og hjerteløs Selvkjerlighed. Skulde jeg da være en saadan Egoist — Pfui, — især da jeg tillige ved at ville være det, vilde gaae Glip af alt Jordisk, medens jeg ved at være — hjertelig! — hjertelig i Sammenhold med de Andre profiterer det Jordiske og tillige at elskes som den Kjerlige, den Hjertelige.“

. . . „Men vi ere kloge, vi have — tænk Dig hvor snildt, men lad det for Alt blive mellem os, at det er Snildhed — vi have opfundet, at det Collective, Foreningen, Menigheden at det er „Alvoren“, at det at ville være den Enkelte er Phantasterie, Umoden-

afdøe] sml. 412.457. ⁴⁴¹ Kun Een naaer Maalet] sml. 1. Kor. 9,24.
den Enkelte] sml. 427.505. give Afkald] sml. 419.451.

1851

hed, Overdrivelse og altsaa ikke sand Alvor. Skulde jeg da være en Phantast — nei jeg er den Alvorlige, der holder, hjerteligt, sammen med de Andre — derved vinder jeg alle de jordiske Fordele og tillige at ansees for og hædres som den Alvorlige. See kun Σ (dog det bliver unter uns, Sligt kan jeg vel betroee Dig i Daglig-Stuen men man vogte sig for at sige det officielt) \supset paa dem i Historien, der virkelig have staaet ene, hvorledes det gik dem, hvorledes de bleve forladte af Alle, saa forfulgte, maatte leve i Armod og tilsidst ikke engang maatte leve men bleve dømt fra Livet — Phantaster som de vare, uden Alvor og forsaavidt var deres Skjebne Straf, om den end maaskee var for haard, og den mere passende Straf, den vore Tider har sat paa Sligt at blive udleet af os Alvorlige og Forstandige.“

Hedenskabet.

442
U. D.

Lige i Slutningen af de natura deorum anden Bog, udtaler Cicero det egentlige Hedenskab: der er et Forsyn, som bekymrer sig om det Hele, ogsaa om enkelte Mennesker — men vel at mærke de udmærkede. Og siger han: Guderne bekymre sig om det Vigtige ikke om det Ubetydelige.

O, frygtelige Trøstesløshed, eller frygtelige Majestæts Forbrydelse mod Gud, hvor i al Verden turde jeg troe, at Gud bekymrede sig om mig, dersom han kun bekymrede sig om det Betydelige; frygteligt, om det kunde falde et Menneske ind at mene, at Gud af den Grund bekymrede sig om ham, saa han altsaa var — betydelig for Gud.

Nei, Christendommen den vender Sagen anderledes. Jo Elenligere, jo mere Forladt, jo Ubetydeligere, jo Ulykkeligere Du er — vær forvisset: desto mere bekymrer Gud sig om Dig.

Hedenskabet er Kammeratskab med Gud; Gud kun Superlativet af det at være Menneske.

Sammenhold.

443
U. D.

Det til Grund for alt Sammenhold Liggende er at trænge til hinanden. Derfor kan man ikke i den Forstand holde sammen med Gud — thi Gud trænger til Intet og til Ingen, at holde sig til Gud er bestandigt at være til Examen, Gud i Kjerlighed strengest mod Den, som kommer ham nærmest. O, hvor Mangen har ikke i den Henseende bedaaet sig selv, og i Grunden saa smaat meent, at Gud behøvede ham.

Majestæten i Gud er ligesom glemt, saa jeg kunde fristes til istedetfor de nu brugelige Udviklinger af Guds Egenskaber, blot at tage det: om Guds Majestæt — <at man saa ret kunde paa-skjønne: Kjerligheden.>

Til 443, i Marginen:

Hedenskabet ogsaa Jødedommen, om end mindre, har egentlig 444
intet Begreb om Guds Majestæt. Deraf kommer det ogsaa at U. D.
Hedenskabet (f. E. Cicero i de natura deorum 3die Bog Slutning)
af det, at det gik de Onde vel i Verden, vilde modbevise, at der
er en Gud til, som Diogenes gjorde det; i Anledning af en Røver,
Harpalus, der ansaaes for lykkelig, sagde han: Din Tilværelse er
et Modbeviis mod, at der er Guder til. See, dette er det lave Be-
greb om menneskelige Guder, som menes strax at skulle slaae til
formodentlig fordi de ikke ere sikre paa sig selv. Derimod Chri-
stendommen! Denne uendelige Majestæt, at Kjerlighedens Gud
just lader det gaae sine Elskede værst i Verden, og lader de
Onde have Lykken indtilvidere: uendelige Majestæt. Tag en
svag menneskelig Analogie. Det blot menneskelige er at være
haard mod sine Fjender og Modstandere, men kiæle for sine
Tilhængere. Tag det noget Høiere, saa vil Du finde En, der er
yderst mild mod sine Fjender og Modstandere, men streng mod
dem, der vilde være hans Venner! Maaskee er dette en straf-
værdig Stolthed; men i Forholdet mellem Gud og Menneske kan

⁴⁴³ holde sig til Gud] sml. 426. 446. ⁴⁴⁴ Jødedommen] sml. 293. 572.
i... 3die Bog] cap. 32 ff.

1851

det ikke være anderledes, naar Gud i Sandhed skal være Gud, Gud i Majestæt. Og dog er han Kjerlighed i denne uhyre Majestæt.

#

445

Cicero

U. D.

siger (i de natura deorum 3die Bog Slutning) at det er Eet: at ingen er viis, eller, at Ingen kan være det.

Tak. Saa faaer vi ogsaa Slutningen: det er Eet, at Ingen er reen, skyldfrie, og <at> Ingen kan være det. Det er paa den Maade man ogsaa<i> vor Tid vil afskaffe det Ethiske. Man siger: Ingen af os er det — ergo kan Ingen af os være det, eller man siger, at disse to Sætninger ere Eet og det Samme.

#

446

<Guds> Majestæt — „Naaden“ <paa første Sted.>

U. D.

At det er saa, at jo mere et Menneske holder sig til Gud, jo nærmere han kommer ham, jo mere han vil som Gud vil: desto strengere bliver Alt, desto mere Lidelse i denne Verden — at det er saa, det er vist, det er Christendom, er Aand, ligger i Guds Majestæt, det kan ikke være anderledes. At Gud alligevel eller rettere just da er uendelig, uendelig Kjerlighed er lige saa vist; o, salige hine Herlige, som kunne udholde at have saaledes med Gud at gjøre. At deres Fielse alligevel er „Naade“ er lige vist; thi det er igjen Majestæts-Udtrykket: Ingen kan frelses uden af Naade. Men disse Herlige have ikke Naaden paa første Sted, deres Liv udtrykker Aands-Anstrengelse i streng Forstand; og medens de selv for Gud erkjende, at de frelses af Naade, skulle vi Andre bøie os dybt for dem.

Saa kommer det næste Forhold. Et Menneske erkjender dette, hvor frygteligt det er at komme Gud ganske nær (hvad dog alligevel er Guds Fordring) men tilstaaer sin Svaghed, at han, idetmind-

⁴⁴⁵i . . . 3die Bog] cap. 32. Ethiske] sml. 430. 450. ⁴⁴⁶Naaden] sml. 439. 456. holder sig til Gud] sml. 443. 487.

ste ikke endnu, tør — og skyder saa „Naaden“ ind paa første Sted, saa Naaden ogsaa faaer Lov til at skaane i Henseende til Anstrengelsens Yderste.

Ogsaa Dette kan <og> vil Gud i uendelig Kjerlighed indlade sig med — men saa vil han, at der skal være Ærlighed, Sandhed, at man skal tilstaae det. Man skal ydmygt bekjende lige lukt ud, at Feilen stikker i mig, at jeg er bange for at være Aand i streng Forstand, og derfor unddrager mig lidt. Feilen i Prædikeforedraget er denne Vrøvlen om: jeg vil saa gjerne. Sludder, nei, det er mig, der ikke saa gjerne vil — og det vil Gud tilgive mig i „Naade.“ Uendelige Kjerlighed, som han er — han vil dog have med et Menneske at gjøre ogsaa paa det Vilkaar.

Min Gud, min Gud, — ikke saaledes raaber jeg: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt — nei, det var kun den Høieste, den Eneste, Din Elskelige, den, der stod Dig nærmest, og næst ham de særdeles Udvalgte — nei jeg raaber: min Gud, min Gud at Du saaledes holder paa mig, vil holde paa mig, vil have med mig at gjøre, uagtet jeg er saa svag, og ikke tør vove saa langt ud. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Men Prædikeforedraget er forkeert, som det nu er, er egentlig forkeert, al sand Prædiken er egentlig Selvanklage. At sige: jeg vil saa gjerne, er at fornærme Gud: enten skal jeg heelt ud — eller jeg skal tilstaae, jeg er som et stakkels Barn, saa svag.

Begivenheden i Frankrig.

447
U. D.

Den afgjørende Replik er egentlig (det vil Keiseren af Rusland forstaae): at Soldaterne sagde: vi ere Soldater. Dette at man siger til dem: Borgere, og at de saa ikke tør skyde, er altsaa afskaffet indtil videre.

Napoleon er ingen Helt. Behøver intet Beviis. Men Beviis er dog, at han Natten før Statscoupet imellem 2 og 4 løb urolig om, og spurgte Adjutanterne og Vagt-Posterne, om de ikke have hørt Noget, Signalet nemlig han ventede. Den gamle Napoleon kunde

1851

sove <før Slaget>. En Heros bærer intensivt sin Opgave, lige rolig, uden at Andre mærke, hvor den tynger. Den nye Napoleon mangler den intensive Hvile i sig — han er som en Spiller, spændt som en Spiller, ikke hvilende i sig selv som en Heros.

#

#

448

Hedenskabet

U. D.

(cfr. de natura deorum 3die Bog Slutning; ogsaa Horatz: æquam mentem mihi ipsi præstabo) sagde: for Lykken skal man takke Gud, Viisdom skylder man sig selv.

Christendommen lærer, at Pharisæeren syndede dybest ved at takke Gud for at han var retfærdig. Dog følger det da af sig selv (hvad ogsaa Luther indskærper i den Prædiken om Pharisæeren og Tolderen) at man ikke skal tillyve sig selv Synder, men blot ikke forvexle den blot menneskelige Maalestok med Maalestoken for Gud.

#

⁴⁴⁸ de . . . 3die Bog] cap. 36. Horatz] sml. Od. II 3, 1 f. (og I 16, 25 f.).
Luther indskærper] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 473 f.
— Sml. 428.451.

Januar 1852.

449
Jan.

„Professoren“

450
U. D.

Philosophen var i den tidligere Oldtid en Magt, ethisk Magt, Charakteer — Keiserdømmet sikkrede sig ved at — lønne dem, gjøre dem til „Professorer“. Saaledes ogsaa med det Christelige.

Professoren er Castraten; men han har ikke gildet sig for Himmeriges Riges Skyld, men omvendt, for ret at passe ind i denne charakteerløse Verden.

Luther.

451
U. D.

Enhver vil dog indrømme, at det er yderst forskjelligt, naar En paa Høiden af al videnskabelig Dannelse, pludselig standser og siger: nei, det er ikke Videnskab det kommer an paa — og naar en Murlærling springer op og siger det.

Men hvorfor vil man saa ikke forstaae, at det er det Forskjellige, naar En (f. E. Luther) efter at have fastet og speget sit Kjød i 20 Aar, og altsaa sig bevidst, at kunne, og atter, hvert Øieblik det skulde være at kunne, naar han siger: nei, derpaa kommer det ikke an — og naar vi sige det Samme, vi som slet Intet have forsøgt. Er der ikke Grund til at være mistænkelig mod sig selv, naar man slet Intet har forsøgt.

⁴⁵⁰Professoren] sml. 382.503. ethisk] sml. 445.459. ⁴⁵¹Luther sml. 448.459. fastet] sml. 441.468.

452
U. D.

Guddommelig Medlidenhed.

Tænk en mild Herre; ja, siger hans Undergivne, han gjør Alt for os, det er sandt — men ganske at sætte sig i vor Sted, kan han ikke, og i vort Sted har han aldrig været, ganske hjælpe os kan han ikke.

Her ligger Christendommen. Gud besluttede, at blive Menne-ske for ret at kunne forbarme sig over Menneskene.

453
U. D.

Evangelium for de Fattige

Det der har gjort Sagen her vanskelig er egentlig, at man skal have Christendommen til at være et glad Budskab — for <Lykke-lige og> Rige og Mægtige o: s: v:.

[*I Marginen*: O, men de Fattige ere maaskee lige saa verdslige og bryde sig lige saa lidet om dette Evangelium, men som vi Men-nesker ere, forlange et glad Budskab om jordiske Goder.]

454
U. D.

Mariæ Bebudelse.

Thema: at Engelen traf den Rette — thi Maria traf det Rette. Vistnok var hun den Udvalgte, og saaledes afgjort, at det var hende. Men der er dog ogsaa et Frihedens, et Overtagelsens Mo-ment, hvorved det viser sig, at En er den Rette. Havde Engelen ikke fundet hende saaledes, som han fandt hende, saa havde hun dog ikke været den Rette.

Hun sagde: see, jeg er Herrens Tjenerinde, mig skee, som Du vil.

Vi ere saa vante til at høre Dette, at vi let oversee dets Be-tydning, og vel endog bilde os ind, at vi i samme Tilfælde vilde svaret lige saa.

⁴⁵⁴ Hun sagde] Luk. 1, 38.

Lad os betænke, hvad hun — ak, langt naturligere! — kunde have svaret. Dette er os gavnligt at betænke, ganske anderledes end som naar from Guds frygt har ikke uskjønt udpyntet denne Situation med sine Stemninger, og f. E. dvælet ved den Tanke, at da Engelen havde talet til Maria, da har ligesom hele Skabningen raabt til Maria: siig endelig ja, o, skynd Dig at sige ja o: s: v:.

Hun kunde altsaa — ja hun kunde, ligesom Sara gjorde, have smilet — her var jo lige saa god Grund dertil. Og hvis hun ikke havde kunnet smile, saa kunde hun have følt sig beskæmmet ved denne Tiltale og viist det bort fra sig.

Eller hun kunde have sagt: dette er for høit for mig, jeg kan det ikke, skaan mig, det er over mine Kræfter. Af den Mening er nu Engelen aabenbart ogsaa, at det er over hendes Kræfter, derfor skal den Hellig-Aands Kræfter overskygge hende. Ja, godt nok; men just det saaledes troende at blive til Intet, blot Redskab — just det er vel mere over et Menneskes Kræfter end den yderste, yderste Anstrengelse af Ens sidste Kraft.

Banker, saa skal Eder oplades.

455
U. D.

Det er altsaa evig vist, at naar der bankes, oplades der. O, men sæt Vanskeligheden for os Mennesker just er, at vi ere saa bange for at gaae hen — og banke paa.

Troe — og hvis Du byder det, dette Bjerg skal løfte sig og styrte sig i Havet. Det er altsaa evig vist, at det er saa. O, men sæt Vanskeligheden for os Mennesker just stikker i, at vi maatte være angst og bange for at have en saa uhyre Magt, saa det er os, som vilde det vel skee at Bjerget løftede sig — men saa faldt paa mig.

ligesom Sara] 1. Mos. 18, 12. Hellig-Aands] sml. 336. 472. ⁴⁶⁶Banker, saa skal Eder oplades] Matth. 7, 7. Troe — og hvis Du byder osv.] Matth. 21, 21.

1852

#

⁴⁵⁶ U. D. Det at lide for Læren — det Absolutes Majestæts-
Forhold — det Positive kjendelig paa det Negative.

Derpaa kjender man, at Christendommen er sig bevidst at være det Absolute, det Guddommelige at den tager Tonen saa høit, at den bestemmer, at det at forholde sig til den betyder at skulle lide — og at det dog er den største Naade og høieste Salighed. Intet, Intet tager Tonen saa høit; hverken Kunst eller Videnskab falder det ind, at det at have med den at gjøre skulde betyde at komme til at lide. Dette er det Første. Og saa dernæst det Næste, at det desuagtet er idel Salighed og idel Naade.

Lidelsen for Læren betyder altsaa ikke at fortjene Saligheden — hvis saa, saa er det Uendelige, det Absolute endeliggjort, thi at det fortjenes er Endeliggjørelse. Nei, Lidelsen betyder hverken mere eller mindre end Kjendet, Kriteriet paa, at jeg virkelig har med det Absolute at gjøre, forholder mig til det.

Det Absolute, det høieste Gode er saaledes ueensartet med alle andre Goder, ikke et Superlativ af dem, nei, omvendt, kjendeligt paa, at Forholdet er Lidelse.

Som overalt er ogsaa her Formelen for det Christelige: det Christelige er altid det Positive, der er kjendeligt paa det Negative: den høieste Salighed, det at forholde sig til den er kjendeligt paa — at man kommer til at lide i denne Verden.

Heri ligger Forargelsens Mulighed.

Men Apostelen taler altid ud af denne Omvendtheds Dialektik: han ikke blot ikke lader sig forstyrre af Lidelsen og Modgangen, nei, nei, han beviser deraf sin Sags Rigtighed, at det er Guds Sag.

O, mageløse Majestæt.

#

⁴⁵⁷
U. D.

Brylluppet i Cana.

Christendommen forvandler Vand til Viin: den negter Men-
nesket det Jordiske — men skjenker ham det Evige, han maa

⁴⁵⁶ [ide] sml. 441. 466. Naade] sml. 446. 491. ⁴⁵⁷ Brylluppet i Cana] Johs. 2, 1-11. — Evangeliet paa 2. S. e. h. 3 K., der i 1852 var 18. Jan.

afdøe men saa bliver han Aand; er dette ikke samme Forvandling af Vand til Viin, at en Dyre-Skabning forvandles til „Aand.“

Abraham.

458

Ny Frygt og Bæven.

U. D.

[I Marginen: I Journalen NB²⁴ eller NB²³ (en af dem fra Sommeren 51 eller Foraaret) findes et Udkast henhørende hertil.]

Stemningen skulde her bestemtere streife Vanvid. Pointen skulde være, at Abraham ikke havde kunnet holde sig in suspense paa Troens Spidse indtil det Sidste — og derfor havde offret Isaak.

Stemning.

Der var en Gang en Mand, han havde som Barn lært den Historie om Abraham, og kunnet sin Lectie, som altid, udmærket baade inden og uden ad.

Saa gik Aarene hen, og som med saa meget af hvad man lærer i Barndommen, saa ogsaa med dette, han fandt ingen Brug derfor — og det gik ham i Glemme.

Imidlertid forandrede hans Liv, han blev meget forsøgt, og i underlig Collision, der paa een Gang eller med eet Slag satte ham hans Liv i Bero, og han fik nok at tænke over alene heri.

Det beskjeftigede ham saa fra Morgen til Aften, vaagen, i Drømme, og han blev gammel før Tiden.

Saaledes gik 15 Aar. Da skete det en Morgen som han vaagnede at det pludseligt faldt ham ind: men Det, Du her oplever er jo i Lighed med Abrahams Historie.

Og nu begyndte han at læse. Han læste og læste, han læste høit, han tegnede det Hele af, han klippede det ud i Papir, han bestilte ikke Andet — men han forstod ikke Abraham og ikke sig selv.

afdøe] sml. 440. 460. ⁴⁵⁸Frygt og Bæven] sml. 338. 357. I . . . NB²³] s: 338.

Christendommen.

459
U. D.

Det er vist, at naar et Menneske er blevet ret tilgavn's ulykkelig — da smager Christendommen ham. Derfor tye de Fleste til Christendommen i Døden.

Men — saaledes maatte egentlig den menneskelige Indvending lyde — har jeg Lov til, hvis jeg er blandt de Lykkelige, frivilligt at gjøre mig selv saaledes ulykkelig, at jeg ret kan faae Smag paa Christendommen?

Dette er Spørgsmaalet om det Frivillige, om Christi Efterfølgelse, ikke saa meget som Affølge af Troen, som for at komme i den Situation, at jeg kan blive Christen. Den der ufrivilligt er blevet, menneskelig talt, ulykkelig, han har mindre Vanskelighed; thi Anfægtelse kommer egentlig først ret med det „Frivillige.“

Luther ordner det rigtigt saaledes: Christus er Gave — dertil svarer Tro. Dernæst er han Forbillede — dertil svarer Efterfølgelse.

Men nøiagtigere maa man sige: 1) Efterfølgelse, i Retning af en afgjørende Handling, hvorved Situationen for det at vorde Christen bliver til. 2) Christus som Gave — Tro. 3) Efterfølgelse som Troens Frugt.

460
U. D.

Enkens Søn fra Nain eller

Mødet mellem Død og Liv.

Fra den ene Side kommer et Ligfølge, fra den anden Side Christus.

Fra den anden Side, o: den modsatte Side.

⁴⁵⁹frivilligt] sml. 326.608. Efterfølgelse] sml. 439.471. Anfægtelse] sml. 431.461. Luther] sml. 451.487. afgjørende Handling] sml. 450.461. ⁴⁶⁰Enkens Søn fra Nain] Luk. 7,11 ff.

Saaledes er hele Christendommen: fra den anden Side; Mod-sætningen til det blot Menneskelige.

Christendommen forvandler Død til Liv (Opvækkelse—Udødelighed), men først forvandler den ogsaa Liv til Død (Afdøen), altid det Modsatte, altid: fra den anden Side.

Den størst mulige Forqvakling af Christendommen er at faae den paa lige Linie med det blot Menneskelige maaskee som et Superlativ, eller i ligefrem Fart med det blot Menneskelige maaskee som en Potensation.

Kan jeg forstaae? — vil jeg forstaae?

461
U. D.

Hele Intellectualitetens Sphære, og Alt hvad der hører indenfor den er kjendeligt paa den Formel, at jeg i Forhold til det maa spørge kan jeg forstaae det? Opgaven er her at forstaae; Differentserne mellem Menneske og Menneske høre saa her hjemme, at den ene kan forstaae mere end den anden, forstaae lettere, hurtigere o: s: v: Genie og Talent, og har jeg ikke denne Differents saa er derom ikke videre at sige.

Det Ethiske og Ethisk-Religieuse er kjendeligt paa den Formel: vil jeg forstaae det. Her er altsaa ingen Differentser.

Det Ethiske og Ethisk-Religieuse maa for Alt Intet optage i sig, hvorom det i Sandhed gjælder: kan jeg forstaae det? I samme Øieblik er det Ethiske altereret, har tabt Myndigheden, Sinkeriet er indtraadt.

Det Ethiske kan derfor heller ikke betjenes saaledes som det Intellectuelle, at man siger: stræb blot saa kommer Du nok til at forstaae, giv Dig lidt Tid det kommer nok, o: s: v: Nei, nei, om Alt, hvorom det i Sandhed gjælder, at det kan være Spørgsmaal, om jeg kan forstaae det, gjælder ogsaa, at det ikke er det Ethiske, Sligt hører ikke med til det Ethiske. Det Ethiske kan derfor ogsaa kun betjenes i Retning af Politie: Din Slingel, at Du ikke vil forstaae, Din Hykler o: s: v: eller ved Ironie, der underfundigt ope-

Afdøen] sml. 457.463. ⁴⁰¹Genie] sml. 383. Ethiske] sml. 459.466. Myndigheden] sml. 421.517.

1852

rerer ved Hjælp af: at man meget godt kan forstaae men ikke vil forstaae.

Hvilket Dyb af Underfundighed derfor at opføre Videnskab paa det Ethiske og Ethisk-Religieuse! Hvilket Dyb af Underfundighed, da det heed at Prædikenen maa have fattet den nyeste Philosophie for at tilfredsstille Tidens Fordring. Ja vist, thi Tidens Fordring var just at blive fri for det Ethiskes Fordring — saa er det bedst at anbringe Videnskab, der høfligt opererer i Retning af det Intellectuelle: at kunne forstaae.

Amor og Psyche.

462
U. D.

Jeg læser just idag igjen Fortællingen hos Apuleius. Den 4de Prøve paa hvilken Venus sætter Psyche er at hente den Æske hos Proserpina — og Farerne underveis bestaae for en stor Deel i at der møder saadanne Syn og Gjenstande, der ville røre hende til Medlidenhed og derved sinke og holde hende tilbage.

Dette er Noget jeg ogsaa har bemærket i andre Sagn, at i Forholdet til det Overordentlige, det, hvad man Græsk maatte kalde, det guddommeligt Vovede, dannes det Tilbageholdende, eller Det som frister i Retning af at holde En tilbage, i Retning af Medlidenhed.

Og ganske rigtigt. Thi Farer og Alt hvad dertil hører skrækker det almindelig Menneskelige tilbage. Saa er de Modige der. Dem skrækker Farer og Deslige ikke. Saa dannes Anfægtelsen i Retning af Medlidenhed. Og see just den Modige pleier netop at være tilbøiligst til at vise Medlidenhed mod Andre. Det Almindelig Menneskelige lod sig maaskee ikke saa let holde tilbage af Medlidenhed, naar de blot selv havde Mod til at gaae mod Farerne; men just den Modige er svagest i Retning af at vise Medlidenhed.

Tag et Exempel. At sætte en Idee ind. Ja det Almindelig-Menneskelige afholdes fra at vove paa Slight ved Frygt for Farerne,

⁴⁶²Amor og Psyche . . . hos Apuleius] setil III B 179, 42. Overordentlige] sml. 418.518. Anfægtelsen] sml. 459.466.

1852

gyser tilbage og vil hellere nøies med at være Exemplarer. Men saa den Modige. Ganske rigtigt, han gyser ikke for Farerne. Men see — i Retning af Medlidenhed, at Sligt ikke kan gaa af uden at der bliver en Slump Mennesker ulykkelige: see det er Anfægtelsen.

#

#

Det at afdøe

463

U. D.

var jo og det Socratiske.

Theaet.: διο και πειρασθαι χρη ενθενδε εκεισε φυγειν οτι ταχιστα. φυγη δε ομοιωσις θεω κατα το δυνατον.

citeret efter Meiners Ethik Göttingen 1800. 1 D. p. 211.

#

Det Stoiske Selvmord

464

U. D.

: ηνοικτα ή θυρα, το ανακλητικον σημαινει Arrian III 10 et 13

citeret efter Meiners Ethik <1 D.> p. 164.

#

Lucreti 11,1.

465

U. D.

Svave, mari magno turbantibus æqvora ventis,
e terra magnum alterius spectare laborem;
non qvia vexari quemquam'st jucunda voluptas,
sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave'st
citeret efter Meiners Ethik 2^d D. p. 300.

#

⁴⁶³af døe] sml. 460. 495. Socratiske] sml. 388. 466. Meiners Ethik] s: C. Meiners, Allgemeine kritische Geschichte der ältern und neuern Ethik oder Lebenswissenschaft. 1-2. Th. Göttingen 1800-01. — Ktl. Nr. 675-676. ⁴⁶⁴Meiners Ethik] se til 463. ⁴⁶⁵Meiners Ethik] se til 463.

466 U. D. Den officielle Christendoms-Forkyndelse i Christen-
 U. D. stenhed er Sophistik.

For at oplyse det, et Par Ord om de gamle Sophister.

Vil man forstaae dem, maa man da vel erindre, at saaledes som de fremstilles i Plato var de ikke, i Plato er jo just Vragen vendt ud af dem, deres Væsen og Indre gjort aabenbart, medens deres Virkelighed just var Underfundighed, Skin Hyklerie. Det vilde da ogsaa være en taabelig, en dum — og dumme vare Sophisterne ikke — Selvmodsigelse om Den, hvis Hemmelighed var: Opgaven er at synes retfærdig, god, men ikke at være det — thi det at være det det er den visse Elendighed[†]: det vilde være en synderlig Selvmodsigelse, saa selv ligefrem at foredrage dette, saa var jo Skinnet umuliggjort og de gjorde uskadelige. Nei, i Virkeligheden kæmpe de just for at bevare Skinnet: de prise det Gode o: s: v:.. (derved naaede de Skinnet af at være det — men de vare det ikke: derved opnaaede de alle jordiske Fordele.) Meiners i Geschichte der Wissenschaften Lemgo <1782> 2den Deel p. <208> oplyser, efter Philostratus, om deres Liv. Saaledes tilskrives jo hiin skønne, moralske Fortælling om Hercules paa Skilleveien, den tilskrives Prodikus, en Sophist. Gorgias opmuntrede Grækerne ved de pythiske og olympiske Lege til Eenighed. Hippas skildrede Heltenes Slægter og Gjerninger, de berømte Mænd, de vise Raad som Nestor gav Neoptolemus efter Troias Erobring. Ogsaa forandrede Sophisterne sig efter Omgivelserne: i Theben og Sparta declamerede de om Dyden, prisede den og dydige Mænd — thi det be-

[†] Anm. Ikke uden dyb Rørelse læste jeg det igjen det Citat af Platos Stat, hvor Sophisten foredrager denne Formel. Saa klart <saar> Socrates det sande Ethiske. Ak, og tænk saa Christen-
 heden som er langt videre end Socrates!

⁴⁶⁶ Citat af Platos Stat] se Meiners, anf. Skr., anf. Bd., S. 194 ff. — Sml. X² A 609 f. Socrates] sml. 463. 467. Ethiske] sml. 461. 472. Meiners... Geschichte der Wissenschaften] 5: Christoph Meiners, Geschichte des Ursprungs, Fortgangs und Verfalls der Wissenschaften in Griechenland und Rom.

hagede der. I Athen udbredte de sig over Armodes og Landflygtigheds Fordele, fordi saadanne Declamationer behagede der. (cfr. Meiners I: c: p. 209. Han citerer i Noten til det Sted om Athen: Isocrates in Helen. Encom.) — Kort de vare Declamateurs.

Accurat som Præsterne nu til Dags. Pointen er at synes from men ikke at være det — thi at være det, ja det er Elendighed, Forfølgelse o: s: v: I stille Timer declamerer man saa rørende — man rører, man faaer Skinnet af at være — men i Virkeligheden, i Charakter fragaaer man det — og man naaer de jordiske Goder. Men Forsigtighed, Forsigtighed, at da Ingen opdager det — Skinnet er det jo om at gjøre. Og for Penge gjør man det hvad baade Socrates og Aristoteles anfører som Kjendetegn paa Sophistik. Og ved saaledes at naae Skinnet af at være den Fromme, den Gode, den Retfærdige, bidrager man til, at den sande Retfærdige, omvendt, kommer til at lide som var han den Ugudelige den Uretfærdige. Saaledes fremstiller ogsaa Socrates det, at dette er den sidste Anfægtelse for Den, der vil være i Sandhed den Gode, at han, omvendt, bliver behandlet og anseet som den Slette, og maa lide som Saadan. „Han bliver forfulgt, eller korsfæstet eller brændt — indtil han saa, naar det er for silde, lærer, at det det kommer an paa, ikke er at være den Gode, nei at synes at være det.“

Skinnet af at være den Gode det er Comedie-Spil. Og Comedie-Spil det er Maximum Verden kan taale. See derfor gjøre disse Declamateurs Lykke.

O, Socrates, Socrates, Socrates!

Socrates.

467
U. D.

Han er dog eneste i sit Slags, i Sandhed Intellectualitetens Heros. Han hviler i den Grad i sig selv i Pathos, at han aldrig faaer Pathos tilfælles med Andre, men altid forhindrer denne

Forfølgelse] sml. 456.470. Anfægtelse] sml. 462.509. ⁴⁶⁷ Socrates] sml 466.468.

1852

Communication ved Ironie — i den Grad trænger han ikke til Andre.

Han er dømt fra Livet. Man læse Xenophons Apologie og ane herigjennem Socrates. Det der beskjeftiger ham er den Tanke, at han nu er en gammel Mand, 70 Aar, saa Døden aldrig kan komme mere beleiligt. Fremdeles er det at drikke Gift en behagelig Dødsmaade.

Som en Mand siger: min Mave har i flere Dage været i Uorden, jeg troer virkelig jeg vil tage et Digestiv-Pulver: saaledes drikker Socrates Giften. O, Ironiens Stormester.

Cicero (i Tusculanerne) siger ypperligt: han (Socrates) drikker Giften — som drak han for Tørst. Jeg vilde tilføie (hvad der fremtræder i Phædon): han drikker den med en Festlighed som var det for Lyst.

#

#

Proportioner.

A.

468
U. D.

Naar En ønsker at vinde Menneskene for en Sag eller har en Sag han vil vinde dem for, hvad saa? Saa giver han dem Grunde og Grunde, viser dem Fordele o: s: v: — thi han er da (som man siger ikke selv gal) det er ikke ubetinget overbeviist om sin Sags ubetingede Rigtighed, og han <(som det hedder> anseer da heller ikke Menneskene for gale) det er han veed godt, at Sligt maa til, naar Menneskene skulle gaee ind paa Noget. Han trænger til Menneskene — derfor stræber han — kjerligt! — at vinde dem, og vinder dem — ja, mit Speck fangt man Mause! — ved Grunde og Udsigter til at seire o: s: v: o: s: v:

B.

Den høieste blot menneskelige Proportion er Socrates. Han hviler i den Grad ubetinget i sit ubetingede Forhold til Det, han

Xenophons Apologie] særl. § 5 ff. i Tusculanerne] l 40,96. (Det er Theramenes, der dér tales om; men sml. 97 ff. og 29,71). i Phædon] se Platon, Phædon l 17 b f. ⁴⁶⁸ Grunde] sml. 393. 569. Socrates] sml. 467. 469.

har at meddele, at han — ganske consequent! — sætter Ironie mellem sig og dem han vil vinde for sin Sag; han støder ironisk fra; han har en Sag, for hvilken han offerer Alt, Livet, han vil vinde Menneskene for den — men just fordi han ubetinget selv forholder sig til den, støder han ironisk fra, omtrent sigende: jeg veed ikke om jeg gjør noget Menneske en Tjeneste ved at faae ham til at gaae ind paa Mit. Og ganske rigtigt; thi at ville gaae ind paa et Ubetinget er at ville lide og det er ikke Enhvers Sag. Men just det, at han, skjøndt han vil vinde Menneskene, formaaer at støde fra, just det beviser, at der i ham er et Forhold til et Ubetinget. Den almindelige Iver for at vinde Mennesker er blot Udtrykket for, at man hverken selv har et Ubetinget eller ubetinget forholder sig til et Ubetinget.

C.

Gud-Mennesket.

Han siger: jeg er Gud, slutter Eder til mig, troer paa mig, — saa skulle I opnaae at blive forfulgte, forbandede, afskyede, udstødte af Synagogerne, henrettede.

Dette er guddommeligt. Af denne Replik alene beviser jeg, at Gud-Mennesket er Gud-Mennesket — saaledes har aldrig noget Menneske talt. Der var Mangen baade før og senere der formastede sig til at udgive sig for at være noget Guddommeligt. Han har saa ogsaa søgt at vinde Menneskene — — men ad modum A. det er paa endelig Maade, hvad vil det sige? Det vil sige han er ikke selv ubetinget overbeviist om, at han er det Guddommelige; han vil saa gjerne at Folk, at ret Mange skulde gaae ind derpaa — thi see, saa kunde han jo endog faae sandselig Magt (at de ere Mange) til Hjælp for at tvinge Andre til at gaae ind derpaa, og i ethvert Tilfælde selv være sikkret. Altsaa han udgiver sig for at være det Guddommelige, han siger det jo selv, han forsikkrer og forsikkrer — ja men, han tør dog ikke sige det, thi han tør ikke sige: Følgen heraf er, at I ville blive hudflettede, forfulgte o: s: v.: Det tør han ikke sige, hvor skulde han? han risikerede jo saa, at Ingen gik ind derpaa — Aha! Det vil sige, han troer ikke selv, at han er det

offerer Alt] sml. 451. 471.

Guddommelige, han tør, idet han udsiger det om sig selv, ikke slippe sig selv og sætte Criteriet, nei, han klamrer sig til Menneskene, og paaprakker dem, at han er — det Guddommelige: fortræffeligt!

Men Christus siger: kommer hid Alle — Følgen af at slutte sig til mig vil blive at blive hudflettede, tabe Alt o: s: v: o: flyer Alle. Dette er i dobbelt Henseende guddommeligt, som aldrig noget Menneske har talt, at sige: kommer hid Alle, fordi han som Gud veed, at han bekymrer sig om Alle, og at her ikke kan være Tale om noget esoterisk Forhold til nogle Enkelte — og saa at sige det Næste. Et Menneske, der havde Kræfter til at sige det Sidste, han havde saa ikke Guddommelighed til alligevel at sige det Første: kommer hid Alle.

See dette er det Ubetingede, er Aand, er Beviset for at Christus er Gud-Mennesket, fordi han, i at <ville> vinde Alle ubetinget skrækker Alle tilbage.

Sophisterne.

469
U. D.

I anden Deel af Meiners Geschichte der Wissenschaften, i det Afsnit om Sophisterne lige i Slutningen seer jeg, at Sophisterne senere (efter Socrates Død) sank saaledes i Anseelse, at man ikke engang tillod dem at være Vidner for Retten.

Ypperligt, ypperligt! Aldeles som i vore Tider Politiet i Frankrig! Og saaledes skal det med Guds Hjælp ogsaa blive med Journalisterne!

Christendom — Christenhed

470
U. D.

Først naar et Menneske er blevet saaledes elendig, at det i strengeste Forstand er Sandhed i ham, at hans eneste Ønske, eneste Trøst er: at døe, først der begynder Christendommen.

⁴⁶⁹anden Deel... Wissenschaften] sml. 466, og se Note dertil. lige i Slutningen] o: S. 221. Socrates] sml. 468.490. Journalisterne] sml. 391.551.

Naar det nemlig forholder sig saaledes med et Menneske, da vaagner der eo ipso i Forhold til denne hans eneste Trøst, en, igjen hans eneste Bekymring: tør jeg haabe at blive salig? Og hvad skulde kunne forhindre ham deri? Synden og Synderne. Og ganske rigtigt her begynder Christendommen. Thi hvad vil Christendommen? Den vil hjælpe et Menneske til at døe saligt.

Forsaavidt da et saadant Menneske ikke døer, men bliver ilive, vil hans Liv være i Retning af at lide, at lide for Læren o: s: v:, men ikke i Retning af at nyde Livet.

Men i Christenhed har man anbragt Christendommen som et Incitament i Retning af: at nyde Livet, en ny, en potenseret Stimulation i Retning af Livs-Nydelse. Derfor er Christenhed: raffineret Livs-Nydelse, frygteligt raffineret; thi i Hedenskabets Nydelse var der altid en ond Samvittighed. Men i Christenheden har man søgt at jage denne ud ved at anbringe Forsoningen saaledes: Du har en forsonet Gud — nu skal Du ret nyde Livet.

Dette er den størst mulige Bagvendthed.

Christendom.

471
U. D.

Christendommen er i den Grad den umiddelbare menneskelige Natur (det umiddelbart Naturlige) imod (det kan jeg erfare paa mig selv), at jeg maa sige: Sligt var da aldrig faldet mig ind (ikke opkommet i mit Hjerte). Ja i den Grad er det Christelige det Naturlige imod, at jeg, hvis nogen Anden end Christendommen vilde raade mig til at begynde paa Sligt (eller rettere, at Christendommen endog ikke blot maa raade men befale mig det): turde jeg slet ikke begynde derpaa, fordi det ikke blot vilde forekomme mig som Selvplagelse men som Formastelse mod Gud.

Det Naturlige er: at ønske det Behagelige, glæde sig ved Livet, nyde Livet — og saa anbringe Gud som Den, man takker derfor.

lide] sml. 466. 471. Forsoningen] sml. 417. 471.

1852

Naar jeg skal begynde paa det Christlige, og jeg forsager mig selv, eller jeg vover saaledes, at jeg lider Modstand i Verden og lider: saa forvandler det sig i eetvæk saa let for mig, som var denne Lidelse Udtrykket for Guds Misfornøielse med mig, altsaa Tegnet paa, at jeg ikke skal ad den Vei — thi (det er det Naturliges Slutning) Kjendet paa Guds-Forholdet er: at mine Foretagender lykkes, at jeg kommer til at nyde Livet o: s: v:

Hvori stikker det? Det stikker i, at naturligt falder det mig slet ikke ind (hvad der er Christendommens Tanke) at jeg skulde være i Slægtskab. Jeg ønsker (som ueensartet) at nyde Livet — og saa at takke Gud. Tag en Spurv, lad den ret have Alt efter Ønske — og lad os saa tænke at den takkede Gud: derfor er den dog ikke i Slægtskab med Gud. Men Christendommen vil just, at det skal være Alvor at Mennesket skal være i Slægtskab med Gud.

Gud er Aand — altsaa kun i at afdøe, i Selvfornegtelse, i Lidelse (ikke i Nydelse) er (for et sandseligt Væsen) Slægtskab med Gud muligt.

O, guddommelige Ophøiethed, der ikke, som Hedningernes Guder smaalig ligger og forfølger eller straffer sine Fjender — og gjør Alt Godt for sine Dyrkere: nei, i Guddommelig Ophøiethed lader Du just det være Straffen over de Ugudelige, at det — uden Dig: ak deri stikker just Straffen! — gaaer dem vel. Men Dine Dyrkere kjendes paa, at de maae lide; de have med Dig at gjøre: derfor maae de lide.

Forsaavidt sees, at Christus alene derfor maatte lide: fordi det at være i Slægtskab med Gud er at lide. Forsoningen bliver alligevel, om ikke ganske saaledes som menneskelig Grusomhed har opfundet det a la Phalaris Oxe: at Christus skulde lide og martres — for at jeg skulde nyde Livet i Yppighed i Pragt og Herlighed. Nei, nei, „Efterfølgelsen“ hører dog ogsaa med. Og kun ved at lide kan et sandseligt Væsen være i Slægtskab med Gud.

forsager mig selv] sml. 468. 472. lider] sml. 470. 474. Forsoningen] sml. 470. 491. Phalaris Oxe] sml. S. V. I, S. 3. Efterfølgelsen] sml. 459. 488.

Moderne Sophisterie.

472
U. D.

Naar jeg indskærper det Existentielle ved det Christelige (ak, om end langt fra ikke saa stærkt som det N: T:!) saa raaber man: det er Overdrivelse, er Loven, ikke Evangeliet, man raaber: Du glemmer at tale om den Hellig-Aand og dens Bistand; thi derved bliver det Tunge let.

Godt. Altsaa de Andre have en Hellig-Aands Bistand, der gjør Alt let, og hjælper dem til — hvortil? Hvad udtrykker Deres Liv? Udtrykker deres Liv Selvfornegtelse, Forsagelse, saa Forskjellen mellem dem og mig altsaa er, at i det om Selvfornegtelse og Forsagelse ere vi enige, at Det skal med, men at den falder mig saa tung dem derimod let, ved Hjælp af den Hellig-Aands Bistand? Nei, deres Liv udtrykker en pure pære Verdslighed. Aha! Altsaa dertil er det den Hellig-Aand hjælper dem. Dobbelt Galimathias: at Verdslighed skal være Christendom — og at have en Hellig-Aand til Hjælp — for at være verdslig, hvad hverken er Christendom, og hvad man dog bedst naaer uden en Hellig-Aands Bistand.

Men det Hele er Sludder, et Skulkerie, med dette om den Hellig-Aand, hvilket man anbringer for at slippe fra Opgaverne — hvorimod jeg har en saadan Respekt for den Hellig-Aand, at jeg ikke har turdet tale derom, fordi jeg forstaaer, at saasnart jeg begynder derpaa, maa jeg stille det Existentielle endnu strengere.

Gud — Guds Sag.

473
U. D.

Man taler om Guds Sag, om at Gud har en Sag, om at ville tjene Guds Sag o: s: v:

Det kan nu være godt nok; men Spørgsmaalet er, hvorledes man nærmere forstaaer det. Som oftest er det dog nok i Grunden saaledes som havde Gud, i menneskelig Forstand, en Sag, var

⁴⁷³ Existentielle] sml. 466. 474. Hellig-Aand] sml. 454. 493. Forsagelse] sml. 471. 482.

1852

Part, interesseret i at den Sag seirede, derfor villig til at hjælpe Den, som vilde tjene hans Sag o: s: v: Sandeligen paa den Maade bliver Gud noget temmelig underordnet Noget, der vel saa tilsidst endog kommer i den Forlegenhed at trænge til Menneskene, til disse, der redeligen ville tjene ham.

Nei, nei. I den Forstand har Gud ingen Sag, er ikke Part. For ham er uendelig Alt Intet, i hvilket Secund han vil er Alt, Alt, Intet — altsaa ogsaa al, al Modstand mod hans Sag: men ergo har han i den Forstand ingen Sag, er ikke endelig interesseret i, at den skal seire o: s: v:.. Uendelige Ophøiethed.

Deraf kommer det, at det at ville tjene Guds Sag betyder ikke, ligesom at komme ham til Hjælp — men at blive examineret. Naar En henvender sig til Gud og siger: jeg vil tjene Din Sag, da er det ikke Gud, der saa at sige (formodentligen fordi han er i Vinden ved at have en Sag) bliver kisteglad, at nu En vil tjene ham: uendelige Sludder og Blasphemie. Nei, Gud har uendeligt seiret, i ethvert Øieblik uendelig seiret — idet da En vil tjene hans Sag er det ikke Gud, der — uendelige Sludder og Blasphemie! — taber Ligevægten og Ophøietheden, nei han fæster nu sin Opmærksomhed paa denne Villige — examinando, og seer, hvorledes nu han bærer sig ad, om han er redelig o: s: v:.. Just fordi Gud ikke, endelig, er interesseret i Sag, men uendelig Seierherre, just derfor kan han, saligt, see ene herpaa.

Deraf kommer det, at jo mere Du indlader Dig med Gud, jo strengere bliver Dig Alt — det er Guds uendelige Ophøiethed, dog i hans uendelige Kjerlighed: at han vil indlade sig med et Menneske. Just dette er Guds uendelige Ophøiethed at han lader det gaae de Onde godt i denne <Verden> — o, I forstaae det ikke, men Gud forstaaer det, frygtelige Straf, at Gud overseer dem! — Men de Gode er han streng og strengere imod: o, vi forstaae det ikke, men Gud forstaaer det, hvor saligt det burde være for et Menneske, at Gud vil indlade sig med ham.

I Almindelighed mener vel En, at naar han nu, som det hedder, redeligt vil tjene Guds Sag: saa skal Gud ogsaa hjælpe til — ja hvorledes? paa sandselig Maade? ved heldigt Udfald, Medgang,

jordisk Fordeel o: s: v: Men i saa Fald gaaer det Hele jo tilbage, og det bliver ikke mere Guds Sag, men en endelig Sag som andre Sager — og maaskee var jeg i Grunden en svigefuld Krabat, der ikke egentlig vilde tjene Guds Sag, men paa en fin Maade bedrage Gud ind i min Fordeel — thi (ja, det maatte vel være fordi Gud er i Vinden med at have, i endelig Forstand, en Sag) han blev saa glad ved at jeg vil tjene hans Sag, at han i en Fart slog til. Uendelige Sludder og Blasphemie. Nei Gud er Aand — og Opgaven for et Menneske er at forvandles til Aand; men Aand er netop, med Sandse-Vidnedsbyrden contra at forholde sig til Gud. Saaledes er Guds Ophøiethed. Det er for et Stakkels Menneske som maatte han udaande i denne Ophøiethed — og at det saa dog er alligevel uendelig Kjerlighed af Gud!

Ja uendelige Kjerlighed, uendelige, at Du vil indlade Dig med et Menneske; svage, daarlige, kjødelige Hjerte, som bestandigt speculerer paa at gjøre Gud om ved Hjælp af, at han jo har sagt sig selv at være Kjerlighed — som var han i endelig Forstand Kjerlighed, saadan en rar Onkel, en rigtig god Bedstefader, hvilken vi Mennesker ypperligt kan bruge — især jo mere sandselige vi ere, jo mindre vi ere eller ville være Aand.

Herunder et overblækket Dobbeltkors

Dog ogsaa saaledes er jo Gud uendelig Kjerlighed, at han ikke ligesom pludseligt paa een Gang overfalder et Menneske og fordrer af ham, at han skal være Aand — saa maatte et Menneske omkomme. Nei, han tager saa lempelig, det er en langsom Operation, en Opdragelse; der kommer mange Øieblikke, hvor der pustes lidt, hvor Gud paa endelig Maade styrker Patienten — men saa videre. Og Eet fordrer Gud ubetinget i hvert Øieblik: Redelighed, at han ikke vender Forholdet om, og af Lykke, Medgang, o: D: beviser sit Guds-Forhold eller sin Sags Sandhed, men **omvendt** tilstaaer, at dette er saa for hans Svagheds Skyld, en Accommodation af Gud, Noget han maaskee ogsaa i et senere Øieblik skal undvære — for at komme videre. Fremdeles fordres i ethvert Øieblik af Patienten den Redelighed, at han, hver Gang han bruger sin Klogskab til at skaffe sig lidt Lindring, lidt Lettelse: strax,

1852

i sit Guds Forhold, noterer dette som et Debet — at han da for Gud i Himlens Skyld, ikke bliver indbildsk af sin Klogskab — thi saa gaaer Guds-Forholdet reent ud, og han bliver maaskee En af hine Ulyksalige, hvem Alt lykkes i denne Verden — fordi Guds Straf er over dem, at han slet ikke har med dem at gjøre.

474
U. D.

Biskop Mynster — Christendom.

Fraseet al det øvrige Tilsælrende, der er i den mynsterske Christendom-Forkyndelse: ogsaa saaledes har Mynster forfeilet Christendommen, forrykket Christendommen, eller Synspunktet for den. Christendommen er det Ubetingede, det i-og-for-sig-Værende, og Mynster har i Maximum en endelig Teleologie. (Jeg kunde fristes til at minde om hiin gamle Distinction betræffende Stoicisme og Epicur: ogsaa Epicur anpriser men han angiver et hvorfor? ๑: Dyden er ham ikke det i og for sig værende ๒: den er, **for at** leve behageligt, thi man kan ellers ikke leve behageligt. ๓.)

Mynsters Opfattelse af Christendommen er aabenbart følgende, hvad ogsaa fremgaaer tydeligt af en af hans Spjellerups-Prædikener om Johannes den Døber, hvor han taler om Guds Rige. Hans Opfattelse er: Der er nu lidt og lidt for at Christendommen kunde trænge igjennem, Offere bragt, og Offere bragt — det skal dog vel ikke blive ved bestandigt saaledes, der maa jo komme engang den Tid, den Slægt, der skal have Gavn af alle disse Offere ๑: nyde dem og derved Livet. Aha! See det var en prægtig Art Christendom. Den Tid og den Slægt er formodentlig just den, som har været samtidig med Biskop Mynster. Fuldkomne Forrykkelse af Christendommen som var den i endelig Forstand et Historisk, istedetfor at den i uendelig Forstand er det Ubetingede.

Bestandigt kommer det tilbage til den Confusion, at Gud i endelig i historisk Forstand har en Sag, Noget der skal gennemkæmpes: derfor forandres Vilkaarene, og paa den anden <Side> derfor

⁴⁷⁴ Mynster] sml. 417.493. en af hans Spjellerups-Prædikener osv.] se det til IX A 46 anf. Skr., S. 27. lidt] sml. 471.481.

kan Gud (aldeles a la en jordisk Monarch) ikke være altfor nøie-regnende med Den, der vil tjene hans Sag, hvis han ellers er den Brugbare.

Nei Christendommen er det Ubetingede; ikke Noget der engang maatte lides for, og som saa en senere Slægt skal profitere Nydelse af: nei, Christendommen er det Ubetingede, for hvilket der maa lides i denne Verden saa længe denne Verden bestaaer, medens saa igjen Lidelsen bliver Salighed i en anden Verden. (Mynster derimod afskaffer egentlig Evigheden og sætter Christendommen heel og holden ind i det Historiske som commensurabel for det Historiske). Og Gud er den uendelige Controlleur, der ikke er i Vinden med at have en Sag, men uendelig har seiret — og derfor blot seer paa det Ethiske. Vi Mennesker have derimod hver især en stor List til og Lyst til at skubbe af os: det er min Opgave at forkynde Christendommen objektiv — — naturligviis der er jo Millioner, som skulle gjøre derefter. Nei Tak, siger Gud, jeg controllerer Dig.

Enhver Opfattelse af Christendommen der gjør den til et Historisk er forvirrende, end sige da enhver Opfattelse, der mener at Christendommen er perfectibel. Lige omvendt: kun een Gang har den ubetinget været til i Sandhed, da Christus levede, leed og døde. Dens Historie er desto værre den stadige Tilbagegang. Med et historisk Phænomen (men Christendommen er just derfor heller ikke et Historisk) er det ikke saaledes, der gaar det fremad. Det er Dette som Mynster aldeles forvirrende har overført paa Christendommen.

Guds-Dyrkelse.

475
U. D.

I vore Tider da Handling, Charakter-Omdannelse o: D. som Guds-Dyrkelses Medium er afskaffet: er Guds-Dyrkelsen bleven en Art Complimenteren, en Slags Hoftjeneste, det gjælder om, Præsterne concurre om hvo der kan sige Vor Herre de forbindeligste Ting, det fineste Smigrerie.

Er dette ikke og Afgudsdyrkelse — at dyrke (den sande Gud) paa den Maade?

476
U. D.

Sophisten i En selv.

Dersom et Menneske selv maatte raade, blev det da aldrig Alvor med ham, altid underskyder det Sophistiske i ham Sandsebedraget, Udflugten o: s: v:

Man læser eller man hører eller man kommer selv tilfældigviis til at tænke paa, hvilken ubetinget Lydighed og Hengivenhed Gud maa fordre: at man ikke blot skal taalmodigt bære Gjenvordighederne, som han tilskikker, men at man burde modtage dem som gode Gaver, som Gaver, Foræringer endnu herligere end al jordisk Lykke o: s: v:.. Det rører En, der bliver en saadan Stemning til i En — vupti skyder det Sophistiske sig under, at denne Ens Sinds-Tilstand nu skulde være Gud saaledes velbehagelig, at han nok — sendte En i en anden Forstand gode Gaver, Lykke, Held o: s: v:

O, Sophistik, Sophistik! Er det ikke som hiin Mand, der gik en Kro forbi uden at drikke en Snaps og til Belønning gik ind i den næste og drak en, saa han altsaa ikke blot fik Snapsen alligevel, men tillige fik den som Belønning — hvilket er saa mesterligt, at han egentlig til Belønning (for sin Klogskab!) burde have endnu en Snaps.

477
U. D.

Overtro — Overtro.

Man korser sig, naar man læser at f. E. Finnerne bede til Gud eller offere til ham — mod <at> han saa skaffer dem en heldig Fangst.

Men vi, vi — Enhver, som for det lykkelige Udfalds Skyld holder sig til Gud, er jo lige saa overtroisk.

Den, som ikke haver, fra ham skal endog Det tages ⁴⁷⁸
han haver. U. D.

Dette synes en Modsigelse, lige mod Ordsproget: hvor Intet er, er heller Intet at tage — hvorledes kan Noget tages fra Den, som ikke haver?

Ganske simpelt: ikke at have betyder, ikke virkeligt at have, at have en Indbildning om at man haver det. Fra ham tages saa o: den Smule Anflug af at have som han har, tages, saaledes, at han bliver dummere og dummere i den Indbildning at have. Ikke Indbildningen tages fra ham — det var hans Lykke, nei, det Smule, hvorved <det> dog muligt kunde blive ham aabenbart, at han var i en Indbildning.

Saaledes med hele Christenheden og bestaaende Christendom: det er at have Christendommen i en Indbildning, De have den ikke. Og fra dem tages — o: de fordybe sig mere og mere i Indbildningen.

Sophistik.

⁴⁷⁹
U. D.

I Agathon af Wieland er det ypperligt fremstillet, at Hippias jo ikke negter, at det Gode er skjønt, Dyden herlig o: s: v: men siger han (just deri stikker Sophisten) det er Noget, som man fryder Phantasien ved at forestille sig, betragte — men ikke Noget, hvorefter man indretter sit Liv, ikke Norm eller Regulativ.

Tag saa: de „stille Timer“ og den Art Christendoms-Forkyndelse! Dersom hiin Beskrivelse ikke passer paa dette Forhold, saa veed jeg ikke, hvad der passer.

Uhyre farlige Sophistik! Al denne Kunst i de stille Timer, al dette Mesterskab i at fremstille, betragte, skildre — og saa: Hemmeligheden, at saadan gaaer det naturligviis ikke til i det praktiske Liv, Sligt indretter man ikke sit Liv efter.

⁴⁷⁸Sml. 486. Den, som ikke haver osv.] Matth. 25, 29. ⁴⁷⁹I Agathon af Wieland] C. M. Wielands sämtliche Werke, I. Bd. (Geschichte des Agathon, I. Theil. — Leipz. 1794), S. 95 ff. 115 f. 149. „stille Timer“] sml. 533.

Hemmeligheden — ja thi saa forsigtig er man da, at man ikke i de stille Timer siger sig det med — saa blev den sande Tilstand jo aabenbar.

Men jo mere Kunst der anvendes paa at fremstille og betragte — jo mindre fører dette de Hørende til at gjøre derefter, nei, desto mere fortryller og forhexer det dem blot i Phantasie-Bedaarelse.

480
U. D.

„Jeg er Den som jeg er.“

Dette er en Analogie til det Metaphysiske, at de høieste Principer for al Tænkning ikke kunne bevises men kun tautologisk omskrives: den indadvendte Uendelighed.

Som overalt saa har ogsaa her det Høieste og det Laveste en Lighed; thi Tautologien er den laveste Art Meddelelse, er Sludder — og Tautologien er igjen uendeligt det Høieste, saa i disse Forhold alt Andet end Tautologie vilde være Sludder.

481
U. D.

Lidelse

Den blot menneskelige Opfattelse af Lidelse kan aldrig komme længere end til enten at opfatte Lidelse endelig teleologisk (man lider en Tid, visse Aar o: s: v: for at naae det og det eller blive det og det o: s: v:) eller hvis Lidelsen vedbliver da taalmodigt at bære den, men den er et Onde.

Christendommen mener aabenbart, at Lidelse er Guds-Forholdets Kjende: lider Du ikke, har Du heller ikke med Gud at gjøre; Gud er Aand og derfor kan et Menneske (qua sandseligt Væsen) kun have med ham at gjøre, hvis han lider. Og ikke blot dette men Christendommen mener, at det er Guds Kjerlighed, at han lader et Menneske lide — de ugudelige foragter han, de have ikke med ham at gjøre, derfor ere de frie for Lidelse.

⁴⁸⁰ Jeg er Den som jeg er] 2. Mos. 3,14.

⁴⁸¹ Lidelse] sml. 474. 487.

See dette er for et stakkels Menneske vistnok en haard Tale. Og hvad der gjør den dobbelt haard i „Christenhed“ er at man fra Barn af er opdraget i al dette Kjælenskab om Gud som en kjerlig Bedstefader og Onkel, sandselig forstaaet. Fremdeles at man lever i en Verden af Christne, der da for Alt passe paa at stemple det som Formastelse, Hovmod, Stolthed at indlade sig saaledes med Gud — thi var man saa ærlig at man tilstod at det var Feighed, Sandselighed, at man ikke indlod sig saaledes med Gud, saa var Ens Liv i Sandseligheden uden Befæstning, man risikerede at blive vippt længere ud; men nu befæster man sig bag ved det, at det at indlade sig saaledes med Gud er Hovmod, Formastelse.

#

#

„Tillige“

482
U. D.

Christendommens Mening er, at det er den størst mulige Majestæts-Forbrydelse, at ville tillige elske Gud, nyde Livet, holde af denne Verden og tillige elske Gud — endog blot et Menneske vil jo ikke nøies med tillige at være elsket, at være elsket tillige. Frygtelige Formastelse, at et usselt Intet, som et Menneske, vil vove, tillige at elske Gud.

Men det kunde jo ogsaa siges paa en anden Maade, at jeg vel erkjender, at jeg skal elske Gud ganske — men, at jeg, for min Svagheds Skyld tillige ikke ganske kan slippe Verden, hvad jeg saa mener at Gud vil bære over med. Dette, som unegteligt er tilgiveligere end hiin uforskammede Mediationens Frækhed, kan dog alligevel Christendommen ikke indlade sig med, men maa sige: min lille Ven, hvor kan Du være saa barnagtig; dog maa-skee bliver det bedre med Dig.

„Men“, hører jeg En sige, „er den Gud, jeg skal elske, er det da ikke den Gud, den samme Gud, der har skabt hele denne herlige Verden: hvor skulde det saa kunde være ham imod, at jeg elsker den, glæder mig ved den, ved hans Gaver. Glæder ikke

“slippe Verden] sml. 472. 495.

1852

saaledes Spurven og Lilien sig og hele Naturen?" Hertil maa Christendommen svare: Sludder. For det første, veed Du ogsaa om Lilien og Spurven glæder sig? Dernæst, hvis Du kan glæde Dig paa samme Maade som Spurven og Lilien saa vær saa god. Men det kan Du ikke. Thi Spurven og Lilien og hele Naturens Liv er det Enkelte, Spurven er intet Dobbelt-Væsen, ingen Synthese, der er for den intet Enten—Eller, altsaa heller intet formasteligt „Tillige“ muligt. Kun Mennesket er et Dobbelt-Væsen. Og fremdeles den hele Verden Du taler om, det er dog nok et Spørgsmaal om Gud kan siges at have skabt den, hele denne Cultur-Verden, der er Menneske-Værk.

„Men saa er jo Mennesket den elendigste af alle Skabninger, som fra Guds Haand bestemt til at være ulykkelig, eller til at skulle gjøre sig selv ulykkelig?" Hertil maa jeg svare: herom kan slet ikke være Tale, Talen er kun om: hvad er Christendommens Mening. Og dernæst, Christendommen mener dog vistnok, at det saaledes at hade Verden og sig selv for at elske Gud, at det just er Salighed, ganske anderledes end det au niveau med Spurven og Lilien at nyde Livet.

Men Hedenskabet vidste dog, at der er en Skillevei (Hercules); og Christendommen lærer, at Veien er trang, at kun Faae finde den: men Christenheden har opfundet, at Gud og Verden løber ud i Eet og ud paa Eet.

#

Gud.

483
U. D.

Ikke en Spurv falder til Jorden uden hans Villie — ja, i en stille Time, naar Du iklædt Fløiel eller Silke leger Christendom med os, og herligt declamerende foredrager det med velklingende Stemme og vi andre nyde det: saa kan det jo være nemt nok. Men tag blot en Natur-Virkelighed: i et Uveir, naar en Orkan raser og river Træer op med Rode og — Fuglene i Døds-Angest styrte til Jorden; eller tænk, at Vinden henveirer Blomsterstøv til Millioner

⁴⁸³Ikke en Spurv falder til Jorden osv.] Matth. 10, 29. — Sml. 254.

Millioner Blomster, eller at Jorden aabner sig og sluger hele Byer: siig det saa, ikke en Spurv falder til Jorden uden Eders himmelske Faders Villie, ja endog Eders Hoved Haar ere talte.

Sandeligen, vi behøve at leve mere sammen med Naturen om ikke for Andet saa for at faae mere Indtrykket af Guds Majestæt. Klyngede op til hinanden i Culturlivets store Stæder have vi saa vidt som muligt afskaffet alle rystende Indtryk, en sørgelig Demoralisation.

Sophistik.

484
U. D.

Paa det ethiske og ethisk-religieuse Gebeet gjælder: Enhver, der ikke selv existentielt udtrykker, hvad han lærer, eller dog idetmindste selv gjør opmærksom herpaa, angiver sig selv, forklarer hvorledes han forstaaer sig heri: enhver Saadan er Sophist, al saadan Meddelelse Sophistik.

Den der selv udtrykker existentielt det han lærer, han er „Lærer“; den næste Classe kunde kaldes Hjælpelærere, de gjøre dog forsaa vidt Gavn at de give Sandheden Vidnedsbyrd, udvise det at være Lærer, men tilstaae, ikke selv at være det.

Ak i vore Forhold er Status den, at der ikke er een eneste „Lærer“, og at jeg er den eneste der dog kunde kaldes Hjælpelærer. See det kalder man Christendom.

Dauids Psalme: „Dette er mig for høit“

485
U. D.

I den Psalme, hvor David saa herligt priser Guds Allestedsnærværelse og siger: tog jeg Morgenrødens Vinger og fløi til det yderste Hav, da er Du der o: s: v: siger David: dette er mig for høit.

Ja ganske rigtigt, see der ligger det just. Al dette usigeligt Salige — naar det høres i en stille Time (altsaa paa Phantasie-Af-

⁴⁸⁴ethiske] sml. 475.493.

⁴⁸⁵] den Psalme . . . siger David] Ps.

1852

stand): o, hvor Lindrende hvor lindrende, at Gud er mig saaledes nær, saaledes nær, i ethvert Secund — at tænke det, for et Menneſke hvor saligt.

Men naar det nu skal være Virkelighed, altsaa ikke en blot Forestilling deraf: hvor frygteligt anstrengende, at Gud er mig saaledes nær. Jeg tør jo neppe gaae over mit Stuegulv, neppe røre mig, neppe sige eet Ord, at det ikke skal mishage Gud — og for Gud (men er han nærværende er jeg jo for Gud) er den største Ubetydelighed commensurabel for den største Afgjørelse — aldeles ligesom at en Spurv er ham en Gjenstand, ja at han tæller mine Hovedhaar.

See derfor det Sande i David: dette er mig for høit. Thi David var en erfaren Mand. Men paa den anden Side, see deri igjen hvilken Confusion hele Christenheden er — thi Alt holdes blot hen paa Forestillingen, og man mærker slet ikke, hvor det Religieuse begynder, ja, af Prædike-Foredraget selv, af dets Beskaffenhed vil jeg indirecte kunne bevise, at Præsterne i Gjennemsnit slet ikke leve i det Religieuse.

#

486

U. D.

#

Hvo som ikke haver, fra ham skal endog Det tages han haver.

Paa første Sted maa det forstaaes om at have i Betydning af at have erhvervet, hvo som intet Erhvervet haver (det knytter sig derfor til Lignelsen om de betroede Talenter) fra ham skal endog Det tages han haver, nemlig det han haver som Givet, saaledes var jo den ene Talent det Givne, og da han intet Erhvervet havde, blev ogsaa det Givne taget fra ham.

Og dette er jo Aands-Loven for al Besiddelse: Kun i Erhvervelsen er Besiddelsen, er der intet Erhvervet, tages ogsaa det Givne fra En.

#

⁴⁸⁶Sml. 478. Lignelsen om de betroede Talenter] Matth. 25, 14 ff.

Guds-Forholdet.

487
U. D.

Naar En tør beraabe sig paa Gud, tale i Guds Navn: saa — ja, det er den menneskelige Tanke — saa skulde man troe, at Alt maatte føie sig for og bøie sig for ham, han maatte formaae Alt — ergo, herligt at være en Saadan. Ja, dette er det Menneskelige, der altid vil i Maximum gjøre det Guddommelige til Superlativet af det Menneskelige.

Nei, at tale i Guds Navn betyder: at komme til at lide, at faae al mulig Modstand, Menneskenes Had, Forbandelse. Var det nemlig som det blot Menneskelige tænker sig det, saa vilde vel Enhver beraabe sig paa Gud og tale i Guds Navn, og fra den anden Side Gud vilde ingen Control have, om nu En holdt sig til Gud for at naae det Jordiske eller holdt sig til Gud i og for sig.

Altsaa det at tale i Guds Navn, (selv om det er Sandhed, at den Talende er en saaledes Kaldet) betyder at faae al mulig Modstand, at blive den Elendigste, Forhadet, Forfulgt o: s: v:.. Og ikke blot dette, men det betyder tillige, at den saaledes Kaldede maa finde sig i, at Gud i Phænomenernes Verden lader som vidnede han ham af al Magt imod.

Frygteligt! Men anderledes kan det ikke være, thi Gud er Aand, og hjalp Gud ligefrem og vidnede han ligefrem med den Kaldede, saa blev denne jo forhindret i at blive Aand, og altsaa i at blive eller være den i Sandhed Kaldede.

Men i Aanden vidner Gud med den Kaldede, dette er Troens Hemmelighed.

Idet da en saadan Kaldet gaaer ud for at gaae i Guds Ærende, idet de, Gud og han, ligesom skilles ad, da forestiller jeg mig at Gud endnu for sidste Gang siger til ham: husk saa endelig paa, hvad det betyder, at Du nemlig vil komme til at lide; glem for Alt heller ikke, at jeg ogsaa maa phænomenalt vidne Dig imod, mit Barn, min <lille> Ven, det kan <ikke> være anderledes, thi ellers er jeg ikke Gud, og Du bliver ikke Aand. Men troe blot,

⁴⁸⁷ Guds-Forholdet] sml. 446. 488. lide] sml. 481. 488.

1852

forarg Dig ikke paa mig, at jeg maa lade det see ud, som var jeg den trofaste Gud den Troløse der lod Dig i Stikken: det kan ikke være anderledes, vil Du have det anderledes, saa vil dette betyde, at Du intet Forhold mere har til mig.

Det er klart, at meget af Det, som Luther (ved Hjælp af en Forklaring der egentlig selv trænger til en Forklaring) forklarede af at Djævelen spiller med — ret som var da Djævelen istand til at sætte Gud virkelige Grændser: det lader sig forklare af Misforholdet mellem Guds uendelige Majestæt og Mennesket. Skal et Menneske virkelig have med Gud at gjøre, saa maa det blive Lidelse — Misforholdet mellem disse to Qvaliteter i Forholdet maa give Lidelse; men, men Forholdet er jo dog alligevel Salighed.

#

#

488
U. D.

[I Marginen: Lidelse.]

Lidelse.

Det blot Menneskelige kan, som sagt, aldrig naae længere end til at bestemme Lidelse teleologisk og indenfor dette Liv: et Menneske lider nogle Aar, en Tid, har saa, eller, naaer saa derved Det og Det.

Imidlertid varer jo dog stundom Lidelsen hele det Menneskes Liv — da har vi Mennesker hittet paa en Forklaring, der er den meest egoistiske Grusomhed af Generation mod Individ. Vi bestemme da dette Individ (hvis Lidelse altsaa vedblev hele hans Liv) vi bestemme hans Lidelse teleologisk for os Andre, os Senere: han leed — for at vi skulde have det godt. Fortræffelige Phalaris-Opfindelse. De gode, just de gode Mennesker (der altsaa, hvis ellers Nogen, burde have det godt i Livet) de maae lide — for at vi (Slyngler) kunne have det godt — i Sandhed et yderligere Beviis for at vi ere Slyngler.

Men saaledes finde vi det dog at være i sin Orden. Vi ære og prise saa en saadan Martyr vi festligholde hans Navnedag. f. E.

Luther] sml. 459.488. ⁴⁸⁸Lidelse] sml. 487.495. Phalaris-Opfindelse] sml. 471.

nu til Erindring om hvad Luther har lidt, spise vi Mortens-Gaas. Det manglede blot at Luther virkelig var blevet Martyr, og at hans Martyrium havde været hiin frygtelige: at blive stegt paa en Rist — hvor skjønsmøt af os Efterlevende, os Senere til Ære derfor og til Minde om ham at stege og spise en Gaas! O, menneskelige Brutalitæt og Bestialitæt.

Og hvad er nu Følgen blevet heraf i Forhold til Christendommen? Ja, ganske simpelt, hine første Christne — de have lidt; nu skulle vi nyde. Hine have lidt — vi ære og prise dem, „bygge deres Grave“, spise en bestemt Art Bagværk paa den Dag, tage i Skoven til Ære for dem — o, menneskelige Brutalitæt og Bestialitæt! At kunne være glad paa den Maade, altsaa ved aldeles at fragaae Slægtskabet med hine Menneskehedens Herlige.

Hvad er da Christendommens Mening (Christendommen, der er Lidelse, saa hvis den bliver Nydelse, saa er den afskaffet, som nu i „Christenheden“) Christendommens Mening er: det har med Lidelse et ganske andet Sammenhæng, uendeligt høiere end enhver Teleologie. At lide i denne Verden for Sandhed, for det Gode, for Christendommen — er Salighed; Lidelsen er ikke saaledes et Onde, at først det Teleologiske gjør den til noget Andet (hvorved der jo i Forholdet mellem Generation og Individ, vilde begaaes den meest himmelraabende Uret mod den Offrede), nei, at lide er Salighed. Thi at lide er: Udtrykket for den høieste Inderlighed af et Guds Forhold, at lide er at have Hemmelighed med Gud! O, Saligt! Bag hele denne Virkelighedens, Phænomeners Verden (i hvilken det jo seer ud, som var ogsaa Gud den Lidende imod, siden han ikke hjælper ham ud af det men lader ham lide) ligger en anden Verden, en Aandens Verden, og her veed den Lidende med Gud — salige Hemmelighed, saligt at have Hemmelighed med Gud! — at dette Phænomenale i Sandhed betyder lige det Modsatte, at det just er Guds Kjerlighed, at han lader den Lidende lide.

Det er Gud, der maa tage lidt haardt paa et saadant Menneske,

Luther] sml. 487.521. „bygge deres Grave“] Luk. 11,47. — Sml. 178. Guds Forhold] sml. 487.495.

1852

der skal lide saaledes, dog er det snart med det Gode snart med Strenghed at Gud tvinger ham saaledes ud; det er Christendommen, der ved at fordre „Efterfølgelse“ af den Christne, vil føre ham saa langt ud — ak, og det er i sit Første frygteligt for et Menneske. Og dog, der kommer det Øieblik, hvor saa Mennesket selv forstaaer, at det, just det, dog er det Eneste, et Menneske, der for Alvor tænker over Livet, kunde ønske sig. Eller kunde jeg ønske mig, at have levet saaledes hen, at mit Liv (skjøndt jeg dog ogsaa var et Menneske) udtrykte at jeg slet ikke var i Slægtskab med hine Slægtens Herlige, saa de enten maae være Guder — hvis jeg skal være Menneske; eller jeg et Dyr, hvis de skal være Mennesker.

O, min Gud, min Gud, ulykkelig, kvalfuld var min Barndom, fuld af Marter min Ungdom — jeg har vaandet mig, sukget og skreget — — tak, dog, ikke Du Alvise, nei, nei, tak Du uendelige Kjerlige, just Du uendelige Kjerlige, at Du gjorde det saaledes! Der ligger for et Menneske 30, 40 maaskee 70 Aar — Du forhindrede mig (kjerligt) i, for denne Sum kun at komme <til at købe> Kage og Slikkerie, saa jeg enten Intet vilde have at erindre i Evigheden, eller jeg, til evig Qval, maatte evig erindre, at jeg købte det Usle. Du tvang (der var ogsaa mange Øieblikke, hvor Du ligesom talte godt til mig, men om det Samme, ikke om at jeg skulde slippe fra Lidelsen, men at det just var Din Kjerlighed, at Du holdt mig derude) Du tvang mig til at købe Lidelser: saligt. Thi hver en saadan Lidelse er Lidelses Samfund med Dig, og hver saadan Lidelse er <et> evig Erhvervet for Evigheden. Thi kun Lidelser lade sig erindre.

En Hedning (Cicero *xi de finibus*) fortæller at Østens største Vellystning (Sardanapal) satte paa sin Grav: jeg tog alle Verdens Nydelser med mig i Graven — hvortil en anden Hedning (Aristoteles) skal have sagt: hvorledes, Du kunde jo end ikke holde een eneste af dem fast, medens Du levede. Nei, Nydelser lade sig ikke erindre — mindst i Evigheden. Om derfor et Menneske slap fra al Lidelse i denne Verden — frygteligt, maaskee klædt

i Purpur og Fløiel, Pascha af 17 Hestehaler, med en Ring i Næsen, hvad kun han ene turde bære, og som alle faldt paa Knæ for — frygteligt, altsaa slet ikke at være i Slægtskab med hine Slægtens Herlige, men i Forhold til dem at være et kjødædende Pattedyr; frygteligt, slet Intet at have at erindre i Evigheden!

Dog naar det at lide saaledes er saligt: er saa egentlig ikke Lidelse Nydelse?

Lad os være forsigtige her, her møde de meget Forskjellige med denne usande Paastand.

Der gives en ussel Kløgt, som blot vil være fri for at lide, den raisonerer saaledes: det at gjøre det Gode har sin Løn i sig selv, ergo har den Gode sin Tilfredsstillelse deri, ligesom jeg i at nyde det Sandselige, ergo er der ingen væsentlig Forskjel mellem os! Dette er Hyklerie i Retning af at slippe for Lidelse.

Dernæst er der f. E. Hedenskabets Stoikere, der i dæmonisk Potensation vil at det at gjøre det Gode skal i den Grad tilfredsstille — at det er Nydelse. Dog meente Stoikeren at et Selvmord var tilraadeligt — men hvorfor ved et Selvmord at gjøre Ende paa — Nydelse? Altsaa det er Usandhed.

Saa er der saadanne fortumlede Hoveder som Rousseau, der i de stærkeste Udtryk taler om, at Lidelsen er Intet, det er Nydelse — saaledes theoretice, thi praktisk var han yderst ømskindet. Det er altsaa Selvmodsigelse.

Nei, jeg holder mig til Christendommen, der just fordi den gjør Alvor af at man virkelig kommer til at lide (medens de Andre egentlig unddrog sig fra at lide, og stadsede med Talemaader, hvad jo nok kan være i Retning af Nydelse) lader det være saaledes: det er at lide — men det er saligt. Her er jo heller ikke Tale blot om Lidelser for det Gode, men om de Lidelser, der høre med for at et Menneske kan være Redskab for Gud. Dette er saa det Salige, at medens Lidelsen smerter, tør han vide med Gud, at dette just er for at Gud desto bedre kan bruge ham. Dette er

Stoikere] sml. 493. X^a A 13. 14. Lidelsen . . . er Nydelse] sml. Rousseaus Bekjendelser (den til 223 anf. Overs.). 4. Deel, S. 6 f.

det Salige, at medens den phænomenale Verden vidner ham imod ved Uheld og Modgang og Modstand tør han vide med Gud, at dette just er fordi han forholder sig til Gud.

Dog indsættes ikke Lidelse saaledes som saligt i og for sig: saa er Christendommen Nonsens, den er slet ikke til, hvad den omtrent heller ikke er i vor Tid, hvor man saa uchristeligt som muligt, har villet bestemme de forbigangne Tiders Lidelse teleologisk i Retning af, at vi skulle faae Nydelse ud deraf.

Her ender al Sophistik; lad dem alle forenes i eet Hoved, lad Satan selv være med: dette kan ingen Sophistik tage.

#

#

At troe

489
U. D.

er egentlig at gaee fremad ad den Vei, hvor alle det Menneskelige Veimærker vise: tilbage, tilbage, tilbage.

Veien er altsaa trang og (dog det er netop noget for Troen) mørk, ja den er ikke blot mørk, bælgmørk, men den er som en mørk Vei, hvor et forvirrende Lygteskin gjør Mørket endnu større — det forvirrende Lygteskin er jo at de menneskelige Veimærker vise modsat.

#

Omvendtheden

490
U. D.

har allerede Socrates, men naturligviis en heel Qvalitet lavere end Christendommen, kjendt, og, ligeledes en Qvalitet lavere, exsequeret Omvendthedens Tænkning.

Ælian (i variæ historiæ) fortæller om en Maler, hos hvem En havde bestilt et Stykke, som skulde forestille en Hest, der bol-

⁴⁰⁰Socrates] sml. 469. 497. Ælian... fortæller] Claudius Aelianus Werke. Vermischte Nachrichten. Uebers. von Wunderlich (Stuttg. 1839. — Ktl. Nr. 1043), S. 318 f.

drede sig. Maleren malede en Hest i fuld Spring. Da Eieren beklagede sig og sagde at det var ikke det, han havde bestilt, svarede Maleren: vend Stykket paa Hovedet saa har Du det Forlangte. — Saaledes, siger Ælian, er Socratess Tale, den maa forstaaes omvendt.

Det er jo ypperligt. Da jeg disputerede om Ironie havde jeg ikke læst Ælian, men at dog Ingen gjorde mig opmærksom derpaa!

Efterfølgelsen — Forsoningen.

491
U. D.

Men uagtet det nu viseligen er saaledes, at det er „Efterfølgelsen“, der skal drages frem, om end (belært ved Middelalderens Vildfarelse) i en anden Forstand: Saa skal da for Alt ikke Sagen vendes saaledes, som blev Christus nu blot Forbillede, ikke Forsoner, som behøvedes Forsoning ikke, idetmindste ikke for de Fremmelige.

Nei, nei, nei — og for den Sags Skyld just jo Fremmeligere En er, desto mere vil han opdage at han behøver Forsoningen og Naaden.

Nei, Forsoningen og Naaden er og bliver det Definitive. Enhver Stræben i Retning af Efterfølgelse vil, naar nu det Øieblik er kommet, da Døden ender den, dog for Gud være Usselhed: ergo er der Naade og Forsoning behov. Fremdeles; medens der stræbes vil der i ethvert Secund behøves Forsoningen for at denne Stræben ikke forvandles til en qvalfuld Angst, i hvilken et Menneske ligesom forbrænder og da allermindst kommer til at stræbe. Endelig vil der medens der stræbes, hver andet Øieblik gribes feil, forsømmes, syndes: ergo er Forsoningen ubetinget fornøden.

Efterfølgelsen skal være — skjøndt i yderste Anstrengelse — som en Spøg, en Barnagtighed, hvis den for Alvor, altsaa for Gud og i Retning af Fortjeneste, skulde betyde Noget — Forsoningen er Alvoren. Men det Afskyelige er, hvis et Menneske „siden det

⁴⁹¹ Efterfølgelsen] sml. 488. 499.
Naaden] sml. 456. 492.

Forsoningen] sml. 471. 499.

1852

nu engang er Naade^a vil benytte sig deraf til at undlade enhver Stræben.

Det er som med et Barn, naar det, som man siger, tages med det Gode: det fordærvede Barn vil være kjendeligt paa, at det benytter sig deraf, at Forældrene ere saa kjerlige, til at være for-sømmelig, kort saaledes som Forældrene ikke ville, at det skal være. Det andet Sørgelige vilde være, om Barnet, da det stræbte flittigt, vilde af den Omstændighed, at det tages med det Gode, til at ville have Fortjeneste. Nei, der er Intet, der er i den Grad be-regnet paa at forhindre Fortjeneste og det Fortjenstlige, som det at tages med det Gode. Det seer skuffende et Øieblik lige mod-sat ud; thi naar jeg tages blot med det Gode, saa der Intet, i Streng-hedens Forstand, fordres, men Alt er Naade: saa synes jo end den mindste Smule Stræben at blive fortjenstlig. O, min Ven, just dette, at der Intet, i Strenghedens Forstand fordres, at Du blot tages med det Gode, just det gjør det umuligt, at end Din <og end den> stør-ste Stræben kunde blive fortjenstlig. Ja hvor der fordres Noget strengt — der kan være Tale om det Fortjenstlige; men hvor alt er Naade der er det fortjenstlige umuligt, det er umuligt at faae Fortjeneste ligeoverfor Naade.[†] Men, som sagt, lurvet, lumpen, om Nogen vil benytte sig deraf til at lade være at stræbe.

Til 491, i Marginen:

⁴⁹²
U. D. †<Anm.> Thi kun ligeoverfor hvad der stiller sig paa <lige> Linie med Dig, kan der være Tale om det Fortjenstlige, saaledes ligeoverfor „Fordring“. Men „Naade“ har stillet sig uendelig høiere end Du, og derfor gjort det Fortjenstlige umuligt. „Naade“ er derfor paa eengang Udtrykket for Guds uendelige Kjerlighed, men tillige i høieste Grad Majestæts-Udtrykket, udvisende Guds uendelige Ophøiethed. Paa „Naadens“ Afstand er Du i een Forstand Gud uendelig fjernere (om end i en anden Forstand uendeligt nærmere, nemlig ved at henflye til hans Kjerlighed, skjult under „Naaden“) end paa Lovens og Fordringens Afstand.

†] se 492. ⁴⁹³†] se 491. Naade] sml. 491. 500.

Thi ligeoverfor Loven og Fordringen er det, som nedlod Gud sig til at kævles med Dig, og paa den anden Side, som kunde Du dog maaske naae at opfylde Loven. Men paa „Naadens“ Afstand har Gud engang for alle sat Dig paa den uendelige Afstand — for saa at forbarme sig. Paa samme Tid som Gud i Christo kom Menne-sket uendelig nærmere i „Naaden“, sikkrede han sig tillige et uendeligt høiere Majestæts-Udtryk for Afstanden: „Naaden“.

Den Mynsterske Christendoms-Forkyndelse.

493
U. D.

Dersom Christendommen var hvad der opkommer i et Menne-skes eller i det menneskelige Hjerte, hvad var det alvorlige, det dygtige, det redelige Menneskelige i sin skønneste Udvikling, i sit skønneste Øieblik, udtænker eller ønsker for at forædle dette jordiske Livs **Nydelse**, <ogsaa> ved Udsigten til et evigt Liv: saa er jeg aldeles, aldeles enig med de Mange, de Mange, der beundre det Mynsterske. Det Mynsterske er, saaledes forstaaet mesterligt, fuldendt. (Lyrik. — Mynster opfattes ogsaa som Kunstner, Taler, dannet Personlighed, Regjerings-Talent o: s: v:)

Men, men, men, Sagen er en anden. Christendommen er ikke hvad der opkommer i et Menneskes Hjerte, er just: hvad der ikke opkom i noget Menneskes Hjerte.

Og hvad Christendommen er, er indeholdt i det N. T.

Og Mynster har paa det Høitideligste forpligtet sig til at fore-drage dette. Erklærende sig selv i denne Henseende at være en Troende har han i sin Tid, som Præst, ved Haands-Paalæggelse modtaget en Hellig-Aands Bistand — for at forkynde dette; senere viet til Biskop, og som saadan atter selv ved Haandspaa-

⁴⁹³ Mynsterske | sml. 474.511. Hellig-Aands | sml. 472.538.

1852

læggelse meddelende Andre den Hellig-Aands Bistand til at forkynde denne Christendom efter det N. T.

Naar saa er, er hans Christendoms-Forkyndelse en Forvirring, hvad let er at vise.

3

At dette Skridt smerter mig, hvorledes jeg har krympet mig derfor, hvorledes jeg ømmer mig derved, hvad jeg lider derunder, skal jeg ikke udføre, jeg vil dog ikke blive forstaaet. Blot to Ord om <mit> Pietets-Forhold til ham (ogsaa per en Afdød, min Fader); og om at jeg ogsaa som Forfatter bestandigt har udhævet i høieste Grad Mynster, der ogsaa, som sagt, blot menneskelig taget, er i høieste Grad min Beundring.

Men dette for mig Smertelige kan dog have i dobbelt Henseende Gavn for Sagen. 1) At da Enhver kan see, at det ikke er personligt Fjendskab mod Mynster der bestemmer mig. 2) At det ret bliver tydeligt, hvad det er jeg stiler paa. Thi var Mynster en ubetydelig, en talentløs en halvdannet Mand, saa vilde maaskee Mangen give mig Ret i, at det ikke var Christendom, men søge Feilen i Mangel paa Talent Dannelse o: s: v: Nei, nei! Det der beskjeftiger mig er, det Christelige og det Menneskelige er ikke Eet (cfr. d. N. T.) just derfor er det godt, at Repræsentanten for det blot Menneskelige er i høieste Grad i Besiddelse af dette i udmærket Grad. Men naar det saa holdes over for det N. T. viser det sig ikke at være det Christelige.

4

Lad mig tage et analogt Tilfælde. Den strengeste Ethik i Heden-skabet var som bekendt Stoicismen†. Den gjør Idealet gjældende, blot qvalitativt interesseret i Idee gjør den Idealet gjældende, Idealet af den Vise, om hvem Stoicismen selv, consequent, siger: en Saadan har aldrig levet.

Mod denne Ethik protesterer saa omtrent hele det øvrige Heden-skab ved Hjælp af Følgende: dette er et overspændt Ideal,

min Fader] sml. 373. Ethik] sml. 484. 495. Stoicismen] sml. 488. 577.
†] se 494.

som intetsteds har hjemme, ikke passer ind i Verden, ikke for os Mennesker, vi maa tage Menneskene som de ere o: s: v:

Dette forstaaer jeg, jeg kan ypperligt gaae ind derpaa.

Men En, der paa det Høitideligste har forpligtet sig til at forkynde, ved Ordination modtaget Hellig-Aands Bistand, for at forkynde, at et Ideal endnu høiere end Stoicismen, har været til, item at vi **skulle** stræbe derefter (og dette er ifølge det N. T. Christendommen): han kan ikke bære sig saaledes ad. At han i al Stilhed foretager Forvandlingen, og udelader det Anstrengende, gjør ikke Sagen bedre, men værre.

5

Hvis det skulde være i sin Rigtighed med det Mynsterske — dette Fortræffelige, som jeg ikke kan blive træt af at prise (ny Lyrik) — maatte Biskop Mynster for det Første nedlægge sin Værdighed som christelig Biskop, dernæst, opgive at være Præst, forsaavidt det svarer til Ordination og det N. T., han maatte sige: „det jeg forkynder og hvad mit Liv udtrykker er egentlig ikke Christendom. Det er en Religions Lære, som Staten kan være tjent med den.“ Og sandeligen saa er det, vil han beskedent <ikke> selv sige det, da vilde jeg sige det saa høit og saa begeistret som muligt: det er hvad Staten kan være tjent <med>; ei heller kan den noksom vurdere Mynster, en Mand af hans Betydning findes der ikke een af i hver Generation. „Men“ maatte Mynster fremdeles sige „men det er egentlig ikke Christendom, det er en Formildelse af det Christelige, en Approximation dertil, eller en Cultur-, en Verdens-Bevidsthed, som Christendommen har sat af.“

Dette maatte han gjøre, eller hans Forkyndelse maatte dog idetmindst idelig og idelig gjenlyde af dette Memento: dette er egentlig ikke Christendom.

Men dette har han ikke gjort — og skal hans Christendoms-Forkyndelse være det N. T.s Christendom (og dette er den eneste sande Christendom) saa er det yderst Forvirrende.

1852

Til 493, i Marginen:

- 494 † Anm. De kaldte derfor ogsaa selv, og deres Sætninger blev
U. D. kaldte: Paradoxer, korte, ordknappe, kvalitativt-strammede, be-
regnede paa at der skulde handles derefter. Men ogsaa Oldtiden
udviser en Forvirring, der erindrer om den idelige i Christen-
heden, hvor det er gaaet det christelige Paradox lige saa. Den
store, verdensberømte Rhetor Cicero han har ogsaa skrevet Para-
doxer, et lille Skrift, i hvilket han foredrager nogle stoiske Sæt-
ninger, men, som han mener, han gaaer videre end Stoikerne, thi
han pynter dem rhetorisk ud, og smigrer sig med at naae — at
de saaledes blive mindre frastødende. Maaskee! Men maaskee
vil just saa Stoikerne finde dem frastødende.

495
U. D.

Forkyndelsen.

Det er dog saa let at see, at naar Forkynderen af det Christe-
lige ikke er i Charakter af det Christelige, saa frembringer For-
kyndelsen lige den modsatte Virkelighed.

Tænk tvende Forkyndere, de holde begge den ene og samme
Tale f. E. om det at afdøe, om Forsagelse. Den er mesterlig, gjør
derfor et dybt Indtryk et næsten overvældende Indtryk paa
Tilhørerne. Idet disse gaae derfra, føle de sig grebne, og tillige
grebne af Taknemlighed mod denne Taler. Hvorledes skulle
vi takke ham, tænke disse redelige eenfoldige Mennesker? En
beslutter saa til Tak at sende ham 50rd, en Anden et Par Sølv-
stager, en Tredie, efter sin ringere Evne, en Gaas o: s: v: —
tænk nu, at den ene af disse tvende Forkyndere var, f. E. som
Asket, i Charakteren af det Christelige: hvad saa? Ja, saa kom-
mer just Alvoren, idet disse skikkelige Mennesker komme med
deres Foræringer: han kan ikke modtage dem, har ingen Brug
for dem. „Vil I“ siger han „takke mig, saa gjør efter hvad
jeg har forkyndt Eder, giver f. E. dette til de Fattige, og lidt mere
til.“ See dette er Christendom. Alvoren er ganske rigtigt størst og

⁴⁹⁴ †] se 493, S. 314. som han mener] se Cicero, Paradoxa § 3 f. ⁴⁹⁵ i Cha-
rakter] sml. 493. 496. afdøe] sml. 463. 504. Forsagelse] sml. 482. 504.

sandest paa andet Sted; ikke Talen er det Alvorlige men det Næste. — Den anden Forkynder er en Rhetor, en Præst — han bliver kisteglad ved Foræringerne; gaaer nogle Dage efter omkring og takker hver især. Gjør saa et stort Gjestebud, hvor han tracterer med 10 Retter Mad i Anledning af alle de store Præsenter: dette er at lege Christendom; denne Forkyndelse frembringer lige den modsatte Virkelighed af det Christeliges Virkelighed. Rhetoren afdøer ikke selv, intet mindre; og disse skikkelige Mennesker foranlediges til at troe, at nu har de gjort nok, nu de har skrabet sammen til hans Velærværdighed.

Eller tag tvende Forkyndere. De forkynde begge, det er een og samme Tale, hvorledes Sandheden maa lide i denne Verden. Og det er et mesterligt Foredrag, der ogsaa frembringer en uhyre Virkning, henriver Tilhørerne til lydelig Beundring — men den ene Forkynder er i Charakteren af det Christelige, han siger: skulde jeg have sagt en Dumhed — og retter nu Angrebet paa selve Tilhørerne, hvis Aarsag han bliver udpebet o: s: v: Dette er Christendom; Talen er ikke Alvoren, men det Næste. — Den anden Forkynder er en Rhetor, en Præst. Han bliver sjeleglad for Publikums Bifald, bukker og skraber som hine Virtuoser, der lade sig høre. Opmærksomheden henledes mere og mere paa ham, for hans ypperlige Tale om hvorledes Sandheden forhaanes i denne Verden — han tildrager sig Regjeringens Opmærksomhed, bliver Ridder, faaer Rang med Cancelliraad, Tilladelse til at have det venstre Ærme af Fløiel o: s: v: — er dette Christendom? Nei, det er at lege Christendom. Virkningen som frembringes eller Virkeligheden er lige det Modsatte.

See, dette er at lege Christendom. Og 600 Trillioner, Kvatrillioner Billioner, Millioner saadanne Rhetorers Tilværelse beviser ingenlunde, at Christendommen er til.

Men saaledes lader man det gaae hen fra Generation til Generation: det seer ud som var Christendommen til efter den størst mulige Udbredelses Maalestok — og det er Bedrag, eller Blendværk. Hvad Tillid skal en Yngling faae til at turde vove at ind-

1852

rette sit Liv efter Christendommen, naar det han faaer at see, er dette frygtelig Utilforladelige.

Er der nogen Sandhed i det, at Forholdet til Gud er det eneste Salige, at Armod og Forfølgelse dog er saligt i Forhold til Gud: ja, disse Millioner Rhetorer bevise Intet med al deres Bevisen, de bevise blot, at det kan være behageligt nok, at profitere Penge, Ære, Anseelse.^[†]

Til 495, i Marginen:

- 496 ^[†]I ethvert Tilfælde gjælder det, som jeg altid har sagt, om den
U. D. Christendoms-Forkyndelse, der ikke er i Charakter, at man da saa idetmindste maa faae et Forhold til Sandheden ved at tilstaae, at denne Forkyndelse egentlig ikke er Christendom.

#

- 497
U. D. Socrates — De Andre.

Socrates talte bestandigt kun om Mad og Drikke — i Grunden talte han dog bestandigt om, og tænkte bestandigt paa det Uendelige.

De Andre tale bestandigt og i høieste Toner om det Uendelige, i Grunden tale de bestandigt om og tænke bestandigt paa Mad og Drikke, Penge, Profiten.

#

- 498
U. D. Frimodighed i at lide for Sandhed.

Den Tanke, der er Livstanken i Christendommen, at det at forholde sig til Gud er at komme til at lide, jo inderligere jo mere Lidelse, at Lidelse er Følgen af at forholde sig til Gud, at Lidelse er Guds-Forholdets Kjende — denne Tanke er det blot Menneskelige saa oprørende og saa lige stik imod som muligt, lige saa gjerne

Forholdet til Gud] sml. 488. 498. [†]] se 496. ^{496†}] se 495. i Cha-
rakter] sml. 495. 500. ⁴⁹⁷Socrates] sml. 490. 506. ⁴⁹⁸lide] sml. 495. 499.
forholde sig til Gud] sml. 495. 515.

kunde man byde Mennesket at gaae hele Livet paa Hovedet. — Jeg kan ei heller udholde den Tanke; men det jeg fornemmer her, er Høitidelighed, som altid naar man nærmer sig det Guddommelige — og overalt hvor det Paradoxe er det Guddommelige, og som Jacob sagde: her er Guds Huus, her er Himlens Porte, saaledes siger jeg her er det Guddommelige (forskjelligt fra Det Præsterne kalde Christendom); og som Pythagoras lyttede til Sphærerne Harmonie, saaledes opløftes jeg overalt hvor jeg støder paa det Paradoxe, thi der er det Guddommelige. — Og hvor paradox: at just den Religion, der først og ene har lært, at Gud er Kjerlighed, at den saa lærer, eller ved Forbillederne viser at det at forholde sig til denne kjerlige Gud er at komme til at lide, jo inderligere jo mere Lidelse!

Det der nu hjalp Apostlene og de første Christne til Frimodighed i at lide for Sandhed, var, at de, saa at sige, gik for Farten af Christi Liv. Christus var jo den Hellige, det stod dem evigt fast — og hans Lidelse var dem saa nærværende, at det ogsaa var dem nærværende, at Guds-Forholdets Kjende er Lidelse. See deraf Frimodighed.

Forresten er her to Ting at bemærke 1) At man kan bevise, at Christus var Gud alene deraf, at han ubetinget udtrykker, at Guds Forholds Inderligheds Maximum er Lidelses Maximum. Denne Tanke, eller denne Lidelse, med Gud saaledes contra at det skal betyde pro lader sig i sit Maximum uden af en Bevidsthed, der er Guds-Bevidsthed; falder disse to Bevidstheder end det Mindste ud fra hinanden, lader Maximum af dette Forhold, denne Lidelse, som skal betyde Inderlighed, sig ikke udholde, Lidelsens contra vil komme til at støde ligefrem fra, og ikke gjengives i et tilsvarende pro. 2) At Christendommen aldrig kan faae den Fart som den havde i første Generation. Thi hvad Fart den skal have, beroer paa hvad Frimodighed til at lide for Sandhed.

Men som sagt, det der hjalp Apostlene og de første Christne var Christi Liv, Lidelse og Død. Han den Hellige han kunde ubetinget gjøre dette fast: Lidelsen betyder slet ikke Andet end Guds-For-

Jacob sagde] 1. Mos. 28,17. lader sig i sit Maximum] man kunde tilføje: ikke udholde

holdets Inderlighed, ergo er den ikke Afskrækkende men Tiltrækkende. Saasnart det er et blot Menneske der lider, om det end er et Sandhedsvidne, altsaa, som vi sige, for Sandhed — han er jo dog ikke den Hellige, altsaa kan Lidelsen, at Modgang møder ham, at Verden staaer ham imod, maaskee ogsaa betyde noget Andet, betyde, at han er paa en forkeert Vei, < vel endog > betyde Guds Straf. Og naar det er mig selv — hvor faaer jeg Frimodighed til at glemme min Skyld — men saa kan jo Lidelse ogsaa betyde noget Andet, betyde, at jeg skal tilbage, betyde endog Guds Straf. Saa gaaer Frimodigheden ud, saa bliver der ikke Tale om at lide for Sandhed, saa afmattes Christendommen.

Hvad mig angaaer da har det et eget Sammenhæng. Thi just fordi jeg var mig bevidst, at have forskyldt mere end Andre, meente jeg at burde holde noget længere ud, vove noget længere ud end Andre, altsaa i Følge den Sætning: den Skyldige maa lide. Og see, saa opdager jeg, at just det Modsatte er Christendom: den Uskyldige maa lide. Uendelige Ophøiethed der er i det Christelige! Men forresten er dette mit Forhold, at jeg ad den Vei kommer til at opdage det Christelige igjen paradox.

499
U. D.

Christendom i Guds Interesse — i Menneskets Interesse.

Christi Liv er Christendom i Guds Interesse.

I samme Øieblik han dør, sættes Christendommen over i Menneskets Interesse. „Apostelen“ forandrer Forbilledet væsentligen til Forsoneren. Heri ligger ogsaa, at „Apostelen“ sætter Ueensartetheden mellem Gud-Mennesket og ethvert andet Menneske. Forsoningen, eller at Christi Liv < og Død > er Forsoningen er Udtrykket for Ueensartetheden mellem ham og ethvert Menneske. „Efterfølgelsen“ er i Retning af Ligheden. „Apostelen“ følger ham efter, og bliver korsfæstet — men han anbringer

Sandhedsvidne] sml. 421. 518.
Ueensartetheden] sml. 357. 524.

⁴⁹⁹ i Guds Interesse] sml. 212.

Forsoningen som det Væsentlige, thi ellers blev jo Apostelen en Slags Christus.

Og ganske rigtigt, det er just den Apostel, der ikke har været Vidne til Christi Liv, ikke levet med ham, den senere Apostel, Paulus, der stærkest fremhæver Forsoningen, og næsten overseer Efterfølgelsen.

Saa sættes Christendommen i Kirken fra Slægt til Slægt mere og mere egoistisk over i Menneskets Interesse: Forsoningen gjør Efterfølgelsen til Intet, zeller man snyder sig ganske fra Efterfølgelsen. 3. Saa faaer Christenheden mere og mere en ond Samvittighed, og denne Tanke: at det at forholde sig til Gud skulde betyde Lidelse bliver dem aldeles fremmed, lige omvendt, Kjen-det paa at forholde sig til Gud bliver Lykke og Medgang — og saa er Christendommen egentlig afskaffet.

„Efterfølgelsen“

500
U. D.

At dette ikke gaaer an, som i Chatolicismen: at troe paa Christi Forsoning — og saa leve rolig hen i fuld Virksomhed som Bandit: det er vel nu erkjendt. Men Spørgsmaalet bliver bestandig: hvilken Ethik skal anlægges for det at turde kalde sig Christen.

I Protestantismen har man istedetfor hiint Afsindige med, i Tillid til Naaden, at vedblive at være Bandit: sat den borgerlige Retfærdighed. Den borgerlige Retfærdighed det er omtrent det Existentielle der fordres af den Christne — og saa Tro paa Forsoningen.

Man passe vel paa. Christendommen er uendelig mild, idel Barmhertighed. Dersom En ligger døende — om han havde 70,000 Mord paa sin Samvittighed o: s: v:: Forsoningen gjør Fyldest. Men, men han dør jo ogsaa, og er altsaa ude af Stand

Forsoningen] sml. 491.500. Efterfølgelsen] sml. 491.500. Lidelse] sml. 498.503. Christendommen... afskaffet] sml. 406.509. ⁵⁰⁰Efterfølgelsen] sml. 499.509. Forsoning] sml. 499.521. Ethik] sml. 590. Naaden] sml. 492.545. det Existentielle] sml. 496.502.

1852

til at føre et nyt Liv. Og Spørgsmaalet er: hvilket Existentielle er det, som Christendommen vil tillade et Menneske at leve hen i, saadan leve hen Aar efter Aar, til daglig Brug.

Er nu den borgerlige Retfærdighed et saadant Existentielt? Ja, see Dig om, hvad den er? den er — Verdslighed, og atter Verdslighed, lurvet forraadende alt Høiere — i Virkeligheden.

Saa vil man hertil anbringe eller herpaa anbringe Forsoningen — og det er Christendom. Engang om Ugen i en stille Time taler man om at stræbe — man har naturligviis sikkert sig at Ens Liv er saaledes fornaglet i Sandsebedrag at det er da en reen Indbildning at Sligt skulde have end det mindste at betyde.

Det er Christendom!

#

501
U. D.

Det ikke at vove.

Dette er i Evangeliet betegnet ved den Tjener som nedgrov sit Pund — han var klog, forsigtig: dog forkaster Herren ham.

Tænk endnu et Tilfælde til hiint Evangelium, at der kom En, som sagde: Herre, jeg vilde saa gjerne erhverve Noget ved Hjælp af det mig betroede Pund — saa vovede jeg, formodentlig for stærkt, thi jeg vandt Intet og tabte endog det ene Pund: mon han dog ikke snarere fandt Tilgivelse end hiin Forsigtige.

#

#

502
U. D.

Charakteerløshed.

Hvor ofte hører man det ikke, ja det er da Noget Enhver er villig til at tale om: at Præsterne burde være mere i Charakteer af det Christelige.

Troer Du, at man virkelig ønsker det? Sandeligen nei, nei! Just det at Præsten er charakteerløs, ønsker man, just den Charakteerløse er elsket og afholdt. Thi deels naaer man ved Hjælp

⁵⁰¹ i Evangeliet betegnet ved] Matth. 25, 14 ff. — Sml. 486. ⁵⁰² i Charakteer] sml. 500. 516.

af ham Aflad fra det Existentielle, deels profiterer man det: at føle sig bedre end Præsten, eller dog at have Ret til at dømme ham.

Men vee ham, om han vovede at gjøre Alvor af det, og at gaae i Charakter.

O Dyb af Underfundighed og Hyklerie!

At være en Charakter maa da i det Høieste betyde saa meget, at det temmelig let viser sig som profitabelt i Retning af Anseelse; et Skridt videre (og dette Skridt er just det afgørende, som afgjør, at det er en virkelig Charakter, det andet er en Hyklariets Opfindelse) saa er Du i Unaade hos Verden.

‡

„Offrene“

503
U. D

Frygteligt, maatte man vel sige, frygteligt, at Forholdet skal være dette, at der maa slagtes Mennesker for at bringe de andre Mennesker videre.

Og dog dette Menneske-Slagterier er endda ikke det Frygteligste. Nei, afskyeligere dette Menneske-Slagterier, at saa ethvert saadant Offer slagtes ind og giver — Professorer i Snese- eller i Tusindviis, alt i Forhold til „Offerets“ Betydning.

‡

‡

„Kun forsaavidt man kan gjøre det med Glæde, kun saavidt skal man give Afkald paa det Jordiske, ellers er det end ikke Gud velbehageligt.“

504
U. D.

Fortræffeligt; hvilken Sviig og hykkelsk Underfundighed i at tale Christendommen saa liigt og dog saa uligt! Thi skal det tages saadan udenvidere, saa vil det omtrent betyde, at Ingen af os skal opgive det Jordiske, allermindest i nogen afgørende Grad — thi

⁵⁰³Offrene] sml. 499.504. Professorer] sml. 450.532. ⁵⁰⁴Afkald] sml. 495.509.

sandeligen det lader sig ikke gjøre i den Forstand „med Glæde“, i den Forstand, o:; saa man anseer det for Forsagelses quantum satis, det der kan blive en Potensation i Nydelse.

Christendommen taler om at afdøe — det er noget alvorligere.

Tag det at underkaste sig en meget smertelig Operation. Der-
som <det> nu derom blev vedtaget: at kun forsaavidt skulde man
underkaste sig den, saavidt man kunde gjøre det med Fornøielse:
hvad saa? Ja saa vilde „Lægen“ sige: dette betyder, at aldrig
Nogen kommer til at underkaste sig den; thi det er da Galima-
thias og Nonsens og Utænkeligt, at En skulde kunne underkaste
sig den uden at vaande sig frygteligt under disse qvalfulde Smer-
ter, end sige, at han skulde kunne finde Fornøielse deri. Nei, der
kan i Forhold til at underkaste sig denne Operation være Tale
om: i rolig, stille Enighed med sig selv at have fattet og at fast-
holde den Beslutning at ville underkaste sig denne Smerte; der
kan være Tale om, at hvis Operateuren, bevæget ved Patientens
Smerter, standsede midt i Operationen, og spurgte om han ikke
hellere vilde, at der skulde høres op, da at have denne stille Enig-
hed med sig selv om at ville holde ud — men det er Sludder og
Hyklerie, at kun da skal man underkaste sig denne Operation,
naar det er En en Fornøielse.

Christus siger til Apostlene: „I skulle græde og hyle men Ver-
den skal glæde sig.“ Her falder Glæden paa et andet Sted — Ver-
den skal glæde sig, hvilket er Potensation i Apostlernes Lidelse.

505
U. D.

Generations-Christendom; det Historiske.

Christendommen forholder sig til den Enkelte, er kun hvor den
er primitiv: og saa har man faaet Forholdet heelt vendt om: Chri-
stendommen skal forholde sig til Slægten, og fra Generation til
Generation fortsættes denne Falsation: at troe, fordi eller i Kraft
af, at de Andre have troet.

afdøe] sml. 495.515. Christus siger] Johs. 16,20. Lidelse] sml.
503.509. ⁵⁰⁵den Enkelte] sml. 441.509.

Ja den første Generation den er i sin Ret, den overleverede til næste: vi have troet. Men fra det Øieblik vi komme til Generation, der overleverer til næste ikke vi have troet, nei, vi overlevere, at den næst foregaaende Generation har troet, at vi have troet, at den næstforegaaende Generation har troet! Tænk Dig saa dette fortsat fra Generation til Generation: o Dyb af Confusion, o, visse Vei til at afskaffe Christendommen!

Man seer ogsaa heraf, i hvilken Grad det Grundtvigske forfeiler Pointen i det Christelige.

Christi Korsfæstelse.

506
U. D.

Aldrig har Forbittrelsen mod et Menneske været saaledes som mod Christus. Det Ene svarer nemlig til det Andet: just det at han havde sagt det Høieste om sig selv, sagt det saa bestemt om sig selv — just det kommer omvendt igjen i Forbittrelsens Pathos mod ham.

Lad os et Øieblik tænke paa, hvad jeg da forresten ikke kalder nogen Analogie, Socrates. Det at Socrates ironisk holder Alt hen, intet Afgjørende siger afgjørende om sig selv, det gjør at han i sit Første ikke kan reise Beundringens høieste Pathos hos de Samtidige, men omvendt kommer det ham ogsaa til Gode, thi saa kan Forbittrelsens Pathos heller ikke blive saa stærk. For ret at reise Forbittrelsen mod sig, maa et Menneske have sagt og ret ubetinget det Høieste om sig selv. At tale om noget Guddommeligt, sandeligen det forslaaer ikke til at reise Forbittrelsens Pathos (naar Beundringen afløses af Forbittrelsen) i Sammenligning med det, at sige sig selv aldeles ubetinget og uden den mindste Tilbageholden, at være Gud. Deraf kan man bevise, at aldrig har menneskelig Forbittrelse raset som mod Christus.

1852

507

Joseph af Arimattaia — Christenhed

U. D.

Denne Mand er et Sindbillede paa Christenheden: han gik til Pilatus og bad han maatte faae Christi Liig, — og begrov det.

Saaledes ærer Christenheden Christus ved at begrave ham; det er dem nok saa vigtigt som Ypperstepræsterne med Vished at vide, at han da er død — men saa begrave de ham, med stor Pragt og Herlighed, den sidste Ære.

508

Christendom.

U. D.

... Og naar saa En er blevet saaledes ulykkelig og elendig for dette Liv, at der kan være Tale om for Alvor at blive Christen, saa vil Eet af To skee.

Enten vil det dog ikke lykkes ham ganske at trænge igjennem til at naae Aandens seierrige Glæde; men han vel dog vedblive at forholde sig til Christendommen: og ham vil Verden spotte som En, der gjør sig selv ulykkelig

Eller det lykkes ham at trænge igjennem til at naae Aandens seierrige Glæde. Og da vil det ogsaa opfyldes paa ham, hvad Kristus forudsiger sine Disciple: „I skulle hades af Alle for mit Navns Skyld, ja den Tid skal komme, da Den som ihjelslaaer Eder mener at gjøre Gud en Dyrkelse.“ Han vil blive ihjelslagen — i Christi Navn, for at tjene Kristus! — Hadet, forbandet vil han blive, Egoist vil der raabes paa først og sidst. Nu, og i en vis Forstand kan jeg vel forstaae, at Verden maa tale saaledes. Thi hvilken Egoitet er ikke Guddommens: at ville elskes saaledes som Gud ifølge Christendommen vil elskes — indtil at hade Fader og Moder! Og hvilken Egoitet i den sande Christne, at elske sig selv saa høit, at han for at frelse sig selv, og for at holde sig til Gud, er — egoistisk! — nok til at hade Verden, sig selv, Slægt, Venner!

⁵⁰⁷ Joseph af Arimattaia] Matth. 27,57 ff.
Matth. 10,22. Johs. 16,2.

⁵⁰⁸ Christus forudsiger]

Nei, Intet, Intet hader Verden saaledes som En, der udtrykker hvad Aand er. Ei heller <ere> 100,000 Tyve og Røvere saa farlige for det Sandselige, hvori den Sandselige har sit Liv, som een eneste sand Christen, der ved at udtrykke hvad Aand er, sprænger hele Verdsligheden.

„Klogskab“ har afskaffet Christendommen; det at ⁵⁰⁹ „offres“, dets Vanskelighed. ^{U. D.}

Loven for hver Enkelts Stræben er længst, fra Generation til Generation, den: man skal kun ville det Mulige; vover En saaledes, at han ligger under, da har han feilet, ikke afventet det beleilige Øieblik o: s: v:; at „seire saaledes at man ligger under“ (det Christelige) er Galskab og ei heller Gud, den Kjerlige, velbehageligt.

Bie nu lidt! Meningen er den, at hver skal vove saadan lidt, og saa den næste Generation ogsaa lidt o: s: v: — og saa kommer det tilsidst.

Kan paa den Maade det Ubetingede, Christendommen, komme ind i Verden. Det er blot en Quantiterens Sviig. En gennem 70,000 Generationer fortsat Stræben, hvor bestandigt kun er vovet saa langt at man klogt har seiret, er ikke at bringe det Ubetingede ind i Verden; disse 70,000 Generationers Stræben udtrykke ikke en Tilnærmelse til det Ubetingede, men udtrykke: det Ubetingede er ikke til.

Eller skulde det være muligt at faae det „at forsage Alt“ ind i Verden, derved, at gennem 70,000 Generation Hver kun vovede saa meget, at han Intet forsagede, men blot havde Profit deraf. Hvortil saa den Sludder om Historien og den historiske Proces? Ja, det er Hyklerie og Skalkeskjul.

Klogskaben vender Forholdet om, gjør Individet selvisk til $\tau\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ „jeg skal jo nyde Livet“ ergo skal jeg ikke vove mere end

⁵⁰⁹ afskaffet Christendommen] sml. 499.522. offres] 504.511.
Enkelts] sml. 505.551. forsage] sml. 504.517.

1852

at det lønner sig endeligt, ergo er det mig der er det Ubetingede, og det Ubetingede er ikke Sagen.

Nei, det Ubetingede kan kun betjenes saaledes, at den der tjener bestemmer det som $\tau\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ og sig som offret, han maa holde ud til at ligge under, seire ved at ligge under.

Saaledes med det at „offres“, og saaledes er Christendommen oprindelig blevet betjent

Vanskeligheden er, at den saaledes Tjenende nu ikke blot holder ud, lider, ikke blot lider taalmodigt, nei, at han holder sig til Gud saaledes, at han bevarer Ophøiethed til at fastholde, at det er Kjerlighed af Gud, uendelig Kjerlighed af Gud, at han hjælper ham med saaledes at komme til at lide ξ saa han ikke kjender Guds Kjerlighed paa, at han holder Lidelse borte fra ham, men — o, salige Ophøiethed! — paa, at Gud sender Lidelse, holder ham i Lidelse, tillader ham at lide ξ — hvilket er den blot menneskelige Betragtning lige stik imod.

Dernæst er Vanskeligheden, at Anfægtelsen kommer, Anfægtelsen der vil ængste ham med, hvad der da bliver Menneskenes Dom om ham, at det er Hovmod og at Lidelsen er Straf for hans Hovmod.

Endeligen er Vanskeligheden, at han da ikke bliver sig selv vigtig for Gud (det Fortjenstlige.) Thi naar man er sig bevidst, at man kun egoistisk holder sig til Gud for at have Profit af ham, saa kan man sagtens sikkre sig mod, ikke at formaste sig til at ville have Fortjeneste lige over for Gud. Det er paa den Maade man nutildags forebygger det Fortjenstlige. Derfor er „Prædiken“ blevet lutter Smigrerie mod Gud. „Du er den Uendelige, jeg er Intet, Intet, mindre end <en> Spurv“. Ja, det kan nu være godt nok med den Ydmyghed, men det kan ogsaa være Underfundighed, for at blive fri for „Efterfølgelsen“, der følger med det, at være lidt mere end en Spurv for Gud. Et listigt Barn kunde maa-skee hitte paa at ville være for Faderen <saa ringe, saa ringe,> blot som en lille Fugl — for paa den Maade at slippe fra Opdragelsens Alvor.

Naar man er Geistlig at ville sætte en Ære i at være ⁵¹⁰ complet Verdensmand, være med i alt Verdsligt trods ^{U. D.} Nogen, kan være den meest raffinerede Nydelsessyge.

1) Der er nu f. E. et Skilpadde-Gilde hos Geheimeraad H. — Superintendenten er ogsaa med; og Dommen bliver om ham: det er en mageløs Mand, Alt kan han gjøre; ved et Skilpadde-Gilde kan han gjøre Skjeld som Ingen — og i Søndags, hørte Du ham? det var mageløst, saa han skildrede disse høie Dyder.

Den portugisiske Minister er ogsaa en tout a fait Mand ved et Skilpaddegilde — men her er ingen Raffinement. Den Geistlige kommer det til Gode — at han tillige saa mageløst kan skildre. ξ Det er at faae Skildpadden med en ganske egen sauce piquante — hvad Under om den saa smager saa mageløst. ζ

2) Julie og Fanny ere Geheimeraadens Døttre. De tale med hinanden om Gjestebuddet ξ (hvor de da ikke vare tilstede, thi ved saadanne Gilder komme Damerne ikke gjerne med) ζ , og Julie siger: Du kan troe, det er en stor Byrde og Besvær for Superintendenten at deeltage i saadanne Gilder, han vilde meget hellere leve i Armod — hørte Du ham i Søndags? han græd, da han skildrede o: s: v.: Og saa tilbode Julie og Fanny ham — og dette er Qvindens Dom.

Det er ogsaa Raffinement; den portugisiske Minister tilbodes ikke fordi han spiser Skilpadde med sand Vellyst. ξ Og Qvinders Tilbedelse, ja og in specie deres gudelige Tilbedelse, det er atter en sauce piquant, hvormed Skildpadden anrettes ene for denne mageløse Geistlige. ζ

3) Ingen af de andre Gjester ved hiint Skilpadde-Gilde takke vi Andre — kun Superintendenten takke vi, at han bringer det Offer at deeltage i Sligt, at gjøre det saa complet, at ingen Gourmand kunde nyde Skildpadden bedre — han den Guds Mand, der i Søndags — og altsaa hellere ville leve i Armod, men lempet sig efter os, hvorfor vi maae takke ham, ξ , at han nedlader sig til os — og til Skildpadden, ζ at han ikke pludselig bliver saa alvorlig

(som han er i sit Inderste ξ , hørte Du ham i Søndags!>) og forstyrrer os vore Skilpadde-Gilder o: s: v:, hvad han sagtens (hørte Du ham i Søndags?) kan undvære.

Overalt faaer en saadan Geistlig en raffineret Overlegenhed over sig selv. Er Udenrigs-Ministeren Ridder af Elephanten — vel, det er saa hans Livs Alvor. Men denne Geistlige som ogsaa bliver R. af E., o, Du kan troe, det er for ham Barneværk — hørte Du ham ikke <i> Søndags. Han er altsaa deri forskjellig fra andre Elephant-Riddere, at han er uendelig ophøiet over „dette Barnagtige“, dog saaledes at han tillige (for en Forsigtigheds Skyld) er R. af E.

Dette kan være det frygteligste Raffinement, saa en ret udspeculeret Nydelsessyg, maatte sige, al Verdens Lyst og Herlighed vilde dog ikke tilfredsstille mig, naar jeg ikke tillige var Geistlig, det er en Potensation, som jeg veed at gouttere. ξ saa en græsk Hedoniker maatte sige: jeg tilstaaer det, ved Hjælp af Christendommen er et Raffinement blevet muligt, som jeg ikke anede; thi hvad var dog al min Livsnydelse mod hvis jeg tillige havde været christelig Geistlig!>

Det kan være Raffinement. Han kan ogsaa maaskee fra Begyndelsen være kommet uskyldigere ind deri — ak, og saa ikke mere formaae, at gjøre Modstand. Det kan maaskee ogsaa være et altfor dumdristigt Vovet i Retning af Inderlighed — ak, <og> som saa reent glemte dog engang imellem at underlægge sig selv Control.

511
U. D.

Den mulige Collision med Mynster.

Det Mynster lige fra Begyndelsen, og ofte paa temmelig simple Maader, har kæmpet for mod mig, er at opretholde den Interpretation: Mit, det Mynsterske, er Alvor og Viisdom, det Kierkegaardske en sær en maaskee mærkelig men en sær Overdrivelse.

Min Paastand er: jeg repræsenterer en sandere Opfattelse af Christendommen end Mynster.

⁶¹¹ Mynster] sml. 493. 513.

Dog ønsker jeg Intet mindre end at angribe, svække Mynster. Nei, lige stik modsat. En lille Indrømmelse fra hans Side, og det Hele vil være ham saa fordeelagtigt som muligt, Ingen vil see, hvorledes det egentlig hænger sammen, hvad jeg altid har skjult over ved at bukke saa dybt for ham.

Lige fra Begyndelsen har jeg egentlig været Mynster et fremmed Væsen (selv sagde jeg ham jo ogsaa den første Dag: vi ere aldeles uenige, hvad han vistnok instinctmæssigt endnu bedre har forstaaet). Der er i mig en Art Sandheds og Idee-Lidenskab som er ham aldeles fremmed. Saaledes er jeg ham imod. — Med „Afsluttende Efterskrift“ gik det endnu, dels fordi jeg til Slutning personligt pointerede ham saa stærkt, og dels fordi Johs. Climacus er en Humorist, og det forsaavidt lettere lykkedes Mynster her at opretholde: dette er kun en poetisk Overdrivelse, Humor, Mit er den sande Alvor og Viisdom. — „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“s første Deel har berørt ham ubehageligere; men, maaskee til Tak for min Efterskrift til Afsluttende Efterskrift, lød Dommen paa: det er en fortræffelig Bog — især de to sidste Dele. — „Kjerlighedens Gjerninger“ stødte ham. — Christelige Taler endnu mere. — Og saaledes gaaer det saa stigende. Indøvelse i Christendom berørte ham yderst smerteligt.

Vil jeg da Mynster tillivs? Nei, nei jeg er ham hengiven med en hypochonder Lidenskab efter en Maalestok som han aldrig har anet.^[†] Men her er noget Andet, der tvinger mig. Jeg har ikke længe Raad til! at opretholde den Kæmpen for Idee som jeg har repræsenteret. Derfor maa jeg haste. Var min Fremtid saaledes oeconomisk sikkert, at jeg vidste jeg ganske kunne tilhøre Idee: visseligen jeg gav Tid, og lod Mynster leve ud — o, det smerter mig saa dybt at skulle trække blank mod ham. Men det Oeconomiske tvinger mig til at haste. Har jeg først taget en Embedsstilling, saa kan Mynster lettere sætte sin Interpretation igjennem. Og at jeg har oconomisk Bekymring, det veed han, det har han

til Slutning] sml. S. V. VII, S. 548. Indøvelse i Christendom] sml. 377.513. hypochonder] sml. 382.545. †] se 512. ikke længe Raad] sml. 389.512. Embedsstilling] sml. 379.604.

1852

vidst i flere Aar, jeg har selv sagt ham det. Nu lurder han paa, at dette skal tvinge mig til at slaae af, maaskee endog til at kaste mig i Armene paa ham, at han saa kunde profitere Mit og faae et yderligere Beviis for at Hans er Viisdom og Alvor.

Den Linie om Goldschmidt den var skjebnesvanger. 1) Aabner den et sørgeligt Indblik i det Slette hos Mynster. 2) Den giver mig just det Faktum mod Mynster, som jeg maatte have, hvis jeg skulde angribe. At hele Hans er noget nær Verdslighed, har jeg længst seet og derfor halveret saaledes, at jeg tog hans „Prædiken“. Men dette Faktum forraader Alt. Og er det da gaaet her som ellers, at jeg først foranlediger En til at give mig det Faktum jeg behøver. 3) Den viser, at Mynster i Ideen anseer sig for afmægtig. Men <han> har været i Lidenskab.

For mig betyder Muligheden af denne Collision, at jeg maa tage en endnu høiere Opfattelse af Christendommen for at holde mig. Dette er en meget alvorlig Sag; for mig saare meget at lære og at lide. — Men fra den anden Side betyder Muligheden af denne Collision mig, at der er en Magt, der arbejder Mynster imod. Thi Collisionen, hvis den skeer, den skeer mod min Villie, det er det Oeconomiske, der nøder mig til at haste, og Mynster har haft det i sin Magt for den meest fordeelagtige Priis at købe Det, der kan blive ham yderst farligt naar det skal være Collision.^[*]

Han var en Olding; det Sandere bødes af En, der „i dyb Ærefrygt“ var villig til at anbringe det saaledes, at det saae ud som var det det Mynsterske. Han vilde ikke. Det kan blive bittert nok, efterat have nydt Livet som han, nu i de sidste Aar at faae Belysningen af hvad den Art Christendom dog egentlig er.

Til 511, i Marginen:

512 U. D. ^[†]Desuden erindrer jeg, at ogsaa følgende Betragtninger gjorde sig gjældende i mig. 1) Naar jeg var aldeles uden oekonomisk Bekymring, saa er jeg sikker paa mig selv, veed med Bestemthed,

har... sagt ham] sml. 116, og se Note dertil. Den Linie om Goldschmidt] se til 195. — Sml. 382.551. lide] sml. 509.515. *] se 513.
^{612†}] se 511, S. 331. oekonomisk Bekymring] sml. 511.557.

at det ikke er for at skaane mig selv, at jeg holdt hen og undgik Collision med Mynster. Men naar jeg har endelige Bekymringer — og i denne Henseende kunde jo Mynster være mig en tjenlig Mand: saa maa jeg mistænke mig selv, om jeg dog ikke muligt for at skaane mig selv undgaaer Collision. 2) Jeg gyser dog egentlig netop naar Mynster vilde endeligt hjælpe mig, thi der er i ham, efter mine Begreber, en altfor stor Verdslighed, der saa aldeles finder det saa ganske i sin Orden, at man skal sikkre sig jordisk Fordeel. 3). Hvis jeg lod det gaae hen og ikke satte den sidste Literatur ind medens Mynster levede, saa vilde der i et senere Øieblik neppe være Nogen, der havde Magt til at danne mig nogen Modstand — men har jeg saa ikke unddraget mig at gjøre den Control mulig, der kunde naaes, naar jeg satte det ind medens Mynster levede.

Til 511, i Marginen:

[¹] Forunderligt er det ogsaa. Først gjorde jeg længe Modstand og vilde saa nødig sætte den sidste Literatur ind. Endelig skete det — og den blev pseudonym. (Det var Sygdommen til Døden). Saa sagde jeg til mig selv: nu har det ingen Hast med den øvrige Literatur, da den dog skal være pseudonym. Da jeg flyttede fra Garveren, var det min Tanke at reise. Derfor saae jeg ikke selv paa Værelser. Fik saa den ulykkelige Leilighed. Der leed jeg meget, o, meget. Saa blev Resten af Anti-Climacus sat ud. See, det er som en Styrelse, der vil, at Mynster skal opleve det.

513
U. D.

Lidelses-Historien

Ogsaa herpaa kjendes det Guddommelige, at 1) Alt hvad der skeer, siges, foregaaer o: s: v: er omineust, det Faktiske forvand-

514
U. D.

^{513*}] se 511, S. 332. jeg flyttede . . . ulykkelige Leilighed] se til X⁸ A 144. Sml. 299. Anti-Climacus] sml. 511.587. Mynster] sml. 511.518.

1852

ler sig bestandigt til at betyde noget uendeligt Høiere, saaledes er det Hele løftet en Qvalitet over det Menneskelige. Ypperstepræsten siger: det er bedre, at En lider o: s: v: — og han propheterer; det er en verdslig Klogskabs Replik og see det er en prophetisk Røst. — Ypperstepræsterne forlange, at Pilatus skal lade Graven bevogte, at det maa blive vist, at Christus ikke er opstanden — og just Vagtens Tilstedeværelse bliver jo til Vidnedsbyrd om at han er staaet op. — Pilatus skriver: Jødernes Konge og siger: hvad jeg skrev det skrev jeg — ja, han havde jo ogsaa Ret, men anede ikke hvorledes.

2) Næsten alle Replikker give omvendt Gjenlyd, blive sande omvendt hørte. Mængden staaer spottende om Korset, Alle spotte — og de tale ud af den blot menneskelige Opfattelse, fordre af Christus, at han, for at de skulle troe, at han er Christus, skal gjøre Det, just Det, som, hvis han gjorde det, vilde, i Guds Forstand, netop bevise, at han ikke er Guds Søn. „Stiig ned af Korset; hjælp Dig selv; lad os see om Gud vil hjælpe ham“ o: s: v: o: s: v: — og dog gjælder det, at var han steget ned af Korset, havde han hjulpet sig selv, frelst Livet, havde han begjæret de 12000 Legioner Engle o: s: v: saa havde han netop ikke været Guds Søn.

#

#

515
U. D.

Christenhed. Status.

Egentligen er det dog et storartet Forsøg der er gjort paa at franarre Gud Christendommen.

Som Morten Fredriksen da han løb bort, lod ligge en Straa-Mand i Sengen: saaledes har vi Mennesker (fortsat fra Generation til Generation) hittet paa at underskyde Slægten, Menneske-

Ypperstepræsten siger] Johs. 11,50. 18,14 Ypperstepræsterne forlange] Matth. 27,63f. Pilatus skriver... og siger] Johs. 19,19ff. Stiig ned af Korset osv.] Matth. 27,40ff. de 12000 Legioner Engle] sml. Matth. 26,53. ⁵¹⁵ Morten Fredriksen] sml. I A 11, og se Note dertil.

Slægten — og saa leve vi sorgløst i verdslig Nydelse af Livet, tumle os ad libitum som Exemplarer. Christus forholder sig til — Menneske-Slægten; Menneske-Slægten har vi overladt Gud — os kan han ikke faae fat paa, vi ere Exemplarer.

Saaledes leve vi, som Exemplarer. Derved have vi naturligviis naaet den fuldkomneste Sorgløshed. Men hvad er saa alt Det om Udødelighed, om at være i Slægt med Gud, hvad er saa Christendommen blevet til.

Gud har tiltænkt os noget langt høiere (cfr. det N. T.) det virkeligt at være i Slægt med Gud. Men, men, dette Høiere er (anderledes kan det nu engang ikke være) for en Forsigtigheds Skyld ikke saadan ligefrem til at løbe med (ad modum at blive Excellence, Konge o: s: v:) nei, det er forbunden med en saa frygteligt smertelig Operation — at ganske rigtigt vi Mennesker tænke som saa: oprigtig talt den Høihed er os for høi.

Alt Dette kan jeg kun altfor godt forstaae. Det jeg derimod ikke kan indlade mig med, er, at man saa i al Stilhed har lavet Christendommen om til Noget som convenerer os ligefrem, og saa kalder det Christendom, leger Christendom — for Alvor.

Nei, min Mening er, at ethvert redeligt Menneske ypperligt kan forstaae, hvad Guds Mening egentlig er. Kan han nu ikke overvinde sig selv til at ville eftertragte dette Høiere, som Gud har tiltænkt ogsaa ham, dette Høiere, der, vel at mærke, er kjendeligt paa, at det ligefrem er os Mennesker saa piinagtigt: vel, saa være han idetmindste ærlig mod Gud, tilstaae det ligefrem, sige: tilgiv mig, at jeg ikke tør indlade mig ret med Dig, eller: hav Taalmodighed maaskee det nok kommer.

Ak, paa den Maade har man dog endnu et Forhold til Gud, man har ikke aldeles opgivet ham — ved at ville bedrage ham.

Tænk en Fader og en Søn. Faderen eier alle jordiske Goder — det er dem Sønnen saa gjerne vilde have. Faderen er af en anden Mening. Tænk at Faderen gav efter og sagde: vel, Du skal faae, hvad Du ønsker, men husk paa, at det er ikke min Tanke der her realiseres, husk paa, at Du vilde være i den allerstørste Vild-

1852

farelse, om Du vilde bevise for Dig selv, at Du havde min Kjerlighed, deraf, at Du af mig modtog alle disse jordiske Goder, nei, mit Ønske og min Tanke er som Du veed et ganske Andet. Men jeg vil lempe mig lidt efter Dig, maaskee kommer det.

Saaledes maatte vel et Menneske forholde sig til Gud, et Menneske, der ikke ret vil ind paa det Guddommelige, det sande Christelige, men dog ikke vil bryde med Gud eller bedrage ham.

Der har levet Mennesker, som i den Grad fornam det Høieres Salighed, hvilket Christendommen vil skjenke ved at fordre Afdøen, saa nærværende, at Lidelsen for Dem var som Intet at regne, at de altsaa forsaavidt fandt idel Salighed og Glæde i dette det sande christelige Høiere; eller om det ikke var dem saaledes strax i Begyndelsen, det blev dem dog saaledes i Tidens Fremgang. Det er dette man saa har taget forfængeligt og her substitueret at det Christelige saadan i ganske ligefrem Forstand skal være os Mennesker idel Glæde og Salighed.

Hine Herlige fandt altsaa Saligheden, idel Salighed i at forholde sig til Det, der dog, menneskelig talt, gjør et Menneske ulykkeligt. Dette er det Høieste.

Det langt Lavere, er at føle Lidelsen, men dog ikke at ville slippe Forholdet til dette Høiere, altsaa at føle Forholdet som Lidelse, men dog ikke ville slippe, hvad enten det nu er, fordi man haaber paa at det dog vel vil engang lykkes En bedre, eller fordi man i ethvert Tilfælde meest gyser for at opgive Forholdet.

„Affaldet“ er at have forvansket, hvad Christendom er, og saa lade som Ingenting — og være Christen!

Hine Christendommens Heroer, deres Liv har man taget forfængeligt. De følte idel Salighed, talte slet ikke om Lidelsen — skjøndt den var der: dette er Udtrykket for Deres Troes Styrke. Men dette har man taget forfængeligt, ladet som var det ganske ligefrem med denne Salighed. Dersom et Menneske havde hærdet sig selv til at kunne udholde den pinligste Operation ganske roligt: ja, det er et Udtryk for hans Haardførhed; men der kan staa et Fæ hos og slutte: ergo gjør det ikke ondt. Saaledes med

Afdøen] sml. 504.553. Lidelsen] sml. 511.516. Affaldet] sml. 232.

Christenheden. Hvad Heroerne forstod ved Salighed (Lidelsens Mellembestemmelse) det har vi oversat i: Hurra, Hurra, Hurra. Og saa ere vi Christne, alvorlige Christne, betænkte paa at — reformere Kirken.

#

#

De „Opvakes“ idelige Snakken og Samtalen om de- 516
res Christendom og Christendom. U. D.

Saasnat de Opvakte komme sammen snakke de strax ikke om Andet end om Christendom.

Dette er modbydeligt Leflerie. Men gjorde da ikke de første Christne det? Jo, Hvorfor var det da ikke Leflerie? Fordi Forfølgelsens Sværd hver Time hang over deres Hoved, fordi det ietvæk gik paa Liv og Død, fordi Alt var Begivenhed og Handling, saa det var umuligt andet end at tale derom, ligesom det er umuligt at tale om Andet end om en Ildebrand — saalænge den staaer paa.

Men de Opvakte nu tildags lide Intet, handle ikke — og derfor er denne idelige Snakken Leflerie.

#

„Forsagelse“ — Demoralisationen.

517
U. D.

Vor Tids Demoralisation (der ganske simpelt er fremkommet ved at „Forstanden“ har narret hele Generationen, os Alle) er denne: Forsagelsen, som Christendommen fordrer, har man afskaffet — man tager det Jordiske. Men ikke blot dette, nei, (det er Potensationen) man gjør Forsagelsen (som man unddrager sig) til et aufgehobnes Moment og et Raffinement i Nydelsen og Besiddelsen af det Jordiske. Man tager, man eftertragter det Jordiske — men fornemt er man ude over det — skjøndt man dog tager

reformere] sml. 398.571. ⁵¹⁶lide] sml.515.518. handle] sml.502.518.
⁵¹⁷Forsagelse] sml. 509.521.

det. Forsagelsens høie Tanke — at opgive det Jordiske som det Barnagtige — tager man til Indtægt i Besiddelsen af det Jordiske.

Man ønsker at blive Ridder, Justitsraad o: s: v: o: s: v: — man naaer det — og saa er man tillige fornemt ude over det som over det Barnagtige — dog er man det.

„Forstanden“ maa nødvendigt afføde det afskyeligste af alt Hyklerie.

Snittet maa gjøres, Operationens Snit — Disjunktionen anbringes: enten — eller. Vil Du det Jordiske: sandeligen jeg skal ikke formene Dig det. Men saa heller ikke mere — ikke dette hykkelske Skin at Du tillige er langt ude over det. Thi at Du i Sandhed er langt ude over det, kan kun udtrykkes ved, at Du ikke tager det.

Men dette „Forstandens“ Hyklerie er maaskee Christendommen langt farligere end de raae og dyriske Lidenskaber, mod hvilke den først har maattet kæmpe.

Forresten sees her let, hvad jeg mener med at jeg er „uden Myndighed.“ Thi jeg siger: Du maa gjerne faae det Jordiske — men det hykkelske Skin maa bort. Den Myndige maatte sige: forsag det Jordiske.

518
U. D.

Det Overordentlige er: det Offrede.

Saaledes gjælder det paa det religiøse og ethisk-religiøse Gebeet, disse to Prædikater ere uadskillelige, thi det Overordentlige forholder sig omvendt.

Dette maa for Alt passes paa, og man vil da faae en ny Anledning til at gjøre et Indblik i hvilken Gavtyvestreeg og hvilket Hyklerie den nu brugelige Christendoms Forkyndelse er. O, i Sandhed vi Mennesker, ethvert Menneske, Menneske-Naturen er en født Hykler, og saa listig!

Scalaen er denne: det Religiøses Sphære: det Overordentlige. Dette er det sande Overordentlige, og som overalt paa dette Ge-

uden Myndighed] sml. 461.551. ⁵¹⁸Overordentlige] sml. 462.520. Offrede] sml. 516.520. ethisk-religiøse] sml. 516.531.

beet det Positive kjendeligt paa det modsatte Negative, det at være det Overordentlige er — at være offret, at blive Offeret.

Men vi Mennesker, vi forstaae, æsthetisk, ved det Overordentlige Superlativet af det Ligefremme — saa bliver det at være det Overordentlige den høieste Nydelse. Aha!

Nu præker da Præsten, disse 1000 og 1000 der gageres for at forvirre Christendommen, (et lige saa bagvendt Forhold som hvis en Stat hittede paa at holde 1000 Embedsmænd der lønnedes for at forsvare Cirklen — ved at bevise at den er en Fiirkant) han præker: „at være noget saa Høit som et Sandheds-Vidne, en Apostel, Jomfrue Maria o: s: v: dertil er jeg altfor beskeden og ydmyg at begjere Sligt.“ Din Slyngel! hvad gør Du nu her, Du under-skyder et falsk Begreb af det Overordentlige. Ved at spare os selv, ved at elske Kjød og Blod sikkre vi os at have gode Dage i denne Verden — og saa ville vi ved Præstens Hjælp aspirere til det hykkelske Skin, at det er — af Ydmyghed og Beskedenhed! — at vi ikke begjere at være det Overordentlige.

Nei, nei, skal der være endog blot en lille Smule Mening i Christendoms-Forkyndelse maa der tales ganske anderledes om de Overordentlige. Skal det være saa, at disse Overordentlige have betinget at vi have Lov til udenvidere at tage os Livet lettere (hvis dette ellers er saa): vel, disse Overordentlige, Offrene, de skal saa idetmindste med Vægt lægges os paa Samvittigheden. Saaledes skal vi ikke have Lov til at snyde os fra de Overordentlige, at vi endog gjør deres Lod til det misundelsesværdige og snyde os Ydmyghed og Beskedenhed til ved ikke at begjere Sligt. Nei, nei, er det virkeligen saa, at de Offredes Lidelser kan tillade os at gjøre os Livet lettere: vel saa skal i ethvert Tilfælde deres Offrelse anføres os til Gjæld.

Naar der da skal tales om det Overordentlige skal der tales saaledes: jeg bekjender for Gud og hans hellige Engle, at dersom Engelen var kommet til mig og forkyndt mig et saadant — glædeligt! — Budskab: saa havde jeg bedet, tigget for mig, om jeg ikke maatte blive fri. Eller dersom Christus havde kaldet

gageres] sml. 404.551. Sandheds-Vidne] sml. 498.521.

paa mig og sagt til mig „Du skal være mit udvalgte Redskab, jeg skal — glade Budskab! — vise Dig, hvad Du skal komme til at lide for mit Navns Skyld“: da havde jeg bedet for mig at blive fri. o: s: v:

O, I saa qvalfuldt Offrede — I skulle saa ikke engang have Tak derfor, nei, nei, for at vi nemlig kunne skulke os fra „Efterfølgelsen“, saa skal Forholdet løgnagtigt vendes om, og Eders Vilkaar bliver det misundelsesværdige.

Afskyeligt! Men Alt, Alt dreier sig for os Mennesker om, at blive, hvad der blot i fjerneste Maader minder om „Efterfølgelsen“ qvit. Naar jeg da skal takke dem for alle deres Lidelser, saa kunde jo let Sagen komme til at vende sig saaledes mod mig: men Du, hvorfor lider Du ikke, hvorfor unddrager Du Dig. See det er det man er bange for. Saa sikkrer man sig; thi naar hines Vilkaar just var det misundelsesværdige — saa slipper jeg for „Efterfølgelsen“, ja i den Grad at jeg profiterer Ydmyghed og Beskedenhed til Penge, Ære, Anseelse og al verdslig Nydelse, hvori jeg har mit Liv.

See, her er ligefrem Præsternes Ansvar. Thi saa forhærdet er Menneskenes Mængde ikke, at de jo, naar dette bliver lagt dem paa Hjerte, give det Indgang. Men Præsterne frygte for endog blot saa meget at lade det Sande komme til at skinne frem.

Forresten er det et Spørgsmaal, med hvad Ret man saadan udenvidere foredrager, at Nogle have lidt — for at vi skulle nyde Livet. Dette er dette ægte Mynsterske, denne betænkelige Egoisme. Spørgsmaalet er, om ikke hele denne Opfattelse nedsætter Christendom til et simpelt Historisk, en simpelt historisk Lære, for hvilken der een Gang maatte lides — istedetfor at Christendom er Evighedens Examen. Thi hvorfor kom vel Hine til at lide? fordi de forsagede Alt. Men har da Christendommen afskaffet denne Fordring, eller kan det være Aflad for mig, at Andre have fortaget Alt? Men overalt støder man paa denne Falsation at gjøre Christendommen til en historisk Lære en Slags Videnskab — istedetfor at den er Evighedens Fordring og Forjættelse til hine Første

som til os, og som til enhver Tid, saa Christendommen slet Intet har med hele dette historiske Vrøvl at gjøre, men, som den er indeholdt i det N. T., begynder forfra med hver Slægt.

#

Sviig.

519

U. D

Et Barn kan med sin bedste Villie ikke opfatte Christendommen anderledes end som Mythologie; den Spisende forvandler Spisen.

See, det er derfor at vi i Christenheden have saa travlt med Barne-Troen, det Barnlige — thi saa faaer vi en sentimental Mythologie til Christendom — og „Efterfølgelsen“!

I Grunden har Christenheden gjort det Forsøg, at lade „Barnet“ afgjøre hvad Christendommen er — og saa benytter vi os — hvad der er uskyldigt i Barnet — at det forvandler Christendommen til Mythologie, det benytter vi os af til at skulke os fra hvad der ikke behager, og sagle i Sentimentalitet.

#

„nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig“
Luc. 1,48

520

U. D.

ja, ganske rigtigt, alle Slægter herefter — kun ikke den samtidige, der i hende har seet den ulykkeligste af alle Qvinder.

Men det springer vi over — og lader nu som var det i Retning af Nydelse og Lykke at Maria var det Overordentlige. Det springe vi over, og oversee derved Pointen Marias Tro, eller hendes Troes Storhed, at hun ydmyg og glad fandt Vilkaaret at være idel Salighed; og vi bedrage os selv, som var det Beskedenhed og Ydmyghed af os ikke at attraae Noget, der ligner det Overordentlige, som vederfores Maria; og vi beskubbe Forbillederne, at vi da ikke idetmindste taknemligen mindes deres Lidelser.

⁵¹⁹Efterfølgelsen] sml. 518.521. ⁵²⁰Overordentlige] sml. 518.521. Lidelse] sml. 518.521.

1852

Thi os Mennesker, Gjennemsnittet, er <det> dog nok omtrent det Vigtigste det, hvorledes vi skulle have det i den Tid vi leve her paa Jorden. Anvisningen paa senere Slægters Lovprisning maa man allerede være „Aand“ for at kunne indlade sig paa.

Men jo mere jeg tænker derover, jo mere bliver det mig klart, hvor løgnagtigt vi omgaaes det Hellige. Dette vil og kan jeg ikke. Paa Jorden skal jeg dog i Maximum kun leve 70 Aar — men i Evigheden skal jeg leve med hine Herlige — og hvorledes ville de vel tage imod mig, med hvilke Øine ville de vel betragte mig, naar jeg saaledes vilde besvige dem og lyve mig fra det sande Forhold til dem!

521
U. D.

Catholicisme — Protestantisme.

At faae „Efterfølgelsen“ bort, fjernet, det er det der beskjeftiger os Mennesker.

Saa har man baaret sig saaledes ad. Man tager Christus <blot> som „Forsoner“ og udelader aldeles Bestemmelsen: Forbilledet. Dog ikke nok hermed; det varer ikke længe, saa bliver Jomfrue Maria en Slags Forsoner, til hvem man beder, at hun vil bede for os til „Forsoneren“; og saa bliver „Apostelen“ en Slags Forsoner, til hvem man beder, at han vil bede for En til „Forsoneren“; og saa Martyren til Apostelen og op efter, og saa Sandheds-Vidnet til Martyren og op efter, og saa Præsten til Sandheds-Vidnet og op efter. Denne uhyre Ramse er naturligviis beregnet paa at distancere „Efterfølgelsen.“

Dette er en frygtelig Vildfarelse. Imidlertid ligger der dog noget Menneskeligt deri. Nemlig naar jeg vil have mit Liv i Nydelse og er mig dette bevidst, og jeg dog vil forholde mig til Forbillederne, der udtrykke lige det Modsatte (Lidelse) saa er det dog, en, menneskelig talt, rørende Maade, at jeg vil forvandle Forbillederne til en Slags Forsonere, vil udtrykke, hvor ueensartet mit Liv er fra deres, det er en Slags Redelighed mod Forbillederne.

⁵²¹Efterfølgelsen] sml. 519. 526. Forsoner] sml. 500. 542. Martyrer] sml. 520. 531. Sandheds-Vidnet] sml. 518. 533.

Protestantismen er fiffigere. Man lever i sandselig og verdslig Nydelse (og det kalder man Christendom) — og saa qvitterer man Forbillederne, Melleminstantserne, ved det Hykkelske: jeg er for ydmyg og beskeden til at begjere det Overordentlige — hvilket Overordentlige? Det at leve i Armod og Elendighed, forhadet, forbandet, tilsidst ihjelslaget?

Jo mere jeg seer derpaa, jo mere synes det mig, at Protestantismen (hvor sandt det Lutherske end er) at Protestantismens Hyklerie er det egentlig kvalificerede og raffinerede.

„Da Tidens Fylde kom“.

522
U. D.

Hvad vil det sige? Det vil sige, da Menneske-Slægten var naaet hen til det Punkt, at fra nu af „Aand“ kunde gøres til Maalestok: saa kom Christendommen.

Derved skal det saa have sit Forblivende. Men for at blive Christendommen qvit har man hittet paa, at gjøre den til en Lære i historisk Forstand, og troer det Vigtige er denne Læres Historie (ligesom den platoniske Philosophies Historie) ja man har endog meent, at denne Lære var perfectibel. Fortræffeligt! Lad os blot gaae rask ind paa det om Perfectibiliteten, saa vil vi let naae aldeles at afskaffe Christendommen. Egentligen er det ogsaa det som Mennesket vil; men hykkelsk gøres det under Navn af Christendommens Perfectibilitet. Vil man Christendommen til Livs gjør man det altid bedst (som det da ogsaa er skeet) under Navn af at beskytte den, forsvare den, fuldkommengjøre den. Indirecte ligger forresten heri et Beviis for Christendommens uhyre Magt — at de farlige Angreb altid gøres under Skin af at forsvare, beskytte, fuldkommengjøre den. Derved converteres hele Situationen, det kommer til at see ud, son. var det de sande Christne der forraadte, angrebe, fordærvede den.

Overordentlige] sml. 520.531. Armod] sml. 517.525. Lutherske] sml. 488.582. ⁵²²Da Tidens Fylde kom] Gal. 4,4. afskaffe Christendommen] sml. 509.525.

1852

523

Thema til Prædiken 2den Paaskedag.

U. D.

De Ord i Evangeliet Luc. 24,24. „Nogle af Vore gik hen til Graven, og fandt det saaledes, som og Qvinderne havde sagt; men ham saa de ikke.“

Dette: men ham saa de ikke.

Lige saa gik det jo Disciplene som gik til Emaus, medens Christus gik med dem — men ham saa de ikke.

Saaledes ogsaa med os. Her en lille Fægtning i Retning af den historiske Viden, der ogsaa kommer og seer efter og finder det saaledes som det er fortalt — men ham seer den ikke.

524

U. D.

Da Dørene vare lukkede, kom Christus til Discipulene.

Saaledes maa Dørene være lukkede, lukkede for Verden — saa kommer Christus, ind ad lukkede Dørre, han kommer jo ogsaa indvendig fra.

Da Christendommen streed, da vare Dørene altid lukkede — det Christliges Ueensartethed.

I Christenheden har man ladet Dørene staae paa viid Gab (Eensartetheden med Verden) saa kommer Christus heller ikke.

525

U. D.

Reflexionen.

Det at hele Generationen, Menneske-Slægten er indtraadt i Reflexionen har forandret Alt.

I Umiddelbarhed forholdt man sig til et Ubetinget og ubetinget. Hvad Under saa, at man vovede Liv og Død. — Reflexionens Hemmelighed er: der er intet Ubetinget; Intet er saa usandt, at

⁵²⁴ Da Dørene vare lukkede osv.] Johs. 20,19. — Af Evangeliet paa I. S. e. Paaske, der i 1852 var 18. April. Ueensartethed] sml. 499. 531. ⁵²⁵ vovede Liv og Død] sml. 528.

der jo dog er Noget af Sandhed deri, og Intet saa sandt, at der jo er noget usandt deri. Hvor bliver nu her Plads til at vove Liv og Blod. Lidenskaben er gaaet ud.

Christendommen marqverede en Lidelse ubetinget: Syndens. Umiddelbarheden grebes deraf — saa fik vi ubetinget Liden- skab i Retning af Forsagelse. I Reflexionen er Syndens Lidelse kun gradforskjellig fra al anden Lidelse — saa faaer Individet heller ikke Fart til ubetinget at vove. —

Det Ubetingede, det Evige o: s: v: er egentlig afskaffet — dog bestaaer Christendommen, vi ere endog Alle Christne, ja, hvad der maaskee end ikke naaedes i den første Christenhed, at Alle ere Præster, det er nu naaet — naar nemlig det saadan at være hvad Præsterne nu er er at være Præst, ja saa ere vi rigtignok alle Præster.

Alle ere vi Christne, Christendommen bestaaer. Forunderligt! Her blot en Analogie fra Oldtiden. Den væsentlige Dannelse i Oldtiden var Rhetor-Dannelse, Dannelse i Veltalenhed. Det hang sammen med hele det offentlige Liv i Republiken, denne Veltalen- hed blev senere executivt brugt i Virkeligheden. Saa kom Keiser- dømmet, og forandrede Virkeligheden aldeles, Handlingerne op- hørte — men Ungdommens Underviisning og Dannelse blev den samme, i Rhetor-Skolerne øvedes de i at declamere over de sam- me Frihedens Themata — aber i Livet havde man ingen Brug derfor. Saaledes er i Christenheden Christendommen afskaffet, men Præsterne ere Rhetorer, og Søndags-Gudstjenesten som Øvelserne i Rhetor-Skolerne. Der er et Skin, som var Alt i sin Orden, men Virkeligheden selv er forladt af Christendommen.

Evangeliet om den gode Hyrde.

526
U. D.

Thema: at da først bliver Forskjellen mellem Leiesvenden og Hyrden ret kjendelig — naar Ulvene komme.

Forsagelse|sml.521.531. Christendommen afskaffet|sml.522.541.
⁵²⁶ Evangeliet om den gode Hyrde|johs.10,11ff.

Dette er et Sigte paa „Christenheden“. I stille Veierligt, naar Alt er betrygget, naar der ingen Farer er for det Christlige, ja vel endog alle Fordele forbundne dermed, saa kan Hyrden og Leiesvenden let forvexles, det convenerer nemlig saa Leiesvenden aldeles at være Hyrde. Men naar Ulvene komme. <— Derfor er det egentlig Leiesvendene der have opfundet den Art Tryghed som „Christenhed“ er, de veed meget godt, at naar Ulvene komme, vil det blive aabenbart at de ikke ere Hyrder. Forsaavidt ere de interesserede i, at forhindre, at Ulvene ikke komme. Dette kan give dem en flygtig Lighed med Hyrder[†]. Thi — naar Ulvene komme, naar det ikke mere kan forhindres, saa bliver det aabenbart, at Leiesvendene ere Leiesvende.

[†] dog er Forskjellen let at see: Leiesvenden frygter Ulvens Komme ikke for Hjordens Skyld, men for sin egen Skyld, at han skal miste Profitten, og det ovenikjøbet blive aabenbart, at han er Leiesvend. >

Forresten er det værd at bemærke, at til Evangeliet om den gode Hyrde svarer Epistelen af Peter, som handler om Christi Efterfølgelse, medens vel De der have valgt denne Epistel nærmest have ladet sig bestemme af Slutnings-Ordene: I vare som Faar uden Hyrde.

Til 526, i Marginen:

527
U. D.

Indledning

„Leiesvenden“ og „Hyrden“ ere jo ikke saaledes forskjellige fra hinanden som Rødt og Sort f. E., saa man strax med et halvt Øie seer, man maa huske paa, at Leiesvendens Hemmelighed og Kunst just stikker i: at gjøre Alt for saa skuffende som muligt at ligne Hyrden. Leiesvenden sætter jo ikke paa sin Hat: Leiesvend, ih bevares, lad for ingen Priis Nogen faae Andet at vide end at jeg er Hyrden.

‡

til Evangeliet . . . svarer Epistelen] 1. Pct. 2, 21 ff. — Paa 2. S. e. Paa-ske, der i 1852 var 25. April. Christi Efterfølgelse] sml. 521. 532.

Tilværelses Lov.

528
U. D.

Først kommer Livet; saa, længe, eller kortere (men bag efter) kommer Theorien; ikke omvendt: først Theorien, saa Livet. Først Kunsten, Kunstværket, saa Theorien, og saaledes i alle Forhold.^[†]

Altsaa først Livet, saa Theorien. Saa kommer der gjerne endnu et Tredie: et Forsøg i Retning af ved Hjælp af Theorien at skabe Liv, eller den Indbildning, at have det samme Liv ved Hjælp af Theorien, hvilket gik forud, ja vel endog at have det potenseret. Dette er det Sidste, er Parodien (som Alt ender i Parodien) og saa har den Proces sluttet af — saa maa der nyt Liv igjen.

Tag nu Christendommen. Den kom ind som Liv, lutter Heroisme der vovede Alt for Troen.

Forandringen foregaaer væsentligen fra det Øieblik, at Synspunktet for Christendommen blev at den er Lære. Dette er Theorien, det var om hvad der var levet. Men nogen Livskraft var der dog endnu, og derfor førtes stundom Striden om „Læren“ og Læresætninger paa Liv og Død.

Dog mere og mere blev Existentsernes adækvate Bestemmelse: Lære. Alt blev objektiv. Dette er Christendommens Theorie.

Saa fulgte der en Periode, hvor man meente, ved Hjælp af Theorien at frembringe Livet, dette er Systemets Periode, Parodien.

Og nu er den Proces afsluttet. Christendommen maa begynde paa ny som Liv.

Katastrophen i 48 er ogsaa aldeles i den Retning.

Til 528, i Marginen:

^[†]Derfor falder det lettest at skrive en Grammatik i et dødt Sprog — thi det er afsluttet. Anatomen maa have et dødt Legeme, thi, selv om han ellers kunde bruge det levende, det forandrer sig i ethvert Øieblik, er im Flusse. Garantien for at en Theorie kan komme istand er altid, at Gjenstanden er i Væren eller i Haven-

529
U. D.

⁵²⁸ [†] se 529. vovede Alt] sml. 525. ⁵²⁹ [†] se 528.

1852

Været, ikke i Vorden. Det seer ud som havde man i Theorien endog mere end i Livet. I en vis Forstand er det ogsaa saaledes. I Theorien har man nemlig det Hele, hver dets Enkelthed, og paa een Gang, medens Livet, fattigt, er successivt. Men saa har Theorien igjen ikke — Livet. Det er dette Bedaarende, som tilsidst hilder Theorien i den tomme Indbildskhed, at den skal være istand til at skaffe Liv efter en Maalestok som end ikke det Liv var, der gik forud for Theorien.

Socrates.

530
U. D.

Hvor ophøiet! Han anklages blandt Andet ogsaa for ikke at frygte Statens Guder. Han dømmes fra Livet. Hans Venner ville hjælpe ham ud af Fængslet. Nei, svarer Socrates, hvis jeg saaledes flygtede det vilde jo være at gjøre Anklagen til Sandhed, at jeg ikke frygter Statens Guder!

„Klosteret“

531
U. D.

Feilen i Middelalderens Klosterbevægelse var denne. Askese, Forsagelsen o: s: v: var dog et Udtryk for uendelig Lidenskab og for Christendommens Ueensartethed med Verden. Saa skulde man have gjort det ganske simpelt, Kloster-Kandidaten erklæret dette for det simplement Fordrede.

Men i det Sted skete der noget Andet. Kloster-Kandidaten bestemte sig dog eensartet med Verden, thi han gik ind paa at lade sig og Sit betragte som det Overordentlige, der ligefrem honoreres med Samtidiges Beundring. Det er Kloster-Kandidaten deeltog i den almindelige Nedsættelse af det Christeliges Fordring, han gjorde ikke Askese o: s: v: til det Fordrede, men de Andres Maade at leve paa til det saadan Fordrede — og saa profitererede han

⁵³⁰ Socrates] sml. 506. 553. svarer Socrates] sml. Platon, Kriton, særl. 54b, og Apol. 35d. ⁵³¹ Askese] sml. 525. 532. Ueensartethed] sml. 524. 560. Overordentlige] sml. 521. 541.

Beundring for at præstere det Overordentlige. Men et saadant Overordentligt er jo gjort eensartet med alt det andet Verdslige.

Ligeledes undgik herved Kloster-Kandidaten Forfølgelse, at lide for Læren o: D.: Det er let at see, at Askese o: D: existentielt fremstillet simplement som det Fordrede, det af Enhver Fordrede: saa bliver Menneskene forbittrede. Men naar Asketen vil tage de Andres Beundring og lade de Andre qvittere ved at beundre ham: saa kan man endda indlade sig paa Askesen.

Kjendetegnet paa at Christendommen blev reduceret er just: at Pladsen: overordentlige Christne opkom. Det hjalp! Istedetfor at der, christeligt, kun er een Fordring til os Alle, blev der nu Avancement: der blev overordentlige Christne, som honoreredes <ligefrem> med Beundring, og den jævne Verdslighed det blev saadan de almindelige Christne.

Det første Knæk Christendommen fik, var da Keiseren blev Christen. Det næste og langt farligere var da Bestemmelsen: ligefrem kjendelige overordentlige Christne opkom. Feilen laae, som sagt, ikke i at gaae i Kloster, men i Titlen af: overordentlige Christne, der ligefrem honoreres med Beundring af Samtidige.

Samtidigheden med Christus. — Det Digteriske. — 532
Efterfølgelsen. U. D.

Dersom jeg levede samtidigt med Christus, var det saa muligt at det kunde falde mig ind at ville være Professor deri, objektivt fremstille — istedetfor at lide med.

Men nu er det 1800 Aar siden. Ja godt nok. For at faae Ende paa det, maae vi have „Digteren“ til Hjælp. Hvad gør Digteren? Hans Øie er saaledes perspectivisk, at han seer det længst Fjernede som et Nærværende.

lide] sml. 521.532. existentielt] sml. 518.541. ⁵³² Digteriske] sml. 354.545. Efterfølgelsen] sml. 526.542. Professor] sml. 503.551. lide] sml. 531.533.

Dette lykkes ham da, og nu vil han fremstille sit Mesterlige, hvis Værd just er, at det er ganske som var det Forbigangne et Nærværende. Det vil han til at „fremstille“ — og saa lade sig beundre af Menneskene, gjøre Lykke o: s: v:

Men her standser det igjen. Thi er det virkelig saa at det Forbigangne er blevet ganske nærværende — hvor kan det saa falde Dig ind at ville digte — saa maa Du jo gribe med ind, handle lide. Eller er det ikke en oprørende Grusomhed, om En under en Ildebrand (hvis dette lod sig gjøre) vilde (istedetfor at hjælpe til at slukke og redde) stille sig hen for at „fremstille“ Ildebranden, og saa blive beundret for sin Kunst, tjene Penge o: s: v:, ak medens den Brandlidte tabte Alt.

Det, som Christendommen overhovedet vil, er den vil ikke længere taale denne uforskammede Objektivitet med hvilken man vil spille Trediemand, blive Professor i — at Andre bleve korsfæstede, fremstille (for at tjene) hvorledes Andre have givet Alt til de Fattige.

O, ikke er det frygteligere ved at aande bestandig at indaande Støv, som overalt, hvor jeg skuer hen, bestandig at møde denne Objektivitet, der paa den lumpneste Maade blodsuger, eller gjør de Herliges Lidelser i Penge, Ære, Anseelse. Og altid Tvetydighed, Tvetydighed, Tvetydighed! Altid gives det Udseende af, at det er for Videnskabens, for Sandhedens, for Christendommens Skyld — at man først sikkrer sig Profitten. Gud i Himlene kan da Christendommen betjenes paa den Maade? Eller mon ikke En, der aldrig har læst et eeneste lærd Skrift, men sat en Selvfornegtelses Handling ind, mon han ikke har bidraget mere til at belyse, hvad Christendommen er, end 170,000 af de aller-aller-lærdeste Professorer, der først sikkrer sig det Jordiske — for saa at skrive om Christendommen, eller yderligere at have Profit af Christendommen. Jo, han har gavnet den mere. Og hvis ikke disse 170,000 Professorer var, saa vilde det blive kjendeligt hvad Christendommen er, om end kun svagt og ufuldkomment. Men „Professorerne“ skjule ganske over hvad Christendommen er —

givet Alt] sml. 531.533.

under Skin af at belyse Christendommen; de skjule den ganske ved Hjælp af den modbydeligste Composition: Lærdom, lærde Meninger paa Kryds og paa Tvert, paa Rams, indenad og udenad.

Øienforblindelse.

533
U. D.

Etatsraad David har fortalt mig, at en Fængselsdirecteur ved et af de tause Fængsler i Nordamerica havde ladet male Jernstænger o: D:, men som vare sikkrede mod, at Fangerne aldrig kunde komme dem saa nær, at de fik at see, at det Hele var Øienforblindelse, og han paastod, at disse malede Jernstænger gavnede lige saa meget som virkelige.

Saaledes med Christendommens Forkyndelse! I „stille Timer“ hengiver man sig med Phantasie-Lidenskab lidenskabeligt i Aands-Udsvævelsen: at man er villig, naar fordres, at offere Alt, skildrer (og hvo har vel ordentligviis saa ophidset Lidenskabelighed som just en Skuespiller!) med Skuespiller Lidenskab det Ophøiede, Ædle — — og til daglig Brug sikkrer man sig ved den størst mulige, feige Klogskab, at Ens Liv da aldrig kommer ud i nogen Afgjørelse, hvor det kunde blive aabenbart, hvilken Karl man er. — Hvad vil saa Menigheden mere? Dette her er jo lige saa gavnligt som noget virkelig Sandheds-Vidne. Ja maaskee, mener man, endogsaa bedre. Thi denne rene, abstrakte Mulighed — nei, saa fuldkomment blev det dog aldrig, selv da det redeligste Sandheds-Vidne blev Martyr. Den abstrakte Mulighed den er Indbegrebet af alle Fuldkommenheder. Det fortræffeligste Værk af den største Forfatter — det er dog ikke saa fuldkomment som det Værk Hr. N. N. dersom han vilde, kunde præstere. Og denne abstrakte Mulighed den bydes Menigheden hver Søndag af disse ædle „gode Hyrder“ der ved Hjælp af den

⁵³³ Etatsraad David] 1845 Fængselsdirectør, i 1848 Overinspektør for Fængselsvæsenet. „stille Timer“] sml. 479. offere Alt] sml. 532. 536. Sandheds-Vidne] sml. 521. 535. Martyr] sml. 532. 541. „gode Hyrder“] sml. 526. 527.

abstrakte Mulighed profitere Anseelse og Værdighed som Alvo-
rens, Sandhedens Redskaber — og tillige tage hele den jordiske
Profit.

#

534
U. D.

Thema.

Naar et Menneske er sygt eller befinder sig ilde, er det Første
han gjør strax at sende Bud efter Lægen, og Lægemedlet er hvad
han begjærer: aandeligt forstaaet lige omvendt, naar En har syn-
det, det han Sidst begjærer er Lægen og Lægemedlet.

#

#

535
U. D.

Det Forfærdelige, at Maalestokken, hvor efter vi
skulle dømmes, er det almene Menneske.

O, Enhver, Enhver er dog saa tilbøielig til at berolige sig i en
Relativitet. En, der er lidt bedre end de Andre i sin Slægt og Fa-
milie, eller i den Provindsby, hvor han lever, eller blandt sine
Jævnaldrene og saa fremdeles strax er han beroliget og føler sig
bedre.

Betænk nu, at Dommen bliver i Evigheden, hvor der alene af
i strengeste Forstand Blod-Vidner, vil være Millioner, Millioner.

Man lever sammenlignelsesviis med et Par Stykker, eller et
Par Hundrede, eller et Par Tusinde, eller <med> Hundredetusinde
— eller — gaae videre! — med et Par Millioner (det svimler
allerede): og Dommen vil blive efter den Maalestok, at der af De
efter den rædsomste Maalestok forsøgte Blod-Vidner, at der alene
af dem vil være Millioner.

O, det ligger et Menneske saa nær, denne kummerlige Fore-
stilling, som maatte Gud dog ikke være altfor streng, thi saa kom
han i Forlegenhed, maatte fordømme os Alle. Min Ven, naar det
Punkt endog er langt langt overskredet, hvilket Du mener at Gud

⁵³⁵ Blod-Vidner] sml. 533. 536.

ikke kunde overskride uden overdreven Strengthed, endog da har han Millioner, som have indfriet den Opgave.

Hvad er Spidsborgerlighed? Sammenligning med et vist Numerus. Men Christendommen afskaffer Spidsborgerlighed: Maalestokken er alle, alle, alle Mennesker. I Kjøbenhavn gjør det allerede stor Opsigt, om En dog vil lide lidt for Christendommen — og paa Dommens Dag vil der være Billioner, som have lidt langt, langt mere.

‡

‡

Det farlige „Tillige“.

536
U. D.

Jeg tænker mig et Menneske, i alle Henseender vel udrustet; han har væsentligen forstaaet Christendommen, og forstaaet, at, kun betjent i Selvfornegtelse og Forsagelse, kan den forkyndes i Sandhed. Ak, men han kan ikke saaledes overvinde sig selv; jeg kan ikke, siger han til sig selv, jeg kan ikke slippe det Jordiske saaledes. Og desuden, saa faaer jeg netop slet Ingen til at gaee ind paa Christendommen. Og endeligen, sammenlignet med hvad man ellers hersteds haver af Christendoms Forkyndelse, bliver Mit dog adskilligt sandere.

Saa giver han efter og tager tillige det Jordiske — men han siger naturligviis ikke det sande Sammenhæng høit ud med, thi i saa Fald vilde han dog maaskee <gaee> Glip af det Jordiske, og i ethvert Tilfælde paa det Vilkaar vilde det vel tabe sin Fortryllelse for ham. Han lader som var Alt i sin Rigtighed med hans Christendoms Forkyndelse, at det er sand Christendom.

Men siger han til sig selv, i en Taknemligheds-Følelse mod Gud, da jeg saaledes faaer det Jordiske med, saa skal jeg ogsaa arbeide desto ivrigere og utrætteligere, stræbe at vinde Flere og Flere for Christendommen.

Og dette holder han. Med en ganske sjelden Iver og Dygtighed og Udholdenhed forkynnder han Christendommen gennem en

Numerus] sml. 405.551. ⁵³⁶Forsagelse] sml. 533.537.

1852

Menneske-Alder eller mere og vinder Mange, Mange for Christendommen. Og det rører ham, han vil — og det er oprigtigt meent — saa gjerne vise Gud sin Taknemlighed ved at arbeide ivrigere og ivrigere, vinde Flere og Flere.

Lad os nu gjøre hans Status op. Har den Mand gavnet Christendommen? Nei, nei, nei; han har uberegneligt skadet den. Han har nemlig gjort det dobbelt vanskeligt for den sande Forkyndelse, naar den kommer, at trænge igjennem, den maa vise sig som latterlig Overdrivelse. Hans usande Forkyndelse har givet Menneskene Smag paa en Christendom uden Forsagelse og at det er lige saa sand Christendom som den gamle — saa maa man jo være gal at ville indlade sig med det Gamle. Og jo ivrigere han har forkyndt Sit, jo flere Tusinder han har vundet, kun desto farligere. Det forholder sig nemlig ikke med det Sande saaledes, at den, i en vis Forstand nærmest liggende Falsation (nærmest liggende forsaavidt den har meest Sandt i sig) er en Approximation til det Sande, den nærmeste. Nei, lige det Modsatte, just den er farligst, og forsaavidt fjernest fra det Sande, spærrer Passagen, gjør det Sande ukjendelig. Det aldeles Fordærvede ligger det Sande nærmere, det vil sige, efter en simplement Slyngel og Hykler er det lettere at faae det Sande gjort kjendeligt end efter en Saadan, der saa anvendte al sin Iver og Nidkjerhed for at faae saa Mange som muligt til at gaae ind paa Sit, og meente derved at vise Taknemlighed mod Gud.

O, dette er i een Forstand saa uhyre Menneskeligt, i en anden Forstand saa frygteligt. Det er saa Menneskeligt at ville slaae lidt af, men saa ogsaa at være desto ivrigere extensivt — og derved skader man allermeest. En saadan Christendoms Forkynder gaaer saa i sin Grav med Ansaret for sit eget Vedkommende, med Ansaret for de Tusinder, han, om man saa vil, behøvede for at vise sin Iver og Nidkjerhed, hvem han vandt for Christendommen og indbildte, at de vare Christne og dette Christendom. Endeligen med Ansaret for det Sandheds-Vidne, der engang skal indsætte den sande Christendom, hvis Liv nu vil blive dobbelt piinagtigt.

#

Pascal.

537
U. D.

Hvo er i nyere Tider blevet benyttet som Pascal af Præster og Professorer! Man tager hans Tanker — men at Pascal var Asket, gik med Boedsskjorte og Alt hvad dertil hører, det udelader man. Eller man forklarer det, som et hine Tidens Modernmærke, hvilket Intet betyder for os. Fortræffeligt! I alle andre Henseender er Pascal original — kun ikke heri. Men var da Askese det Almindelige i hans Tid, eller var den ikke allerede den Gang længst afskaffet, og just Pascal maatte gjøre det gjældende mod sin Tid.

Men saaledes er det overalt, overalt denne infame, væmmelige Canibalisme, med hvilken man (som Heliogabal aad Strudse-Hjerner) æder de Afdødes Tanker, Meninger, Yttringer, Stemninger — men deres Liv, deres Charakteer, nei Tak det skal man ikke have Noget af.

Det christeligt at vove.

538
U. D.

Al Klogskab ligger i, da aldrig at vove længere ud end at jeg i Kraft af Forstand kan see, at jeg formaaer det, eller at jeg i Kraft af Forstand kan beregne at jeg vil kunne udholde Lidelsen. Seneca har rigtigt udtrykt det saaledes: at i Forhold til, hvad jeg, hvis det lykkedes, vilde forundres over, at det lykkedes, skal jeg ikke vove, det er for høit.

Men nu det at forsage Verden og hvad Verdens er (hvilket er Christendommens Fordring): hvor i al Verden skal jeg komme til at forsøge paa Sligt, naar Klogskab og Forstand skal være det Afgjørende, om jeg vil og kan eller ikke! Tag Christi Forudsigelse om, hvorledes det vilde gaae ham selv og hans Tilhængere og siig saa, hvor i al Verden noget Menneske i Kraft af Forstand og Klogskab kunde falde paa at indlade sig paa Sligt?

Men Sagen er, Christendommen er det Ubetingede. Dermed Punktum. Naar Noget er det ubetingede og er Guds Villie og Bud

⁵³⁷Asket] sml. 536. 538. Heliogabal osv.] sml. S. V. VIII, S. 9. ⁵³⁸Seneca har . . . saaledes] sml. ep. 28, 6f. forsage Verden] sml. 537. 541.

1852

— saa hører al Ansvar for den anden Part i Retning af at bruge Klogskab op, han har blot at lyde. Det er Nonsens: Guds Villie til et Menneske, det Ubetingede — og <at> saa Vedkommende skal klogt overveie, om han tør indlade sig paa Sligt, hvilket da ikke behøver at overveies, thi Forstand, Klogskab, Alt raaber af fuld Hals: Det er Galskab at indlade sig paa Sligt.

See derfor forjættede Christus sine Apostle en Aand. Nu ordner Alt sig: Disciplene skal blot lyde, vove — Resten skal Gud nok sørge for, at han skal kunne formaae det, formaae det seier- rigt eller formaae at bære det, hvis han segnede under det saa- ledes at vove.

Men ved det vi ere opdragne i Christendom, og vi Mennesker have faaet Christendommen ned mellem os: gør den slet ikke Indtrykket paa os af det Ubetingede, af „Guds Villie til os“. Vi forholde os til den og dens Fordringer som til ethvert andet Fore- tagende i Livet, vi mene, at vi klogt maae beregne, hvor langt vi tør vove — istedetfor at vi skal vove. See, derfor er det at afdøe og Forsagelse aldeles afskaffet; thi sandeligen i Kraft af Forstand og Klogskab er det umuligt at beslutte at ville afdøe, det er al Klogskab og Forstand lige stik imod.

#

539
U. D.

At vi opdrages fra Barn i Christendom

har dog den gode Side, at vi, hvis vi virkelig skulle blive Christne, komme til at opleve en Analogie til de med Christus Samtidige. De nærede først jordiske Forventninger, — og saa vendte Alt sig om, og nu blev det Alvor med i Aand og Sandhed at blive Christi- sten. Saaledes naar En er fra Barn opdraget i Christendom. Barnet tilegner sig Christendommen som et jordisk Evangelium — og nu kommer Forfærdelsen for det Menneske i en senere Alder, naar han skal have Aands Indtrykket af Christendommen.

#

„Om Hende“.

Mai 1852.

540

U. D.

I Løbet af den sidste Deel af 1851 mødte hun mig hver Dag. Det var ved den Tid, naar jeg gik hjem om Formiddagen Kl. 10 paa lange Linie. Det var præcise paa Klokkeslet; og Stedet blev blot forlagt længere og længere hen paa Veien til Kalkbrænderiet. Hun kom gaaende som fra Kalkbrænderiet.

Jeg har aldrig gaaet et Skridt af min Vei og svingede bestandigt ad Citadels Veien, selv naar det en enkelt Gang traf saa, at hun et Par Skridt længere henne ad Kalkbrænderiesveien kom gaaende, og <jeg> altsaa vilde have mødt hende, hvis jeg ikke var svinget af.

Saaledes gik Dag efter Dag. Ulykken er, jeg er saa frygtelig kjendt, og det er saa sjeldent at en eenlig Dame gaaer paa den Tid ad de Veie. Tillige undgik det mig ikke, at et Par af de stadigt Spadserende, der mødte omtrent regelmæssigt til samme Tid og som kjendte os Begge, bleve opmærksomme.

Saa maatte jeg foretage en Forandring. Tillige meente jeg ogsaa det kunde være hende tjenligt; thi dette stadige hver Dag er mattende, hvis hun ellers tænker sig at komme i en Forstaaelse med mig, hvortil jeg da naturligviis maatte fordre hendes Mands Samtykke.

Saa blev der besluttet, at d. 31 Dec. skulde være sidste Gang jeg gik paa den Tid ad den Vei.

Det blev ogsaa holdt. Den 1 Januar 1852 blev min Vei forandret, jeg gik hjem ad Nørreport.

Saaledes gik der en Tid, vi saaes ikke. En Morgen møder hun mig paa Stien ved Søen, hvilken Vei jeg nu pleiede at gaae. Jeg gik ogsaa den næste Dag denne min sædvanlige Vei. Hun var der ikke. For en Forsigtigheds Skyld forandrede jeg dog min Vei fremtidigen og gik ad Farimagss-Veien, og gjorde tilsidst Veien hjem ubestemt. Senere mødte jeg hende ikke ved den Tid ad de Veie,

⁵⁴⁰ Hende | sml. 339. 544.

1852

det var nu ogsaa gjort vanskeligt, da min Vei hjem var ubestemt, det var gjort vanskeligt, hvis hun ellers gik ad Stien.

Men hvad skeer? Nogen Tid er gaaet, da møder hun mig en Morgen Kl. 8 i Alleen udenfor Østerport, ad hvilken Vei jeg hver Morgen gaaer til Kjøbenhavn.

Den næste Dag var hun der dog ikke. Jeg vedblev uforandret at gaae denne min Vei til Byen, som jeg ikke godt kan forandre. Her har hun saa oftere mødt mig, stundom ogsaa paa Volden, ad hvilken jeg gaaer til Byen. Maaskee er det Tilfælde, maaskee. Jeg kunde ikke forstaae, hvad hun paa den Tid kunde vilde ad den Vei; men som jeg lægger Mærke til Alt, lagde jeg Mærke til, at det især var, naar det var Østenvind, at hun kom ad den Vei. Saa kunde det jo være, fordi hun ikke kunde taale Østenvinden paa lange Linie. Dog — hun kom ogsaa naar det var Vestenvind.

Saaledes gik Tiden hen, hun saa mig af og til, præcise ved den samme Tid, om Morgenens, og saa om Søndagen i Kirken.

Da kom min Geburtsdag. Ellers er jeg altid ude paa min Geburtsdag, men jeg var ikke ganske vel. Jeg blev altsaa hjemme, gik som sædvanligt til Byen om Morgenens for at tale med Lægen, da jeg havde betænkt at celebrere min Geburtsdag med noget Nyt, jeg aldrig før havde smagt, amerikansk Olie. Strax udenfor min Dør, paa Fortouget lige før Alleens møder hun mig. Som det saa ofte gaaer mig i den senere Tid, jeg kan ikke lade være at smile naar jeg kommer til at see hende — ak, hvilken Betydning har hun ikke faaet! — Hun smilede igjen, og derpaa hilsede hun. Jeg gik et Skridt forbi, derpaa tog jeg Hatten af, og gik videre.

Den paafølgende Søndag var jeg i Kirke og hørte Paulli, hun ogsaa. Hun satte sig i Nærheden af det Sted, hvor jeg staaer. Hvad skeer? Paulli prædiker ikke over Evangeliet, men over Epistelen, og den er: al god Gave og al fuldkommen Gave o: s: v:.

Idet hun hører disse Ord, vender hun, skjult af Naboen, Hovedet til Side, og et Blik mod mig, saare inderligt. Jeg saa ubestemt hen for mig.

Den paafølgende Søndag . . . Paulli prædiker . . . over Epistelen] Jak. 1, 17 ff. — Epistelen paa 4. S. e. Paaske, der i 1852 var 9. Maj. Paulli prædikede denne Dag til Højmesse i Slotskirken. Paulli] sml. 382. 554.

Til dette Ord knytter sig det første religiøse Indtryk, hun har af mig, og det er den Text, jeg saa stærkt har fremhævet. Egentligen havde jeg ikke troet, at hun erindrede det, skjøndt jeg dog (af Sibbern) veed, at hun har læst de to Taler 1843, hvor denne Text er brugt.

Altsaa i Onsdags hilser hun mig — og i Dag den Text — og hun er opmærksom. Jeg tilstaaer, ogsaa for mig var det noget Rystende. Pauli havde endt Oplæsningen af Texten. Hun mere sank ned end satte sig ned, saa jeg virkelig blev lidt angest, hvad jeg en enkelt Gang før er blevet, thi hendes Bevægelse er saa lidenskabelig.

Nu videre. Saa begynder Pauli. Jeg troer at kjende Pauli temmelig nøie; og uforklarligt, hvor han kunde falde paa en saadan Indledning. Men for hende var den maaskee beregnet. Han begynder: disse Ord, al god Gave o: s: v:, de ere „indplantede i vore Hjerter“, ja, min Tilhører, hvis dette Ord skulde rives ud af Dit Hjerte, vilde da ikke Livet have tabt al sit Værd for Dig o: s: v: Jeg stod som paa Gløer.

For hende maa det i høi Grad have været overvældende. Jeg har aldrig vexlet et Ord med hende, gaaet min Vei, ikke hendes — men her var det som en høiere Magt sagde hende, hvad jeg ikke har kunnet sige.

Kun Gud veed, hvor gjerne jeg pludselig gjorde Plads for hende, som der med Guds Hjælp skal blive gjort Plads for hendes Minde, gjorde Plads for hende i Samtiden. O, det vilde tilfredsstille min Stolthed saa overordentligt. Alt, hvad jeg har erhvervet af Beundring — at overføre dette paa hende, at lade hende blive den Beundrede: ja, i Sandhed, det var Noget for mig.

Men af 17 Grunde lader dette sig ikke gjøre.

Imidlertid, jeg mener, at dette Indtryk var en saadan Hjertestyrkning, at hun nu nok kan holde sig.

Nogle Morgener efter mødte hun mig igjen, men da var Intet at mærke. Ak, hvis hun har tænkt, at nu skulde jeg være Den, der havde hilst hende: jeg kan det ikke. Jeg er villig til Alt, men

1852

jeg maa, hvis der skal gøres Noget, have hendes Mand skudt imellem. Enten — Eller! Skal jeg indlade mig med hende, saa skal det være efter den største Maalestok, saa vil jeg have det vitterligt for Alle, hende forvandlet til en Triumpherende, som skal faae den fuldeste Opreisning for den Forkleinselse, at jeg slog op med hende, <medens jeg dog forbeholder mig Ret til alvorligen at skjende paa hende for hendes Heftighed i sin Tid.>

#

#

#

541
U. D.

Det Extensive det Intensive i Christendoms Forkyndelse.

At der er foregaaet en heel Forandring, en Verdens-Forandring med Christendommen fra den Tid, da man bortledte Opmærksomheden fra Inderliggjørelsen i Retning af Charakter-Omdannelse og rettede Opmærksomheden paa Forandring i det Udvotes, Borttagelse af Livets Tryk o: s: v :: er klart. Den successive Fremadskriden i Retning af denne Forandring har bevirket, at nu vel omtrent Christendommen slet ikke mere er til.

Paulus skriver: „er Du kaldet Træl, lad dette ikke bekymre Dig, kan Du blive fri, vælg hellere dette.“ Dette er guddommelig Ophøiethed, ægte christeligt. Men hvad berettigede Apostelen til denne uendelige Ligegyldighed for alt Udvotes? Ganske simpelt, at hans Liv var endnu elendigere end Trællens, at han levede i

⁵⁴¹ Charakter-Omdannelse] sml. 531.545. Christendommen... er til] sml. 525.571. Paulus skriver] 1. Kor. 7,21.

Armod og dertil i Forfølgelse efter Christi Exempel. Saa er man berettiget til at tale saaledes, Talen er saa sand Ophøieth, Talen langtfra at være oprørende, hvad den sandeligen er, naar En, der selv har <alle> Livets Goder vil tale saaledes til den Lidende.

Dette var Christendom; saaledes maa Christendommen egentlig betjenes for at være Christendom.

Men saa slog man af paa det at være Christen, nu bleve de Rige og Mægtige, der vilde nyde Livet — de bleve tillige Christne. Saa maa der da — maaskee for en Skams Skyld! gøres lidt for Slaverne og de Fattige o: s: v:

See, her Christendommens Depravation.

Og derimellem er det man saadan vakler. De rige og mægtige Christne de ville stundom beraabe sig paa Paulus mod Armoden. Hvilken Uforskommenhed! Ja, naar man som Paulus selv lever i frivillig Armod, saa kan man tale saa ophøiet til Armoden.

Altsaa eet af To: enten skal den Christne leve i lige Vilkaar med den Fattige og Elendige og saa Aands-Opløftelse, eller skal det at være Christen kunne forenes med at nyde dette Liv, saa skal der gøres mere meget mere for de Fattige og Lidende.

Hvis Christendommen bestandigt var blevet holdt paa det Intensive, hvis det ikke var blevet Nogen tilladt at kalde sig Christen, uden at hans Liv udtrykte Lighed med den Elendige (istedetfor som man i Middelalderen gjorde dette til Kjende paa „overordentlige“ Christne): ja, saa var Christendommen vedblevet at være Verdens Salt, istedetfor at den nu er rædsomt udvandet i disse Millioner Millioner af Christne, og gjort ukjendelig i en politiserende Forflygtigelse.

Det Mynsterske.

542
U. D.

Mynster vilde vistnok ikke være utilbøielig til at sige: „for Gud tilstaaer jeg gjerne, at den Christendoms-Forkyndelse, jeg repræ-

Armod] sml. 538. 549. Forfølgelse] sml. 533. 542. overordentlig] sml. 531. 556. ⁵⁴³Mynsterske] sml. 518. 543.

senterer, ingenlunde er betjent som det N. T. fordrer, men i denne fordærvede Verden kan man ikke naae mere, og det er dog altid Noget, og man maa dog til en vis Grad tude med de Ulve man er iblandt.“

Meget godt — men hvorfor er saa Christendommen kommet ind i Verden? Er den ikke kommet ind just for at forbedre Verden. Men naar det, der skal forbedre Verden, betjenes paa samme Maade som alt Andet i Verden: hvad saa? Ja her er Nonsens. Saaledes betjent er Christendommen ikke Christendom; og ikke blot dette, men det endnu Fordærveligere er, at der fremkogles et Skin som var Christendommen med. En Kjøbmand har maaskee heller ikke Lov til at sige: lidt Uredelighed maa jeg forskyldte, ellers er det umuligt at være Kjøbmand i denne Verden — men en Kjøbmand mener jo dog idetmindste ikke at repræsentere Det, der just skal gjøre Verden bedre. Men Nonsens, Nonsens, at Det, der skal gjøre Verden bedre, betjenes med samme lurvede Midler som alt Andet.

Dog siger Mynster maaskee: „ja, skal jeg gjøre det anderledes, saa vil det komme til at gaae ud over mig.“ Meget rigtigt — det at være Christen er jo ogsaa just at lide i denne Verden. Vee, Vee, Vee det Menneske, der først sagde: Christus er død for mig — ergo skal jeg nyde Livet. Vee ham; her er Feilsvinget, thi der skulde fra Forsoningen svinges ind i „Efterfølgelsen“. Dette Feilsving er det, der gjentaget af disse utallige Millioner (der er endog Millioner Millioner Præster) har forvirret hele Christendommen.

Min Situation.

543
U. D.

Da jeg kastede mig mod Pøbel-Literaturen, da stod Gjødvad hos mig og ventede utaalmodigt paa den Artikel, der var den største Tjeneste, der den Gang kunde gøres „Fædrelandet“, da de selv erkjendte, at Pøbel-Literaturens Udbredelse var saa upro-

lide] sml. 541.553. Christus er død for mig] sml. 521.589. Efterfølgelsen] sml. 532.554. ⁵⁴³kastede mig mod] sml. X³A 714, og Sammenvisninger. Gjødvad] sml. X³A 525, og Sammenvisninger.

portioneret, at det at ignorere ikke lod sig gjøre. — Saa handlede jeg. — Det virkede ogsaa paa sin Maade — — men jeg udsatte mig for „Publikum“ og fra det Øieblik har Bladet „Fædrelandet“ aldrig vidst, at jeg var til, formodentlig af Angest for Publikum. — Og saa er Gjødvad min Ven, jeg har seet ham Aar efter Aar hver evige Dag, nu lidt sjeldnere, og jeg holder virkelig meget af ham. Og dersom jeg da — eller det behøver jeg ikke at sige, det har han oftere talt om: hvorledes Biskop Mynster behandler mig, at han privat har givet mig Complimenter og officielt forraadt mig: men Redakteuren af „Fædrelandet“ gjør han ikke det Samme? Og dog holder jeg saa meget af Gjødvad. Men saa forunderligt er det, at efterat det er passeret med Pøbel-Litteraturen, og Gjødvad dog nok veed, at jeg seer „Fædrelandets“ Adfærd mod mig som den er, saa har senere Gjødvad saa smaat pirret ved mig, for om muligt at faae mig til at gjøre et lignende Skridt mod „Flyveposten.“ Og havde jeg gjort det, og der paa nogen Maade var blevet Fare for mig: „Fædrelandet“ havde atter forraadt mig. Imidlertid kan jeg godt blive ved at holde personligt af Gjødvad. Men vee-modigt er det dog.

Og nu Professor Nielsen! Hvor skarpt opdager han ikke det Tvetydige i Biskop Mynsters o: s: v: Adfærd mod mig! Men Nielsen gjør selv ganske det Samme, kun endnu tvetydigere. Det seer ud i Litteraturen som kæmpede han for min Sag. Men egentlig var det Omstændighederne, der tvang ham til at tilstaae, at han har Sit fra min Literatur. Og skjøndt aftvunget denne Tilstaaelse, er hans Forhold dog væsentligen det: privat at fetere mig — og officielt at forraade mig, for at kunne spille Selvstændig.

#

#

Om „Hende.“

Og hvis det saa var muligt, at jeg turde indsætte hende i hvad Fremtiden skal sikkre hende: saa vilde det da blive alde-

544
U. D.

1852

les misforstaaet af de Samtidige som en slet og ret Retractation.

Sandeligen, paa det Vilkaar vilde hun ikke faae det, om jeg end villigt vilde finde mig i de Andres Misforstaaelse.

Nei, nei! Uskyldigt har hun lidt, hendes Taarer have rørt mig: jeg ønsker at gjøre Alt for at glæde hende! Men Sandhed og Alvor skal der ogsaa være deri, saa skulde jeg indlade mig med hende, det vilde jeg fordre, at hun først og fremmest fandt sig i en streng Irettesættelse for hvordan hun bar sig ad i sin Tid, naar saa det Hele et Aar eller $1\frac{1}{2}$ Aar efter endte med en ny Forlovelse. Naturligviis kunde jeg ikke vilde, at Andre kom til at see Sagen paa den Maade, men hun maa vide, at jeg i al min Hengivenhed for hende dog seer Sagen ogsaa saaledes.

#

#

#

Mit Livs Fart.

545
U. D.

I frygtelige indre Lidelser blev jeg Forfatter.

Saa var jeg Aar efter Aar Forfatter, leed saa ogsaa for Ideen, foruden hvad jeg udholdt i indre Lidelser.

Da kom 48. Det hjalp. Der kom for mig et Øieblik, da jeg, saligt overvældet, turde sige til mig selv: jeg har forstaaet det Høieste. Sandeligen det forundtes ikke Mange i hver Generation.

Men næsten i samme Øieblik styrtede noget Nyt over mig: det Høieste er jo ikke at forstaae det Høieste men at gjøre det.

⁵⁴⁵indre Lidelser] sml. 511.560.

Dette havde jeg vel været opmærksom paa lige fra Begyndelsen, derfor er jeg ogsaa noget Andet end en Forfatter i Almindelig Forstand. Men hvad jeg ikke saa klart var opmærksom paa, var, at jeg ved at have Formue og være uafhængig havde lettere ved eksistentielt at udtrykke det Forstaaede.

Da jeg saa forstod dette, var jeg villig til at erklære mig selv for en Digter, nemlig fordi jeg har haft Formue, hvad der har gjort Handling lettere for mig end for Andre.

Men det kommer igjen: det Høieste er ikke at forstaae det Høieste, men at gjøre det, og vel at mærke med alle Tyngder paa.

Da forstod jeg først ret, at „Naaden“ maa anbringes, ellers qvæles et Menneske i det Øieblik han skal til at begynde.

Men, men, „Naaden“ skal dog ikke anbringes for at forhindre Stræben, nei, det kommer igjen: det Høieste er ikke at forstaae det Høieste, men at gjøre det.

eksistentielt | sml. 541.549. Digter | sml. 532.560. Naaden | sml. 500.560.

1852

546
Juni 4.

NB^{26.}

d. 4 Juni 1852.

547
U. D.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
cfr. det rene Blad foran i Journalen NB^{14.}
Thema til en Fredags-Prædiken
Journalen NB¹⁷ p. 30.

- 548 Min Stillings Vanskelighed p. 4. [A 551 f.]
U. D. Ukjendelighed — Kjendelighed p. 32. [A 558]
Om mig selv p. 37. [A 560 f.]
Evangelium prædikes for de Fattige p. 70. [A 578]
Om mig selv (cfr. Journalen NB^{24.} p. 68.) p. 92. [A 587]

549
U. D.

Sophistik.

Ikke det gjør Forskjellen, om En tjener Penge ved at læse i Bøger, ved at tegne, male o: s: v: en Anden ved at sye Støvler, ved at kjøre Natvognen: nei, Forskjellen er, om den Ene giver Afkald paa Profitten, paa Pengene, den Anden ikke.

Dette er Christendommens Mening, der ordner Alt ethisk; Alle lige, kun det Ethiske bestemmer Forskjellen.

Men Sophistiken har faaet det indrettet saaledes, at det ethiske Begreb af Værdighed, Ophøiethed overføres paa visse fornemme

⁶⁴⁷Fredags-Prædikener] sml. 424. det rene Blad . . . NB¹⁴] o: X²A166. NB¹⁷ p. 30] o: X²A597. ⁶⁴⁸NB^{24.} p. 68.] o: 299, S. 168. ⁶⁴⁹giver Afkald] sml. 541.553. ethisk] sml. 545.556.

Kunster — der fornemt have Profiten og tage Pengene og lade sig lønne med Fordelene, ret som var det ikke just det Fornemme: at give Afkald paa Fordelen.

Det Vanskelige ved vor Tid.

550
U. D.

At der paa den anden Side af „Forstand“ ligger Begeistring, det er hvad der skal kæmpes hen til.

Men ak, for Den, der skal reise denne Begeistring, er der ikke Tanke om noget Corresponderende i Samtiden. Overalt kun disse halv befarne, og saa blaserede Individualiteter, der i en ganske ung Alder maaskee have haft en Anflug af Begeistring, men i en næsten lige saa ung Alder ere blevne forstandige. Disse ere nu saa langt fra at lade sig henrive, at de tvertimod øieblikkeligt afgive Misundelsens Modstand, og istedetfor at deeltage — mene at skulle forholde sig „iagttagende“ til den Begeistrede, forhaabende, at det dog nok skal ende med, at ogsaa han enten bliver klog eller kommer galt fra det.

Har Du seet et Skib paa Grund i Hængemose (f. E. paa Floerne): det er næsten umuligt at gjøre det flot igjen, fordi det er umuligt at pæle, ingen Pæl kan faae saa fast Grund, at man kan stole paa den. Saaledes er hele Slægten i Forstands-Hængesæk; og ingen Sorg derover, nei Selvtilfredshed og Indbildskhed, der altid følger Forstanden og Forstandens Synd. O, Hjertets, Liden-skabernes Synder hvor ere I Frelsen langt nærmere end Forstandens Synd.

Min Stillings Vanskelighed.

551
U. D.

Overalt er det „Numeriske“ det Høieste; Alle stræbe de blot for at blive Mange, beraabe sig paa at være Mange. Thi ere de Mange, saa ere de sandelig Magt, vel endog i den Grad, at enten

⁵⁵¹ Numeriske] sml. 535.552.

1852

maatte Gud umiddelbart gribe ind, eller der maatte Heroer til for at kæmpe mod. Det Første antager man ikke, det Sidste betvivler man, at Nogen kunde have Lyst til at være, thi det Heroiske er endog blevet vor forstandige Tid — latterligt. Alle Begreber stempleres derfor om, og med Sandhed kan man vel sige, at den Slægt, der nu lever ingen høiere Bestemmelse har af et Begrebs, en Menings Sandhed end den: at Mange, de Fleste antage den.

Det er dette der har endevendt Staterne. „Oppositionen“ kunde det da nærmest tillades i Modsætning til „Regjeringen“ at søge Tilhold i det „Numeriske“, skjøndt Oppositionen i Sandhed burde betjenes gudeligt: af en Enkelt, der ikke stræbte at blive sandselig Magt. Dette søgte „Oppositionen“ derimod, og Følgen blev, at Staten fik to Tyngde-Punkter: Regjering og Opposition, og tilsidst blev Oppositionen saa sandseligt stærk, at Staten gik over Ende og kom til at staae paa Hovedet i 48, hvad længe var forberedt. Det var forberedt, ogsaa derved, at „Regjeringen“ længst var ophørt at være „Regjering“. Den var væsentligen selv en Slags Opposition, der aldeles som Oppositionen søgte at styrke sig ved det Numeriske, altsaa intet høiere Synspunkt udviste for Regjering og Myndighed end det umyndige: hvad de Fleste synes om.

Og nu Christendommen! „Præsten“ er ved helligt Løfte, ved Haands-Paalæggelse og Hellig-Aands Meddelelse forpligtet til at forkynde Christendommen, som denne findes i det N:T: — altsaa dog vel uden Hensyn til om det behager Menneskene eller ikke. „Oppositionen“ paa det kirkelige Gebeet opererer nu væsentligen ved Hjælp af det Numeriske, at de ere Mange, som ville have Forandring o: s: v: Men see Officianterne (Præsterne, Professorerne) ere ikke et Haar bedre, bevæge sig ganske i samme Tanke: at vinde de Mange, at omkalfatre Christendommen blot det maa lykkes at vinde de Mange, thi „de Mange“ det er sandselig Magt og jordisk Fordeel.

See her nu min Vanskelighed. Jeg har opretholdt det christelige Begreb af: at Sandheden er fra Gud, og ikke skal stemples

en Enkelt] sml. 509.581. Myndighed] sml. 517.560. Hellig-Aands] sml. 538.582. jordisk Fordeel] sml. 518.555.

af det Numeriske. Altsaa jeg har taget just de Parties, som det (ifølge helligt Løfte o: s: v:) tilkom samtlige Dhrr. Officianter, hver især, at overtage, de Parties, som, ganske vist, i vor Tid, hvor det Numeriske er Alt, ere de allerutaknemligste. Og disse Parties ere da dobbelt utaknemlige for mig, da jeg jo er en Privatiserende, og man altsaa ikke engang kan sige det til mit Forsvar, at det er paa Embedsvegne jeg gjør det, hvilket dog altid, hvor ilde lidt end en Embedsmand blev ved at tage Parties mod det Numeriske, vilde blive regnet i hans Faveur (i Retning af, at han da ikke er gal, hvilken Sigtelse vel Mængden nærmest maatte komme til at gjøre mod mig) og hvad tillige dog sikkrer ham Udkommet o: s: v.: Men jeg er ikke Embedsmand. Dog ikke nok hermed, at jeg altsaa faaer Oppositionens Vrede. Men „Embedsmændene“, der ere misundelige paa mig, og føle Braaden, de kunne jo benytte sig af, at jeg ikke er Embedsmand, og under Haanden holde sammen med det Numeriske mod mig. Tag Mynster, Martensen o: s: v: hvad gjøre de mod mig? Det er for Gud, ved helligt Løfte just deres Kalds-Pligt at værne mod Misbrugen af det Numeriske. Men mon de gjøre det? Ja, tag det der! Nei, de ønske at gjøre Lykke i Verden, at have de jordiske Fordele, (hvilke, især nu ikke naaes ved Hjælp af det kongelig danske Cancellie, men ved Hjælp af det Numeriske) og altsaa beile de paa enhver Maade til Numerus. Jeg tager saa deres Forretning og gavner altsaa dem (thi jeg har jo ingen Gavn af at modvirke det Numeriske, da jeg ikke selv er Embedsmand eller i Regjeringen). Og saa conspirere disse Her-
rer med det Numeriske mod mig: Mynster f. E. <med> Goldschmidt.†

Ak, hvad Mynster angaaer: det kongelig danske Cancellie skjulte for en Deel over hans Mangler, det saae næsten ud som var han en Regjeringsmand. 48 o: s: v: har gjort det aabenbart, at han er Journalist ligesom de andre. Epigrammet skrev han sig selv: han er Journalist ligesom Goldschmidt.

Biskop Mynster er vistnok temmelig rolig i Forhold til mig, thi

Mynster] sml. 543.552. Martensen] sml. 532.604. Goldschmidt] sml. 511.552. †] se 552. Journalist] sml. 469.

hans Tanke er vel denne: „skulde K. kunde blive farlig for mig, maa han beslutte sig til at bruge samme Midler som jeg; og det gjør han ikke.“ Og det er den store Regjeringsmand Biskop Mynster!

Til 551, i Marginen:

- ⁵⁵²
U. D. †Anm. Og det skete ogsaa ganske rigtigt just i det Øieblik (thi allerede tidligere havde Mynster inclineret for Goldschmidt, men han havde dog ikke sat ham sammen med mig) da jeg (i Kjerlighed til min Idee og Sandheden, men sandeligen ogsaa i Kjerlighed til den Gamle) havde marqveret igjen mod det Numeriske og saa stærkt brudt med Rudelbach og de Gammel-Orthodoxe.

- ⁵⁵³
U. D. Det, maieutisk at sige sig selv ikke at være en Christen.

Lad mig tage det Socratiske. Vildfarelsen, det Onde var: en opblæst Viden — Socrates er derfor den Uvidende, er det indtil det Sidste. Saaledes: Det er blevet en Indbildning med det at være Christen, alle disse Millioner Christne — derfor maa Forholdet vendes om, Christendommen anbringes af En, der siger sig selv ikke at være Christen.

Saaledes havde jeg forstaaet det. Men hvorvidt skal nu denne Taktik fastholdes indtil det Sidste, og hvorvidt skulde jeg fastholde den.

For mig var hele Operationen tillige en Redeliggjørelse for mig selv: om jeg, hvorvidt jeg i strengeste Forstand vilde blive Christen. Gudfrygtigt (thi jeg følte mig som indviet til denne Gjer-ning, min eneste) overtog jeg intellectuelt den Opgave: at gjøre det tydeligt, hvad Christendommen er, og Pseudonymen sagde tillige sig selv ikke at være Christen.

⁵⁵² †] se 551. Mynster] sml. 551.554. Goldschmidt] sml. 551.581. sat ham sammen med mig] sml. 195, og se Note dertil. det Numeriske] sml. 551. Rudelbach] sml. 377.606. Gammel-Orthodoxe] sml. 93.581.

⁵⁵³ det Socratiske] sml. 530.567. Pseudonymen sagde] S. V. VII, S. 537.

Men hvor Den, der overtager denne Operation, selv er i det Tilfælde, at <det> ogsaa for ham skal afgjøres, om han virkelig vil i strengeste Forstand blive en Christen: der kan denne Taktik og skal den ikke fastholdes til det Sidste. Der kunde paa den Maade afstedkommes det Forfærdelige, at han blev ved at skrue Prisen op paa det at være Christen, saa han tilsidst (lad os tænke det Yderste) fik Alle til at opgive Christendommen og selv opgav den. Fremdeles kunde det blive en dæmonisk Lyst i et saadant Menne-ske: selv ubundet at pine Dem, der kaldte sig Christne, ved at binde svære Byrder, som han dog ikke selv løftede.

Saaledes med mig. Men lad os antage, at en Anden havde paa-taget sig den Forretning, maieutisk at anbringe Christendom-men og altsaa sigende sig selv ikke at være Christen, en Anden, der fra Begyndelsen var i sit Inderste enig med sig selv om at være og ville være i strengere Forstand Christen: skal saa denne Maieutik fastholdes indtil det Sidste, eller er her ikke en Vanske-lighed, som ikke er ved det Socratiske? Nemlig, Christendommen lærer, at der er forbunden Fare, Forfølgelse med det at vedkjende sig at være den sande Christen: denne unddrager jo En sig, der anbringende Christendommen siger sig selv ikke at være Chri-sten. Sandt nok, det Onde i „Christenhed“ var jo netop at de alle vare Christne, saa var der ingen Fare mere forbunden med at kalde sig Christen, tværtimod Profit, saa atter her, Faren vel, om-vendt maatte komme ved det ikke at ville sige sig at være Chri-sten. Dog hertil maatte Christendommen svare: „fordi der ingen Fare er forbunden med i den Forstand at være Christen som disse Millioner ere det, derfor tager jeg ikke mit Ord tilbage, at der <endnu bestandigt> venter Lidelse, Spot, Forfølgelse, naar En virkelig vil være Christen og vedkjende sig at være det — og Dette unddrager Du Dig ved at anbringe Christendommen saa-ledes, at Du siger Dig selv ikke at være Christen.“ Og saaledes er det jo ogsaa. Den Betænkelighed, som jeg har udtalt i en lille Opsats („den bevæbnede Neutralitet“) at jeg ikke vil gjøre det

Forfølgelse] sml. 542.555. „den bevæbnede Neutralitet“] sml. X³ A 204, og se Note der il.

1852

til Stridspunktet: jeg er Christen, men: jeg veed, hvad Christendom er, at jeg ikke vil det af Frygt for, at Gud paa Dommens Dag skulde sige til mig: Du har altsaa vovet at kalde Dig en Christen — denne Betænkelighed fjernes ved, hvad jeg ikke har paaagtet, at Gud jo paa Dommens Dag kunde sige til en Saadan: ved at sige Dig selv ikke at være Christen har Du unddraget Dig for Lidelsen for det at vedkjende sig at være Christen. (Thi hvad Socrates angaaer, da var der jo ingen Vanære o: D. forbunden med det at kalde sig Vidende, hvilken han unddrog sig ved at kalde sig Uvidende).

Men lad os antage, at Den, der anbragte Christendommen maieutisk (for at faae Sandsebedraget bort: den Indbildning at være Christen, fordi man lever i Christenhed) sigende sig selv ikke at være Christen, lad os antage, at han ikke blot fra Begyndelsen af var enig med sig selv om i strengeste Forstand at ville være Christen, lad os antage, at han (skjøndt bestandigt sigende sig selv ikke at være Christen) indrettede sit Liv aldeles efter Christendommens Fordringer i Retning af Forsagelse og Afdøen, levede i frivillig Armod o: s: v: [*I Marginen:* Og alt Dette om „Efterfølgelsen“, om at afdøe, gjenfødes o: s: v: var jeg ikke selv opmærksom paa i 1848.] og derved ganske rigtigt blev udsat for den Lidelse og Forfølgelse, som er uadskillelig herfra og som er den christelige: kan han saa vedblive indtil det Sidste med denne Formel: jeg er ikke Christen? Hertil maa svares: Christendommen fordrer dog bestandigt, at bekjende Christum, og Lidelsen han leed blev dog ikke for Christi Skyld; maaskee kunde der ogsaa skjule sig en Stolthed i ham, at han intet Fælleddsskab havde med de andre Christne.

Skulde den maieutiske Formel: jeg er ikke Christen, fastholdes til det Sidste, da maatte det være af en „Apostel“ men i ganske ny Stiil. Han maatte have et umiddelbart Forhold til Christus, og saa <først> døende forklare, hvorledes det hang sammen. Om dette nogensinde vil skee, afgjør jeg Intet om.

Forsagelse] sml. 549.555. Afdøen] sml. 515.558.

Den bestaaende Christenhed.

554
U. D.

Med den Art Prædike-Foredrag som Mynster, Pauli o: s: v: kan der vedblive at prædikes, hvis muligt var, af de Samme, for de Samme i 170,000 Aar, og de ville ikke være komne eet eneste Skridt videre i christelig Existeren, derimod vil det være gaaet tilbage for dem.

Eet er at lukke en Dør et andet at lukke den i Baglaas. Men den Art Forkyndelse lukker „Efterfølgelsen“ i Baglaas.

En bestaaende Christenhed er en Formildelse, saa maa dette officielt vedgaaes, at dette egentlig ikke er Christendom. Saa er Tegningen af det Bestaaende perspectivisk rigtig i Forhold til sand Christendom, der er Mulighed. Men skal „bestaaende Christenhed“ være sand Christendom, saa er Christendommen lukket i Baglaas. Det bliver i de 170,000 Aar Eet og det Samme: lidt Lyrik i en stille Time <een Gang om Ugen>— men Gjennembrud maa det ikke komme til, Virkelighed (i Handling, i Forsagelse) maa det ikke komme til. Men i Aarenes Løb vil saa denne Lyrik een Gang om Ugen have svagere og svagere Indflydelse i Sammenligning med de tilsvarende Ugers og Ugers Verdslighed.

Middel mod Sophisterne.

555
U. D.

Vil Du sikkre Dig mod at falde i Hænderne paa Sophister, da bære Du Dig ad paa følgende Maade, som og er efter Christi Ord „af deres Frugter skulde I kjende dem“: Du sige: hvo er den Talende, hvilket er hans Liv. Dette maa Du ideligt og ideligt indøve; saasnart Du hører en Forkyndelse, maa Du sige til Dig selv: hvo er den Talende, hvilket er hans Liv. Og dette maa Du indøve, for at Du selv maa frelses fra den Indbildning at Christendommen er en objektiv Meddelelse, istedetfor den er en Efterfølgelse, og

⁵⁵⁴ Mynster] sml. 552. 566. Pauli] sml. 540. 568. Efterfølgelsen] sml. 542. 555. ⁵⁵⁵ Christi Ord] Matth. 7, 16. Efterfølgelse] sml. 554. 556.

derfor vil den ingen saakaldet objektiv Forkyndelse have, men en Forkyndelse: i Ord — saaledes at Livet, Forkynderens Liv er Commentaren.

Lad en Apostel have sagt: en Christens Liv er idel Fryd og Glæde. Altsaa Udsagnet er: en Christens Liv er idel Fryd og Glæde. Men husk nu paa, nu spørger Du: hvo er den Talende, hvilket hans Liv? Saa faaer Du at vide, at det er en Mand der i Armod og Elendighed leed Forfølgelse gennem en lang Række Aar, kort at hans Liv var saaledes Lidelse, at Du neppe udholdt det i 14 Dage. Saa slutter Du altsaa: naar en saadan Mand siger det, saa maa Fryd og Glæde her tages i en uendelig ophøiet Forstand, uendelig forskjellig fra hvad vi kalde Fryd og Glæde. — Tag nu Exempler paa objektiv Forkyndelse. En Dandsebodvært skriver over sin Dør: en Christens Liv er idel Fryd og Glæde; her er idel Fryd og Glæde, og saaledes er en Christens Liv siger Apostelen. — Eller en Mand, der ved at forkynde Christendommen har samlet Penge og Overflod, levet i al mulig verdslig Nydelse, raffineret ved en Glands af Hellighed fordi han er Geistlig, han siger: en Christens Liv er idel Fryd og Glæde. Du spørger Dig blot: hvo er den Talende, hvilket hans Liv — og Du seer let Sophisten. For ret at forstaae Apostelens Ord maa Du bestandigt have hans Liv for Øie. Det hykkelske Objektive er at tage hans Ord.

Et andet Exempel. Paulus siger: en Arbeider er sin Løn værd. Husk nu paa, Du spørger: hvo er den Talende, hvilket hans Liv. Den Talende er en Mand, der dog ikke selv tog en Hviid for at forkynde Læren, skjøndt han arbeidede mere end 1000 Præster nu tildags, en Mand, som foretrak <ved> at øve et simpelt Haandværk at erhverve det Allernødtørftigste at han kunde forkynde Ordet gratis.

Tag saa en Geistlig, der har 10,000 Rbd. i Løn, han siger: en Arbeider er sin Løn værd. Ja ganske sandt, objektivt sandt, men uhyre usandt at Paulus siger det, thi Pauli Liv hører jo med til

Armod] sml. 553.556. Forfølgelse] sml. 553.560. samlet Penge] sml. 551.568. Paulus siger] 1.Tim. 5,18.

Udsagnet. Ved at en Arbeider er sin Løn værd maa baade Paulus og Christus og de øvrige Apostle, som levede i frivillig Armod, have forstaaet noget Andet end det reent Verdslige, at en Arbeider seer at tjene saa meget som muligt ved sit Arbeide.

Dette er saaledes. Dog bør Forholdet ikke være det, at det er Menigheden der kniber paa Læreren. Nei, Menigheden skulde være villig til at give indtil Overflod; men „Læreren“ skal sige: jeg tør ikke modtage det; den hellige Skrift siger ved de Helliges Liv, hvilket er Commentaren til deres Ord, hvad der skal forstaaes ved „Løn“. Naar Christus byder Læreren at leve i Armod (Efterfølgelsen) og Apostelen dog siger: en Arbeider er sin Løn værd, sees let, hvad der forstaaes ved Løn: saa meget som Armod behøver for at holde Livet oppe. Apostelen kommenterer det ved end ikke at ville modtage denne Løn. Dog som sagt Forholdet skulde være dette, at Menigheden glad gav indtil Overflod, men Læreren sagde: jeg tør ikke tage mod mere.

Der brast Meningen i Christendommen; der spærre- 556
des Passagen for det at stræbe; der seirede det Prut- U. D.
tende: da Middelalderen gjorde dem, hvis Liv udtrykte
„Efterfølgelsen“ i Forsagelse og Askese til: over-
ordentlige Christne.

Fra det Øieblik det Overordentlige i den Forstand (at man blev det Overordentlige ved at gjøre det Fordrede) blev det i den Retning værre og værre. Saa kom det Fortjenstlige op; thi hvor i al Verden kunde ellers det Fortjenstlige være opkommet, naar man havde holdt fast paa at Efterfølgelsen var ganske simplement det Fordrede. Altsaa saa kom det Fortjenstlige, og saa al den blasphemiske Galskab i den Retning.

Men Feilen laae i, at man fik overordentlige Christne. Her var Christendommen forfalsket. Den ethiske Fordring kan man ikke blive det Overordentlige ved at opfylde. „Apostelen“ er ikke det

⁵⁵⁶ Efterfølgelsen] sml. 555.558. Forsagelse] sml. 555.572.
overordentlige] sml. 541.590. ethiske] sml. 549.557.

Overordentlige ved sin frivillige Armod o: D:, nei, det er det Fordrede, derved er han Christen. Men han er det Overordentlige ved sit umiddelbare Guds Forhold. Kun i den Forstand kan Christendommen anerkjende overordentlige Christne.

Altsaa her seirede det Pruttende. Ja, thi man kan prutte paa to Maader: enten ved at fritages fra at gjøre det Fordrede, eller ved at blive erklæret for det Overordentlige — naar man gjør det Fordrede. Og dog kom Christenheden til at bestaae af disse to Arter: enten Christne, der aldeles fritages for „Efterfølgelsen“ (disse ere egentlig ikke Christne, og det skulde noteres, at det er kun Approximation til Christendommen) eller Christne, der stræbte i Retning af Efterfølgelsen men fik Titel af overordentlige Christne — og denne Usandhed gjør, at de heller ikke ere Christne.

Det var Verdsligheden, der havde seiret. Man vilde almindeligviis have „Efterfølgelsen“ bort — og dog være Christne. Saa var der ikke Andet for, saa maatte man lade dem, som udtrykte „Efterfølgelsen“ avancere til „Overordentlige“ for at blive dem qvit og selv at kunne i verdslig Ro vedblive at være Christne. Og „de Overordentlige“ fandt Behag i denne Godtgjørelse — atter Verdslighed.

Svinget maa gjøres omvendt. De saa kaldte „overordentlige Christne“, eller Existentser, som svare til hvad derved forstodes i Middelalderen, kan kaldes „Christne“ slet og ret simplement Christne. Saa maae vi andre degraderes til „Approximationer til det at være Christne“, Proselyter, o: D:.

Saaledes tegnet forholder „Christenhed“ sig til den Tegning som er i det N.T. De „Overordentlige“ var det jo (naar man først har indrømmet dem, at der her gives noget Overordentligt) umuligt at stræbe uden at komme ind i det Fortjenstlige, thi det Overordentlige eller at Sligt kaldes det Overordentlige betyder jo, at „Efterfølgelse“ ikke er det Overordentlige, det Fordrede, thi er det det Fordrede, er det jo umuligt at det kan blive det Overordentlige at gjøre det Fordrede. Og de andre Christne vare jo ganske fritagne for Efterfølgelsen.

Om mig selv.

557
U. D.

Har Du seet en Jagthund: blodig, udmattet af Anstrengelse og af Blodtab ved Kampen derinde i Rævehulen, den slipper dog ikke, den har bidt sig fast, og dør saaledes.

Ogsaa jeg er anstrenget; men min Tanke har jeg dog ikke sluppet, jeg har ikke gjort mig mit Liv bekvemmere, hvorved det vilde blive mindre kjendeligt, hvad jeg har villet.

Som jeg saa ofte har sagt; der maa fæstes Ende, ellers bliver vi dog i Reflexionen, og man har i ganske kort Tid fortæret mig. Og for at fæste Ende fordres der et Liv, en Existents.

Det Docerende kan ikke standses ved en ny Doctrin, men kun ved Personlighed. Sandt, det var mig lettere, da jeg var fri for Bekymringer for Udkommet. Og ikke blot dette; men da det var lettere for mig, blev ogsaa Sagen næsten lettere for de Andre. Thi jeg trykkede ikke saa stærkt. Men jo alvorligere det bliver for mig, desto stærkere trykker jeg — og desto vigtigere bliver det saa for de Andre, at værges sig imod — det Sande.

Ukjendelighed — Kjendelighed.

558
U. D.

Især i Slutningen af „en litterair Anmeldelse“ har jeg udtalt, at ingen af de „Ukjendelige“ for nogen Priis tør give ligefrem Meddelelse, eller <tage> Kjendelighed — og da har jeg i „om min Forfatter-Virksomhed“ overtaget mit Forfatterskabs æstetiske Forgrund og sagt „det <Hele> er min egen Opdragelse“: hvorledes er dette at forstaae?

Saaledes: Antaget, at det Sandsebedrag „Christenhed“ er Sandhed, at det maa blive staaende: saa er Ukjendelighed Maximum. Skal derimod det Sandsebedrag bort, skal der tages fat saaledes:

⁵⁵⁷ fæstes Ende] sml. 190. Existents] sml. 556. 563. Bekymring for Udkommet] sml. 512. 560. ⁵⁵⁸; Slutningen... har jeg udtalt] S.V.VIII, S. 99f. i „om min Forfatter-Virksomhed“... sagt] S.V.XIII, S. 501. — Sml. 408. 560.

1852

I ere egentlig ikke Christne — saa maa der Kjendelighed til. Og her har jeg antydnet det Laveste: at det er mig, der opdrages i Christendom.

Er Sandsebedraget „Christenhed“ Sandhed, er det i sin Orden med den givne Forkyndelse i Christenhed, saa vi alle ere Christne og der blot kan være Tale om Inderliggjørelse: saa er Maieutik og Ukjendelighed Maximum.

Men sæt nu (hvad jeg ikke oprindeligen var saaledes opmærksom paa) at den givne Forkyndelse i Christenhed udelader noget meget Væsentligt i Christendommens Forkyndelse „Efterfølgelse, det at afdøe, Gjenfødelse o: s: v:“, saa ere vi i Christenhed ikke Christne, og her maa marqveres i Retning af Kjendelighed. Som sagt, Mit er det Laveste i ligefrem Kjendelighed: at det Hele er min egen Opdragelse.

<O, min Gud, o tak, hvorledes dog Alt bliver tydeligt for mig!>

Om mig selv.

559
U. D.

At jeg ikke gør mig Livet bekvemmere, ikke søger at betrygge mig i Henseende til Udkommet, kunde man sige var Stolthed, Hovmod.

Er det det? Nu, hvo kjender saaledes sig selv; men skulde det være det, eller der dog være Noget deraf, saa tænker jeg som saa: just ved at holde ud paa den Maade, maa det saa blive aabenbart, og jeg komme til at lide min Straf.

Thi forresten er min Tanke følgende. Mig synes, at jeg skylder hvad jeg har forstaaet, at det Høiere kan fordre af mig, at jeg holder ud saa længe som der er end den mindste Mulighed. Saasnart jeg endeligt betrygger mit Liv (medens det dog endnu var mig muligt at holde lidt længere ud) er jeg endeliggjort, og hele Verdsligheden vil strax forstaae, at nu er der ingen Fare mere. Det er mig bestandigt saa, at der er noget Høiere i Bevægelse i mig, jeg mener, at jeg ikke kan forsvare Andet end at holde ud saa længe som muligt at være til dets Tjeneste. Skulde jeg have feilet: i

Efterfølgelse] sml. 556.560. afdøe] sml. 553.572. ⁵⁵⁸betrygge
... Udkommet] sml. 560.X³A 345 og Sammenvisninger.

Guds Navn den Synd kan tilgives, og dens Straf vil jo komme i dette Liv, men bryder jeg vilkaarligt af førend det er sandt, at jeg nu maa gjøre Noget for mit Udkomme, bryder jeg saaledes af — og der var noget Høiere i Bevægelse, som vilde have været frem i og ved mig: o, dette vil jeg saa først opdage i Evigheden, hvor det er for silde.

#

#

19 Juni.

Om mig selv.

560
Juni 19.

Forstaaende mig i, at være <en> oprindelig Ueensartethed med Andre, ogsaa ved en Pæl i Kjødet blev jeg i store indre Lidelser Forfatter.

Saaledes havde jeg holdt ud Aar efter Aar, trods Lidelserne, trods de nye Lidelser: en Pøbel-Forfølgelse: jeg kan aldrig nok som takke Gud for hvad der blev gjort for mig.

Da kom 48. Jeg blev løftet paa et Høidepunkt, som jeg aldrig før havde kjendt, og forstod nu mig selv saa ganske i det Forbigangne og Tilbagelagte. Saa forstod jeg det som min Opgave, eller jeg tænkte mig det saaledes: i reen intellectuel Enthusiasme ganske at tilhøre den Opgave, at gjøre det tydeligt, hvad Christendom er — dog uden selv at bestemme ubetinget mit Forhold til Christendommen, derimod i intellectuel Enthusiasme at holde Alt ud for Ideen.

Saaledes forstod jeg det, og mig i min Ueensartethed. Jeg vilde saa ud paa Landet for at marquere desto stærkere.

Dog det skete ikke strax, der vaagnede en Betænelighed. Saa begyndte Betænelighederne. Om jeg, naar det først engang blev Alvor med Næringssorg, om jeg saa ikke vilde fortryde at have marqueret saa stærkt, at jeg ganske havde sluppet den Mulighed, jeg dog altid havde haft, at faae et Embede i Kirken. Om det var forsvarligt inod Christendommen, mod Menneskene, om jeg ikke kunde vippe Sagen saaledes op, at jeg just blev til Fordærvelse for Christendommen. Saa vaagnede igjen stærkt Tanken om hende.

⁵⁶⁰ Ueensartethed] sml. 531.600. indre Lidelser] sml. 545.600.
Pøbel-Forfølgelse] sml. 555.562. ud paa Landet] sml. 559. hende]
sml. 544.587.

1852

Hvis jeg nemlig slog af i Retning af at virke saaledes intensivt, hvis jeg selv gik ind under Bestemmelse af at være Christen, og saa overtog at virke extensivt: saa syntes mig at hertil igien vilde svare, at hun blev indsat i sine Rettigheder^[†]

Denne Opfattelse gjorde saa sit Indtryk paa mig. Der gik Tid hen. Men ret kunde jeg dog aldrig beslutte mig til at gjøre Skridt i Retning af at faae Embede, der var Noget der holdt mig <tilbage>, det var mig som var det en Utroskab mod Gud, at jeg slog saaledes af, men tillige var jeg saa angst, om det ikke kunde være Stolthed i mig, at jeg ikke vilde slaae af.

Saa vaagnede der igien stærkere Indtryk i Retning af, at jeg skulde vove ud, sætte mine Manuscripter ind. Jeg skrev til Bogtrykkeriet, der svarede, at det kunde strax modtage Manuscript. Samme Aften fik jeg først at vide, at Etatsraad Olsen var død. Det forstyrrede mig, det var mig som et Vink i modsat Retning. Men paa den anden Side, der var jo egentlig handlet af mig, og det kunde jo just være en Styrelse, at jeg ikke før fik denne Efterretning (hvilken kunde være kommet mig for Øre en Dag eller to tidligere, thi han var død et Par Dage før) for ikke at standses.

Saa vidste jeg hverken ud eller ind. Saa bad jeg til Gud: lad det nu komme til Afgjørelse, jeg trykker, i Spændingen opdrag Du saa mig.

Fra den Tid jeg opgav at gaae ud paa Landet, har jeg lidt meget og paa Maader som jeg ellers ikke har kjendt: Uheld og Plager i alle Livets Ubetydeligheder, dette forøget ved oeconomicke Bekymringer. Nu jeg har jo selv i et senere Øieblik bedet om Opdragelse: og disse Plager ere da ogsaa blevne stærkere efter den Tid.

Men udviklet er jeg blevet.

Og nu er jeg kommet tilbage til det Punkt, hvor jeg var i 48 men i en høiere Forstaaelse. Min Ueensartethed er jeg atter

[†]] se 561. skrev til Bogtrykkeriet... Etatsraad Olsen var død] sml. 299, og se Note dertil. 587. oeconomicke Bekymringer] sml. 557. 587.

stærkt blevet mindet om, og mindet om, hvad jeg vel næsten havde glemt, at <jeg> ikke kan overtage et geistligt Embede[†]. <Ordinationen staaer mig imod. Min Tanke var da ogsaa mere en Ansættelse ved et Seminarium. men der blev det atter misligt, at paataa sig at danne Præster. |>

Jeg forstaaer mig altsaa i at være ueensartet. Derimod forholder jeg mig ligefrem til Christendommen, saa hvad jeg nu vil komme til at lide ikke er hørende under Bestemmelsen: intellektuel Enthusiasme for det Spørgsmaal hvad Christendom er, men under: Lidelse for Læren, saaledes at jeg ogsaa i at bære den støtter mig ligefrem ved Christendommen.

Det der skal anbringes er: Christi Efterfølgelse — og jeg maa være som jeg er i Ueensartethed. O, min Gud det var dog Dig, der holdt Din Haand over mig, at jeg ikke i Bekymringens lange Tider gik hen og gjorde Skridt i Retning af Eensartethed og derved forskyldte, hvad stærkt er udtrykt af mig i en af Journalerne fra den Tid som det jeg frygtede, at fordrive et Foster, fremdeles vikled mig ind i Noget, hvor jeg længere hen vilde opdage idel Plage, fordi jeg ikke hører hjemme deri, og endeligen paadrog at maatte blive protesteret naar jeg ankom i Evigheden.

„Efterfølgelsen“ skal anbringes. Men „uden Myndighed“ dette er og bliver min Categorie.

Dette er ogsaa skeet, idet jeg i „om min Forfatter-Virksomhed“ og i Forordet til to Taler ved Altergangen og senere i Selvprøvelse

[†] Anm. Dog derfor var jo ogsaa Forholdet saaledes, at jeg intet Skridt turde gøre; men at jeg (som ogsaa vil sees af Journalerne fra den Tid) især ønskede at noget Saadant skulde blive mig tilbudet, for at jeg desto friere kunde see, om jeg ikke maatte sige nei; thi det der piinte mig var især, om det skulde være Stolthed af mig, at jeg ikke vilde gøre Skridt i Retning af at faae en Stilling, der betryggede min Fremtid.

Efterfølgelse] sml. 558. 584. „uden Myndighed“] sml. 551. 644. i „om min Forfatter-Virksomhed“] S. V. XIII, S. 507. — Sml. 558. i Forordet til] S. V. XII, S. 267. i Selvprøvelse] S. V. XII. S. 312.

1852

erklærer mig: at være en Digter. Nemlig „Naaden“ er det Afgjørende, men „Efterfølgelsen“ skal anbringes, dog hverken jeg ængstes over Evne, eller Andre, derfor er jeg kun „en Digter“, dog har mit Liv allerede længe udtrykt mere end det at være Digter, og udtrykker mere, naar jeg bliver i Ueensartetheden.

Det underfundig-Polemiske, der er Natur-Bestemmelse i mig og uadskilleligt fra mit Væsen, er atter her bevaret. Thi hvor ironisk: der er 1000 Præster, Lærere (det er altsaa noget langt Høiere end kun at være Digter) og hele Befolkningen er lutter Christne (atter Noget som er mere end at være „Digter“): og jeg er kun en Digter.

O, min Gud, hvor tydeligt nu Alt staaer for mig, hvor uendeligt meget der dog bliver gjort for mig. Det er ikke Ueensartetheden jeg skal bede mig ud af, det er ikke Opgaven, ak, men jeg skal heller ei have Trygheden, som ligger i at være Eensartet. Nei, jeg bliver i Ueensartetheden. Der bliver jeg hos Dig — og i Sandhed jeg kjender Saligheden deraf, det Eneste, der har ængstet mig, var at jeg troede, at muligen var Opgaven en anden, at jeg skulde ud af Ueensartetheden, hvad dog vel ogsaa har hængt sammen med, at jeg ønskede mit Liv betrygget.

Jeg føler ogsaa Mod og Glæde — vel ikke saaledes som i 48 skummende; men da var dog ogsaa Bekymringen for Udkommet fjernere — var jeg i dette Øieblik den frie, jeg vilde atter juble, thi forresten er alt Godt. Dog har jeg i de forløbne Aar lidt saa meget og maa see Opgaven saa alvorligt an, at jeg dog vilde være adskilligt forandret.

Men selv med den oeconomiske Bekymring, som jeg har den, med Forestillingen om, hvad jeg, efter mit Kjendskab til Verden, kan forudsee af Spektakel: jeg føler mig rolig og glad, maaskee i stillere Tillidsfuldhed langt bestemtere end i 48.

Til 560, i Marginen:

561 [†] Det faldt mig nemlig paa, om ikke det Punkt jeg indtog, der
U. D. vistnok i een Forstand laae høiere end det Almindelige med at

Digter] sml. 545. 582. Naaden] sml. 545. 570. ^{661†}] se 560, S. 380.

være Christen, om det dog ikke, i en anden christelig Forstand, laae lavere, forsaavidt jeg ikke bestemte mig selv at være Christen.

Bøn — og Bøn.

562
U. D.

Hvilken uendelig Forskjel. En Bedende, der dog væsentlig lever i den Forestilling, at om nogle Dage eller nogle Aar bliver det nok godt, og altsaa, væsentligen endelig bestemt, forholder sig til Gud som Den, der endeligt skal hjælpe ham. Og en Bedende — og saaledes maa Sandheds-Vidnet være det! — der seer for sig et heelt Liv i Lidelse indtil det Sidste og tiltagende, og som beder til Gud at styrke ham til at holde ud — hvorved han jo altsaa, hver Gang han beder til Gud, bestyrker sig selv, sætter sig det fastere, at der ikke kan være Tale om, at tage Lidelsen bort.

Conservatisme.

563
U. D.

Hvad der kan forklares af noget Ethisk i et Menneske, det Samme kan ogsaa have sin Grund i en overveiende Nydelsesyge: det at ville fastholde det Gamle, det Bestaaende.

Just Mennesker, som ganske have det for Øie at ville nyde Livet, gjøre verdslig glimrende Carriere, just dem kan det være af yderste Vigtighed, at i Forhold til det Religieuse der da ikke bliver nogensomhelst Bevægelse. Naar først „Aanden“ begynder at røre sig, da bliver Tilværelsen saa urolig, at man ikke kan komme til at samle sig paa verdsligt at gjøre Carriere. Derfor er det saa vigtigt, at det fastholdes, at det Religieuse er at overtage ganske som det overleveredes fra den nærmest foregaaende Slægt, høist med nogle smaae Modificationer. Thi det Epicuræiske forholder sig altid til den gamle epicuræiske Sætning: nil beatum nisi quietum.

⁵⁶² Sandheds-Vidnet] sml. 536. 565.

Lidelse] sml. 560. 565.

⁵⁶³ Ethisk] sml. 557. 569. den . . . Sætning] sml. S. V. XIV, S. 24 f.

1852

#

564

Malebranche

U. D.

slutter Fortalen til 5te Bog af hans Værk om Sandhed saaledes:
 Dersom man derimod vil følge sine Fordomme som de
 Love, hvorefter det skal afgjøres, hvad man skal dømme om denne
 Bog, saa tilstaaer jeg gjerne, at det er en meget slet Bog, thi den
 er ganske udtrykkeligt skrevet i den Hensigt at godtgjøre disse
 Loves Falskhed og Uretfærdighed.

#

#

565

Bøn — Bøn.

U. D.

„Ethvert bekymret, nedbøiet, lidende Menneske kan kun finde
 Trøst ved at bede“ Ganske sandt, ganske sandt; men læg dog
 vel Mærke til dette. Vi almindelige Mennesker bede Gud at ende
 Lidelsen, sende os bedre Tider — saaledes finde vi Trøst i Bøn-
 nen. Sandheds-Vidnet beder Gud at styrke ham til at holde ud i
 Lidelsen, altsaa han beder sig dybere og dybere ind i Lidelsen,
 jo inderligere jo nærmere til Gud jo fastere sætter han sig i Li-
 delsen: har Du Mod til at bede saaledes?

#

#

566

En Replik af Biskop Mynster.

U. D.

I en af hans Betragtninger (det er vistnok en om Guds Ord
 eller om at høre Ordet eller deslige, men det er i Betragtningerne)
 udfører han meget pathetisk, hvor lidet Taarer dog forslaae; han
 siger at han vil opsamle alle disse hykkelske Taarer, som man
 har fældet ved at høre hans Prædiken, medens det dog senere
 har viist sig, at man slet ikke har handlet der efter, og med disse

⁵⁶⁴ Malebranche . . . saaledes] De la recherche de la verité. (4. éd. Paris 1678), S. 477. — Ktl. Nr. 637-40: Von der Wahrheit (Halle 1776). ⁵⁶⁵ Lidelse] sml. 562. 569. Sandheds-Vidnet] sml. 562. 609. ⁵⁶⁶ Mynster] sml. 554. 568. I en af hans Betragtninger] i det til 136 anf. Skr. 2. Bind, S. 19.

Taarer vil han træde frem paa Dommens Dag og sige „jeg har gjort Mit“ — — forunderligt nok, jeg havde just tænkt paa at samle de Taarer op, som Mynster selv har ladet flyde paa Prædikestolen, medens det dog har viist sig, at han slet ikke handler derefter. Saa slaaer det dog til det Ord som Mynster sagde til mig den første Gang vi talte sammen „vi ere Complementer“ — jeg complete-rer jo hans Samling af hykkelske Taarer med Samlingen af hans Taarer.

Guds Ukjendelighed.

567
U. D.

I Modsætning til den af Kirkefædrene fastholdte Bestemmelse: Guds Ukjendelighed paastod Aëtius „at han kjendte Gud lige saa godt ja bedre end sig selv.“ (cfr. Tennemann Geschichte d. Philos. 7de B. p. 167.) Det vilde have taget sig endnu latterligere ud om hans Replik havde lydt: Gud, ham kjender jeg meget godt. I ethvert Tilfælde vilde vistnok Socrates finde det ironisk nok, at Aëtius mener at kjende Gud endog bedre end sig selv — ak, mon han vel kjendte sig selv.

Det at være Præst.

568
U. D.

Naar det at være Præst betyder, at have sit Liv paa enhver mulig Maade jordisk og verdsligt betrygget, at være med i al mulig Livs-Nydelse, derhos at nyde stor Ære og Anseelse — mod een Gang om Ugen i en stille Time, (i den pragtfulde Kunstbygning, som kaldes en Kirke, hvor alt er æsthetisk lagt an) at declamere rhetorisk deiligt, at sværme i de høieste Følelser: saa paastaaer jeg, at dette er just den størst mulige Afstand fra Christendom-

⁶⁶⁷ Tennemann . . . 7de B.] Wilhelm Gottlieb Tennemann, Geschichte der Philosophie (se til IV A 12), 7. Bd (Leipz. 1809). Socrates] sml. 553. 597.

⁶⁶⁸ verdsligt betrygget] sml. 555. 569.

1852

men, er den meest raffinerede Livsnydelse, en Sandsepirringens Potensation som ikke Hedenskabet kunde udtænke saa raffineret.

Tag blot en Skuespiller, og spørg ham, om det ikke er en uhyre Tilfredsstillelse, sandseligt til at fornemme, det at hengive sig i Lidenskaberne, og at fornemme den Magt man øver over Tilskuerne. See, derfor kan Skuespilleren ikke leve uden at spille; Ferie-Tiden er i een Forstand for ham et Savn, han savner hiin Potensation.

Og nu hvor langt taknemligere at spille Præst. At tage Menneskenes skønneste Øieblik, deres Stemninger og Følelser, og fornemme Livs-Følelsen svulme i sig, reflecteret tilbage fra Tilhørerne. Og nu, denne forklarende Glands over det Hele, at det skal være Alvor, saa der ikke er Tale om Bravo eller Hyssen, nei, men om Qvindernes og Ungdommens Tilbedelse.

Da Biskop Mynster havde været syg, fortalte Pauli mig, rørt, at han havde længtes saa meget efter at prædike. Hvor rørende! Lad Phister have været syg i nogle Maaneder, hvor vil han længes efter Potensationen paa Brædderne!

Her ligger et Dyb af Forvirring og tildeels ogsaa Hyklerie som er ganske rædsomt. Ikke en Hoerkarl, en Røver, en Tyv er i Misgjerningens Øieblik saa langt fra Christendommen, som en saadan Præst just i det Øieblik, da han paa Prædikestolen svulmer stærkest i Veltalenhed, <thi Røveren o: s: v: mener dog ikke, at det er Christendom.>

569
U. D.

Et „Ubetinget“ betjent — ved „Grunde“!

Lader det sig gjøre at anprise, anbefale, betjene et Ubetinget — ved Grunde? Nei, Den der gjør det viser han er <et> Fæ, der ikke kan tænke to Tanker sammen; thi „Grunde“ sætte just Det, hvortil de føies, ved Hjælp af Grundene over i Relativiteten, paa lige Linie med hvad der ellers er saadan til en vis Grad, Noget Pascha af 7 Grunde, Andet kun af 3 Grunde o: s: v:.

Nei, det Ubetingede, eller at Dette er det Ubetingede, er den ubetingede Sandhed eller ubetinget er Sandhed, det „Ubetingede“ er dette: abgemackt, Punctum — og derpaa μεταβασις εις αλλο γενοϛ et Bud bliver udsendt med dette Ubetingede. Der skal ikke i fjerneste Maade, intellectuelt, grubles, granskes, vrøvles om dette Ubetingede, nei, det er det Ubetingede, saa hold Din Mund.

Hvorledes betjenes da et Ubetinget? Ganske simpelt, som ogsaa sees af det N. T.

„Det Ubetingede“ bliver (som en Konge giver en Tjener et Ærende) betroet „Apostelen“. Saa gaaer han ud med den ubetingede Sandhed for ubetinget at forkynde den. Vilde Nogen sige til ham, af hvilke Grunde skulle vi antage, at dette er ubetinget Sandhed, kan Du ikke anføre nogle Grunde, saa maatte han svare: nei, jeg skal vel vogte mig, vee, vee mig, om jeg vovede det, det er forfærdeligt at falde i den levende Guds Hænder, og at give Grunde det var jo at gjøre det Ubetingede til det Betingede.

Altsaa Apostelen betjener det Ubetingede i Charakter, det er den eneste Maade, paa hvilken man kan forholde sig til et Ubetinget. Han forkynder dette Ubetingede tidlig og sildig — saa bliver han erklæret for gal af de Samtidige — men han bliver ved Sit, at dette er ubetinget Sandhed, og vedbliver at forkynde det. Saa bliver han forfulgt, men han forandrer sig ikke, ei heller vover han da at gjøre Nar af Gud ved at give Grunde, nei han lider men bliver ved Sit og vedbliver at forkynde det, vedbliver til det Sidste, til han ihjelslaaes. Dette er Charakter: Betjeningen, Beviset for, det eneste mulige, at denne Mand idetmindste selv var enig med sig selv om, at Det han havde at forkynde var ubetinget Sandhed, var fra Gud.

Den der giver Grunde, frygter aabenbart Dem mere til hvem han kommer for at forkynde, end Den, fra hvem han kommer (thi Grundene er netop Relativiteten) men altsaa kommer han jo heller ikke fra Gud, har heller ei noget Ubetinget at forkynde, hvor meget han end „forsikkrer“.

Men den Christendom „Præsterne“ repræsentere, er ogsaa en

i Charakter] sml. 563.571. ihjelslaaes] sml. 565.570.

1852

meget underlig Art af det Ubetingede, den er et Ubetinget, der — naar der da ξ først (foran det Ubetingede!) \geq passende er ventet i mindst en halv Snees Aar — ernærer en Mand med Familie, i fremrykkede Aar giver ham Rang o: s: v:.. Ja en saadan ubetinget Sandhed den kan godt betjenes med — — „Grunde“.

#

#

Christendommen

570
U. D.

har man da reent faaet sat over i den menneskelige Egoisme.

Christendommen forholder sig i Sandhed væsentligen til Lidelse (den indbyder de Lidende — og ved at blive sand Christen kommer Du til at lide).

Men i „Christenhed“ er det egentlig de Begunstigede der have bemægtiget sig Christendommen, de Rige og Mægtige, som til al deres Livs Nydelse ogsaa vil have den, at man forklarer al deres Magt og Vælde og Rigdom som Beviis paa Guds Naade og Tegn paa deres Fromhed — og dem vil Præsterne helst slutte sig til thi her honoreres bedst baade med Penge og Værdigheder.

Paa den Maade er egentlig Christendommen frarøvet de Lidende, og man foredrager under Navn af Christendom dette Jødiske eller Hedenske: at Guds frygts Kjende er at det gaaer En vel i Livet.

Christendommens Mening derimod er det: Lidelse er Kjende paa Guds-Forholdet. Dette er Majestæts-Udtrykket for Guds Majestæt, at han ikke er som andre Majestæter (et ligefrem Superlativ) der give Gaver, han altsaa Den, der giver meest, nei, hans Naade er „omvendt“ kjendelig — paa Lidelse. Desuden er det heller ikke med Gud i Forhold til Verden som med os, at han synes det er en rar Verden. Nei, for ham ligger Verden i det Onde. Naar saa er, sees ogsaa let, at det er hans Unaade at lade disse Mægtige og Rige o: s: v: blive mægtigere og rigere. Nei, sin

ernærer] sml. 568. 570. ⁵⁷⁰Lidelse] sml. 569. 572. honoreres] sml. 569. 571. Naade] sml. 560. 593.

Naade kan han kun udtrykke ved at han lader Dig lide — i denne onde Verden. Endeligen er Gud jo „Aand“ og altsaa maa der en dialektisk Bestemmelse anbringes i Forholdet: at Forholdet ikke ligefrem er kjendeligt (paa Medgang f. E.) men paa Lidelse, hvad ogsaa det N. T. Apostlene, Sandhedsvidnerne o: s: v: udtrykke.

Forsaaaviddt da et Menneske ikke vil lide, ja ikke være glad derved, forvissat om, at Lidelse er Kjendet paa Guds-Forholdet: saa er dette en Egoisme, der (maaskee i Tilbedelsen og Taksigelsens meest brændende Form) dog egentlig har bag Øret at gjøre Gud til noget Lavere, saa han ikke er „Aand“ men en Lykkens Gud o: D.

Og naar jeg saa har forstaaet dette, saa rører det mig, der er i mig en Stemnings Villighed til at ville lide — og saa, saa, synes det mig, at denne Villighed den maa røre Gud, saa han — ja, pas nu paa! — til Belønning sender mig lidt Godt-Godt. O, svigefulde menneskelige Hjerter!

Virkelig at kunne udholde „Lidelse som Kjendet paa Guds-Forholdet“, er Christendom ifølge det N. T. Saa høit er jeg langt-fra, men jeg forstaaer det, og forstaaer det til Ydmygelse.

„Tillige“

571
U. D.

Noget af det Latterligste man kan tænke sig er det dog at være Embedsmand, Rangsperson, Ridder, Fader, Medlem af Venskabelig og <—> tillige „Reformator“!

Men „Forstandens“ Kategorie er just dette Tillige, at man kan være alt Muligt og saa tillige Det og Det.

„Charakter“ er just kun at være „Eet“. Saaledes seer man, at „Forstanden“ har gjort Alt karakterløs. Det Uendelige er egentlig afskaffet. I Forhold til det Endelige gjælder det, som Forstanden siger, at man kan forene flere Ting, være det Tillige.

⁵⁷¹ Embedsmand] sml. 365. 662. Reformator] sml. 515. 615. Karakter] sml. 569. 581.

1852

Men uendeligt kan man kun være Eet, eller det <kun> at være Eet er at være uendelig. Og dette er „Charakteer“.

Dog baade Charakteer og Christendom o: s: v: er afskaffet. Derimod vedbliver Maskinen med de 1000 Levebrød ganske roligt at snurre fort. „Aandeligt“ lader Sligt sig ypperligt gjøre. At man mister en Arm eller et Been, det kan ikke blive ubemærket; men „Aanden“ kan ypperligt være forsvundet — og Maskinen vedbliver at gaae.

Christendom — Jødedom

572

U. D.

Abraham drager Kniven — saa faaer han Isaak igjen, det blev ikke Alvor, Alvorens Høieste var „Prøvelsen“, men saa bliver det igjen Nydelse af dette Liv.

Anderledes i det N. T. Det er ikke Sværdet der hænger i Hestehaar over Jfr. Marias Hoved, for at „prøve“ om hun selv i det Øieblik vil bevare Troens Lydighed, nei, det kom virkelig til at gaae gennem hendes Hjerte, til at giennembore hendes Hjerte — men saa fik hun en Anviisning paa Evigheden, det fik Abraham ikke. Apostelen bringes ikke til den Yderlighed, at det viser sig for ham, at han vil komme til at lide Alt, for nu at „prøve“, om han selv da vil bevare Troens Lydighed, nei, han kom virkelig til at lide Alt, til at hyle og græde medens Verden frydede sig, han blev virkelig korsfæstet — men fik saa en Anviisning paa Evigheden, det fik Abraham ikke.

Det gamle Testamentes „Prøvelse“ er en Barnlighedens Kategorie, Gud prøver om den Troende vil, og naar han saa seer, at han vil, saa er Prøvelsen forbi det bliver ikke Alvor med virkelig at afdøe — men Evigheden udvises heller ikke. Anderledes i Christendommen.

Saaledes er Christendommen i een Forstand uendeligt strengere end Jødedommen, det bliver ganske bogstavelig Alvor med

Christendom... afskaffet] sml. 541. 586. Levebrød] sml. 570. 578.

⁶⁷² Jødedom] sml. 444. lide Alt] sml. 570. 573. afdøe] sml. 558. 588.

at slippe og opgive og miste det Jordiske og med idel Lidelse og med at afdøe. I en anden Forstand er Christendommen uendelig mildere, forsaavidt den udviser Evigheden. Men at være om-dannet til ene at trøstes ved Evigheden er at være blevet Aand, men at blive Aand er af alle Lidelser den kvalfuldeste, endnu kvalfuldere end „Prøvelsen“ i det Gl.T., hvorved dog maa erindres, at hvor der intet Evigheds Haab er der er hvert Livets Aar saa kostbar, man har ikke saa mange Aar inden det Hele er forbi, at derfor ogsaa hvert Aar i Prøvelsen er saa uhyre piinligt, fremdeles, da man intet Evigt har ivente, er ogsaa Tabet af det Jordiske desto føleligere. At bære Tabet af det Jordiske ved Hjælp af det Evige, ja det er let nok — aber, her kommer det igjen, for at kunne hjælpes af det Evige maa man have baaret Tabet af det Jordiske, først i denne Smerte bliver det Evige til.

Christendommen forholder sig til det at være Mand, Jødedommen til det at være Barn. Vi bære os jo ogsaa saaledes ad med et Barn, vi give det ikke hele Barndommen til dets Raadighed og sige, naar saa de 7 eller 9 Aar ere forbi, saa skal det undersøges, hvorledes Du har benyttet dem. Nei, nei, hver Dag, hver Uge, hver Maaned controllere vi Barnet. Jødedommen udviser i Forholdet til Gud dette Barnligere. „Prøvelsen“ staaer paa i en Tid, saa er det forbi igjen men vel at mærke indenfor dette jordiske Liv. I Christendommen bestemmer <Gud> sig som „Aand“, han trækker sig, saa at sige, ganske tilbage, siger: her ligger et heelt Liv for Dig, Examen er først i Evigheden. Og Opgaven er at blive „Aand“, det er ikke en „Prøvelse“ indenfor Timeligheden, nei, Du maa virkelig afdøe.

Det skuffer dette Præste-Vrøvl om, at man sagtens kan bære Tabet af det Jordiske, naar man har det Evige, Præsten (der naturligviis for sit Vedkommende ikke indlader sig paa Sligt, ellers kunde han heller ikke snakke saa bagvendt) mærker ikke, at saaledes gaaer det ikke til, thi for at faae Evighedens Trøst maa jeg just tabe, opgive det Jordiske. Jeg begynder ikke med at have Evighedens Trøst og skal nu til at tabe, opgive det Jordiske, nei,

jeg begynder med at maatte opgive det Jordiske, i denne Lidelse er det at Evigheden bliver til for mig. Saasnart Evigheden trøster mig, har jeg opgivet det Jordiske.

Saaledes er Gud i een Forstand blevet meget strengere i Christendommen. Eller er den Fader ikke blevet strengere, der, saa længe Barnet var en lille Dreng hver Aften overhørte ham i hans Lectie, nu da Drengen er blevet 15 Aar aldeles ikke indlader sig derpaa, men siger: ved Aarets Udgang kommer Dommen. Det kan et Øieblik skuffe Barnet, at det ligesom er blevet Faderens idelige Controlleren qvit, det kan skuffe som var det Formildelse; men see det er Strengthed. Saaledes med Jødedom og Christendom. I Jødedommen griber Gud ind i dette Liv, slaaer strax til o: s: v: Det er vi nu slupne for i Christendommen, Gud har ligesom trukket sig tilbage, og lader os Mennesker spille op saa galt vi vil. Hvilken Formildelse. Ja, see Dig dog for, thi det er Strengthed, at han negter Dig den barnlige Controlleren, og først anviser Evigheden til Dommen. Da han, lempende sig efter Barnet, greb ind i Timeligheden, da kunde Du maaskee i en Hast komme tilbage fra den forkeerte Vei, hvis Du var paa den. Nu derimod er Du saa ganske overladt til Dig selv for hele Dit Liv — og saa kommer Dommen i Evigheden.

#

#

573
U. D.

Den største menneskelige Grusomhed — den guddommelige Kjerlighed.

Den største menneskelige Grusomhed — rædsommere end hvad nogensinde den rædsomste Tyran har udtænkt eller øvet — er den, som vi Alle øve, hele Slægten over, den, at naar En er ulykkelig er lidende i stor Forstand (langvarigt og forfærdeligt) saa sikkre vi os (o, menneskelige Medlidenhed!) vi sikkre os mod ham, ved at udfinde, at det er hans egen Skyld, eller at det er for hans Synders Skyld. Her ligger Job; det er egentlig det, der op-rører ham allermeest, at hans Venner ville forklare hans Lidelse

som Skyld. See, i den Grad elske vi Mennesker at nyde Livet, i den Grad, at de Ulykkelige de Elendige, hvis Lidelser ville forstyrre os Livslysten og give os et andet Indtryk af Gud end at han er Lykken, dem sikkre vi os saa mod ved at sige: det er deres Skyld, og saa fryde vi os ved Livet og fryde os i den Indbildning, at vi har Gud paa vor Side.

Saa kommer Christendommen. Dens Sætning er: det at lide, at være ulykkelig, just det er Kjendet paa at Gud elsker Dig — og hvad Under vel, Gud er jo Kjerlighed. Skulde da ikke Kjerligheden især elske de Lidende. Men dette maa nu ikke misforstaaes, som fik saa Gud travlt med at tage Lidelsen bort, nei, Lidelsen bliver, men Christendom er: det at lide er Kjendet paa Guds-Forholdet.

Og alene denne ene Sætning er nok for at reise Forfølgelsen mod Christendommen. Thi hele den mægtige Verdslighed vil ikke blot have de jordiske Goder, men vil tillige have Besiddelsen raffineret derved, at det skal være Kjendet paa Fromhed og paa Guds Forholdet.

Til 573, i Marginen:

Hvor rystende er ikke den ordknappe Sandhed, hvormed Seneca (de ira 3die Bog cap. 17) fortæller om den Grusomhed, hvormed Lysimachus havde ladet sin Ven Telesphorus fra Rhodus sønderlemme, skjære Næse og Øre af ham, derpaa længe føre ham i et Buur som et vildt Dyr, og da han saa var blevet aldeles ukjendelig, ogsaa fordi man lod al Ureenlighed blive i Buret hos ham, og han i det lille Rum ikke kunde reise sig op eller bruge Arm eller Been, saa — nu kommer det! — saa tabte ogsaa Medlidenheden sig med ham. See her er det. Bliv ret ulykkelig — saa ophører Medlidenheden — paa rette Sted formodentlig!

574
U. D.

[lide] sml. 572. 578. Guds-Forholdet] sml. 515. 578. ⁵⁷⁴Seneca... fortæller] sml. X³A 48.

1852

575
U. D.

Cæsar.

cfr. den lille Opsats af Fr. Schlegel (S. Werke 4de B. p. 307.) om Cæsar og Alexander.

Sin Lighed med Catilina vedgik Cæsar selv offentlig, da man gjorde ham Bebreidelser, at han havde befordret nogle Menne-sker af den laveste Herkomst til de høieste Ærespladser, svarede han: dersom Snigmordere og Røvere havde været ham nyttige til at hævde sin Magt og Anseelse, saa vilde han belønne disse paa samme Maade!

cfr. p. 310. Cæsar lagde ikke Skjul paa sit herskesyge Sinde-lag, og førte altid det Ord af Eteocles hos Euripides i Munden: „for Herredømmets Skyld kunde man vel gjøre Uret, iøvrigt gjøre Ret.“

576
U. D.

Antonin — Epiktet.

Hvor ubetydelig er dog Antonins Skrift i Sammenligning med Epiktet! Antonin har det ingen ret Art med, det er næsten affec-teret som en Professor. Nei, en Slave — saa kan det have Art med Stoicismens Ophøiethed, saa er den i Sandhed den eneste Udvei. Antonin har paa saa mange Maader hjulpet sig — ved at være Keiser.

577
U. D.

Christus er „Midleren“

Ogsaa deri sees det Usande i Stoicismen, at Stoikeren uden-videre (uden en Midler) vilde være i Slægtskab med Gud.

578
U. D.

Evangelium prædikes for de Fattige.
Et Indlæg.

Det er ikke en historisk Bemærkning af Christus: jeg prædiker Evangelium for de Fattige, nei, (og selve Ordstillingen fremhæver

⁵⁷⁶Fr. Schlegel (S. Werke 4de B.] Friedrich Schlegel's sämmtliche Werke (se til I A 211), 4 Bd. (Wien 1822). ⁵⁷⁷Stoicismen] sml. 493. 630. ⁵⁷⁸Bemærk-ning af Christus] Matth. 11,5.

dette) „Evangelium“ prædikes for Fattige, Accenten paa Evangelium, at Evangelium er for de Fattige.

Ved „Fattige“ forstaaes saa her ikke blot Armod, men alle Lidende, Ulykkelige, Elendige, Forurettede, Krøblinge, Halte, Spedalske, Dæmoniske.

For dem prædikes Evangelium, o: Evangelium er for dem.

Evangelium er for dem det glade Budskab.

Hvilket glade Budskab? Ikke Budskabet: her er Penge, her er Helbred, her er Æres-Opreisning o: s: v:, nei, nei, saa bliver det ikke Christendom.

Nei, Evangeliet er for Fattige det glade Budskab, at det at være ulykkelig i denne Verden (saaledes at den menneskelige Medlidenhed slipper En, og <den> verdslige Livslyst endog grusomt vil gjøre Ens Ulykke til Skyld) at det er Kjendet paa Guds-Forholdet, at disse Fattige, hvem Slægten skiller sig af <med> endnu grusommere ved at gjøre det til deres egen Skyld at just disse Fattige at just for dem er — Evangeliet.

Saaledes var det oprindeligt, dette er Evangeliet i det N. T. Σ Det prædikes for „de Fattige“ og det prædikes af Fattige, der, hvis de ellers ikke vare Lidende, ville blive det ved at forkynde Evangeliet, da Lidelse er uadskillelig fra Christendommen hører med hos Tilhørerne (det er jo for de Fattige) følger med Forkyndelsen, Forkynderen maa lide for Læren. \geq

Men snart indtraadte Forandringen og er saa vedblevet at tiltage i større og større verdslig Tryghed betræffende at dette Forkeerte er Evangelium.

Naar nemlig det at forkynde Christendom er Levebrød om muligt et fedt Levebrød, saa, ja saa forkyndes Evangelium bedst — for de Rige, Intet er lettere at indsee. Naar det at forkynde Christendom er at faae Rang og Titel om muligt høi Rang og Titel, og Stjerne og Baand, saa, ja saa (det indseer ikke blot Forkynderne, det indseer jeg ogsaa) saa forkyndes Christendom bedst for de Mægtige. o: s: v:

Guds-Forholdet] sml. 573.588. Lidelse] sml. 573.579. Levebrød] sml. 571.582.

1852

Paa den Maade er Evangeliet blevet aldeles forfalsket.

1) Christendommen er ikke mere et glad Budskab for Lidende, altsaa Glæde i Lidelse, er ikke mere Lidelse forklaret ved Evighedens Haab, men er Livs- Nydelse potenseret ved Evighedens Haab.

2) Det at forkynde Christendom er ikke mere at lide, at lide for Læren, men glad ved Evighedens Haab, nei det er den meest raffinerede Livs- Nydelse (udføres psykologisk stærkt) potenseret ved Evighedens Haab.

3) Evangeliet kommer ikke mere væsentligen de Fattige til Gode, nei, det er endogsaa (skjøndt man ikke altid er sig dette bevidst) blevet en himmelraabende Uret mod de Lidende. Idet man nemlig har fundet sin Fordeel ved at forkynde Evangeliet for de Rige, de Mægtige o: s: v: føres Sagen igjen tilbage til Det, Christendommen netop har villet modarbeide. De Rige og Mægtige beholde ikke blot alt Deres nei, men denne deres Livs Medgang bliver Kjendet paa deres Fromhed, Kjendet paa Guds- Forholdet „see, siger man, fordi denne Mand er from og gudfrygtig, derfor lykkes Alt for ham, derfor samler han den ene Tønde Guld efter den anden, og naar han svarer Christendoms- Forkynderne en passende Afgift, saa indestaae de ham for, at det er Guds Vel- signelse, at det er fordi han er en sand Christen, hvilket bedst con- venerer baade ham og Forkynderne.“ Men derved kommer saa igjen det gamle Grusomme frem: at de Ulykkelige, de Fattige, det er deres egen Skyld, det er fordi de ikke ere fromme, og sande Christne. Altsaa disse skulle ikke blot have Lidelse men Skyld til, og de Rige ikke blot Nydelse med Fromhed til.

See, det er Christendom. Sammenlign saa det N. T. og Du skal see det er den størst mulige Afstand.

Bagvendt.

579
U. D.

De der selv nyde stor Ære og Anseelse, have Stjerneŕ og Baand o: s: v: de prædike om: det er dog saligt at lide Forhaanelse for

⁵⁷⁹ lide Forhaanelse] sml. 578. 582.

Sandhed. Og De, der virkelig lide Forhaanelse og dog for en god Sag, de have ikke Troens Frimodighed til at sige Ordet ud „det er dog saligt at lide Forhaanelse for det Gode“, de prædike om Verdens Lumpenhed o: s: v: det vil sige, de ville dog helst være frie for at lide Forhaanelsen, altsaa de troe ikke selv, at det er saligt.

Paa den Maade gaaer denne Prædiken reent ud, den høres ikke mere. I Sandhed kan den kun holdes af En, der virkelig selv lider Forhaanelse for noget Godt. Men har han ikke Troens hele Frimodighed kan han alligevel ikke, vil han helst være fri for Forhaanelsen gjør han bedst i ikke at prædike herom, thi vist er det, Intet opbringer Verden mere end at En, der virkelig forhaanes, vil forkynde, at det er saligt, var Forhaanelsen, han leed, hidtil kun mindre, lad ham blot prædike saaledes, og Forhaanelsen skal blive rasende i Lidenskab.

Mulighed — Virkelighed

580
U. D.

Loven er: Det, som i Mulighed rører os, vækker vor Beundring o: s: v: det Samme i Virkelighed hade, forbande, forfølge vi.

Det I-og-for sig Værende — og min Opgave.

581
U. D.

Jeg fremtager det N.T. (iforveien har jeg forskaffet mig et nøiagtigere Kjendskab til den classiske Oldtid, jeg har <heller> ikke ladet de første christelige Aarhundreder upaaagtede) og spørger nu: hvorledes <forholde> vi Mennesker <os> nu, Menneske-Slægten sig nu til den hele Opfattelse af Livet som er indeholdt i det N. T., er der ikke sammenlignet hermed foregaaet en heel qualitativ Forandring med Slægten og det at være Menneske?

Jo, der er, Intet er lettere at see.

Hvilken er da denne Forandring? Den er, at det I- og forsig-værende, det Ubetingede er aldeles gaaet ud af Livet, „Forstan-

⁵⁸⁰ Mulighed — Virkelighed] sml. 582.X^a A 519.

1852

den“ sat isteden, saa det I- og forsigværende, det Ubetingede ikke blot er gaaet ud, men er blevet Menneskene en Latterlighed, en comisk Overdrivelse noget Don Quixotisk, hvoraf man vilde lee, hvis man fik det at see, men man faaer det ikke at see, thi det er jo gaaet ud af Livet.

Det I- og forsigværende og Forstanden forholde sig omvendt til hinanden, hvor det ene er er det Andet ikke. Naar Forstanden heelt har gennemtrængt alle Forhold og Alle, vil det logforsigværende aldeles være gaaet ud.

Og der er det omtrent vi nu er. Overalt Forstand: istedetfor en ubetinget Forelskelse — Fornuft-Giftermaal, istedetfor ubetinget Lydighed — Lydighed i Kraft af Raisonements, istedetfor Tro — Viden af Grunde ξ istedetfor Tillid — Garantier, istedetfor at vove — Sandsynlighed, klog Beregning, istedetfor Handling — Begivenhed, istedetfor den Enkelte — nogle Stykker, istedetfor Personlighed — upersonlig Objektivitet, \geq o: s: v: o: s: v:.

Men det N.T. repræsenterer just det logforsigværende, ene og alene det logforsigværende, nu spørger jeg: hvad vil det sige, at vi vedblive at lade som var Alt i sin Rigtighed med at vi kalde os Christne efter det N.T., naar det som just er Nerven i det N.T. det logforsigværende er gaaet ud af Livet?

At her er et uhyre Misforhold, ere ogsaa Mange opmærksomme paa. De vilde da give Sagen den Vending: Slægten er voxet fra Christendommen.

Jeg mener lige omvendt: Slægten er gaaet tilbage [*i Marginen*: eller er dog ikke et Fornuft-Giftermaal (om der saa var 170,000 af de deiligste Grunde for det) et Tilbageskridt sammenlignet med en Forelskelse?], saadanne Mennesker som Christendommen er beregnet paa leve ikke mere i Gjennemsnit er der skeet et Avancement i Menneske-Slægten, men der er ikke mere Individer, som kunne være Bærere for Christendommen.

Saa foreslaaer jeg, at vi i Erkjendelse heraf, ydmyge os saaledes at vi (saa langt fra at mene at det er os, der ere voxede fra

Grunde] sml. 569.614. Handling] sml. 571.582. den Enkelte] sml. 551.590.

Christendommen) tilstaae, at vi kun kunne udvise en Tilnærmelse til Christendommen.

Her mener jeg, vi nu ligge. At Slægten skal igjennem Forstanden til det Ubetingede igjen er min Tro. Men Sandhed skal der være betræffende, hvor vi ere.

Man vil let see, at det der beskjeftiger mig ikke er en Strid med Den og Den, at han ikke er en sand Christen, nei det der beskjeftiger mig er den Forandring, der aabenbart er foregaaet med hele Slægten (jeg skulde saaledes let vise, at selv de ivrigste af de gammel Orthodoxe selv ligge i Forstanden og ikke udtrykke et logforsigværende) sammenlignet med hele det N. T.

Et overkradset Dobbeltkors

*

*

Angreb paa Den og Den er mig væsentligen fremmed. Ælmlertid har jeg dog stundom, for at gjøre hvad jeg vil kjendeligere taget polemisk Sigte paa Bevægelsespatriet. Hvad det Bestaaende angaaer har jeg forholdt mig roligt eller snarere understøttende. ÷ At f. E. Biskop Mynster har vidst behændigt at gjøre det at forkynde det N. T.s Christendom til den meest smilende og glimrende, den fordeelagtigste Carriere: jeg har sandeligen ikke misundt ham det; at gjøre nogen Indsigelse derimod har jeg ikke følt mig opfordret eller kaldet til. Nu var det desuden overflødig, thi hvad der i den Henseende skulde siges har Biskop Mynster selv paataget sig at sige, kort, betegnende, spydigt, som man kunde vente det af Biskop Mynster, hvis Spydighed er bekjendt nok, og bekjendt for at være ypperligt tilspidset, sikkert rammende. I en af sine sidste Bøger (Yderligere Bidrag) bestemmer han sig selv omtrent eensartet med Corsarens Goldschmidt. Det er frygteligt spydigt. Vistnok var det det der skulde siges, at disse Søndags-Høitideligheder er Spilfægterier, at Mandagen (Virkeligheden) er det afgjørende, og at Mynsters Virkelighed er ogsaa dette: Proffiten leve. Men fordi det var dette der skulde siges, deraf følger

gammel Orthodoxe] sml. 552.662. Mynster] sml. 568.585. Yderligere Bidrag] se til 195. Goldschmidt] sml. 552.606.

1852

ikke, at Enhver kunde sige det saa spydigt, tilmed i den Grad beregnet paa at indprente sig i Hukommelsen, da det Hele er som et Hexerie, blot to Navne (Mynster og Goldschmidt, Goldschmidt og Mynster) der behøves ikke et Ord mere, Mynster og Goldschmidt: det er nok. I Sandhed hvad Under at Biskop Mynsters Spydighed har været frygtet, og dog var dette Sidste maaskee den frygteligste Spydighed af dem alle. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Saaledes gaaer det Alderdommen; thi medens Biskop Mynster forresten er aldeles usvækket, ungdommelig spydig som nogensinde, kjendes Alderdommen paa, at det forsaavidt slaaer feil for ham, at Spydigheden gaaer ud over ham selv.

[*I Marginen*: En Mand, der i sit tidligere Liv var f. E. en Mester i at skrive Breve — hvis han som Olding er usvækket, vil skrive dem lige saa mesterligt som nogensinde; men derimod vil det maaskee hænde ham (og derpaa kjendes, at han er blevet gammel) at han i at skrive uden paa Brevene tager feil af Adressen.]

#

582
U. D.

Goethe som Repræsentant for den moderne
Charakteerløshed — Forstands-Synder,
frygteligere end andre Synder.

Christendommen lader nu aabenbart sin Sag gaae til Doms; der vil blive at gaae tilbage i ethvert Fald til Luther; Betjeningen er det især dermaa blive Spørgsmaal om, den objektive Forkyndelse, at den er Charakteerløshed: saa kan det maaskee være gavnligt at vise den moderne Charakteerløshed paa et andet Gebeet, i sin Repræsentant Goethe, hvor Sagen vel ikke er slet saa alvorlig, da Goethe ikke gav sig ud for at være Christendoms Lærer, ei ved hellig Eed havde indviet og ved Ordinationen og en Hellig Aands Meddelelse var indviet til at lære Christendom.

⁵⁸² [Luther] sml. 521.618. Hellig Aands] sml. 551.588.

Der er i et Menneske i Phantasien (og denne har ethvert Menneske mere eller mindre af) et Muligheds Forhold til det Gode, det Ædle, det Uegennyttige o: s: v:

Styrelsens Bestemmelse (og saaledes er det ogsaa Christendommens Mening) at dette Muligheds Forhold skal drage Mennesket saaledes ud, at han saa træder i Charakter af det Gode, det Ædle, det Uegennyttige, sætter det ind i Virkelighed, hvor han da kommer til at sande, hvilken uendelig Forskjel der er mellem Mulighed og Virkelighed, at Det, der i Mulighed er saa Vinkende, i Virkelighed er saa svært.

Barndommen og Ungdommen tildeels ogsaa for hele Livet Qvinden forholder sig væsentligen til Phantasien; saa skulde da Manddommen være: at træde i Charakter af Det, der rørte Barnet, Ynglingen, Qvinden.

Men dette skeer saare sjældent. Og som i Individet saa er i hele Slægten denne Udvikling standset paa: Forstanden.

Tag nu en egoistisk rigt begavet Natur, med stærk Lyst til at nyde Livet. Han er baade for rigt begavet og for intellectuelt udviklet til ikke at see, at uden Ideerne og Idealiteten og Forholdet dertil er Livet altfor ubetydeligt.

Men han er tillige en reen Egoist og <egoistisk> Forstandighed. Hvad gjør han saa? Han deler. Med Hjælp af Phantasien forholder han sig til det Ædle, Gode, Uegennyttige, Ophøiede — og det er kostelig Nydelse, det veed han godt. Han sætter sig ind, han ligesom giver sig hen til det — men see, just i det Øjeblik da det Gode igjennem Phantasien vilde drage ham saaledes ud, at han nu traadte i Charakter af, satte det ind i Virkelighed, hvad han som Forstandig i større Forstand har en udviklet Forestilling om vilde blive Lidelse: just da bryder han af, og er Egoisten. Digterisk bemægtiger han sig altsaa den ethiske Idealitet, han udtømmer sig digterisk — men selv er han den paa sin jordiske Profit Kloge, som da ikke er gal at træde i Charakter af det Gode.

Charakter] sml. 581.608. Mulighed og Virkelighed] sml. 580.
Lidelse] sml. 579.583. Digterisk] sml. 560.586. jordiske Profit]
sml. 578.603.

1852

Charmant! Det er dobbelt Profit: først den ligefremme jordiske Profit, som man naaer ved at være Egoist; og saa det Skin af Ophoiethed som den digteriske Frembringelse kaster over En.

Man „digter“ ædel, uegennyttig Opoffrelse — og man er en Skakerjode: saa har man endog mere Profit end Skakerjoden; thi man har tillige dette Skin, denne Glands af at være den Uegennyttige o: s: v.; da Menneskene i deres Eenfoldighed forvexle En med det digterisk Frembragte.

Tænk saa en Christendoms Lærer a la Goethe, en der ved Hjælp af Betragtninger og Skildringer (dette er svarende til „Digter-Udtømmelserne“) naaer Hellighedens Skin og som er en kold Forstands-Egoist, der veed indtil det Mindste at passe paa sin Profit: ogsaa paa Profiten af disse Betragtninger og Skildringer.

Der er nu talt nok om, og dømt strengt om al den frygtelige Usædelighed der i „Lidenskabens“ Tider frygteligt forvexlede det Høieste med de sørgeligste Udsvævelser: mon det dog er saa afskyeligt som denne Hjertets Fortabelse, dette at have taget Skade paa sin Sjæl: at kunne gjøre det Høieste og Helligste til digterisk Spil og roligt, forstandigt beregne selv at have Fordelen deraf. Tag En, der, som han meente det, religiøst begejstret taledes i de høieste Toner om christelig Kjerlighed — og hvem saa Lidensskaben spillede det Puds, at det kom til at betyde, at han forførte nogle Piger, der vare fortryllede af hans Phantasie (thi dette maa fastholdes, at det var ikke hans Hensigt, det var ikke en klog beregnet Plan) — tag dette, og tag saa Modstykket, En, der i Forstandens Haardhjertethed veed saa nøiagtigt at forvandle sit Forhold til det Gode til et Digterisk, og nu ved denne Fremstilling fortryller Alle, der næsten tilbedende see i ham en Hellig, han der dog klogt veed bestandigt at svinge saaledes af, at han da aldrig kommer i Charakter af det Gode, men blot tager al Fordelen, ogsaa den næsten tilbedende Beundrings: hvilket er værst!

Det Menneskelige — det Christlige.

583
U. D.

„Naar Du gør Det og Det, da vil Du derved gjøre Dig selv og Andre ulykkelige, Du vil blive hadet, afskyet, forbandet af Menne-

skene, som vilde berede Dig enhver Lidelse, fuldt forvissede om, at Du ærligt har fortjent det — ergo kan det aldrig være Guds Villie at Du skal gaae ad den Vei.“ I det N. T. læse vi: I skulle blive hadede af alle for mit Navns Skyld, ja den Tid skal komme, da hvo som ihjelslaaer Eder, skal mene at vise Gud en Dyrkelse — ergo er det ad den Vei Du skal frem. Forunderligt! Og saa ere vi Alle Christne.

„Naar den Elskede, eller naar Din Hustrue, Dine Børn o: s: v: bede og besværg Dig da ikke at gaae ad den Vei, der vil føre Dig til Adskillelse fra dem: saa kan Du være vis paa, at det ikke er Guds Villie, at Du skal gaae den Vei!“ I det N. T. læse vi: jeg er kommet at tvistiggjøre Mand og Hustrue o: s: v: o: s: v: — ergo er det den Vei Du skal gaae. Forunderligt! Og saa ere vi Alle Christne, og 1000 christelige Præster have vi.

Det Menneskelige — det Christelige

584
U. D.

1000 Præster declamere om Søndagen — og hvis saa En vilde om Mandagen vove at handle derefter, saa bliver han udleet som en Daare, en Særling, eller, hvis han har mere Energie, udskreget som en Sværmer, Samfundet paa det Alvorligste maa sikkre sig imod, hvad det ogsaa gjør ganske anderledes ivrigt end mod Cholera — og næste Søndag declamerer Præsten igjen, og vi ere alle Christne.

At ville følge Jesum efter, altsaa at ville gjøre sig selv ulykkelig, at ville lide „frygtelige Hovmod“ raaber man, og jeg selv er ikke langt fra i Anfægtelsens Øieblik at ansee det for Hovmod — og dog siger Jesus i det N. T. atter og atter: Den, som ikke følger mig efter er mig ikke værd, (saa det vel altsaa maa være Ydmyghed blandt Andet ogsaa saaledes, at der hører Ydmyghed til at bære al denne Anklage over Hovmod) — — og saa ere vi Alle Christne, vi, som, om det var muligt paa Livet straffe Den, der vover at

Lidelse] sml. 582.588. I det N. T. læse vi: I skulle osv.] Matth. 10,22. Joh. 16,2. — Sml. 508. I det N. T. læse vi: jeg er kommet osv.] sml. Matth. 10,35f. ⁵⁸⁴Anfægtelsens] sml. 509.591. dog siger Jesus] Matth. 10,38. følger mig efter] sml. 560.588. 26*

1852

ville følge Jesum efter, formodentligen for at det kan blive sandt, hvad Christus forudsiger om hvorledes det vil gaae „Efterfølgeren.“

Og dersom saa jeg med Guds Bistand holdt troligen ud — saa, ja saa vil mine Skrifter blive læste, maaskee meget læste, men om jeg paa hver evige Pagina skrev det ind: pas paa, at det ikke bliver Doctrin, det bliver alligevel Doctrin.

#

585

„Mig er Verden korsfæstet og jeg Verden.“

U. D.

Det er en Langfredags-Prædiken af Mynster — tænk nu Mynsters hele Liv, og at dette skal være Mottoet!

#

586

Om mig selv.

U. D.

„Christendommen er hersteds slet ikke til; men for at der kan være Tale om at den faaes igjen, maa først en Digters Hjerter briste, og denne Digter er jeg“ dette Ord af mig selv om mig selv det bliver dog sandt.

#

Aug. 5. Se 302

#

587

[I Marginen: Om mig selv (cfr. Journalen NB²⁴ p. 68.)]

Aug. 7.

Om mig selv cfr. Journalen NB²⁴ p. 68.

d. 7 Aug.

Det bliver mig nu i disse Dage tydeligt, at det i hiin Nattesamtale med mig selv som gik forud for Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus, var min Forstandighed, der vilde

⁵⁸⁵ Mig er Verden korsfæstet osv.] Gal. 6.14. Langfredags-Prædiken af Mynster] det til IX A 46 anf. Skr., S. 184 ff. — Sml. 581.592. ⁵⁸⁶ Christendommen . . . ikke til] sml. 571.633. Digters] sml. 582.609. ⁵⁸⁷ Journalen NB²⁴ p. 68] s: 299, S. 168. Anti-Climacus] sml. 513.647.

holde mig tilbage og ikke det Bedre i mig. Saaledes endte den nemlig: „jeg (eller Du) kunde jo vente en 8 Dage“ „see, nu vil han sin egen Undergang.“ Dersom jeg antager, at den første Replik skal lyde: Du kunde jo vente en 8 Dage, saa er det ikke mere Samtale, saa er det den anden Stemme der siger baade det og Svaret „see, nu vil han sin egen Undergang.“, og det staaer saa tydeligt for mig, at disse to Sætninger forholde sig til hinanden som Replik og Contrareplik. Men altsaa maa Replikken lyde: jeg kunde jo vente en 8 Dage.

Lad mig endnu engang tage den Sag op, det har for mig været saa afgjørende, dette med Udgivelsen af den sidste Pseudonym og saa det Senere.

Saaledes stod Sagen. Jeg havde i længere Tid forstaaet, at jeg ved at slaae af, ved at ophøre at være Forfatter, ved at bruge mine Gaver til at vinde for mig, let kunde sikkre mig en yderst behagelig Existents. Men bestandigt var der Noget i mig, som holdt mig tilbage derfra, thi det var mig, som fordredes der mere af mig.

Imidlertid blev Forholdene strengere og strengere for mig, saa kom hele det Oeconomiske saa stærkt op, saa mange mange andre Lidelser — saa faldt det mig mere og mere paa, om det dog ikke var Guds Villie, at jeg skulde glæde mig ved Livet. Saa tiltalte det mig saa meget, idet jeg slog af, at gjøre Noget for hende. Dog kunde jeg ikke ret beslutte mig til at gjøre Skridt i denne Retning, det var mig som fordredes der mere af mig, medens jeg tillige dog var saa angst, at det skulde være Stolthed af mig, at jeg ikke vilde.

Saa skrev jeg til Bogtrykkeriet. Da var det, jeg fik Efterretning om Etatsraad Olsens Død.

Da var det hiin Natte-Samtale med mig selv indtraadte.

Jeg vidste ikke hvad jeg skulde gjøre, men besluttede dog at vove ud.

Det fulgte af sig selv, at mit Liv nu maatte blive mere og mere

det Oeconomiske] sml. 560.600. hende] sml. 560.600. skrev jeg til Bogtrykkeriet... Etatsraad Olsens Død] sml. 560.

1852

anstrengt. Det er ogsaa skeet. Imidlertid vilde alt Det ikke have taget saa meget paa mig; men det der har taget paa mig frygteligt, om det end og har udviklet mig høiligt, er, at jeg ikke kunde blive klog paa, om det var min Stolthed, der havde villet vove ud tiltrods for en advarende Stemme („see nu vil han sin egen Undergang“) eller lige omvendt, at det just var min Forstandighed, der vilde have holdt mig tilbage og ladet mig vente i en 8 Dage, hvorved da Alt var gaaet i sin Moder igjen, og at dette vilde være blevet min egen Undergang (see nu vil han sin egen Undergang).

O, det har været strenge, strenge Tider, indtil Døden. Og hvad der piinte mig som Dødsstødet var dette, om det skulde være muligt, at det var min Stolthed der tiltrods for min Forstandighed, der noksom havde seet Farerne forud, og endog tiltrods for en advarende Stemme, skulde have vovet ud. Det er forfærdeligt, jeg har følt Lidelser som det at døe.

Men Styrelsen veed nok hvad den gjør. Thi dersom til alle Lidelserne ikke var kommet den Lidelse: om det ikke var min egen Skyld, om det ikke var Guds Unaade, at dette hændte mig, saa var Lidelsen aldrig blevet indtil Døden — og det var nok Bestemmelsen.

Derfor lod Styrelsen mig forblive i en Uklarhed over hiin Natte-Samtale, for at jeg paa denne Uklarhed skulde saare mig indtil Døden.

Det har jeg ogsaa gjort. O, men hvad har jeg ogsaa nu lært! Trættet i denne indre Qval tabte jeg Lysten til at ville nyde Livet, selv om nu Betingelserne tilbødes — men jeg blev i dybeste Forstand opmærksom paa Christendommen.

588 Den Hellig-Aand er „Trøsteren“ — at afdøe — at
U. D. gjenfødes.

Hvorfor kaldes den Hellig-Aand Trøsteren?

Ganske simpelt. Dersom Kjendet paa at forholde sig til Gud og

⁵⁸⁸ [Hellig-Aand] sml. 582.593. at afdøe] sml. 572.620. forholde sig til Gud] sml. 578.600.

Kjendet paa, at Gud elsker mig, skal være, at Alt lykkes mig, saa behøver jeg ingen Aand til at trøste mig, dette hele Forhold er slet ikke et Aands Forhold.

Nei, men naar Kjendet paa Guds Forholdet er Lidelse, naar det at Gud elsker mig finder just Udtryk i, at jeg maa lide (og anderledes kan Gud som „Aand“ ikke udtrykke sin Kjerlighed, og saaledes læres det ogsaa i det N.T., hvor jo f. E. Christus udtrykkelig siger til Paulus, at han skal see, hvad han skal komme til at lide for hans Navns Skyld, saa altsaa Lidelse er Udtrykket for Kjerligheden, Udtrykket for at være den Elskede) saa maa der en „Aand“ til for at trøste.

[I *Marginen*: Forresten kaldes „Aanden“ ogsaa „Trøsteren“ med Hensyn til at „Efterfølgelsen“ dog aldrig kan lykkes et Menneske saaledes, at han paa nogen Maade turde fortrøste sig til den.]

Hvad er det at afdøe? Det er at gienne mlide den Smerte, at Gud for En virkelig bliver Aand, hvorved Kjendet paa Guds-Forholdet bliver Lidelse.

Hvad er det at gjenfødes? Det er gennem den Smerte, som er at afdøe, at forvandles til at skulle være Aand og udholde, at Kjendet paa Guds-Forholdet er Lidelse.

Den meest potenserede Egoisme, er at elske sig selv og saa ovenikjøbet indbilde sig, at det at Alt lykkes En er Beviset for Guds Kjerlighed. Frygtelige Egoisme. Den største Afstand herfra, er i salig Glæde i seierrig Glæde at kunne holde dette ud, at Kjendet paa Guds-Forholdet er Lidelse.

At elske Christum.

589

U. D.

Hvad er det at elske? Det er at ville ligne den Elskede, eller det er at gaae ud fra sit Eget og ind i den Elskedes.

Lad En have med stor Opoffrelse gjort mig den største Tjeneste, saa jeg nu siger jeg elsker ham: ja, lad os see, hvorledes jeg

Lidelse] sml. 583. 590. Efterfølgelsen] sml. 584. 589.

1852

udtrykker det, for at see, om jeg elsker. Christus leed og døde for mig. Nu saa vil jeg, glad ved at han erhvervede mig mine Synders Forladelse og en evig Salighed, jeg vil ret glæde mig ved Livet, men tillige takke ham og atter takke ham. Bliv nu lidt, er det at elske Christus? Nei, lige modsat det er den frygteligste Egoisme. Eller veed jeg ikke, paa hvilken Maade Christus ønsker jeg skal udtrykke min Tak, nemlig ved Efterfølgelse. Dersom jeg da elsker ham, saa maa jeg jo udtrykke dette i hans Sprog, og ikke sludre Noget op i mit eget Sprog og bilde ham ind, at det skal betyde, hvorledes jeg elsker ham.

590

Undseelse. <Den Extraordinaire.>

U. D.

Plato siger i „Lovene“ (dette er citeret efter Röttscher: Aristophanes und seine Zeit Berlin 1827. p. 85.86.) at det der binder Menneskene i Lydighed mod Lovene er Undseelse. ($\alpha\iota\delta\omega\varsigma$.)

Deri ligger det Menneskelige, at det at være den Enkelte, Undtagelsen er Frækhed.

I Umiddelbarheden er denne Undseelsens Magt som binder de Enkelte i Følgksomhed mod det Almene egentlig Dyre-Bestemmelsen, de ere ikke saaledes reflekterede i sig, at de kunde udholde at være forskellige fra de Andre, at skulle være forskjellig fra de Andre vilde være den rædsomste Qval.^[†]

I reflekterede Tider er det saa ofte kun Menneske-Frygt der cutionerer de Enkelte til at være som de Andre, saa bliver Abstraktioner som Publikum, hvilket egentlig er „de Andre“ Tyranen.

Dog bliver ogsaa den ethiske Sandhed, at Mennesket skal have Undseelse for at være forskjellig fra det Almene, hvor meget end maa fastholdes, at dette let kan blive Sophistisk, naar man ikke passer paa, hvad der skal forstaaes ved det Almene, at det ikke er udendvidere hvad til en given, maaskee fordærvet Tid „de Andre“ udtrykke.

Christus leed . . . Synders Forladelse] sml. 542.593. Efterfølgelse] sml. 588.593. ⁵⁹⁰Extraordinaire] sml. 556.591. Röttscher . . . seine Zeit] s: H. Theodor Röttscher, Aristophanes und sein Zeitalter. — Sml. III B30. den Enkelte] sml. 581.591. †] se 591. ethiske Sandhed] sml. 500.

Tag nu den Extraordinaire. Ogsaa dette hører med til hans Lidelse, at han ikke kan undgaae at forvexles med slet og ret Frækhed, der sætter sig ud over det Almene. Dette kan ikke undgaaes, thi Berettigelsen ligger i det den Extraordinaire har at bringe; men det er jo implicite tilstede og sees egentlig ret først naar han er død.

Til 590, i Marginen:

[†] Som Undseelse forbyder at blotte sig at blive nøgen, saaledes 591
er det en Undseelse der afholder En fra at opgive det Skjul at U. D.
være som de Andre og at blottes som den Enkelte. — Det er
derfor en Lidelse at blive den Extraordinaire, medens det dog
alligevel er Sandhed, at han <hvis han er den sande Extraordi-
naire> skal være det, Lidelsen er, at de Andre maae ansee det
for Mangel paa Undseelse, og at han selv i Anfægtelsens Øieblik
maa ansee det saaledes.

Ungdom — Alderdom

592
U. D.

Saa springer der en Yngling op, taler begeistrede Ord — og anlægger den Maalestok paa en Olding, hvis Liv da rigtignok ikke kan siges at svare til dette Høie og Begeistrede. Og saa troer Verden (der altid vil bedrages) at naar bare den Yngling kommer til at styre, saa bliver Alt godt.

O, Herre Gud hvor dumt. Lad os faae at see den Yngling naar han er blevet en Olding, hvorledes saa hans Liv er.

Men det er den Grusomhed mod de Gamle, som atter og atter forskyldes.

Jeg er mig bevidst at have gjort en Undtagelse, thi jeg har i Grunden spenderet min Ungdoms Fordeel paa Mynster.

Men som Ungdommen kan gjøre Alderdommen Uret, saa ogsaa

Lidelse] sml. 588. 591. ⁵⁹¹†] se 590. den Enkelte] sml. 590. 637. Extraordinaire] sml. 590. 647. Lidelsen] sml. 590. 593. Anfægtelsens] sml. 584. 614. ⁵⁹²Mynster] sml. 585. 604.

1852

omvendt Alderdommen Ungdommen ved at tvære. Og det har egentlig Mynster gjort mod mig.

Smerteligt berører mig dog det Forhold til Mynster, jeg vilde dog saa gjerne have gjort Alt godt for ham.

#

#

593
U. D.

Christendommens tvende Sætninger.

A.

Fordi Du er Lidende, derfor elsker Gud Dig.

Det er dette: kommer hid alle I som arbeide o: s: v: o, taber ikke Frimodigheden, som var det at lide, at være ulykkelig, som var det Skyld (hvad Menneskene grusomt opfandt, for at blive Eder qvit) nei, just Eder elsker Gud, at I lide er ikke Udtrykket for at være forladt af Gud, tværtimod.

B.

Fordi Gud elsker Dig, <derfor> maa Du lide.

Dette er det Næste, er, hvad der saa vil indtræde, hvis Du i Sandhed har indladt Dig med Christendommen: Du maa lide, lide for Læren, kort Du maa lide, — fordi Gud elsker Dig. Det er, Gud er Aand, han kan ikke anderledes udtrykke sin Kjerlighed end ved at Du maa lide, vil Du ikke lide, saa vil Du altsaa være fri for Guds Kjerlighed.

Men pas nu vel paa; thi idet Du har forstaaet dette, da vil det bevæge Dig dybt og inderligt i Stemning — og i samme Øieblik vil det Sandselige i Dig underskyde et Bedrag, det vil være Dig, som maatte da denne Din Bevægethed saaledes behage Gud, at han nu sendte Dig en eller anden Lykke — o, svigefulde Hjerter, saa gaaer jo dog Sagen tilbage i det Gamle, det bliver <det> Sandselige, ikke dette: at Guds Kjerlighed udtrykker sig ved at Du maa lide.

⁵⁹⁸ lide] sml. 591. 596.

Sandt nok, her gaaer den sidste blot menneskelige Trøst ud; thi den sidste blot menneskelige Trøst er: naar Alt forlader mig, saa har jeg jo Gud, han sender nok Held og Lykke — o, og hvis Gud elsker Dig, det udtrykkes ved, at Du maa lide — ellers elsker han Dig ikke!

Hjælper han Dig da ikke? Jo han hjælper Dig til at finde det ubeskriveligt saligt, saaledes at lide. Dette er Aandens Vidnedsbyrd.

Men pas nu vel paa, at der ikke i samme Øieblik, just i Forstaaelsens Øieblik underskyder sig et Sandsebedrag. Thi Du vil ved denne Forstaaelse blive bevæget i Stemning, og saa vil det være Dig, som maatte dette behage Gud saaledes, at han sendte Dig een eller anden lykkelig Tilskikkelse — o, svigefulde Hjerter, saa gik jo Sagen tilbage til det Sandselige, og det blev ikke Aandens Vidnedsbyrd; nei, pas vel paa, thi maaskee tilskikker Gud Dig just i samme Øieblik et piinligt Uheld — at Du strax kan indøve, ved Hjælp af Aandens Vidnedsbyrd at finde dette saligt.

Saaledes er det en vidtløftig Historie, inden et Menneske finder Trøsten.

Der er en Gud i Himlene — er dette ikke uendeligt Trøst nok? Jo, hvis Synden ikke var.

Der er en Forsoner — er dette ikke Trøst nok, han gjør jo Fyldest for al Din Synd? Jo, hvis ikke just han, Forsoneren, fordrede „Efterfølgelsen.“

Men Aanden er „Trøsteren“ — der standser vi: trøst Dig!

Blot Eet endnu. Som Lægen siger til Den, hvis Been var brudt, naar han skal til at bruge det igjen: vær endelig forsigtig, saasnart De mærker den mindste Smerte, saa giv lidt efter, hviil en halv Times Tid, men begynd saa igjen; eller er Smerten større, saa læg Skinnerne en Dag an igjen, tag Stokken til Hjælp, men begynd saa igjen den næste Dag — og for Alt ingen Sindslidelse,

Aandens] sml. 588.620. Forsoner] sml. 589.600. Efterfølgelsen] sml. 589.618.

1852

at De da ikke bliver utaalmodig og for Smerte stamper i Gulvet, thi saa brækker De Benet igjen, det vil være „for Smerte“ forsaavidt det vil <være> for at faae den størst mulige Smerte: saaledes ogsaa her. Vær forsigtig, smerter det for stærkt, giv lidt efter, men begynd saa igjen. Og for Alt ingen Utaalmodighed, der her kunde være endog livsfarlig.

Giv lidt efter, det evig Visse er og bliver dog, at et Menneske frelses ene og alene ved Naaden.

Giv lidt efter, men begynd saa igjen. O, og ikke sandt, var det ikke den lumpneste Utaknemlighed, om et Menneske vilde spare sig for Anstrengelse, fordi han frelses — af Naade. Eller hvad vilde Du dømme om den Mand, der blev kold og ligegyldig mod sin Hustrue, fordi han vidste, at han var elsket, saa han kun vilde anstrenge sig, hvis han ξ ikke var elsket, og \geq skulde fortjene hendes Kjerlighed.

‡

594
U. D.

Christus.

Paulus — Jacob.

Peter — Johannes o: s: v:

Dette vil sige: kun Gud-Mennesket er det eneste Individ der som ene udtrykker Christendommen. Naar det ikke er Gud-Mennesket, behøves der altid idetmindste To, for at udtrykke Christendommen.

‡

595
U. D.

Christendommen har intet Esoterisk.

Det er en blot menneskelig Opfindelse, om En vilde sige: jeg har saa stærke Indtryk af Christendommen, at jeg vil skjule det for Andre, for ikke at gjøre dem ulykkelige, thi de kunde ikke bære det.

Nei, Christus selv gav jo ikke saaledes efter i menneskelig Medlidenhed (og ham betræffende kunde man da være sikker paa, at denne Medlidenhed ingen tvetydig Tilsætning havde af,

Naaden] sml. 570. 600.

at det muligt var for at skaane sig selv, man er saa medlidende), han satte Christendommen heel ind — og Menneske-Slægten sprængtes ogsaa. Havde han ikke sat Christendommen heel ind, saa havde Menneskene bedre kunnet bære ham, og han var vel ikke blevet offret o: Christendommen var ikke kommet ind i Verden.

„De Offrede“, Correctiverne.

596
U. D.

Som den kunstforstandige Kokkepige i Forhold til en Ret, hvor der iforveien er en Mængde Ingredientser blandede siger „en lille bitte Smule Kaneel maa der endnu i“ (og vi Andre kunne maaskee knap smage, at denne lille Smule Kaneel kom i, men hun veed bestemt, hvorfor, og hvorledes den smager ind med i det Heles Blanding); som Kunstneren i Forhold til hele Stykkets Colorit, der er dannet af de mange mange Farver, siger: der og der, paa det lille Punkt maa der anbringes en lille Smule Rødt (og vi Andre kunne maaskee neppe engang opdage, at det Røde er der, i den Grad har Kunstneren fortønet det, medens han ganske nøiagtigt veed, hvorfor det skulde anbringes): saaledes med Styrelsen.

O, Verdens Styrelse det er en uhyre Huusholdning, et grandioست Malerie. Dog er det med ham, Mesteren, Gud i Himlene, som med Kokkepigen og Kunstneren, han siger: nu maa der en lille Smule Kaneel i, en lille Smule Rødt anbringes. Vi begribe ikke, hvorfor, vi øine det neppe, i den Grad forsvinder denne lille Smule i det Hele, men Gud veed, hvorfor.

En lille Smule Kaneel! Det vil sige: her maa et Menneske offres, han maa med for at give det Øvrige en bestemt Smag.

Dette er Correctiverne. Den usalige Vildfarelse er det, naar nu Den, der skal bruges til at anbringe Correctivet, bliver utaalmodig, og vil gjøre Correctivet til Normativet for de Andre, det er Forøøget paa at forvirre Alt.

En lille Smule Kaneel! Menneskelig talt, hvilken Smerte saa-

⁵⁹⁶ De Offrede] sml. 593. 600.

1852

ledes, offret, at være den lille Smule Kaneel! Men paa den anden Side, Gud veed nok, hvem han vælger til at benyttes paa den Maade, og saa veed han dog, i den inderligste Forstaaelse, at gjøre det saaledes saligt for ham at offres, at blandt de tusinde, forskjelligartede Stemmer, der hver paa sin Viis udtrykke det Samme, høres ogsaa hans, og maaskee just hans i Sandhed de profundis: Gud er Kjerlighed. Fuglen paa Qvisten, Lilien paa Marken, Hjorten i Skoven, Fisken i Havet, talløse Skarer af glade Mennesker juble: Gud er Kjerlighed. Men under, ligesom bærende, som Baspartiet gjør det, alle disse Sopraner lyder det de profundis fra de Offrede: Gud er Kjerlighed.

#

Præste-Præk.

597

U. D.

Den hele Forkyndelse, som „Præsten“ ordentligviis repræsenterer, er og bliver dog Galimathias, uden at jeg derfor mener, at den skal bort, eller at den ikke ogsaa kan gjøre sin Gavn, hvilket nemlig ligger i, at Menneskene ordentligviis ikke have Tid til at tænke videre over det Religiøse.

Confusionen ligger bestandigt i, at medens Præsten prædiker, undskyder Tilhøreren en lavere Forestillingskreds, og Præsten tænker slet ikke paa at udrive ham deraf.

Lad os tage et Exempel. Præsten prædiker over de Ord: Kristus skjeldte ikke igjen, der han blev udskjeldt. Nu prædiker han da om, at man skal gjøre lige saa, ikke skjelde igjen. Tilhøreren hører andægtig efter, og slutter omtrent saaledes: naar jeg da nu gjør efter hvad Præsten her siger (ikke skjelder igjen) saa vil det nok gaa mig godt i denne Verden. See, her har vi det. Det Hele dreier sig bestandigt om, at det maa gaa godt i denne Verden — og til den Ende vil man have med Christendommen at gjøre. Hvilket Dyb af Forvirring. Og paa den Maade prædiker 1000 Præster, og høre Millioner.

Tag de foreløste Ord, spørg Dig saa selv: hvorfor blev Kristus korsfæstet? Aabenbart fordi han ikke skjeldte igjen. Ved at

skjelde igjen vil man altid komme ganske godt fra det i denne Verden. Men Intet er den meest forbittrede Forfølgelse saa vist som hvis Nogen formaaede at øve den Ophøiethed, der ikke skjelder igjen, Intet hader Verden saa meget. Tag et Menneske, hvis Socrates blot havde kunnet beqvemme sig til at skjelde igjen, saa var han ikke blevet dømt.

Christus beder for sine Fjender. Nu prædiker Præsten. Tilhøreren slutter da: dersom jeg gjør lige saa, vil det nok gaae mig godt i denne Verden. Der har vi det igjen! Nei, nei, nei, hvis Du stod anklaget og blev dømt til Fængsel paa Livstid — hvis Du da havde Ophøiethed til at bede for Dine Fjender: vær forvisset Du bliver henrettet. Intet forbittret i den Grad \leq mod \geq En som at bede for sine Fjender.

Men det der hjælper Menneskene, at de ikke mærke, hvilket Galimathias de komme ind i, er, at de hele Ugen igjennem væsentligen leve i ganske andre Tanker.

Og Christenhedens Grundforvirring er, at den officielt forkyn-des og officielt høres under den Antagelse, at Christendommen forholder sig til dette: saa vil det nok gaae Dig godt i denne Verden.

Jo, jeg takker det er rigtignok gaaet de sande Christne godt i denne Verden.

Præsterne derimod gaaer det jo meget godt i denne Verden — men det er heller ikke Christendom.

Socrates

598
U. D.

I Bøger, Artikler, Prædikeforedraget o: s: v: forekommer ofte denne Vending: Tiden tillader os ikke at gaae videre ind herpaa o: s: v:

Hvor uendelig vittigt af Socrates. Da han er blevet dømt, og nu taler efter Domfældelsen, siger han blandt Andet til Dommerne:

Socrates] sml. 567. 598. ⁸⁹⁸Socrates] sml. 597. 599. siger han] Platon, Apol. 37 a f.

at han vel seer, at det ikke vil lykkes ham at overbevise dem om hans Uskyldighed „thi dertil er Tiden for kort, eller har han for kort Tid samtalet med dem.“ Derimod antager han, at hvis det ikke havde saadan Hast, men han kunde komme ordentlig i Samtale med dem, saa skulde det nok lykkes ham.

#

599

Ægte socratisk.

U. D.

I sit Forsvar strax i Begyndelsen taler Socrates slet ikke om, hvilke Offere han egentlig har bragt — nei, han siger, at paa Grund af at han har havt saa travlt med at gaae omkring <og> virke paa den Enkelte „har han ikke faaet Tid til at befatte sig med Statens Styrelse, eller med at samle Penge, men har levet i den yderste Armod.“

Pathetisk kan man sige: jeg har levet i Armod for at tjene min Sag; ironisk hedder det: jeg har ikke faaet Tid til at samle Penge.

#

600

„Lidelse“ — om mig selv.

U. D.

„Lidelse“ er Qvalitets-Udtrykket for Ueensartethed med denne Verden.

I denne Ueensartethed (Lidelse er Udtrykket) ligger Forholdet til det Evige, Evigheds Bevidsthed. Hvor der ikke er Lidelse er heller ikke Evigheds Bevidsthed, og hvor der er Evigheds Bevidsthed er ogsaa Lidelse. Det er i „Lidelse“ at Gud holder et Menneske vaagent (ueensartet med denne Verden) for Evigheden.

I det gamle Testamente var det saaledes: nogle Aar vare Lidelse (Prøvelsen) og derpaa endnu indenfor dette Liv og i denne Verden naaedes Tilfredsstillelsen, som er en Eensartethed med dette Jordiske. Gud prøver Abraham, lader som vil han, at han skal ofre Isaak, men saa er Prøven forbi, Abraham faaer Isaak

⁵⁹⁹ socratisk | sml. 598. 646. han siger | Platon, Apol. 23 b f.; sml. 31 b f.
⁶⁰⁰ Ueensartethed | sml. 560.

og hans Glæde er i dette Liv — derfor udviser Abraham heller ikke Evigheds-Bevidstheden, thi Lidelsen er ikke indtil det Sidste.

Christendom er Lidelse til det Sidste — der er Evigheds Bevidsthed.

Hvad mig angaaer, da har jeg haft Leilighed til at blive opmærksom herpaa.

Jeg har fra min tidlige Tid sukket under en oprindelig Ueensartethed med denne Tilværelse. Dog har denne Smerte tillige været mig Udtrykket for, at der i en anden Forstand var indrømmet mig mere end Almindelig.

Denne min oprindelige Ueensartetheds Smerte fik jeg dobbelt skærpet, da jeg sympathetisk kom til at bære en Andens Lidelse, ved at have gjort en Pige ulykkelig.

Saaledes levede jeg hen, trods al Lidelsen, jeg kan aldrig nok som takke Gud for, hvad der blev gjort for mig.

Eet Gode havde jeg imidlertid stedse haft, jeg havde været fri for Næringssorg, hvad jeg dobbelt maatte være taknemlig for, da just min Ueensartethed gjorde det saa vanskeligt for mig at passe saaledes ind i Verden at jeg ret kunde sørge for mit Udkomme.

Da kom 48. Jeg fik det største Indtryk af mig selv, som jeg nogensinde har haft. Men tillige begyndte ogsaa da, ved Penge-Forvirringen og ogsaa paa anden Maade, Spørgsmaalet om Udkommet at rykke mig nærmere og nærmere.

Mange andre Omstændigheder stødte til, og da kom der Øieblik, hvor Sagen stillede sig saaledes for mig: om det ikke var Betydningen af at have en Frelser, at ved ham denne min Ueensartethed skulde hæves — og saa skulde jeg nok sørge for mit Udkomme og ret menneskelig glæde mig ved Livet. Naturligviis vaagnede saa strax Tanken om „hende“, at nu ogsaa hendes Liv kunde faae en Glæde, hvis hun ønskede den.

Jeg var mig bevidst, at dette egentlig var et Affald fra Gud, om man saa vil. ^{NB} Saaledes forstod jeg mig selv, naar jeg for Gud talte med mig selv derom. Jeg sagde: jeg kan ikke længere holde

Lidelse] sml. 596.609. oprindelig Ueensartethed] sml. 560.603. en Pige] sml. 587. Udkommet] sml. 587.603. Frelser] sml. 593. ^{NB}] se 601.

ud, at være Dig saa nær, tilgiv mig det, at jeg trækker mig tilbage. Du er jo Kjerlighed; og naar jeg seer, at det nære Forhold til Dig (i hiin min Ueensartetheds Smerte) vil blive idel Lidelse, saa vil Du i „Naade“ tilgive mig, ja være mig behjælpelig til, at jeg slipper lidt længere bort fra Dig; thi dette forstaaer jeg, jo nærmere man kommer Dig, jo mere Lidelse i dette Liv. Saa vil Du ikke vredes, og Du vil paa anden Maade passe paa mig, at jeg ikke nu, naar denne Smerte, der hver Dag og hver Time bandt mig til Dig og mindede mig om Dig, er borttaget, at jeg da ikke glemmer Dig, og tilsidst vender hele Forholdet om, og bilder mig ind, at det, at jeg nu ingen Smerte mere føler er Tegnet paa Dit større Velbehag, istedetfor det maaskee snarere er Dit Mishag, thi som sagt, dette forstaaer jeg jo nærmere Dig jo mere Smerte, o, men jeg kan ikke, Du Kjerlige, Du maa tillade mig at fjerne mig fra Dig.

Saaledes tænkte jeg mig det. Imidlertid skete det ikke.

Men var det skeet, da vilde mit Liv blevet i det Gamle Testaments Stiil: nogle Aars Lidelse og saa Glæde og Tilfredsstillelse i dette Liv.

Forsaavidt jeg da alligevel havde paataget mig at udvise Christendommen, og hvor bestemt jeg end havde indskærpet, at jeg egentlig ikke er Christen: det var dog endt med, at jeg var blevet en Sophist.

Jeg havde saa formodentligen gjort glimrende Lykke, maaskee, det var ikke umuligt, at det var endt med, at jeg engang var kommet til at gaae klædt i Fløiel og med Stjerne og Baand.

Og til den Tid vilde jeg saa formodentlig ganske have glemt det Sande, ladet mig af Andre bilde ind og indbildt mig selv, at dette straalende Liv var et Beviis for min Guds frygt, et Udtryk for Guds Kjerlighed — istedetfor at Lidelse er Kjendet paa Guds-Forholdet.

Saa var jeg altsaa blevet en Sophist. En ny Sophist, maaskee den allerfarligste, just fordi jeg laae oprindelig den Sande saa nær.

Nei, men det skete ikke. Det gamle Testamentes Existens-Form i Religieusitet har været udviist i mit Liv — men jeg skulde videre.

Det N. T. er Lidelse indtil det Sidste — men saa ogsaa Evigheds Bevidstheden. Den var jeg i det andet Tilfælde væsentlig gaaet Glip af. O, thi det er dog frygtelig Galimathias, dette at indbilde ethvert Menneske, hvis Liv er lutter Eensartethed med denne Verden, at han har Evighedens Bevidsthed.

Til 600, i Marginen:

^{NB} Fra en anden Side forstod jeg det dog ogsaa saaledes: om jeg ikke nu var blevet <for> udviklet til at kunne leve i det barnlige Forhold til Gud som jeg hidtil havde levet, saa det var som om Gud selv sagde: Du maa slippe mig, vi To kan ikke have saaledes med hinanden at gøre. 601
U. D.

Christenhed.

602
U. D.

1000 Præster præker hver Søndag: ikke en Spurv falder til Jorden uden den himmelske Faders Villie, Eders Hovedhaar ere talte o: s: v: ; og de sige: dette er saligt at troe, og dette skal Du troe.

Hvad vil dette sige, det vil dog vel sige: Du skal troe paa en providentia specialissima.

Og dersom om Mandagen et Menneske lader sig forstaae med, at han troer paa en providentia specialissima — saa udstødes han af Samfundet som „Sværmer“.

Og næste Søndag præster 1000 Mand igjen: Du skal troe o: s: v:

⁶⁰¹ NB] se 600, S. 417. Forhold til Gud] sml. 600. 603. ⁶⁰² ikke en Spurv falder til Jorden osv.] Matth. 10, 29. — Sml. 483.

603

U. D.

Om mig selv.

Med alle mine Lidelser, saa med større og større Modstand udenfra, da jeg maa rykke mere afgjørende frem, endeligen med Usikkerhed for Udkommet at skulle vove ud: derom var det, jeg sagde, nei det tør jeg ikke, det er mig for høit, det er <mig> som var det at friste Gud.

Og dog var det vel dette der fordredes af mig.

At jeg skulde komme til at lide Nød, er maaskee slet ikke sagt, men under Trykket af Muligheden deraf skulde jeg vove.

Der har været Timer, hvor jeg ligesom har følt Trang til, at der var et Menneske, jeg kunde tale med, en Asket. Men overalt, hvor jeg seer hen, dette væmmelige: Professoren, som docerer, og forresten eksistentielt kun veed Beskeed om Levebrød og Carriere. Og at tale til nogen Saadan, kunde da aldrig falde mig ind, ja kunde jeg end ikke have forsvaret, thi han vilde da naturligtviis seet at hjælpe mig ud af al Undseelse, saa jeg i fuldkommen fræk Tryghed udenvidere gjorde Levebrødet til Livets Alvor.

Imidlertid har det vel været godt for mig, at der intet saadant Menneske er, det vilde dog maaskee have svækket mig at have confereret med et andet Menneske, istedetfor at holde mig til Gud.

Ja, med Dig o, Gud, uendelige Kjerlighed ønsker jeg at have at gjøre! Feiler jeg, o, Du Kjerlige, saa slaae til, at jeg kan komme paa den rette Vei.

604

U. D.

Mynster.

Da jeg første Gang <efter Udgivelsen af „Indøvelse i Christendom“> talte med Mynster sagde han blandt Andet: at han saae nok, at det var ham jeg vilde tillivs, at $\frac{2}{3}$ af Bogen var mod ham og $\frac{1}{3}$ mod Martensen, han anførte saa særligen det i 3die Afdeling om „Betragtninger.“

⁶⁰³Lidelser] sml. 600.628. Udkommet] sml. 600.604. Asket] sml. 572.603. Levebrød] sml. 582.609. holde mig til Gud] sml. 601.610.

⁶⁰⁴Mynster] sml. 592.605. første Gang...talte med Mynster...om „Betragtninger“] sml. X²A 563, og se Noter dertil. Martensen] sml. 551.614

Dette er nu en Misforstaaelse. Jeg sagde ham udtrykkelig da jeg bragte ham den Bog: at jeg havde ønsket, at En af os To var død inden den udgaves. Men dersom man vil en Mand tillivs, saa ønsker man ham dog vel ikke død forinden.

Forøvrigt stødte et Punktum i hiin Opsats om Betragtninger ogsaa mig, da jeg læste Correctur. Men jeg var saaledes spændt, at jeg frygtede for, at hvis jeg forandrede nu det Mindste, saa endte det vel med, at jeg opgav at udgive hele Bogen. ξ Dette sagde jeg ogsaa Biskop Mynster den Dag da vi talte derom. \geq Det, der stødte mig var det Punktum: Betragtninger! Man seer det paa ham, Øiet trækker sig tilbage o: s: v: NB

Men mit Forhold til Mynster er besynderligt, det er ham selv, der i Grunden hidser mig ud.

Der er Intet der er Mynster i den Grad imod, som at der virkelig skulde være en uegennyttig Begeistring til. Som hiin Sophist (i Wielands Agathon) vil han vove Alt for at forhindre det.

Det der nu gør, at det trækker hen, er at Mynster ikke ret kan blive klog paa, om det dog ikke egentlig er en særdeles fin Klogskab, jeg repræsenterer, at det dog ved en behændig Vending ender med at gribe det Jordiske. I saa Fald vilde han ikke være saa uenig med mig.

Men bestandigt holder han blot hen. Jeg har allerede talt for flere Aar siden til ham om det at ansættes ved Pastoral-Seminarier. Jeg siger forresten ikke, at jeg just derfor vilde have antaget det, men jeg vilde saa gjerne at den Mulighed var blevet lagt mig saa nær, at jeg friere kunde see an, om det var ad den Vei jeg skulde eller ikke. Dog herom kan jo Mynster Intet vide. Men han har ikke villet gjøre det Allermindste, blot holde Tiden hen. Saa regner han vel paa, at jeg paa Grund af oeconomicke Hensyn (og jeg har jo selv allerede for flere Aar siden sagt ham, at jeg havde Bekymring i den Henseende, allerede i 46 har jeg sagt ham det) ikke kan holde ud.

et Punktum] S. V. XII, S. 216. NB] se 605. hiin Sophist osv.] se Wielands sämmtl. Werke. I. Bd. (se til 479), S. 173 f. 182 f. ansættes ved] sml. 511. 631. oeconomicke Hensyn] sml. 603. 631.

1852

Nu, hvad skal jeg saa gjøre? Skulde jeg slaae af, saa maatte jeg see at virke extensivt — og dertil var jo en Ansættelse ved Seminariet. Men det vil Mynster ikke. Men saa maa jeg vedblive intensivt og saa maa jeg lægge paa — det er jo Mynster selv Skyld i.^[†]

Saa kan man da ikke sige, at det er mig der vil ham tillivs.

Til 604, i Marginen:

605 ^{NB} Forreften erindrer jeg nok, at da Manuscriptet til „Sygdom-
U. D. men til Døden“ blev sendt i Bogtrykkeriet, var der i mig en Utaalmodighed i Retning af Biskop Mynster og den venskabelige Maade paa hvilken han egentlig har arbejdet mig imod, jeg erindrer den Replik af mig, i Anledning af Udgivelsen af den Bog: lad ham (nemlig Mynster) nu have det. Men siden „Sygdommen til Døden“ og til „Indøvelse i Christendom“ var der foregaaet en stor Forandring med mig. Jeg havde lidt meget. Paa den anden Side jeg havde væsentligen glemt Enkelthederne i hiint Manuscript (Indøvelse i Christendom) der jo næsten var to Aar gammelt; det der beskjeftigede mig og uendeligt var, om jeg overhovedet skulde sætte den Bog ind. Da var det, som sagt, først i Correcturen jeg blev opmærksom paa det Punktum. Men Den der veed, hvilken Angest jeg har for at forandre i Correcturen, fordi jeg, med min Elasticitet, let kan komme til at skrive det Hele om, han kan forstaae, at jeg ikke turde beslutte mig til at forandre, om jeg end nok saa gjerne havde villet, og jeg turde det end ikke for min egen Skyld, at jeg ikke unddrog mig det Ansvar at have udsat mig for Mynsters Forbittrelse. Det kunde maaskee være uskrevet det Punktum (og dog er det <et> Spørgsmaal, om ikke just saadant et Punktum hørte med i den Bog, et Punktum, der vel egentlig kun vilde blive, og vel ogsaa kun er blevet bemærket af Biskop Mynster, et Punktum, der, uagtet det Hele i een Forstand er slet ingen Ting, kan have berørt Mynster paa en uforklarlig Maade)

†] se 606. ^{616 NB}] se 604, S. 421. da Manuscriptet... i Bogtrykkeriet] sml. X¹ A509.510.511.512. Mynster] sml. 604.606.

men i Correcturen, altsaa efterat det er skrevet, at tage det bort, det turde jeg ikke, af Frygt for at komme ind i Vrøvleriet med mig selv.

Til 604, i Marginen:

⁶⁰⁶† Og Den, der just i det Øieblik da jeg saaledes havde kastet mig mod Rudelbach, fremdeles just i det Øieblik, da jeg, under Forudsætning af at Mynster blot forholdt sig rolig, dog var betænkt paa til Afskeed endnu en Gang at udhæve Mynster — Den, der, selv om jeg nu nok saa gjerne vilde det, gjorde det umuligt ved saaledes som det skete at anbringe Goldschmidt: det var da ogsaa Mynster selv. 606
U. D.

Christendommen i det N. T. — Christenhed.

607
U. D.

I det N. T. fremstilles det at blive Christen (som Matth: X.) som den rædsomste Collision med ethvert det inderligste Forhold: at hade Fader og Moder, at ihjelslaae sit Barn o: s: v: — i „Christenhed“ anbringes omvendt Christendommen just til at knytte alle disse naturligt inderlige Forhold inderligere, det er just Christendom at elske Fader og Moder.

I Evangeliet om den store Nadvere undskylder En sig og siger: jeg tog en Hustrue, en Anden jeg købte et Par Øxne o: s: v: — altsaa Indbydelsen kommer saaledes, at det at følge den vilde forstyrre En i at gifte sig i at købslaae o: s: v: — i „Christenhed“ anbringes Christendommen som Vielses Formular, og man gaaer i Kirke om Søndagen for at Gud skal hjælpe En i Ens Næringsvei.

⁶⁰⁶†] se 604, S. 422. kastet mig mod Rudelbach] sml. 79, og se Note dertil. — Sml. 552. Mynster] sml. 605.639. anbringe Goldschmidt] sml. 195, og se Noter dertil. — Sml. 581. ⁶⁰⁷hade Fader og Moder] sml. Luk. 14,26. Evangeliet om den store Nadvere] Luk. 14,15ff. — Sml. X³A 107.110.111.

1852

Sophistik.

608

U. D.

I de stærkeste Udtryk, <hengivende sig> i æsthetisk Phantasie-Lidenskab forsikkrer man, at man er villig til at opgive Alt, hvis det forlanges — og paa samme Tid anvender man den meest forhærdede Forstandigheds Yderste for enhver Priis at forhindre, at da ingen Katastrophe indtræder, ingen Situation, der kunde gjøre det aabenbart, om man virkelig vil staae ved sit Ord: see det er Sophistik. Man vinder alle jordiske Fordele — og tillige Skin af Hellighed. Det er ganske som det Græske: at gjøre Uret men under Skin af Ret.

Situation, især Katastrophe er det nemlig der gjør aabenbart, hvorvidt Det man declamerer er Sandhed i En, er Charakter.

Dog stundom kommer Styrelsen bag paa Sophisterne, hjælper dem — ved at anbringe Situationen og saa ere de væk.

Forresten er det da en høist besynderlig Tale: at være villig til at offere Alt, hvis det forlanges. Det staaer jo i det N. T., altsaa det er forlangt, nemlig hvis Du frivilligt vil gjøre <det>, og anderledes hverken har Gud forlangt det eller vil han forlange det. Hvad vil altsaa det sige: hvis det forlanges af mig? Sophisten mener formodentlig hvis jeg tvinges dertil — saa, saa vil jeg offere Alt. Sophisten er og bliver dog sig selv tro indtil det Sidste, altid Profit; thi naar noget tages fra mig, naar jeg tvinges til at slippe det, saa er det dog altid en Profit at give det Skin af, at man offrer det.

Charakter-Betjening — Falsation.

609

U. D.

Sandheden lider i Verden. Denne Sætning udtrykker Sandheds-Vidnet i Charakter: han lider for Sandhed. Dette Syn skulde saa bevæge Den, der seer det og dog vil give sig Mine af at være af Sandheden, til at ville lide i Lighed med ham.

⁶⁰⁸ opgive Alt] sml. 603.610. Charakter] sml. 582.609. frivilligt] sml. 459. ⁶⁰⁹ lider] sml. 600.611. Sandheds-Vidnet] sml. 565.620. Charakter] sml. 608.640.

Men nei. Her kommer Falsationen, istedetfor selv at lide for Sandhed, vælger man den Opgave: at fremstille, at skildre, hvorledes Sandheden maa lide og lider i denne Verden. Man seer let, at dette er et Foretagende, for hvilket man ikke kan komme til at lide, men hvorved man kan gjøre glimrende Lykke i Verden. Det er nemlig Digter-Opgave, dramatisk Underholdning, aldeles, aldeles ligesom naar Nielsen spiller nordisk Helt, Frue Heiberg uskyldigt Lidende.

Jo nærmere Digteren eller hvad man lige saa godt kan kalde ham Skuespilleren ligger Den, der i Charakter lider for Sandhed, desto afskyeligere. Er han samtidig: da er det den størst mulige Nederdrægtighed. Thi Dens Lidelser, der lider for Sandhed, har det størst mulige Krav paa Enhver, der vil give sig Mine af at være af Sandhed, at han kommer den lidende Sandhed til Hjælp træder i Charakter, lider — istedetfor at lade være at hjælpe og endog gjøre den Andens Lidelse i Penge og anden Fordeel. — Ordentligviis lader det sig vel neppe gjøre i Samtidigheds Situation, fordi Sandheden endnu er saa kæmpende, at Sandheds-Vidnet først maa have sat Livet til. Men ellers vilde det i een anden Forstand være det meest comiske der lader sig tænke, om der f. E. samtidig med at Paulus blev forfulgt, kagstrøgen o: s: v: havde levet en Rhetor, der havde reist omkring paa andre Steder og gjort glimrende Lykke, ved at fremstille, skildre mimisk-dramatisk (i Præstekjole): hvorledes Paulus lider for Sandheden.

At fremstille, skildre, hvorledes Sandheden lider vækker ikke Forfølgelse men skaffer Profit, hvorfor? Fordi det ikke gjør andre Fordringer end enhver anden æsthetisk Frembringelse, ikke forpligter Tilskuerne (det har jo heller ikke forpligtet Rhetoren, den vel- eller højærværdige Artist) men blot vil divertere (opbygge) i en Time, blot vil hjælpe Folk til at passere en behagelig Time.

I Samtidighedens Situation vilde dette Forræderie være det afskyeligste, ligesom det, at være tilstede ved en Ildebrand og istedetfor at hjælpe, ganske roligt at opfatte det, for saa at reise om og skildre: hvorledes denne Ildebrands Rædsel tog sig ud,

1852

hvor frygteligt det lød det Skrig af en Mand, der brændte inde — og som man kunde have reddet, hvis man ikke havde været beskæftiget med at opfatte hele Situationen — for Skildringens Skyld.

I Samtidighedens Situation er dette Forræderie det afskyeligste. Men nu burde Enhver ved Phantasiens Hjælp kunne drage den hellige Historie sig saa nær, at han bliver samtidig med den — og saa seer man ret, hvor afskyeligt dette Forræderie er, der gjør Lykke ved (istedetfor at lide i Lighed med de Herlige) at skildre, at fremstille, eller ved at lege Christendom, at lege Christendom, ja ganske som Børnene lege Soldat — thi at det er i en Kirke ξ , i Guds Huus for Guds Aasyn, \geq , at det er understøttet af Orgel og Basuner gjør det ikke mere til Alvor, men kun Legen ansvarligere.

Forresten leges denne Leeg især af Blødagtige, Feige o: s: v: — de Slette have dog Kraft nok til at ville Sandheden tillivs.

Forholdet til Gud.

610
U. D.

Jo mere kiælen og ømskindet jeg er, jo mere kan jeg jo siges at trænge til Gud — forsaavidt kunde det synes som en asketisk Haardførhed næsten kunde føre til at ville undvære Gud, og forsaavidt være betænkelig. Sludder, Sludder, Sludder. Thi dette Kiælenskab er slet ikke den Art Dyrkelse Gud vil.

611
U. D.

Lidelse Kjende paa Guds Forholdet, dens Smerte belyst fra een Side.

Det at lide er Kjende paa Guds-Forholdet.

Dersom det nu var saa, at Menneskene, de Medlevende, Omverdenen forstod den Lidende heri, at hans Lidelse, at det at han

⁶¹⁰ Forholdet til Gud] sml. 603.611. . asketisk] sml. 608.611.

⁶¹¹ Lidelse] sml. 609.612. Guds Forholdet] sml. 610.612.

maa lide just var Udtrykket for at holde sig til og at være elsket af Gud, da var Smerten det halve mindre, det vilde være ligesom den Forsagelse, der af de Medlevende er forstaaet at være gud-frygtig Forsagelse.

Men dette er ikke saa, just de Medlevende ansee Lidelsen som Kjendet paa Guds Unaade, og denne Lidelse, Misforstaaelsens Lidelse hører med.

Desuden det at den Fromme kommer til at lide er jo for en stor Deel just begrundet i, at han skal udtrykke det Christelige i denne Verden, thi derfor er det netop han vil komme til at lide derfor — af Menneskene. Ogsaa saaledes sees, at Lidelse er Guds-Forholdets Kjende, thi jo inderligere En holder sig til Gud, jo sandere han udtrykker det Christelige i denne Verden, jo mere vil denne Verden arbeide ham imod.

Guds Ophøiethed.

612
U. D.

Det er dog et meget kummerligt Begreb om Guds Ophøiethed, at hans Retfærdighed skulde være ligefrem kjendelig paa, at han strax slaaer til, straffer Dem, der ikke ville som han vil.

Nei, nei, lige omvendt, som i Forhold til Gud al Kjendelighed er Omvendthed. Hans Straf, hans Unaade i denne Verden er at ignorere de Ugudelige — o, Du, som har Forestilling om Gud, Du fatter denne Straf! — de ere som slet ikke til for ham — derfor gaaer det dem godt i denne syndige Verden.

Kun Dem, hvem Gud elsker og som elske Gud, kun dem sender han Lidelser, i Kjerlighed nænner han ikke, at de skulle tosse Livet hen og ikke blive opmærksomme paa, at Gud er Aand, at for ham ligger denne Verden i det Onde. Derfor kalder han paa dem — ved Hjælp af Lidelser, at de maatte blive ueensartede med denne Verden, han kalder paa dem, han vil være til for dem og at de skulle være til for ham — medens han i sin uendelige

Forsagelse] sml. 610.620.
Lidelser] sml. 611.614.

⁶¹² Forhold til Gud] sml. 611.620.

1852

Ophøietheds Unaade ignorerer, ved at ignorere straffer han de Ugudelige.

Endog blot i menneskelige Forhold er der en svag, svag Slags Analogie: Den virkelig Ophøiede er kun streng mod Dem, han elsker, Dem siger han deres Feil, gjør dem opmærksomme, næsten plager dem — Fjenderne, og især jo lumpnere de ere, dem ignorerer han — det er jo ogsaa den værste Straf over dem, hvis de mere og mere bestyrkes i deres Vildfarelse.

613
U. D.

Kun det Ubetingede kan bære et Menneske.

Lad et Menneske ville arbejde for det Gode, flittigt, anstrengt, men dog saaledes, som han mener det, at han skal opleve at have Glæde deraf, see Frugter deraf: ja, paa den Maade skal det ikke blive stort; thi naar han ikke vil vove længere ud, end at han i levende Live skal see Frugterne deraf, altsaa see dem hos de Samtidige, saa nødsages han til i den Grad at accommodere sig og at slaae af nu her nu der, at hans Villen af det Gode egentlig bliver en Illusion.

Vel saa lad da et Menneske mere resigneret ville sætte sit Liv heelt ind — men dog saaledes, at han skal have den Tilfredsstillelse, at den næste Slægt saa bliver bedre: ja paa den Maade lader det sig heller ikke gjøre. Thi snart vil han forstaae Tilværelsen saa dybt, at han vil see, at Verden aldrig bliver bedre, at hvis han saaledes virkelig vovede sit Liv for det Gode, saa vil næste Slægt blot docere ham, og er egentlig saa blot blevet værre. Altsaa vil denne Tanke, (at hans Liv skulde gavne en Eftertid) ikke formaae at bevæge et Menneske til virkelig at sætte et Liv ind for det Gode.

Saa staaer der blot een Betragtning tilbage, men den strækker ogsaa til, den er, at et Menneske siger til sig selv: jeg har, betræffende at vove Alt, slet intet hvorfor, det der bestemmer mig er ene og alene dette Ubetingede, jeg skal det, jeg kan det ikke anderledes, hvorfor? ja, det maa Gud om.

Dette vil sige: med den Reflexions-Bevidsthed som en betydeligere Individualitet i vor Tid maa have, kan ingen teleologisk Betragtning formaae, at han virkelig vover Alt.

Vi trænge atter til det Ubetingede. I det Ubetingede gaaer al Teleologie ud.

Det er en Bagvendthed man har levet i, at jo mere „hvorfor“ jo lettere skulde et Menneske formaaes til at vove Alt, nei, ethvert „hvorfor“ er egentlig subtraherende. Kun naar ethvert „hvorfor“ gaaer ud i det Ubetingedes Nat og forstummer i det Ubetingedes Taushed, kun da kan et Menneske vove Alt; skimter han et „hvorfor“, saa svækkes han Noget, seer han 1000 „hvorfor“ — pas paa, han kommer aldeles ikke til at vove det Mindste, men bliver Professor i de 1000 „hvorfor“.

Distancer.

614
U. D.

Der segnede da et af Guds udvalgte Redskaber. I inderlige Qvaler, som neppe lader sig ane, i Lidenskab langt langt paa den anden Side af Forstand, hvad hans egen Forstand i Anfægtelsens Timer ofte nok piinte ham med, holdt han ud mod Forstand, holdt ud i Lidenskab at stræbe frem ad den Vei, hvor efter hvad Forstanden kunde skjønne ja kun altfor klart see Alt var at tabe, han holdt ud, af Samtiden anseet som Afsindig, eller som En der har Djævelen, hadet forbandet, forfulgt — der segnede han endelig i Martyr-Døden. Da skeer det Forunderlige, som ved et Tryllerie ligesom lystrer pludselig hele Tilværelsen denne Qvalernes Mand, det viser sig, han havde Ret, just han.

Lad os nu gennemløbe Distancerne.

Den næste Generation staaer som in pausa, i Beundringens pausa, thi den zitterer endnu under Trykket af, at det var paa den anden Side af Forstand, at dette skete; det gaaer denne næste Generation ligesom naar en Steen kastes i Vandet, Vandet bliver

⁶¹⁴Anfægtelsens] sml. 591. Martyr-Døden] sml. 612. 620.

1852

ikke strax roligt, men vedbliver endnu nogen Tid om end svagere og svagere at zittre i Bevægelsen.

Den næste Generation har endnu Beundring — imidlertid høres der dog en Hvisken: egentlig var det dog ikke saa uforklarligt eller ubegribeligt; naar man ret tænker derover, saa synes det ikke umuligt at kunne begribe hiin Herlige. Og dette siger man ikke for at nedsætte, nei, langtfra, man mener just at hædre ham.

Hvad vil dette sige? Det vil sige, nu er man kommet saa langt bort fra Lidenskabens Spænding, at man begynder i Ro at raisonere.

Saa tager dette Overhaand, og saa kommer endeligen „Professoren“. Han kan af mange Grunde bevise og godtgjøre og begribe. Hiin Herlige samt hans Liv bliver videnskabeligt arrangeret paa Paragraph. Candidaterne blive examinerede i: af hvilke og af hvor mange Grunde det lader sig begribe. Og naar de saa kan Grundene, godt, saa blive de beskikkede eller „kaldede“ til, i et kjønt lille Levebrød med Avancement, at foredrage Grundene for Menigheden.

Saasnart (saaledes var det idetmindste i gamle Dage) saasnart Statsministeren kom i Forgemakket, saa var Audientsen forbi: og saasnart „Professoren“ kommer, saa viser det, at nu er hiin Herliges Liv forbrugt, at nu kræves der et nyt Offer. „Professoren“ smigrer rigtignok sig selv og de respektive Candidater og Studenter samt deres Tilkommende med, at „Professoren“ er i Udviklingen det høieste og rigeste Blomster.

Nei, dette er en Misforstaaelse. Professoren er egentlig den største menneskelige Dumhed ξ eller Bagvendthed ξ , han er nemlig det indbildske menneskelige Forsøg paa at ville udtømme i Reflexion, hvad der laae over Reflexion. Det der skuffer Professoren er, at han er saa langt borte fra Samtidighed med hiin Herlige, og at Bevægelsen, som Samtiden indtil Raserie mærkede, Bevægelsen, i hvilken den næste Generation zittrede, at den nu er ganske aftaget. Naar saa er, saa er det at hiin Skuffelse indtræder:

Professoren] sml. 604.628. Levebrød] sml. 609.618. Grundene] sml. 581.615.

naar man ret tænker og grunder, saa maa man godt kunne begribe hiin Herlige og hans Liv; og saa er det, at „Professoren“ viser sig — og saa er det, at det er forbi for den Gang.

Man kan endog i Individualitetens Verden vise Analogie hertil. Tag en virkelig Forelsket; i den Tid han er virkelig forelsket, det falder ham aldrig ind, at han skulde kunne begribe det, snarere forekommer det ham — o, elskelige Ydmyghed! — ubegribeligt, at Pigen kan elske ham. Lad ham saa faae Pigen. Og lad saa Aarene gaae, saa kommer der maaskee en Tid, da han ikke mere zitrer i Indtrykket af Lidenskab, nei, den har ganske lagt sig, og han er blevet overordentlig klog det vil sige ganske dum. Om han er det vil være kjendelig paa, hvorvidt han mener af de og de Grunde fuldkomment at kunne begribe sin Forelskelse. Det er Noget der ofte forekommer i Individualitets Verdenen: en Mand eller en Kone, der engang forelsket, 10 Aar efter er Professor eller Docentinde i sin Forelskelse. Som altid Professorer og Docenter ere kjendelige paa, at de mene, at være den høieste Udviklings skønneste Blomster, saaledes mene ogsaa disse Professorer og Docentinder at det Stadium, i hvilket de nu ere, er det høieste.

Om de Grunde der gjøre en
Reformation til Tidens Fordring og derved
til en Nødvendighed.

615
U. D.

Samtale mellem en
Præst og en Docent:
Hr. Sladdermund og Hr.
Sluddermand.

Barnedaaben.

616
U. D.

Vil man ubetinget holde paa Barnedaaben, saa burde man da desto stærkere passe paa, at Gjenfødelse bliver en afgjørende Bestemmelse i det at blive Christen.

1852

617

Barnedaaben.

U. D.

Til en vis Grad hænger dog nok Barnedaaben sammen med en elskværdig Indbildskhed af Forældrene.

Det er dog nok egentlig en Misforstaaelse, at et Barn qua Aand skylder Forældrene sin Tilværelse. Nei, lad os være behagelige, qua Dyre-Skabning skylder han dem sin Tilværelse.

Men Forældrene ville gjerne smigre sig med den Indbildning: at avle en Christen, og derfor skal Barnet strax døbes.

Nei, ogsaa dette hører med til Christendommens Alvor, at den trænger sig, med Evighedens Afgjørelse, adskillende ind mellem Forældre og Børn: om En bliver Christen det afgjøres langt senere i Livet.

Men i „Christenhed“, denne General-Forvirrethed, der avler Forældre, som maaskee ikke have det fjerneste Indtryk af Christendommen, de avle Christne — og derved bliver det.

618

„Efterfølgelsen“ — Mildhed.

U. D.

Ved det man som Barn er bleven forkiælet i Christendom — og ogsaa her sees, hvor umuligt det egentlig er at opdrage i Christendom, thi hverken kan i Forhold til et Barn Synds-Begrebet ret anbringes, ei heller Efterfølgelsen — er det næsten i Forhold til den mindste Anstrengelse som var det Formastelse.

O, hvor har man dog ikke svækket Menneskene ved denne Lære om Naaden.

Luther siger, at hele denne Lære er at henhøre til den ængstede Samvittigheds Kampe. Har Du blandt os seet Nogen, om hvem det kunde falde Dig ind, at han havde den christelige Forudsætning? Jeg har ingen seet. Men „Naaden“ gjøres der i, Præsterne speculere i Naaden. Egentligen betragte de Naaden som et uhyre Fidei-Comis, de have bemægtiget sig, og som de lade os Menne-

⁶¹⁸ Efterfølgelsen] sml. 593.619. Naaden] sml. 600.619. Luther] sml. 582.670. speculere i] sml. 614.622.

sker betale i dyre Domme. Og det forstaaer sig, naar Christendommen skal foredrages efter det N.T., bliver det saare vanskeligt at anbringe Penge som Mellembestemmelse for Forkyndelsen. Men „Naade“ i Betydning af Aflad (og saasnart „Efterfølgelse“ tages bort er egentlig „Naade“ Aflad) egner sig ganske til Penge-Omsætninger.

#

#

„Vil Du være fuldkommen, saa gak hen sælg Alt hvad Du eier“ 619
U. D.

Altsaa for det Første, Christus taler ikke, som Præsten nu prædiker, han siger ikke: „Du, Formastelige, afskyelige Formastelse at Du vil understaae Dig at ville være fuldkommen o: s: v:“ nei, Christus taler ganske ligefrem som var det at ville være fuldkommen noget han syntes godt om hos det unge Menneske, ja dette staaer udtrykkelig i det N. T., at Christus syntes godt om ham, fordi der dog i ham var en Bevægelse i Retning af at ville være fuldkommen.

O, hvor frygteligt ere vi dog ikke blevne demoraliserede ved Hjælp af den Maade, paa hvilken vi anbringe „Naaden“. Thi saaledes præke vi egentlig: at ville stræbe efter Fuldkommenhed er Formastelse, afskyelig Formastelse, Intet oprører Gud saaledes, Intet tordner han saa vist ned til Helvede; nei, bliv i Skidtet og Blødagtigheden — og saa „Naaden“.

Frygteligt! Nei, saaledes skal Forholdet være: Din Stræben være saa anstrengt som muligt, og saa er det dog „Naade“ alligevel at Du frelses. Og vel at mærke det er ikke os i Skidtet der skal sige det om den saaledes Stræbende (hvad vi kun ere altfor gesvindte til, for at forvisse os om, at <da> det dog alligevel er Naade, saa kan vi lige saa godt aldeles blive i Skidtet) nei men den saaledes Stræbende skal selv sige det. Og sandt er det jo ogsaa; thi

⁶¹⁹Vil Du være fuldkommen osv.] Matth. 19,21. — Sml. 111. Naaden] sml. 618.620.

jo længere et Menneske stræber ud, desto høiere vil han opdage Opgaven — saa det alligevel er „Naade“.

O, frygtelige Demoralisation ved Hjælp af „Naaden“. Hvor i al Verden skal et Menneske faae Mod og Lyst til at stræbe, naar han fra Barn er opdraget i og bestandig prækes fuld af dette, at det at ville være fuldkommen er Formastelse, er Noget, som Gud og Christus saa langt fra vil hjælpe et Menneske til, at det just er Noget, der i deres Øine er afskyelig Formastelse, og enhver Lidelser paa den Vei er derfor, det kan Du være ganske vis paa, Straf fra Gud.

Retfærdige Gud; og i det N.T. er Sagen vendt saaledes, at just Efterfølgelsen er fordret, og det er saa langt fra, at der er Tale om, at dette skulde være Gud imod, at der tværtimod loves (hvad ogsaa vel kan gøres fornødent) en Aand, der hjælper En frem ad den Vei.

Men naar man fra Barn er demoraliseret ved Mildheden, som hele Omverdenen præker — hvad skal det saa blive til! Hvor skal en chinesisk Qvinde, hvis Fødder <fra spæde Barndom> ere unaturligt forkrøblede, hvor skal hun nogensinde komme til at gaa, naar det ietvæk stilles saaledes for hende: det at ville rette Føddene og gaa til er Formastelse.

Hvilken Demoralisation! Som Lægen forkludrer Patienten — for at gøre sig uundværlig: saaledes demoraliserer „Præsten“ Menneskene — for at gøre sig uundværlig.

620
U. D.

Gud er Kjerlighed — det at afdøe

[I Marginen: cfr. p. 181 o: fl.]

Tro det, vær forvissat (dog ved Dig selv alene kan Du ikke fastholde det, men hold blot ud, Du skal see, Aanden kommer nok Dig til Hjælp) vær forvissat om, at det at Alt gaaer Dig imod,

Efterfølgelsen] sml. 618. 626. ⁶²⁰af døe] sml. 588. 624. cfr. p. 181 o: fl.] 5: 630. Aanden] sml. 593. 630.

at det bestandigt er Lidelse og ny Lidelse, at det er Guds Kjerlighed, at det er fordi Gud er Kjerlighed.

Og hvorfor og hvorledes det? Fordi Gud i uendelig Kjerlighed vil hjælpe Dig til, at Du maa kunne elske ham.

See derfor maa Du afdøe, og det er det han vil med Lidelsen; thi uden at afdøe kan Du aldrig elske Gud, det vil blive Dig idel Qval — og tænk Dig, hvilken uendelig Kjerlighed, at Gud i Kjerlighed vil hjælpe Dig til at elske ham, saa Du ret kan blive salig i denne Kjerlighed, hvad kun er muligt, naar Du afdøer.

Sagen er umiddelbart naturligt elsker Mennesket ikke Gud. Forsaavidt han maaskee endog i brændende Udtryk taler om at elske Gud: see nøiere til, og Du skal see, at egentlig er hans Forhold til Gud et egoistisk, han elsker Gud, fordi han sender ham jordiske gode Gaver, eller fordi han dog haaber, at han snart vil sende ham dem, han elsker ham fordi han haaber, at Gud vil afværges Lidelser fra ham eller dog snart ende dem. Men er dette at elske Gud, eller er Gud i den Forstand Kjerlighed? Naar derfor Lidelsen kommer for Alvor, saa maa det naturlige Menneske fortvivle og komme til den Slutning: Gud er ikke Kjerlighed.

Nei, for at Du skal kunne elske Gud, maa Du afdøe, og dertil Lidelsen — o, men pas nu vel paa, at det ikke strax løber surr for Dig, at Du nu rørt ved denne Tanke, mener, at nu vil Gud nok, til Opmuntring og Belønning sende Dig een eller anden jordisk god Gave — min Ven, saa bliver det jo dog ikke til Noget, bliver ikke det at afdøe, altsaa heller ei det at elske Gud, hvad Gud vilde hjælpe Dig til.

Saaledes gaar det vel til. Først lever et Menneske hen i umiddelbar, naturlig Tilstand. Maaskee overøser Gud ham med Velgjerninger, Alt lykkes for ham o: s: v: Han føler sig saa glad og lykkelig, at han endnu blot behøver den Glæde, at takke Gud, at sige til sig selv: det er Guds Kjerlighed, ja Gud er Kjerlighed.

Da vaagner der i ham en Trang til at elske Gud igjen, hvad jo ogsaa Gud fordrer i Loven.

Gud, som seer i Hjerterne, seer nu efter, om dette virkelig er

Lidelse] sml. 614. 621. Forhold til Gud] sml. 612. 630.

1852

oprigtigt meent i dette Menneske. Lad os nu antage, at Gud finder denne Oprigtighed. Og Gud den uendelige Kjerlighed, han siger saa ved sig selv: nu vel, jeg skal i uendelig Kjerlighed hjælpe dette Menneske til at elske mig — ak, Mennesket selv, hvor oprigtig den end var i ham den Trang til at elske Gud, forstod neppe sig selv, ellers havde han neppe vovet sig ud, thi hvad der skal foregaae, uden hvilket han ikke kan komme til at elske Gud, er at forvandles fra det naturlige Menneske til Aand, og denne Vei gaaer gennem det at afdøe, og det at afdøe er uhyre smerteligt.

Lad os nu antage, at efterhaanden bliver dette Menneske ved at forske i Guds Ord opmærksom paa, at det at elske Gud ikke lader sig gjøre uden gennem at afdøe. Han tager da eet Tilløb efter et andet, men Smerten er saa stor, han kan ikke.

Men Gud som er uendelig Kjerlighed han forbarmer sig over ham, og siger ved sig selv: vel jeg skal hjælpe ham.

See, dertil Lidelsen! O, Mennesket forstaaer det ikke strax saaledes; thi forstod han det strax saaledes, kom han ikke til at afdøe.

Men da kommer Aanden og vidner med ham, at det er for at han skal kunne elske Gud. Thi kun en Afdød kan blive lykkelig ved at elske Gud. Er Du ikke Afdød, vil Dit Forhold til Gud blive idel Lidelse, og som en ond Samvittigheds Lidelse. Aanden vil tilskynde Dig til at gjøre dette nu Hiint af Kjerlighed til Gud <for at tjene hans Sag, vidne for hans Rige> — o, men Du kan ikke, thi Du er ikke Afdød, derfor bundet i alle jordiske Hensyn ξ , Du tør ikke bryde med hiin mægtige Mand, og Du tør ikke give Afkald paa Det og ikke paa Det, og Du tør ikke udsætte Dig for maaskee at lide Mangel o: s: v: ξ . Og det vil saa tynge bestandigt paa Dig som en ond Samvittighed. Frygtelige Lidelse: Du vil have indladt Dig med Gud, men kun saaledes, at han blev Dig til Byrde, ietvæk vil Du føle Tilskyndelse til at udtrykke Din Kjerlighed — men Du kan ikke, Du tør ikke vove hverken Det eller Det, thi Du er bundet i de jordiske Hensyn.

Saa forbarmer Gud sig i uendelig Kjerlighed over Dig — thi
 vidne] sml. 609.621. give Afkald] sml. 611.627.

han elsker Dig! — saa trykker han saa stærkt paa med Lidelse, at Du maae igjennem, igjennem Døden.

Og hvorfor gjorde han det? Ja, medens det staaer paa, Du er vel næsten tilbøilig til at tvivle, om at Gud er Kjerlighed, men hold blot ud — saa kommer Aanden, og vidner med Din Aand, at det var Kjerlighed, at det var for at Du skulde være istand til ret at have Glæde af Dit Forhold til Gud.

Men pas vel paa, at det ikke løber surr for Dig, som skulde nu Sagen gaae tilbage, og naar en saadan Radical-Cour var overstaaet, saa skulde Du igjen til at kjende Guds Kjerlighed paa, at han sender jordiske Goder og afværger jordiske Lidelser, nei, nei, saa blev det jo ikke Aands-Forholdet, saa blev det jo ikke til Noget med det at elske Gud, hvad han i uendelig Kjerlighed havde tiltænkt Dig.

Saa tro det, det er saaledes, Lidelsen er Kjerlighed, den er for at Du skal afdøe — og for at Du saa kan blive i salig Forstaaelse med Gud som Kjerlighed.

Nu, og i Grunden er det dog ogsaa baade en feig og en indbildsk Tanke, at Lidelsen skulde være Straf. Thi selv om Du var nok saa stor en Synder, troer Du, at Du er Gud saa vigtig, at han skulde have ligesom en Tilfredsstillelse af at blive ved at straffe? Nei, nei, det forholder sig ganske anderledes. Just de Ugudelige straffer Gud — ved at ignorere dem. Derfor gaaer det dem gjerne godt i denne Verden — den frygteligste Straf, da efter Guds Begreb denne Verden ligger i det Onde, og da denne Tid er Naadens Tid, hvad de Ugudelige paa Grund af idel Medgang slet ikke blive opmærksomme paa. Men dem, han elsker, dem sender han Lidelse for at hjælpe dem til at kunne blive lykkelige ved at elske ham.

Om mig selv.

621
U. D.

Jeg har maaskee haft det i min Magt ved at svinge af, og standse at sikkre mig Betyggethed for dette jordiske Liv, for-

skaanet mig for alle de Lidelser, jeg i en senere Tid har udholdt.

Det skete ikke, o, min Gud tak derfor! Det der egentlig har piint mig meest, var at det var faldt mig ind, om det maaskee ikke havde været Guds Villie. Dog havde denne Smerte ikke været, var jeg vel ikke blevet saaret dybt nok, ikke til Døden.

Nu forstaaer jeg det anderledes! Tak, o, Gud, uendelige Kjerlighed!

Var det skeet, saa var jeg blevet en Sophist, ogsaa en af dem, der foredrage det Christelige, men selv leve i andre Kategorier, altsaa selv ikke i sidste Grund have forsøgt det; en saadan var jeg blevet, om end dog altid deri forskjellig, at jeg jo selv ikke lagde Dølgmaal derpaa.

O, men er det ikke frygteligt, at det skal saaledes fortsættes fra Generation til Generation: at Alle ere Christne, at der er 1000 Præster — og at saa hver især hjælper sig ved Klogskab, ved det Jordiske og derpaa overleverer til næste Generation denne Ramse om, hvor saligt det Christelige er, men der var Ingen, der forsøgte det.

Er det saligt at lide? Dette er dog Christendommen. At Millioner ere Christne, at 1000 Præster forkynde, at det er saligt — medens Enhver sikkrer sig imod det: er det forsvarligt paa den Maade at overlevere Christendommen fra Slægt til Slægt.

Fandtes der da ikke et Menneske, ikke eet eneste, der følte saaledes for Menneskehedens Sag, at han sagde: nu vel, jeg vil have den Sag undersøgt; jeg vil holde ud, at jeg, hvis mit Barn eller et Menneske jeg elskede lige saa høit som mit Barn, spurgte mig om det Christelige, at jeg da ikke skulde declamerende anprise det, og fortie for Barnet, at det egentlig var en Talemaade, at jeg havde hjulpet mig igjennem Verden paa ganske anden Maade, men at jeg af Erfaring maatte kunne vidne for eller imod. Det Skammelige er, at man har gjort den helligste Sag til Declamation. Har jeg ikke erfaret det Christeliges Salighed, men hjul-

pet mig paa anden Maade: saa skal jeg sige dette og ikke decla-
mere det Christelige.

#

#

Ananias — Saphira: Præsteskabet.

622

U. D.

Den Synd som hine to begik kan let blive Præsteskabets Synd. Det Uforsvarlige er ikke at de tage den jordiske Fordeel men at de give dem Skin af Gudelighed, Skin af Iver for Christendommen. Saaledes var det ogsaa med Ananias og Saphira: de maatte gjerne have beholdt hele deres Eiendom, Ingen forlangte den af dem; men hvad de ikke maatte, var, de maatte ikke give en Deel deraf under Skin af at de, af Guds-Frygt gav det Hele. Og Præsten maatte, idetmindste for mig, gjerne tage istedetfor Tiende Tyvende eller Tredivte — men ikke lade som var det Christendom han egentlig vil, naar det er Tiende han vil.

#

#

En evig Salighed.

623

U. D.

Det at vente Straf er at lide Straf har en Forfatter sagt; men saa er dog vel ogsaa det at forvente Salighed at være salig?

Saaledes er det Christendommens Mening, trods at den sande Christens Liv i denne Verden er idel Lidelse er dog Forventningen af en evig Salighed allerede salig.

#

Gud er Kjerlighed — det at afdøe.

624

U. D.

Dersom et Menneske virkelig oprigtigt siger: Gud er Kjerlighed, saa har dette Menneske eo ipso kun eet Ønske, at elske Gud (Kjerligheden) af sit ganske Hjerter af al sin Magt.

⁶²² Ananias — Saphira] Ap. G. 5, 1 ff. jordiske Fordeel] sml. 618. 627.

⁶²³ Straf] sml. 620. 657. en Forfatter] se VIII A 279. Lidelse] sml. 621. 624. ⁶²⁴ afdøe] sml. 620. 627.

1852

Og naar Gud da opdager, at det er saaledes med et Menneske, at der er dette Ønske i ham, da siger Gud: ja, ja mit kjere Barn, saa skal jeg være Dig behjælpelig, jeg skal hjælpe Dig til at afdøe, thi uden det kan Du ikke elske mig. — Tag et blot menneskelig Forhold, dersom den Elskende ikke kan tale den Elskedes Sprog, saa maa hun eller han lære det, om det end faldt dem nok saa vanskeligt; thi ellers kan der ikke blive noget lykkeligt Forhold, de kan jo ikke engang tale sammen. Og saaledes med det at afdøe, forat kunne elske Gud. Gud er Aand — kun en Afdød kan nogenledes tale dette Sprog. Vil Du ikke afdøe, saa kan Du heller ikke elske Gud, Du taler saa ganske om andre Ting end han.

Saaledes sees det, at det i Christendommen endda ikke er Loven der befaler Du skal afdøe; men det er Kjerligheden der siger: elsker Du mig da ikke? Og naar dertil svares: jo, saa følger det af sig selv, at Du maa afdøe.

Men Menneskeslægten har da saa egoistisk som muligt faaet Christendommen vendt reent forkeert.

Christendommen forkynder ikke Loven, den forkynder tvertimod, hvad Gud i uendelig Kjerlighed har gjort for Mennesket. Gud maa det vel forekomme at være saa meget, at det maatte røre Stene. Der standser saa ligesom Forkyndelsen. Der indtræder nu en Pause, thi det Næste vil Gud ikke befale, men dog venter han paa dette Næste, nemlig, at dette nu rører Mennesket saaledes, at han beslutter at elske Gud. Men beslutter han sig til det beslutter han sig eo ipso ogsaa til at afdøe.

Men som Christendommen nu vendes, saa har vi Mennesker da rigtig snildt dreiet Gud en Voxnæse. Vi taler om, at Gud er Kjerlighed, at vi elske Gud (hvo elsker ikke Gud, hvilket Umenneske ikke at elske Gud o: s: v:), og tilsidst regne vi vel endogsaa paa, at vi ved denne idelige Talen om at Gud er Kjerlighed og at vi elske ham, tilsidst kan naae, at han ikke engang selv kan see, at vort Forhold til ham ganske simplement er Natur-Egoisme, den Art Kjerlighed, som bestaaer i at elske sig selv — thi den Kjerlighed, som virkelig elsker, udtrykker det jo derved, at den

gjør efter den Elskedes Villie, altsaa forsager Verden, hvis det er det der ønskes, medens vi see at faae den kjerlige Gud til Hjælp (og til den Ende ogsaa som det hedder elske ham) for om muligt at føre ret et behageligt og nydelsesrigt Liv.

O, blot at være et kjerligt Menneske: Du skal see hvor den menneskelige Egoisme veed at benytte sig deraf — men da Gud lod bekjendtgjøre, at han er Kjerlighed: det var Noget for den menneskelige Egoisme.

Og sandt nok, denne kjerlige Gud finder sig i saare Meget: o, men er der da Ingen, hvem det kunde bedrøve saaledes at misbruge Guds Kjerlighed, saaledes at lade som forstod man ikke, hvad Gud egentlig ønskede at man skulde <gjøre>, hvorledes Gud vil, at man skulde udtrykke, at man elsker ham.

Dog pas vel paa, hvo Du end er, hvem saadanne Tanker kunde besøge: denne Gud, han sidder jo ikke i Himlen og er i Forlegenhed for at Nogen skal efterkomme hans Villie og elske ham. Der-som da En, rørt ved Guds Kjerlighed, siger oprigtigt: jeg vil elske Gud — han passe vel paa, thi hans Liv vil blive Lidelse, det er just Tegnet paa, at Gud med Velbehag seer til ham.

Altsaa, i Christendommen har Gud ligesom, at jeg skal tale menneskeligt, friet til os Mennesker, for at vinde vor Kjerlighed: Alt Det gav han os, en Gave af Kjerlighed, og saa tænkte han, nu kan det da umuligt være Andet end at Mennesket <igien> elsker mig. Men vi Mennesker, vi vare og ere Satans kloge: vi toge og vi tage Præsenterne — og det kalde vi at elske Gud, naar vi leve efter vort Hoved og saa takke Gud. Tænk en Fader: der var Noget han ønskede Barnet skulde gjøre (hvad det er, det veed Barnet.) saa tænkte Faderen som saa: jeg skal nu udfinde Noget, som ret vil glæde mit Barn — det skjenker jeg ham, (o, det er meget for meget jeg gjør for det Barn!) saa er jeg vis paa, at han ogsaa vil elske mig igjen. „Han vil elske mig igjen“ derved forstaaer Faderen, at Barnet nu vil gjøre Faderens Villie — men Barnet, ja det var et Satans kløgtigt Barn, Barnet tog Foræringen, men gjorde ikke Faderens Villie, derimod takkede Barnet og takkede

1852

og sagde mange Tak, og sagde det er en kjerlig Fader; men Barnet fik sin Villie.

Og saaledes med os Mennesker i Forhold til Gud. Da han blev Kjerlighed: da benyttede vi os deraf, og lader som var det at elske, at vi følge vort Hoved, men derimod dandse for ham og klappe i Hænderne, og blæse paa Trompet for ham, og med Taarer sige: Gud er Kjerlighed, hvo skulde ikke elske denne kjerlige Gud.

#

625

Den nulevende Slægt

U. D.

kan ikke bære Christendommen; Menneskene som de nu ere kunne kun forsaavidt kaldes Bærere af Christendommen, forsaavidt de (at jeg skal benytte et Udtryk af en nyere Forfatter om et andet Forhold) bære den til Jorden.

#

626

Uden „Efterfølgelsen“ er Christendommen Mythologie, Poesie.

U. D.

Fritænkerne i vore Tider angribe Christendommen og kalde den Mythologie, Poesie.

Saa kommer Forsvarerne (Rednings-Folkene kunde man satirisk nok kalde dem, naar man betænker, hvad derved forstaaes i Ildebrands-Tilfælde), den officielle Forkyndelse; de forsikre og sværge og bande at det er afskyeligt, at for dem er Christendommen intet mindre end Mythologie, Poesie.

Aber, aber — deres Forkyndelse totalt betragtet udelader aldeles Efterfølgelsen (selv deres Prædiken fortier den næsten, og deres Liv udtrykker da omtrent det Modsatte af Christi Efterfølgelse) ergo er Christendommen for dem — trods alle Forsikringer — Mythologie, Poesie.

Det er overhovedet en egen Ting med Forsikringer, hvor der indirecte kan føres Contra-Beviset. Dersom en Mand staaer og

⁶²⁶ Efterfølgelsen] sml. 619. 639.

kluddrer med en Øxe og nu ved alt hvad helligt er forsikkrer, at han er Snedker, saa svarer man ganske trøstigt: nei, En, der tager saaledes paa en Øxe, er bestemt ikke en Snedker, trods alle Forsikkringer.

#

#

Forkyndelsen.

627
U. D.

Præsten: Du skal afdøe — det koster 10rd.

Den Lærende: Ja, naar jeg skal afdøe, forsage alt Jordisk, saa kan jeg vel forstaae, at jeg kommer til at rykke ud, for den Sags Skyld med mere end 10rd., derfor blot eet Spørgsmaal: hvem skal have de 10rd.

Præsten: naturligviis jeg skal have <dem>, det er jo mit Levebrød, jeg skal jo med Familie leve af at forkynde at man skal afdøe. Det er derfor en meget billig Priis, og snart maa der vel ogsaa fordres noget mere. Naar Du vil være billig vil Du selv kunde forstaae, at det at forkynde at man skal afdøe, naar denne Forkyndelse skal drives med Alvor og Nidkjærhed, saa tager det paa en Mand. Jeg trænger derfor virkelig i høi Grad til med min Familie at ligge paa Landet om Sommeren for at recreere mig o: s: v:

#

#

Veemod.

628
U. D.

Der siges etsteds i en Psalme om den Rige, at han samler en Skat med stor Møje og „veed ei, hvo ham arve skal“:

saaledes vil jeg efterlade mig, intellectuelt, en ikke saa lille Capital; ak, og jeg veed tillige, hvo der skal arve mig, han den Skikkelse, som er mig saa uhyre imod, han der dog hidtil har og fremdeles vil arve alt Bedre: Docenten, Professoren.*)

⁶²⁷ afdøe] sml. 624. 630. forsage] sml. 620. 635. Levebrød] sml. 622. 662. ⁶²⁸ Professoren] sml. 614. 629. *) se 629.

1852

Dog ogsaa dette hører med til min Lidelse, at vide det, og saa ganske roligt at fare fort i min Stræben, der vil bringe mig Møie og Besvær og hvis Udbytte i een Forstand Professoren skal arve — i een Forstand; thi i en anden tager jeg det med mig.

Til 628:

629 "Og selv naar „Professoren“ fik dette at læse, det vilde dog
U. D. ikke standse ham, ikke bevirke, at Samvittigheden slog ham, nei ogsaa dette vil blive doceret. Og atter denne Bemærkning, hvis Professoren fik den at læse, det vilde ikke standse ham, nei, ogsaa dette vilde blive doceret. Thi endnu længere end den Bændelorm (som man nylig, ifølge Adresseavisen, seer en Kone at være blevet befriet fra, hvorfor hendes Mand takker i Adresseavisen, med Angivende af dens Længde: 100 Alen) endnu længere er Professoren; og intet Menneske kan skille et Menneske, i hvem „Professoren“ er, af med denne Bændelorm, det kan kun Gud, naar Mennesket selv vil.

#

#

630 Lidelse Kjendet paa Guds-Forholdet eller paa
U. D. Guds Kjerlighed.

[I Marginen: cfr. p. 159 n: o: fl.]

Denne Tanke — ret egentlig Christendommens Tanke — der i een Forstand er den af alle for et stakkels Menneske frygteligste (det er ogsaa derfor den Tanke, paa hvilken der afdøes) er i en anden Forstand saa overvættets salig, at den vel ogsaa berusende har virket yderst fordærveligt. Og derfor gjælder det her som overalt ved at indøve det Christelige: Forsigtighed, men kom bestandigt tilbage paa det Samme.

At denne Tanke kan være farlig, sees let. Naar Lidelse er Kjendet paa Guds-Forholdet, saa kunde jo Individet (stoisk) ville lige-

min Lidelse] sml. 603. 631. ^{629 *)} se 628. Professoren] sml. 628. ifølge Adresseavisen] sml. Adresseavisen 1852, Nr. 185 (9. Aug.) ⁶³⁰ Lidelse] sml. 624. 631. Guds-Forholdet] sml. 620. 639. cfr. p. 159 n: o: fl.] o: 620. afdøes] sml. 627. stoisk] sml. 577.

som udfordre Gud til at sende Lidelse, for at Individet kunde vise, at han alligevel formaaede at elske Gud. Dette er formasteligt, og saa langt (som muligt) fra at være Gudsfrygt, da det er Egoisme, der frækt ligesom vil maale sig med Gud. — Fra en anden Side: det, at Lidelse er Kjendet paa Guds-Forholdet, kunde man jo blive angst og bange for, saa man slet ikke turde indlade sig med den, fordi det var som udfordrede man dog Gud til at blive ved med Lidelsen. Saa kunde man blive saa angst og bange, at man fra denne Tanke (som dog er det sande Christeliges) styrtede tilbage i Det, der ikke egentlig er Christendom, men kun en Tilnærmelse til Christendom.

Derfor bør Følgende paaagtes. 1) man skal aldrig begiere Lidelsen. Nei, bliv Du kun i den Bestemmelse, at bede om jordiske gode Dage. Dersom En begierer Lidelsen, da er det jo, som formaaede han ved sig selv, at løse dette Frygtelige: at just Lidelse er Kjendet paa Guds Kjerlighed. Og det formaaer han netop ikke; det er „Aanden“ der vidner med ham, at det er saa; men altsaa maa han ikke selv have begieret Lidelsen. I ethvert Tilfælde, maatte det at begiere Lidelsen være at forstaae saaledes, at han tillige bad om „Aanden“, saa han ikke bad om Lidelsen i og for sig, men om Lidelsen som Betingelsen for at fornemme Aandens Vidnedshyrd. Dog er ogsaa dette saa høit, at der maa bruges Forsigtighed, og oftere hviles ud i lavere Former.

2) Vove skal Du vistnok, thi at vove for Sandhed (o: s. v.) er just Christendom. Men Du skal dog indtilvidere ikke vove saaledes, at der ikke er en menneskelig Mulighed for, at Du ogsaa kan komme menneskelig talt godt fra det, som man siger. Det vil sige: der er Mulighed af at komme til at ligge under, der er ogsaa Mulighed af at det gaaer godt.

Men er Lidelsen, menneskelig talt og forstaaet, ikke til at undgaae, og Du dog, for Gud, forstaaer Dig selv i at ville og skulde vove: aldrig maa dog Lidelsen selv være talog. Du maa ikke vove for at faae Lidelsen, thi dette er formasteligt: er at friste Gud. Saaledes at ville udsætte sig for Lidelse for Lidelsens Skyld, er en

1852

formastelig personlig Nærgaaenhed og Næsviished mod Gud, som vilde Du udæske Gud til en Veddekamp. Nei, men naar det er Sag, — skjøndt Du seer, at Lidelsen er, menneskelig talt, uundgaaelig, vov Du kun. Du vover da ikke for at faae Lidelsen, men Du vover for ikke at svigte Sagen.

Guds Førelse med mig.

631
U. D.

Oprindeligen har jeg været i Besiddelse af de udvortes Betingelser for at nyde Livet; og i mig, det er kun altfor vist, var der Lyst nok til at ville nyde Livet — men da var der givet mig en Pæl i Kjødet, et Kors: og jeg kunde dog ikke komme til ret at nyde Livet.

Da saa efterhaanden Betingelserne for at nyde Livet begyndte at svinde, da jeg fik oeconomiske Bekymringer: da faldt det mig ind, om det dog ikke kunde lade sig gjøre, at hiin Pæl i Kjødet toges fra mig. Jeg kunde da komme til at bruge de mig forundte Evner og Gaver til min Tjeneste, og, menneskelig talt er dette vist nok, jeg skulde da nok sikkert mig igjen, ved Erhverv, Betingelserne for at nyde Livet, og saa dog komme til at nyde Livet.

Jeg forstod vel, at dette dog nok neppe kunde hænge rigtigt sammen, at mit Liv skulde vendes saaledes. Men, som sagt, jeg havde dog faaet den Tanke. Dog det skete ikke, jeg kunde ikke ret faae Samtykket i mig selv, at jeg turde handle i den Retning. Var det skeet, var det lykkedes, var jeg blevet, christelig, en Sophist \leq Anm. Sophist er, christelig forstaaet, Enhver, der foredrager Christendommen medens hans Liv udtrykker noget Andet. \geq , om end forsaavidt forskjellig fra Andre, at jeg selv sagde det — og, hvo veed, maaskee havde jeg tilsidst ogsaa glemt at sige det, og var blevet complet Sophist.

Det skete altsaa ikke. Og nu bliver det vel Vendingen af Sagen, som jeg havde anet det. Hiin Pæl i Kjødet vil maaskee tages fra mig; men jeg vil til den Tid ikke være i Besiddelse af Betingel-

⁶³¹ Pæl i Kjødet] sml. 628.657. oeconomiske Bekymringer] sml. 604.647. Erhverv] 604.647.

serne for at nyde Livet, og jeg vil være saa forsøgt i Lidelse og saa langt henne, at jeg har bortskjæret mig selv Muligheden af at faae Betingelserne.

Saa vil der maaskee være et Cursus for mig endnu tilbage. Pælen i Kjødet vil være borttaget — og nu vil pludselig Betingelserne for at nyde Livet, tilbydes mig, ja næsten paanødes mig. Til den Tid vil det saa maaskee være Opgaven, at jeg skal være saaledes afdød og saaledes modnet til Aand, at jeg saa har Kraft til frivilligt at sige: nei, jeg vil ikke have dem.

Saaledes kom jeg aldrig til egentlig at nyde Livet. O, min Gud, det var vel Bestemmelsen med mig, Du vilde det langt bedre med mig, end at jeg skulde klatte mit Liv ud paa at nyde — og fortryde en Evighed igjennem.

Men i Begyndelsen kunde jeg ikke forstaae det, og ikke gjøre det, derfor maatte der Tvang til ligesom man lægger Skinner om et brudt Been. Opdragelsen bestod saa i, at føre mig til, engang frit at kunne gjøre, hvad jeg først maatte tvinges til.

‡

‡

Sandseligt — Aandeligt.

632
U. D.

Plato siger (i Phædrus § 250) at Synet er den skarpeste af alle Sandser; men formedelst den sees Viisdommen ikke, thi deraf vilde opstaae for heftig en Kjerlighed, han mener, det vilde blive en slags sandselig Brynde.

Saaledes naar Kjendet paa Guds-Forholdet var Lykke og Medgang, saa bliver dette egentlig en sandselig Beruselse. Men derfor er ogsaa lige det Modsatte Tilfældet.

Overhovedet er intet Farligere end disse Forvexlinger, naar under det, som ansees for det Aandelige, underskydes det Sandselige. Saaledes f. E. naar christelig Kjerlighed forvexles med sandse-
lig Kjerlighed.

Lidelse] sml. 630. 633. afdød] sml. 630. 632. Opdragelsen] sml. 323. 647. ⁶³²i Phædrus § 250] Phaidros 250 d.

1852

See, derfor er det, at Christendommen passer <saa nøie> paa det at „afdøe“ som Mellembestemmelse overalt. Naar det at afdøe ikke skydes imellem, kan, især hvis Individet har Lykke og Medgang, hvad han kalder Kjerlighed til Gud blive den frygteligste sandselige Beruselse i Egoisme, til alle de jordiske Goder (og dette er allerede Berusende nok at have dem) at føie dette Berusende, at det er Tegnet paa Guds Kjerlighed. Frygteligt at forfalde til den Art Beruselse.

633
U. D.

Christendommen — Talekunsten.

Hele Oldtiden (Plato — paa saa mange Steder, i Phædrus, i Gorgias, o: s: v: Aristoteles i Rhetorik, den senere Oldtid efter Plato og Aristoteles) er enig om, hvad ogsaa Senere, der have tænkt, have været enige om: at Talekunstens Potens er det Sandsynlige.

Christendommen er Paradoxet. Saaledes kom den ind i Verden — da var der ingen Talekunst (thi Apostlene <og Martyrerne> ere saare langt fra at være Talekunstnere, deres Liv er Paradoxer og deres Ord Paradoxer ligesom Christendommen)

Men nu affødte Christendommen en Virkning i denne Verden. Denne Virkning er da forresten ikke til at forvexle med Christendommen selv, er ikke Christendommen selv.

Denne Virkning (Slagskyggen af Christendommens Paradox) den gaaer ind under Bestemmelsen af det Sandsynlige.

Christendommen bliver nu gjort sandsynlig — og saa florerer eo ipso Rhetorerne. De kan med Grunde og Grunde, de kan skildre og skildre og vræle, gjøre hele Christendommen saa sandsynlig saa sandsynlig —

at det formodentlig ikke mere er Christendommen.

Først skete det vel bona fide, velmenende — i vor Tid ere vel

af døde] sml. 631. 636. ⁶³³ i Phædrus] særlig Phaidros 272 d ff.; sml. og-saa 260 a. 267 a. 271 d ff. i Gorgias] særl. 452 e ff. i Rhetorik] sml. VI A. 1 C 2. Martyrerne] sml. 631. 636. Grunde] sml. 615.

Rhetorerne vidende om, at det er galt fat, men de tænke, lad os blot holde hen.

Christendommen som det Sandsynlige — og betjent af Rhetorer: saa er Christendommen afskaffet.

#

Alle ere bange for Afgjørelse.

634
U. D.

En <i vor Tid> er maaskee en Skeptiker, fornemt overseer han Præsterne enten som dumme Mennesker eller som Bedragere — og naar man da vilde sige til ham: vel saa skal jeg føre Sagen til Afgjørelse, løfte Sandsebedragene, det vilde dog maaskee ikke smage ham. Thi han vil hellere i al Magelighed, for godt Kjøb være fornem Skeptiker. Men blev det ret Alvor med enten — eller i Forhold til Christendommen — ja, han valgte vel ikke at blive Christen, men han forstaaer dog, at han adskilligt høiere maatte købe sin Skepsis end lige over for den Ubetydelighed, i hvilken det Christlige nu repræsenteres.

#

#

πιστις — επιστημη.

635
U. D.

See der har vi det. πιστις saaledes som det bruges i godt Græsk (Plato, Aristoteles o: s; v:) ansees for at betegne noget langt lavere end επιστημη. πιστις forholder sig nemlig til det Sandsynlige. Derfor er πιστις, at frembringe Tro, ogsaa efter Classikernes Mening, Talernes Opgave.

Nu kommer Christendommen og bringer Begrebet Tro op, i en ganske anden Forstand, Tro just som forholdende sig til det Paradoxe (altsaa det Usandsynlige) men saa igjen betegnende den høieste Vished (cfr. Definitionen i Hebræerbrevet) Evigheds-Be-

Christendommen afskaffet] sml. 586. 635. ⁶³⁶πιστις — επιστημη] sml. 633, og særl. Platon, Gorgias 454 c ff. i Hebræerbrevet] 11, 1.

vidstheden, den meest lidenskabelige Vished, der lader et Menneſke offre Alt, Livet med for denne Tro.

Men hvad ſkeer, i Tidens Løb ſagtneſ ſaa Chriſtendommens Fart, og ſaa kommer ganske rigtigt det gamle Hedenske tilbage, og nu ſluddrer man Chriſtendommen ind i dette: at Viden (επιſτημη) er høiere end Tro (πιſτις), medens Begrebet af chriſtelig Tro ligger i en Sphære for ſig ſelv, en Qvalitæt høiere end den classiske Tohed: *πιſτις — επιſτημη*.

Nei, chriſteligt, er Tro det Høieſte. Og juſt herpaa kjender man igjen, ganske conſequent, Chriſtendommens paradoxe Charakteer, at den ogsaa her vender op og ned paa det blot Menneſkelige. Thi, menneſkelig talt, er, ſom ogsaa Hedenskabet jo antog det, *επιſτημη* høiere end *πιſτις*, men Gud behagede det, at gjøre den menneſkelige Viisdom til Daarſkab, at vende Forholdet om (ogsaa her er Forargelsens Mulighed Kjendet) og gjøre Tro til det Høieſte.

Men Alt lader ſig kun forklare paa een ganske ſimpel Maade, hvilken jeg ogsaa længſt har maattet henflye til: Chriſtendommen er ſlet ikke til, det Hele er Vrøvl, ikke engang Hedenskab, da det pynter ſig ud ſom Chriſtendom.

636
U. D.

Det iogforſigværende — „Troen“.

Gives der et Iogforſigværende? Chriſtendommen ſvarer ja, juſt jeg er det.

Hvorledes kjendes det nu, om En forholder ſig til et Iogforſigværende, hvilket Forhold da vel igjen maa være i det Ubetingedes Form?

Det kjendes paa, at han ſkjøndt lidende ved Forholdet (ſaa Forholdet er Lidelsens Aarsag og Grund) dog troende holder faſt ved dette Iogforſigværende.

offre Alt] sml. 627. 640. Chriſtendommen . . . ikke til] sml. 633. 642.
 636 lidende] sml. 633. 639.

Naar En vil forholde sig til et logforsigværende — og tillige have det Jordiske, saa er dette en Tvetydighed.

Men hvorledes lever man nu i Christenheden? Man lever saaledes, at man bilder sig ind i en Troen at forholde sig til det logforsigværende, dog at man holder sig det saa fjernt som muligt (formodentlig for ikke at opdage, at man er i en Indbildning) og forresten er man hovedsaglig beskjeftiget med at gjøre sig dette jordiske Liv saa beqvemt som muligt, at komme godt igjennem Verden, ja man mener endog at Forholdet til det logforsigværende skal — hvilket Galimathias! — hjælpe En til at komme godt igjennem <denne> Verden, hjælpe En til gode Dage.

Hvilken er <derimod> Christendommens Mening med dette Liv? At det skal benyttes til selv at hjælpe sig ud i, og at lade Gud hjælpe os ud i saadanne Afgjørelser, at det kan blive En selv aabenbart, om man har Troen, eller indbilder sig at have den.

Derfor foreskriver Skriften, hvilke Midler Du skal benytte for at stramme Dit Liv saaledes ud, at dette Liv kan blive Examinationen, om Du har Troen.

Dog er det ikke saa, at Anstrengelsen, Lidelsen er Beviset for at Du i Sandhed troende forholder Dig til det logforsigværende (thi ogsaa Stolthed og Hovmod kunde jo vove saaledes ud) nei Troen er Visheden, der gives ingen anden Vished. Men Lidelsen og Anstrengelsen er for at Du da ikke skal have dette at bebreide Dig, at Du har undladt at bruge de Skærpelses-Midler, som Christendommen i den hellige Skrift anpriser, ja befaler.

Altsaa ikke overalt hvor denne Lidelse er, er Troen ubetinget; men overalt hvor denne Lidelse ikke er, er ubetinget Troen ikke, der er Troen blot en Indbildning.

Men saaledes har vi Mennesker baaret os ad. Vi have anbragt „Naaden“ til at fritage os fra alle Anstrengelser (det i Sandhed at afdøe, at forsage denne Verden, at lide for Læren <o: s: v:>) og saa gjøre vi Troen til <en> Indbildning, og leve nu hen fuldt op beskjeftigede med at nyde dette Liv — og saaledes gaar vi

Naaden] sml. 620. 639. afdøe] sml. 632. 639.

Evigheden imøde, hvor Afgjørelsen er: forholdt Dit Liv sig til et logforsigværende, var Christendommen Dig dette logforsigværende?

637

U. D.

„Den Enkelte“

Ogsaa saaledes forstaaet kunde jeg da ikke ønske at stifte Partie.

Det der beskæftiger mig er: hvad er Sandhed; forholder jeg mig til denne Sandhed?

Naar jeg nu dannede Partie, da fik jeg sandselig Magt; derved forhindrede jeg maaskee Tilværelsen om mig i at danne Situationen saaledes, at den for mig kan blive Examinationen, istedetfor at faae Noget at vide om Sandheden og om mit Forhold til Sandheden, fik jeg at vide — hvad jeg nok veed, og hvad slet ikke interesserer mig — at naar man har sandselig Magt, saa gaaer Flere og Flere ind paa det man siger, og saa faaer man mere og mere sandselig Magt, større og større jordisk Profit.

Men dette beskæftiger mig ikke. Min Tanke er derimod: hvad jeg har forstaaet af Sandhed, det sætter jeg i Skrifter ind i Virkeligheden, men saaledes at det at sætte det ind tillige kan tjene til at frembringe den Situation, der kan for mig være Examinationen betræffende, hvorvidt jeg forholder mig til Sandheden. Jeg passer da for Alt paa, at jeg ikke, (som f. E. ved at stifte Partie) gjør det umuligt at faae Situationen istand. At stifte Partie hjælper mig hverken til videre at opdage Sandheden ei heller til yderligere at prøve, om jeg forholder mig til Sandheden, men hjælper mig blot til at faae sandselig Magt.

Men maaskee er det just dette, der hovedsaglig beskæftiger Andre, og derfor ere de saa virksomme for (under Navn af Kjerlighed og Sympathie for Andre) at stifte Partie.

Forunderligt, det skal være Kjerlighed og Sympathie! Jeg troede dog, at det var Kjerlighed at elske Andre som sig selv — altsaa paa samme Maade at hjælpe dem, saavidt det er muligt

⁶³⁷ Den Enkelte] sml. 591. 638.

«for eet Menneske at gjøre dette for et andet,», til at blive opmærksomme paa Sandheden, og til at prøve dem selv, om de nu forholde sig til Sandheden.

Mennesket

638

U. D.

er en Synthese, og saaledes, naturligt, om man saa vil en født Hykler, eller med en Mulighed af en Hykler; og det Gud nu vil see med hver Enkelt, er, vil Du være en Hykler, eller vil Du forholde Dig til Sandhed.

Hykleriet er, just fordi Mennesket er en Synthese, lagt saa nær som muligt. Det fremkommer derved, at hvad det Aandelige i En forstaaer og udtaler, det tager saa det Sandselige i En og under-skyder en ganske anden Fortolkning af, medens det dog seer ud som var det det Samme. Christendommen siger: jeg er et glad Budskab. Det Aandelige i En forstaaer, i hvilken uendelig ophøiet Forstand dette er at tage — nu kommer det Sandselige og under-skyder Det det forstaaer ved Glæde og faar nu ud: Christendommen er Glæde. Altsaa Glæde paa begge Steder, men der forstaaes noget ganske Andet derved paa det ene Sted end paa det andet, og Hykleriet stikker i, at give det Udseende af, at man <jo> holder sig til hvad Christendommen selv siger om sig selv: at den er Glæde.

Dette er kun et Exempel, der kunde blive utallige Exempler; thi Hykleriet kan være overalt.

„Gjernerne.“

639

U. D.

Tag en svag Analogie, tænk Dig en forelsket Pige; det vil en Tid være hende nok, at udtrykke sin Elskov ved Forsikkringer; men der vil komme et Øieblik, hvor dette ikke længere vil tilfredsstille hende, hvor hun vil begjere at hun maa falde den El-

⁶³⁸ Enkelt] sml. 637.640.

1852

skede om Halsen. Dette vil sige: hun fordrer et stærkere pathologisk Udtryk. Saaledes med den Troende i Forhold til Gud: at udtrykke sin Taknemlighed i Ord, maaskee endog (og dette er da et reent forkeert Sving) i zirligere og kunstigere valgte Ord — der vil tilsidst komme et Øieblik hvor han maa sige: dette kan jeg ikke udholde, det tilfredsstiller ikke Trangen i mig, Du maa, o, Gud tillade mig et langt stærkere Udtryk for min Taknemlighed: Gjærningerne.

Saaledes, selv om dette ikke var det Fordrede, det maatte saa blive hvad just det bedre Menneske selv maatte begjære — medens det, at det er det Fordrede, fritager ham for enhver Bekymring betræffende om det er Gud velbehageligt.

Hvilket er hvilket? Er det Guds Mening ved Christendommen, ved Forbilledet (altsaa Idealets Fremstilling) blot at ydmyge Mennesket, og ved „Naaden“ at trøste ham, men saaledes, at det just ved Christendommen blev udtrykt, at der intet Slægtskab er mellem Gud og Menneske, at Mennesket har at udtrykke sin Taknemlighed som en Hund i Forhold til et Menneske, saa Tilbedelsen bliver sandere og sandere, mere og mere Gud velbehagelig, jo mindre det kunde falde et Menneske ind at ville ligne Forbilledet, jo mere han kunde afholde sig fra ethvert Forsøg i denne Retning, og ganske og alene glæde sig som Dyreskabning, thi det var just dette Gud vilde med Christendommen, han vilde udtrykke, at han i sin uendelige Ophøiethed ikke mere kunde saaledes have med Mennesket at gjøre, som Mennesket engang barnligt indbildte sig, at han hverken var eller vilde være i Slægtskab med Mennesket, men dog være ham naadig, ret med Velbehag i Himlen see ham glæde sig som Dyre-Skabning, og kun ikke taale Eet, den frygtelige Formastelse af Mennesket at ville ligne Forbilledet? Er dette Meningen med Christendommen?

Eller er just det Modsatte Christendommens Mening, at just Gud just vil udtrykke at han vil være i Slægtskab med Mennesket, og derfor netop vil have den Tak og Tilbedelse som er i Aand og Sandhed: Efterfølgelse.

Det Sidste er dog nok Christendommens Mening. Men det Første er et listigt Paafund af os Mennesker (om det end kan have sin smukkere Side) for at slippe fra det sande Forhold til Gud, fordi dette i sit første egentlig er Lidelse.

Hvorledes det? Jo, thi det Gud i uendelig Kjerlighed vil med Mennesket, er saa uendelig Høit, at det først bliver Lidelse — og det har vi ikke Lyst til at gaae ind paa, og derfor opfandt vi, at den sande Tilbedelse var ikke at formaste sig til at ville ligne Forbilledet. Lad mig tale sindbilledlig. Tænk den mægtige Keiser; han kaster hele sin Kjerlighed paa en Bondekarl, o, og Kjerligheden i Keiseren er saa stor, at den ikke beroliges uden ved at denne Bondekarl skal adopteres som Keiserens Søn og blive hans Efterfølger. Lad os nu tale ganske uforbeholdent. Mon ikke Bondekarlen vilde sige i sit stille Sind: „dette bliver for mig en sand Plage; naar Keiseren virkelig elsker mig, saa lad ham udtrykke det ved at gjøre det jeg ønsker, lad ham give mig en god Avlsgaard, at jeg kan ægte Cathrine, saa skal jeg takke ham hele mit Liv. Men derimod, at jeg en sølle Bondekarl skal rives ind i hele den fornemme Verden, hvor jeg sletikke hører hjemme, det er noget nær den største Plage.“ Saaledes omtrent vilde han vel tale i sit stille Sind. Men til Keiseren vilde han vel (thi Hyklerie er da næsten uadskillelig fra det at være Menneske) sige: det er meget for meget Du vil gjøre for mig, jeg er baade for ydmyg og for beskeden til at turde attraae (men det er jo heller ikke ham der skal attraae det, det er jo Keiseren, der staaer og tilbyder ham det, ja ønsker det) Sligt; jeg vilde være usigelig glad, hvis Du vilde give mig en Bondegaard med fuld Besætning. <—> Og dersom nu Keiseren ikke sandseligt var en udvortes Magt ligeoverfor Bondekarlen, saa at det altsaa paa en Maade var overladt til Bondekarlen selv at bestemme Forholdet: Du skal see, at han indretter det saaledes, at han faaer Bondegaaarden, priser Keiserens Kjerlighed, og forklarer det som Ydmyghed, at han ikke begerer at være Keiserens Søn.

Saaledes i Forholdet til Gud. Gud vil just — uendelige Kjerlig-

Forhold til Gud] sml. 630. 640. Lidelse] sml. 636. 640.

1852

hed! — at et Menneske i Christo skal være i Slægtskab med ham. Men skal dette skee, saa maa Mennesket afdøe. Aha! Mennesket derimod holder saa meget af at nyde dette Liv. Hvad gjør saa Mennesket? Han opfinder, at det er Guds Kjerlighed der hjælper os til at nyde dette Liv, og at det er Ydmyghed af os Mennesker, at vi ikke begjere, at være i Slægt med Gud.

See det er den gamle Historie! Men er dette rigtigt? Er det rigtigt at benytte sig af, at Gud siger sig at være Kjerlighed, som kunde man altsaa gjøre ved ham hvad man vilde — „han er jo Kjerlighed.“ Eller er det ikke Guds Mening, at han, just ved at aabenbare sig som Kjerlighed vilde røre os Mennesker til at gjøre hans Villie.

See her Hykleriet igjen! Gud er Kjerlighed siger Christendommen. Det benytter saa Mennesket sig af, og siger: Gud er Kjerlighed det er Christendom — men forstaaer noget Andet derved end Christendommen forstaaer.

*

*

Et overstreget Dobbeltkors

Hvad min Forfatter-Virksomhed i Forhold til det Christelige angaaer, da maa bemærkes.

Overvældet af Indtrykket af disse Millioner Christne, om hvilke jeg <dog> troer at de blive alle salige, selv en baade letsindig og tungsindig Natur, og af mange andre Grunde bestemt, har jeg tænkt mig at gjøre Bevægelsen <først> saaledes, at vi overhovedet komme til at tilstaae, at vi ere ikke Christne, men kun Aproximationer.

Den officielle Forkyndelse, som den vi nu have, er aldeles Blendværk; den oprindelige Strenghed, Heroismen — ja, hvor skulde jeg tænke paa at faae den indført igjen, jeg er ingen Heros: saa tænkte jeg: vel, saa lad dette blive det Officielle, at vi ere slet ikke Christne, at Christendommen er os for høi, at vi i det Høieste kun taale „Efterfølgelsen“ som Noget vi faae Lov til at bryde af, saasnart det piner det mindste; lad saa det blive det

Officielle, at da Gud kan faae fat i os igjen, at vi kan faae at see, om dette lader sig holde. Men det der af Alt var mig meest imod var og er det afskyelige Lumskerie, at man lader som var det Nuværende Christendom.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Denne Bevægelse meente jeg maatte gøres som det Første. Naar saa den var gjort, saa fik vi maaskee just at see, at der ikke saaledes skal slaaes af, men at vi just skal igjennem.

Her, ved mit Første, skulde Biskop Mynster have grebet til, det havde været ham det fordeelagtigste af Alt. Det gjorde han ikke, og just han har, ved det sørgelige Indblik jeg senere har faaet Leilighed til at gjøre i denne <hans> Klogskabs-Christendom, stødt mig længere ud.

Guds-Forholdet.

640
U. D.

Den Tanke: at gjøre Det eller Det, at offre Det eller Det, at vove Det eller Det — for at tjene Guds Sag, denne Tanke har aldrig bevæget mig; thi det er bestandigt faldet mig paa, at det jo dog var noget Galimathias, at en Almægtig, for hvem Millioner Verdner er 0, at han skulde have en Sag, for hvilken det var af Vigtighed at Peer eller Povel gjorde Det eller Det.

Nei, saaledes kan jeg ikke. Men det gaaer bedre for mig naar jeg tænker mig Gud som en Examiner, der siger: Det og Det ønskede jeg af Dig. Hermed mener jeg ikke, at dette nu skulde blive ørkesløse Kunster, nei det skal være for at gavne, men den Tanke, at Gud i den Forstand skulde have en Sag, at et Menne-ske saadan udenvidere var Medhjælper, den synes mig at være en engang tilgivelig Barnlighed, nu derimod Galimathias; *herunder et overkradset Dobbeltkors* thi det løber dog ud paa, at Gud i den Forstand skulde have en Sag, at han var Part, han som dog er Alt.

Mynster] sml. 606. ⁶⁴⁰Guds-Forholdet] sml. 639. 652. offre] sml. 635. 645.

1852

Nei, det er ikke Gud, der har en Sag; men hver enkelt Menneske har en Sag; og det er Gud der i uendelig Ophøiethed salig skuer til, og nu i Forhold til det Heles uendelige Totalitet her maa lade et Menneske lide, dog omfattende ham lige fuldt i uendelig Kjerlighed, her ligesom venter af et Menneske, at han skulde gjøre Det og Det, holde Det og Det ud, fordi det passer ind i det Hele. Men aldrig er det Gud der har Sag. Høiest kunde dette da siges ved en Accommodation, i samme Forstand som naar den Ældre for at glæde Barnet leger med. Men en Sag har Gud ikke i den Forstand, at der var Noget som ikke var udkæmpet, Noget hvortil han altsaa forholdt sig saaledes, at det var tvivlsom, om Guds Sag her skulde seire — han den Almægtige, der uendeligt og evigt har seiret fra Evighed og uden Kamp.

Det er unegteligt, at den Tanke at Gud ganske simplement havde en Sag, at det var Gud af Vigtighed, at nu Du eller jeg kæmpede for hans Sag, det er unegteligt, at denne Tanke har <i sin Tid> begejstret Mange, og gjort dem det let at ofre Alt. Men det hjælper ikke, det er dog en Indbildning, og <vilde være> en <frygtelig> Indbildskhed, hvis Menneskene den Gang havde haft en saa udviklet Forestilling om Guds uendelige Ophøiethed, som nu kan have. Paa den anden Side, det er vist, at denne uendelige salige Ro, hvormed vi maa tænke os Gud uendelig ophøiet over Verden, for os Mennesker let kan virke intellectuelt bedøvende, saa vi blive Betragtere ikke Handlende; men det hjælper ikke, vi skal dog igjennem igjen til Handling, til samme uendelige Begeistring som tidligere Tider havde i den Illusion, at de noget nær hjalp Gud ved at kæmpe for hans Sag.

Atter her er en Fordoblelse, som gjør det saa vanskeligt at trænge igjennem, en Fordoblelse, der er overalt, hvor Begeistring skal være paa den anden Side eller efter Illusion. Med det ene Øie ligesom at see al et Menneskes Anstrengelse som den største Barnagtighed, ja som den ligegyldigste Ting af Verden

hver enkelt] sml. 638.667. lide] sml. 639.643. Handlende] sml. 609.645.

(thi han den Almægtige, har Millioner Udveie, og har altid uendeligt seiret) og saa alligevel at kunne strænge sig an indtil det Yderste fuldt saa vel som nogensinde Nogen, hvem for ramme Alvor den Tanke begeistrede, at hans Udholdenhed hans Voven betræffende gjaldt hverken om mere eller mindre end om Gud skulde seire, eller Gud skulde tabe.

Jeg kunde fristes til i en Forstand at sige: I Lykkelige! thi hvad skulde ikke et Menneske kunde holde ud, naar han først kunde faae det sat fast i sit Hoved, at hans Stræben var saa uendelig vigtig, at det gjaldt om Gud. I en anden Forstand priser jeg mig dog lykkelig; thi hvilken Lykke at have en uendelig meget mere ophøiet Forestilling.

Ham bør det at voxer, mig at forringes. Disse Ord kunne anvendes paa Menneskeslægtens Forhold til Gud. Med hver Fremskridt Mennesket gjør, saa bliver Gud uendelig meget mere ophøiet — og derved forringes Mennesket, selv om dette skete ved et Fremskridt.

Saa kommer Faren, at denne Guds uendelige Ophøiethed virker bedøvende, lammende, saa Mennesket taber Lyst og Mod og Freidighed og Glæde ved at vove, og lide — fordi det (ja, dersom jeg var den Rette, just det er dog det uendeligt begeistrende!) ikke gjør det mindste fra eller til.

Og som Gud er blevet os Mennesker saa uendelig Ophøiet, at der ikke mere kan være Tale om, hvad i barnligere Tider ligefrem troedes, at Gud har en Sag, som vi kæmpe for: saaledes er endog det høieste Gode en evig Salighed blevet os for ophøiet, incommensurabelt for vor Stræben. Derfor er det ene „Naade.“ Der var Tider, hvor Mennesket i barnlig Alvor meente for ramme Alvor at kunne indfri Fordringen og erhverve en evig Salighed. Og i Sandhed hvad skulde ikke et Menneske kunne formaae, naar det først kan sætte sig fast i hans Hoved, at han virkelig har det i sin Magt at erhverve en evig Salighed, at denne Opgave er

Ham bør det at voxer, mig at forringes] sml. Johs. 3,30. Naade] sml. 639. 641.

1852

commensurabel for hans Kræfter! Jeg kunde fristes til at sige: I Lykkelige! Og dog, hvilken Lykke, at have en uendelig mere ophøiet Forestilling om det høieste Gode.

Nei, ingen Stræben kan erhverve en evig Salighed. Derfor er det „Naade.“ Her kommer saa Faren igjen, at ikke det, at det er Naade virker bedøvende, lammende, søvndyssende — fordi det jo dog er forgjeves at stræbe, og fordi det jo er Naade.

Atter her Fordoblelsen! At den meest anstrengede menneskelige Stræben, at den dog er en Narrestreeg, en spildt Uleilighed, en latterlig Geberde, hvis det skulde være et Forsøg paa at fortjene Saligheden — og saa dog (o, hvis jeg var den Rette, dette er dog det uendeligt Begeistrende!) at strenge sig an trods Nogen, der for ramme Alvor meente ved sin Anstrengelse at erhverve Saligheden!

Paradoxt.

641

U. D.

Den størst mulige Anstrengelse — for Ingenting: see det er saa paradox som mulig. Men saaledes er det jo, naar det dog alligevel er ene, ene „Naade“ — og altsaa den størst mulige Anstrengelse er for Ingenting, betyder Intet, Intet.

Anderledes da man troede at Saligheden erhvervedes, da var der intet Paradox her, thi der er intet paradox i: den størst mulige Anstrengelse — og det høieste Gode at opnaaes derved.

Kjerlighed — Grusomhed.

642

U. D.

Er det dog ikke grusomt at sige til et Menneske, der blot beder at maatte først begrave sin Fader, at sige: lad de Døde begrave deres Døde — og dog er det Kjerligheden <der> siger det.

Men det forstaaer sig, for os er Christendommen rigtignok blevet noget ganske Andet end den var; thi nu vil det jo just

⁶⁴¹ Naade] sml. 640.

⁶⁴² lad de Døde begrave deres Døde] Matth.

være Christendom denne Kjerlighed, der kjerligt begraver den Afdøde og mindes ham. Nu, i Christenhed, sætter Christendommen ingen Splid mere, nei, nei, den copulerer. Naar jeg saa gjerne vil elske den Elskede — saa er det nu ikke mere som engang Christendom: slip hende, nei, nu er det Christendom: elsk hende, just det at elske hende, at føie hendes Ønske just det er Christendom.

Det er dog aabenbart, at Christendommen egentlig er gaaet ud af Verden. Christendommen er blevet en intetsigende Overskrift over det Hele, nu til Dags har end ikke Christendommen den Egoitet, som dog en elsket Pige, en Ven o: D: har, der vil at det at elske dem skal udtrykkes ved at opgive Andet.

Christendommen er gaaet ud; „Slægt“ er sat istedetfor Individ; Christendommen blevet i den officielle Forkyndelse Mythologie, Poesie.

#

#

Mildhed — Strengthed.

643
U. D.

Den Mildhed man viser Andre er ofte kun en Reflex af Kjærlerie imod sig selv. Man tør ikke tænke om et eneste andet Menneske, at han foer til Helvede — hvor mildt, dog maaskee er det for ogsaa at undgaae denne Tankes Forfærdelse i Forhold til sig selv. — Man nænner ikke at sige det helt ud: det at være Christen er at lide, ingen har været en sand Christen, der ikke har lidt for Læren — hvor mildt, dog maaskee er det, for at spare sig selv, thi hvis man sagde det heelt ud, saa maaskee Samtiden tænkte som saa og gjorde derefter: ja, hvad enten nu det at være Christen er at lide eller ikke, hvad Dig angaaer, skal vi nok sørge for, at Du kommer til at lide — og maaskee var man dog \leq (naar det skal tages saa nøie!) \geq ikke ganske enig med sig selv om, at det at være Christen er at lide

#

Christendommen . . . gaaet ud af Verden] sml. 635. 652. ⁶⁴³ lide] sml. 640. 649.

1852

#

644

Myndighed.

U. D.

Christus prædikede med Myndighed — det gjør „Præsten“ nu ogsaa; thi han har jo Politiet og Tugthuset i Baghaanden.

#

645

U. D.

..... Men vil En sige: „om nu end Nogen virkelig existentielt udtrykker at han har forsaget og forsager denne Verden, hvad saa? er det saa derfor ubetinget vist, at han vil blive salig? dog vel ikke? det kunde jo være Hovmod, Stolthed, som er Gud allermeest imod.“ Sandt; ubetinget vist er det ikke, det skal det aldrig være, thi i Uvisheden er Stræben. Men i ethvert Tilfælde eet Fortrin, et Gode har han fremfor Den, hvis Liv udtrykker lige det Modsatte af Forsagelse, at han da ikke har forsømt at benytte den Veiledning, som Gud i sit Ord har givet et Menneske betræffende hvad han har at gjøre. Eller er det ikke en ganske egen Ting, naar Gud i sit Ord siger, hvad han fordrer, at saa vi fritage os derfor, og dog ligefuldt ere Christne.

#

646

U. D.

.... Baade i sin Tid og senere har vel baade Den og Den tænkt hvorfor reiser Kierkegaard dog ikke. Jeg kunde fristes at svare ved at sætte to Replikker sammen. Den ene er af Socrates eller det er (i Kriton) Lovene der tale til ham, om hvorledes han har elsket denne By, og aldrig følt nogen Lyst til at see andre Byer eller lære deres Love at kjende, i den Grad har han elsket de hjemlige. Den anden Replik er af Peer Degn: hvorfor skulde jeg forlade en Menighed, som jeg elsker og agter og som elsker og agter mig igjen.

#

⁶⁴⁴ Myndighed] sml. 560. ⁶⁴⁵ existentielt] sml. 640. 652. forsaget] sml. 640. 649. ⁶⁴⁶ Socrates] sml. 599. 670. i Kriton] 52 a ff. 53 a. Peer Degn] sml. 380, og se Note dertil.

Om mig selv.

647
U. D.

Ja vist forundtes mig det Overordentlige. Men Styrelsen forstaaer sig tilgavns paa, hvad det Overordentlige er. Det var for godt Kjøb, at jeg skulde have forstaaet dette — og saa tillige være sikkert pecuniair Uafhængighed — saa var det netop ikke det Overordentlige.

Just derfor i det Øieblik da jeg potenseret forstod mit Liv — just da, anbragtes den oeconomiske Bekymring, og Styrelsen sagde: kom nu, lille Ven, nu kan det blive Alvor.

Der standsede jeg saa, og saae Sagen saa alvorlig an som den var.

Jeg vidste saa et Øieblik hverken ud eller ind.

I denne Vaande raabte jeg til Gud (det var da den ny Pseudonym blev udgivet: Sygdommen til Døden): opdrag mig. Og det var rigtigt, det var som kunde det være mig indgivet af Styrelsen selv.

Havde jeg haft Formue nok — saa havde jeg kommet til at tage det Overordentlige forfængeligt <—> dog saa var vel heller ikke hiin potenserede Forstaaelse af mit Liv blevet mig forundt. Paa den anden Side: havde jeg slet ingen Formue haft i det Øieblik da jeg forstod mig selv eller mit Forbigangne, saa havde jeg vel lidenskabeligt kastet mig over paa at erhverve og gjøre Lykke i Verden og fortvivlet om det Overordentlige.

Men saaledes var det ikke — Styrelsen regner altid rigtigt. Jeg havde saa megen Formue at der kunde gaae Aar hen igjen, i hvilke det mangel Gang næsten var mig piinagtigt, at jeg havde den Smule Formue, thi ellers havde jeg styrtet mig i at erhverve, sikre mig Udkommet. Men jeg kunde ikke beslutte mig til at kaste den Smule Formue bort (det Ansvar turde jeg ikke overtage) paa den anden Side, jeg kunde dog heller ikke beslutte mig til (hvad der for mig var som at bryde med Gud) at gjøre Skridt for at sikre

⁶⁴⁷ Overordentlige] sml. 591. 652. pecuniair Uafhængighed] sml. 631. 666. den ny Pseudonym] sml. 587. Sygdommen til Døden] sml. 513. opdrag] sml. 631. erhverve] sml. 631. 664.

1852

mig Udkommet, at bringe mig an i Endeligheden, thi saa længe jeg havde en Smule Formue, var det jo dog muligt at holde ud paa Ideen.

Just deri (og i Sandhed dette er meget anstrengende) har blandt Andet ogsaa Opdragelsen bestaaet. Jeg er blevet opmærksom paa det at afdøe.

Det var just Opdragelsen, som dog visseligen endnu ingenlunde er færdig.

At blive Christen.

648
U. D.

De Fleste lade vel Christendommen ganske staae hen.

De der dog forholde sig til den, bære sig vel saaledes ad: de lade Christus ligesom sørge for deres evige Salighed i Betydning af, at de selv slet Intet dermed have at gjøre, og anvende nu deres Tid, Kraft paa at nyde dette Liv.

Saaledes udsætte de egentlig det at blive Christen til Evigheden — ak, i Evigheden er det just umuligt at blive Christen, der er Afgjørelsen, og Afgjørelsen betræffer: om man har været det.

Forsagelsen.

649
U. D.

Dersom det var saaledes, at <det at fordre> Forsagelsen var om jeg saa tør sige, et Kniberie, en Smaalighed, eller en Straftagen af Gud: saa maatte jeg oprøre mig mod den.

Men saaledes er det ikke. Lad mig tale ganske menneskeligt derom, om hvorledes jeg forstaaer det. I Himlen sidder Gud i al sin Faderlighed. Han siger saa til et Menneske: „lille Ven; naar Du kalder mig Fader, hvad jeg jo har tilladt, kan Du rigtignok sige, at Du har en riig Fader, og forsaavidt kunde Du jo — ja, det var ganske billigt — vente af mig, at jeg ogsaa som en Fader

langt fra vilde holde Dig knapt, men, min lille Ven, betænk Følgende, hvad der bestemmer mig til ikke at gjøre det, thi hvis det ikke var skulde Overflødighed over al Maade blive Dig til Deel. 1) Naar jeg gjorde det for Dig, saa kunde Du ikke blive „Aand“, men altsaa blev Du netop i Slægt med mig. 2) Evangelium forkyndes for de Fattige, 3: Evangelium er for de Fattige; men altsaa (dette kan Du forstaae, og Du vil være redelig nok til at ville forstaae det) maa det ogsaa forkyndes af en Fattig. Min Tanke med Christendommen var ikke at vende op og ned paa Skabningen, og skaffe de Fattige Penge, de Syge Sundhed; nei, Armod og Sygdom og Lidelse hører med i denne Verden; men saa er Evangelium for de Fattige — og, som sagt, det kan kun forkyndes af en Fattig. See derfor, fordrer jeg — af Kjerlighed til Dig — Forsagelsen, og derfor, naar jeg dog seer, at Du ikke ret kan selv frivilligt beslutte, derfor, naar jeg seer der er en Villighed i Dig (thi ellers vil jeg ikke gjøre det for Dig) derfor hjælper jeg Dig — af Kjerlighed — ved lidt Modgang til at afdøe.

„Efterfølgelsen“

650
U. D.

Det Lumskerie af os Mennesker, at vi (for at blive „Efterfølgelsen“ qvit) have vendt Sagen saaledes, at det skulde være Hovmod, Stolthed at vove saaledes ud, dette Lumskerie har tilsidst aldeles forandret Gud og Christus for os. Istedetfor at Gud just vil, at vi skal det, og ved sin Aand vil hjælpe os, er snarere Gud blevet saaledes ophøiet, at det er som spottede han os, hvis vi vilde begynde derpaa, ligesom naar en meget stærk Mand spottende vilde sige til et Barn: løft den Byrde, som Du seer jeg løfter.

Lidelse] sml. 643. 653. afdøe] sml. 647. 657. ⁶⁵⁰Efterfølgelsen] sml. 639. 651. Aand] sml. 630. 657.

651
U. D.

Det svigefulde Hjerte.

Hvor ofte har jeg ikke grebet mig selv i, at naar jeg nu ret havde forstaaet Noget, og det stod for mig i hele sin overbevi-sende, klare, ogsaa veltalende Skikkelse — da kunde det be-skjeftige mig saa meget at faae det optegnet, fordi jeg frygtede for, at det til anden Tid ikke skulde lykkes mig saa godt — — ak, og det Vigtige var jo noget ganske Andet, det at jeg kom til at gjøre derefter.

Dog erindrer jeg ogsaa, at det oftere har været Tilfælde, at en Tanke er blevet mig indlysende og i en bestemt Form — og dog saaledes, at jeg ligesom ikke kunne nænne at optegne den, fordi jeg forstod den skulde jeg selv bruge.

Saa er saadan en Tanke stundom langt om længe blevet op-tegnet, naar den ligesom var forbrugt; thi saa var der imidlertid en ny Tanke faldet mig paa Sinde, en ny Tanke, som ikke skulde optegnes men forbruges. Thi Sjelen behøver ogsaa Næring; og just de Tanker som ret egentlig er Næring for min Sjæl, just dem kan jeg ikke strax optegne.

652
U. D.

Forsagelsen (Efterfølgelsen)

At ville fritages for Forsagelse (altsaa at ville nyde dette Liv) er Verdslighed.

Men at ville efterkomme Forsagelsen — men saa ansees for det Overordentlige: er ogsaa Verdslighed.

Overhovedet, dette kan jeg ikke noksom indskærpe, har det Overordentlige slet Intet med det Ethiske at gjøre; ethisk gives der slet intet Overordentligt, thi det Høieste er ganske simple-ment det Fordrede. Det er derfor nefas, Aager, at ville profitere

⁶⁵¹ [gjøre derefter] sml. 650. 652.

⁶⁵² Forsagelsen] sml. 649. 654. Efterfølgelsen] sml. 651. Overordentlige] sml. 647. Ethiske] sml. 645. 662.

det Overordentliges Anseelse ved at gjøre det Fordrede; imidlertid kan de Medlevende maaskee ønske just det, thi saa blive de en Saadan qvit, saa indeholder hans Liv ingen Fordring til dem. — Det „Overordentlige“ forholder sig ikke til det, ethisk at efterkomme det Befalede, men forholder sig til det særlige Forhold til Gud.

Dersom Asketen i Middelalderen ikke havde været verdslig nok til at lade sig narre ind i dette, at han honoreredes som det Overordentlige, dersom han havde sagt: „Slidder Sladder, det, jeg udtrykker er simplement Stræben i Retning af det Fordrede, det er ikke mig, der er det Overordentlige, men det er Eder, der ganske paa eget Ansvar fritage Eder fra det Fordrede“: saa var han blevet forfulgt. At Forsagelse skulde være det Fordrede, gaar Verden aldrig ind paa; det Høieste blev vel naaet i Middelalderen: at man honorerede Forsagelsen, det Fordrede, som det Overordentlige, og saa fritog sig selv — men just dette var en uhyre Vildfarelse i dobbelt Retning (baade i Retning af Honoraret og i Retning af Fritagelsen) og var Christendommens Afskaffelse.

En Bedrager — Verden vil bedrages.

653
U. D.

Den og Den <er>, christeligt, en Bedrager — Verden vil bedrages: ergo maa han gjøre styrtende Lykke i denne Verden, de passe for hinanden.

At han, christeligt, er en Bedrager, er uendeligt let at vise, aber, det skal jo vises i denne Verden, og denne Verden vil bedrages: ergo vil Bedrageren seire.

Vistnok hænder det i denne Verden, at en Bedrager bliver aabenbar at være en Bedrager; men i Almindelighed vil dette være Tilfældet, naar han er bleven gammel og aflægs og ikke mere ret duer til at være Bedrager, eller maaskee er der optraadt en endnu større Bedrager, der tager Luven fra ham, og medens

Forhold til Gud] sml. 640. 655. Christendommens Afskaffelse] sml. 642. 664.

han gjør ham aabenbar som Bedrager, selv qua Bedrager under Jubel og Acclamation af Verden hjælper Verden ind i, hvad den saa usigelig gjerne vil ind i, et nyt Bedrag — thi Verden vil bedrages.

Aldrig har Sandhed seiret i denne Verden. Nei, saa længe den var Sandhed, blev der lidt for den. Da indtraadte det Øieblik, at Bedragerne bleve opmærksomme paa den, at der, som Kjøbmændene sige, lod sig gjøre i den Sag: og saa seirede den — den var nemlig blevet et Bedrag. Man troer det er <den> samme Sag, ja ust deri stikker Pointet, og dette er Bedragerne det Vigtige at indbilde Menneskene at det er den samme Sag — og just det er Bedraget. Bedragerne stjæle hine Lidendes Firma, gjør glimrende Lykke, thi mundus vult decipi.

See, dette er Noget for Bedragere! Thi hvorfor skulde jeg forfølge for mig selv, at hvis en Bedrager læste dette, saa vilde han sige: bie lidt, der er Noget i det, der lod sig gjøre Noget i denne Tanke: at bedrage ved Hjælp af at gjøre Bedrag aabenbar. Han vilde da fremstille og skildre (saa sandt, saa uhyre sandt!) hvorledes man kan bedrage og bedrage — og han vilde gjøre et saa dybt Indtryk paa Menneskene, at han ved Hjælp af sin rystende Skildring, vilde gjøre glimrende Lykke — thi Verden vil bedrages.

Nei, naar det ikke bliver Alvor med, at Du selv kommer til at lide: Saa er og bliver det dog Bedrag, Sophistik.

‡

‡

654

Forunderlige Indblik

U. D. man faaer i Christendommen i Christenhed! Gud er en Aand, Gudsdyrkelsen skulde altsaa være i Aand og Sandhed. Gudstjenesten som den nu er om Søndagen i Almindelighed, er allerede maaskee temmelig stærk beregnet paa det Sandselige; men bie nu lidt: just paa de store Hellig-Dage fjerner den sig endnu mere fra det Aandelige. Man bruger Basuner og alt muligt Sandse-

lidt] sml. 649. 660.

ligt — og det er fordi det er en af de store Hellig-Dage. Hvilket Galimathias, hvilken Anti-Climax. Dette vilde, christeligt, være en maaskee passende Guds Tjeneste om Hverdagen; men paa de store Hellig Dage skulde man (hvis det skal være christelig Climax) end ikke bruge Orgelet. Saaledes skulde man ogsaa (hvis det skal være christelig Climax) helligholde de store Festdage ved Afholdenhed — men i Christenheden celebreres de med Gaasesteeg og Punsch, og hvad der er det Forvirrende, at det skal være en Climax, at det er fordi det er en saadan stor christelig Fest.

Altsaa paa de mindre Festdage nærmer man sig dog maaskee mere at dyrke Gud i Aand og Sandhed; men paa de store Festdage \leq , hvor man ønsker ganske at udtrykke det ægte Christelige, \geq der faaer man Ret at see, hvad man forstaaer ved Christendom, og man faaer tillige at vide, at Grunden hvorfor man ikke celebrerer ogsaa de mindre Festdage lige saa — christeligt! — vel er, fordi det vilde blive saa dyrt.

Ikke Gaasestegen, Punschen, Basunerne og hele Sandse-Tumlen, ikke dette er det forunderlige; men at dette, christeligt, skal være en Climax, at saaledes dyrker den Christne Gud kun paa de store Høitider, saa dette altsaa er det sandeste Udtryk for Christendommen, og Fuldkommenheden vilde være naaet, dersom man hver evige Dag dyrkede Gud saaledes.

Psychologisk.

655

U. D.

Et Barn, der lydigt gjør Faderens Villie, som er lige modsat Barnets Ønske: ja, langt fra, at Barnet tvivler om Faderens Kjerlighed, men der er dog ikke megen Trompeten og Indsmigren betræffende, hvor kjerlig Faderen er. — Og derimod, det Barn, der meget godt forstaaer, at det er egentlig det, der faaer sin Villie, og at Faderens Villie ikke skeer: ja, der er Trompeten og

1852

Basunen og Indsmigren betræffende, hvilken kjerlig Fader det har.

Saaledes med os Mennesker i Forhold til Gud. Tænk et Menneske, der meget godt veed, at det er Guds Villie og efter Guds Begreb Christendom: at leve i Armod og Fornedrelse — aber, det kan han ikke finde sig i, han vil tværtimod have Overflod gjøre glimrende Lykke i Verden, og tillader sig nu paa egen Haand at gjøre dette til Christendom: Du skal see eller høre, han kan basune om Guds Kjerlighed, om hvorledes Gud er Kjerlighed, hvor saligt det er at Gud er Kjerlighed — alt beregnet paa ligesom at dupere Gud, ligesom det kløgtige Barn indsmigrende vil dupere Faderen, saa han maaskee ikke skulde mærke, at han egentlig er til Nar. Og saa er et saadant Menneske ivrig, ivrig for at vinde Tusinder og Tusinder for Christendommen — ja, det kan ogsaa nok behøves, siden han selv fritog sig for at gjøre Guds Villie. Men altid skal Du høre ham tale om Guds Kjerlighed, at Gud er Kjerlighed, hvor saligt det er at Gud er Kjerlighed.

#

656

Jeg vil ikke — jeg kan ikke

U. D.

I Forhold til Noget, hvorom man veed, at det er Guds Villie — ja, hvor turde et Menneske vove at sige: jeg vil ikke!

Saa have vi Mennesker opfundet at sige: jeg kan ikke. Er dette da mindre oprørske? Naar det er Guds Villie, at Du skal, hvor er det saa muligt, at Du ikke kan. Saaledes løber det dog ud paa: jeg vil ikke.

#

#

657

Om mig selv.

U. D.

Egentligen er det frygteligt hvad jeg lider, det er virkelig en Døds kamp. Det er et Indbegreb af Plager i hvilket jeg Dag efter Dag løber Spidsrod, blodig og udmattet.

Forhold til Gud] sml. 652. 657. ⁶⁵⁷lider] sml. 631. 665.

Og bestandigt er det Christendommen jeg saarer mig paa.

I en tidligere Tid har jeg ogsaa stundom haft Modgang i det Udvortes; men da forstod jeg mig selv og mit Guds-Forhold anderledes.

Naar det da tog stærkere paa med Lidelsen, saa pludseligen sagde jeg: det kan ikke være Guds Villie, at Du skal lide saaledes. Altsaa skaffede jeg Lindring — og naar det saa slog til, saa var jeg forvisset om, at det var Guds Villie.

Nu derimod — og dog er der Noget i mig, som gjør, at jeg ikke kan klage, tvertimod snarere næsten maa juble — nu derimod, idet jeg et Øieblik tænker paa at handle i Retning af at skaffe Lindring, idet jeg maaskee allerede vil udstrække Haanden: jeg kan det ikke, jeg tør det ikke, der er Noget der holder mig tilbage — thi dette: Du skal afdøe, (og at dette er en frygtelig Smerte derom vidner jo Udtrykket selv og saa mange mange Ord i det N. T., ogsaa dette naar Christus siger til Apostlene: I skulle græde og hyle) dette Du skal afdøe det falder mig saa paa Sinde og jeg tør ikke unddrage mig Lidelsen af Frygt for at komme i en Situation, hvor det blev til Vind med at afdøe. Fremdeles. I en ældre Tid — dog er der Noget i mig som gjør at jeg ikke klager, thi det var dog egentlig et hedensk Gudsbegreb jeg har levet i — da sluttede jeg udenvidere: naar det da slog til med at faae Lindring, naar jeg atter følte blot menneskelig Livslyst, da var det Beviset for, at det jeg havde gjort, var efter Guds Villie. Og nu derimod — nu falder det mig centnertungt paa Sjelen, at hvis jeg nu handlede i Retning af at skaffe Lindring, og det slog til, og maaskee menneskelig talt overordentligt, og Lykke og Held og al Medgang smilede til mig — det falder mig centnersvært paa Sjelen, om da ikke maaskee pludselig som jeg sad i al denne Herlighed, den Tanke vilde styrte over mig: see Alt det fik Du, fordi Du slap Gud, det er hans Straf. Eller veed jeg da ikke, tør jeg for Gud negte, at jeg af hans Ord veed hvad det betyder, at være elsket af Gud, at det betyder idel Lidelse og Elendighed i det Udvortes

Guds-Forhold] sml. 655. 660. afdøe] sml. 649. 673. Christus siger til Apostlene] Johs. 16, 20. — Sml. 504. Straf] sml. 623. 660.

1852

og kun Aandens Vidnedsbyrd i det indre Menneske? Den der kaldtes og var Guds elskelige hvorledes leed han ikke? Altsaa det er at være elsket af Gud. Og vil jeg sige, hvad jeg kun altfor gjerne vil, at han staaer ene for sig selv, at hans Lidelse og Død jo var Forsoningen. Nu vel hans Elskede, der jo saaledes igjen vare Guds Elskede — hvorledes leed De ikke? Og selv i det Gamle Testamente er det saa end sige i det Nye Testamente, hvor Lidelsen er blevet uendelig større og for hele Livet.

Men hører jeg En sige (dette lumpne Sludder): Gud sender Dig nok Lidelsen, som Du behøver den, Du skal bare bruge al Din Klogskab for at unddrage Dig. O, afskyeligt! Bar da Apostlene sig saaledes ad, bar Sandhedsvidnerne sig saaledes ad, eller hvor er det Sted i det N. T., hvor denne Fremgangsmaade anbefales? Nei, naar et Menneske vil bruge sin Klogskab for at undgaae Farerne — sandeligen (og see just dette er Christendommen, og just det er det, som gjør mig saa angst for at bruge Klogskab!) da uleiliger Gud ham ikke, han lader ham just faae Lykke og Medgang, men det er Guds Vrede ifølge det N. T. og jeg har Intet Andet at holde mig til.

658
U. D.

Hvorledes kan dog dette hænge sammen?

Nu blive vi Alle salige — og Christus, der dog vistnok veed bedst Beskeed: siger kun Faae blive salige.

Nu gaae vi Alle ad den Vei, der fører til Livet, vi kjende just Veien paa, at Alle gaae ad den — og Christus, som dog nok veed bedre Beskeed, siger: kun Faae finde den Vei — og Veien kjendes just paa, at der gaae Faae ad den.

Nu er Veien let, det gaar gesvindtere end paa Jernbane, det Hele er hurtigt afgjort i en Minut, ja uden den aller-allerbitterste Uleilighed for os selv — det Hele bestaaer deri, at vi i $1\frac{1}{2}$ Minut som spædt Barn blive overstænkede med lidt Vand \textasciixog saa hed-

Aandens] sml. 650 660. Sandhedsvidnerne] sml. 621. 670. ⁶⁵⁸ Christus... siger] Matth. 7, 14. — Sml. 407.

der det: vær saa artig, passeer> — og Christus, som dog nok veed bedst Beskeed, han siger om de Faae, der gaae ad den <rette> Vei, at de af den trange Vei trænge sig frem!

Vei — Vei.

659
U. D

Naar jeg seer en Mand ved at forkynde Christendommen at have naaet al mulig jordisk Nydelse, alle jordiske Goder: jeg negter jo ikke, at der er en Vei, som fører dertil, jeg negter blot, at den Vei gjør det, den Vei, om hvilken Christus taler naar han siger: jeg er Veien.

Hvis jeg traf en Mand ude paa Amager <gaaende> f. E. i <Retning af> Dragøer og han vilde sige, at det var den Vei der førte til Roeskilde — saa negter jeg jo ikke, at der er en Vei, der fører til Dragøer, jeg negter blot, at det er den Vei, der fører til Roeskilde. Saaledes negter jeg heller ikke, at der er — den er jo gammel, gammel bekjendt og befaren — en Vei, som fører til jordiske Goder, men jeg negter, at det er den Vei, om hvilken Christus taler naar han siger: jeg er Veien — thi ellers er jo aabenbart Christus selv gaaet Feil ad Veien, hvilket dog er umuligt, da han selv er Veien.

Han er selv Veien, dette er for at der slet ingen Sviig skal kunde finde Sted betræffende, at der jo er flere Veie. Der var ikke flere Veie, og Christus gik ad een af dem — nei, Christus er Veien.

Lidelse som Kjendet paa Guds-Forholdet.

660
U. D.

Ved ikke at ville bruge Din Klogskab, men ved at holde Dig til Gud, kan det ikke undgaaes at Du faaer Lidelse, og saa er det atter Lidelsen, at Menneskene just benytte dette til deraf at bevise, at det er Guds Unaade, Straf over Din Stolthed, som det

⁶⁵⁹han siger] Johs. 14, 6.

⁶⁶⁰Lidelse] sml. 653. 663.

Guds-For-

holdet] sml. 657. 666. Straf] sml. 657.

1852

hedder — thi i Almindelighed beviser man Guds-Forholdet af Lykke og Medgang.

Det er frygteligt i en vis Forstand. Men siig ikke til Dig selv: har Du Mod til det — <thi> saa kan Du ikke, Du maa sige: her er ikke Spørgsmaal om jeg har Mod eller ikke, som var det overladt til mig, nei jeg skal; og saa vil Aanden vidne med min Aand.

661

Den midlertidige Bevægelse

U. D.

Det Officielle, at man lader som var det Christendom der slet ikke er Christendom, og tører Gud om Munden med Basunstød og med at indbinde Bibelen i Fløiel og forgylde Apostlene — det er nu aldeles utaaleligt.

Saa kommer det: ganske aabenlyst at sige, jeg slaar af paa Christendommen.

Men her kan det dog heller ikke holdes, thi hvor skulde et Menneske kunne holde ud Dag efter Dag, at avertere Gud om: jeg slaar af paa Christendommen, tilgiv mig det. Det maa dog ende med, at Gud bliver den stærkere, at Gud faaer sin Villie frem.

Men det det gjælder om er ganske rigtigt for Alt at komme ud af det Løgnagtige og den Løgnagtighed, som er det Bestaaende.

662

De gammel Orthodoxe.

U. D.

Det, som gjør at jeg ikke kan indlade mig med dem, er naturligviis ikke Det de sige om det Apostoliske, men det er, at det bliver derved at de sige det, at de blive siddende og vræle i Embeder og Levebrød med Familier og alt Andet — og saa vræle paa det Apostoliske.

Thi eet af To: enten skal man holde sin Mund om det Apostoliske eller ogsaa skal man i Charakter.

Aanden] sml. 657. 666. ⁶⁶²gammel Orthodoxe] sml. 581. i Embede] sml. 571. Levebrød] sml. 627. 674. Charakter] sml. 652. 663.

Enten — Eller

663

U. D.

Saaledes kom jeg i sin Tid til at hedde. Hvilken Række af Bestemmelser betræffende hvad der skal forstaaes ved mit Eller har jeg ikke allerede gennemløbet!

Jeg udviste Ægteskabet som Eller, men Ægteskabet var jo ikke mit Livs Eller, jeg ligger langt længere borte fra hiint Enten.

Hiint Enten betyder nemlig Livs-Nydelse i tøilesløseste Forstand. Saa ligger alle Mellem-Instantser: Livs-Nydelse men med ethisk Tilsætning. Men her er ikke mit Eller. Saa følger: Livs-Nydelse med ethisk-religieus Tilsætning; men Dette er endnu ikke mit Eller.

Der er saa kun tilbage<et Eller>: Lidelse, Forsagelse, det Religiøse at blive til mindre end Ingenting i denne Verden.

Er jeg en oprindelig Dialektiker, er mit Væsen Dialektik, saa kan jeg kun finde Hvile i det sidste Eller, ikke i noget intermediairt Eller; thi kun naar der hviles i det sidste Eller er det udtømt: Enten — Eller.

Om mig selv.

664

U. D.

Der er et Ord, der skulde siges, og som jeg skulde sige; men det vil drage saa uhyre Consequentser efter sig, at det er som havde jeg ikke Kraft til at sige det i levende Live.

Paa den anden Side, at opgive at sige det, at betragte det som var det ikke min Opgave, for saa at sørge for mig selv i endelig Forstand: nei, det kan jeg heller ikke, det har jeg, i en anden Forstand heller ikke Kraft til, det Ansvar tør jeg heller ei overtage.

Saaledes lever jeg hen, en Døende. Det bliver dog vistnok sandt, hvad jeg saa ofte har udtalt her i Journalerne: Christendommen er slet ikke til; men førend der kan være Tale om at

⁶⁶³ethisk] sml. 662.666. Lidelse] sml. 660.665. Forsagelse] sml. 654.666. ⁶⁶⁴sørge for mig selv] sml. 647. Christendommen... ikke til] sml. 652.

1852

faae <den> frem igjen, maa først en Digters Hjerter briste — og denne Digter er jeg. Og det bliver dog vistnok ogsaa sandt, hvad ogsaa ofte er udtalt i Journalen: Danmark behøver en død Mand.

665

Enten — Eller.

U. D.

Hvori er det Ulykken stikker, hvad er det der er skeet, ikke blot i eet eller andet enkelt Individ men i hele Slægten? Det er Forstanden, der har bedaaret os, Forstanden, der, christeligt har forrykket Synspunktet for Christendommen.

I et lille lykkeligt Land (hvis Ulykke maaskee just er denne Lykke), i et lille lykkelig Land, der har en afgjort Tilbøielighed til at forgude Middelmaadighed, der har man ogsaa (sørgelige Consequents af Protestantismen) faaet Christendommen, det at være Christen til i en hedensk Optimisme at være commensurabelt for Endelighed — ligesom alt Andet, saa man har faaet anbragt baade-og, tillige, er baade Det og Det og Det — og Christen, er Det og Det — og tillige Christen; og den Betjening af Christendommen man har haft i det lille Land har verdslig klogt slaaget ind med herpaa.

Og hvad er det saa, der behøvedes? Hvad andet end Disjunktion, Enten — Eller, for at sprengte dette hele Filterie. Som hiin ulykkelige Afsindige i en af Blichers Noveller siger at han vil stige ned i Dovrefjeld for med en eneste Syllogisme at sprengte hele Verden: saaledes var det vel dette der behøvedes, En, der \leq , kjendt af Alle, \geq ret aprofunderende kunde stige ned i hele Mediationens, Middelmaadighedens, Aandløshedens Virkelighed, for saa \leq , kjendt af Alle, \geq dybest nede fra sprengende at anbringe: Enten — Eller.

Og dette var vel min Opgave. O, naar jeg tænker paa, hvad jeg oprindeligt har lidt i mig selv, vel har maatte lide for at være dueligt dertil, naar jeg tænker paa, hvad jeg senere har maattet

i Journalen] f. Ex. X⁸ A 4.8. ⁶⁶⁵ i en . . . Noveller] sml. II A 140, og se Note dertil. lidt i mig selv] sml. 657.

lide udenfra: saa — og dog, der er Noget Andet, der i dette Øieblik falder mig paa Sinde, hvilken Taalmodighed fra Styrelsens Side at holde ud med mig, ikke at være blevet kjed og leed af mig og have casseret mig! Thi om jeg end, menneskelig talt, har passet flittigt paa og stræbt ganske brav: o, for Gud hvor uendelig meget Vrøvl er der dog ikke altid med et Menneske — men <at> saa Gud, dog taalmodigen holder ud. Og derfor har det ogsaa gjenlydt stadigen, især i en senere Tid da Anstrengelsen blev større og større, det har gjenlydt i mine Bønner til Gud: hav Taalmod, giv Taalmod.

Ja, hvor meget Vrøvl er der dog ikke altid med et Menneske. Først inden man forstaaer hvad man har at gjøre — og dette er dog maaskee det meest tilgivelige; og saa, efterat man har forstaaet, dog Hæitationer. Vel sandt, jeg har maaskee just haft Opgaver, der allermeest ere udsatte for Vrøvlerie, just fordi jeg har haft idel Reflexions-Opgaver: men langt fra mig være det at mene, at denne Undskyldning gjorde Sagen klar. O, nei; jeg kan dog aldrig noksom forundre mig over den Taalmodighed, som vistes mig ξ, og hvorfor skulde jeg ogsaa være taabelig nok til, ved at undskylde mig, ligesom gjøre Guds Taalmod mod mig mindre, og altsaa berøve mig noget af Forundringen over Guds Taalmod. ζ Jeg har vel stundom været nærved næsten at desperere, og meent at jeg maatte slippe det Hele — saa jeg raabte til Gud: giv Taalmod. Og dog i samme Øieblik kom jeg til at tænke paa, hvor megen Taalmod der hørte til for at have Taalmod med mig; og derfor forenede det sig: giv Taalmod, hav Taalmod. Vist er det ogsaa, at der er Intet der bedre maatte kunne hjælpe et Menneske til Taalmodighed, end hvis han i sit utaalmodigste Øieblik ret kommer til at tænke paa: men hvad om Gud nu tabte Taalmodigheden. I al Lidelse er det Hjælpende altid at faae Andet at tænke paa. Saaledes kan Adspredelse stundom hjælpe. Dog naar man lider stærkere, naar derfor Utaalmodigheden ret begynder at brænde paa, saa formaaer Adspredelse ikke at give En Andet at tænke paa, kan altsaa ikke hjælpe. Nei, men det, hvad om nu

1852

Gud tabte Taalmodigheden, see Det kan give En Andet at tænke paa, og kan altsaa hjælpe for Utaalmodighed.

Om mig selv.

666
U. D.

O, Gud skee Lov, og atter Gud skee Lov, at jeg dog har holdt ud, og atter Gud skee Lov, at jeg har faaet Kraft til at holde ud.

Fra i 48 har jeg forstaaet, at der var Noget, jeg skulde sætte ind i Virkeligheden. Men det vilde, forstod jeg, være saa afgjørende for mit Liv, at jeg ikke turde overtage det Ansvar, da jeg havde oeconomiske Bekymringer, maaskee ogsaa af andre Grunde.

O, det er frygtelige Lidelser saaledes at skulle føde men ikke turde, og paa den anden Side da heller ikke turde fordrive Fosteret. Hvad jeg derfor i een Forstand med Angest Tid efter anden har frygtet eller gruet for, det har jeg stundom blot for dog at faae Fred, næsten ønsket: at Styrelsen, træt af at vente, skulde bruge Vold mod mig for at tvinge mig ud, give mig et saadant Knæk, at jeg engang for alle blev død for og ligegyldig ved alle jordiske Bekymringer, og saa blev duelig til at handle.

Langtfra mig være at fortænke Styrelsen i, om den havde gjort det; det maa jo være til at tabe Taalmodigheden over saaledes at vente.

Imidlertid har jeg visseligen ikke tænkt rigtigt om Styrelsen. Det er mig nu som sagde Styrelsen med al sin Faderlighed til mig: hvor kunde Du nu tænke saaledes om mig. Og desuden, saa kunde jeg jo slet ikke bruge Dig, naar jeg skulde tage Dig saaledes med Vold, at Du knusedes. Nei, frit maa det være. Jeg kan lokke for Dig, ogsaa pirre ved Dig, ikke unde Dig Ro, ogsaa forfærde og ængste Dig, ogsaa anbringe noget Tvingende — men Alt dog saaledes, at Afgjørelsen bliver fri.

O, dette for et Menneske Gyselige, at Lidelse er Kjende paa Guds-Forholdet, at Lidelse er Udtrykket for Guds Kjerlighed:

⁶⁶⁶oeconomiske Bekymringer] sml. 647. 673. handle] sml. 663. 669. Lidelse] sml. 665. 670. Guds-Forholdet] sml. 660. 668.

det rører mig nu saa ubeskriveligt! Og dette, at det at forsage Verden, at det er af Kjerlighed det forlanges, at det er fordi Gud elsker, at han forlanger det, for at et Menneske ret kan elske ham igjen, at det er saa uendelig, uendelig, uendelig langt fra, at det skulde være et Slags Kniberie af Gud, at han hellere end gjerne ødslede Millioner og Verdener paa et Menneske, men at saa det Menneske netop ikke kan komme til at elske Gud; at altsaa paa en Maade Gud lider med, thi han vil jo elskes, men den eneste Maade, paa hvilken han kan blive elsket af et Menneske, er netop, naar han hjælper det Menneske til at forsage Verden: o, dette rører mig saa ubeskriveligt, det er ogsaa uendelig, uendelig høiere end alle jordiske Bekymringer.

Hvad var det ξ , naar jeg tager hele mit Liv, \geq jeg følte Trang til? — Der er en Religion, som kaldes Christendommen, Millioner Christne, Tusinder af Præster. Denne Lære forkynnder at det <ved Aandens Bistand> er saligt at lide, saligt at fornegte sig selv, saligt at forsage Verden.

Dette er Nerven i denne Lære. Men see, jeg seer disse utallige mange Christne, og disse mange Præster, og jeg seer mig selv — men jeg seer ikke en Eneste, hvis Liv udtrykker dette, jeg seer tvertimod, at vi alle pro virili stræbe at undgaae Lidelse, søge Nydelse, undflye Forsagelse, søge Nydelse endog ved at forkynde Christendom.

Hvad er saa dette, kan saa denne Lære siges at være til.

Hvad Realitet har det da med Christendommen? Det var dette jeg ønskede at erfare.

O, jeg har holdt meget ud. Og jo længere jeg kom ud, jo mere pinte det paa mig det Ansvar, at jeg kunde jo, for at sikkre mig det Jordiske, slaae af i min Stræben, om denne ikke mulig var Stolthed, det Ansvar, at hvis det Hele brast for mig, da var det altsaa min egen Skyld.

Det er svært, o, men Gud være lovet, at jeg har holdt ud, eller Tak o Gud, at Du hjalp mig til at holde ud.

1852

667
U. D.

Christendom i Christenhed.

Objektivt foredrages Christendommen, objektivt høres den: saaledes oversvæver Christendommen Christenhed som en Skye, men den synker ikke ned i den Enkelte, saa den Enkelte siger det er mig der tales om, mig der tales til: ergo er Christendommen Mythologie, Poesie.

Alle Forsikringer om, at Christendommen ikke er Mythologie, Poesie, hjælpe ikke. Saa længe vi kun upersonligt ville forholde os til den, gjøre vi den til Mythologie, Poesie.

668
U. D.

I Himlen — paa Jorden.

I Himlen, eller fra Himlen raaber Gud i sit Ord: et Menneske formaaer Alt ved mig — og paa Jorden fortolkes dette Guds Ord saaledes, at vi næsten om den største Bagatel sige: det kan jeg ikke.

Forsaavidt vi ikke selv kunne hitte paa det, kan Andre hjælpe os til at hitte paa, at vi maae passe paa <ikke> at vove for meget — vi frygte maaskee for, at bringe Gud i Forlegenhed ved at vove for meget. O, og hvis man ellers kan sige om Gud, at han er i Forlegenhed, længst er han nok kommet i Forlegenhed, fordi Ingen vover at indlade sig med ham, hvorimod Alle vove — hvor formasteligt! — vove at troe, at naar Gud siger Noget i sit Ord, saa er det egentlig en Talemaade, Noget man ikke saadan kan tage efter Ordene, altsaa vove at troe og i Gjerning at udtrykke, at Gud er et Vrøvl, en utilforladelig Person *herunder et overkradset Dobbeltkors* — og det udtrykker man jo dog, naar man siger om Noget, at det er Guds Ord, og saa ikke tager ham paa Ordet. Er det Guds Ord (hvad man selv siger) saa kan, hvad der bestemmer En til ikke at tage ham paa Ordet, kun være, at man dog ikke antager ham at være til at stole paa — og see i disse

⁶⁶⁷den Enkelte] sml. 640. ⁶⁶⁸indlade sig med] sml. 666. 673.

forstandige Tider, hvor næsten Ingen tør vove Noget, dette vove vi Alle, alle vi Christne — et nyt Vovestykke, at vi vove at kalde os Christne.

#

#

Regel.

669
U. D.

I Forhold til Lyst og Alt hvad dertil hører, er Regelen: skaf lidt Udsættelse; selv om Du ikke troer Dig istand <til> ganske at kunne beseire den, saa driv blot det igjennem, at der skal ventes en Time, en Dag o: s: v: efter Omstændighederne.

I Forhold til det Gode gjælder det: gjør det strax; med hvert Øieblik der ventes, bliver der flere Vanskeligheder, og Aanden, som vilde tilskynde Dig, bedrøves, og Du kommer ind i en Vrøveltilstand, der kan føde det Fordærveligste af sig enten Sløvhed eller en desperat Utaalmodighed.

#

Det er saligt at lide.

670
U. D.

Verden raisonerer saaledes: naar et Menneske vover saaledes ud, at han kommer til at lide, og dette Menneske ikke har Mod til at sige og med Sandhed: det er saligt at lide, saa siger Verden: det er jo altsaa Galskab af ham; eller, siger den, er det maaskee fordi han er saa bange for Gud, at han ikke tør Andet; og saa spotter Verden derover.

Kommer derimod Den, der med Sandhed i sig tør sige: det er saligt at lide, saa bliver Verden sprøitegal, Intet, Intet oprører Verden i den Grad. Thi at der ere de som komme til at lide, nemlig mod deres Villie, og som altsaa finde det Intet mindre end saligt at lide, det kan Verden godt forstaae, og have Deeltagelse med, thi dette er jo, hvad Verden selv foredrager om det at nyde

⁶⁶⁹ gjør det] sml. 666. Aanden] sml. 666. ⁶⁷⁰ lide] sml. 666. 674.

Livet — da jo Den, der mod sin Villie kommer til at lide, og finder det usaligt, egentlig er en Nydende, enig med Verden. „Men at det at lide skulde være saligt“ det er jo Oprørende, siger Verden. Det er et Oprør mod hele Verdens Theorie om Nydelse. Derfor bliver Verden da saa forbittret, at den siger: ja, i ethvert Tilfælde skal vi nok sørge for at han kommer til at lide.

Intet oprører Verden saa frygteligt som dette Frimodighedens Høieste, Omvendtheden: det er saligt at lide.

Et Sandheds-Vidne, der vel gaaer i Faren (og altsaa dog virkelig er Vidne) men ømmer sig, han forbittret ikke Verden i den Grad, og slipper derfor lettere.

Luther gjør egentlig Indtrykket af at ømme sig lidt, han tør det ikke anderledes, siger han, men han siger ikke: det er saligt at lide. Socrates forbittret ganske anderledes, thi han udtrykker fuldkommen Ro, Uinteressethed i, om det behager Folket <at dømme> ham. Og nu Apostlene! De gik glade bort, — fordi de vare blevne hudstrøgne, fordi de havde nydt den Ære at blive hudstrøgne — ja, sandeligen mere behøves ikke for at vide forud, at dem er Døden vis — det er jo en oprørende Uforskommenhed, siger Verden, det er jo at negte Sprog- og Begrebs-Fællesskab med os Andre: ergo til Døden med dem.

Evangelium prædikes for de Fattige.

671
U. D

Naar en Konge f. E. vil deeltage i et Maaltid med fattige Folk, saa har han da den Sømmelighed, (og det er just kongeligt) at han da spiser af samme Retter, drikker af den daarlige Viin eller Øllet — vil han ikke det, saa holder han sig bort, thi han indseer, at det jo var at fornærme at ville sidde tilbords med dem og ikke udtrykke Ligheden.

Saaledes med Christendommen. Den er ingen Lære om at Gud antager sig og elsker de Fattige, de Ringe, de Elendige, de Ulykkelige — nei Christendommen er selve denne Handling, at Gud i Christo gjør sig lige med den Ringe.

Men vi gjøre det anderledes, vi fornærme egentlig den Fattige ved vor Forkyndelse af Christendommen; thi selv riig, mægtig, lykkelig at ville forkynde Christendommen, end sige at have opnaaet dette ved at forkynde Christendommen — det er egentlig at fornærme den Fattige.

Guds Tjeneste fremfor Kongens Tjeneste. 672

U. D.

Guds Tjeneste er den fornemste Tjeneste, ganske vist; selvfølgelig er da intet for godt for den, hverken Silke eller Fløiel eller Guld eller Stjerner, og selvfølgelig, da det er Guds Tjeneste, vil ogsaa Gud give til efter den størst mulige Maalestok — ganske vist, hvis det ikke var endnu fornemmere at Guds Tjeneste var kjendelig paa Armod og Ringhed.

Alle Bedrag i Christenheden ligefra det første indtil det sidste ligge i, at man substituerer det verdslige Begreb af Fornemhed istedetfor det gudelige.

Det er saligere at give end at modtage 673

U. D.

men saa er det dog vel ogsaa saligere at kunne undvære end at maatte behøve.

Imidlertid har man vel snart faaet Gud reent skabt om, og ogsaa Gud gjort til en Hersker, der regjerer ved Hjælp af denne rædsomme, demoraliserende Statskløgt (der da ogsaa er blevet brugt i Kirken) at hjælpe Menneskene til at behøve mere og mere — for saa desto bedre at cujonere og beherske dem.

O, afskyeligt! Nei, Gud vil just i Kjerlighed opdrage og udvikle et Menneske til om muligt at kunne undvære — undtagen Gud, saa det Eneste, han ubetinget ikke kan undvære er Gud; thi Gud frygter ikke qua Hersker, at han ikke skulde kunne regjere Menneskene alligevel, og qua Kjerlighed vil han elskes af

⁶⁷² Armod] sml. 666. 673.

dem, være i Slægtskab, hvilket kun \leq fra Menneskets Side \geq kan udtrykkes ved Forsagelse.

Der kan gaae mange Aar hen, hvor et Menneske forholder sig til Gud som det ganske lille Barn til Forældrene, — som da f. E. en lille Pige tager i sin Kjole og dandser til Ære for Forældrene, leer og springer o: s: v: og det er hendes Taksigelse: saaledes i Forhold til Gud. Der er en Tid, hvor et Menneske ikke kan forstaae det anderledes, end at Gud er den Art Kjerlighed, som giver hvad der svarer til Pærer og Æbler — og Gudsdyrkelsen bestaaer i, ret at være barnlig glad.

Saa længe dette er Sandhed i et Menneske er Gud ogsaa meget godt fornøiet dermed. Og det kan længe være Sandhed i et Menneske. Ja, egentlig har jeg selv ikke været utilbøilig til at antage, at Forandringen der er foregaaet med hele Slægten er, at Gud er blevet os saaledes ophøiet, at vi egentlig ingen anden Gudsdyrkelse kunde faae.

Dette er dog ikke saaledes. Der kommer en Modenhedens Tid, da Gud ikke længere af det Menneske vil dyrkes paa den Maade. Det er ikke Noget Gud kummerligt fordrer o, nei, det er en højere Form af Kjerlighed. Det forundes Dig, siger han til et saadant Menneske som ethvert, det forundes Dig, at elske mig og saaledes, at Du virkelig fornemmer Slægtskabet med mig — derfor maa Du afdøe.

Saaledes som Forsagelsen i Almindelighed repræsenteres, har det forekommet mig at være et Forsøg paa at gjøre Gud til en naragtig Pedant og Guds Forholdet til et evindeligt Kniberie og uafsladelig Smaalighed. Derfor har det slet ikke tiltalt mig. Men det forholder sig ogsaa ganske anderledes, thi Forsagelsen, ja Forsagelsens Lyst er just Kjerligheds-Forstaaelsen med Gud. Og hvad mig angaaer, da skylder jeg Sandheden at tilstaae, at det var Gud, der intimerede. Jeg havde ikke drømt om dette, havde heller ikke troet mig istand dertil. Men det var, som blev den

Forsagelse] sml. 672. 674. forholder sig til Gud] sml. 668. afdøe] sml. 657.

mig tilhvisket af Gud den Hemmelighed: Forsagelsen er et højere Forhold til Gud, er egentlig Kjerligheds-Forholdet. Og derved bredte der sig idetmindste for mig et Tryllerie over Forsagelsen — jeg er aldrig før blevet saaledes fortryllet.

Den Tanke, jeg har elsket som mit Liv — jeg var endnu ifærd med at forlige mig med, at jeg maatte slippe den, at det var min Opgave at finde mig i den Ydmygelse, at maatte slippe den, da jeg ikke mere har Raad til at leve for den.

Nu er jeg atter — o, salige Lykke! — gjengivet til denne min Tanke og i en langt højere Forstand. Ja det er mig, som sagde Gud til mig: „min lille <Ven>, jeg, som er Kjerlighed, jeg skulde med største Glæde gjøre Udveie og igjen skaffe Dig Uafhængighed; men saa gaaer Din Sag ikke fremad, saa faaer Du egentlig ikke med mig at gjøre, idetmindste kommer Du ikke til i højere Forstand at elske <mig>. Du er nu saa udviklet, at hvis jeg nu skjenkede Dig Rigdom, saa maatte jeg nu næsten vredes paa Dig, hvis Du ikke øieblikkelig gav den tilbage, og sagde: nei, jeg tør ikke mere paa de Vilkaar. Ikke sandt, Du er for udviklet,*) || til nu ikke selv at føle det Uanstændige i: i Overflod at forkynde at det er saligt at undvære, for udviklet|| til at kunne hjælpe Dig med, hvad det altid kan være godt at Du har haft Redelighed til <at> sige, at Du kun er en Digter“. Og saaledes er det, om jeg end, menneskelig talt, kan siges at have været noget mere end en Digter.

‡

Til 673:

*) NB. Her stod: „Du er nu for udviklet til ikke selv at fatte det Uanstændige i, levende i Overflod at forkynde at det er saligt at undvære“. Disse Ord syntes mig for strengt sagt om mig, thi jeg har jo ikke egentlig befattet mig med den Side af Forkyndelsen, og hvad det Motiv angaaer jeg har brugt, at lide Forhaanel-

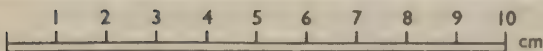
ikke mere har Raad] sml. 666. *)] se 674. Digter] sml. 609. ^{674*)}] se 673, S. 485. at undvære] sml. 673. lide Forhaanelse] sml. 670.

1852

se, der har jeg jo været i Charakteer. Men det kan dog være godt at Ordet bliver staaende, det var jo ogsaa nærmest sagt om en Fremtid, hvis jeg tænkte mig i Besiddelse af Rigdom og da at ville forkynde det er saligt at undvære, en Forkyndelse, der dog altid blev tilgiveligere end den: at fortjene Rigdom ved at forkynde det er saligt at undvære.

fortjene Rigdom] sml. 662.

... Utinam de hoc summo die, et
significatio in Tempore, et hoc magis si fuerit
et hoc, et hoc agendum est. Tunc est, tunc

[illegible][illegible]

Facsimile af Teksten Side 180, A 318

KILDE-ANGIVELSE,
MANUSKRIFT-BESKRIVELSE
OG TEXTKRITISKE
OPLYSNINGER

Med B-For tegn.	betegnes:	Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-For tegn.	—	Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-For tegn.	—	Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—	de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med \times imellem	—	Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—	at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— <i>Kursiv</i>	—	Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.

⊥ betyder: vinkelret(te) paa

4. — Kvart

8. — Oktav

< — fremkommet ved S. K.s Rettelse af

| | — udslettet af S. K. med Blyant

|| || — — — — Blæk

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	Overskr.	Overskrift(en)
Anm.	Anmærkning(er)	Pag.	Pagineret
Beg.	Begyndelse(n)	pag.	pagineret
beg.	begyndende	Pap.	Papiret
Bl. Bil.	Blad Blade	Rett.	Rettelse(r)
efterh.	efterhaanden	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. K.	Søren Kierkegaard
f. ff.	og følgende Side(r)	Skr.	Skriften
	Nummer (Numre) osv.	sl.	sluttende
Forgyldn.	Forgyldning	Slutn.	Slutning(en)
forøvr.	forøvrigt	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gennemg.	gennemgaaende	sml.	sammenlign
gull.	gullig	spr.	sprængt
indv.	indvendig	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Kt. Ktt.	Kant Kanter	ubeskr.	ubeskrevet
Lin.	Linie	udv.	udvendig
Læsn.	Læsningen	upag.	upagineret
Marg.	Marginen	uregelm.	uregelmæssig
Marg.-Tilf	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	Vb.	Vælskbind
mrk.	mærket		

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven, følger Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Portegn. Ved et: = L-Portegn. føjet til Henvisningen til B-Portegn. angives, at det paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Portegn.

I de tekstkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindeligt har haft, som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christne, christelig er der ikke taget Hensyn til i de tekstkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

Med nærværende Bind er af B-Fortegn. Numrene 346, 347, 354 og 355 helt udtømte.

346	udgør U-Fortegn.	70 ²¹	(nyt A Pk. 30)
347	—	—	70 ²⁰ (- - - 29)
354	—	—	70 ¹⁹ (- - - 28)
355	—	—	70 ¹⁸ (- - - 27)
B-Fortegn.	—	—	72
L-Fortegn.	—	—	71

A

1: 355 (= L-Fortegn. — Bind, paa indv. trykt Etikette mrk.: „L. C. Møller Bogbinder & Papirhandler Graabrødretorv No. 97“, 4. (179 × 218), Vb. uden Forgyldn., brunl. marmoreret Overtræk; marmoreret Snit. Pap.: blaal. Velin), udv. Etikette. — Skr.: stor; sirilig.

Anm.: Stykkerne i 355 er anbragt med bred ydre Margen. De fire første Blade er upag., Bll. 2-4 ubeskr., forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Bl. (S. 271f.) pag. paa begge Sider.

*2: 355 (se 1), første Side af Bl. 1. — Skr.: sirilig.

Anm.: anbragt foroven paa Siden, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

*3: 355 (se 1), Indsiden af Bindet foran. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i enk. Ord hurtigere.

Anm.: anbragt foroven paa Siden.

*4: 355 (se 1), S. 1. — Skr.: sirilig.
S. 6^a g i -bagt] < k

*5: 355 (se 1), S. 1-3. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirilig, i enk. Ord hurtigere.

¹kunst,] < kunst. ²stræber] || d || stræber

*6: 355 (se 1), S. 3-5. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirilig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

*7: 355 (se 1), S. 6 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig enk. St. sirilig, i enk. Ord hurtigere.

S. 8¹⁶ og] ||, || og

8: 355 (se 1), S. 7. — Skr.: rolig i enk. Ord sirilig.

9: 355 (se 1), S. 7 f. — Skr.: gennemg. sirilig, i enk. Ord hurtigere.

³de] det S. 9¹ og anden Gang] || m || og S. 9² sam-] || og || sam-

*10: 355 (se 1), S. 8 f. — Skr.: sirilig.

⁴over] over || Døden ||

*11: 355 (se 1), S. 10. — Skr.: hist og her stor; rolig.

⁵oven] < neden

*12: 355 (se 1), S. 10 f. — Skr.: hist og her stor; rolig hist og her sirilig.

- *13: 355 (se 1), S. 11f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere tildels flyg-
tig.
S. 11¹ klikke] || klink ||
klikke S. 11¹⁴ al] < all [alt?]
- 14-*15: 355 (se 1), S. 13. — Skr.:
stor; rolig.
- 16: 355 (se 1), S. 14. — Skr.:
stor; rolig.
- 17: 355 (se 1), S. 14f. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.
⁶Elske-] < Elsen-
- *18: 355 (se 1), S. 15-17. — Skr.:
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
- *19: 355 (se 1), S. 17f. — Skr.:
stor; rolig.
- 20: 355 (se 1), S. 18f. — Skr.:
som 18.
⁹Mig] Mig | mig |
- *21: 355 (se 1), S. 20f. — Skr. i
Hovedstykket: som 17; i
Marg.: tildels stor; rolig i
enk. Ord sirlig.
¹³-hed er] -hed
- *22: 355 (se 1), S. 21-27. — Skr.
i Hovedtexten: stor; gen-
ennemg. rolig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig;
i Marg.-Tilf. (S. 23): i enk.
Ord stor; rolig i enk. Ord
sirlig; i Marg.-Tilf. (S. 26):
rolig i enk. Ord sirlig.
- ⁴jeg] jeg maa ⁶be-] bi-
ellers] eller ¹¹ja] || s || ja
¹⁸Ridder] R ||: af D: || ¹⁵
Verds-] < verds- S. 15 ¹⁴
Høit] Høit [< høit] || Gode, ||
S. 15 ¹⁷naae] naae || s || S.
16 ⁸en] || En || en S. 16 ⁵
saadan] < Saadan
- *23: 355 (se 1), S. 27f. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig tildels
sirlig.
⁶skjendes]kjendes ¹¹han
dem] < ham det
- *24: 355 (se 1), S. 28. — Skr.:
rolig tildels sirlig.
S. 17 ³Lad] < Lader S. 17 ⁹
selv anden Gang] selv ||.
- *25: 355 (se 1), S. 29f. — Skr.:
som 12.
¹Grund] < Grunden ⁶paa]
paa || ethisk ||
- *26: 355 (se 1), S. 30f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.
- *27: 355 (se 1), S. 31f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.
- *28: 355 (se 1), S. 32. — Skr.:
som 3.
³deraf] deraf ||, ||
- *29: 355 (se 1), S. 33. — Skr.:
som 26.
- *30: 355 (se 1), S. 33f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere.
- *31: 355 (se 1), S. 34. — Skr.:
som 27.

*32: 355 (se 1), S. 35 f. — Skr.: stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁹just] just || det || ¹Nu-] < nu- ¹²-nelle] < -nele ¹⁸-bageskridt] -bageskridt ||, ||

*33: 355 (se 1), S. 37-48. — Skr.: gennemg. stor; snart hurtig tildels flygtig, snart roligere, i Tilf. i enk. Ord sirlig.

²Kirken] || Der || Kirken ⁸min] < mit ⁶Kirken] Kirken ||. || ⁹fremmede] < andre ¹⁹høit] høit || a || ²²de] || det || de S. 22⁵af første Gang] < ad S. 22¹⁰l] < i S. 22¹¹at] < og S. 22¹⁵paa mit] paa S. 22²²just] just || forforstaaer || S. 22³⁰-gave]-gave ||, || S. 22⁸¹tør] < kan S. 22³²-ledes.)] -ledes. S. 23²de] < det S. 23¹⁰til anden Gang] || v || til S. 23⁸⁰hos] || I pleie jo, hos S. 24³„Apostel“] „Apostel S. 24⁵o] < og S. 24⁷at] || jo || at S. 24¹⁹lidt] || lille || lidt S. 24²⁰med,] < med. styrter;] < styrter. og] < Og mangel] < mangend

*34: 355 (se 1), S. 48-50. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

S. 25⁵en] < et

*35: 355 (se 1), S. 50 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig; hist og her hurtig tildels flygtig.

²-lotation] -lation ⁹paa paa || en || ⁹Een-] < een-

36-37: 355 (se 1), S. 51 f. — Skr. 36: som 13. 37 (S. 51): som 23.

Anm.: nederste 1/4 af S. 52 ubeskr. S. 26¹⁸feil] < Feil

*38: 355 (se 1), S. 53 f. — Skr.: som 23.

S. 27⁹han] < der

*39: 355 (se 1), S. 54. — Skr.: som 24.

*40-42.43: 355 (se 1), S. 54-56. — Skr. 40 (S. 54 f.): i enk. Ord stor; sirlig. 41 (S. 55 f.): hist og her stor; rolig tildels sirlig. 42 (S. 55): som 23. 43 (S. 55 f.): som 12.

40²sees] || at || sees 41⁵Herskende] < herskende 41¹²at han] at 41¹⁶i] (i 41²³hvad] || at || hvad 42⁶med] ||, || med

*44: 355 (se 1), S. 56 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

⁹betyde] byde ⁸tabt] tabt

*45: 355 (se 1), S. 57. — Skr.: som 24.

⁴vilde] < ville

*46: 355 (se 1), S. 57 f. — Skr.: som 23.

⁸Du] < du

47: 355 (se 1), S. 58 f. — Skr.:
som 44.

S. 31⁶denne] denne || Mis-
forstaaelse er en ||

*48: 355 (se 1), S. 59 f. — Skr.:
som 26.

*49: 355 (se 1), S. 60. — Skr.:
som 27.

50: 355 (se 1), S. 60 f. — Skr.:
som 26.

S. 32⁸som] som || Gud-
Msket: at ||

*51: 355 (se 1), S. 61. — Skr.:
som 3.

*52: 355 (se 1), S. 62 f. — Skr.:
som 26.

An m.: nederste ¹/₄ af S. 63 ubeskr.
⁹eneste] < Eneste -en-
de.] -ende. [<,] || hvem man
saa dog ogsaa søgte at svække
ved at kalde ham en Særling. ||
¹⁸dette] < det

*53: 355 (se 1), S. 64-77. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig, ef-
terh. gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her igæn roli-
gere, i Text-Rett. og Marg.-
Tilf. i enk. Ord sirlig.

⁸lig] -lig || fra || ¹⁰kan] kan
|| paa mangt || ³⁴.erne] < -et
²⁵Aften] Aften ||, || S. 34³
-nere] < -nerede -ligt] -ligt
||, || S. 34⁶Der] < Det S. 34⁸
bevæges] < stødes omkuld
S. 34¹⁰oprører] < rører S.
34¹³bevæge Alt.] bevæge.
[< oprøre/ Alt ||, || . || rive alt ||.

S. 34²⁸paa] | det er | paa S.
34²⁷jeg] jeg || ved || satte
| at | satte [< sætte/ S. 34²⁸
og] og | ved || S. 34³¹maatte]
< skulle S. 35⁶Seil.] < Segl-
S. 35⁸lader] lader || giver ||
< Skibet > S. 35¹⁸thi]thi || hans ||
S. 35³¹Passagerernes] <
< deres S. 35²⁸stod] || blev ||
stod S. 36³-tetet] -tet S. 36³
-tetet første Gang] -tet-tetet
anden Gang] -tet S. 36¹³være
kommet] < komme S. 36¹⁴
-kaar] -kaar || — || S. 36²⁰-o]
| — | < — > o S. 36³¹Himlene!]
Himlene! || Punktum. ||

*54: 355 (se 1), S. 77. — Skr.:
som 26.

⁸Luther:] < Luther,

55: 355 (se 1), S. 78. — Skr.:
som 23.

⁸Min] || Jeg || Min ⁶-lets;]
< -lets.

56: 355 (se 1), S. 78 f. — Skr.:
som 27.

S. 38³Ur-] < ur-

57: 355 (se 1), S. 79. — Skr.:
som 34.

58: 355 (se 1), S. 80. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

An m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

59-*60: 355 (se 1), S. 81. — Skr.
59: i enk. Ord stor; sirlig.
60: som 9.

60³Med] „Med

- *61: 355 (se 1), S. 82. — Skr.:
som 34.
 ⁴quo-] || in omni || quo-
- *62: 355 (se 1), S. 83f. — Skr.:
som 18.
- 63: 355 (se 1), S. 83f. — Skr.:
som 26.
 ⁶-hed] -hed ||, ||
- *64: 355 (se 1), S. 84f. — Skr.:
som 18.
 S. 41⁸Selv-] < selv-
- *65: 355 (se 1), S. 86. — Skr.:
som 7.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
 ¹⁰at] < af
- *66: 355 (se 1), S. 87f. — Skr.:
som 3.
 ³-fald] -fald || men || S. 42⁶
om] „om
- *67: 355 (se 1), S. 88. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
 ²„Den] Den ¹154] < 151
- *68: 355 (se 1), S. 88-90. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, hist og her
roligere.
 ⁴her] „her S. 43¹⁴og] || det
vil sige || <og> || det || S. 43¹⁶
„siden] siden S. 43¹⁸-terer]
< -teer
- 69: 355 (se 1), S. 90-94. — Skr.:
som 68.
 Anm.: nederste ¹/₃ af S. 94 ubeskr.
- ⁸den] den || G || S. 44¹op-
tisk] optisk || Bra || S. 44²⁸
-ren] < -rens S. 44³⁸ven-
tede] < havde ventet S. 45³
at anden Gang] || d || at S. 45⁶
-dets] -des
- *70-71: 355 (se 1), S. 95. — Skr.
70: i enk. Ord stor; gennemg.
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
71: som 7.
 70¹fra] || a || fra 70⁸men]
< med
- *72-73: 355 (se 1), S. 96. — Skr.
72: i enk. Ord stor; rolig i
enk. Ord sirlig. 73: som 7.
- *74: 355 (se 1), S. 97. — Skr.:
som 12.
- *75: 355 (se 1), S. 97f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. rolig
i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
- *76: 355 (se 1), S. 98-100. — Skr.:
som 26.
- *77: 355 (se 1), S. 100f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. rolig,
i Citatet tildels sirlig, i
enk. Ord hurtigere.
 ⁵Je-] < je- ⁸da-] || dafür ||
da-
- 78: 355 (se 1), S. 101. — Skr.:
rolig i enk. Ord sirlig.
- 79: 355 (se 1), S. 102. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.
 ⁴De] < Dem

- 80: 355 (se 1), S. 102 f. — Skr.: som 17.
- *81: 355 (se 1), S. 103 f. — Skr.: som 26.
An m.: nederste^{1/4} af S. 104 ubeskr.
‘Pen-] < Pens- S. 50¹⁰ at]
at || det || S. 50¹² af] af || Sil-
ke-Bomuld |
- *82: 355 (se 1), S. 105. — Skr.
i Indledn.: som 17; i Ci-
tatet: som 27.
²der første Gang] de ‘af]
|| i || af
- 83: 355 (se 1), S. 105-108. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig tildels
sirlig, efterh. hurtigere i enk.
Ord flygtig.
S. 51¹⁹ to] < 2 S. 52⁵ me-
dens den] medens
- *84: 355 (se 1), S. 108 f. — Skr.:
som 70.
³„Ich] Ich ‘Ab-] „Ab-
- *85: 355 (se 1), S. 109. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
⁵min] || jeg || min ‘ikke]
ikke || for || ‘Gud] Gud || be-
tragter || S. 53³ jeg] jeg || stadi ||
S. 53⁴ tales af] tales
- 86: 355 (se 1), S. 110-113. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
¹⁴i det] idet
- *87: 355 (se 1), S. 113. — Skr.:
som 26.
An m.: nederste^{1/4} af Siden ubeskr.
³for-] form-
- *88: 355 (se 1), S. 114. — Skr.:
enk. St. stor; rolig tildels
sirlig.
- *89: 355 (se 1), S. 114 f. — Skr.:
snart gennemg. stor; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
⁵reent] < rent
- *90: 355 (se 1), S. 116-118. — Skr.
i Hovedstykket: som 86;
i Marg.: som 24.
S. 56³ Manges] Manges
[< manges] || som ogsaa || S.
56⁹ foredrog . . . Numer]
< talede S. 56¹⁰ Udførel-
sen;] < at bibringe Troen:
S. 56¹⁵ Stemme] Stemme ||.
S. 56¹⁹ Dog som] < Som S.
56²⁰-ren?] < -ren,
- *91: 355 (se 1), S. 118 f. — Skr.:
som 34.
- *92-93: 355 (se 1), S. 120. — Skr.
92: som 21. 93: som 17.
- *94: 355 (se 1), S. 121 f. — Skr.:
som 13.
⁴tale anden Gang] Tale
²²som] som || næsten ||
- 95: 355 (se 1), S. 123. — Skr.:
som 3.
S. 59¹¹ bliver] || s || bliver
- *96: 355 (se 1), S. 124. — Skr.:
stor; rolig.

- 97: 355 (se 1), S. 124 f. — Skr.:
snart stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.
⁴-riget] -rige
- *98: 355 (se 1), S. 125 f. — Skr.:
som 41.
⁹end] ||, || end
- *99: 355 (se 1), S. 126. — Skr.:
stor; rolig i enk. Ord sirlig.
- 100: 355 (se 1), S. 126 f. — Skr.:
som 34.
³-rerer] -rer
- *101: 355 (se 1), S. 127 f. — Skr.:
snart stor; rolig.
⁶-ionens] < -ions
- *102: 355 (se 1), S. 128 f. — Skr.:
som 97.
³Dis- første Gang] Di-
Dis- anden Gang] Di-
- 103: 355 (se 1), S. 129. — Skr.:
som 17.
³By] Byen
- *104: 355 (se 1), S. 130 f. — Skr.:
som 86.
¹¹Menneske,] Msk, [<.]
¹⁶-ladt,] < -ladt.
- *105: 355 (se 1), S. 131. — Skr.:
som 9.
- 106: 355 (se 1), S. 131 f. — Skr.:
som 23.
- *107: 355 (se 1), S. 132 f. — Skr.:
som 23.
¹²væ-] || d || væ- ¹⁸-se,]
< -se.
- 108-109: 355 (se 1), S. 133 f. —
Skr. 108: som 26. 109 (S.
134): som 72.
108³-tus] -tus ||. || 108⁴
-ne,] < -ne. 108⁷Christen]
Xstne 108⁹In-] || E || In-
109⁴paa] || at || paa
- *110: 355 (se 1), S. 134 f. — Skr.:
som 34.
³-derfor] < -for
- 111: 355 (se 1), S. 135 f. — Skr.:
som 34.
S. 65¹de] < det S. 65⁵
ind-] < in-
- *112: 355 (se 1), S. 136 f. — Skr.:
som 17.
¹⁰-lig,] < -lig —
- *113: 355 (se 1), S. 138. — Skr.:
som 101.
¹offret —] < offret,
- *114: 355 (se 1), S. 138-141. —
Skr.: som 26.
⁹-tiel] < -tiell ¹³et] < en
- 115: 355 (se 1), S. 141. — Skr.:
som 9.
S. 67¹til,] < til.
- *116: 355 (se 1), S. 141 f. — Skr.:
hist og her stor; rolig enk.
St. sirlig.
- *117: 355 (se 1), S. 142. — Skr.:
som 26.
¹havde første Gang] <
have
- *118: 355 (se 1), S. 143 f. — Skr.:
som 3.

- ⁸-tielt,] -tielt; S. 68² blot]
et blot S. 68⁰ Kirken] Kir-
ken || o ||
- *119-120: 355 (se 1), S. 144. —
Skr. 119 i Hovedstykket:
som 3; i Marg.-Tilf.: sir-
lig. 120: sirlig.
- 121: 355 (se 1), S. 145. — Skr.:
som 86.
⁹Dri-] || F || Dri- ¹²Men]
Men || om ||
- *122: 355 (se 1), S. 146 f. — Skr.:
som 3.
- *123: 355 (se 1), S. 147. — Skr.:
som 41.
⁸Tr i Troen] < tr
- *124: 355 (se 1), S. 148. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. rolig i
enk. Ord sirlig, efterh. hur-
tigere.
- *125: 355 (se 1), S. 148 f. — Skr.:
et enk. St. stor; beg. sirlig,
snart hurtigere i enk. Ord
flygtig.
- *126: 355 (se 1), S. 149 f. — Skr.:
som 44.
⁸skarpt] || skarps || skarpt
- 127: 355 (se 1), S. 150 f. — Skr.:
som 26.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 151 ubeskr.
⁶Denne] < Den ¹⁵mod]
mod || sam ||
- *128: 355 (se 1), S. 152. — Skr.:
som 34.
- *129: 355 (se 1), S. 152 f. — Skr.:
stor; beg. rolig, efterh. hurtig
tildels flygtig.
⁷han] || at || han
- 130: 355 (se 1), S. 154 f. — Skr.
i Hovedstykket: som 34;
i Marg.-Tilf.: som 72.
⁸igjennem] igjen ¹⁰der]
|| det || der ¹¹-lyst.] -lyst. [<,
|| <og kan røre mig.> || S. 74⁴
noget anden Gang] || Noget ||
noget
- *131: 355 (se 1), S. 155-157. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig enk. St. sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.
⁷-nes,] -nes ⁹Hvor]
„Hvor
- *132: 355 (se 1), S. 157-159. —
Skr.: som 32.
¹⁴Jeg] || M || Jeg ¹⁹Gud]
Gud || til || ³³Han] Han
|| bliv ||
- *133: 355 (se 1), S. 160. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
- *134: 355 (se 1), S. 160 f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig
hist og her sirlig, i enk. Ord
hurtigere.
¹⁶Trælle [< Slaver for an-
den Gang] || — || for
- *135: 355 (se 1), S. 162-164. —
Skr.: som 26.
¹⁷-bød] < -bødes S. 78⁹
-ning] -ningen

- *136: 355 (se 1), S. 164-168. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtig
tildels flygtig, i sidste Stykke
rolig i enk. Ord sirlig.
¹³al-] || Mskes || al- S. 79¹⁰
af] at
- *137: 355 (se 1), S. 168-170. —
Skr.: som 34.
S. 80⁶dens] den
- *138: 355 (se 1), S. 170-172. —
Skr.: som 18.
³„Den] Den
- *139: 355 (se 1), S. 173. — Skr.:
sirlig.
- *140: 355 (se 1), S. 173 f. — Skr.:
i sidste Linie stor; gennemg.
sirlig, sl. hurtigere.
¹¹hvorfor] hvorfor || ? ||
- *141: 355 (se 1), S. 174. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,
snart hurtigere.
³godt] || det || godt
- *142: 355 (se 1), S. 174 f. — Skr.:
som 12.
³sætter] < sættes
- *143: 355 (se 1), S. 175. — Skr.:
som 23.
⁶-ende...⁶] -ende...
- *144: 355 (se 1), S. 176 f. — Skr.:
som 75.
- *145: 355 (se 1), S. 177. — Skr.:
snart stor; beg. sirlig, snart
hurtigere.
²siger] siger || na ||
- 146: 355 (se 1), S. 177 f. — Skr.:
som 34.
⁹han er] han
- 147: 355 (se 1), S. 178 f. — Skr.:
som 3.
⁴„vore] vore
- *148: 355 (se 1), S. 179-181. —
Skr.: gennemg. stor; beg. rolig
tildels sirlig, forøvr. gennemg.
rolig, enk. St. hurtigere tildels
flygtig.
¹⁷sætter til] sætter ¹⁰I]
|| 3 || I 4de] 4^{die}
- *149: 355 (se 1), S. 181. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,
efterh. hurtigere.
- *150: 355 (se 1), S. 181-183. —
Skr.: som 75.
⁸man] man ||, || S. 87³
dette] dette [< det] || egl. ||
S. 87⁴-ligt] -ligt ||.
- 151: 355 (se 1), S. 183. — Skr.:
som 99.
- *152: 355 (se 1), S. 184 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. rolig,
hist og her sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flygtig.
S. 88⁸-ning,] < -ning:
- *153: 355 (se 1), S. 185-187. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.
⁶for] || Sa || for ⁶at] at || gjø ||
¹⁴-else] -elsen ¹⁶lige,] <

- lige! S. 89³Ret] Ret ||. || S. 89⁶jeg] jeg || tø ||
- *154: 355 (se 1), S. 188. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.
³-gor] < -gors
- *155: 355 (se 1), S. 188f. — Skr.: enk. St. stor; beg. rolig tildels sirlig, sl. hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶„For-] For-
- *156: 355 (se 1), S. 189f. — Skr.: snart stor; rolig i enk. Ord sirlig.
²„de] de ⁶Eder] Eder || ved || ¹⁰Den] || E || Den
- 157: 355 (se 1), S. 190. — Skr.: hist og her stor; rolig i enk. Ord sirlig.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
³-den] < -dens
- *158: 355 (se 1), S. 191f. — Skr.: som 134.
³„naar] naar ⁶Udlændig-første Gang] Udlænding- Udlændig- anden Gang] Udlænding- S. 91¹Hjem] || Fædre] || Hjem S. 91²188.)] 188.
- *159: 355 (se 1), S. 192f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.
- *160: 355 (se 1), S. 193. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- *161-162: 355 (se 1), S. 194 — Skr. 161: som 24. 162: som 3. 161⁸hvis] || elle || hvis 161⁹-ordnet.“] -ordnet. 162⁴: de] | at || : de
- 163.*164: 355 (se 1), S. 195. — Skr.: sirlig.
 163⁵-else“] -else“ ||. ||
- *165: 355 (se 1), S. 195f. — Skr.: som 70.
⁶om] om ||, at || ¹Egne og] < Egne, S. 94⁹ja,] < tilgiven, men
- 166*. 167.*168: 355 (se 1), S. 197. — Skr. 166: tildels stor; rolig tildels sirlig. 167: som 41. 168: som 24.
 167³Foragtelighedens] < Pøbelagtighedens 167⁴Aristo-] Aristor- 167⁵Aristo] < Aristor- 167⁶Græver] Græver ||. || 168¹nu] nu || (||
- *169-171: 355 (se 1), S. 198. — Skr. 169-170: sirlig. 171: som 72.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *172: 355 (se 1), S. 199. — Skr.: som 68.
³-steds,] < -steds: ¹⁸den kan] kan
- 173: 355 (se 1), S. 200. — Skr.: hist og her stor; beg. sirlig, forøvr. rolig i enk. Ord sirlig. S. 97⁶og] og || tilmed er || S. 97⁷-ken] -ket
- *174: 355 (se 1), S. 201. — Skr.: som 70.

- *175: 355 (se 1), S. 201f. — Skr.: som 134.
S. 98^adenne] || det || denne
S. 98^anei] nei || de ||
- *176: 355 (se 1), S. 202-204. — Skr.: som 153.
^{2a}der] < det
- *177: 355 (se 1), S. 204f. — Skr.: efterh. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig
¹⁰der] der || gjør ||
- *178: 355 (se 1), S. 205f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere.
- *179: 355 (se 1), S. 206. — Skr.: som 72.
³„Daaren] || Det || Daaren
^asit Hjerte] Hjerte
- 180: 355 (se 1), S. 206f. — Skr.: snart stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
- 181: 355 (se 1), S. 207f. — Skr.: stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁴er] er || ogs ||
- 182: 355 (se 1), S. 208. — Skr.: som 154.
- *183: 355 (se 1), S. 209. — Skr.: som 17.
- 184: 355 (se 1), S. 209f. — Skr.: som 18.
⁴enldee] < Ideen ^oskulde] < skulle ¹⁰Ethi i Ethiker] < Ethis S. 102^aSærligt] < særligt
- 185-186: 355 (se 1), S. 211. — Skr. 185: som 58. 186: som 67.
185^a-ord] -ordet 185^aDis-] Di- 186^aen...ham] Bogen
- 187: 355 (se 1), S. 212f. — Skr. i Hovedstykket: snart stor; beg. rolig, efterh. flygtig, sl. igæn roligere; i Marg.: rolig.
S. 103¹Staten, at] < Staten. At
- *188: 355 (se 1), S. 214. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; rolig; i Marg.: i enk. Ord stor; sirlig.
- *189: 355 (se 1), S. 214-216. — Skr.: som 75.
S. 104¹¹stiler] < stiller
- 190: 355 (se 1), S. 216-218. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
²¹] i S. 105³Og] || Me || Og
S. 105⁶Der er] Der S. 105¹²Varer,] < Varer.
- 191: 355 (se 1), S. 218f. — Skr.: som 23.
- *192: 355 (se 1), S. 219f. — Skr.: enk. St. stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁴Men] Men ||, || S. 106¹²vilde] || saa || vilde
- 193*-194: 355 (se 1), S. 221. — Skr. 193: tildels stor; gen-

- nemg. rolig, enk. St. sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels flyg-
tig. 194: som 124.
193⁴-tjente.] < -tjente.
194⁸Synder] < Synders
- 195: 355 (se 1), S. 221f. — Skr.:
som 34.
⁶Ind-] || saa ganske || Ind-
- *196: 355 (se 1), S. 222. — Skr.:
som 3.
⁹um-] u-
- 197*-198: 355 (se 1), S. 223. —
Skr. 197: som 34. 198: som
24.
197⁶oversætter] < for-
klarer Fat i *Fattige*] < For
- *199: 355 (se 1), S. 223f. — Skr.:
som 157.
⁵Scriver,] < Scriver: ⁹i
hans] || i en af || hans
- *200: 355 (se 1), S. 224. — Skr.:
gennemg. stor; hurtig tildels
flygtig.
- *201: 355 (se 1), S. 224f. — Skr.:
som 200.
²Noget] < noget
- *202: 355 (se 1), S. 225. — Skr.:
som 9.
⁶ikke] || at kunne || ikke
⁷Andre.“] Andre.
- *203: 355 (se 1), S. 225f. — Skr.:
som 44.
²blev] blev || inds ||
- *204: 355 (se 1), S. 226-231. —
Skr.: efterh. stor; med latin-
- ske Bogstaver; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere til-
dels flygtig.
¹⁹Idealet] Idealet ||, || ²⁴vil
have] have S. 111²⁰see]
sætte
- *205: 355 (se 1), S. 232. — Skr.:
som 200.
⁶„Vi] Vi ⁷hæve] have *Li-
nieskifte* hæve ¹³gjøre] <
gjøres
- 206*-207: 355 (se 1), S. 233. —
Skr. 206: som 24. 207: som
17.
206³vel] || ikke || vel 206⁵“
„...thi]...thi 206⁶rækker
En Haanden] < bøier sig
< ned > til En for] || vil || for
206⁸omend-] omen- 207²
langt] langt || A ||
- 208: 355 (se 1), S. 234. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig i enk.
Ord sirlig, forøvr. gennemg.
hurtig, i enk. Ord roligere.
⁶der] der || s || ⁷til,] < til;
- 209: 355 (se 1), S. 234-236. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, et enk. St. sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.
- 210: 355 (se 1), S. 236-238. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
enk. St. roligere.
⁶selv] selv ||, || ¹⁶saa] saa
|| var ² ||
- *211: 355 (se 1), S. 238f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.

- rolig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
- *212: 355 (se 1), S. 239-241. —
Skr.: tildels stor; i Beg.
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig; for-
øvr. gennemg. hurtig tildels
flygtig, i enk. Ord roligere.
¹⁸ikke] ikke || være || S. 116⁴
dræbe] < hjælpe
- *213: 355 (se 1), S. 242. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
hurtig tildels flygtig, hist og
her roligere.
- 214*.215-216: 355 (se 1), S. 243-
248. — Skr. 214: gennemg.
stor; beg. rolig hist og her
sirlig, forøvr. snart rolig i enk.
Ord sirlig, snart hurtig tildels
flygtig. 215 (S. 243): rolig. 216
(S. 248): i enk. Ord stor; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig.
214²¹han have] han 214²⁰
Dobbelt-] < dobbelt S. 118³
være] være || en || S. 118¹⁹
det er] det S. 118²²Det] Du
- *217: 355 (se 1), S. 248f. — Skr.:
som 23.
⁹judæo)] judæo), || at ||
- *218: 355 (se 1), S. 249-251. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, snart
hurtigere i enk. Ord flygtig,
efterh. hurtig tildels flygtig.
⁹man] man || faa > || ¹⁹den]
< dens
- *219: 355 (se 1), S. 252. — Skr.:
som 116.
- 220: 355 (se 1), S. 252-254. —
Skr.: tildels stor; beg. rolig
i enk. Ord sirlig, forøvr. gen-
nemg. rolig, hist og her hur-
tigere tildels flygtig.
⁶hvis] || vist || hvis S. 122¹⁸
Re-] < re-
- *221: 355 (se 1), S. 254f. — Skr.:
som 86.
⁹det] < der
- *222: 355 (se 1), S. 256f. — Skr.:
som 26.
⁹-ning har] -ning ¹⁷en
|| ind || en
- 223-224: 355 (se 1), S. 257f. —
Skr. 223: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, hist og her hur-
tig tildels flygtig. 224 (S. 258):
som 24.
- 225: 355 (se 1), S. 259f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig, hist og her sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig
⁴den] < det S. 125⁶de]
< det
- *226: 355 (se 1), S. 260f. — Skr.:
som 86.
¹⁸-cere;] < -cere.
- *227: 355 (se 1), S. 261-263. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig, efterh. gennemg. hurtig i
enk. Ord flygtig, hist og her
igæn roligere.

*228: 355 (se 1), S. 263-265. —
Skr.: som 227.

S. 127¹han] || jo rigtignok ||
han Den] < den S. 127⁶
Andre] < andre

*229: 355 (se 1), S. 265. — Skr.:
som 9.

²at] || at hvad der || at || In-
tet ||

*230: 355 (se 1), S. 265 f. — Skr.:
som 21.

⁹,die] die ¹⁰als anden
Gang] al

*231: 355 (se 1), S. 266 f. — Skr.:
som 178.

232: 355 (se 1), S. 267-269. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, efterh.
gennemg. hurtig i enk. Ord
flygtig, hist og her igæn ro-
ligere.

S. 129³der] < det

233: 355 (se 1), S. 269. — Skr.:
som 27.

234: 355 (se 1), S. 269 f. — Skr.:
som 34.

*235: 355 (se 1), S. 270 f. — Skr.:
stor; gennemg. hurtig i enk.
Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
³Modsætning] < Forhold

236: 355 (se 1), S. 271. — Skr.:
som 235.

*237-239: 355 (se 1), S. 272. —
Skr. 237-238: som 178. 239:
som 9.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

239²ville første Gang] <
vilde

240: 354 (= L-For tegn. — Bind,
med indiv. trykt Etikette som
1, 4. (180 × 220), Vb. uden For-
gyldn., graal. marmoreret Over-
træk; spr. Snit. Pap.: Velin),
udv. Etikette. Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 354 er anbragt
med ydre Margen. De tre første Blade
er upag., Bli. 2-3 ubeskr.; forøvr. Pag.
med Blyant paa hvert Blads første Side
(med ulige Tal), kun sidste Bl. (S.
277 f.) pag. paa begge Sider.

*241: 354 (se 240), første Side af
Bl. 1. — Skr.: som 9.

Anm.: anbragt foroven paa Siden,
som forøvr. er ubeskr. ligesom hele
anden Side af Bladet.

*242: 354 (se 240), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: i Lin.
2f. med latinske Bogstaver;
gennemg. sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

²Pseu-] Psey-

*243-244: 354 (se 240), S. 1. —
Skr.: som 24.

245: 354 (se 240), S. 1 f. — Skr.
i Hovedstykket: som 78;
i Marg.: sirlig.

246: 354 (se 240), S. 2. — Skr.:
som 9.

247: 354 (se 240), S. 3 f. — Skr.:
enk. St. stor; gennemg. sirlig,
enk. St. hurtigere.

³-heden] -heden ||, ||

248: 354 (se 240), S. 4. — Skr.:
som 9.

- 249: 354 (se 240), S. 4 f. — Skr.:
i første Stykke: som 9; i
Resten: som 23.
¹⁸danne] < danned
- *250: 354 (se 240), S. 5 f. —
Skr.: som 23.
S. 137⁷mange] < Mange
- *251: 354 (se 240), S. 7-9. —
Skr.: hist og her stor; snart
rolig i enk. Ord sirlig, snart
hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁹og] og || St|| ¹¹hvor] <
hvori ¹⁷Alt] < alt
- 252-253: 354 (se 240), S. 9. —
Skr. 252: som 3. 253: gen-
nemg. rolig i enk. Ord sirlig,
i enk. Ord hurtigere.
253³er] er ||, ||
- 254: 354 (se 240), S. 9-11. —
Skr.: som 86.
¹¹slutter] < sluttere
- *255: 354 (se 240), S. 11 f. —
Skr.: som 75.
¹-ions] -ions || D || ⁵paa]
< af
- 256: 354 (se 240), S. 12. — Skr.:
beg. sirlig, efterh. hurtigere.
A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 257: 354 (se 240), S. 13. — Skr.:
som 24.
⁸u i uafh-] < uf
- 258: 354 (se 240), S. 13 f. — Skr.:
som 12.
⁷jeg] jeg || ogsaa || ¹⁶Een]
< En ¹⁷Christelige] Msk-
lige
- *259: 354 (se 240), S. 14. — Skr.:
gennemg. sirlig, i sidste Linie
hurtigere.
A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 260: 354 (se 240), S. 15. — Skr.:
som 256.
- 261: 354 (se 240), S. 15 f. — Skr.:
tildels stor; rolig.
- 262: 354 (se 240), S. 16. — Skr.:
som 27.
²eller] eller || Du er ||
- 263: 354 (se 240), S. 16-18. —
Skr.: som 160.
⁵af] || p || af ¹⁸See] || D ||
See
- *264: 354 (se 240), S. 18 f. —
Skr.: som 9.
¹⁰vaer] < var ¹⁶var]
< er
- *265: 354 (se 240), S. 19 f. —
Skr.: som 9.
⁶Achweimir] < Ach wei-
mir
- *266: 354 (se 240), S. 20. — Skr.:
som 9.
- *267: 354 (se 240), S. 20 f. —
Skr.: sirlig.
- 268: 354 (se 240), S. 21-23. —
Skr.: tildels stor; beg. rolig
tildels sirlig, forøvr. gennemg.
rolig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.
⁶D i Dobbelt-] < d ¹⁸No-
gen] < nogen ¹⁹maa] || ell. ||
maa ²⁰-trykker;] < trykker—

- 269: 354 (se 240), S. 23. — Skr.: som 30.
¹⁰Løn] < Lønn
- 270-272: 354 (se 240), S. 24-28. — Skr. 270: tildels stor; snart rolig tildels sirlig, snart hurtigere tildels flygtig. 271 (S. 25): sirlig. 272 (S. 28): sirlig.
 270^bsammen] sammen ||. 270^dda det] da 270⁷Sam-] || samme || Sam- 270¹²for] for || hans || S. 146⁷om] om || h || S. 146¹⁰idet] || Viste ham, || idet S. 146¹⁸-nøden,] <-nøden; S. 146²⁷De] <de S. 147⁶saa] saa || vel || S. 147²²Noget] <noget-talen.)] -talen. 272⁸der] < det
- 273-275: 354 (se 240), S. 29 f. — Skr. 273: sirlig. 274-275. (S. 29): sirlig.
 273⁸nok] nok ||, || S. 149¹²det] < der 274⁵-heden] <-hedens 275³Fængsel] Fængsel ||. ||
- 276*-277: 354 (se 240), S. 30. — Skr. 276: sirlig. 277: gennemg. rolig tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *278: 354 (se 240), S. 30 f. — Skr.: som 67.
- 279-280: 354 (se 240), S. 31. — Skr.: som 27.
- *281: 354 (se 240), S. 32. — Skr.: sirlig.
- *282: 354 (se 240), S. 32 f. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig hist og her sirlig.
³-fattes] < -fattet
- *283-284: 354 (se 240), S. 33-36. — Skr. 283: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igæn roligere. 284 (S. 34): som 9.
 283²til] med 283⁴i] *understreget i Ms.* S. 152⁷faaer] for S. 152¹⁸over] over || Grækerne || S. 152¹⁶Nathan] < David S. 152²²saae] saa
- 285: 354 (se 240), S. 36 f. — Skr.: som 17.
- *286: 354 (se 240), S. 37 f. — Skr.: som 178.
¹St.] St. ⁸Slutningen] < den paa sidste Sted
- *287: 354 (se 240), S. 38-40. — Skr.: gennemg. stor; rolig tildels sirlig.
⁷om] || og || om
- 288: 354 (se 240), S. 40 f. — Skr.: i Sl. i enk. Ord stor; sirlig.
- 289: 354 (se 240), S. 41-43. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, enk. St. sirlig, hist og her hurtigere tildels flygtig.
⁸at] at || de || ⁸Arzt] Artz ¹²-isme] -isme ||: || S. 156⁶der] < det S. 156¹⁴af at] af
- 290: 354 (se 240), S. 44 f. — Skr.: som 34.
⁴til det] til S. 157⁶h i hærdet] < f
- *291: 354 (S. 240), S. 45-49. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

S. 158⁷ Eet] < et S. 158¹⁸
-ste] -ste ||.]

*292: 354 (se 240), S. 50 f. —
Skr.: som 211.

⁸siger] siger ||, || fik] || v ||
fik

*293: 354 (se 240), S. 51 f. —
Skr. i første Halvdel: i
enk. Ord stor; beg. rolig i
enk. Ord sirlig, efterh. hurtig
tildels flygtig: i Resten:
som 44.

¹⁴-billedet] -billedet ||; ||

294: 354 (se 240), S. 52 f. —
Skr.: som 26.

¹at] < af

295: 354 (se 240), S. 53 f. —
Skr.: som 26.

296: 354 (se 240), S. 54-59. —
Skr. i Hovedstykket: som
223; i Marg.: sirlig.

⁵-else] -else ||. || ⁸dis-]
| religious || dis- S. 162¹et]
< en S. 162⁵ -gade,] <
-gade. S. 162²⁴os] || og || os
S. 162²⁸-ner] < -nere

297: 354 (se 240), S. 59—62. —
Skr. i Beg.: som 9; i de
sidste to Stykker: som
30.

¹⁰end] en S. 164¹Menne-
ske] Msk: S. 164³⁹Det der]
< det er S. 164³⁰som] || det ||
som S. 165³-heden.] <
-heden; S. 165⁹saa] || men ||
saa

*298: 354 (se 240), S. 62 f. —
Skr.: i enk. Ord stor; sirlig.
⁶alt-] || v || alt-

*299-300. 301-302. *303: 354 (se
240), S. 63-72. — Skr. 299:
hist og her stor; i Overskrif-
ten med latinske Bogstaver;
gennemg. rolig for en stor
Del sirlig, hist og her hur-
tigere i enk. Ord flygtig. 300
(S. 64-66): som 24. 301 (S. 67):
beg. sirlig, forøvr. rolig i enk.
Ord sirlig. 302 (S. 68): som
9. 303 (S. 71): som 9.

Anm.: 302 er anbragt med Linier
beg. \perp Sidens øverste Kt.

S. 166⁵-ring.] -ring. || Jeg
leed af || S. 166⁶Skrifter]
Skrifter ||, || S. 166²⁷hende,]
< hende. S. 166²⁹jeg] jeg
|| snart || -heder] < -hederne
S. 167⁵vare] vare || nu ? ||
med-] || tydeligt || med- S. 167¹⁶
Begge] | Der || Begge S. 167¹⁹
om] om || jeg || S. 167²⁸mig
anden Gang] ||, || mig S. 167²⁴
til at] til S. 167²⁶jeg] || ti ||
jeg S. 168⁴for mig] for
S. 168⁷dette] < det S. 169⁴
lære] lære || d || S. 169¹²af.]
af. || Hvad de || S. 170³nem-
lig] || jeg || nemlig der] der
||) || S. 170¹⁹sende] < sætte
S. 171³til] til || Xstd. || S. 171³
Christendom;] < Xstd. S.
171⁵ mig med] med 300¹⁷
samme] < sammen 302⁹
har] har || ikke || 302¹⁰eller]
|| de || eller

*304: 354 (se 240), S. 72 f. —
Skr.: sirlig.

305: 354 (se 240), S. 73. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig hist og her sirlig, i enk.
Ord hurtigere.

S. 174²thij] < men

306: 354 (se S. 240), S. 73-75. —
Skr.: som 159.

¹⁰-styrre] < -styrret ¹³og]
og || stiller ||

*307: 354 (se 240), S. 75. — Skr.:
sirlig.

S. 175³-ris] -ris , S.
175⁴-dæ.] -dæ

308: 354 (se 240), S. 75 f. —
Skr.: som 27.

¹.....Saa-] || Kheto|| Li-
nieskifte.....Saa- ²tjen]
tjene

309: 354 (se 240), S. 76 f. —
Skr.: som 235.

¹¹er Gud] Gud

310: 354 (se 240), S. 77 f. —
Skr.: som 305.

S. 176³troe.] troe. [< ,]
|| at han || S. 176^{9f}. Ironie]
< Indrømmelse S. 176¹²der-
for] derfor || troer || S. 176¹³
til] til || M ||

311: 354 (se 240), S. 79. — Skr.:
som 3.

⁶den] || at || den

*312: 354 (se 240), S. 80. — Skr.:
som 23.

⁹hos] hos || D || ¹¹91] < 92

313: 354 (se 240), S. 80 f. — Skr.:
som 85.

²frem-] || s || frem- ¹⁶Si-
de] < Sige ¹²skriver] skri-
ver || paa || ¹⁴Andet] < an-
det

314: 354 (se 240), S. 81-83. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
rolig. efterh. hurtig tildels
flygtig.

¹¹Alle] || Altsaa || Alle

*315: 354 (se 240), S. 84. — Skr.:
som 26.

*316: 354 (se 240), S. 85. — Skr.:
som 211.

¹¹430.] < 430.

317: 354 (se 240), S. 86. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, ef-
terh. hurtigere.

²Denne] || Det, som sa ||
Denne

*318: 354 (se 240), S. 86 f. —
Skr.: som 85.

⁴ved] || b || ved ⁸gik] || e ||
gik ⁹eller] eller || en ||

319: 354 (se 240), S. 87 f. —
Skr.: som 70.

S. 181¹Tiden] Tid

*320: 354 (se 240), S. 88. — Skr.:
som 23.

*321: 354 (se 240), S. 88-91. —
Skr.: efterh. gennemg. stor;
beg. rolig tildels sirlig, ef-
terh. hurtigere i enk. Ord
flygtig.

¹havt] have

- 322: 354 (se 240), S. 91 f. —
Skr. i første Halvdel:
som 9; i Resten: som 75.
 ⁶vilde] vil ⁸-enerne]
-erne ¹³sagt] || et || sagt
- 323: 354 (se 240), S. 92-96. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
rolig, efterh. gennemg. hurtig
for en stor Del flygtig, i
enk. Ord igæn roligere.
 ¹¹be-] || f || be- ²¹vel] vil
Christ-] < christ- S. 184⁹
nu] || i || nu S. 184¹⁶Der]
|| Jeg || Der S. 184²⁴Noget]
< noget S. 184³⁶Alt] < alt
- *324: 354 (se 240), S. 96 f. —
Skr.: gennemg. stor; hurtig
for en stor Del flygtig.
 S. 185³til at] til S. 185³
Din] Din [< min] || D ||
S. 185⁴-tige er] -tige S. 185⁸
det] || er || det S. 185¹¹er
og] er
- *325: 354 (se 240), S. 98. — Skr.
i Hovedstykket: som 235;
i Marg.: rolig.
 ⁴„det] det
- *326: 354 (se 240), S. 98-100. —
Skr.: hist og her stor; gennemg.
rolig hist og her sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig
 S. 186⁷-lige,] < -lige; S.
186¹⁹da] da || f ||
- *327: 354 (se 240), S. 100-102. —
Skr.: som 75.
 S. 187¹gaae og] gaae S.
- 187¹³Loven:] < Loven, S.
187²¹selv] selv || at ||
- 328: 354 (se 240), S. 102 f. —
Skr.: som 26.
- *329: 354 (se 240), S. 104. —
Skr.: enk. St. stor; beg. sirlig,
snart hurtigere.
- *330: 354 (se 240), S. 104-106. —
Skr.: som 34.
 ¹¹I] I ||, || S. 189⁸ 101] <
100 S. 189⁹drømmer] || t ||
drømmer
- 331: 354 (se 240), S. 106 f. —
Skr.: som 34.
 ⁷der] < det ¹⁰tager han]
|| h || tager ¹⁶for] < med ¹⁶
saa] || og || saa ¹⁸-ninger]
-ninger ||. ¹⁶ ||
- *332: 354 (se 240), S. 108. —
Skr.: i sidste Linie stor;
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
 ⁵de] de || st ||
- *333: 354 (se 240), S. 108-110. —
Skr.: som 211.
 ⁷tænker paa] < betænker
¹⁰fast.] < fast,
- *334: 354 (se 240), S. 110. — Skr.:
som 216.
- *335: 354 (se 240), S. 111 f. —
Skr.: som 34.
 S. 192¹⁸hvis] || der || hvis
- *336: 354 (se 240), S. 113 f. —
Skr.: gennemg. stor; i Beg.
gennemg. hurtig i enk. Ord

flygtig, i enk. Ord roligere;
i Resten gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

⁷„I] || Frygter || „I

*337: 354 (se 240), S. 114. — Skr.:
som 27.

*338: 354 (se 240), S. 115-117. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. i enk. Ord sir-
lig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

⁸jeg] jeg || blo || S. 194¹
den] den || M || S. 194³-del-
sens] -lsens den] < en
S. 194³„o] o S. 194¹et] <
en S. 194¹⁰hold] < holde
S. 194¹¹maatte] < maa S.
194¹³mig] < Stemm S. 194²¹
„det] det S. 194²⁴en] || ik-
ke || en S. 194²⁸lyde] || først ||
lyde S. 194³³lydigt] || ville ||
lydigt S. 195¹skulle] skulle
|| løbe || næsten ved] næ-
sten *Linieskifte*

*339: 354 (se 240), S. 118 f. —
Skr.: som 34.

Anm.: S. 120 f. ubeskr., over-
sprunget og overstreget med Blyants-
streger overkors.

*340: 354 (se 240), S. 122-127. —
Skr.: som 86.

⁹der] der || har || ¹²be-
vare] bevares ¹⁶om,] < om:
skulde] < skulle ²²See
|| See det || See S. 197⁴
skulle] skuld S. 197¹⁰det]
at || blive || det S. 197¹⁵-len.]
-len. || Fø ||

*341: 354 (se 240), S. 127. — Skr.:
som 18.

*342: 354 (se 240), S. 128. — Skr.:
som 18.

*343: 354 (se 240), S. 128-130. —
Skr.: som 18.

³„stakkels] stakkels ⁹har
maattet] < maatte

*344: 354 (se 240), S. 130-132. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere.

S. 199⁴slig] || Slig || slig
S. 199⁸„jeg] jeg S. 199⁹de]
de || F || S. 199¹⁰jo] jeg

*345: 354 (se 240), S. 132 f. —
Skr.: som 17.

*346: 354 (se 240), S. 133-135. —
Skr.: som 44.

⁶-heder] heder ||)

*347: 354 (se 240), S. 135. —
Skr. som 17.

*348: 354 (se 240), S. 135-139. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, et enk. St. sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

³der] < det ²⁶paa] paa
|| den || ²⁶vilde] < vil

*349: 354 (se 240), S. 139-143. —
Skr.: som 34.

¹⁴saa] saa || s || S. 203¹
Efter-] || I || Efter-

*350: 354 (se 240), S. 143. — Skr.:
som 17.

³U-] < u-

351: 354 (se 240), S. 144 f. —
Skr.: som 18.

352: 354 (se 240), S. 145-147. —

Skr.: som 34.

⁹-se] < -sen ²⁰Kjer-] || S||
Kjer-

*353: 354 (se 240), S. 147-149. —

Skr.: som 18.

⁵Tilhold] < tilholdt ¹⁶Det]
< det

*354: 354 (se 240), S. 149-155. —

Skr.: som 223.

S. 206⁹i] i || Xstd. || S. 206¹⁸
sig] || sig || sig S. 207⁸holde]
holde || Gy || S. 207¹¹-nin-
ger?] < -ninger! S. 207¹³
ak] || Du ærlige Mand || ak
S. 207²⁸-gribende]-grivende

*355: 354 (se 240), S. 155-157. —

Skr.: som 34.

356: 354 (se 240), S. 157. — Skr.:

som 70.

*357: 354 (se 240), S. 157-159. —

Skr.: som 225.

⁶at] || skjøndt Menneske ||
at S. 209¹⁰Tid] < Dag S. 209²¹
Hest.] Hest.“ S. 209²⁸at] at
|| vil ||

*358-359: 354 (se 240), S. 160f. —

Skr. 358: som 34. 359 (S.
160): som 9.

359³Par] < Paar

*360: 354 (se 240), S. 161. — Skr.:

som 17.

³Skal] || F || Skal

*361: 354 (se 240), S. 162f. —

Skr.: tildels stor; i første
Halvdel snart rolig tildels

sirlig, snart hurtigere i enk.

Ord flygtig; i Resten gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere.

⁸gjør] ||, || gjør || gl || ⁸væ-
ret] være

*362: 354 (se 240), S. 164f. — Skr.:
som 178.

⁵der] der || til || ¹⁰ethisk]
|| eh || ethisk ¹¹der er] der
¹²vil,] < vil:

*363-364: 354 (se 240), S. 165-169.

— Skr. i Hovedstykket:
tildels stor; gennemg. rolig, i
Beg. i enk. Ord sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flyg-
tig; i Marg. Tilf.: som 9.
364 (S. 169): som 70.

363⁸det anden Gang] de
S. 213¹¹, idet] det, || idet || idet
S. 213¹⁴de] || det || de S. 213¹⁹
at] at || blive || S. 213²²staae]
forstaae S. 213³¹han,] han,
|| at j han || S. 214⁸maatte]
< maattet 364⁶denne] <
den

*365: 354 (se 240), S. 170-173. —

Skr.: gennemg. stor; beg. sir-
lig, forøvr. gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

S. 215³mit | v mit S. 215⁷
kan] kan || s || S. 215²⁶mig
i] mig

*366: 354 (se 240), S. 173-175. —

Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. tildels sir-
lig, enk. St. hurtigere i enk.
Ord flygtig.

*367: 354 (se 240), S. 175-177. —
Skr.: som 75.

368: 354 (se 240), S. 177. — Skr.:
som 3.

⁰saa] || d || saa

*369: 354 (se 240), S. 178 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i
enk. Ord hurtigere.

⁰høie] høi ¹²høie] høi

²⁰Op-] || Afad || Op-

*370: 354 (se 240), S. 179 f. — Skr.:
som 34.

*371-372: 354 (se 240), S. 181-183.
— Skr. 371: som 34. 372 (S.
182 f.): som 9.

371 ⁰være] være ||, ||

373: 354 (se 240), S. 183-185. —
Skr.: i enk. Ord stor; gen-
nemg. rolig hist og her sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

⁰„vel-] vel- ⁰Deres]

|| jeg || Deres ⁰Det] < det

¹⁰-ærende] -rende

*374: 354 (se 240), S. 185. — Skr.:
som 23.

⁰„alt] alt ¹maa] < maatt

*375-376: 354 (se 240), S. 186. —
Skr. 375: som 9. 376: som 3.

376 ¹selv.] < selv! 376⁰

Halv-] < halv-

*377: 354 (se 240), S. 187-194. —
Skr.: gennemg. stor; i Beg.
gennemg. rolig i enk. Ord sir-
lig, i enk. Ord hurtigere;

forøvr. gennemg. hurtig til-
dels flygtig, hist og her ro-
ligere.

S. 223²¹blevet] blev S. 224⁴
vidste] viste S. 224¹⁴mig]
mig ||. || S. 224²²det] det || F ||
S. 225⁴end] end || han || S.
225⁶en] < end

*378: 354 (se 240), S. 194. — Skr.:
som 26.

*379: 354 (se 240), S. 195-197. —
Skr. i første Halvdel: som
9; i Resten: som 67.

S. 226⁹Forbryder-Ver-
denen] < Forbryderen

380: 354 (se 240), S. 197-200. —
Skr. i Hovedstykket: som
86; i Marg.: gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtigere.

¹⁰har] har || ikk || ¹⁰op.]

< op!

*381: 354 (se 240), S. 200 f. — Skr.
i første Halvdel: som 70;
i Resten: som 3.

⁰det] det || Nær ||

*382: 354 (se 240), S. 201-203. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. i enk. Ord
sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

¹⁰-tik] -tik || — || ²¹Dig]

Dig ||, ||

*383: 354 (se 240), S. 204-207. —
Skr.: som 86.

¹⁰hele min] hele S. 231³
Christendommen,] Xstd,
[<.] S. 231⁹-drag,] <-drag.

- *384: 354 (se 240), S. 208 f. — Skr.: som 34.
⁶er] ||, || er
- *385: 354 (se 240), S. 209-211. — Skr.: som 26.
⁶at] at || b ||
- *386: 354 (se 240), S. 211 f. — Skr.: som 26.
⁴om] < til „, jeg] jeg ⁸hvo] < hvor ¹⁰jeg] < hun
- *387: 354 (se 240), S. 212-214. — Skr.: som 26.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 214 ubeskr.
 S. 234 ³og] og || og || S. 234 ³¹Faae] < faae
- *388: 354 (se 240), S. 215-217. — Skr. i Hovedstyket: gennemg. stor; i Beg. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere; forøvr. gennemg. rolig hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Slutn.-Tilf.: sirlig.
 S. 235 ¹⁵S i Sokrates⁸] < s S. 235 ¹⁶Intet] < intet S. 235 ⁸⁰nei;] < nei.
- 389*-390: 354 (se 240), S. 217-219. — Skr. 389: som 86. 390 (S. 219): sirlig.
 389 ¹Mundus] || S || Mundus 389 ⁷mig] mig || tilbage || 389 ⁸commo-] < como- 389 ¹⁴dende] dende ||, || Jeg] < jeg 389 ¹⁶-bedrag] -brag 390 ⁴-høvede,] < -høvede.
- *391: 354 (se 240), S. 220. — Skr.: som 26.
- *392: 354 (se 240), S. 220-222. — Skr.: som 34.
⁴-anden.] < -anden; S. 238 ⁸paa] paa || Xstd ||
- *393: 354 (se 240), S. 222 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *394: 354 (se 240), S. 223-225. — Skr.: som 26.
⁶er]er || ethvert || ¹⁶-ioner] ioner ||, ||
- *395: 354 (se 240), S. 225-227. — Skr. i første Halvdel: rolig for en stor Del sirlig; i Resten: som 44.
 S. 240 ⁸Videre] Videre ||, ||
- 396: 354 (se 240), S. 227. — Skr.: som 166.
- *397: 354 (se 240), S. 228. — Skr.: som 34.
- *398: 354 (se 240), S. 228-230. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, forøvr. gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁷-løbere] -løber S. 242 ¹³de] || det || de
- 399: 354 (se 240), S. 230 f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
- *400-401: 354 (se 240), S. 232. — Skr. 400: sirlig. 401: som 23.

404 ⁴Wessen-] < Wessem-
401 ⁵for *i forgængelig*] < forf-
-lig] -lige

*402-403: 354 (se 240), S. 233. —
Skr. 402: sirlig. 403: som 44.

404: 354 (se 240), S. 233f. — Skr.:
som 26.

An m.: nederste ¹/₄ af S. 234 ubeskr.

⁶slet ikke er] < er slet
ikke

*405: 354 (se 240), S. 235-239. —
Skr. i første Stykke: ef-
terh. stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere; i Resten: som 86.
²Pub-] || Mæ || Pub-
⁷Mængde] Mængde || " || S.
245 ²⁶bære] || g || bære S. 245 ⁸³
-hed] < -heden

*406: 354 (se 240), S. 239-242. —
Skr. i Beg.: som 24; i Re-
sten: som 86.

¹⁸der er] der ¹⁸Klog-]
|| H || Klog- ²⁸-maal] -maalet
²⁶andet] < Andet (og] || h ||
(og ²⁸mod] mod || Sandhed. ||
S. 247 ¹³Magt] mod Magt

*407: 354 (se 240), S. 242-245. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, efterh.
hurtig tildels flygtig.

⁶Den] < den S. 248 ¹²
-tielle] -tiel

408: 354 (se 240), S. 245f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
Tilf. og Rett. sirlig, i enk. Ord
hurtigere.

⁸— det... ⁶dem —] <

(hvad gjerne er en Desorien-
terets Lyst) ⁴-skab] -skab
|| — || ⁵eller... mine Læ-
sere] < eller... Læserne <
Læsere i mine Skrifter og at
advare dem at *tredie Gang*]
at || at, || S. 249 ¹jeg] || der ||
jeg S. 249 ⁴hvor let!] < det
kan da let nok skee

*409: 354 (se 240), S. 246-248. —
Skr.: som 86.

¹⁸gjør han] gjør ²⁰siger]
siger || : ||

*410: 354 (se 240), S. 248-252. —
Skr.: gennemg. stor; i de
tre første Stykker gen-
nemg. rolig i enk. Ord hurtig,
i sidste Stykke rolig i enk.
Ord sirlig.

¹⁸Jesus] Jesus ||, || ²⁰til.]
< til, ikke at] ikke ²⁰me-
stere] mester ||, || S. 251 ⁸
til] til || Af || S. 251 ⁵-me-
stere] -mester

*411: 354 (se 240), S. 252-256. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

⁵-tet.] -tet. *ny Lin. m. Ud-
gang* || Saa gives der nogle ||
⁶om] om || Religieusitet ||
¹⁸seet] see S. 252 ¹⁰til at]
til S. 252 ²⁴hvis] hvis || han ||

412: 354 (se 240), S. 256-259. —
Skr.: tildels stor; paa sidste
Stykke nær med latinske Bog-
staver; gennemg. hurtig til-
dels flygtig, hist og her roligere.

- ⁸Hvad ... ⁴at] < Hvorledes man til sand Velsigelse skal ¹⁸kan ikke kjende] < kjender ikke ²⁸er anden Gang] || a || er ²⁸Kun] || 3 || Kun S. 254¹man] man || hade sig selv |
- *413: 354 (se 240), S. 259. — Skr.: som 12.
²Me-] || Der førtes en Strid i 1538 om || Me- siger] || fortæl | siger Es] „Es ⁸-brach] < -bracht
- *414: 354 (se 240), S. 260. — Skr.: som 26.
¹Historiske] < Christenhedens < Verdens
- *415: 354 (se 240), S. 261 f. — Skr.: som 75.
¹⁹Alle] < alle
- *416: 354 (se 240), S. 262-264. — Skr.: som 369.
- *417: 354 (se 240), S. 265-267. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶f i fremmest] < F ⁷og] < om er] er || f || ¹¹ladet] lade ¹⁵hen-] < || ko || hen- S. 257¹-skab.] -skab.“
- *418: 354 (se 240), S. 267-269. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁸til] ||, || til ⁹men] men || paa den anden || I i Irette-] < Ir ¹¹for] || sig || for S. 258⁴ ligt,] < ligt.
- *419: 354 (se 240), S. 269 f. — Skr.: som 3.
¹-syn,] < -syn. ⁶mig] mig || selv || ⁸blive] || v || blive ¹¹naadig] nodig ¹⁶Noget,] < Noget.
- *420: 354 (se 240), S. 270 f. — Skr.: som 13.
- *421: 354 (se 240), S. 271-274. — Skr.: som 223.
¹⁴er] er er
- *422: 354 (se 240), S. 274-278. — Skr.: som 68.
 Anm.: nederste ¹/₂ af S. 278 ubeskr. S. 261⁷troe] < tro
- 423: 347 (= L-Fortegn. — Bind, med indv. trykt Etikette som 1, 4. (180 × 219), Vb. uden Forgyltn., graal. marmoreret Overtræk; marmoreret Snit. Pap.: blaal. Velin), udv. Etikette. — Skr.: rolig.
 Anm.: Stykkerne i 347 er anbragt med bred ydre Margen. De fem første Blade upag., Bll. 2-5 ubeskr.; forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Blad (S. 269 f.) er pag. paa begge Sider.
- *424: 347 (se 423), første Side af Bl. 1. — Skr.: som 23.
 Anm.: anbragt foroven paa Siden, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.
- *425: 347 (se 423), Indsiden af Bindet foran. — Skr.: som 157.
 Anm.: anbragt øverst paa Siden.
- *426: 347 (se 423), S. 1-3 — Skr.: som 44.

- S. 263¹¹villle lade sig] lade sig ville S. 263²⁸men] men || ha ||
- *427: 347 (se 423), S. 3f. — Skr.: som 86.
⁸Det] < det han] han || s ||
 S. 264³-tet,] < -tet.
- 428: 347 (se 423), S. 4f. — Skr.: som 86.
- *429: 347 (se 423), S. 5f. — Skr.: som 26.
- 430: 347 (se 423), S. 6f. — Skr.: som 3.
¹⁵det længste] < længst
- 431: 347 (se 423), S. 8. — Skr.: som 67.
- 432: 347 (se 423), S. 8f. — Skr.: som 44.
- *433: 347 (se 423), S. 9-12. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
 S. 267⁸jeg] jeg || h || S. 267⁹ikke || holde || S. 267¹⁰ikke] ikke || at jeg skal ||
- 434: 347 (se 423), S. 12-15. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig, et enk. St. igæn sirlig; i Slutn.-Tilf.: som 9.
 Anm.: sidste Tilf. anbragt med Linier beg. i Texten, sl. ud i Marg.
 S. 268²sov] || kunde || sov
 S. 268⁶2] < 3 S. 268¹⁸Fra-] < fra- S. 269¹da] da || hen ||
- 435-437: 347 (se 423), S. 16. — Skr. 435: som 26. 436: tildels stor; rolig hist og her sirlig. 437: gennemg. stor; rolig.
 436³Naar] Naar || Jor ||
 436⁴den] < det 436¹⁰andet,] < andet:
- 438-439: 347 (se 423), S. 17. — Skr. 438 i Texten: som 17; i Marg.: som 282. 439: som 34.
- *440: 347 (se 423), S. 18. — Skr.: som 149.
⁴for] || til || for
- *441: 347 (se 423), S. 19-22. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig efterh. hurtig tildels flygtig, sl. igæn roligere.
⁷men] men || det || S. 272⁶men] men || jeg ||
- *442: 347 (se 423), S. 22f. — Skr.: som 86.
- *443-445: 347 (se 423), S. 23-25. — Skr. 443 (S. 23f.): som 177. 444 (S. 24f.): som 24. 445 (S. 24f.): som 3.
 443⁸Den] < den 443¹¹-stæt—] < -stæt. 444³-rum] -rum ||) || 444⁴de] < det 444¹⁵Høiere,] < Høiere; 445²at anden Gang] < om
- *446: 347 (se 423), S. 25-28. — Skr.: som 34.
⁹deres] || det || deres¹⁴bøie] < bøied S. 275³¹-keert,] < -keert. S. 275³⁸er] er Linie-skifte || er ||

- 447: 347 (se 423), S. 28 f. — Skr.
i Hovedstykket: som 235;
i Rett. og Tilf.: sirlig.
°ingen] || egl. || ingen
*Vagt-Posterne] < Po-
sterne
- *448: 347 (se 423), S. 30. — Skr.:
som 27.
Anm.: nederste ¹/₂ af Siden ubeskr.
°den] < det blot] blot || M ||
- 449-450: 347 (se 423), S. 31. —
Skr. 449: stor; rolig. 450:
som 13.
450 °den ... Oldtid] <
Oldtiden
- 451: 347 (se 423), S. 31 f. — Skr.:
som 86.
- *452-453: 347 (se 423), S. 33. —
Skr. 452: som 223. 453 i
Texten: som 178; i Marg.:
sirlig.
- 454: 347 (se 423), S. 34-36. —
Skr.: som 6.
°traf første Gang] < fandt
S. 279 °smilet] smilet ||. || S.
279 ¹⁰kunde hun] kunde
- 455: 347 (se 423), S. 36. — Skr.:
som 24.
- *456: 347 (se 423), S. 37-39. —
Skr.: som 369.
°eller] || og || eller ¹⁸Li-
delsen] Lidel- Sideskifte
¹⁸Ab-] < ab- ²⁷Sag] || For- ||
Linieskifte Sag
- *457: 347 (se 423), S. 39. — Skr.:
som 3.
- *458: 347 (se 423), S. 40 f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig til-
dels sirlig, efterh. hurtig til-
dels flygtig.
- 459: 347 (se 423), S. 42 f. — Skr.:
stor; gennemg. hurtig tildels
flygtig, i enk. Ord roligere.
°Det] || At || Det [< det] t
i ret] < e ¹⁸han] hans
- *460: 347 (se 423), S. 44 f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
Beg. tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere tildels flygtig.
- *461: 347 (se 423), S. 45-48. —
Skr.: som 68.
°Sphære] Spære ¹⁸-tere-
ret] -teret S. 284 °-dring.]
< -dring? S. 284 °-rerer]
-rer
- *462: 347 (se 423), S. 48 f. — Skr.
i første Halvdel: som 9;
i Resten: som 12.
°Psyche] Psyche
- 463.*464-465: 347 (se 423), S. 50.
— Skr.: som 70.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- *466: 347 (se 423), S. 51-55. —
Skr.: som 86.
°fremstilles] < vare °da]
|| i || da ²⁰-kus] -kus ||. || S.
287 °-com.)) -com. S. 287 ¹⁸
Gode] Godhed S. 287 ²¹
være] || syn || være
- 467: 347 (se 423), S. 55 f. — Skr.:
som 12.
S. 288 °Dige-] Degi

*468: 347 (se 423), S. 57-62. —
Skr. i A: efterh. stor; beg.
sirlig, efterh. hurtigere; i B:
som 44; i C: som 32.

S. 289⁸fra] < Sag S. 289¹⁹
be-] || be || Linieskifte be- S.
289⁸²1] < Ivi S. 290¹⁰Tale]
< tale

469: 347 (se 423), S. 62f. — Skr.:
som 34.

⁴i] , i

*470: 347 (se 423), S. 63-65. —
Skr.: som 369.

¹-dom] -dom ||. S. 291⁷
et] at ilive] || et || ilive S. 291¹¹
nyde] nyde ||, || S. 291¹⁸thi i]
thi S. 291¹⁸denne] < den

*471: 347 (se 423), S. 65-69. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. enk. St.
sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

³imod] || saaledes ogsaa
mi || imod S. 292¹³ikke i]
ikke S. 292²¹sine] sine || V ||
S. 292²³at] || — || at S. 292⁸²
Væsen] || Ms || Væsen

*472: 347 (se 423), S. 69-71. —
Skr.: som 34.

Anm.: nederste ¹/₄ af S. 71 ubeskr.
⁷-Aands] -Aand ¹³tung]
< tungt

*473: 347 (se 423), S. 72-79. —
Skr.: som 133.

⁶i] i, S. 294¹⁹nu] nu || hele ||
S. 294²⁸godt] || i || godt S. 295²
en] en || en || Sideskifte S.
295¹³at] at || s || S. 295³⁰vill]e]

< vilde S. 296¹Gud] < Guds
S. 296⁴Verden] || F || Verden

*474: 347 (se 423), S. 79-83. —
Skr. i første Stykke: som
23; i Resten: som 68.

⁸-dom]-dom ||: || ⁸i-og] i
<—> og S. 297⁸Den] < den
S. 297⁸nei,] nei, || det || S.
297²⁴Historisk] < historisk

475: 347 (se 423), S. 83f. — Skr.:
gennemg. stor; rolig hist og
her sirlig.

S. 298²Maade?] < Maade!

476: 347 (se 423), S. 84f. — Skr.:
som 86.

477: 347 (se 423), S. 86. — Skr.:
som 72.

⁶vi anden Gang] vi ||, ||

478: 347 (se 423), S. 86 f. — Skr.:
som 34.

⁴Den] < den

479: 347 (se 423), S. 87-89. —
Skr.: som 34.

*480: 347 (se 423), S. 89. — Skr.:
som 67.

³til] til || at ||

*481: 347 (se 423), S. 89-91. —
Skr.: som 34.

¹¹Guds] < Guds-

*482: 347 (se 423), S. 92-95. —
Skr. i de første to Styk-
ker: i enk. Ord stor; gen-
nemg. rolig, i Beg. tildels sir-
lig, i enk. Ord hurtigere; i
Resten: som 34.

²det er] det

*483: 347 (se 423), S. 95f. — Skr.:
som 44.

⁶og || slynger || S. 303⁶
Stæder] < Steder

484: 347 (se 423), S. 96f. — Skr.:
snart stor; beg. rolig i enk.
Ord sirilig, forøvr. gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere til-
dels flygtig.

⁸de] || det || de

*485: 347 (se 423), S. 97-99. —
Skr.: som 86.

⁶Al] < al ⁷det] de S. 304⁷
røre] < rører S. 304¹⁰al-]
|| altsaa || al-

486: 347 (se 423), S. 100. — Skr.:
som 3.

An m.: nederste ¹/4 af Siden ubeskr.

*487: 347 (se 423), S. 101-104. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
sirilig, forøvr. gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

⁴ham] || eft] ham ¹³ingen]
|| In || ingen ¹⁰¹han ham]
ham ³⁴Kaldede, [< Kaldede:
³⁷Gud] || h || Gud jeg] || sig ||
jeg ³⁰det] < Du ⁸¹mit] mit
|| lille || S. 306⁷med —] <
med, S. 306⁹og] og || d || S.
306¹⁰et] || d || et

*488: 347 (se 423), S. 105-116. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig i enk. Ord sirilig, forøvr.
gennemg. rolig, hist og her
hurtig tildels flygtig.

⁶Det... Det] < det... det
S. 307⁸hiin] || s || hiin S. 307¹³

At] || k || At S. 307¹⁴Mening]
Mening ||, || S. 308³⁷erindre.]
erindre. || En Hedning || S.
308⁴³lade] < lader S. 309⁵
have] || li || have S. 309⁸For-]
< for- S. 309¹⁰ussel] < us-
sell S. 309³⁶at lide] || de ||
lide S. 310⁶i vor] *Linieskifte*
vor

489: 347 (se 423), S. 117. — Skr.:
som 23.

⁴trang] trang || (||

490: 347 (se 423), S. 117f. — Skr.:
som 3.

²har] || og || har

*491-493. 494: 347 (se 423), S. 118-
131. — Skr. 491 (S. 118-122):
snart gennemg. stor; beg. sir-
lig, forøvr. gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig. 492 (S. 122f.):
som 13. 493 (S. 122-131):
snart stor; beg. sirilig, snart
hurtigere, for en stor Del
hurtig tildels flygtig. 494 (S.
127): som 256.

491³ved] < af 491¹⁴der
første Gang] det S. 312⁶at
Forældrene] < Forældrene
der S. 312¹⁷kunde] || ka ||
kunde S. 312¹⁹-ligt,] < -ligt.
S. 312³⁰lumpen] < lumpent
492³være] være || F || 492⁶
for] for ||, at || S. 314⁴-stand]
-stand ||, || S. 313⁷Naaden]
< Naade 493¹⁵Hjerte.]
Hjerte || O || 493¹⁰har] || er || har
314⁴³-skab] -skabet S. 315³

- ere] ere ||, || S. 315²² Mand] || A || Mand S. 315²⁵ mildelse] midelse
- *495-496: 347 (se 423), S. 131-136.
— Skr. 495: efterh. stor; gennemg. rolig, i første Stykke sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. 496 (S. 136): sirlig.
495³ let] let ||, || 495⁹ Tak-] || d || Tak- 495¹⁰ En] En || tæn-ker || S. 317²⁸ See] || K || See S. 318¹ sit] | sig | sit S. 318⁵ al] < ald
- 497: 347 (se 423), S. 136f. — Skr.: som 18.
⁵og] || i || og
- *498: 347 (se 423), S. 137-143. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igæn roligere.
S. 319¹¹ eller] || at || eller S. 319²⁴ Maximum] Maxi-mum *Sideskifte*
- *499: 347 (se 423), S. 143-145. — Skr.: som 223.
- *500: 347 (se 423), S. 145-147. — Skr.: tildels stor; beg. rolig tildels sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
⁹Protest-] Prostet- S. 322⁵ den første Gang] < det < den
- 501: 347 (se 423), S. 147. — Skr.: som 13.
- 502: 347 (se 423), S. 148f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i Beg. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁷naaer] < naar S. 323⁶ Dyb] < dyb S. 323¹⁰ Hyk-leriets] < et Hykleries
- 503: 347 (se 423), S. 149. — Skr.: som 17.
- *504: 347 (se 423), S. 150-152. — Skr.: som 34.
⁴For-] < for- S. 324¹⁶ om] ||, || om
- 505: 347 (se 423), S. 152-154. — Skr.: som 17.
S. 325⁴ den] < det
- *506: 347 (se 423), S. 154f. — Skr.: som 34.
- *507: 347 (se 423), S. 156. — Skr.: som 79.
- *508: 347 (se 423), S. 156-159. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
¹⁷-tet] < -titet S. 327² saa] || og || saa
- *509: 347 (se 423), S. 159-164. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Marg.-Tilf.: som 23.
⁸er] er ||, || ¹⁹det anden Gang] det ||: || ²⁰Ge-] || Aar ||

Ge- S. 328⁶seire] ||at|| seire
S. 328¹²med...til] < tilsaa-
ledes

*510: 347 (se 423), S. 164-169. —
Skr. i Hovedstykket: som
459; i de to første Marg.-
Tilf.: som 78; i de øvrige:
som 27.

¹⁶med] med |, S. 330¹
-dags!] -dags! ||) || S. 330¹¹
R.] < Ri S. 330¹⁸al] ,at| al
S. 330¹⁶en græsk Hedon-
iker] < en Tilhænger <
Aristipp S. 330¹⁷er] er || bl||
S. 330²⁴-trol.] < -trol;

*511.512.*513: 347 (se 423), S.
169-175. — Skr. 511: efterh.
stor; gennemg. rolig, i Beg.
tildels sirlig, i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig. 512 (S.
172f.): som 9. 513 (S. 174f.):
som 23.

511⁴¹ Kierkegaardske]
K's S. 331¹⁸en] en || Pseud||
S. 331¹⁸Dele.] < Dele, S. 332⁴
Hans] < hans S. 332⁶et] <
en S. 332¹⁰Faktum] < fak-
tum S. 332¹³Den] < Det 512⁸
mig] ||sig|| mig S. 330¹⁰ind]
||, || ind S. 333¹³men] men
Linieskifte men

*514: 347 (se 423), S. 175-177. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.

⁸det Faktiske] < de fak-
tiske S. 334¹⁶Det...Det]
< det...det S. 334¹⁷ham"]
ham S. 334¹⁸var] < havde

*515: 347 (se 423), S. 178-185. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, hist
og her hurtigere i enk. Ord
flygtig.

S. 335¹⁷saa] |i|| saa S.
335²⁸mærke,] < mærke-
Linieskifte 1 S. 335²⁵, til-]
< . Til- S. 336²⁸-sen-] <
-sen, S. 336³⁰ladet] < var

516: 347 (se 423), S. 186f. — Skr.:
som 26.

⁷hver] hvert

*517: 347 (se 423), S. 187—198. —
Skr.: som 18.

⁴fordrer] || har afs || for-
drer ⁷et første Gang] < en
S. 338¹som] || — || som

*518: 347 (se 423), S. 190-200. —
Skr.: stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere tildels
flygtig.

⁶i] i || hele || S. 339³-lige]
-lig S. 339⁸⁴lønnesdes...
forsvare] < forsvarede S.
339¹⁰et] et [< en] || Apostel, ||
S. 339¹⁶h i hykkelske] < H
S. 339¹⁹en] || i || en S. 339²⁵
gjør] < gøre S. 339³⁰Be-
skedenhed] < Begjerlighed
S. 340¹mig] mig ||: || S. 340¹⁴
hines] < hine S. 340²⁶-sæt-
ter] -sætter] -sætter || det || S.
340³¹for] mig for

*519: 347 (se 423), S. 200f. —
Skr.: som 235.

⁶det] det || der ||

*520: 347 (se 423), S. 201-203. —

Skr.: tildels stor; beg. rolig
tildels sirilig, efterh. hurtigere.

⁶-lige] -lig

521: 347 (se 423), S. 203-206. —

Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord
sirilig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.

⁹han] hun < man ¹⁹Forsonere] < Forsonerne S. 343⁸Hykkelske] Hykkelse
S. 343⁵at] at || blive f||

*522: 347 (se 423), S. 206-208. —

Skr.: som 17.

⁸til det] til ¹⁸-gjøre] <
gjørende ¹⁸-ionen] -ion

523: 347 (se 423), S. 208 f. — Skr.:

som 17.

Anm.: nederste ¹/₄ af S. 209 ubeskr.
⁴ikke.“] ikke.

524: 347 (se 423), S. 210. — Skr.:

som 17.

⁴han] || eller i || han

*525: 347 (se 423), S. 210-214. —

Skr.: som 17.

S. 345¹Intet] < intet S. 345¹⁰ex-] < exc- S. 345²⁰
Virke-] || Underv. || Virke-

*526-527: 347 (se 423), S. 214 f. —

Skr. 526 i Hovedstykket:
tildels stor; rolig, i første
Stykke sirilig; i Tilf. i første
Stykke: som 3, i sidste
Stykke: sirilig. 527 (S. 214 f.): som 78.

Anm.: nederste ¹/₃ af Tekstdelen
S. 215 er ubeskr., medens Siden
Marginaldel er helt optaget, foroven
af Slutn. af 527, derunder af Tilf. til
526.

S. 346⁸vil] < ville S. 346¹⁰
Thi] < Men S. 346¹³Leie-
svendene] < de 527⁴maa]
< maaskee

528-*529: 347 (se 423), S. 216-218.

— Skr. 528: som 369. 529
(S. 216 f.): tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. i enk. Ord
sirilig, i enk. Ord hurtigere.

528¹⁸-nes] -ne

*530: 347 (se 423), S. 218 f. —

Skr.: som 157.

*531: 347 (se 423), S. 219-222. —

Skr.: som 369.

⁹Sit] < sit -reres]-res S. 349¹⁰-reres] -res

*532: 347 (se 423), S. 222-227. —

Skr.: gennemg. stor; gennemg.
rolig, i første Stykke
tildels sirilig, i enk. Ord hurtigere
tildels flygtig.

S. 350¹⁸ind-] in- S. 350²⁶
eeneste] < eneste S. 350²⁹
-sorers] -sor

*533: 347 (se 423), S. 227-230. —

— Skr. i første Stykke:
som 21; i Resten: som 86.

⁸Timer] Sværmer ²¹alle]
alle || Muli ||

*534: 347 (se 423), S. 230. — Skr.:

tildels stor; beg. sirilig, snart
hurtigere.

*535: 347 (se 423), S. 231-233. —
Skr.: som 86.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 233 ubeskr.

¹³eller] eller ||,||

*536: 347 (se 423), S. 234-239. —
Skr.: gennemg. stor; i Beg.
gennemg. rolig i enk. Ord
sirlig, i enk. Ord hurtigere,
forøvr. gennemg. hurtig i enk.
Ord roligere.

¹¹og...Jordiske] og <og
...Jordiske> || medierer || S.
354¹³han har] han S. 354¹⁶
Approxim.] Approxim. S. 354¹⁷
lige det] lige S. 354¹⁶slaae]
|| saa || slaae

537: 347 (se 423), S. 240f. — Skr.:
som 18.

²Hvo] Hvor ⁴hører,] <
hører — ⁹mod] || s || mod

*538: 347 (se 423), S. 241-245. —
Skr. i første Stykke: som
436; i Resten: gennemg.
stor; gennemg. rolig, hist og
her i enk. Ord sirlig, hist og
her hurtigere i enk. Ord flyg-
tig.

³jeg] jeg || ikke || ⁸kan]
|| af || kan vil] vild ¹³om] ||,||
om S. 356³Guds] Gud S.
356⁴han] han || han || S. 356¹⁶
vi første Gang] || hv || vi S.
356²⁰imod.] imod. *Linieskifte*
|| En god Side har ||

539: 347 (se 423), S. 245f. — Skr.:
som 18.

An m.: nederste $\frac{1}{2}$ af S. 246 ubeskr.

²dog] dog || een g || ⁴— og]
|| og Xstus || — og

*540: 347 (se 423), S. 247-256. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, hist og her i
enk. Ord sirlig, hist og her
hurtig tildels flygtig.

⁹naar] naar || jeg || ²⁶Den]
|| <Fre> || Den ²⁶hjem] || hiem ||
hjem ⁸⁰i frem-] < F S. 358¹¹
jeg anden Gang] jeg || ogs ||
S. 358¹⁸det] || jeg || det S. 358¹⁷
er] || va || er S. 358²⁴at see]
at S. 359¹⁰thi] || at hun skal
f: thi S. 359¹⁷sit] < sin S.
359²⁰hendes] hendes ||,|| S.
359²⁵tilfreds-] tilfred- S.
360⁶hende,] < hende.

*541: 347 (se 423), S. 257-261. —
Skr.: som 34.

¹⁰er] || kan || er S. 361⁶
Dette] || Denn || Dette S. 361⁸
der] der || til || S. 361²⁰be-]
|| blev || be- S. 361²¹Nogen]
< nogen S. 361²⁴vedble-
vet] < blevet S. 361²⁶af] ||,||
af S. 361²⁷-else.] < -else,

*542: 347 (se 423), S. 261-263. —
Skr. i første Stykke: som
9; i Resten: gennemg. stor;
gennemg. rolig, i Beg. i enk.
Ord sirlig, i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig.

S. 362⁵Meget] || Fortr ||
Meget

*543: 347 (se 423), S. 263-266. —
Skr.: som 34.

An m.: nederste $\frac{1}{2}$ af S. 266 ubeskr.

S. 363³har] || og || har S.
363⁴af] || for || af S. 363⁵jeg]
jeg || seer || S. 363⁶sjeldnere]

senere S. 363¹⁰gjør] || har||
gjør S. 363²⁸som] ||,|| som

*544: 347 (se 423), S. 267 f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig.
⁸det] det ||dog|| S. 364⁹I-]
Ir-

545: 347 (se 423), S. 269 f. — Skr.:
som 13.

546: 346 (= L-For tegn. — Bind,
med indv. trykt Etikette som
1, 4. (179 × 219), Vb. uden
Forgyldn., brunl. marmoreret
Overtræk; marmoreret Snit.
Pap.: blaal. Velin), udv. Eti-
kette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 346 er anbragt
med bred ydre Margen. De fem første
Blade er upag., Bll. 2-5 ubeskr., for-
øvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads
første Side (med ulige Tal) kun sidste
Bl. (S. 266 f.) er pag. paa begge Sider.

*547: 346 (se 546) første Side af
Bl. 1. — Skr.: i enk. Ord
stor; rolig.

Anm.: anbragt foroven paa Siden,
som forøvr. er ubeskr. ligesom hele
anden Side af Bladet.

*548: 346 (se 546), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: som 3.
Anm.: anbragt foroven paa Siden.

*549: 346 (se 546), S. 1. — Skr.:
som 247.
S. 367¹der] || r || der

550: 346 (se 546), S. 2 f. — Skr.:
som 369.

*551-552: 346 (se 546), S. 4-11. —
Skr. 551 i første Stykke:
hist og her stor; beg. sirlig,
snart hurtigere; i Resten:
som 86. 552 (S. 10): sirlig.

S. 368¹⁴stærk] < stærkt
S. 368¹⁹-punkt] -punktet S.
368²⁶-rerer] -rere S. 369⁶
sige] sige || t || S. 369¹⁴Braa-
den] < Braadden S. 369²⁰
(hvilke,) hvilke, (552⁸jeg]
jeg ||,||

*553: 346 (se 546), S. 11-18. —
Skr. i de to første Styk-
ker: som 12; i Resten: som
34.

¹⁶og] || og sagde || og S.
371¹²mai-] || at || mai- S. 371²⁶
svare] < svarer S. 371²⁷der]
| det || der S. 372³vil] < vild
det] det ||,|| S. 372⁵ved] ved
|| at sige || Linieskifte S. 372¹⁰
U-] < u- S. 372¹⁶han] han ||,||
S. 372²⁰selv] o selv S.
372²²som første Gang] || at ||
som S. 372²⁴maa] maa || bes ||

*554: 346 (se 546), S. 18-20. —
Skr.: som 18.

¹¹rigtig] < rigtig

*555: 346 (se 546), S. 20-25. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. tildels sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

S. 374²²Ob-] < ob- S. 374²⁹
for-] || faae || for- S. 375⁸
Verds-] < verds-

*556: 346 (se 546), S. 25-30. —
Skr.: gennemg. stor; gen-

nemg. rolig, i Overskriften i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁸i] < vi S. 376¹⁰ have] have || Xstd. || og] || Saa var || og S. 376²²-stodes] <-staaes

557: 346 (se 546), S. 30 f. — Skr.: som 34.

*558: 346 (se 546), S. 32-34. — Skr. i Hovedstykket: som 97; i Slutn.-Tilf.: som 78.

⁴else,] <-else — ⁶mit] < min S. 378¹der] < den S. 378⁴Er] || Grunden || Er S. 378¹²maa] maa || t || af] af || lige |

*559: 346 (se 546), S. 34-36. — Skr.: som 34.

An m.: nederste ¹/₃ af S. 36 ubeskr.

¹⁴Det] < Der S. 379⁸bryder] || s || bryder

*560-561: 346 (se 546), S. 37-45. — Skr. 560 i de første to Stykker: beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere; i Resten: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. sirlig, hist og her hurtig tildels flygtig. 561 (S. 38): som 24.

560¹¹-gave,] <-gave: S. 380¹af at] af S. 380¹⁰Dage] Dag S. 381⁴-rium.] <-rium, S. 381⁷saa] saa || den || S. 381¹²-else]-else ||. S. 381²⁴og første Gang] og || senere || S. 381²⁶Skridt] Skridt || kunde gjøre || S. 382⁸-nisk]-nisk ||, || S. 382¹⁰Digter"] Digter S. 382¹⁸at jeg første Gang]

at en] || a || en S. 382²⁸efter] || so || efter

562: 346 (se 546), S. 45 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, enk. St. roligere.

¹Liv i] Liv

*563: 346 (se 546), S. 46 f. — Skr.: som 436.

⁴vill] < vilde

*564: 346 (se 546), S. 47. — Skr.: som 9.

⁴hvad] hvad || der ||

*565: 346 (se 546), S. 48. — Skr.: som 21.

An m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

⁴Mærke] < mærke

566: 346 (se 546), S. 49. — Skr.: som 24.

S. 385⁸flyde] flyde || om Sønd || S. 385¹Samling] || Taare- || Samling med] med || hans ||

*567: 346 (se 546), S. 50. — Skr.: som 9.

*568: 346 (se 546), S. 50-53. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. og enk. St. i sidste Stykke sirlig, i enk. Ord hurtigere.

³og] || be || og at] at || deel || ¹-ser:] <-ser, S. 386²-sation]-tation S. 386⁹hvor] < hvorled S. 386¹²denne] < dette S. 386¹⁴-else.] -else.

Og at saa Præ || S. 386²²-hed,] <-hed.

- *569: 346 (se 546), S. 53-56. — Skr.: hist og her stor; rolig, i Beg. for en stor Del sirlig.
⁵over] over || ind || -teten] -teten ||; ergo || S. 387⁹et] < en S. 388³foran] < førend
- *570: 346 (se 546), S. 57-60. — Skr.: som 12.
 S. 389⁷Lidelse] || de || Lidelse S. 389¹⁶mig] mig || een eller
- *571: 346 (se 546), S. 60 f. — Skr.: enk. St. stor; rolig hist og her sirlig.
- *572: 346 (se 546), S. 61-66. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, for en stor Del sirlig, i sidste Halvdel i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
 S. 392¹⁵det er] er S. 392¹⁹Nu] Nu ||, ||
- *573-574: 346 (se 546), S. 67 f. — Skr. 573: hist og her stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 574 (S. 67): som 24.
 573⁷sikkre] < sikkres 573⁹hans] han S. 393⁴det] de S. 393¹²Christendom] < Kjerlighed 574⁴Næse] < Næsen
- *575: 346 (se 546), S. 68 f. — Skr.: som 24.
¹²Uret] < uret.
- 576: 346 (se 546), S. 69. — Skr.: som 256.
- *577: 346 (se 546), S. 69 f. — Skr.: som 9.
- *578: 346 (se 546), S. 70-75. — Skr. i de første fire Stykker: som 88; i Resten: som 131.
 S. 395¹¹Ev-] || C || Ev- S. 395²¹er] || bestandigt hører || er S. 395²⁷at] || er || at
- *579: 346 (se 546), S. 75 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
- *580: 346 (se 546), S. 76 f. — Skr.: som 72.
³os] hos
- *581: 346 (se 546), S. 77-82. — Skr. i første Afdeling: efterh. gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig; i sidste Afdeling: hist og her stor; gennemg. rolig, i Beg. og Slutn. tildels sirlig, i Midten hurtigere i enk. Ord flygtig.
 S. 398⁴thi] || derfor || thi S. 398¹³Lydighed...-ments] < Grunde S. 398²⁹vild i vilde] < vill S. 398²⁷-skridt -skridt || ist || S. 399¹⁰af] af || det || S. 399¹⁸væsentligen] < ganske S. 399¹⁹jeg] || nu || jeg S. 399²⁰; at] < . At S. 399²²-taget] -tage S. 399²⁵-spidset,] < -spidset og Rett. foretaget m. Blyant S. 399²⁷er] || var || er S. 400¹⁸han] han |, | vil] vil | han |

*582: 346 (se 546), S. 82-88. —
Skr. i første Halvdel: til-
dels stor; gennemg. rolig til-
dels sirlig, i enk. Ord hurti-
gere tildels flygtig; i Resten:
som 153.

⁸paa] || i || paa S. 401²et
Muligheds] < en Mulighed
S. 401³U-] || Skjø || U-S. 401²⁰
af,] < af. S. 402¹-fremme]
fremme || P || S. 402⁶Uegen-]
Uege- < uege- S. 402¹¹
-serne“] -serne S. 402¹⁴al]
||, || al S. 402¹⁹deraf] ||, ||
deraf

*583: 346 (se 546), S. 88f. —
Skr.: som 86.

*584: 346 (se 546), S. 89-91. —
Skr. i første Stykke: som
70; i Resten: som 225.

⁸udleet som] < udskre-
get for ¹⁵An-] || Kl || An-

585*-586: 346 (se 546), S. 91. —
Skr. 585: som 287. 586: sir-
lig.

586³for at] for

587: 346 (se 546), S. 92-96. —
Skr. i første Afdeling:
hist og her stor; gennemg.
rolig, i Beg. i enk. Ord sir-
lig, i enk. Ord hurtigere; i
anden Afdeling: tildels
stor; gennemg. rolig, i Beg.
enk. St. sirlig, hist og her
hurtig tildels flygtig.

⁸7] < 6 ⁴hiin] hiint ⁶
-Climacus] -Cl. ||) || S. 406¹⁰
det] det || er || S. 406¹¹mig] mig
|| var || S. 406¹⁷min] || egl 7 ||

min S. 406¹⁸hændte] hente
S. 406²⁴hvad] hvad || j ||

588: 346 (se 546), S. 96-98. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere i enk.
Ord sirlig.

S. 407³Forhold.] < For-
hold; S. 407⁹Lidelse] < Li-
delsen S. 407¹¹for] || a || for
S. 407²⁰for-] || vendes || for-
S. 407²³det at] det

*589: 346 (se 546), S. 98-100. —
Skr.: som 68.

*590-591: 346 (se 546), S. 100-102.
— Skr. 590: gennemg. stor;
gennemg. rolig, i Beg. tildels
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
591 (S. 100): som 9.

590⁸det] de 591⁸være]
|| bliv || være

*592: 346 (se 546), S. 102f. —
Skr.: som 34.

A n m.: nederste ¹⁴af S. 103 ubeskr.
¹¹har] er

*593: 346 (se 546), S. 104-109. —
Skr. i første Afsnit: gen-
nemg. rolig, beg. sirlig, i enk.
Ord hurtigere; i Resten:
som 86.

⁸af Gud] Gud ¹⁷dette] <
det S. 411¹²Gud] Gud ||, ||
S. 411²⁰ikke just han,] <
han ikke just S. 411²⁵Men]
Men || er || S. 412⁶-gynd] <
-gynde S. 412⁹Naaden.] <
Naaden,

594: 346 (se 546), S. 109f. — Skr.:
som 17.

*595: 346 (se 546), S. 110f — Skr.: som 86.

596: 346 (se 546), S. 111-114. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

⁹Punkt] Punkt ||, ||

*597: 346 (se 546), S. 114-117. — Skr. i første Stykke: som 149; i Resten: som 34.

¹⁰maa gaae] maa ¹⁷gjøre.]
<gjøre, ²⁰Dig] <dig ²¹kors-]
|| af || kors- S. 415⁴Tag] Tag
|| blot || S. 415¹⁰Fængsel]
|| L || Fængsel S. 415²¹det]
de

*598: 346 (se 546), S. 117f. — Skr.: som 26.

S. 416¹vel] < vil S. 416²
er] || har || er

599: 346 (se 546), S. 118f. — Skr.: som 26.

²taler] || siger || taler ⁷Armod.“] Armod.

600*-601: 346 (se 546), S. 119-126. — Skr. 600 i de første tre Stykker: som 571; i Resten: som 223. 601 (S. 122): beg. sirlig, snart hurtigere.

600⁸-heden.]-heden. [<,]
|| og || S. 418⁴være] være || b ||
S. 418⁸jeg] ||, || jeg S. 418¹⁸
jeg jo] jo

*602: 346 (se 546), S. 126f. — Skr.: som 178.

⁴v:;] v:; [<.] || Hvad ||
⁰paa] < paa ⁰en] < et

*603: 346 (se 546), S. 127-129. — Skr.: som 223.

604*.605*.606: 346 (se 546), S. 129-132. — Skr. 604: tildels stor; i første Halvdel gennemg. rolig, i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere; i sidste Halvdel gennemg. rolig, hist og her hurtig tildels flygtig. 605 (S. 130f.): som 9. 606 (S. 132): som 9.

S. 421¹sagde] || h || sagde
S. 421²To] < to S. 421¹⁰(i)
< i (605¹⁰det] < der 605¹¹
og] || u || og 605²²kun vilde]
kunde ville

*608: 346 (se 546), S. 133-135. — Skr. i de første tre Stykker: som 30; i Resten: som 34.

⁴man den] den ⁷man
man || fo || ¹⁰jo] < jeg ¹⁰Hvad
vi l] Hvad

*609: 346 (se 546), S. 135-139. — Skr. i de første to Stykker: efterh. stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere; i Resten: som 223.

S. 425⁴er et] er S. 425¹⁶
lade] || gjøre || lade S. 425²¹
ighedens] < -ens S. 425²²
ved] || t || ved S. 426⁰burde]
< seer S. 426¹³Huus] Huus
||, || S. 426¹⁰-heden]-hedens

*610: 346 (se 546), S. 139f. — Skr.: som 34.

¹Gud] Gud || er Aand ||
⁰dette] dette || æk ||

- *611: 346 (se 546), S. 140f. — Skr.
i første Stykke: som 256;
i Resten: som 27.
S. 427¹³thi] || er || thi
- *612: 346 (se 546), S. 141-143. —
Skr. i de første tre Styk-
ker: enk. St. stor; gennemg.
rolig, hist og her i enk. Ord
sirlig, i enk. Ord hurtigere;
i sidste Stykke: som 9.
¹de] ||, at || de ¹³han første
Gang] < hans S. 428¹-rerer]
-rer -rere] -re S. 428⁴Den]
Den, der S. 428⁸ere,] ere,
|| og || S. 428⁷-rerer] -rer <
-rere
- *613: 346 (se 546), S. 143-145. —
Skr. i første Stykke: som
9; i Resten: som 160.
¹⁸værre] || Verden || værre
- *614: 346 (se 546), S. 146-152. —
Skr. i Hovedstykket: som
13; i Marg.-Tilf.: sirlig.
⁹-fulgt]-fulgt ||, || ¹¹denne]
|| dette || denne S. 430⁸dette]
dette || S || S. 430¹⁸Hiin] <
hiin S. 430¹⁸Og] || K || Og
S. 430³⁸i] i *Sideskifte* || i ||
S. 431¹saa maa] saa
- 615*-616: 346 (se 546), S. 152. — Skr.
615: som 253. 616: som 34.
615¹de...gjøre] < de
Grunde der tale for < Nød-
vendigheden af 615⁶Docent]
< Professor
- 617: 346 (se 546), S. 153f. — Skr.:
som 34.
¹⁰Afgjørelse] < Ansvar
- *618: 346 (se 546), S. 154f. — Skr.:
som 34.
¹⁰Kampe.] < Kampe! S.
433¹naar] naar || det ||
- *619: 346 (se 546), S. 156-159. —
Skr. i de første to Styk-
ker: som 305; i Resten:
som 34.
⁴„Du] Du ⁶Dig] < dig ¹⁴op-]
|| ophøre || op- ¹⁸nei] || — ||
nei S. 434¹¹i] i | et | S. 434³⁰
det første Gang] det || et ||
- *620: 346 (se 546), S. 159-168. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i første Stykke i
enk. Ord sirlig, adsk. St. hur-
tig tildels flygtig.
S. 435²²Du] Du ||, || S. 435²⁴
god] gode S. 435²⁸-bar]-bar-
lig S. 436⁵-tig den]-tigt det S.
437⁷ret] || a || ret S. 437¹⁶den
er] den S. 437²¹af at] af
- *621: 346 (se 546), S. 168-170. —
Skr.: som 86.
S. 438⁴at] || d || at S. 438¹⁸
derpaa] < paa S. 438⁵-tion:]
< -tion,
- *622: 346 (se 546), S. 171. — Skr.:
som 216.
A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
⁸den] de ¹⁰ikke] ikke || so ||
- *623: 346 (se 546), S. 172. — Skr.:
sirlig.
- *624: 346 (se 546), S. 172-177. —
Skr. i de første to Styk-
ker: som 149; i Resten:
tildels stor; snart rolig tildels

sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.

S. 440⁸hold] hold || t || S. 440²³Der anden Gang] Der [er nu || S. 440²³vil] < kan S. 440²¹vi] vi || k || -hed]-hed ||, til || S. 440²⁸N i Natur-] < n S. 441¹⁸vil] < vilde S. 441²⁵det] de S. 441²⁶vort] vort || G || S. 442⁸-hold til Gud] -hold

*625: 346 (se 546), S. 177. — Skr.: som 78.

⁴nyere] nyere || tydsk ||

*626: 346 (se 546), S. 177 f. — Skr.: som 160.

*627: 346 (se 546), S. 179. — Skr.: som 216.

⁹snart] < saasnat¹⁰Naar] || Du || Naar¹⁵om] || i || om

628-629: 346 (se 546), S. 180. — Skr.: 628: som 13. 629: rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig.

Anm.: 629 er anbragt i Marg., sl. med Linier fortsat ind i Textdelen paa Foden af Siden.

628⁴s i saaledes] < S S. 444³-svær] < -svære 629¹⁰Gud,] Gud <, > || selv ||

*630: 346 (se 546), S. 181-184 — Skr. i første Stykke: som 305; i Resten: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹³ville] || bilde sig in || ville S. 445¹⁸at] at || be || S. 445¹⁴da || de || S. 445¹⁸I] I i S. 446³skjøndt] < og

*631: 346 (se 546), S. 184-187. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, et enk. St. sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

²³det] || dog || det S. 447⁵bort-] || B || bort-

*632: 346 (se 546), S. 188 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 448²at første Gang] < af S. 448⁶at have] have

*633: 346 (se 546), S. 189-191. — Skr. i første Stykke: som 23; i Resten: som 34.

⁹saare] < saarel¹⁰Christendommen]] Xstd. S. 499¹om] ||, || om

*634: 346 (se 546), S. 191. — Skr.: som 34.

635: 346 (se 546), S. 192-194. — Skr.: som 34.

¹⁰Hebræer-] Hebræer- S. 450⁹Nei] || Og just herpaa || Nei S. 450¹⁸har] har || været || S. 450¹⁹til,] < til.

*636: 346 (se 546), S. 194-198. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her rolige, sl. roligere.

S. 451¹⁴os] < sig S. 451²⁶an-] || anb || an-

*637: 346 (se 546), S. 198-201. — Skr.: som 86.

¹⁶jeg *anden Gang*] jeg
|| ind || S. 453¹ <for... an-
det, >] <<for et andet Msk.>

voxe] < voxes S. 459²⁰ ble-
vet] blev S. 460⁶virker]
virke

*638: 346 (se 546), S. 201 f. —
Skr.: som 34.

*641: 346 (se 546), S. 217. — Skr.:
som 149.

²dog] er dog ⁷der er] der

*639: 346 (se 546), S. 203-210. —
Skr. i første Afdeling: til-
dels stor; snart rolig tildels
sirlig, snart hurtig tildels flyg-
tig; i Resten: som 579.

*642: 346 (se 546), S. 217 f. —
Skr.: som 193.

S. 461¹²elske] < udtrykke

S. 454⁵maa] < maatte S.
454¹⁸Hvilket] || Eller er det ||
Hvilket ved] ||, || ved S. 454¹⁴
blot] || og || blot S. 454¹⁶
blev] blev || b || S. 454²⁸
taale] taale S. 454²²ud-]
|| U || ud- S. 455⁸med] med
et S. 455⁹-billedlig] -bil-
dedlig < -bidlelig S. 455¹⁷at]
|| og || at S. 455²²u-] < ud-
S. 455²⁰det første Gang] det
||) || S. 455³⁰at han] at S.
455³⁴just] just ||, || S. 456⁹
man *anden Gang*] < han S.
456²⁶-elle] -el den vi] den
S. 457³det første Gang] <
den S. 457⁴Nu-] < nu- S.
457⁸-nem.] < -nem,

*643: 346 (se 546), S. 219. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere i enk.
Ord flygtig.

⁹nænnner ikke at] < tør
ikke

644: 346 (se 546), S. 220. — Skr.:
som 72.

645: 346 (se 546), S. 220 f. — Skr.:
som 149.

646: 346 (se 546), S. 221. — Skr.:
enk. St. stor; rolig i enk. Ord
sirlig.

¹vel] || dog || vel ³sam-
men] af sammen ⁸som jeg]
< der

*640: 346 (se 546), S. 210-217. —
Skr. i de første fire Styk-
ker: tildels stor; gennemg.
rolig, hist og her sirlig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig;
i Resten: som 86.

*647: 346 (se 546), S. 222-225. —
Skr.: som 34.

²Men] Men || just || ⁵-air]
< -aire ⁷mit] || mig || mit S.
464¹Ud-] ||, || Ud-

⁶Verdner] < Verdener
¹⁰Dig.] Dig. [<,] || for at
Du || ¹⁴-ias;] < -ias. S. 458¹¹
-holdt sig] -holdt S. 458²²
Gud] Gud || høit || S. 459¹⁸

*648: 346 (se 546), S. 225. — Skr.:
som 72.

²Fleste] < fleste

*649: 346 (se 546), S. 226 f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.

rolig, i Beg. tildels sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

*650: 346 (se 546), S. 228. — Skr.: hist og her stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁶at] ||, || at ⁷han os] os
⁸vi vilde] vilde

651: 346 (se 546), S. 228 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

⁶jeg] jeg || ikke ||

*652: 346 (se 546), S. 230 f. — Skr.: i de tre første Stykker: som 149; i Resten: som 520.

S. 467⁴ikke til] til S. 467⁵
til første Gang] til || det Guds
særlige || S. 467⁸-reredes]
-redes S. 467¹⁵-rerede] -rede

*653: 346 (se 546), S. 231-233. — Skr.: som 225.

²Den første Gang] || At;
Den en] || er || en S. 468³og]
|| af || og S. 468¹⁸da] || k || da
|| kunde ||

*654: 346 (se 546), S. 234 f. — Skr.: i første Stykke: som 13;
i Resten: som 67.

⁷fra det Aandelige] <
herfra S. 469¹⁴at] ||, || at

*655: 346 (se 546), S. 235 f. — Skr.: i første Stykke: som 70;
i Resten: som 643.

⁶meget godt] meget S.
470⁶vil] vil || tve || S. 470⁸el-
ler] ||, || eller S. 470⁹Guds]
|| Ch || Guds

656: 346 (se 546), S. 237. — Skr.: som 216.

¹vil] || ka || vil

*657: 346 (se 546), S. 238-242. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere tildels flygtig.

S. 471⁵paa med] paa S.
471³⁰dog] dog || jeg klager ||
S. 472⁵jo første Gang] || s ||
jo S. 472⁶De] < det

*658: 346 (se 546), S. 242 f. — Skr.: som 13.

S. 473¹der det] der S.
473³om] ||: || om

*659: 346 (se 546), S. 243-245. — Skr.: som 13.

⁵at] at || det er || gjør] ||, ||
gjør ⁷paa] || i || paa ⁸sige,]
< sige: ¹⁸om] || som || om
¹⁷slet] || sk || slet

*660: 346 (se 546), S. 245. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

⁶Guds] Guds || Sør || S.
S. 474⁸siig] < sig

*661: 346 (se 546), S. 245 f. — Skr.: som 211.

*662: 346 (se 546), S. 246 f. — Skr.: gennemg. stor; gen-

nemg. rolig, sl. tildels sirlig,
i enk. Ord hurtigere tildels
flygtig.

⁸med] || og || med

663: 346 (se 546), S. 247 f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig, i sidste Halvdel i enk.
Ord sirlig, i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig.

¹²Re-] < re-

*664: 346 (se 546), S. 248 f. —
Skr.: som 83.

⁶for første Gang] for at
¹⁰dog] dog || sandt ||

*665: 346 (se 546), S. 249-254. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, hist og her i enk. Ord
sirligere, hist og her hurtigere
i enk. Ord flygtig.

¹³; og] <. Og <; i et lille
Land, hvor S.477⁸være ble-
vet]<blive S.477⁶der]<det
men]||og||men S.477¹⁰at]||,||at
S.477¹⁰mig]mig ||.|| S.477²¹
be-] || liges || be- S.477²⁷
Intet]<intet S.477²¹hjæl-
pe] hjælpe paa S.477²²at
første Gang] || paa || at S.
478³og kan altsaa] < det
kan

*666: 346 (se 546), S. 254-259. —
Skr. i de første fem Styk-
ker: tildels stor; gennemg.
rolig, i Beg. enk. St. sirlig, i
enk. Ord hurtigere tildels flyg-
tig; i Resten: gennemg. stor;
gennemg. rolig, hist og her i
enk. Ord sirlig, hist og her
hurtigere i enk. Ord flygtig.

²jeg] || d || jeg ¹¹frygtet]
|| ventet || frygtet ²⁴Ro] Uro
S.479⁶saa] ||s|| saa S.479¹⁸
er] er || at || S.479²⁴kan...
til.] < er saa denne Lære til,
S.479²⁵Det]<Dette S.479²⁶
ønskede] ønske S.479²⁷jo]
<jeg S.479²⁸o] || a || o

*667: 346 (se 546), S. 259 f. —
Skr.: som 34.

⁶-gie,] < -gie.

*668: 346 (se 546), S. 260 f. —
Skr.: som 86.

²fra] fra || F || ⁶Andre] <
andre ¹²vove] vove ||, || ¹⁵en]
<et -lig] < -ligt ²⁰see] || i ||
see

*669: 346 (se 546), S. 262. — Skr.:
som 9.

*670: 346 (se 546), S. 262-265. —
Skr. i første Stykke: som
149; i Resten: som 86.

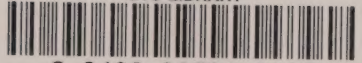
S.482¹da] ||s|| da S.482⁶
skal] || kan || skal S.482⁸
Høieste]<høieste S.482²⁰
Sprog-] Sprog

671: 346 (se 546), S. 265 f. — Skr.:
enk. St. stor; gennemg. rolig,
enk. St. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.

⁸om at] om

*672: 346 (se 546), S. 266 f. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, i Slutn. i enk.
Ord sirlig, i enk. Ord hur-
tigere tildels flygtig.

GTU LIBRARY

3 2400 00588 8460

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

